

รายงานการดำเนินงานทางโบราณคดีแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย
ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย
ปีงบประมาณพุทธศักราช 2559-2560

โดย

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย
อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย
สำนักศิลปากรที่ 6 สุโขทัย กรมศิลปากร
กระทรวงวัฒนธรรม

รายงานการดำเนินงานทางโบราณคดีแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย
ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย
ปีงบประมาณพุทธศักราช 2559-2560

โดย

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย
อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย
สำนักศิลปากรที่ 6 สุโขทัย กรมศิลปากร
กระทรวงวัฒนธรรม

สารบัญ

		หน้า
	คำนำ.....	ก
	สารบัญ.....	จ
	บทที่	
1	บทนำ	1
	ความเป็นมาของโครงการ.....	1
	วัตถุประสงค์ของโครงการ	2
	ขอบเขตของการศึกษา.....	2
	วิธีการศึกษา.....	2
	ระยะเวลาโครงการ.....	3
	ผลที่ได้รับ.....	3
2	แหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย.....	4
	ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมืองสุโขทัย.....	5
	ที่ตั้งและสภาพภูมิศาสตร์	8
	ประวัติการศึกษาที่ผ่านมา	16
	การดำเนินงานทางโบราณคดีที่ผ่านมาของแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย..	27
3	การขุดค้นทางโบราณคดี.....	36
	หลุมขุดค้น TP.1/2559	41
	หลุมขุดค้น TP.2/2559	90
	หลุมขุดค้น TP.3/2559	201
	หลุมขุดค้น TP.1/2560	230
	หลุมขุดค้น TP.2/2560	262
4	การขุดแต่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย.....	306
	การขุดแต่งโบราณสถานวัดต้นแจง	311
	ผลการขุดแต่งทางโบราณคดีแหล่งเตาทุเรียง	323
	สรุปแหล่งเตาทุเรียงภายหลังการดำเนินงานทางโบราณคดี พ.ศ.2559-2560	401
5	การวิเคราะห์หลักฐานทางโบราณคดีและสรุปผล.....	405
	การวิเคราะห์หลักฐานประเภทเตา	405
	การวิเคราะห์หลักฐานประเภทโบราณวัตถุ	427
	การกำหนดอายุสมัยของแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย	472
	สรุปผลการวิเคราะห์หลักฐานทางโบราณคดี	497
	รายการอ้างอิง.....	500
	ภาคผนวก.....	504

คำนำ

กรมศิลปากร มอบหมายให้สำนักศิลปากรที่ 6 สุโขทัย โดยอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ดำเนินการศึกษาทางโบราณคดีแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัยอีกครั้ง เนื่องจากพื้นที่แหล่งเตาปัจจุบัน มีสภาพชำรุดทรุดโทรม มีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเตาแห่งนี้ อย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืน โดยเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่พุทธศักราช 2559 จากงบประมาณเงินกองทุนโบราณคดี ต่อมาปีงบประมาณ 2560 กรมศิลปากรได้อนุมัติให้อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ดำเนินการขุดแต่งทางโบราณคดีภายใต้โครงการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเตา ทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย โดยมีนายธงชัย สาโค นักโบราณคดีชำนาญการ เป็นหัวหน้าโครงการ และเป็น ผู้เขียนรายงานฉบับนี้

ผลการศึกษาพบหลักฐานใหม่ที่สำคัญหลายประการ และสามารถกำหนดอายุอายุสมัย การก่อตั้งเตาตั้งแต่เริ่มแรกได้ โดยใช้วิธีการศึกษา วิเคราะห์ เปรียบเทียบ แปลความหมาย จากหลักฐานโบราณคดี และการหาค่าอายุทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งพบวาระยะแรกของการก่อตั้งเตาที่แหล่ง เตาทุเรียงเมืองสุโขทัย ตรงกับรัชสมัยของพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไท) ถึงรัชสมัยพระมหาธรรมราชา ที่ 2 ระหว่าง พุทธศักราช 1893-1943 ต่อมาระยะหลังเป็นช่วงการตั้งมั่น และพัฒนาการก่อสร้างเตา ที่ดีขึ้นกว่าเดิม ส่งออกเครื่องสังคโลกอย่างแพร่หลาย กำหนดอายุระยะนี้ระหว่าง พุทธศักราช 1953- 2123 ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 3 (ไสลือไท) พระมหาธรรมราชาที่ 4 (บรมपाल) แห่ง กรุงสุโขทัย ต่อเนื่องรัชสมัยตั้งแต่สมเด็จพระเจ้าสามพระยา สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ จนถึงรัชสมัย สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 แห่งกรุงศรีอยุธยา

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาดังกล่าวเป็นเพียงรายงานเบื้องต้นที่น่าเสนอหลักฐานต่างๆ จากการดำเนินงานภาคสนาม ถือเป็นข้อมูลพื้นฐานทางวิชาการโบราณคดีที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์ แปลความหมายในวงกว้างของนักโบราณคดี หรือนักวิชาการสาขาอื่นที่สนใจ กรมศิลปากรหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาแหล่งเตาผลิตเครื่องสังคโลกทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศต่อไป

นายอนันต์ ชูโชติ
อธิบดีกรมศิลปากร

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาของโครงการ

แหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาสุโขทัยมีอยู่หลายแห่ง แต่แหล่งผลิตใหญ่ที่สำคัญมี 2 แห่ง คือ แหล่งเตาเมืองเก่าสุโขทัย ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย และแหล่งเตาศรีสีชนาลัยหรือ เมืองสวรรคโลกเก่า อำเภอศรีสีชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

แหล่งเตาเมืองเก่าสุโขทัย ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย เป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่ตั้งบริเวณเมืองเก่าสุโขทัย ซึ่งอยู่นอกกำแพงเมืองสุโขทัยออกไปทางทิศเหนือราว 1.2 กิโลเมตร จากการดำเนินงานที่ผ่านมาได้สำรวจพบจำนวน 49 เตา ครอบคลุมพื้นที่ 5,000 ตารางเมตร เป็นกลุ่มเตาเผาที่เรียงรายยาวไปตามคันดินคูแม่โจนด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง 37 เตา คันดินคูแม่โจนด้านทิศใต้ของวัดพระพายหลวง จำนวน 9 เตา และคันดินคูแม่โจนด้านทิศตะวันออกของวัดพระพายหลวง จำนวน 3 เตา นอกจากนี้จากการดำเนินงานเมื่อ พ.ศ.2536-2537 ได้มีการสำรวจกลุ่มเตาด้านทิศเหนือริมคูแม่โจนอีกครั้ง ด้วยเครื่องมือธรณีฟิสิกส์ โดยงานวิเคราะห์ทางโบราณคดี ฝ่ายวิชาการ กองโบราณคดี ร่วมกับฝ่ายสำรวจธรณีฟิสิกส์ กองเศรษฐธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี พบว่าพื้นที่ทุ่งนาด้านเหนือใกล้แหล่งเตาเหล่านี้ยังมีซากเตาตะกรับอีกอย่างน้อย 13 เตา

พื้นที่ตั้งของกลุ่มเตาทุเรียงแห่งนี้ เป็นเนินดินสูงกว่าพื้นที่รอบๆ บางแห่งเป็นโคกเนินดินขนาดใหญ่ต่อเนื่องกัน บางแห่งมีซากเตาตั้งซ้อนกัน แสดงให้เห็นถึงระยะเวลาของการผลิตที่สืบเนื่องกันมานาน ลักษณะของแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัยล้วนเป็นเตาอิฐที่ก่อบนเนินดินที่ถมสูงขึ้นมาทั้งสิ้น ประเภทของเตามี 2 ประเภท คือ เตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) และเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวนอน (Cross-draft kiln type) โดยเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) หรือเตาตะกรับ พบเป็นส่วนใหญ่ เตาประเภทนี้เป็นเตาขนาดเล็กที่สร้างขึ้นอย่างง่าย ๆ รูปทรงเตามีทั้งแบบทรงกลมและทรงสี่เหลี่ยม เป็นเตาเผาที่ให้ความร้อนไม่สูงนักประมาณ 900 องศาเซลเซียส ใช้เผาภาชนะเนื้อดินธรรมดาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน แต่เครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตจากแหล่งเตาแห่งนี้มีหลากหลายชนิดซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มเครื่องประดับสถาปัตยกรรม เช่น กระเบื้องและรูปสัตว์ที่ประดับหลังคา กระเบื้องปูพื้น รั้วและราวลูกกรงล้อมรอบพระอุโบสถ และท่อดินเผาเคลือบ เป็นต้น อีกกลุ่มเป็นภาชนะใช้สอยประเภท ชาม จาน ไห กระปุก เป็นต้น มีเนื้อดินค่อนข้างหยาบ สีดำหรือน้ำตาลปนเทา ภาชนะส่วนใหญ่ทำหนาและหนัก โดยเคลือบขาวนวลและน้ำตาลอ่อน มีลายเขียนสีดำหรือน้ำตาลแก่ เป็นรูปปลาและลายพรรณพฤกษา

การศึกษาแหล่งเตาทุเรียงบริเวณเมืองเก่าสุโขทัย ส่วนใหญ่ศึกษาแหล่งเตาในกลุ่มริมคูแม่โจนหรือทางทิศเหนือวัดพระพายหลวง ซึ่งที่ผ่านมาได้ทำการขุดแต่งและเสริมความมั่นคงเตาเผา

บางส่วน แต่ปัจจุบันอยู่ในสภาพทรุดโทรม ส่วนข้อมูลทางวิชาการปัจจุบันยังไม่มี ความชัดเจนด้านอายุสมัยและลำดับพัฒนาการของแหล่งมานัก ประกอบกับจากการสำรวจพื้นที่แหล่งเตาปัจจุบัน มีสภาพชำรุดทรุดโทรมทั้งจากกาลเวลาและน้ำมือมนุษย์ จึงมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการอนุรักษ์แหล่งเตาอย่างเป็นระบบและพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืน

ดังนั้น กรมศิลปากรจึงมอบหมายให้สำนักศิลปากรที่ 6 สุโขทัย โดยอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ดำเนินการศึกษาทางวิชาการเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานต่อการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเตา ภายใต้โครงการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย ซึ่งปีงบประมาณ 2559 อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยดำเนินงานขุดค้นทางโบราณคดี จำนวน 3 หลุม ขุดตรวจทางโบราณคดี จำนวน 2 หลุม และขุดแต่งเตาเผา-โบราณสถาน จำนวน 3 แห่ง ส่วนปีงบประมาณ 2560 ดำเนินงานขุดค้นทางโบราณคดี จำนวน 2 หลุม และขุดแต่งเตาเผา-โบราณสถาน จำนวน 53 แห่ง ผลการศึกษาทางโบราณคดีจะปรากฏในรายงานฉบับนี้

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. ศึกษาวิจัยทางโบราณคดีเพื่อสร้างองค์ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย โดยขุดค้นทางโบราณคดี และวิเคราะห์หลักฐานทางโบราณคดีที่พบ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบและแปลความหมาย
2. สำรวจเขียนแบบแหล่งเตาหลังการดำเนินงานทางโบราณคดี ออกแบบบูรณะเสริมความมั่นคง ออกแบบปรับปรุงภูมิทัศน์พร้อมรายการประมาณราคา เพื่อเสนอของบประมาณดำเนินการในระยะต่อไป
3. เพื่อรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการดำเนินโครงการเป็นฐานข้อมูลเบื้องต้นของแหล่งและใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำรายละเอียดโครงการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัยระยะต่อไป

ขอบเขตของการศึกษา

1. รายงานฉบับนี้ ศึกษาเฉพาะหลักฐานทางโบราณคดีที่พบจากการขุดค้นแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย ปีงบประมาณ 2559-2560
2. การศึกษาข้อมูล วิเคราะห์เปรียบเทียบ และแปลความหมายหลักฐานทางโบราณคดี โดยศึกษาเฉพาะหลักฐานทางโบราณคดีจากชั้นดินของหลุมขุดค้น เป็นหลัก
3. วิเคราะห์เปรียบเทียบการพบหลักฐานเครื่องปั้นดินเผาแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัยจากแหล่งโบราณคดีอื่นๆ โดยเน้นเฉพาะหลักฐานที่ผลิตจากแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย เป็นหลัก

วิธีการศึกษา

1. รวบรวมหลักฐานเอกสารและหลักฐานทางโบราณคดีที่เกี่ยวข้อง
2. รวบรวมข้อมูลการดำเนินงานทางโบราณคดีที่ผ่านมา

3. ขุดค้นทางโบราณคดี ขนาดกว้าง 3 เมตร ยาว 3 เมตร และลึกจนถึงชั้นดินที่ไม่พบกิจกรรมของมนุษย์ จำนวน 3 หลุม ขุดค้นทางโบราณคดี ขนาดกว้าง 2 เมตร ยาว 2 เมตร และลึกจนถึงชั้นดินที่ไม่พบกิจกรรมของมนุษย์ จำนวน 2 หลุม ขุดตรวจทางโบราณคดี จำนวน 2 หลุม และขุดแต่งเตาเผา-โบราณสถาน จำนวน 56 แห่ง

4. วิเคราะห์หลักฐานทางโบราณคดี ทั้งในแง่ของการใช้งาน ความหมาย และอายุสมัย โดยกำหนดอายุจากการศึกษาเปรียบเทียบ และส่งตัวอย่างถ่านเพื่อกำหนดอายุทางวิทยาศาสตร์ด้วยวิธี AMS จำนวน 2 ตัวอย่าง

5. สังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด ทำการเชื่อมโยงหลักฐานทางโบราณคดีเพื่อนำไปสู่การอธิบายประเด็นปัญหาสำคัญและข้อมูลทางโบราณคดีที่พบใหม่

ระยะเวลาโครงการ

ปีงบประมาณ พ.ศ.2559 (มกราคม – กันยายน 2559) และปีงบประมาณ พ.ศ.2560 (ตุลาคม 2559-กันยายน 2560)

ผลที่ได้รับ

1. ได้องค์ความรู้เพิ่มเติมใหม่จากการขุดค้นทางโบราณคดีแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย
2. แหล่งเตาเผาเครื่องปั้นดินเผาได้รับการอนุรักษ์และพัฒนา
3. องค์ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัยได้รับการเผยแพร่เพื่อประโยชน์กับกรมศิลปากร นักวิชาการและบุคคลทั่วไป
4. มีเอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย
5. แหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัยได้ใช้ประโยชน์ในการเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ต่อนักเรียน นักศึกษา นักวิชาการ และบุคคลทั่วไป

บทที่ 2

แหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย

นับตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา พื้นที่ของราชอาณาจักรไทยในสมัยปัจจุบัน ปรากฏแหล่งเตาเผาเครื่องปั้นดินเผาสมัยโบราณหลายแห่ง แต่ถ้าจะพิจารณาถึงแต่เฉพาะแหล่งผลิตของเครื่องถ้วยไทยแล้ว จะพบว่ามียู่ 3 กลุ่มด้วยกัน คือ กลุ่มภาคเหนือตอนบนสมัยอาณาจักรล้านนา ประกอบด้วยแหล่งเตาสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ แหล่งเตापาน แหล่งเตาเวียงกาหลง จังหวัดเชียงราย แหล่งเตาวังเหนือ จังหวัดลำปาง แหล่งเตาเวียงบัว จังหวัดพะเยา และแหล่งเตาปอ สวก จังหวัดน่าน กลุ่มภาคเหนือตอนล่างสมัยสุโขทัยและอยุธยา ประกอบด้วย แหล่งเตาสังคโลก เกาะน้อย – ปายาง ศรีสัชนาลัย แหล่งเตาสังคโลกเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย แหล่งเตาชีปะขาวหาย จังหวัดพิษณุโลก และกลุ่มภาคกลางสมัยอาณาจักรอยุธยา ประกอบด้วย แหล่งเตาบ่าน บางปูน จังหวัดสุพรรณบุรี และแหล่งเตาแม่น้ำน้อย วัดพระพรางค์ จังหวัดสิงห์บุรี เป็นต้น

เครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตจากแหล่งเตาในจังหวัดสุโขทัย ทั้งจากแหล่งเตาบ่านเกาะน้อย บ้านปายาง อำเภอศรีสัชนาลัย และแหล่งเตาจากเมืองเก่าสุโขทัย นิยมเรียกผลิตภัณฑ์จากแหล่งเตาเหล่านี้ว่า “สังคโลก”¹ เป็นเครื่องปั้นดินเผาเนื้อแกร่งทั้งชนิดเคลือบด้วยน้ำเคลือบสีต่างๆ และไม่เคลือบ รูปทรงมีความหลากหลายทั้งประเภท ชาม จาน ถ้วย และไห เป็นต้น นอกจากนี้ยังผลิตเครื่องประดับสถาปัตยกรรม ท่อน้ำดินเผา และภาชนะทรงโหลขนาดใหญ่เพื่อใช้ในพิธีกรรมฝังศพด้วย

ราวพุทธศตวรรษที่ 20 ได้เกิดความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ เมื่อมีการขยายอำนาจทางการเมืองและการทหารจากอาณาจักรอยุธยาเข้ามาสู่เมืองสุโขทัย จนกรุงสุโขทัย ตกเป็นเมืองขึ้นของกรุงศรีอยุธยา ทำให้อยุธยาสามารถควบคุมเส้นทางลำน้ำเจ้าพระยาตอนบนไว้ได้ อันเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เครื่องถ้วยสังคโลกจากสุโขทัยเริ่มมีบทบาทสำคัญต่อการส่งออกไปยังบ้านเมืองอื่นทางทะเล ดังปรากฏหลักฐานเครื่องถ้วยสุโขทัยที่พบร่วมกับเครื่องถ้วยจากแหล่งเตาอื่นๆ ในแหล่งเรือจมหลายแห่ง นอกจากนี้ยังพบหลักฐานเครื่องถ้วยสุโขทัยจากการขุดค้นแหล่งโบราณคดี

---

¹ คำว่า “สังคโลก” มีที่มาจากสมมติฐาน 2 แนวทางด้วยกัน คือ แนวทางแรก มาจากคำว่า ชุงโกลก หรือ ชองโกลก จากความคิดเห็นของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ และนายเสนอนิลเดช, ส่วนแนวทางที่สอง เชื่อว่าน่าจะเพี้ยนมาจากคำว่า สวรรคโลก โดยมี ชาร์ลส เนลสัน สปินส์ (Charles Nelson Spinks) เป็นผู้เสนอคนแรก ซึ่งมีผู้เห็นด้วยตามแนวทางนี้หลายท่าน และค่อนข้างเป็นที่ยอมรับจากนักวิชาการทั่วไปมากกว่าแนวทางแรก ส่วนคำว่า “ทุเรียง” น่าจะมาจากคำว่า เซลียง มากกว่าข้อสันนิษฐานอื่น . ดูรายละเอียดใน กฤษณา พิณศรี และคณะ, เครื่องถ้วยสุโขทัย : พัฒนาการของเครื่องถ้วยไทย (กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2535), 9-12.

หลายแห่ง บ่งชี้ว่าเครื่องถ้วยสุโขทัย โดยเฉพาะจากแหล่งเตาสวรรคโลก (ศรีสัชชนาลัย) ได้ถูกส่งเป็นสินค้าออกไปจำหน่ายอย่างแพร่หลาย²

ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจน ทั้งทางด้านหลักฐานทางโบราณคดี และข้อมูลทางประวัติศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย ซึ่งเป็นแหล่งเตาที่มีความแตกต่างจากแหล่งเตาเกาะน้อย-ป่ายาง ที่ศรีสัชชนาลัย รายงานฉบับนี้จึงพยายามจะเสนอหลักฐานทางโบราณคดีเฉพาะแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย เป็นหลัก

1. ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมืองสุโขทัย

บริเวณที่ราบตอนล่างของกลุ่มแม่น้ำยม ปิง น่าน ที่ราบลุ่มแม่น้ำเมย และที่ราบตอนบนของแม่น้ำป่าสัก เคยเป็นที่ชุมนุมของบ้านเมืองในแคว้นสุโขทัย ซึ่งเจริญรุ่งเรืองอยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 19-21 บริเวณดังกล่าวนี้อยู่ระหว่างอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่และเจริญมาก่อน นั่นคืออาณาจักรพุกามทางด้านตะวันตกและอาณาจักรเขมร ในด้านตะวันออก

ก่อนกำเนิดแคว้นสุโขทัยซึ่งมีทั้งศิลาจารึกและโบราณสถานมากมาย เป็นเครื่องสนับสนุนความเป็นแคว้นแคว้นที่ปรากฏขึ้นเมื่อราวกลางพุทธศตวรรษที่ 18 นั้น แสดงให้เห็นถึงดินแดนสุโขทัยมีผู้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์แล้ว เมื่อได้ศึกษาย้อนเวลาขึ้นไปอีกจากหลักฐานทางโบราณคดี ซึ่งพบเครื่องมือหินที่เขาเขน เขากา อำเภอสรีนคร จังหวัดสุโขทัย หรือแม้กระทั่งการพบโครงกระดูกมนุษย์ที่บ้านบึงหญ้า อำเภอสรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ได้พบเครื่องมือหินที่สัมพันธ์กับชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในแถบประเทศกัมพูชา ลาว และเวียดนาม ชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์เหล่านี้ อาจอยู่ต่อเนื่องกันและตั้งเป็นบ้านเมืองขึ้นในเวลาต่อมา จนกระทั่งถึงประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 เป็นต้นมา ได้มีการติดต่อกับดินแดนอื่นแถบบริเวณภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมแบบทวารวดี โดยได้พบโบราณวัตถุที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันได้แก่ การค้นพบลูกปัด เครื่องมือเครื่องใช้เหล็ก สำริด เหรียญเงินที่มีรูปพระอาทิตย์รวมทั้งหลักฐานโครงกระดูกมนุษย์ที่วัดชมชื่น ในเขตเมืองศรีสัชชนาลัย ซึ่งมีแห่งดินเผามีลวดลายปรากฏร่วมด้วย

การค้นพบโบราณสถานในศิลปะเขมรตั้งอยู่บนภูเขาเตี้ย ๆ ลูกหนึ่ง ในแถบบ้านนาเชิง อำเภอสรีมาศ เรียกตามชาวบ้านว่าปราสาทปู่จันนั้น เป็นหลักฐานการเข้ามาของวัฒนธรรมเขมรโบราณที่สำคัญ แต่การกำหนดอายุให้แน่นอนทำได้ลำบาก เนื่องจากลักษณะศิลปะกรรมสำคัญได้ชำรุดสูญหายไปเป็นอันมาก อย่างไรก็ตามเชื่อว่าการวัฒนธรรมเขมรผ่านเข้ามาทางเมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ แสดงว่าดินแดนที่ต่อมาเป็นแคว้นสุโขทัยนี้ได้เคยมีการติดต่อกับอาณาจักรเขมรโบราณมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 17 แล้วก็ได้ การแพร่กระจายของวัฒนธรรมเขมรปรากฏเป็นระยะต่อเนื่องเรื้อรามา นับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 17 จนถึงพุทธศตวรรษที่ 18 หลักฐานโบราณสถานเด่นชัดได้แก่ ศาลตาม้าแดง ในเขตเมืองเก่าสุโขทัย เป็นโบราณสถานร่วมสมัยกับสมัยบายัน ในศิลปะเขมร เมื่อราวพุทธ

² สีหวัฒน์ แน่นหนา, รายงานเรื่อง เครื่องสังคโลกและเตาเผาเมืองศรีสัชชนาลัย (เอกสารทางวิชาการ, 2527), 5.

ศตวรรษที่ 18 และดูเหมือนว่าเป็นพัฒนาการของเมืองในวัฒนธรรมเขมรในบริเวณที่ราบเชิงเขา ประทักษ์ขึ้นเป็นครั้งแรก

ราวพุทธศตวรรษที่ 18 เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ในอาณาจักรเขมร เมื่อพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งนับถือพุทธศาสนาเถรวาทและถือเป็นศาสนาหลักในราชอาณาจักรของพระองค์ การสร้างศาสนสถานซึ่งแต่เดิมประดิษฐานรูปเคารพในศาสนาฮินดู เริ่มเปลี่ยนแปลงไป มีการนำเรื่องราวทางพุทธศาสนามาประดับสถาปัตยกรรมและใช้เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปแทน ลักษณะดังกล่าวนี้ยังปรากฏตามศาสนสถานในศิลปะเขมรที่พบในประเทศไทย ที่สร้างขึ้นในระยะเวลาเดียวกันหลายแห่ง ตัวอย่างเช่น ที่ปราสาทสามยอดกับปราสาทวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดลพบุรี และวัดพระพายหลวง เมืองเก่าสุโขทัย เป็นต้น ชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมเขมรแถบสุโขทัยยังคงอยู่สืบต่อกันมา เรื่องราวการตั้งต้นขึ้นเป็นอิสระเพื่อปกครองสุโขทัยของกลุ่มชน ซึ่งต่อมาเป็นบรรพบุรุษของคนไทยในปัจจุบันได้เริ่มปรากฏขึ้นในราวปลายพุทธศตวรรษที่ 18 นี้เอง

ศิลาจารึกหลักที่ 2 ซึ่งพบอยู่ในอุโมงค์วัดศรีชุม ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือนอกเมืองสุโขทัย ได้ให้เรื่องราวเกี่ยวกับสุโขทัยในระยะต้นว่า เมื่อพ่อขุนศรีนาวนำถุมเจ้าเมืองสุโขทัยสิ้นพระชนม์ลง ขอมสภาคโกลญลำพองได้เข้าครอบครองเมืองสุโขทัย พ่อขุนผาเมืองโอรสพ่อขุนศรีนาวนำถุมที่ครองเมืองราด ได้ชักชวนพระสหาย คือ พ่อขุนบางกลางหาว เข้าร่วมชิงเมืองสุโขทัยกลับคืนมาได้ แต่พ่อขุนผาเมืองกลับยกเมืองสุโขทัยของพระบิดา พร้อมกับได้มอบพระขรรค์ชัยศรีและพระนามศรีอินทราบิดนทราทิตย์ของพระองค์ให้กับพระสหาย พ่อขุนบางกลางหาวจึงมีพระนามเป็นที่รู้จักกันว่า พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ได้ปกครองกรุงสุโขทัยเป็นต้นราชวงศ์สุโขทัยสืบมา

สุโขทัยนามเมืองที่มีความหมายว่ารุ่งอรุณแห่งความสุขนั้น เมื่อสิ้นพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พ่อขุนบานเมืองโอรสองค์ใหญ่ได้ปกครองต่อมา ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าในระยะต้นนี้ศูนย์กลางของเมืองยังคงอยู่ในบริเวณวัดพระพายหลวง ซึ่งมีพื้นที่รูปสี่เหลี่ยมและมีคูน้ำคันดินล้อมรอบ หรือย้ายมาที่เมืองใหม่ที่มีวัดมหาธาตุเป็นศูนย์กลางแล้ว แต่เมื่อพ่อขุนรามคำแหงพระอนุชาได้ขึ้นปกครองสุโขทัยต่อมา ข้อมูลจากศิลาจารึกหลักที่ 1 บอกให้ทราบว่าได้ย้ายเมืองมาอยู่ตรงที่มีวัดมหาธาตุเป็นศูนย์กลางแล้ว ศิลาจารึกหลักที่ 1 ได้กล่าวถึงความเกรียงไกรของพ่อขุนรามคำแหงไว้มากมาย พระองค์ทรงเป็นนักรบผู้ปรีชาสามารถเอาชนะขุนสามชนเจ้าเมืองฉอด ตั้งแต่พระชนมายุได้ 19 พรรษา อาณาเขตของแคว้นสุโขทัยในสมัยนี้แผ่ขยายไปถึงเมืองหลวงพระบางและสุดแหลมมลายูในทางตะวันตกติดเขตแดนเกาะตะมะ อาณาเขตที่กว้างใหญ่นี้ นักวิชาการเชื่อว่า เป็นความสัมพันธ์ของเมืองสุโขทัยกับบรรดาเมืองน้อยใหญ่เหล่านี้ในลักษณะบ้านพี่เมืองน้อง

พ่อขุนรามคำแหงทรงนำพุทธศาสนาแบบเถรวาทที่กำลังเจริญอยู่ที่นครศรีธรรมราช เข้ามาเผยแพร่ที่สุโขทัย อันนับเป็นการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ความนับถืออย่างใหม่ให้แก่คนสุโขทัย พระองค์ทรงโปรดให้มีการฟังเทศน์ในวันธรรมสวนะ ศิลาจารึกดังกล่าวได้ให้ภาพความเป็นผู้นำของพ่อขุนรามคำแหงทั้งในทางโลกและทางธรรม กล่าวคือทรงมีความสามารถในการเป็นนักรบที่ปกครองไพร่ฟ้าให้มีความเป็นอยู่ที่ดี บ้านเมืองเป็นปกติสุข ประชาชนมีอิสระในการทำการค้า ถึงกับมีคำกล่าวที่ว่า “เจ้าเมืองบ่เอาจกอบในไพร่ลู่ทาง เพื่อนจูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้าง ค้า ใครจักใคร่ค้าม้า ค้า” พระองค์ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์พุทธศาสนา โปรดให้มีการประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุกลางเมืองศรีสัชชาลัยอันเป็นเมืองคู่ของสุโขทัย และก่อสร้างอาราม พระพุทธรูปต่างๆขึ้นในสุโขทัย ในช่วง

เทศกาลออกพรรษา พ่อขุนรามคำแหงทรงช้างขึ้นไปไหว้พระในเขตอรัญญิกที่วัดสะพานหินเพื่อกราบนมัสการ พระองค์ทรงเป็นแบบอย่างให้แก่กษัตริย์ไทยในเวลาต่อมา ความเป็นปึกแผ่นของเมืองสุโขทัย นอกจากจะมีกำลังที่เข้มแข็ง บ้านเมืองเป็นสุขดังกล่าวแล้ว พระองค์ยังประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้เป็นพระองค์แรกด้วย

เมื่อสิ้นรัชกาลของพ่อขุนรามคำแหง สุโขทัยไม่สามารถดำรงความเป็นบ้านเมืองที่รุ่งเรืองมากเหมือนแต่ก่อนไว้ได้ อาจเป็นในสมัยของพระยาเลอไทย โอรสของพ่อขุนรามคำแหงหรือภายหลังสมัยของพระยาเลอไทยก็ได้ ที่เมืองต่าง ๆ ภายในแคว้นสุโขทัยได้แตกแยกกันเป็นอิสระปกครองตนเอง ไม่ยอมขึ้นกับเมืองสุโขทัยที่เคยเป็นศูนย์กลางเช่นเดิม ดังนั้น เมื่อ พ.ศ. 1890 พระมหาธรรมราชาลิไท พระราชชนัดดาของพ่อขุนรามคำแหง ซึ่งขณะนั้นครองเมืองศรีสัชนาลัย จึงนำกองทัพเข้ามาปราบจนเป็นผลสำเร็จ ได้ขึ้นครองสุโขทัย และสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้แก่แคว้นสุโขทัยซึ่งประกอบด้วยเมืองต่าง ๆ อีกครั้งหนึ่ง

ในสมัยของพระมหาธรรมราชาลิไท เมืองสุโขทัยมีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นมาก พระองค์ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์พุทธศาสนาที่ยิ่งใหญ่ ได้อาราธนาพระมหาสามีสังฆราชจากนครพิน อันเป็นเมืองหนึ่งทางตอนใต้ของพม่า ขณะนั้นพุทธศาสนาจากลังกากำลังเจริญอยู่ที่นั่น ด้วยความเลื่อมใสในพุทธศาสนา พระมหาธรรมราชาลิไทได้ออกผนวชและจำพรรษาอยู่ที่วัดป่ามะม่วง ทางทิศตะวันตกของเมืองสุโขทัย พระองค์ยังได้ทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรมทางพุทธศาสนาขึ้นเรียกว่า เถภูมิกถาหรือไตรภูมิพระร่วง เพื่อสั่งสอนอบรมประชาชนของพระองค์ ให้เลื่อมใสในพุทธศาสนาด้วย ในสมัยนี้มีความเจริญรุ่งเรืองอีกประการหนึ่งที่เกิดขึ้นพร้อมกับพุทธศาสนา เพราะเป็นสิ่งที่เกิดจากความเลื่อมใสศรัทธาอันคือ ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมซึ่งมีความงดงาม เป็นเอกลักษณ์และสะท้อนถึงความรู้ทางเทคนิค วิทยาการต่าง ๆ เป็นอย่างดี จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นยุคทองของศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมสุโขทัย เช่น การสร้างพระพุทธรูปลีลาอันเป็นงานประติมากรรมลอยตัวที่หล่อได้อย่างวิเศษสุด เจดีย์ทรงดอกบัวตูมอันเป็นเอกลักษณ์ของทรงสถูปสุโขทัย ก็นิยมสร้างขึ้นในสมัยนี้จนเป็นแบบฉบับที่ลงตัว

พระมหาธรรมราชาลิไททรงพระปรีชาสามารถ ทรงเห็นคุณประโยชน์ของพุทธศาสนา จึงได้นำมาปรับใช้ในด้านการเมืองการปกครอง โปรดให้มีการอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุไปยังเมืองต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนของพระองค์ ตลอดจนคนต่างเมือง โดยเฉพาะแคว้นล้านนาและกรุงศรีอยุธยา มีโอกาสได้สักการบูชาพระบรมสารีริกธาตุ การสร้างเจดีย์ทรงดอกบัวตูมซึ่งเป็นเสมือนเครื่องหมายความสัมพันธ์ทางการเมืองและศาสนาในเมืองต่างๆ จึงเกิดขึ้นในสมัยนี้ เช่น วัดบรมธาตุ นครชุม กำแพงเพชร , วัดสวนดอก เชียงใหม่ , วัดเจดีย์ยอดทอง พิษณุโลก เป็นอาทิ (ปัจจุบันวัดที่กำแพงเพชรและเชียงใหม่มิได้กล่าว ไม่มีเจดีย์ทรงดอกบัวตูมปรากฏให้เห็นแล้ว)

ตั้งแต่ประมาณกลางพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา เกิดอาณาจักรที่มีอำนาจขึ้น 2 อาณาจักรทางเหนือของสุโขทัยมีอาณาจักรล้านนา สถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1839 ซึ่งมีศูนย์กลางอำนาจอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ สามารถแผ่อำนาจเขตมาถึงเมืองตากซึ่งเคยเป็นของสุโขทัย ส่วนทางใต้ของสุโขทัย คืออาณาจักรอยุธยาที่ได้ สถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1893 และสามารถควบคุมเมืองในแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาไว้ได้ เป็นเหตุให้กษัตริย์ของสุโขทัยในระยะนี้ ตกอยู่ในสถานการณ์ที่ลำบาก

ครั้งหนึ่ง สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) แห่งกรุงศรีอยุธยา ได้ยกทัพมายึดเมืองสองแคว (พิษณุโลก) ไว้ได้ พระมหาธรรมราชาลิไทต้องถวายบรรณาการเพื่อขอเมืองคืน อาจเป็นเหตุ

ให้พระองค์ต้องเสด็จไปประทับอยู่ที่พิษณุโลก เมื่อทรงได้รับคืนเมืองสองแควแล้ว โปรดให้พระชนิษฐาของพระองค์ปกครองสุโขทัยแทน เหตุการณ์ตอนนี้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ราชบัลลังก์สุโขทัยได้ถูกทำลายคุณลักษณะในการเป็นที่ตั้งอำนาจอันชอบธรรมของผู้ที่จะปกครองแคว้นสุโขทัยทั้งหมดลงไป

ปรากฏหลักฐานว่า เมื่อสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 แห่งกรุงศรีอยุธยา เสด็จสวรรคต เมื่อ พ.ศ. 1911 พระมหาธรรมราชาลิไททรงพยายามฟื้นฟูความเป็นเมืองศูนย์กลางของสุโขทัยอีกครั้งหนึ่ง ทรงเสด็จกลับสุโขทัยพร้อมไพร่พลบริวารที่เป็นเจ้าเมืองต่าง ๆ ของแคว้นสุโขทัยที่ยังจงรักภักดี แต่พระองค์ก็ไม่สามารถแสดงบทบาทด้านการเมืองต่อไปได้นาน พระองค์เสด็จสวรรคตเมื่อประมาณ พ.ศ. 1913 – 1914 อันเป็นเวลาที สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 (พ่องั่ว) ได้เสวยราชสมบัติที่กรุงศรีอยุธยา และส่งกำลังเข้ายึดเมืองสุโขทัยและเมืองอื่น ๆ ในแคว้นไคร้ไว้ได้หมด

ประวัติศาสตร์แคว้นสุโขทัยในช่วงเวลาต่อไปประมาณครึ่งศตวรรษ เป็นเรื่องที่กษัตริย์ราชวงศ์สุพรรณภูมิที่มีอำนาจอยู่ที่กรุงศรีอยุธยาและสุพรรณบุรี พยายามที่จะเข้าครอบงำแคว้นสุโขทัยทีละเล็กทีละน้อย โดยการสมรสระหว่างเจ้านายของทั้งสองราชวงศ์ การใช้ระบบขุนนางเข้าแทรกซึม ตลอดจนการสนับสนุนด้านกำลังแก่เจ้านายสุโขทัยที่เป็นพรรคพวก เครือญาติ ที่ฝ่ายสุพรรณภูมิมีศักดิ์เหนือกว่า ด้วยเหตุนี้จึงปรากฏอย่างน้อยก็เมื่อ พ.ศ. 1981 ที่แคว้นสุโขทัยทั้งหมดได้กลายเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของกรุงศรีอยุธยา ที่ชาวอยุธยาเรียกว่าเมืองเหนือแล้ว เพราะในปีนี้เป็นปีที่ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (สมเด็จพระเจ้าสามพระยา) ได้ส่งโอรสที่สมภพจากพระชายาราชวงศ์สุโขทัย มาครองเมืองพิษณุโลก ในตำแหน่งพระรามศวร อันเป็นตำแหน่งพระมหาอุปราช ปกครองกลุ่มเมืองเหนือทั้งหมด โดยขึ้นต่อกรุงศรีอยุธยาอีกทีหนึ่ง

2. ที่ตั้งและสภาพภูมิศาสตร์

2.1 ที่ตั้งและสภาพภูมิศาสตร์ของเมืองโบราณสุโขทัย

จังหวัดสุโขทัย มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม โดยตอนเหนือเป็นที่ราบสูง มีภูเขาเป็นพืดยาวมาทางทิศตะวันตก พื้นที่ตอนกลางเป็นที่ราบและตอนใต้เป็นที่ราบสูง ภูเขาที่สูงที่สุด คือ เขาหลวง ซึ่งยอดเขามีความสูง 1,200 เมตร จากระดับน้ำทะเล จังหวัดสุโขทัยมีลำน้ำหลายสาย สายหลักคือ แม่น้ำยม และคลองแม่ลำพัน

แม่น้ำยม เกิดจากสันเขาผีปันน้ำ ในอำเภอบึง จังหวัดพะเยา ไหลผ่านจังหวัดแพร่ และจังหวัดสุโขทัย จากทางเหนือสู่ทางใต้ ผ่านพื้นที่อำเภอศรีสัชชนาลัย อำเภอสวรรคโลก อำเภอศรีสำโรง อำเภอเมืองสุโขทัย อำเภอกงไกรลาศ เป็นระยะทางประมาณ 170 กิโลเมตร ไปบรรจบแม่น้ำน่านที่อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ เป็นแหล่งน้ำที่สำคัญที่สุดของจังหวัดสุโขทัย เปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ของจังหวัด ราษฎรส่วนใหญ่ได้อาศัยน้ำจากแม่น้ำยม ในการทำการเกษตร และการอุปโภค บริโภค แม่น้ำยมเป็นแม่น้ำที่มีความลาดต่ำสูง โดยเฉพาะช่วงต้นน้ำ ดังนั้น จึงเป็นปัญหาในเรื่องการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำในแม่น้ำ คือ ในฤดูฝน จะมีน้ำมากเกินความต้องการ และไหลลงสู่ทางใต้อย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดน้ำท่วมบริเวณที่ราบลุ่ม จนเป็นเหตุให้พื้นที่การเกษตรได้รับความเสียหาย ส่วนในฤดูแล้งน้ำ จะมีปริมาณน้อย ลำน้ำจะแห้งขอดเป็นตอนๆ ราษฎรจึงไม่มีน้ำใช้ในการเกษตรเพียงพอ ปัจจุบันได้มีการสร้างแหล่งเก็บน้ำถาวรเป็นช่วงๆ

คลองแม่ลำพัน หรือห้วยแม่ลำพัน เกิดจากเทือกเขาในเขตอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง ไหลจากทางทิศตะวันตกไปตะวันออก ผ่านอำเภอบ้านด่านลานหอย แล้วมาบรรจบกับแม่น้ำยมที่อำเภอเมืองสุโขทัย เป็นระยะทางประมาณ 100 กิโลเมตร

ส่วน เมืองโบราณสุโขทัย เป็นเมืองที่มีร่องรอยความเจริญทางอารยธรรม เห็นได้จากหลักฐานที่ปรากฏความเป็นเมือง ประกอบด้วย เมืองมิ่งเมืองกำแพงเมืองล้อมรอบรูปสี่เหลี่ยม ศาสนสถานภายในเมือง ศาสนสถานและสิ่งก่อสร้างสมัยโบราณอื่นๆ ที่กระจายตัวอยู่ภายนอกเมืองทั้ง 4 ทิศ ศิลปกรรม จารึก และหลักฐานทางโบราณคดีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ลักษณะทางกายภาพของเมืองสุโขทัยในอดีต มองเห็นภาพได้จากการพิจารณาเนื้อหาในศิลาจารึกหลักที่ 1 หรือจารึกพ่อขุนรามคำแหง ซึ่งจารขึ้นเมื่อ พ.ศ.1835 มีคำกล่าวไว้ถึงสภาพของเมืองสุโขทัยไว้ว่า³

สภาพกลางเมืองกล่าวถึง “สร้างป่าหมากพลูทั่วเมืองนี้ทุกแห่ง ป่าพร้าวก็หลายในเมืองนี้ ป่ากลางก็หลายในเมืองนี้ หมากม่วงก็หลายในเมืองนี้ หมากขามก็หลายในเมืองนี้ ใครสร้างได้ไว้แก่มันกลางเมืองสุโขทัยนี้มีน้ำตระพังโพยสี ไสกินดี... ดั่งกินน้ำโขงเมื่อแล้ง รอบเมืองสุโขทัยนี้ ตรีบูร ได้สามพันสี่ร้อยวา... กลางเมืองสุโขทัยนี้ มีพิหาร มีพระพุทธรูปทอง มีพระอัฐฐารศ มีพระพุทธรูป มีพระพุทธรูปอันใหญ่ มีพระพุทธรูปอันราม มีพิหารอันใหญ่ มีพิหารอันราม มีปูครุณีสยามมุตก มีเถร มีมหาเถร...” กล่าวถึงสภาพด้านทิศเหนือของเมืองว่า “เบื้องตีนนอนเมืองสุโขทัยนี้ มีตลาดปสาน มีพระอจนะ มีปราสาท มีป่าหมากพร้าว ป่าหมากกลาง มีไร่ มีนา มีถีนถาน มีบ้านใหญ่บ้านเล็ก...” กล่าวถึงสภาพด้านทิศเหนือของเมืองว่า “เบื้องหัวนอนเมืองสุโขทัยนี้ มีกุฎิพิหาร ปูครุอยู่ มีสิริตงส มีป่าพร้าวป่ากลาง มีปาม่วงป่าขาม มีน้ำโคก มีพระขพุง ผีเทพดาในเขาอันนั้น เป็นใหญ่กว่าทุกผีในเมืองนี้ ขุนผู้ใดถือเมืองสุโขทัยนี้แล้ว ไหว้ดีพลีถูก เมืองนี้เที่ยง เมืองนี้ดี ผีไหว้บดี พลีถูก ผีในเขอันับคุ้มบ่เกรง เมืองนี้หาย...” กล่าวถึงสภาพด้านทิศตะวันออกของเมืองว่า “เบื้องตะวันออกเมืองสุโขทัยนี้ มีพิหาร มีปูครุ มีทะเลหลวง มีป่าหมากป่าพลู มีไร่มีนา มีถีนถาน มีบ้านใหญ่บ้านเล็ก มีปาม่วงมีป่าขามดูงามดั่งแก้ง...” และกล่าวถึงสภาพด้านทิศตะวันตกของเมืองว่า “เบื้องตะวันตกเมืองสุโขทัยนี้ มีอะไรผูก พ่อขุนรามคำแหงกระทำไอยทานแก่มหาเถรสังฆปราชญ์ เรียนจบปิฎกไตรหลวงกว่าปูครุในเมืองนี้ ทุกคนลุกแต่เมืองศรีธรรมราชาในกลางอรัญญิก มีพิหารอันถิ่งมนใหญ่ มีพระอัฐฐารศอันถิ่งลุกยื่น...”

เมื่อพิจารณาจากสภาพภูมิศาสตร์ปัจจุบันของที่ตั้งเมืองเก่าสุโขทัย จะพบว่า เมืองเก่าสุโขทัยหรือเมืองโบราณสุโขทัย ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำยม ห่างออกมาประมาณ 12 กิโลเมตร ในขอบเขตการปกครองของเทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ระหว่างเส้นละติจูดที่ 17 องศา 00 ลิปดา ถึง 17 องศา 03 ลิปดาเหนือ กับเส้นลองจิจูดที่ 99 องศา 40 ลิปดา ถึง 99 องศา 43

³ กรมศิลปากร, ทำเนียบโบราณสถานอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย (กรุงเทพฯ: หัตถศิลป์, 2531), 4-5.

ลึปลาตะวันออก สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 50-60 เมตร⁴ (แผนที่ที่ 1) มีแนวเทือกเขาประตักซ์อยู่ทางด้านทิศตะวันตก ส่วนทางด้านทิศตะวันออกมีคลองแม่ลำพันไหลผ่าน ซึ่งจะไหลไปลงสู่แม่น้ำยมที่อยู่ห่างออกไปประมาณ 12 กิโลเมตร ทางทิศตะวันตกของเมืองมีแนวเทือกเขาประตักซ์วางตัวตามทิศเหนือ-ทิศใต้ ยาวประมาณ 25 กิโลเมตร ประกอบด้วย เขาพระบาทใหญ่ เขากว้อายมา เขาเจดีย์งาม เขาพระบาทน้อย และเขากรวดขาว

ลักษณะผังเมืองเก่าสุโขทัย เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ามีความยาวประมาณ 1,950 เมตร กว้างประมาณ 1,600 เมตร มีกำแพงเมืองสลับกับคูน้ำล้อมรอบ 3 ชั้น ประตูเมืองอยู่ตรงกลางกำแพงเมืองแต่ละด้าน โดยกำแพงเมืองมีรูปทรงเป็นคันดิน 3 ชั้น (แผนที่ที่ 2) วัสดุหลักที่ใช้ เป็นดิน อิฐและศิลาแลง ประกอบด้วย

กำแพงเมืองชั้นใน มีความสูงตั้งแต่ 1.00 – 4.80 เมตร ด้านทิศตะวันออก ยาวประมาณ 1,280 เมตร ด้านทิศตะวันตก ยาวประมาณ 1,360 เมตร ด้านทิศเหนือ ยาวประมาณ 1,720 เมตร ด้านทิศใต้ ยาวประมาณ 1,750 เมตร ส่วนฐานกำแพงกว้าง 30 เมตร ส่วนคูเมืองชั้นใน มีความลึกเฉลี่ย 2.50 เมตร กว้าง 10 เมตร

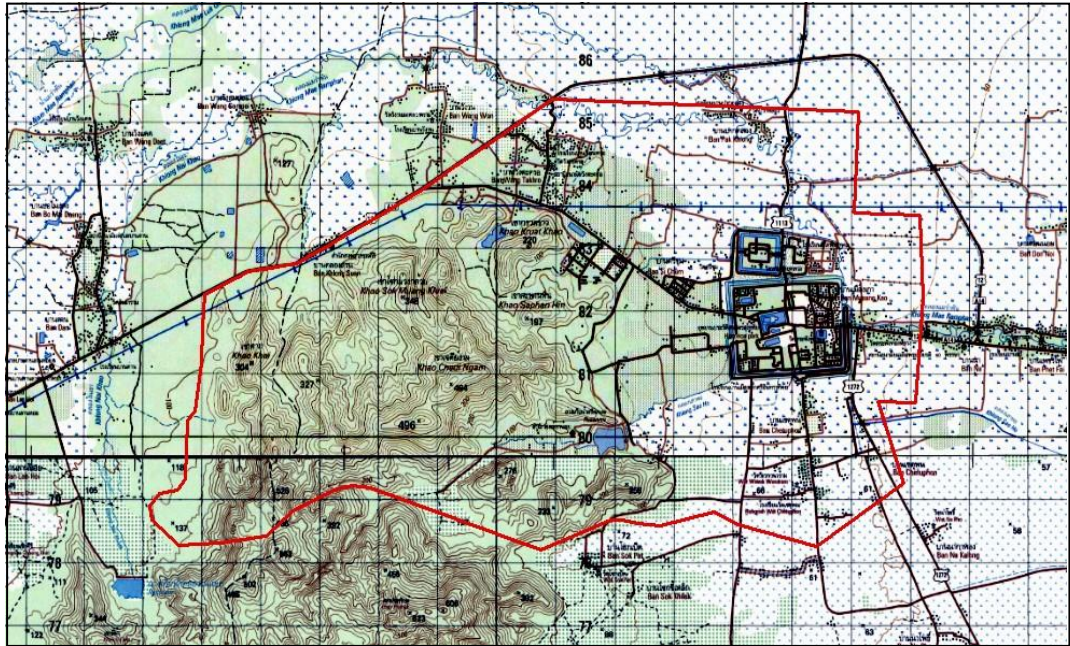
กำแพงเมืองชั้นกลาง มีความสูงตั้งแต่ 1.00 – 3.00 เมตร ด้านทิศตะวันออก ยาวประมาณ 1,380 เมตร ด้านทิศตะวันตก ยาวประมาณ 1,460 เมตร ด้านทิศเหนือ ยาวประมาณ 1,820 เมตร ด้านทิศใต้ ยาวประมาณ 1,850 เมตร ส่วนฐานกำแพงกว้าง 30 เมตร ส่วนคูเมืองชั้นกลาง มีความลึกเฉลี่ย 2.50 เมตร กว้าง 18 เมตร

กำแพงเมืองชั้นนอก มีความสูงตั้งแต่ 1.00 – 3.70 เมตร ด้านทิศตะวันออก ยาวประมาณ 1,480 เมตร ด้านทิศตะวันตก ยาวประมาณ 1,600 เมตร ด้านทิศเหนือ ยาวประมาณ 1,920 เมตร ด้านทิศใต้ ยาวประมาณ 1,950 เมตร ส่วนฐานกำแพงกว้าง 32 เมตร ส่วนคูเมืองชั้นนอก มีความลึกเฉลี่ย 2.00 เมตร กว้างโดยเฉลี่ย 25 เมตร

ปัจจุบัน กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานเมืองเก่าสุโขทัย (เมืองสุโขทัยเก่า) ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52 วันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2478 ในครั้งนั้นเป็นจำนวน 75 แห่ง ต่อมา พ.ศ. 2502 ได้ประกาศเขตโบราณสถานเมืองสุโขทัย เนื้อที่ 2,050 ไร่ ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 76 ตอนที่ 98 วันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ.2502 และต่อมาประกาศเขตพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย (เพิ่มเติมจาก พ.ศ.2502) ไว้ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 92 ตอนที่ 112 ลงวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ.2518 มีเนื้อที่ประมาณ 70 ตารางกิโลเมตร หรือ 43,750 ไร่

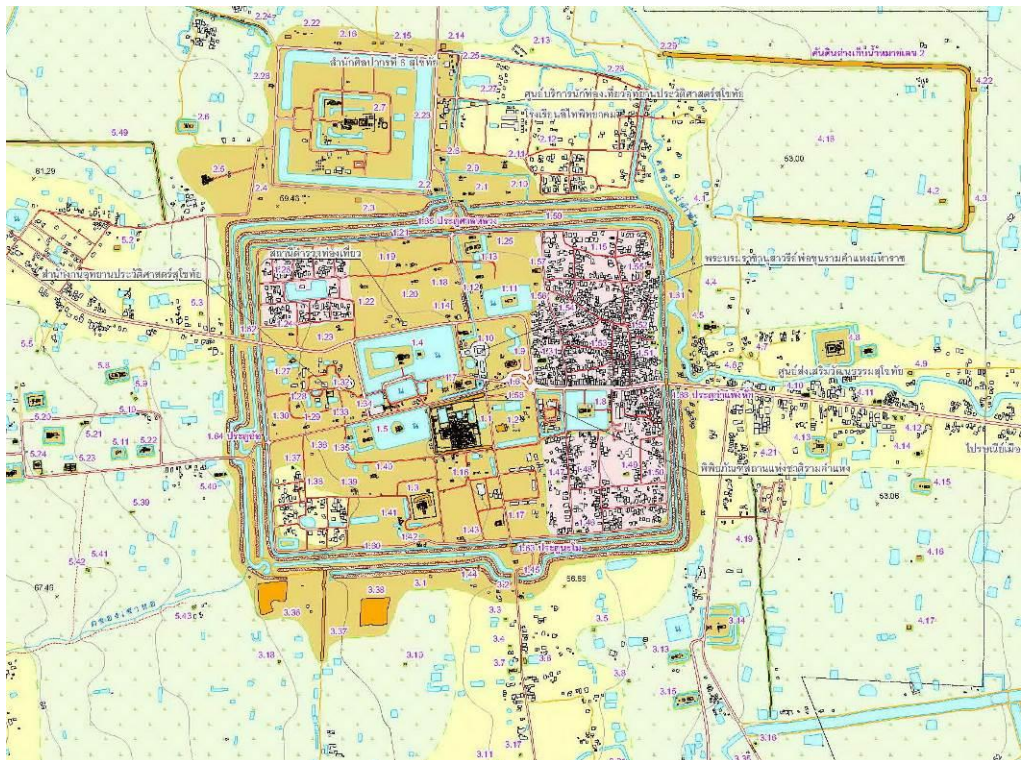
---

⁴กรมแผนที่ทหาร, อำเภอบ้านด่านลานหอย, ระบุว่า 4943 III, แผนที่ประเทศไทย ลำดับชุด L 7018, 2546,มาตราส่วน 1: 50,000.

แผนที่ที่ 1 แสดงสภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้งของเมืองโบราณสุโขทัย

ที่มา : กรมแผนที่ทหาร ชุด L 7018 ระวัง 4942 | IV 4943 II III

แผนที่ที่ 2 แสดงลักษณะผังเมืองเก่าสุโขทัย

จากการดำเนินงานที่ผ่านมาสำรวจพบโบราณสถานซึ่งส่วนใหญ่เป็นศาสนสถาน นอกจากนี้ยังมีแหล่งเตาเผาภาชนะดินเผา (เตาทุเรียง) กำแพงเมือง คูเมือง คันดินบังคับน้ำ รวมถึงทำนบโบราณ (สรีดถงส์) ด้วย รวมโบราณสถานทั้งสิ้น 193 แห่ง โดยแบ่งออกเป็น

- โบราณสถานกลางเมืองหรือในกำแพงเมือง (ก) จำนวน 60 แห่ง
- โบราณสถานนอกกำแพงเมืองด้านทิศเหนือ (น) จำนวน 27 แห่ง
- โบราณสถานนอกกำแพงเมืองด้านทิศใต้ (ต) จำนวน 37 แห่ง
- โบราณสถานนอกกำแพงเมืองด้านทิศตะวันออก (ต.อ.) จำนวน 19 แห่ง
- โบราณสถานนอกกำแพงเมืองด้านทิศตะวันตก (ต.ต.) จำนวน 50 แห่ง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์มาทรงประกอบพิธีเปิดอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เมื่อวันที่อาทิตย์ ที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2531 ต่อมาคณะกรรมการมรดกโลกแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ได้ประกาศในการประชุม ณ กรุงคาร์เธจ ประเทศตูนีเซีย ให้อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชร เป็นมรดกโลก เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2534 นับเป็นมรดกโลกตามบัญชีในลำดับที่ 574

2.2 ที่ตั้งและสภาพภูมิศาสตร์ของแหล่งเตาทุเรียง

จากการสำรวจของเจ้าหน้าที่หน่วยศิลปากรที่ 3 สุโขทัย (ขณะนั้น) ได้ค้นพบแหล่งผลิตเครื่องสังโลกของสุโขทัย เรียงรายอยู่โดยรอบลำแม่โจน (แผนที่ที่ 3) เป็นจำนวนถึง 49 เตา มีวัดพระพายหลวงเป็นศูนย์กลาง (ภาพที่ 1) กลุ่มของเตาเผาเหล่านี้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือบริเวณด้านทิศเหนือของลำแม่โจนมี 37 เตา ด้านทิศใต้มี 9 เตา และด้านทิศตะวันออกมี 3 เตา ทั้งนี้หน่วยศิลปากรที่ 3 สุโขทัยได้ทำการสำรวจและขุดแต่งแหล่งเตาแห่งนี้เป็นครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2508 ในครั้งนั้นเจ้าหน้าที่ได้ขุดลอกดินที่ทับถมภายในเตาออก บูรณะปล่องและผนังเตาตอนล่างไว้ตามรูปเดิม 3 เตา (แผนผังที่ 1) ต่อมา ในปี พ.ศ.2516 นายระเบียบ สารवल เจ้าหน้าที่ของหน่วยศิลปากรที่ 3 สุโขทัย ได้ทำการขุดตรวจชั้นดินไว้ 15 จุด และต่อมาในปี พ.ศ. 2518 หน่วยศิลปากรที่ 3 สุโขทัย ได้ทำการสำรวจบริเวณเตาโดยสังเขปอีกครั้งหนึ่ง แล้วบูรณะเตาเผา ล้อมรั้วลวดหนามเสร็จ 2 เตา ตลอดจนไปทั้งปรับปรุงพื้นที่บริเวณที่ประชาชนลักลอบขุด⁵ ในปีเดียวกันนี้ ได้มีการสำรวจพบเรือสินค้าโบราณที่บริเวณหน้าอ่าวสัตว์หีบ จังหวัดชลบุรี ภายในเรือมีสินค้าประเภทเครื่องถ้วยชามเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีทั้งที่เป็นสังโลกที่ผลิตจากเตาเกาะน้อย อ.ศรีสัชนาลัย และที่ผลิตจากเตาทุเรียง

⁵ กรมศิลปากร, “รายงานการสำรวจและขุดค้นเตาทุเรียง” การขุดค้นทางโบราณคดีในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย (กรุงเทพฯ: วิกตอรีเฟาเวอร์พอยท์ จำกัด, 2531), 217.

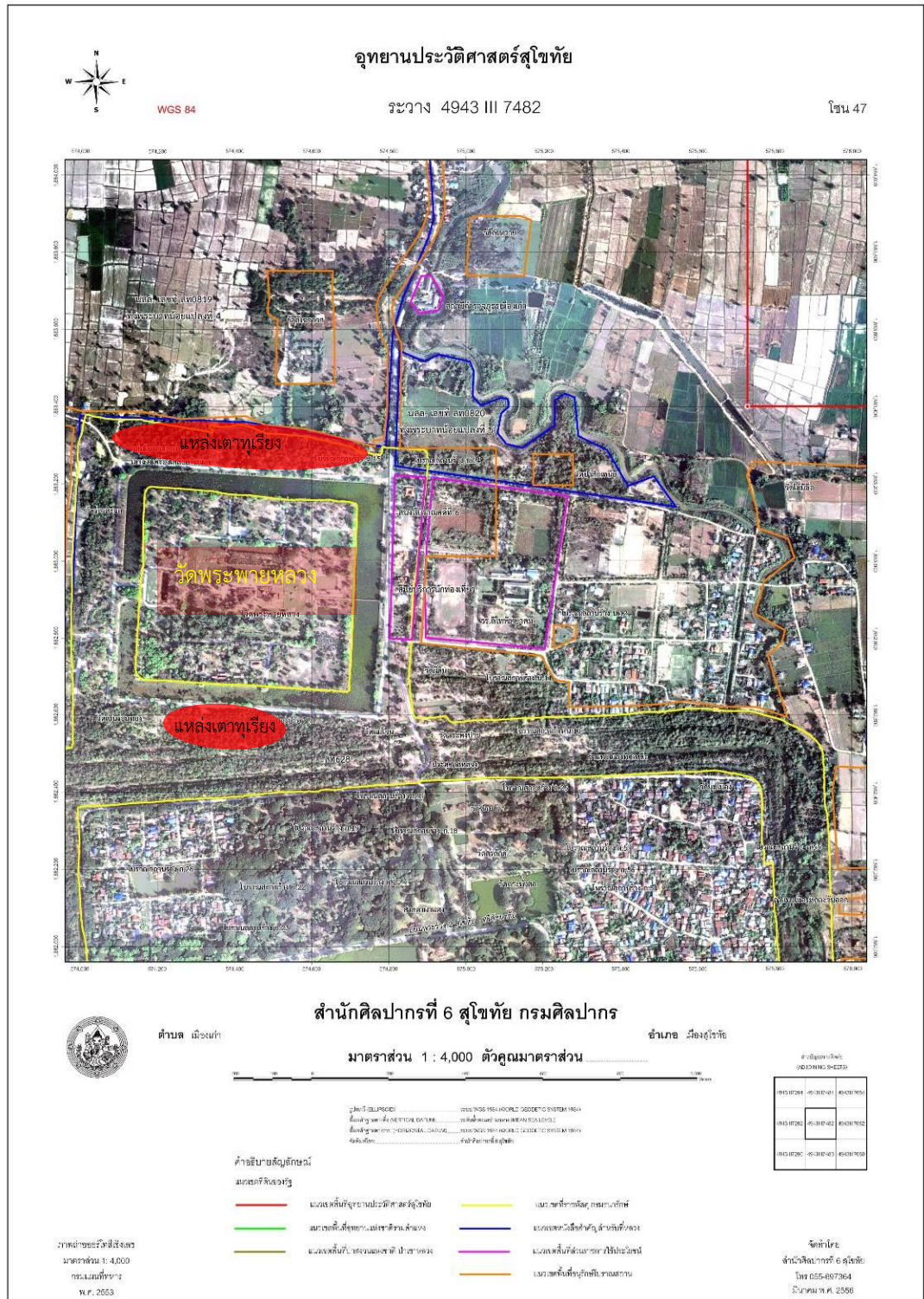
เมืองเก่าสุโขทัย ประกอบทั้งในระยะหลังต่อมา ประชาชนแอบลักลอบขุดหาของเก่า และได้ขุดทำลาย
เตาเผาเครื่องถ้วยชามเป็นจำนวนมาก หน่วยศิลปากรที่ 3 สุโขทัย จึงตั้งงบประมาณเพื่อทำการสำรวจ
ขุดตรวจชั้นดินและบูรณะเตาที่อยู่ในสภาพพอที่จะบูรณะและดูแลรักษาได้ง่ายให้อยู่ในสภาพที่ดี เพื่อ
เป็นแหล่งท่องเที่ยวและศึกษารูปรางลักษณะของเตาในโอกาสต่อไป ในการปฏิบัติงานครั้งนี้ แบ่งการ
ทำงานออกเป็น 2 ระยะ คือ ระหว่างวันที่ 5 เมษายน ถึง วันที่ 15 มิถุนายน 2519 เป็นงานขุดแต่ง
และขุดตรวจหาข้อมูลทางโบราณคดี และระหว่างวันที่ 15 มิถุนายน ไปจนถึงสิ้นปีงบประมาณเป็น
ช่วงเวลาดำเนินการบูรณะ⁶

กลุ่มเตาทุเรียง ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือนอกกำแพงเมืองสุโขทัย และยังมีส่วนหนึ่ง
ของเตาตั้งอยู่ริมกำแพงเมืองทางด้านทิศใต้ของลำแม่โจนห่างจากแนวถนนพระร่วงไปทางทิศตะวันตก
ประมาณ 100 เมตร ซึ่งในการสำรวจที่ผ่านมาพบว่าทางด้านทิศใต้ของลำแม่โจนนี้มีเตาเผาเครื่องถ้วย
ชามเป็นจำนวนถึง 9 เตา และที่ตั้งของเตาทั้ง 9 เตานี้ มีวัดตั้งอยู่ทั้งทางด้านทิศตะวันออกและด้านทิศ
ตะวันตกด้านละ 1 วัด ซึ่งปัจจุบันได้รกร้างและถูกขุดทำลายไปจนหมดสิ้นแล้ว เตาเผาเครื่องถ้วยชาม
ทั้ง 9 เตาก็ถูกขุดทำลายหมดสภาพไปแล้วเช่นเดียวกัน แต่ถึงกระนั้นก็ยังพอมองเห็นกองอิฐที่ใช้
ก่อสร้างเตาอยู่บ้าง 2-3 เตา จากกลุ่มเตากลุ่มนี้เดินเลียบริมแม่โจนขึ้นไปทางทิศเหนือจะมีสภาพเป็น
คันดินสูง และบนคันดินนี้ก็จะเป็นที่ตั้งของเตาเผาเครื่องถ้วยชามอีกกลุ่มหนึ่งอันเป็นกลุ่มใหญ่ ในการ
สำรวจที่ผ่านมาพบว่ามีเตาถึง 37 เตา และสภาพของเตาเผาในกลุ่มนี้ก็เหมือนกับเตาเผาครั้งแรกคือส่วน
ใหญ่ถูกขุดทำลายไปหมด อัตราส่วนเฉลี่ยของพื้นที่ที่ถูกขุดทั้งหมด คิดเป็นประมาณตารางเมตรละ 1
หลุม⁷

ด้านทิศเหนือของคันดินนี้มีร่องเป็นทางยาว ขนานไปกับลำแม่โจน ชาวบ้านเรียกกันว่า "หลุม
ปลาไหล หรือร่องปลาไหล" จากร่องปลาไหลนี้ออกไปทางด้านทิศเหนือเป็นทุ่งนา มีวัดตั้งอยู่ 1 วัด
เรียกว่า "วัดสังฆาวาส" หรือ "วัดคลองดิน" บริเวณพระอุโบสถและวิหารแยกอยู่ห่างจากกัน แต่ละแห่ง
มีคูน้ำล้อมรอบซึ่งในบริเวณทั้งสองแห่ง จัดได้ว่าเป็นเขตพุทธาวาส ทางด้านทิศตะวันตกของวิหาร
ด้านหลังของพระเจดีย์ มีทางเดินออกไปทางทิศตะวันตก ในบริเวณนี้พบว่ามีเศษภาชนะดินเผา เศษ
เครื่องถ้วยชามสังคโลก และเศษเครื่องถ้วยจีนอยู่เป็นจำนวนมาก สันนิษฐานได้ว่าคงจะเป็นเขต
สังฆาวาส คูน้ำล้อมวิหารทางด้านทิศเหนือใช้ส่วนหนึ่งของลำคลองดิน ซึ่งไหลผ่านมาจากด้านทิศ
ตะวันตก และหลายไปเชื่อมต่อกับคลองแม่ลำพันทางด้านทิศตะวันออกที่ไหลวกวนเพราะกำแพงเมือง
ด้านทิศตะวันออก แล้วไหลไปเป็นระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร จึงไปลงแม่น้ำยมตรงบริเวณหลัง
วัดคูหาสุวรรณ เขตเมืองสุโขทัยธานี

⁶ วชิรินทร์ พุ่มพงษ์แพทย์, "รายงานการสำรวจโบราณคดีใต้สมุทรในอ่าวสัตหีบของนักโบราณคดี
ไทย-เดนมาร์ก," ศิลปากร 19, 3 (กันยายน 2518).

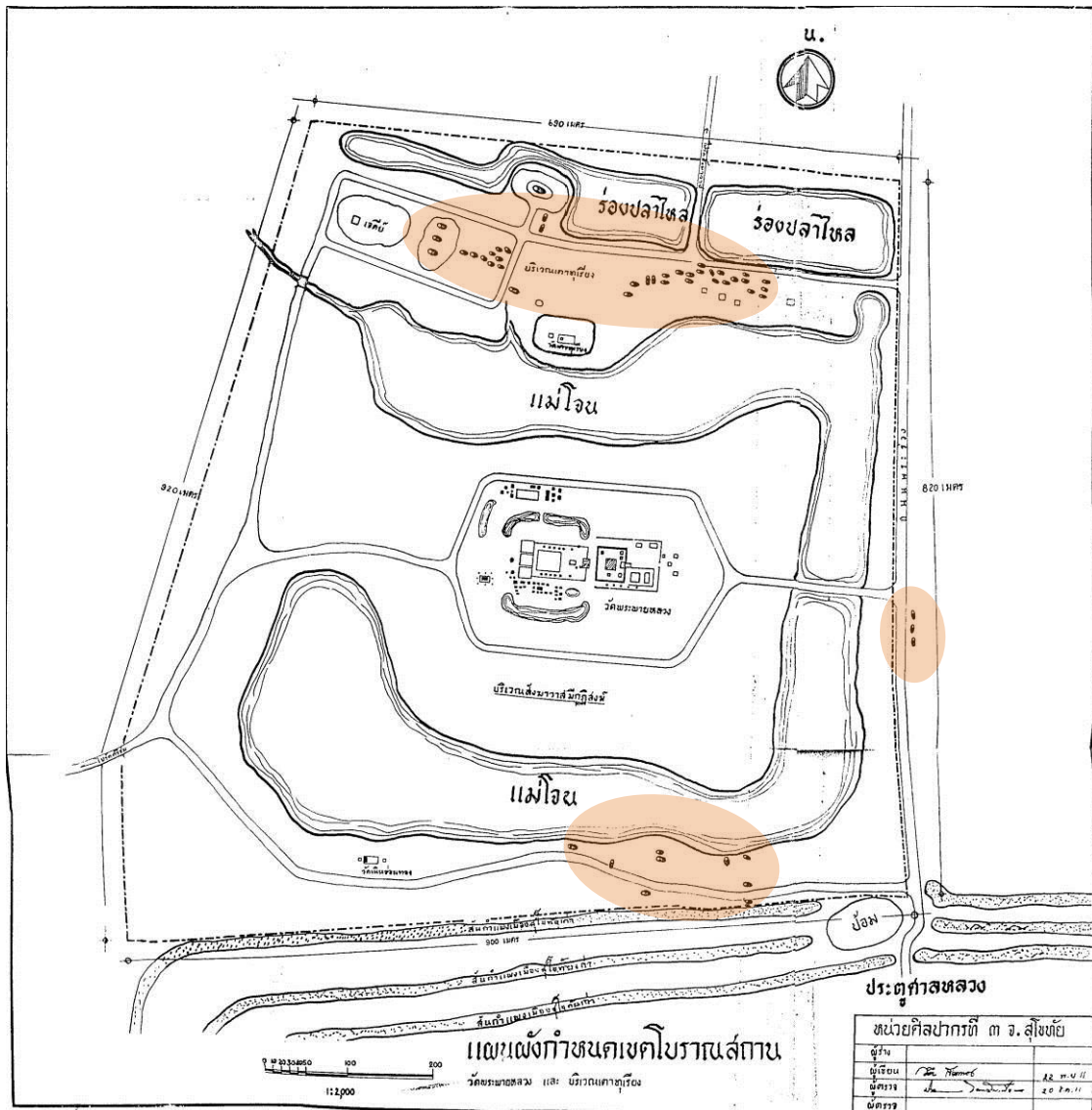
⁷ กรมศิลปากร, "รายงานการสำรวจและขุดค้นเตาทุเรียง" การขุดค้นทางโบราณคดีในอุทยาน
ประวัติศาสตร์สุโขทัย (กรุงเทพฯ: วิกตอรีเฟาเวอร์พอยท์ จำกัด, 2531), 217-218.

แผนที่ที่ 3 แสดงที่ตั้งของแหล่งเตาทุเรียงทางทิศเหนือ และทิศใต้ของคูแม่โจนวัดพระพายหลวง

ภาพที่ 1 ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ.2510 แสดงสภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้งของแหล่งเตาทุเรียง
เมืองเก่าสุโขทัย

แผนผังที่ 1 แสดงแผนผังกำหนดขอบเขตโบราณวัดพระพายหลวง และแหล่งเตาทุเรียง
จัดทำโดยหน่วยศิลปากรที่ 3 สุโขทัย พ.ศ.2511

ประวัติการศึกษาที่ผ่านมา

การสำรวจเพื่อศึกษาแหล่งเตาเผาเครื่องถ้วยสุโขทัย ได้เริ่มมีมาก่อนการขุดค้นทางโบราณคดีอย่างเป็นระบบ โดยมีผู้สำรวจเก็บข้อมูลและเขียนบทความเผยแพร่อย่างแพร่หลาย เกิดเป็นทฤษฎีและข้อสันนิษฐานต่างๆ จากนักวิชาการหลายแขนงที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยเรื่องราวด้านการกำเนิดเครื่องถ้วยสุโขทัย การค้าเครื่องถ้วยสุโขทัย และการสิ้นสุดการผลิตเครื่องถ้วยสุโขทัย ดังนี้

พ.ศ.2427 เซอร์ เออร์เนส ซาโตว์ (Sir Ernest Satow) กงสุลอังกฤษ ได้ทำการสำรวจแหล่งเตาเผาศรีสัชชนาลัย และเก็บเศษเครื่องถ้วยมาศึกษา 3 ชิ้น

พ.ศ.2434 ลูเซียน ฟูร์เนอโร (Lucien Fournereau) นักปราชญ์ชาวฝรั่งเศส ได้ศึกษาแหล่งเตาเผาที่เมืองศรีสัชชนาลัยอย่างละเอียด ต่อมาปี พ.ศ.2451 เขาได้เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับกรรมวิธีและการสร้างเตาเผา ตลอดจนส่วนผสมของน้ำเคลือบ เป็นคนแรกที่ได้จดบันทึกเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นของติดที่ และเครื่องประดับสถาปัตยกรรมอันเนื่องมาจากพุทธศาสนาบริเวณเมืองเก่าสุโขทัย

พ.ศ.2443 เซอร์ โทมัส ไรย์ (Sir Tomas Lyle) รองกงสุลอังกฤษในภาคเหนือ สำรวจแหล่งเตาเมืองศรีสัชชนาลัย โดยอาศัยชิ้นส่วนเครื่องประดับสถาปัตยกรรมเป็นตัวช่วยในการศึกษา เขาสันนิษฐานว่า เตาเผาและเมืองศรีสัชชนาลัยนี้ น่าจะมีอายุร่วมสมัยกัน คือ ประมาณพุทธศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา

พ.ศ.2450 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จประพาสโบราณสถานตามเส้นทางถนนพระร่วงที่เมือง กำแพงเพชร สุโขทัย สวรรคโลก (ศรีสัชชนาลัย) และเมืองใกล้เคียง แล้วทรงพระราชนิพนธ์หนังสือชื่อ “เที่ยวเมืองพระร่วง” พิมพ์เผยแพร่เมื่อ พ.ศ.2451 ทรงมีพระราชนิพนธ์ถึงแหล่งเตาแห่งนี้ว่า “...ต่อที่วัดพระพายหลวงออกไปอีก มีเตาเผาถ้วยชามตั้งอยู่ในป่าไผ่ อยู่ตามเนิน ขุดเนินเข้าไปก่อเตาด้วยอิฐ เป็นเตาเตี้ย ๆ มีชิ้นถ้วยชามแตก ๆ ทิ้งอยู่ตามริมเตาบ้าง ซึ่งเข้าใจว่าเป็นชามที่เสียเขาทิ้ง ที่เคลือบแล้วก็มี ที่เขียนแล้วยังไม่ได้เคลือบก็มี พื้นชามก็เป็นชนิดที่เรียกว่า สังกโลก บางทีก็มีเป็นลวดลายเป็นดอกไม้บ้างก็มีฝีมือทำสู้ที่สวรรคโลกไม่ได้ ตามใกล้ ๆ แถบเตานี้มีที่พื้นดินลุ่มแฉกกระแหว่งหน้าฝนน้ำขัง มีไผ่และหญ้าขึ้นตามขอบ แต่ในลุ่มนั้นเองไม่มีอะไรขึ้นเลย แห่งหนึ่งคะเนด้วยตาว่ากว้าง 10 วา หรือ 15 วา ยาวประมาณ 5 เส้น อย่งไรๆ ก็ไม่ใช่ที่นาหรือไร่ จึงเข้าใจว่าเป็นที่เขาขุดดินขึ้นมาใช้ในการปั้นถ้วยชาม คนโดยมากบางที่จะฟังได้ทราบเป็นครั้งแรกเมื่ออ่านหนังสือนี้ ว่าถ้วยชามสุโขทัยก็มี ถึงแม้ได้พบปะชามสุโขทัยก็คงเข้าใจว่าเป็นชามสังกโลก ที่จริงเข้าใจว่าสุโขทัยคงได้วิชามาจากสวรรคโลกอีกชั้นหนึ่ง”⁸

พ.ศ.2460 สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ ได้ทรงนิพนธ์หนังสือเรื่อง **ตำนานเรื่องเครื่องโต๊ะและถ้วยปั้น** ทรงกล่าวถึงกำเนิดการค้าและสิ้นสุดของเครื่องถ้วยสุโขทัย โดยการตีความจากจดหมายเหตุของราชวงศ์หยวน และความในพระราชพงศาวดารเหนือ ซึ่งกล่าวตรงกันว่า พ่อขุนรามคำแหงได้เสด็จไปเมืองจีน เมื่อปีมะแม จุลศักราช 655 หรือ พ.ศ.1837 ได้นำช่างจีนกลับมาเมืองไทย และทรงสันนิษฐานอีกว่า ช่างปั้นจีนคงเข้ามาตั้งเตาเผาแห่งแรกที่เมืองสุโขทัยก่อน ต่อมา

⁸ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, **เที่ยวเมืองพระร่วง**, พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง (กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, 2526), 102-103.

จึงย้ายไปทำที่เมืองสวรรคโลก เพราะได้พบวัสดุดินหินที่มีคุณภาพดีกว่า และทำเพียงเครื่องเคลือบเดียว มีผิวแตกราน ซึ่งเรียกว่า “สังกโลก” (หมายถึงเครื่องเคลือบสุโขทัยประเภทเคลือบสีเขียว เตาศรีสังขนาลัย) และน่าจะนำออกไปจำหน่ายยังพื้นที่ใกล้เคียง เช่น เชียงใหม่ หลวงพระบาง และอินโดนีเซีย เป็นต้น ส่วนการสิ้นสุดการผลิต ทรงสันนิษฐานว่า เมื่อ พ.ศ.1911 อยุธยาได้ครอบครองเมืองสุโขทัย พระมหาธรรมราชาต้องลดฐานะเป็นประเทศราชย้ายไปประทับที่พิษณุโลก อาจเลิกในคราวนี้ หรืออาจเป็นปี พ.ศ.1999 เมื่อสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงทำสงครามกับพระเจ้าติโลกราช ทำให้สุโขทัยและสวรรคโลกต้องกลายเป็นสนามรบ ผู้คนคงจะกระจัดกระจายในคราวนั้น ประมาณเวลาการผลิตสักร้อยปีเศษจึงยกเลิกไป⁹

พ.ศ.2480 พระยานครพระราม เขียนหนังสือเรื่อง เครื่องถ้วยไทย โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการออกสำรวจและขุดค้นแหล่งเตาเผาต่างๆ ทั้งที่สุโขทัย ศรีสังขนาลัย และบริเวณเตาเวียงกาหลง จังหวัดเชียงราย ผลการสำรวจเชื่อว่า เดิมคงมีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาใช้แล้วที่เมืองเซียง (บริเวณวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เมืองสวรรคโลก) เรียกว่า เตาเซียง โดยตั้งขึ้นพร้อมๆ กับเมือง รว พ.ศ. 1043 และเลิกทำ รว พ.ศ.1917 ซึ่งในราว พ.ศ.1902 รัชสมัยของพระมหาธรรมราชาที่ 2 ได้กวาดต้อนช่างจากเตาเวียงกาหลง ลงมาตั้งเตาที่เมืองสุโขทัย ทำอยู่ประมาณ 15 ปี คือ ราว พ.ศ.1917 ก็ย้ายมาตั้งเตาใหม่ที่บริเวณเตาเซียงซึ่งเลิกกิจการไปแล้ว เตาใหม่ที่ตั้งคือ เตามืองศรีสังขนาลัย ทำอยู่จน พ.ศ.1989 จึงได้เลิกทำเนื่องจากพระยาเซียง ชื่อ ยุทธิศเจียง ได้กวาดต้อนครอบครัวชาวเซียงไปขึ้นกับพระเจ้าติโลกราชแห่งเชียงใหม่ ดังนั้น พระยานครพระราม จึงเชื่อว่า เตาเผาที่สุโขทัยเจริญมาจากฝีมือช่างปั้นจากเตาเวียงกาหลง และเครื่องถ้วยสุโขทัยที่ขุดพบในเกาะสุมาตรา หรือฟิลิปปินส์ก็เป็นของส่งออกจากเมืองท่าเกาะตะมะทั้งสิ้น นับว่าเป็นการค้านทฤษฎีของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ¹⁰

พ.ศ.2478 เรจินัลด์ เลอ เมย์ (Reginald Le May) เขียนบทความเรื่อง The Ceramic Wares of Northern Central Siam¹¹ ก็มีความเห็นสอดคล้องทฤษฎีของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ที่เชื่อว่า พ่อขุนรามคำแหงเสด็จไปเมืองจีน และได้ทอดพระเนตรเห็นเครื่องถ้วยสีโจวของจีน จึงได้ทูลขอช่างปั้นกลับมาทำเครื่องถ้วยในไทย นอกจากนี้ เลอเมย์ ยังเชื่อว่า มีคนไทยอพยพจากเชียงแสนมาตั้งถิ่นฐานที่เมืองเซียง (สวรรคโลก) ในราวกลางพุทธศตวรรษที่ 15 ตั้งเตาเผาผลิตเครื่องปั้นดินเผา ประเภทเนื้ออ่อนและเนื้อแกร่ง เรียกว่า เตาเซียง ต่อมาเมื่อได้ติดต่อกับเขมรจึงได้

⁹ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, *ตำนานเรื่องเครื่องโต๊ะและถ้วยปั้น*, ม.ป.ท. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระยาปฏิภาณพิเศษ (อาเล็กซานเดอร์ อมาตยกุล), 2507.

¹⁰ พระยานครพระราม, *เครื่องถ้วยไทย* (พระนคร : กรุงเทพมหานคร), 2480.

¹¹ Reginald Le May, "On Thai Pottery," in *Thai Pottery and Ceramics*. Collected articles from the Journal of Siam Society 1922-1980 (Bangkok : The Siam Society), 1986.

รู้จักเทคนิคการเคลือบจากเขมร เครื่องเคลือบประเภทนี้ เรียกว่า เครื่องถ้วยเซลียง ต่อมาในราวกลางพุทธศตวรรษที่ 19 อิทธิพลจีนจึงเข้ามาสู่สุโขทัยในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหง โดยการทูลขอช่างปั้นดินมาตั้งเตาที่สุโขทัยก่อน ไม่นานจึงได้ย้ายไปทำที่ศรีสัชชนาลัย (สวรรคโลก) อีกครั้ง นอกจากนี้ เลอ เมย์ ยังได้แบ่งเครื่องถ้วยไทยไว้ 4 ระยะ ได้แก่

1. เตาเผาพิชฌุโลกและที่อื่นๆ เป็นเตาเผาของคนไทย ผลิตเครื่องปั้นดินเผาเนื้ออ่อน ไม่เคลือบ และเป็นเครื่องปั้นดินเผากระยะแรกของคนไทย

2. เตาเซลียง ตั้งอยู่ที่เมืองสวรรคโลกเก่า เป็นเตาเผาของคนไทย ผลิตเครื่องปั้นดินเผาเนื้อแกร่ง เคลือบบาง สีเขียวและสีน้ำตาล ปกติจะไม่มีการตกแต่ง แต่บางครั้งจะชุบซีดลายนเส้นลงบนภาชนะประเภทจาน อายุประมาณกลางพุทธศตวรรษที่ 16-18

3. เตาเมืองสุโขทัย เป็นเตาของจีน ผลิตเครื่องปั้นดินเผาเนื้อแกร่ง ทาพื้นด้วยน้ำดินสีขาว เขียนลายสีดำหรือสีน้ำตาลใต้เคลือบใส อายุประมาณกลางพุทธศตวรรษที่ 19

4. เตาเมืองสวรรคโลก เป็นเตาผสมระหว่างจีนกับไทย ผลิตเครื่องปั้นดินเผาเนื้อแกร่งเกือบเป็นเนื้อกระเบื้อง ตกแต่งด้วยการชุบซีดและเขียนลายสีดำใต้เคลือบ และประเภทเคลือบสีเขียว อายุประมาณกลางพุทธศตวรรษที่ 19-20

พ.ศ.2486 ขุนวิจิตรมาตรา เขียนหนังสือเรื่อง ประวัติการค้าไทย¹² ได้กล่าวถึงการค้าในรัชสมัยของพ่อขุนรามคำแหงว่า พระองค์คงต้องสนพระทัยในการทำถ้วยชามมาก จึงได้เสด็จไปเมืองจีนถึง 2 ครั้ง นำเอาช่างปั้นมาทำถ้วยชามเป็นการใหญ่ และกล่าวถึงเส้นทางการค้าเครื่องถ้วยว่ามีทั้งทางน้ำและทางบก

พ.ศ.2499 ชาร์ล เนลสัน สปีงส์ (Charles Nelson Spinks)¹³ เขียนบทความเรื่อง Siam and the Pottery Trade of Asia ลงตีพิมพ์ในวารสารของสยามสมาคม กล่าวถึงการเริ่มต้นการค้าส่งออกเครื่องถ้วยสุโขทัยทางเมืองมะตะมะของมอญ ตั้งแต่ราวต้นพุทธศตวรรษที่ 19 – ต้นพุทธศตวรรษที่ 20

พ.ศ.2508 ชาร์ล เนลสัน สปีงส์ (Charles Nelson Spinks)¹⁴ เขียนหนังสือเรื่อง The Ceramic Wares of Siam กล่าวว่า เดิมคนไทยที่อยู่สุโขทัยคงมีฝีมือในการปั้นเครื่องปั้นดินเผาประเภทเนื้อแกร่งและเครื่องเคลือบแบบง่ายๆ อยู่แล้ว จนเมื่อพ่อขุนรามคำแหงนำช่างปั้นมาจากจีน

¹² ขุนวิจิตรมาตรา, **ประวัติการค้าไทย พิมพ์ครั้งที่ 4** (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บัณฑิตการพิมพ์), 2516.

¹³ Charles Nelson Spinks, "Siam and Pottery Trade of Asia," in **Thai Pottery and Ceramics**, Collected articles from the Journal of Siam Society 1922-1980 (Bangkok : The Siam Society), 1986.

¹⁴ Charles Nelson Spinks, **The Ceramic Wares of Siam** (Bangkok : The Siam Society), 1971.

ทำให้พัฒนาเทคนิควิธีและอุตสาหกรรมการผลิตพัฒนาอย่างรวดเร็ว ตั้งแต่ราวกลางพุทธศตวรรษที่ 18 สิ้นสุดลงในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 คราวเกิดสงครามระหว่างอาณาจักรล้านนากับอาณาจักรอยุธยา สอดคล้องกับแนวคิดสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งเชื่อว่ามิชังจินเข้ามา 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นช่างปั้นจากเมืองสือโจวเข้ามาตั้งเตาเผาที่เมืองสุโขทัยผลิตเครื่องถ้วยประเภทเขียนลายสีดำใต้เคลือบ และอีกกลุ่มหนึ่งเข้ามาภายหลังกลุ่มแรกเล็กน้อย เป็นช่างปั้นจากเตาหลงเฉวียนเข้ามาตั้งเตาที่เมืองสวรรคโลกเก่า (เมืองศรีสขณาสัย) ผลิตเครื่องเคลือบสีเขียวแบบเซลาดอน

พ.ศ.2514 วิลเลียม วิลเลท (William Willette)¹⁵ เขียนหนังสือเรื่อง Ceramic Art of Southeast Asia เชื่อว่า การผลิตเครื่องถ้วยสุโขทัยได้รับอิทธิพลทางเทคนิคมาจากเครื่องเคลือบสีน้ำตาลของเขมร และเชื่อว่าเครื่องเคลือบสีน้ำตาล หรือเครื่องถ้วยเซลียงไม่น่าผลิตขึ้นก่อนประเภทอื่น เพราะได้พบเครื่องถ้วยสีน้ำตาลหลอมติดกับเครื่องเคลือบประเภทเซลาดอนแบบของจีน แสดงว่าเครื่องถ้วยทั้งสองแบบผลิตขึ้นในสมัยเดียวกัน

พ.ศ. 2518 รองศาสตราจารย์ ศรีศักร วัลลิโภดม นักมานุษยวิทยา เขียนบทความเรื่อง เครื่องสังคโลก ลงในวารสารเมืองโบราณ กล่าวถึงความแตกต่างของเตาทางภาคเหนือ ซึ่งเป็นเตาดิน และเตาทางสุโขทัยหรือสวรรคโลก ซึ่งเป็นเตาอิฐว่า เตาทางภาคเหนือมีลักษณะที่ลำหลังหรือเก่ากว่า เตาบนดินที่เมืองสุโขทัยและเมืองศรีสขณาสัย ทำให้ไม่เชื่อว่า การผลิตเครื่องปั้นดินเผาสุโขทัยจะเลิกไป คราวสงครามระหว่างสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถกับพญาลอกราช และเชื่อว่าเครื่องปั้นดินเผาที่ถูกผลิตจากเตาที่ก่อด้วยอิฐตอนบนสุดนั้นเป็นของสมัยอยุธยา รวมทั้งเมื่อศึกษาจากผลผลิตของเตาที่เมืองสุโขทัยล้วนแสดงให้เห็นถึงศิลปะอยุธยาทั้งสิ้น และเครื่องปั้นดินเผาสุโขทัยที่ถูกค้นพบบริเวณเกาะครามก็มีอายุอยู่ในสมัยอยุธยา ซึ่งขนส่งลงมาตามลำน้ำยมและลำน้ำเจ้าพระยามายังพระนครศรีอยุธยา จากนั้นจึงถูกส่งเป็นสินค้า ออกไปกับเรือสำเภากิจในสมัยนั้น การขนส่งเป็นสินค้าออกนี้มีมาตั้งแต่ต้นสมัยอยุธยาถึงรัชกาลสมเด็จพระชัยราชาธิราช¹⁶

พ.ศ. 2518 ดร.รอด ชานน่า บราวน์ นักวิชาการชาวอเมริกัน เขียนหนังสือเรื่อง The Ceramics of Southeast Asia : Their Dating and Identification เสนอว่า ช่างชาวจีนอาจอพยพเข้ามาพร้อมกับ เฉินอู่จิง มหาอำมาตย์ของราชสำนักซ่ง ซึ่งถูกมองโกลขับไล่แล้วลี้ภัยมาพำนักอยู่ที่อาณาจักรสุโขทัย จนกระทั่งสิ้นชีวิต และเชื่อว่า กลุ่มเตาสุโขทัยถูกก่อตั้งขึ้นก่อนปลายพุทธศตวรรษที่ 19 และปิดลงหลังจากที่กลุ่มเตาศรีสขณาสัยได้ถูกก่อตั้งเพียงไม่นาน และในระยะแรกเตาที่เมืองศรีสขณาสัยจะผลิตเครื่องเคลือบสีเขียวและเครื่องเคลือบสีน้ำตาลบ้าง ส่วนประเภทลายสีดำ เป็นเครื่องปั้นดินเผาที่ถูกผลิตในระยะหลัง โดยช่างจากกลุ่มเตาสุโขทัยเป็นผู้แนะนำให้¹⁷

¹⁵ William Willette, *Ceramic Art of Southeast Asia* (Singapore : Southeast Asia Ceramic Society), 1971.

¹⁶ ศรีศักร วัลลิโภดม, “เครื่องสังคโลก,” *เมืองโบราณ* 1, 4 (กรกฎาคม-กันยายน, 2518).

¹⁷ กฤษณา พิณศรี และคณะ, *เครื่องถ้วยสุโขทัย พัฒนาการของเครื่องถ้วยไทย* (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป, 2535), 16.

พ.ศ. 2525 นายจอห์น ชอว์ (John Shaw) นักวิชาการชาวอังกฤษ เขียนหนังสือเรื่อง **Northern Thai Ceramics** มีความเห็นว่า ช่างชาวจีนอาจเข้ามาเมืองไทยอย่างไม่เป็นทางการ โดยแยกกันเข้ามาเป็นกลุ่ม ๆ กลุ่มหนึ่งเดินทางมาจากจีนโดยตรง และอีกกลุ่มหนึ่งเดินทางผ่านทางอาณาจักรไตเหวียดถึงเมืองสุโขทัยเมื่อราวกลางพุทธศตวรรษที่ 19 หลังจากนั้นก็เดินทางกลับประเทศจีนหรือไปยังประเทศอื่น ได้ทิ้งภรรยาที่เป็นชาวพื้นเมืองไว้แถบนั้น ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีอิทธิพลของเครื่องปั้นดินเผาจีนปรากฏบนเครื่องปั้นดินเผาสุโขทัย นอกจากนี้ยังตั้งข้อสังเกตว่า หากมีช่างชาวจีนเข้ามาผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่เมืองศรีสัชนาลัยจริงแล้ว ก็น่าจะพบอักษรจีนบนภาชนะบ้าง แต่เท่าที่ค้นพบมีเฉพาะอักษรไทย อีกประการหนึ่ง หากช่างชาวจีนเข้ามาอาณาจักรสุโขทัยจริง ระยะเวลาอาจเข้ามาที่บ้านป่ายางในราวต้นพุทธศตวรรษที่ 19 ซึ่งขณะนั้นมีเตาและช่างฝีมือดีอยู่แล้ว ผลิตเครื่องปั้นดินเผาสำหรับใช้ในราชสำนักและเครื่องประดับสถาปัตยกรรม นอกจากนี้ จอห์น ชอว์ ยังเขียนบทความเรื่อง **An Alternative Theory to Account for the Development of glazed Stoneware in Southeast Asia** ลงในวารสารสยามสมาคม กล่าวถึงเครื่องปั้นดินเผาบริเวณบ้านเกาะน้อยว่า น่าจะเริ่มผลิตตั้งแต่ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 18 และเครื่องปั้นดินเผาอมูญนั้นน่าจะมีความสัมพันธ์หรือมีอายุร่วมสมัยกับงานเคลือบสีเขียวที่ถูกผลิตจากกลุ่มเตาในจังหวัดพะเยา เนื่องจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์สุโขทัยกับกษัตริย์ล้านนาในช่วงระยะเวลานั้น¹⁸

พ.ศ. 2525 นายสายันต์ ไพรชาญจิตร¹⁹ นักโบราณคดีของกรมศิลปากร เสนอบทความเรื่อง **ความรู้เรื่องสังคโลกจากหลักฐานใหม่** ลงในวารสารศิลปากร กล่าวว่า กลุ่มเตาศรีสัชนาลัยบริเวณบ้านเกาะน้อยถูกก่อตั้งมาตั้งแต่ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 16 เป็นเตาชุดใต้ดิน ขณะที่บ้านป่ายางถูกก่อตั้งในระยะเวลาที่มีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาสุโขทัยเพื่อเป็นสินค้าออกเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 21 แล้วจึงพัฒนาเป็นเตาอิฐบนดิน และยังเสนอสมมุติฐานใหม่เกี่ยวกับกำเนิดของ เครื่องเคลือบและเตาที่เมืองศรีสัชนาลัยว่า การผลิตเครื่องเคลือบที่กลุ่มเตาสุโขทัยและกลุ่มเตาศรีสัชนาลัยน่าจะพัฒนา มาจากการผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ค่าขายแลกเปลี่ยนในท้องถิ่นสุโขทัยและบริเวณใกล้เคียงตั้งแต่ก่อนตั้งเมืองสุโขทัย คือ ราว พ.ศ. 1800 การผลิตเครื่องเคลือบระยะแรกจะเลียนแบบเครื่องเคลือบสีน้ำตาลของอาณาจักรกัมพูชาที่แพร่หลายเมื่อก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 ซึ่งมีแหล่งผลิตอยู่ที่อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ และเริ่มผลิตเป็นอุตสาหกรรมหลังรัชกาลพ่อขุนรามคำแหง

พ.ศ. 2526 มีการจัดสัมมนาเรื่อง **วิเคราะห์เรือโบราณที่ค้นพบในอ่าวไทย**²⁰ นักวิชาการหลายท่านได้คัดค้านเรื่องช่างชาวจีนสมัยราชวงศ์ซ่งอพยพเข้ามาในเมืองสุโขทัยว่า ไม่น่าจะเป็นไปได้และไม่เชื่อว่า ช่างชาวจีนจะแนะนำวิธีผลิตเครื่องเคลือบให้ช่างชาวสุโขทัย ผลของการสัมมนาสรุปว่า

¹⁸ John Shaw, "An Alternative Theory to account for the Development of Glazed Stoneware in Southeast Asia" *The Siam Society Newsletter*. Vol. 4, No.5 December, 1982.

¹⁹ สายันต์ ไพรชาญจิตร, "ความรู้เรื่องสังคโลกจากหลักฐานใหม่," *ศิลปากร* 2, (พฤษภาคม), 2535.

²⁰ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ (บรรณาธิการ), *การค้าสังคโลก : รายงานการสัมมนาวิเคราะห์เรือโบราณที่ค้นพบในอ่าวไทย*. (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2526).

เครื่องปั้นดินเผาสุโขทัยนี้อาจผลิตหลังรัชกาลพ่อขุนรามคำแหง คือ อาจเป็นรัชกาลสมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไท) ก็ได้

พ.ศ. 2527 โครงการกำหนดอายุเครื่องปั้นดินเผาไทย ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น **โครงการโบราณคดีเครื่องปั้นดินเผาไทย (Thai Ceramics Archaeological Project)**²¹ และเป็นการปฏิบัติงานร่วมระหว่างกรมศิลปากรกับหอศิลปะแห่งมหาวิทยาลัยแอตตาเลต ประเทศออสเตรเลีย ขุดค้นแหล่งเตาทั้งที่เมืองสุโขทัยและเมืองศรีสัชนาลัย เตาที่เมืองศรีสัชนาลัยได้ค้นพบหลักฐานของการสร้างเตาซ้อนทับกันถึง 9 เตาในเนินดินเดียวกัน เมื่อศึกษาถึงลักษณะรูปแบบโครงสร้างของเตาและเครื่องปั้นดินเผาแล้ว พบว่า มีการพัฒนาวิธีผลิตมาตามลำดับ จึงสรุปว่า ช่างชาวสุโขทัยได้พัฒนาวิธีผลิตเครื่องเคลือบขึ้นเอง โดยเริ่มที่บริเวณบ้านเกาะน้อยเป็นแห่งแรก และเรียกเครื่องเคลือบที่ผลิตรุ่นแรกว่า **เครื่องปั้นดินเผา (มอน)** ส่วนกลุ่มเตาศรีสัชนาลัยบริเวณบ้านป่ายาง และกลุ่มเตาสุโขทัยนั้นถูกก่อตั้งภายหลังในระยะเวลาไล่เลี่ยกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นอุตสาหกรรมการส่งออกโดยเฉพาะ

ผลจากการขุดค้นและศึกษาแหล่งเตาที่เมืองศรีสัชนาลัยนี้ดูเหมือนจะลบล้างความเชื่อเรื่องพ่อขุนรามคำแหงทรงนำช่างจากเมืองจีนมาผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่สุโขทัยโดยสิ้นเชิง

พ.ศ. 2529 นายดอน ไฮน์ (Don Hein) นักโบราณคดีชาวออสเตรเลียซึ่งได้ขุดค้นแหล่งเตาที่เมืองศรีสัชนาลัยมาเป็นเวลานาน เขียนบทความเรื่อง **Thai Ceramics : Righting the History** ลงในหนังสือ **Sawaddee** ตั้งสมมุติฐานใหม่ว่า วิทยาการเครื่องเคลือบและเตาที่เมืองศรีสัชนาลัยเกิดจากการคิดค้นของคนในท้องถิ่น มิใช่อิทธิพลวิชาช่างจากจีน เวียดนาม หรือเขมร และเสนอความคิดต่อว่า การสร้างเตาชนิดระบายความร้อนผ่านในแนวเฉียงหรือเตาประทุนนั้นวิวัฒนาการมาจากเตาหลอมโลหะ แสดงว่า กลุ่มคนที่ผลิตเครื่องเคลือบในระยะแรกคงสืบเชื้อสายวัฒนธรรมมาจากกลุ่มคนในวัฒนธรรมบ้านเชียง ทางภาคอีสานของไทย และกำหนดอายุเตารุ่นแรกของกลุ่มเตาศรีสัชนาลัย ซึ่งเป็นเตาขุดใต้ดินว่า มีอายุเก่าถึงพุทธศตวรรษที่ 15 ส่วนเครื่องปั้นดินเผานั้น นายดอน ไฮน์ได้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 เครื่องปั้นดินเผามอน เป็นเครื่องปั้นดินเผาชนิดแรกที่ถูกผลิตจากเตาขุดใต้ดินบริเวณบ้านเกาะน้อย และถูกกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 15-16

กลุ่มที่ 2 เครื่องปั้นดินเผากระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ คือ เป็นเครื่องปั้นดินเผาที่ถูกผลิตต่อเนื่องระหว่างเครื่องปั้นดินเผามอนกับเครื่องเคลือบที่ผลิตเป็นสินค้าส่งออกได้ค้นพบเครื่องปั้นดินเผาชนิดนี้ปะปนอยู่กับเครื่องปั้นดินเผามอน กลุ่มนี้ ถูกค้นพบจำนวนมากที่จังหวัดตาก แต่ไม่ถูกค้นพบจากแหล่งเรืออับปางในอ่าวไทย

กลุ่มที่ 3 เครื่องปั้นดินเผาสุโขทัยรุ่นหลัง เป็นเครื่องปั้นดินเผาที่ถูกผลิตจากเตาบนดินเพื่อเป็นอุตสาหกรรมการส่งออก ถูกกำหนดอายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 18-19 รวมถึงเครื่องเคลือบจากกลุ่มเตาสุโขทัยและกลุ่มเตาศรีสัชนาลัยบริเวณบ้านป่ายาง ซึ่งถูกผลิตหลังจากนี้เพียงไม่นาน

²¹ กฤษณา พินศรี และคณะ, เครื่องถ้วยสุโขทัย พัฒนาการของเครื่องถ้วยไทย, 17-18.

นายดอน ไฮน์ และนายไมค์ บาร์เบทตี เขียนบทความเรื่อง **Si Satchanalai and the Development of Glazed Stoneware in Southeast Asia** ลงใน **วารสารสยามสมาคม**²² กล่าวถึงกลุ่มเตาศรีสัชชาลัยบริเวณบ้านป่ายางและกลุ่มเตาสุโขทัยว่า ถูกสร้างขึ้นภายหลังและในระยะเวลาไล่เลี่ยกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออุตสาหกรรมการส่งออกโดยเฉพาะ

พ.ศ. 2530 นายสีหวัฒน์ แนนหนา นักโบราณคดีของกรมศิลปากร เขียนรายงานเรื่อง **เครื่องสังคโลกและกลุ่มเตาศรีสัชชาลัย** กล่าวว่า อาจเป็นไปได้ว่า ชุมชนผู้สร้างเตาบริเวณบ้านเกาะน้อยนั้น เป็นชุมชนที่มาตั้งหลักแหล่งก่อนการสถาปนาเมืองศรีสัชชาลัย-สุโขทัยโดยพ่อขุนศรีนาวนำถม ก็คือ นอกเมืองศรีสัชชาลัยขึ้นไปประมาณ 5 กิโลเมตร มีชุมชนโบราณมาตั้งหลักแหล่งทำมาหากินโดยยึดการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเป็นอาชีพแล้วตั้งแต่กลางพุทธศตวรรษที่ 18 เป็นอย่างช้า ต่อมาเมืองศรีสัชชาลัยและเมืองสุโขทัยได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นบ้านเมือง โดยพ่อขุนศรีนาวนำถมจนถึงพ่อขุนบางกลางหาว ชุมชนข้างบ้านหม้อก็ได้รับการสนับสนุนมาโดยตลอด จากการผลิตเพื่อแลกเปลี่ยนในระดับหมู่บ้าน เปลี่ยนเป็นการผลิตเพื่อเป็นสินค้าเศรษฐกิจระหว่างบ้านเมือง และยังเชื่อว่า เตาบริเวณบ้านป่ายาง เป็นแหล่งเตาที่สำคัญมากของการผลิตเครื่องปั้นดินเผาคุณภาพดี ราคาสูงออกสู่ตลาดภายนอก โดยเฉพาะตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 20 ลงมา²³

พ.ศ. 2530 นายประโชติ สังขนุกิจ นักโบราณคดีกรมศิลปากร เขียนหนังสือเรื่อง **สังคโลกศรีสัชชาลัย** กล่าวถึงพัฒนาการของเครื่องปั้นดินเผาสุโขทัยว่า การผลิตเครื่องปั้นดินเผาสุโขทัยที่เมืองศรีสัชชาลัยเริ่มจากคนกลุ่มหนึ่งที่อพยพมา ทำมาหากินริมฝั่งแม่น้ำยมบริเวณบ้านเกาะน้อย หลังจากอพยพไม่นานคนเหล่านั้นก็สามารถผลิตเครื่องปั้นดินเผาชนิด เนื้อหินได้ ในศตวรรษถัดมาก็สามารถผลิตเครื่องเคลือบได้ ราวพุทธศตวรรษที่ 18 ก็รู้จักใช้ดินขาวปั้นภาชนะเนื้อบางขึ้น และพัฒนามาถึงจุดสูงสุดในราวพุทธศตวรรษที่ 19²⁴

พ.ศ. 2531 นางรอกชาน่า บราวน์ เสนอความเห็นเพิ่มเติมในหนังสือเรื่อง **The Ceramics of Southeast Asia**²⁵ สำหรับการจัดพิมพ์ครั้งที่ 2 เพื่อโต้แย้งการกำหนดอายุเครื่องเคลือบรุ่นแรกของเตาศรีสัชชาลัยบริเวณบ้านเกาะน้อย ซึ่งถูกกล่าวว่า มีอายุเก่าถึงพุทธศตวรรษที่ 15 ว่า ไม่น่าจะเป็นไปได้ เพราะการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ได้กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 18 แต่ก็ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่า เครื่องปั้นดินเผาชิ้นใดที่มีอายุเก่าถึงเพียงนั้น อย่างไรก็ตามการขุดค้นทางโบราณคดีในประเทศฟิลิปปินส์ได้แสดงให้เห็นว่า เครื่องปั้นดินเผาสุโขทัยถูกส่งออกไปจำหน่ายในต่างประเทศแล้ว เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 19 นอกจากนี้ยังกล่าวถึงเครื่องเคลือบรุ่นแรกของเตาศรีสัชชาลัยบริเวณบ้านเกาะน้อยแบบมอนท์ลูคค้นพบในจังหวัดตากและจังหวัดเชียงใหม่ว่า ไม่น่าจะมีอายุเก่าไปกว่า พ.ศ.

²² Don Hein, Mike Barbetti, "Si Satchanalai and the Development of Glazed Stoneware in Southeast Asia," *The Siam Society Newsletter*. Vol. 4, No.3 September, 1988.

²³ กฤษณา พิณศรี และคณะ, **เครื่องถ้วยสุโขทัย พัฒนาการของเครื่องถ้วยไทย**, 19.

²⁴ เรื่องเดียวกัน.

²⁵ Roxanna M. Brown, **The Ceramics of South – East Asia**. (Second edition) (Singapore : Oxford University Press), 1988.

1893 นอกจากนี้ พ.ศ. 2547 นางร็อคชานน่า บราวน์ ยังเขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง **ช่วงขาดตอนของเครื่องปั้นดินเผาสมัยราชวงศ์หมิงและเครื่องปั้นดินเผาจากเรืออัปปางในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Ming Gap and Shipwreck Ceramics in Southeast Asia)** กล่าวถึงหลักฐานทางพาลีโนมิคที่ถูกรื้อค้นพบจากแหล่งเรืออัปปางในน่านน้ำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ระหว่างต้นพุทธศตวรรษที่ 20 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 22 แสดงให้เห็นว่า มีการส่งเครื่องปั้นดินเผาเส้นก้ำแพงเครื่องปั้นดินเผาบางปูน และเครื่องปั้นดินเผาสุโขทัยเป็นสินค้าออก ดังที่ถูกรื้อค้นพบจากแหล่งเรือร้างเกวียน จังหวัดชลบุรี และแหล่งเรือของด็อกในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ซึ่งเครื่องปั้นดินเผาไทยมีบทบาทในตลาดการค้ามากกว่าเครื่องปั้นดินเผาจีนระหว่างต้นถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 20

พ.ศ. 2533 นายกฤษฏา พิณศรี และคณะ เขียนหนังสือเรื่อง **ศิลปะเครื่องปั้นดินเผาในประเทศไทย** กล่าวถึงการเริ่มต้นและการสิ้นสุดการผลิตของเครื่องปั้นดินเผาสุโขทัยว่า อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องปั้นดินเผาสุโขทัยคงเริ่มผลิตเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 19 ภายหลังจากที่เครื่องปั้นดินเผาเขมรได้เสื่อมลงพร้อมกับการเสื่อมสลายของอาณาจักรกัมพูชา และสิ้นสุดเมื่อราวต้นพุทธศตวรรษที่ 22 เมื่อสมเด็จพระนเรศวรทรงปราบปรามหัวเมืองทางเหนือ และตีเมืองสวรรคโลกได้ใน พ.ศ. 2127 แล้วอพยพผู้คนไปยังเมืองพิษณุโลกโดยปล่อยให้เมืองสวรรคโลกทิ้งร้างไปในครั้งนั้น²⁶

พ.ศ.2544 นายดอน ไฮน์ (Don Hein) นักโบราณคดีชาวออสเตรเลีย เขียนวิทยานิพนธ์ Doctoral Thesis เรื่อง **The Sawankhalok Ceramic Industry : from Domestic Enterprise to Regional Entrepreneur**²⁷ โดยกล่าวถึงแหล่งเตาเมืองเก่าสุโขทัย ว่า แหล่งนี้มีเตาเผา ๒ ประเภท ได้แก่ เตาเผาชนิดความร้อนผ่านในแนวนอนหรือเฉียงขึ้น (เตาประทุน) และเตาเผาชนิดความร้อนไหลผ่านในแนวตั้งขึ้น (เตาตระกรับ) ซึ่งเตาเผาเหล่านี้ตั้งอยู่บนฝั่งรอบคูน้ำแม่โจน วัดพระพายหลวง (แผนผังที่ 2) เป็นวัดในยุคเขมร ทางด้านทิศเหนือนอกเขตกำแพงเมือง เทคโนโลยีการผลิตของสุโขทัยมีความใกล้เคียงกับบ้านเกาะน้อย ซึ่งเป็นยุคเริ่มต้น เตาเผาชนิดประทุนทำจากอิฐตั้งอยู่บนพื้นดิน รูปแบบเตาเน้นการก่อกองไฟให้มีลักษณะคล้ายโดม และสร้างเป็นทางคล้ายๆ กับท่อ มีปล่องไฟแบบออกอีกทาง คล้ายกับเตาที่ยื่นออกมา ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่ใช้กันในสวรรคโลก เช่นเดียวกับรูปแบบการเขียนลวดลายบนเครื่องสังคโลก ความคล้ายกันนี้ได้แพร่ขยายมากขึ้น จนไปถึงการผลิตที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กัน และสิ่งนี้เองทำให้เกิดความคลุมเครือ นำไปสู่การโต้แย้งสำหรับเรื่องอิทธิพลในการแลกเปลี่ยน

เตาเผาแบบประทุนของสุโขทัยมีจำนวนน้อย ซึ่งมีเพียง ๑๐ เตาเท่านั้น สีพื้นผิวเคลือบที่ปรากฏบนเครื่องปั้นดินเผาของสุโขทัยจะออกเป็นสีเทา เป็นการบ่งบอกถึงการเผาที่ใช้ความร้อนในอุณหภูมิต่ำ ซึ่งเหมาะกับสภาพของเตาแบบประทุนมากกว่าเตาแบบตระกรับ ในกรณีที่ไม่พบเครื่อง

²⁶ กฤษฏา พิณศรี และคณะ, **เครื่องถ้วยสุโขทัย พัฒนาการของเครื่องถ้วยไทย**, 19.

²⁷ Don Hein, **The Sawankhalok Ceramic Industry : from Domestic Enterprise to Regional Entrepreneur**. (Doctoral Thesis, Deakin University Australia, 2011), 145-156.

เคลือบสีเขียวในสุโขทัยนั้น อาจเผาในความกดอากาศสูงโดยใช้เตาตระกรับ และการเคลือบอาจมีธาตุเหล็กไม่เพียงพอต่อการผลิตแบบซิลาคาล (เขียวไขกา) ส่วน เตาตระกรับ ใช้ในกรณีเฉพาะ เช่น สำหรับทำหลังคา กระเบื้องดินเผา และภายในพื้นผิวที่เตาจะด้านและไม่มีการเคลือบ เตาที่มีการใช้งานเกี่ยวกับเครื่องเคลือบโดยปกติจะมีเศษคล้ายๆกับเศษแก้วกระจายอยู่บนผิวดินในเตา ซึ่งบ่งบอกถึงอุณหภูมิที่สูงในการเผา เตาประทุนจะตั้งอยู่ระดับชั้นดินที่ต่ำที่สุด ไม่เหมือนเตาตระกรับ และเป็นไปได้ว่าเตาตระกรับอาจจะมาพัฒนาทีหลัง เชื่อว่า เตาเผาของสุโขทัยตอนต้นอาจได้รับการแผ่ขยายมาจากสวรรคโลก โดย ดอน ไชน์ พบความแตกต่างระหว่างเตาสวรรคโลก (ศรีสขนาลัย) และเตาสุโขทัย ซึ่งเตาสุโขทัยจะใช้ดินจากลุ่มน้ำและจำเป็นจะต้องเพิ่มแร่ควอทซ์ (Quartz) เพื่อช่วยให้แข็งแรงและทนต่อการบวมการเผา เพิ่มความหนาของเตาโดยเฉพาะตรงบริเวณฐานซึ่งจะต้องรองรับปริมาณและน้ำหนัก พบว่ามีการสร้างเตาที่ผสมกับเครื่องปั้นดินเผา

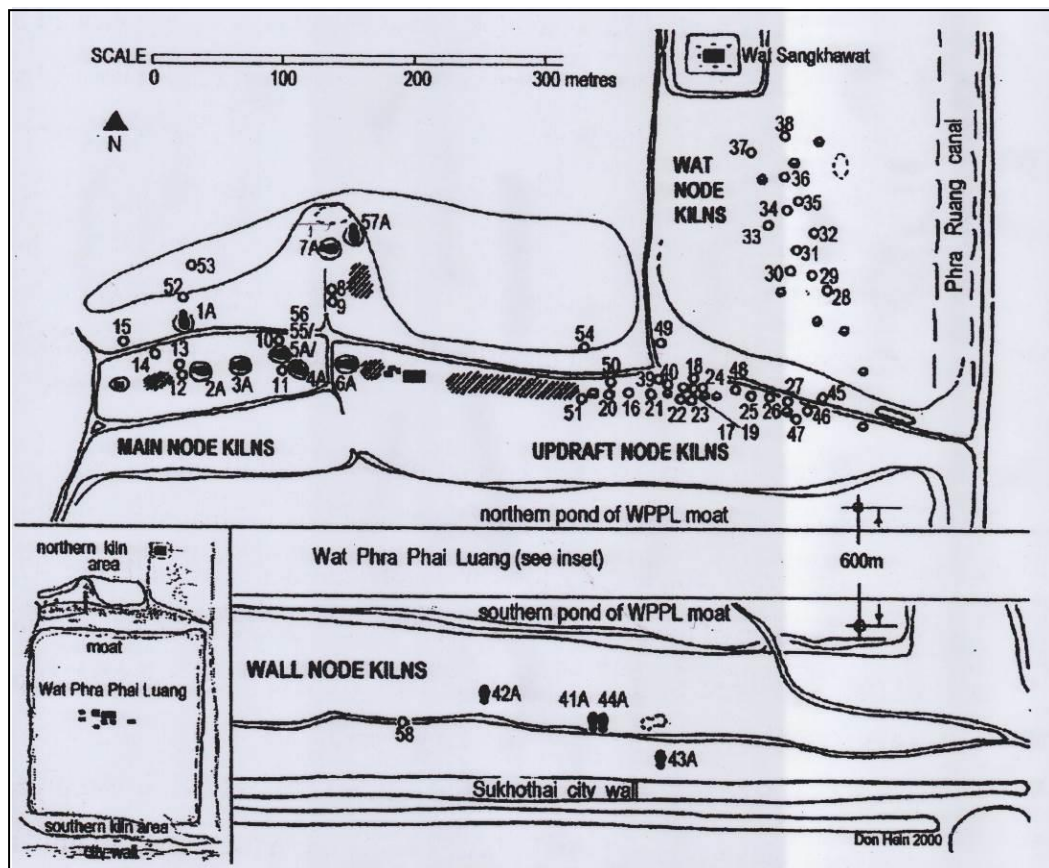
ดอน ไชน์ ยังพบว่า การผสมเพื่อทำเครื่องปั้นดินเผาเพื่อการยัดเกาะ เตาทุเรียงสุโขทัยมักจะใช้ร่วมกันกับผงซิลิกาบริสุทธิ์ การวาดลวดลายบนเครื่องถ้วยของสุโขทัย เขียนสีดำบนผิวน้ำดินสีขาวแล้วเคลือบ และใช้สีน้ำตาลแดงเขียนอีกด้วย ลวดลายบนเครื่องถ้วยของสุโขทัยมีความคล้ายคลึงกับของสวรรคโลก มีอยู่ ๒ ลายที่เป็นลายมาตรฐาน คือ ลายปลาและลายพันธุ์พฤษชา ลายปลาเป็นลายที่ใช้ในทางเศรษฐกิจ และมีการแต้มสีเพื่ออำพรางรอยเดือย (กั) ซึ่งแสดงถึงความใส่ใจของช่าง แม้ว่าลายปลาจะเป็นลายที่โดดเด่น แต่ลายดอกไม้ก็มีให้เห็นอยู่บ่อยๆเหมือนกัน แต่จะน้อยมากในเตาสวรรคโลก ลายกัจจกร (หรือลายดวงอาทิตย์) เป็นอีกลายที่เห็นได้ทั่วไป เป็นเหมือนกับพระอาทิตย์กำลังเปล่งแสงออกมา ลายนี้พบได้ทั่วไปที่สวรรคโลก เช่นกัน ความคล้ายกันระหว่างเตาสุโขทัยและเตาสวรรคโลก เป็นเรื่องของการเขียนลวดลาย โดยเตาสวรรคโลกจะเน้นวาดเส้น (สีดำ) ส่วนเตาสุโขทัยจะใช้เส้นในการตกแต่งเพิ่มเติมมากกว่า เตาสุโขทัยไม่มีการผลิตแบบซิลาคาล

ดอน ไชน์ ยังเสนอแนะว่า เนื่องจากนักโบราณคดีในสุโขทัยมีไม่เพียงพอ จึงไม่สามารถทราบถึงขั้นตอนการผลิตได้ชัดเจนและไม่สามารถจำแนกประเภทได้ ภาชนะที่พบก็พบได้ตามบนพื้นดิน ซึ่งไม่สามารถแสดงถึงพัฒนาการเปลี่ยนแปลงได้ แต่สามารถบอกได้เพียงภายใต้เงื่อนไขของคำว่า “สันนิษฐาน” เท่านั้น ข้อมูลนั้นได้มากจากการสังเกต แต่ก็มีหลายปัจจัยที่บ่งบอกว่า สุโขทัยมีการผลิตอย่างต่อเนื่อง มีเศษซากปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนรอบๆ เตาเผา ซึ่งอาจจะเป็นผลมาจากกระบวนการเผาที่ล้มเหลวจากการเผา และการเผา 10-15 ครั้ง ต่อเตาในแต่ละปี มีการสะสมของเศษภาชนะของหลายประเภท แสดงให้เห็นการใช้เตาหลายช่วงเวลาที่ผ่านมา อายุเฉลี่ยการใช้งานของเตา 3 ปี ต่อ 1 เตา และสุโขทัยมีการดำเนินการผลิตเป็นเวลาอย่างน้อยหนึ่งศตวรรษ

ที่ตั้งของเตาสุโขทัยมีจำนวนเตาน้อยกว่าเมื่อเทียบกับเตาสวรรคโลก ผลผลิตที่ส่งออกก็มีปริมาณน้อยกว่าในอัตราส่วน 20 : 1 ของการพบจาก 2 พื้นที่ ทั้งในแหล่งเรือจมและในหลุมขุดค้นส่งออกของเซรามิกเตาสุโขทัยอาจจะแค่ภายในประเทศ ซึ่งคุณภาพเซรามิกของเตาสุโขทัยก็ไม่ได้มี

ความโดดเด่นมากนัก ไม่แน่ชัดว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเตาสวรรคโลกและเตาสุโขทัยเป็นการแข่งขันหรือความร่วมมือ แต่ ดอน ไฮน์ สันนิษฐานว่าอาจเป็นการทำงานร่วมกัน เพราะมีปัจจัยอื่นที่ทำให้สองเมืองนี้ไม่น่าจะเป็นเรื่องของการแข่งขันได้ คือ อำนาจทางการเมืองของสุโขทัยที่ห้ามมิให้สวรรคโลกส่งสินค้าตามเส้นทางทิศใต้เลยบแม่น้ำยมด้วยตนเองได้ ซึ่งการขนส่งก็ต้องส่งตามเส้นทางถนนพระร่วง เป็นไปได้ว่าการขนส่งจากแหล่งผลิตอาจจะเป็นการร่วมมือกันภายใต้การจัดการโดยอาณาจักร

ดอน ไฮน์ ยังสรุปว่า มีความเป็นไปได้ที่เทคนิคการผลิตจากเตาสวรรคโลกน่าจะแผ่ขยายไปยังเตาสุโขทัย และเตาสุโขทัยใช้ลายปลาเป็นลายหลักเฉพาะของตัวเอง ซึ่งเตาเผาสุโขทัยใช้ชื่อว่า “เตาทูเรียง” ตามชื่อเรียกของชาวท้องถิ่น ซึ่งชื่อนี้ถูกนำมาใช้เป็นชื่อเตาเผาสุโขทัย น่าจะเป็นไปได้ว่ารากศัพท์ของคำว่า “ทูเรียง” เป็นคำภาษามอญแทนจาน (หรือ ทูเรียง คงหมายถึงชื่อของ นายช่างควบคุมอุณหภูมิเตาเผาสังคโลก) อย่างไรก็ตาม คำว่า ทูเรียง ใช้สำหรับเรียกเตาเผาของสุโขทัย เท่านั้น

แผนผังที่ 2 แสดงตำแหน่งของเตาประทุนและเตาตะกรับ พ.ศ.2544

จัดทำโดย นายดอน ไฮน์ (Don Hein) นักโบราณคดีชาวออสเตรเลีย

3. การดำเนินงานทางโบราณคดีที่ผ่านมาของแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย

3.1 การขุดค้นและขุดแต่งเตาทุเรียงสุโขทัย พ.ศ.2519

ดำเนินงานโดย หน่วยศิลปากรที่ 3 สุโขทัย (ขณะนั้น) ได้ขุดแต่งเตาทุเรียงเป็นจำนวน 6 เตา เพื่อทำการบูรณะและสงวนรักษาเตาเผาเครื่องถ้วยชามของสุโขทัยไว้ โดยผลการขุดแต่งเตาในครั้งนั้น สามารถแบ่งลักษณะของเตาได้เป็น 2 แบบ คือ เตาแบบรูปไข่หรือเตาประทุน และเตาแบบรูปกลม (คล้ายรูปเกือกม้า) หรือเตาตะกรับ²⁸

หน่วยศิลปากรที่ 3 สุโขทัย ยังได้ขุดค้นทางโบราณคดีเพื่อตรวจสอบชั้นดินและชั้นทับถมทางโบราณคดี จำนวน 4 หลุม พบหลักฐานสรุปได้ดังนี้

1. หลุมทดสอบที่ 1 (Test Pit 1)

ขุดค้นทางโบราณคดีบริเวณแหล่งเตาทุเรียง ทางด้านทิศใต้ของเตาหมายเลข 1 โดยห่างจากผนังเตาประมาณ 3 เมตร หลุมทดสอบที่ 1 ขนาด 2x3 เมตร ผลการขุดค้นหลุมทดสอบที่ 1 มีชั้นดินเพียงสองชั้นเท่านั้น คือ ชั้นดินดำ ตั้งแต่ 0-120 เซนติเมตร ชั้นนี้ถูกรบกวนโดยตลอด และชั้นดินสีเหลือง ตั้งแต่ ระดับ 120 เซนติเมตร ลงไปจนถึงก้นหลุม ซึ่งเป็นดินธรรมชาติ ไม่มีเศษภาชนะดินเผาใดๆปนอยู่เลย ชั้นดินทางโบราณคดีและหลักฐานที่พบ ประกอบด้วย

ระดับ 30-100 เซนติเมตรจากผิวดิน สีของดินเป็นสีดำ ดินบางตอนมีลักษณะเป็นสีแดง ซึ่งลักษณะของดินดังกล่าวเกิดขึ้นมาจากการโดนความร้อนจากภายในเตา พบกระดูกแบบไม่เคลือบ 1 ใบ และมีเศษภาชนะดินเผาทั้งแบบเคลือบและไม่เคลือบปะปนกันอยู่เป็นจำนวนมาก มีเศษกระเบื้องมุงหลังคา อิฐ ก้อนหินปูน และก็ พบกระดูกขารูตจำนวน 3 ใบ กระจายอยู่กับเศษเครื่องถ้วยชาม ในระดับนี้ได้พบสังคโลกที่มีลักษณะการเคลือบเป็นแบบเดียวกับที่เตาเกาะน้อย อ.ศรีสัชชนาลัย ปนอยู่บ้าง แต่ก็ไม่เกิน 10 ชิ้น ลักษณะของเศษชิ้นส่วนสังคโลกดังกล่าวอยู่ในสภาพที่บดเปี้ยวไม่ได้รูปทรง อันอาจเป็นการแสดงให้เห็นว่าสังคโลกดังกล่าวถูกเผาขึ้นจากเตาในบริเวณนี้เช่นเดียวกัน

ระดับ 120 เซนติเมตรจากผิวดินลงไป ลักษณะของชั้นดินเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง ชั้นดินบางตอนของหลุมเริ่มเปลี่ยนเป็นสีเหลือง ชั้นดินสีเหลืองมีลักษณะเป็นกองสูงขึ้นมามาก คือสูงขึ้นไปในระดับ 60 เซนติเมตร บนผนังหลุม และแผ่ขยายลาดลงมาทางด้านทิศใต้ สันนิษฐานว่าเป็นดินที่นำมากองไว้ข้างๆเตาเพื่อจะใช้ดินดังกล่าวนี้สำหรับยาเตา แสดงให้เห็นว่าดินสีเหลืองนี้เป็นดินธรรมชาติ หรืออาจจะเป็นดินที่อยู่ของชุมชนในสมัยที่สร้างเตาก็ได้ ลักษณะของดินชั้นนี้ไม่มีเครื่องปั้นดินเผาใดๆปนอยู่เลย พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบและไม่เคลือบ ลดน้อยลงไปกว่าในชั้นต้นๆมากและทำท่าว่าจะหมดลงไปทีเดียว

²⁸ กรมศิลปากร, “รายงานการสำรวจและขุดค้นเตาทุเรียง” การขุดค้นทางโบราณคดีในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย (กรุงเทพฯ: วิกตอรีเฟาเวอร์พอยท์ จำกัด, 2531), 219-222.

2. หลุมทดสอบที่ 2 (Test Pit 2)

หลุมทดสอบ 2 (test pit II) เป็นหลุมขุดค้นทางโบราณคดี ขนาด 2x4 เมตร วางผังยาวไปตามแนวเหนือ-ใต้ ทางด้านหน้าของเตาหมายเลข 3 ข. ซึ่งเป็นเตาเผาขนาดเล็กคู่กับเตาหมายเลข 3 ก. เตาหมายเลข 3 ก-ข นี้ หันหน้าไปทางทิศตะวันตกผนังเตาแบบนี้ก่อขึ้นด้วยอิฐเพียงแถวเดียว ขนาดของอิฐที่ใช้คือ กว้าง 14 เซนติเมตร ยาว 23.5 เซนติเมตร หนา 3 เซนติเมตร บนผนังหลุมด้านทิศตะวันออก หรือส่วนทางด้านหน้าของปากเตา มีดินสีเทาอ่อนข้างดำ มีเศษอิฐหักและเศษภาชนะดินเผาทั้งที่เคลือบและไม่เคลือบปะปนอยู่ ลักษณะของดินแบบนี้จะมีปรากฏอยู่ทางด้านทิศเหนือของปากเตาเล็กน้อย แต่ทางด้านทิศใต้ของปากเตา สภาพของดินเป็นสีเทา มีอิฐหักและเศษสังคโลกปะปนอยู่บ้าง ดินมีความแข็งแรงแรงมาก ชั้นดินทางโบราณคดีและหลักฐานที่พบจากหลุมขุดค้นนี้ประกอบด้วย

จากระดับผิวดินลงไปถึงระดับ 50 เซนติเมตร (ซึ่งเป็นระดับของพื้นเตา) และต่ำจากระดับ 50 เซนติเมตรลงไป ดินมีลักษณะเป็นแบบเดียวกันหมดทั้งหลุม แต่ที่น่าสนใจเป็นพิเศษ คือ ในระดับที่อยู่ต่ำกว่าพื้นเตาเพียงเล็กน้อยนั้น ได้ปรากฏมีเศษกระเบื้อง เศษสังคโลก และเศษอิฐหักปะปนอยู่ อาจเป็นการแสดงให้เห็นว่า เตาหมายเลข 3 ข. นี้มาสร้างขึ้นในภายหลัง หลังจากที่เตาใหญ่ คือเตาหมายเลข 3 ก. เลิกใช้แล้ว

การขุดค้นในระดับที่ 80 เซนติเมตร ได้แบ่งหลุมขุดทางด้านทิศใต้ เป็นหลุมขนาด 2x2 เมตร อีก เพื่อใช้เป็นหลุมนำ (control pit) และในหลุมนำนี้พบว่า เศษสังคโลก เศษกระเบื้องมุงหลังคา เบี้ยเคลือบมีรูเจาะตรงกลาง 1 อัน ปะปนอยู่กับเบี้ยธรรมชาติอีกหลายตัว ตะกรุดดินเผา 1 อัน แวดินเผา 1 อัน และของเล่นลักษณะคล้ายเวดดินเผา (ลูกล้อ) อีก 1 อัน

ระดับ 200 เซนติเมตร ชั้นดินสีเทาอ่อนเปลี่ยนเป็นสีเหลือง แสดงให้เห็นระดับของดินธรรมชาติแล้ว แต่ทางด้านทิศใต้ของหลุมนำ ก็ยังคงแสดงให้เห็นร่องรอยของหลุมลึกลงไปที่ลึกลงไปกว่าระดับ 200 เซนติเมตร

ดังนั้นจึงสรุปผลของการขุดในหลุมทดสอบที่ 2 ได้ว่า ลักษณะของชั้นดินยังเป็นบริเวณที่ถูกขุดรบกวนอยู่ชั้นเดียวกัน กับระดับชั้นดินที่คนเริ่มเข้ามาทำกิจกรรมและเริ่มเผาเครื่องถ้วยชามนั้นอยู่บนชั้นของดินธรรมชาติ

3. หลุมทดสอบที่ 3 (Test Pit 3)

หลุมขุดค้นตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของบริเวณเตาเผาใกล้เนินโบราณสถาน หรือวัดต้นแจง วางหลุมตามแนวเหนือ-ใต้ ขนาดของหลุม 2x10 เมตร อยู่ทางด้านทิศใต้ของโบราณสถาน ที่มีลักษณะเป็นทางลาดของเนินดินเดียวกับที่ตั้งของเตาเผาเครื่องถ้วยชาม ชั้นดินทางโบราณคดีและหลักฐานที่พบจากหลุมขุดค้นนี้ ประกอบด้วย

ระดับ 0-20 เซนติเมตรจากผิวดิน ดินสีดำ มีเศษกี้แบบงบน้ำอ้อย กระเบื้องมุงหลังคา และอิฐหักปะปนอยู่ แต่ไม่มากนัก เพราะบริเวณที่ขุดเป็นทางลาด น้ำฝนชะเอาหน้าดินลงไปเรื่อยๆ

ระดับ 20-30 เซนติเมตรจากผิวดิน ทางด้านทิศใต้ของหลุม ซึ่งเป็นที่ลุ่มกว่า พบกระดูกทั้งแบบเคลือบและไม่เคลือบ วัตดินเผา (ขำรด) ขวากดินเผา ปะปนอยู่กับเศษถ้วยชามและอิฐหัก ในระดับเดียวกันนี้ ทางด้านทิศเหนือของหลุมดินเริ่มเปลี่ยนสีและเปลี่ยนสภาพเป็นดินแข็ง คือเข้าสภาพของดินธรรมชาติ

ระดับ 30-40 เซนติเมตรจากผิวดิน ทางด้านทิศใต้ของหลุม มีเศษเครื่องถ้วยและก้นมากกว่าในระดับอื่นๆ ส่วนทางด้านทิศเหนือของหลุมเป็นชั้นดินธรรมชาติแล้ว ดินมีสีเหลืองหรือดินดาน ไม่มีเศษเครื่องปั้นดินเผาปะปนอยู่เลย

เมื่อทำการปรับระดับของหลุมให้อยู่ในระดับเดียวกันหมดแล้ว ชั้นดินแสดงให้เห็นการลาดเทของพื้นที่นั้นมาแต่ดั้งเดิม ซึ่งมีตัวกระทำคือ ฝน หรือน้ำที่นำพาเอาเศษเครื่องปั้นดินเผา กระเบื้อง และอื่นๆ ให้ไหลลงมารวมกันอยู่ในที่ลุ่มทางด้านทิศใต้ของหลุมนั่นเอง นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงชั้นดินที่คนอยู่อาศัยบนชั้นดินธรรมชาติมาแต่เดิม และอยู่อาศัยติดต่อกันมาโดยตลอด

4. หลุมทดสอบที่ 4 (Test Pit 4)

เนื่องจากการขุดตรวจชั้นดินในบริเวณเตาทุเรียง 3 หลุมแล้ว ยังไม่ได้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนดั้งเดิมเมืองสุโขทัยมากนัก ทั้งการทับถมของเศษภาชนะ เครื่องถ้วยชามที่เผาต่อเนื่องมาโดยตลอด แต่ยังคงความแตกต่างของรูปแบบและลวดลายไม่ชัดเจน หน่วยศิลปากรที่ 3 สุโขทัย จึงการขุดหลุมทดสอบหลุมที่ 4 บริเวณมุมด้านทิศตะวันออกของเนินปราสาทในตัวเมืองสุโขทัยเก่า เพื่อนำข้อมูลไปเปรียบเทียบกับชั้นดินที่แหล่งเตาทุเรียง ชั้นดินทางโบราณคดีที่พบจากการขุดค้น แสดงให้เห็นถึงการรกร้าง การพังทลาย และการอยู่อาศัยของชุมชน ตลอดจนการใช้บริเวณที่แห่งนี้ในการก่อสร้าง จนถึงระดับดินธรรมชาติ ชั้นดินทางโบราณคดีและหลักฐานที่พบจากหลุมขุดค้นนี้ประกอบด้วย

หลักฐานที่ได้จากการขุดหลุมทดสอบที่ 4 แสดงให้เห็นลำดับของชุมชนที่มาตั้งรกรากอยู่ในเมืองสุโขทัยตั้งแต่เริ่มต้น โดยครั้งแรกรุ่นชุมชนตั้งบ้านเรือนอยู่บนพื้นดินธรรมชาติ ชุมชนกลุ่มนี้ คงเป็นชุมชนใหญ่ การสร้างบ้านเรือนมีหลักฐานมั่นคง วิเคราะห์จากหลุมเสาซึ่งมีเส้นผ่าศูนย์กลางขนาด 20-30 เซนติเมตร ขณะเดียวกัน ชุมชนนี้ก็แสดงให้เห็นถึงการติดต่อกับเมืองจีน โดยมีเครื่องถ้วยของจีน แบบสมัยราชวงศ์ซ่ง และเครื่องปั้นดินเผาแบบลพบุรี กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 16-18 ชุมชนกลุ่มดังกล่าวนี้มีได้อพยพเคลื่อนย้ายหรือสูญหายไปจากแหล่งนี้ คงอยู่กันต่อกันมาโดยตลอด และเริ่มทำการก่อสร้างสิ่งก่อสร้างทับ หรือซ่อมแซมสถานที่นี้อีกครั้งหนึ่ง (ในชั้นดินระดับ 150 เซนติเมตร) โดยหลักฐานของหลุมเสานขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 40-50 เซนติเมตร ที่ปรากฏในชั้นนี้ถึง 3 หลุม และในขณะเดียวกันก็ปรากฏหลุมเสาไม้ไผ่ขนาดเล็กอยู่ใกล้ๆกับหลุมเสาใหญ่ด้วย ส่วนเครื่องถ้วยที่พบตั้งแต่ระดับเกือบ 150-300 เซนติเมตรจากผิวดิน ยังเป็นเครื่องถ้วยจีนแบบสมัยราชวงศ์ซ่ง และแบบลพบุรี ซึ่งมีลักษณะเป็นเครื่องถ้วยแบบเขียวไข่กา และแบบเคลือบขาว

ระดับ 50-150 เซนติเมตรจากผิวดิน พบเศษเครื่องถ้วยจีนแบบสมัยราชวงศ์หมิง (อายุระหว่าง พ.ศ. 1911-2187) พบเศษภาชนะดินเผาแบบสีเขียวไข่กา หรือแบบที่เผาจากเตาเผาขนาดเล็ก ในขณะเดียวกับเครื่องสังคโลกแบบที่เผาจากเตาทุเรียงสุโขทัยเริ่มปรากฏขึ้นแล้วในชั้นนี้ แสดงให้เห็นว่าชุมชนที่อยู่ในเมืองสุโขทัยนี้ มี 2 ระยะ คือ ระยะแรกเริ่มก่อน พ.ศ.1800 ได้มีการสร้างตัวอาคารขึ้น ณ ที่แห่งนี้ครั้งหนึ่ง และอยู่ติดต่อกันเรื่อยมาจนถึงระยะที่ 2 ราว พ.ศ. 1911 จึงมีการซ่อมแซมปฏิสังขรณ์ใหญ่อีกครั้งหนึ่ง และครั้งนี้ก็เป็นครั้งสุดท้ายของชุมชนกลุ่มนี้ ซึ่งต่อมาสถานที่แห่งนี้ก็ตกอยู่ในสภาพที่รกร้าง

เมื่อนำลักษณะของชั้นดินที่ได้จากหลุมทดสอบ 1,2,3 มาเปรียบเทียบกับชั้นดินในหลุมทดสอบ 4 แล้ว อาจสรุปได้อย่างหนึ่งถึงชุมชนที่เริ่มสร้างเตาทุเรียงเป็นครั้งแรก โดยเปรียบเทียบกับลักษณะของเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งจะได้ว่าในตอนต่อไปว่า ชุมชนที่เตาทุเรียงเริ่มก่อสร้างเตาขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อราว พ.ศ. 1911 ลงมา

3.2 การขุดแต่งเตาทุเรียงสุโขทัย พ.ศ.2527²⁹

การขุดแต่งเตาทุเรียงสุโขทัย พ.ศ.2527 เป็นการดำเนินงานทางโบราณคดีบริเวณแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัยของกรมศิลปากรอีกครั้งหนึ่ง เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกับผลการดำเนินงานทางโบราณคดี พ.ศ.2519 การสำรวจเบื้องต้นในครั้งนั้น พบเตาเผาขนาดเล็กก่อด้วยอิฐอีก 13 เตากับเนินดินซึ่งไม่ปรากฏแนวอิฐและไม่สามารถทราบได้แน่ชัดว่าเป็นโบราณสถาน หรือเตาเผาเครื่องปั้นดินเผาอีกประมาณ 40 เนิน บนผิวดินมีเศษถ้วยชามทั้งเคลือบและไม่เคลือบกับเครื่องปั้นดินเผา รวมทั้งที่รูปกลมมากมาย ลวดลายของถ้วยชามสังคโลกส่วนใหญ่ เป็นรูปจักร หรือพระอาทิตย์ รูปปลา และดอกไม้

การดำเนินงานขุดแต่งครั้งนั้นครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 500 ตารางเมตร นับเป็นหลุมขุดแต่งรวม 13 หลุม ผลการขุดแต่ง ปรากฏว่าเตาทางแถบทิศตะวันออกของวัดเตาทุเรียงทั้งหมดน่าจะเป็นเตาทุเรียงแบบเตาตะกรับ (updraft kiln) ตั้งอยู่สูงกว่าระดับพื้นดินประมาณ 90 เซนติเมตร มีลักษณะกลมเส้นผ่าศูนย์กลางโดยเฉลี่ยประมาณ 1.70 เมตร ก่อด้วยอิฐ ส่วนบนของผนังเตาโค้งเข้าหากันประมาณ 7 องศา ใช้ดินกลบถึงขอบเตา พื้นของเตาทำมุมลาดประมาณ 3 องศา ปากเตาทำเป็นโพรง ด้วยการก่ออิฐโค้งเข้าบรรจบกันเพื่อเป็นช่องสำหรับใส่ไฟยาวประมาณ 80 เซนติเมตร สูงประมาณ 50 เซนติเมตร ไม่สามารถทราบได้แน่ชัดว่าแผ่นตะกรับทำด้วยวัสดุชนิดใด เนื่องจากไม่พบชิ้นส่วนของแผ่นตะกรับในระหว่างการขุดแต่ง แต่อาจจะทำจากดินเหนียวผสมขี้เถ้า ลักษณะเหมือนโคลนเปี้ยกนำมาปั้นเป็นแผ่น แล้วเจาะรูเพื่อเอามาวางไว้ในเตา โดยมีโครงไม้มารับหนุนให้คงรูปไว้เมื่อ

²⁹ กรมศิลปากร, “การขุดแต่งเตาทุเรียงสุโขทัย ปี 2527” การขุดค้นทางโบราณคดีในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย (กรุงเทพฯ: วิกตอรีเพาเวอร์พอยท์ จำกัด, 2531), 244-249.

แห้งจะแข็งเป็นดินดิบแล้วนำเชื้อไฟมาเผาแผ่นตะกรับชั้นหนึ่งเสียก่อน โครงไม้ที่เสริมรองรับไว้ก็จะลุกไหม้หมดไป หากมีรอยชำรุดแตกร้าวก็จะนำโคลนมาทาทับตามรอยแตก แล้วปล่อยให้แห้งก็จะมีความแข็งแรงมากขึ้นจากนั้นก็สามารรถใช้งานในเตาเพื่อเผาเครื่องถ้วยแบบต่างๆต่อไป

นอกจากลักษณะของเตาดังกล่าวแล้ว ยังปรากฏว่ามีตะกรับลักษณะแตกต่างกันออกไปอีก 2 แบบ คือแบบทรงกลมมีช่อกกลางเพื่อรับแผ่นตะกรับ และแบบซึ่งมีรูปทรงคล้ายเกือกม้า แต่แบ่งตามยาวออกเป็นห้องๆ เพื่อเอาขอบผนังของแต่ละห้องรองรับแผ่นตะกรับ สำหรับเตาตะกรับทั้ง 2 แบบหลังนี้ ใช้อิฐขนาดใหญ่ก่อ เตาตะกรับรูปทรงกลมมีช่อกกลางพบเพียง 1 เตา เตารูปคล้ายเกือกม้าพบเพียง 3 เตา นอกนั้นเป็นเตาตะกรับรูปทรงกลมมีช่องใส่ไฟรวม 11 เตา

จากการขุดแต่งเตาทุเรียน บริเวณทิศเหนือของวัดพระพายหลวง ในครั้งนี้ สามารถแบ่งรูปแบบเตาตะกรับ ได้ 3 แบบ คือ

เตาตะกรับแบบที่ 1 อยู่ในระดับต่ำกว่าเตาแบบอื่นๆ คือ สูงจากระดับพื้นเพียง 25 เซนติเมตร ลักษณะเป็นเตาซึ่งไม่สามารถควบคุมความร้อนให้สูงได้ เพราะเป็นเตาเผาดิบ คือ เผาให้วัตถุสุกครึ่งหนึ่งก่อนการตกแต่งลวดลาย จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเผาในอุณหภูมิสูงๆ ขนาดของอิฐหน้าวัวซึ่งใช้ก่อสร้างเตาก็เป็นขนาดใหญ่ แตกต่างจากเตาแบบอื่น คือ ใช้อิฐหน้าวัวขนาด 5×12×15 เซนติเมตร อิฐมอญขนาด 5×13×26 เซนติเมตร อิฐหน้าวัวใช้สำหรับการเรียงตอนส่วนทรงกลม ส่วนอิฐมอญใช้ก่อเรียงชั้นกลาง การก่อสร้างใช้อิฐดินดิบมาก่อนแล้วใช้ดินสอ ครั้นทำแผ่นตะกรับเสร็จจึงใส่ไฟเผาอิฐดินดิบให้สุกเป็นอันเสร็จ แล้วจึงเผาวัตถุต่างๆ ออกไป การขุดแต่งระยะแรก รวม 13 แห่ง พบเตาตะกรับแบบที่ 1 เพียง 1 เตา เท่านั้น หลังจากนั้นช่างอาจจะเห็นว่า เตาแบบที่ 1 ไม่ดีพอหรือไม่จำเป็นต้องมีเตาเช่นนี้อีก เพราะการที่จะเผาวัตถุให้สุกในชั้นแรกแบบเผาดิบ (biscuit) ในเตาแบบที่ 1 นี้ แล้วจึงนำไปเผาอีกครั้งในเตาแบบที่ 2 ตามขั้นตอน เป็นการสิ้นเปลืองและยุ่งยากหลายประการ ดังนั้นจึงคิดสร้างเตาเผาแบบใหม่สามารถรวมการเผาไว้ด้วยกันดังเช่นเตาเผาแบบที่ 2 โดยการนำวัตถุไปเผาให้สุก (biscuit) จำกัดความร้อนให้เพียงพอสำหรับการเผาตามขั้นตอนแรก (เผาดิบ) จากนั้นจะเพิ่มความร้อนให้สูงขึ้นเพื่อเผาตามขั้นตอนที่ 2 อีกครั้งในเตาเดียวกันนั่นเอง

เตาตะกรับแบบที่ 2 เป็นเตารูปคล้ายเกือกม้าแบ่งเป็นช่องๆ รวม 5 ห้องขนาดยาว 3.50 เมตร กว้าง 2.70 เมตร ช่องกลางกว้าง 0.50 เมตร ช่องริมกว้าง 0.45 เมตร ซึ่งรับแผ่นตะกรับสูง 0.65 เมตร ความสูงของเตาที่เหลือสูง 0.80 เมตร สันนิษฐานว่า ผนังขอบเตาคงทำเป็นรูปคอคอดเพื่อควบคุมความร้อนให้สูงกว่าเตาแบบที่ 1 ขนาดของอิฐที่ใช้ก่อสร้างเตา ก็เป็นขนาดใหญ่ คือ 5×15×25 เซนติเมตร เตาอยู่ในระดับสูงกว่าพื้นผิวถนน 25 เซนติเมตร จากการขุดแต่งเบื้องต้นมีเตาตะกรับแบบที่ 2 เพียง 3 เตา

จากผลการขุดค้นเตาทั้ง 2 แบบนี้ นักโบราณคดีจึงสันนิษฐานถึงลำดับสมัยการสร้างเตาต่างๆ คือ

จากการขุดแต่ง พบว่าเป็นการก่อสร้างเตาที่ซับซ้อนกันหลายครั้ง โดยครั้งแรกสร้างเป็นเตาตะกรับแบบที่ 2 เป็นเตาตะกรับรูปคล้ายเกือกม้า แบ่งเป็นห้องๆ จากการพิจารณาสัดส่วนให้เต็มตาม

รูปแบบการก่อสร้างเตาแต่เดิมมีขนาดยาว 3.60 เมตร กว้าง 2.50 เมตร ช่องริมกว้าง 0.50 เมตร ช่องกลางกว้าง 0.60 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อสร้างขนาดประมาณ $5 \times 15 \times 15$ เซนติเมตร ระดับสูงกว่าผิวพื้นถนน 75 เซนติเมตร ครั้นใช้งานจนเกิดการชำรุดพังทลายก็ก่อสร้างเตาใหม่ โดยอาศัยส่วนที่ยังมั่นคงแข็งแรงเป็นหลักแล้วต่อเติมใหม่ให้สมบูรณ์ มีขนาดยาว 2.90 เมตร กว้าง 1.90 เมตร ช่องริมกว้าง 0.42 เมตร ช่องกลางกว้าง 0.48 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ประมาณ $5 \times 15 \times 26$ เซนติเมตร

ข้อสังเกตเตาตะกรับแบบที่ 2 (กลุ่มเตาหลุมที่ 3) ทั้ง 2 เตาและเตาตะกรับแบบที่ 2 (กลุ่มเตาหลุมที่ 5) มีลักษณะขนาดของเตา และขนาดของอิฐใกล้เคียงกัน

เตาตะกรับแบบที่ 3 เมื่อเตาตะกรับแบบที่ 2 ของกลุ่มเตาหลุมที่ 3 ซึ่งสร้างครั้งที่ 2 ชำรุดพังทลายหรือข้างอาจจะคิดค้นแบบเตาซึ่งมีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงกว่าแบบเดิมได้ใหม่ ก็อาจจะเลิกใช้เตาตะกรับแบบที่ 2 นี้ แล้วสร้างเตาแบบใหม่ซึ่งคิดขึ้นเป็นการสร้างครั้งที่ 3 เป็นเตาแบบที่ 3 โดยอาศัยส่วนโค้งของเตาเดิมซึ่งยังมั่นคงแข็งแรงแล้วก่อสร้างเพิ่มเติมขึ้นให้สมบูรณ์มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1.50 เมตร ยาว 2.90 เมตร ขนาดอิฐเป็นอิฐหน้าวัวซึ่งเล็กและบางกว่าอิฐที่ใช้ก่อสร้างเตาตะกรับแบบที่ 3 คือขนาดประมาณ $3 \times 12 \times 15$ เซนติเมตร

ต่อมาเตาซึ่งสร้างครั้งที่ 3 แบบที่ 3 เกิดการชำรุดพังทลายลงอีก ข้างก็จะอาศัยส่วนที่ยังมั่นคงแข็งแรงของเตาเดิมเป็นหลัก แล้วต่อเติมสร้างเป็นเตาที่สมบูรณ์ขึ้นมาใหม่ โดยมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1.60 เมตร ยาว 2.50 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ประมาณ $5 \times 12 \times 15$ เซนติเมตร

กลุ่มเตาที่ 3 ซึ่งมีการก่อสร้างเตาทับซ้อนกันรวม 4 ครั้งนี้ เป็นเตาแบบที่ 2 จำนวน 2 เตา แบบที่ 3 จำนวน 2 เตา ถัดไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือห่างจากกลุ่มเตานี้ประมาณ 20 เซนติเมตร มีเตาตะกรับแบบที่ 3 อีก 1 เตา มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.60 เมตร ยาว 2.50 เมตร ขนาดอิฐประมาณ $5 \times 12 \times 15$ เซนติเมตร ซึ่งน่าจะเป็นลักษณะของเตาแบบสุดท้ายที่สร้างขึ้นเพื่อการเผาแบบเผาดิบเขียนลายและเคลือบแล้วนำไปเผาเคลือบในเตาแบบประทุน เตาตะกรับแบบที่ 3 เป็นลักษณะเตาที่พบมากที่สุด ทั้งยังมีขนาดใกล้เคียงกันทุกเตา

ดังนั้น บริเวณเตาทุเรียงด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง เป็นเนินดินซึ่งคงจะถมเพื่อการก่อสร้างเตาทุเรียงหรือเตาเผาเครื่องปั้นดินเผาแบบต่างๆ ของสุโขทัย แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มทางทิศตะวันตกของวัดเตาทุเรียง เป็นกลุ่มเตาทุเรียงแบบเตาประทุน ส่วนทางทิศตะวันออกของวัดเตาทุเรียง พบเตาทุเรียงแบบเตาตะกรับ เตาทั้ง 2 กลุ่ม หันปากเตาหรือช่องใส่ไฟไปตามทิศต่างๆ ทั้ง 4 ทิศ สันนิษฐานว่าเตาทั้งหมดเป็นเตาหลวง สร้างเตาไว้หลายเตาเพื่อเลือกใช้เตาตามฤดูกาล ทั้งนี้โดยพิจารณาจากทิศทางลมที่จะพัดเข้าตรงกับปากเตา รูปแบบของเตาตะกรับ แบบที่ 1 และแบบที่ 2 อาจจะสร้างร่วมสมัยกัน ส่วนแบบที่ 3 เป็นแบบสุดท้ายที่สร้างขึ้นใช้

3.3 การขุดค้นเตาทุเรียงสุโขทัย พ.ศ.2529³⁰

พื้นที่ขุดค้นแหล่งเตาทุเรียงครั้งนี้ ตั้งอยู่บริเวณเนินดินคันคูแม่โจนทางด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง มีอาณาบริเวณดังนี้

ทิศเหนือ เป็นทุ่งนา มีถนนดินตัดผ่านทุ่งนาตรงไปยังวัดร้างชื่อวัดสังฆาวาสซึ่งเป็นโบราณสถานร้างสมัยสุโขทัย ระยะทางประมาณ 480 เมตร

ทิศใต้ ใกล้กับถนนเลียบบคูแม่โจน ระยะจากหลุมขุดค้นถึงคูแม่โจนห่างประมาณ 28 เมตร

ทิศตะวันออก เป็นแนวคันดินสูงๆต่ำๆ ปรากฏซากเตาทุเรียงแบบเตาตะกรับเป็นแห่งๆ โดยตลอด จนถึงโบราณสถานขนาดเล็กซึ่งทางโครงการฯ ได้ขุดแต่งแล้วเรียกกันว่า วัดเตาทุเรียงบนหรือโบราณสถานวัดร้าง (N.14) ถัดจากวัดเตาทุเรียงบน ออกไปอีกเล็กน้อยก็จะถึงถนนลาดยางสายเมืองเก่า-ดอนโก

ทิศตะวันตก เป็นแนวคันดินและปรากฏเนินเตาทุเรียงแบบตะกรับเช่นเดียวกับทางทิศตะวันออก จนถึงโบราณสถานขนาดเล็กซึ่งทางหน่วยศิลปากรที่ 3 สุโขทัย ขุดแต่งแล้ว เรียกชื่อว่าวัดเตาทุเรียง ถัดจากวัดเตาทุเรียงออกไปก็ยังมีบริเวณที่เป็นเตาทุเรียงขนาดใหญ่แบบเตาประทุนจนตลอดคันคูด้านทิศเหนือ

บริเวณหลุมขุดค้นได้ครอบคลุมถึงเตาตะกรับที่ได้ขุดแต่งแล้วในปี พ.ศ.2527 โดยวางผังคลุมแบบสี่เหลี่ยมจัตุรัส (grid system) ขนาด 2x2 เมตร จำนวน 80 หลุม แต่ทำการขุดค้นได้เพียง 39 หลุมเท่านั้น

ผลจากการขุดค้นทางโบราณคดีจำนวน 39 หลุม แสดงให้เห็นว่าบริเวณพื้นที่ที่ได้ทำการขุดค้นนี้เป็นที่ตั้งของเตาทุเรียงกระจายอยู่ทั่วไป และมีการสร้างเตาทับซ้อนกันหลายครั้ง แต่บริเวณนี้ได้ถูกรบกวนจากการลักลอบขุดหาโบราณวัตถุเครื่องสังคโลกหลายครั้ง จึงไม่สามารถกำหนดปริมาณของเตาได้ แต่อย่างไรก็ตามพอจะสรุปได้ว่า เตาทุเรียง ในบริเวณที่ทำการขุดค้นบนเนินดินคันคูแม่โจนทางด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง เป็น เตาตะกรับก่อด้วยอิฐ พื้นเตามีการเตรียมดินโดยการอัดดินให้แน่นด้วยเศษภาชนะ เศษอิฐ และเศษกระเบื้อง ก่อนที่จะสร้างเตา ภายในเตามีผนังกันไฟ บางเตามีผนังเดียว บางเตามี 2 ผนังขนานกัน จากลักษณะโดยทั่วไปเป็นเตาลักษณะเดียวกับเตาที่พบจากการขุดแต่งในปี พ.ศ.2527

3.4 การขุดค้นเตาทุเรียงสุโขทัย พ.ศ.2536³¹

พ.ศ. 2536 กรมศิลปากรทำการขุดค้นกลุ่มเตาด้านทิศใต้ของคูแม่โจนวัดพระพายหลวง หรือติดกับกำแพงเมืองสุโขทัยด้านทิศเหนือ ที่เรียกว่า “เนินร้อนทาง” โดยพื้นที่นี้พบกลุ่มเตา

³⁰ กรมศิลปากร, “การขุดค้นเตาทุเรียงสุโขทัย ปี 2529” การขุดค้นทางโบราณคดีในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย (กรุงเทพฯ: วิกตอรีเพาเวอร์พอยท์ จำกัด, 2531), 250-258.

³¹ กรมศิลปากร, โบราณคดีวิเคราะห์ 2 : เครื่องถ้วยบุรีรัมย์และเครื่องถ้วยสุโขทัย (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ดอกเบญจ, 2531), 69-79.

จำนวนหนึ่งประมาณ 9 เตา ผลการขุดค้นไม่พบความแตกต่างจากกลุ่มเตาด้านทิศเหนือของคูแม่โจน วัดพระพายหลวง ซึ่งพื้นที่บริเวณทั้ง 2 กลุ่มเตาเป็นพื้นที่ราบแต่ตั้งอยู่บนคันดินในระดับสูง บริเวณแหล่งเตาพบเนินดินเป็นจำนวนมาก เนินดินเหล่านี้ที่ขุดพบอยู่บนซากเตาที่พังทลายลง จากการสำรวจเชื่อว่าน่าจะมีจำนวนเตาไม่ต่ำกว่า 50 เตาในบริเวณกลุ่มเตาริมคูแม่โจนด้านทิศเหนือวัดพระพายหลวง นอกจากนี้ยังทำการสำรวจพื้นที่ภายในบริเวณแหล่งเตาเดียวกันด้วยเครื่องมือธรณีฟิสิกส์ โดยงานวิเคราะห์ทางโบราณคดี ฝ่ายวิชาการ กองโบราณคดี ร่วมกับฝ่ายสำรวจธรณีฟิสิกส์ กองเศรษฐธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี พบว่าพื้นที่ราบใกล้เนินเตาเหล่านี้ยังมีซากเตาตะกรับและเตาทุเรียง โดยพบเพิ่มเติมอย่างน้อย 13 เตา (ในปีพ.ศ. 2537) ส่วนใหญ่พังทลายเหลือแต่ฐานและถูกดินทับถมจนไม่เห็นร่องรอยจากผิวดิน จำเป็นต้องใช้วิธีตรวจสอบจากอุปกรณ์ธรณีฟิสิกส์และขุดตรวจสอบตามผลที่เห็นได้เด่นชัดจากวิธีดังกล่าว

ผลการขุดค้นในครั้งนั้น ยังได้วิเคราะห์รูปแบบเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัยไว้ว่า ลักษณะของเตาเผาภาชนะในกลุ่มเมืองเก่าสุโขทัยสามารถจำแนกได้เป็น 2 ชนิด ได้แก่ เตาประทุน (Crossdraft Kilns) และเตาตะกรับ (Updraft Kilns) เช่นเดียวกับแหล่งเตาเมืองศรีสัชนาลัย แต่เตาเหล่านี้ล้วนเป็นเตาอิฐในพัฒนาการขั้นหลังสุดหรือเตาอิฐบนดินในระยะที่ 3 แสดงให้เห็นถึงการรับวิทยาการด้านการผลิตเครื่องปั้นดินเผาจากบริเวณอื่น ซึ่งหลักฐานทางโบราณคดีล้วนชี้ให้เห็นว่ารับมาจากเมืองศรีสัชนาลัยนั่นเอง

เตาประทุน (Crossdraft Kilns)

เป็นเตาอิฐที่มีขนาดใหญ่ ใช้เทคนิคก่อสร้างที่มีความชำนาญสูง โดยไม่พบพัฒนาการสร้างเตามาแต่แรก สามารถแบ่งส่วนประกอบของเตาได้เป็น 3 ส่วน คือ

ห้องใส่ไฟ (Fire Box) อยู่ส่วนหน้าสุดของเตา ในระดับพื้นที่ต่ำสุด ส่วนใหญ่เป็นรูปครึ่งวงกลม มีขนาดกว้างประมาณ 2-2.5 เมตร ความลึกจากปากเตาถึงคันทันไฟ (Fire Wall) ประมาณ 2.30 เมตร คันทันมีความสูงประมาณ 1 เมตร ลาดเอียงเข้าหาพื้นที่ด้านในเตา

ห้องบรรจุภาชนะ (Firing Chamber) เป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของเตา ใช้ประโยชน์ในการวางภาชนะที่จะเผา พื้นห้องใส่ไฟลาดเอียงประมาณ 10-20 องศา เพื่อให้ความร้อนไหลผ่านภาชนะได้อย่างเต็มที่ก่อนที่จะไหลสู่ปล่องเพื่อออกสู่ภายนอก พื้นเตาโรยด้วยทรายเช่นเดียวกับเตาที่เมืองศรีสัชนาลัย

ปล่องไฟ (Chimney) เตาที่พบมีความสูงประมาณ 1 เมตร มีลักษณะกลมเส้นผ่าศูนย์กลางส่วนใหญ่ประมาณ 1.20 เมตร ส่วนขนาดของเตานั้นมีความกว้างช่วงกลางเตาประมาณ 2.60-3.00 เมตร ยาวประมาณ 8 เมตร

จะเห็นว่าลักษณะรูปร่างของเตาที่เมืองเก่าสุโขทัยนี้คล้ายคลึงกับเตาเมืองศรีสัชนาลัยหรือสวรรคโลกมาก นอกจากนี้รูปแบบการซ่อมแซมเตายังคล้ายคลึงกัน ดังเช่น พบการสร้างเตาใหม่อยู่ภายในเตาเดิม โดยอาศัยผนังของเตาเดิมที่เหลือเฉพาะขอบเป็นส่วนเสริมความแข็งแรงให้กับผนังเตา

ที่ก่อขึ้นใหม่ที่อยู่ภายใน แต่ไม่พบการซ่อมแซมเตาด้วยการนำก๊อมาเสริมแทนอิฐ เนื่องจากที่แหล่งเตาแห่งนี้นิยมใช้ก๊อแบบน้ำอ้อย (Dise Support) มากกว่าก๊อ (Tubular Support)

เตาตะกรับ (Updraft Kilns)

ที่เมืองเก่าสุโขทัยสำรวจพบเตาตะกรับเป็นจำนวนมาก ทั้งที่ยังเหลือซากให้เห็นบนผิวดิน และที่พังทลายจมอยู่ในผิวดินปัจจุบัน เตาตะกรับเหล่านี้คงใช้ประโยชน์เพื่อเผาภาชนะประเภทเนื้อไม้แกร่ง (Earthenwares) หรือใช้เผาภาชนะในขั้นแรกก่อนที่จะนำมาตกแต่งเพื่อที่จะเผาอีกครั้ง การเผาในลักษณะเช่นนี้อาจเรียกว่าเผาดิบ (Biscuit Firing) ซึ่งจะทำให้ลดความเสียหายของภาชนะจากการเผาหลังจากตกแต่งลวดลายและชุบน้ำยาเคลือบแล้ว เพราะได้คัดภาชนะที่เสียหายจากการเผาในครั้งแรกออกก่อนในขั้นหนึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่ความเสียหายเหล่านี้เกิดจากส่วนผสมของดินปั้นที่ผิดพลาดหรือภาชนะก่อนเพราะมีความชื้นมากเกินไป

เตาตะกรับส่วนใหญ่มีรูปร่างกลม ลักษณะการใช้งานเปรียบเทียบกับเตาภาชนะประเภทหม้อน้ำต้ม หรือภาชนะเนื้อไม้แกร่งของแหล่งผลิตภาชนะดินเผาในปัจจุบันทางภาคเหนือ เช่นที่บ้านหางดง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งใช้เผาภาชนะในอุณหภูมิไม่เกิน 900 องศาเซลเซียส ลักษณะของเตาตะกรับสามารถแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

ห้องบรรจุภาชนะ (Firing Chamber) เป็นส่วนที่อยู่ตอนบนสุดเหนือตะกรับ มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1.5 เมตร ใช้วางภาชนะเพื่อที่จะเผา แล้วใช้เศษภาชนะดินเผาวางสุมทับด้านบนอีกชั้นหนึ่ง เพื่อให้ความร้อนไหลผ่านกลุ่มภาชนะได้ช้าลง การผลิตภัณฑ์ในปัจจุบันอาจใช้แกลบหรือขี้เลื่อยสุมทับภาชนะแทน เพื่อที่จะให้ผิวภาชนะเปลี่ยนเป็นสีดำ

ส่วนประกอบสำคัญของเตาตะกรับที่แบ่งระหว่างห้องบรรจุภาชนะกลับห้องใส่ไฟที่อยู่ด้านล่าง คือ ตะกรับ มักสร้างด้วยดินเหนียวเป็นแผ่นกลมขนาดใหญ่ หนาโดยเฉลี่ย 10 เซนติเมตร เจาะรูกลมเป็นจำนวนมากเพื่อให้ความร้อนไหลผ่านจากด้านล่างสู่ห้องบรรจุภาชนะด้านบน ตะกรับจะมีแกนค้ำอยู่เบื้องล่างภายในพื้นที่ห้องใส่ไฟ เพื่อรับน้ำหนักของแผ่นตะกรับและภาชนะที่วางเผาอยู่ด้านบน

ห้องใส่ไฟ (Fire Box) ใช้เป็นบริเวณสุมเชื้อเพลิงเพื่อให้ความร้อนลอยขึ้นสู่ด้านบน ห้องใส่ไฟมักมีช่องใส่เชื้อเพลิงยื่นออกมาด้านหน้าเพื่อที่จะใส่เชื้อเพลิงได้สะดวกและกันความร้อนในเตาให้ไหลสู่ด้านบนได้มากขึ้น ส่วนปากช่องใส่ไฟกว้างประมาณ 50 เซนติเมตรและความยาวของช่องใส่ไฟประมาณ 1 เมตร

แหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่เมืองเก่าสุโขทัยนี้ ได้รับวิทยาการสืบทอดมาจากแหล่งเตาเมืองศรีสัชนาลัยในระยะหลังสุด ในช่วงที่การค้าสังคโลกเจริญมากจำเป็นต้องผลิตให้ทันกับความต้องการของตลาด และสนองตอบความต้องการของผู้ซื้อในหลายระดับ แหล่งเตาที่เมืองเก่าสุโขทัยจึงผลิตเครื่องสังคโลกที่มีคุณภาพด้อยกว่าศรีสัชนาลัย และใช้ในการส่งออกต่างประเทศไม่มากนัก ดังนั้นรูปแบบเตาเผาภาชนะจึงพบเฉพาะเตาอิฐบนดินในระยะสุดท้ายของพัฒนาการเท่านั้น

บทที่ 3 การขุดค้นทางโบราณคดี

การขุดค้นทางโบราณคดีบริเวณแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลำดับพัฒนาการและอายุสมัยของแหล่งเตา กำหนดกระบวนการดำเนินงานทางโบราณคดี โดยเริ่มจากการสำรวจแหล่งโบราณคดีแห่งนี้เพื่อกำหนดพื้นที่ขุดค้นทางโบราณคดีที่มีการรบกวนน้อยที่สุด เนื่องจากที่ผ่านมาแหล่งเตาทุเรียงได้ถูกทำลายจากการลักลอบขุดทั่วทั้งพื้นที่ จึงทำให้การสำรวจบนผิวดินปัจจุบันไม่สามารถระบุพื้นที่ที่ไม่ถูกรบกวนได้ แต่อย่างไรก็ตาม นักโบราณคดีประจำโครงการได้สำรวจและร่วมกันพิจารณาเลือกพื้นที่ที่คาดว่าจะถูกรบกวนน้อยที่สุดแล้ว

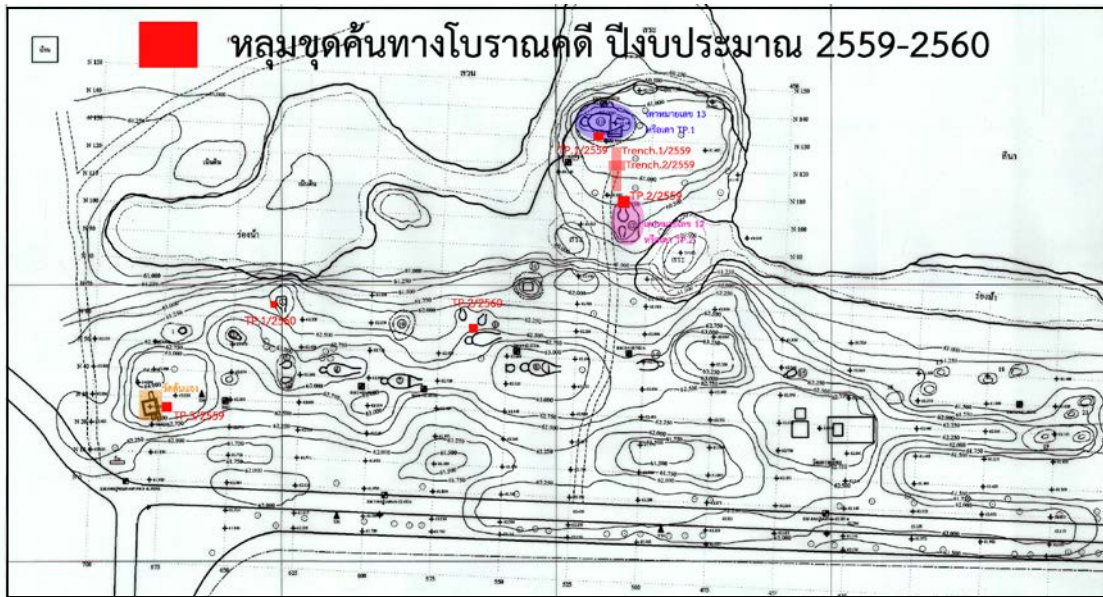
โดยโครงการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย ได้สำรวจแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย ในปีงบประมาณ พ.ศ.2559-2560 พบว่ามีจำนวนทั้งหมด 57 เตา โดยแยกออกเป็นเตาตั้งอยู่บริเวณด้านทิศเหนือของคูแม่โจน มีจำนวน 55 เตา (เตาประทุน 8 เตา เตาตะกรับ 45 และบ่อหมักดินรูปสี่เหลี่ยม 2 บ่อ) และตั้งอยู่บริเวณด้านทิศใต้ของคูแม่โจน (บริเวณเนินร้อนทอง) จำนวน 2 เตา (เตาประทุน 1 เตา และเตาตะกรับสี่เหลี่ยม 1) ดังนั้นแหล่งเตาทุเรียงจึงแยกเป็นเตาเผาแบบประทุนจำนวน 9 เตา เตาตะกรับจำนวน 45 เตา บ่อหมักดินรูปสี่เหลี่ยม 2 บ่อ และเตาตะกรับสี่เหลี่ยม 1 เตา

การดำเนินงานขุดค้นทางโบราณคดีของโครงการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย พ.ศ.2559-2560 ขุดค้นรวมทั้งหมด 7 หลุม แยกออกเป็น หลุมขุดค้นทางโบราณคดี 5 หลุม และหลุมขุดตรวจทางโบราณคดี จำนวน 2 หลุม ดังนี้

1. หลุมขุดค้น TP. 1/2559 พื้นที่ติดกับเตาหมายเลข 13 (สท.13)¹
2. หลุมขุดค้น TP. 2/2559 พื้นที่ติดกับเตาหมายเลข 12 (สท.12)
3. หลุมขุดค้น TP. 3/2559 พื้นที่ติดกับเนินโบราณสถานด้านตะวันตก หรือโบราณสถานวัดต้นแจง
4. หลุมขุดตรวจ T.1/2559 และหลุมขุดตรวจ T.2/2559
5. หลุมขุดค้น TP. 1/2560 พื้นที่ติดกับเตาหมายเลข 3 (สท.3)
6. หลุมขุดค้น TP. 2/2560 พื้นที่ติดกับเตาหมายเลข 9 (สท.9)
(แผนผังที่ 3) (ตารางที่ 1)

¹ สท. หมายถึง เมืองสุโขทัย ดังนั้น เตา สท.13 หมายถึง เตาเมืองสุโขทัย หมายเลข 13.

แผนผังที่ 3 แสดงตำแหน่งหลุมขุดค้นทางโบราณคดี พ.ศ.2559-2560

ตารางที่ 1 แสดงพิกัดตำแหน่งหลุมขุดค้น และขนาดหลุม

หลุมขุดค้น	พิกัดที่ตั้งของหลุม		ขนาดหลุม
	UTM (WGS84)	Latitude/Longitude	
TP.1/2559	47Q 1883382N 574289E	47Q 17° 2' 0.21" N 99° 41' 52.92" E	3x3 เมตร
TP.2/2559	47Q 1883365N 574288E	47Q 17° 1' 59.53" N 99° 41' 52.88" E	3x3 เมตร
TP.3/2559	47Q 1883291N 574127E	47Q 17° 1' 57.27" N 99° 41' 47.42" E	3x3 เมตร
ขุดตรวจ T.1/2559	47Q 1883370N 574288E	47Q 17° 1' 59.89" N 99° 41' 52.78" E	2x15 เมตร
ขุดตรวจ T.2/2559	47Q 1883370N 574288E	47Q 17° 1' 59.89" N 99° 41' 52.78" E	2x4 เมตร
TP.1/2560	47Q 1883333N 574173E	47Q 17° 1' 58.71" N 99° 41' 48.53" E	2x2 เมตร
TP.2/2560	47Q 1883313N 574246E	47Q 17° 1' 58.22" N 99° 41' 51.30" E	2x2 เมตร

การกำหนดจุดอ้างอิงมาตรฐาน (Fixed Point) และค่าระดับอ้างอิงมาตรฐาน (Datum Point) ของโครงการขุดคันแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย พ.ศ. 2559-2560 ได้กำหนดจุดอ้างอิงมาตรฐานที่สันคอนกรีตของฝายน้ำล้นคูแม่โจนวัดพระพายหลวง ตั้งอยู่มุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือของคูแม่โจน ใกล้กับที่ทำการของสำนักศิลปากรที่ 6 สุโขทัย กำหนดค่าศูนย์กลางของจุดระดับอ้างอิงเป็น 0.00 และจุดอ้างอิงมาตรฐานดังกล่าวสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางที่ 61.00 เมตร จึงกำหนดให้เป็นค่าระดับอ้างอิงมาตรฐาน (Datum Point) ด้วย ดังนั้นจึงเป็นเส้นระดับสมมติ (Datum Line) ที่ 0.00 cm.dt. (ภาพที่ 2) จากนั้นจึงถ่ายระดับจากจุดอ้างอิงมาตรฐานไปยังหลุมขุดคันแต่ละหลุม แล้วกำหนดระดับสมมติอ้างอิงตามเส้นชั้นความสูงของแต่ละพื้นที่ โดยให้อ้างอิงแกนทิศ และระดับมาตรฐานกลาง ทำให้หลุมขุดคันใช้เส้นระดับสมมติอ้างอิงต่างกัน แต่สามารถตรวจสอบย้อนไปยังเส้นระดับมาตรฐานกลางได้ ซึ่งทำให้ทราบพื้นที่ความสูงต่ำต่างกันของแต่ละบริเวณ

วิธีการขุดคันทางโบราณคดี ซึ่งวิธีการขุดใช้แรงงานคนขุดตามชั้นดินระดับสมมติ ระดับละ 10 เซนติเมตร ใช้อุปกรณ์ เกรียง ชะแลง เสียม และจอบ ตามความเหมาะสม โดยระมัดระวังมิให้โบราณวัตถุเสียหาย ทำการบันทึกข้อมูล ภาพถ่าย แผนผัง ทะเบียนถุโบราณวัตถุ โดยแยกตามพื้นที่ และชั้นดินที่พบ ทำการขุดลึกจนถึงชั้นดินธรรมชาติ ที่ไม่ปรากฏหลักฐานทางโบราณคดี (Sterile) จากนั้นจึงทำการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผนังชั้นดิน และเก็บตัวอย่างดินสำหรับนำไปวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ต่อไป

ส่วนเทคนิคการขุดตรวจ ใช้วิธีการขุดใช้แรงงานคนขุดตามชั้นดินสมมติ เช่นเดียวกันกับการขุดคันทางโบราณคดี แต่ขุดตรวจลึกระดับละ 20 เซนติเมตร ใช้อุปกรณ์ เกรียง ชะแลง เสียม และจอบ ตามความเหมาะสมโดยระมัดระวังมิให้โบราณวัตถุเสียหาย ทำการบันทึกข้อมูล ภาพถ่าย แผนผัง ทะเบียนถุโบราณวัตถุ โดยแยกตามพื้นที่และชั้นดินที่พบ ทำการขุดลึกจนถึงระดับชั้นที่พบหลักฐานหรือข้อมูลตามที่กำหนดไว้ จากนั้นจึงทำการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผนังชั้นดิน และเก็บตัวอย่างดินสำหรับนำไปวิเคราะห์

สำหรับการขุดแต่งโบราณสถาน ได้ทำการขุดแต่งตามร่องรอยของแนวโบราณสถาน โดยมีได้รู้ชิ้นส่วนของโบราณสถานออกมาแต่อย่างใด เพื่อให้เห็นสภาพและรูปแบบของโบราณสถาน ภายหลังการขุดแต่งจะได้ดำเนินการบูรณะเสริมความมั่นคงโบราณสถาน ตามสภาพและรูปแบบเดิมต่อไป

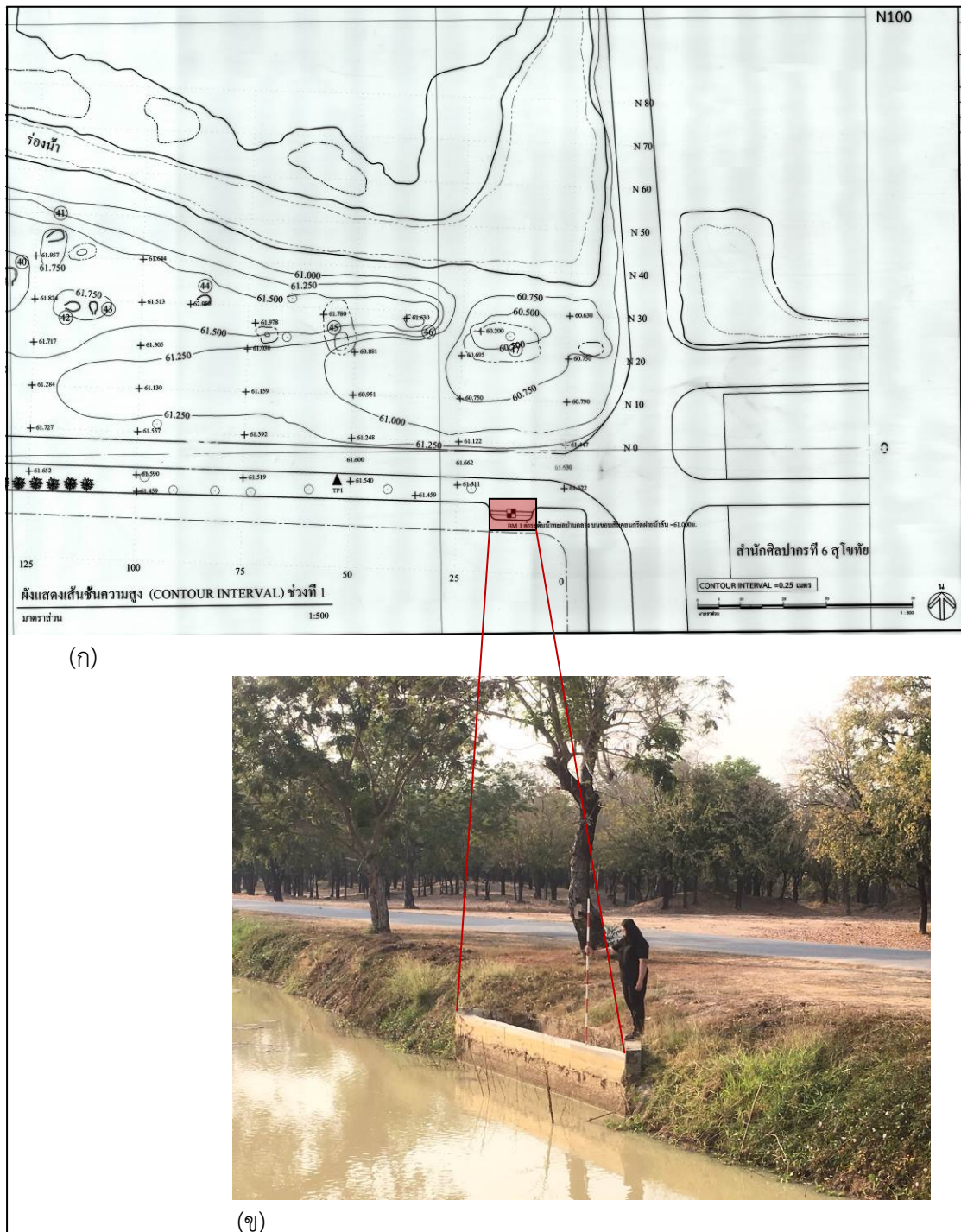
การเก็บหลักฐานและบันทึกข้อมูลการขุดคันและขุดตรวจทางโบราณคดีในแต่ละระดับ ได้มีการบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

- แบบบันทึกประจำวัน (Diary) ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลเบื้องต้น การปฏิบัติงานประจำวัน ได้แก่ ชื่อโครงการ ชื่อแหล่งโบราณคดี ชื่อหลุมขุดคัน/ขุดตรวจ วันเดือนปี ระดับความลึก วิธีการปฏิบัติงาน ลักษณะดิน โบราณวัตถุที่พบ สภาพอากาศ และปัญหา/อุปสรรค เป็นต้น

- แบบบันทึกภาพถ่าย (Photo List) ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดภาพถ่ายการปฏิบัติงานในแต่ละระดับชั้นดินสมมุติ การถ่ายภาพหลุมชุดค้น/ชุดตรวจ แต่ครั้งจะมีป้ายบอกรายละเอียด (Photo Board) ซึ่งประกอบด้วย ชื่อโครงการ ชื่อแหล่งโบราณคดี ชื่อหลุมชุดค้น/ชุดตรวจ ระดับความลึก ทิศทาง และวันเดือนปี ที่ถ่ายภาพ

- แบบบันทึกทะเบียนถุงโบราณวัตถุ (Bag List) ซึ่งประกอบด้วย ชื่อโครงการ ชื่อแหล่งโบราณคดี ชื่อหลุมชุดค้น/ชุดตรวจ ลำดับหมายเลขถุง ตำแหน่งหลุม(Grid) ระดับความลึก วันเดือนปี และรายการโบราณวัตถุ

- แบบบันทึกโบราณวัตถุชิ้นพิเศษ (Small Finds) สำหรับการเก็บแยกโบราณวัตถุที่มีความสำคัญ มีลักษณะพิเศษ หรือมีขนาดเล็ก หรือมีความเปราะบาง จำเป็นต้องเก็บแยกไว้เป็นพิเศษ รายละเอียดการบันทึกใช้รูปแบบเดียวกับทะเบียนถุงโบราณวัตถุ นอกจากนี้ยังอาจเพิ่มเติมรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุ เช่น ระดับความลึก ระยะห่างจากผนังดินแต่ละด้าน และทิศทางการวางตัว เป็นต้น

ภาพที่ 2 (ก) แผนผังแสดงพื้นที่ปฏิบัติงาน และจุดอ้างอิงมาตรฐาน

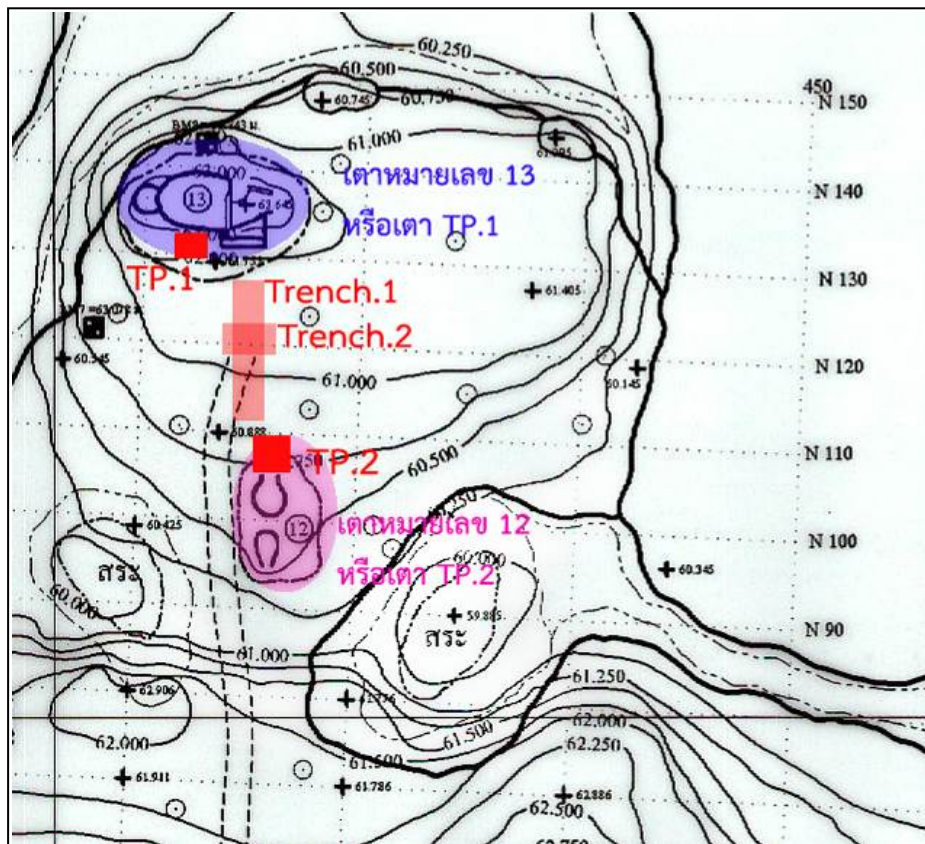
(ข) ภาพแสดงตำแหน่งจุดกำหนดตายตัว (Fixed Point) ที่สันคอนกรีตฝายน้ำล้นคูแม่โจน กำหนดเป็นแกน 0.00 และเส้นระดับมาตรฐาน (Datum Line) บนสันคอนกรีต ที่ 61.00 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง กำหนดเป็น 0.00 cm.dt.

3.1 หลุมขุดค้น TP.1/2559

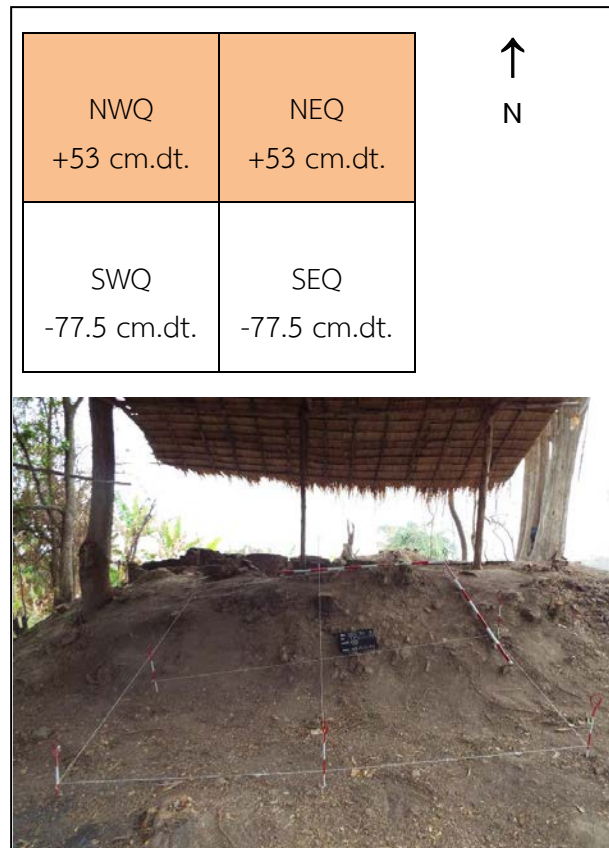
3.1.1 การขุดค้นทางโบราณคดี

หลุมขุดค้น TP.1/2559 ตั้งอยู่ติดกับเตา สท.13 ซึ่งเป็นเตาเผาแบบเตาประทุนขนาดใหญ่อีกหนึ่งแห่งของแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ ลักษณะของเตาตั้งอยู่บนเนินสูงกว่าระดับพื้นดินทั่วไปประมาณ 2 เมตร ปากเตาอยู่ทางด้านตะวันออก ส่วนปล่องเตาอยู่ด้านตะวันตก เตาแห่งนี้ตั้งอยู่เหนือสุดของแหล่ง ซึ่งพื้นที่โดยรอบมีร่องรอยการลักลอบขุดอยู่ทั่วทั้งบริเวณ ดังนั้นจึงเลือกตำแหน่งหลุมขุดค้นบนเนินที่ตั้งของผนังเตาทางด้านทิศใต้ ขนาด 3x3 เมตร มีระยะห่างจากผนังเตาด้านทิศใต้ประมาณ 1 เมตร (แผนผังที่ 4) ได้แบ่งพื้นที่หลุมขุดค้นนี้ออกเป็น 4 ส่วน (Quadrant) คือ NEQ , NWQ , SEQ และ SWQ เพื่อใช้ในการจัดบันทึกหลักฐานข้อมูล (ภาพที่ 3)

บริเวณทิศเหนือของหลุมขุดค้นสูงกว่าบริเวณใต้โดยระดับสูงสุดอยู่ที่ +53 cm.และระดับต่ำสุดอยู่ที่ -77.5 จาก datum line ซึ่งเส้นระดับสมมติ (Datum Line) (หลุมขุดค้น TP.1) ที่ระดับ 63.00 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ซึ่งมีค่าระดับสูงกว่าระดับอ้างอิง 2 เมตร (Datum Point = 61.00 เมตร) (ภาพที่ 4) จากนั้นจึงทำการขุดค้นตามระดับชั้นดินสมมติจนถึงชั้นดินที่ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี (Sterile) (ตารางที่ 2)

แผนผังที่ 4 แสดงตำแหน่งหลุมขุดค้นทางโบราณคดี

ภาพที่ 3 หลุมขุดค้น TP.1/2559

ภาพที่ 4 เส้นระดับสมมติ (Datum Line) ที่ระดับ 63.00 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ซึ่งมีค่าระดับสูงกว่าระดับอ้างอิง 2 เมตร (Datum Point = 61.00 เมตร)

ตารางที่ 2 แสดงการกำหนดระดับชั้นดินสมมติของหลุมชุดคัน TP.1/2559

ระดับชั้นดินสมมติที่ (Level)		ระดับความลึก (cm.dt.)	หมายเหตุ
Surface	เหนือเส้นระดับ สมมติ (Datum Line)	(+53) - (+40)	เฉพาะกริด NEQ และ NWQ
		(+40.) - (+20)	
		(+20) - (+10)	
		(+10) - (+00)	
Surface	ใต้เส้นระดับ ระดับสมมติ (Datum Line)	0-10	
		10-20	
		20-30	
		30-40	
		40-50	
		50-60	
		60-70	
		70-80	
1	80-90	ทั้งหมด	
2	90-100		
3	100-110		
4	110-120		
5	120-130		
6	130-140		
7	140-150		
8	150-160		
9	160-170		
10	170-180		
11	180-190		
12	190-200		
13	200-210		
14	210-220		
15	220-230		
16	230-240		

เนื่องจากหลุมชุดคัน TP.1/2559 อยู่ติดกับผนังเตา (ภาพที่ 5) จึงทำให้ระดับของหลุมชุดคัน มีความสูงต่ำต่างกัน ดังนั้นการชุดคันจึงทำการชุดระดับผิวดิน หรือ Surface บริเวณ NEQ และ NWQ (+40 cm.dt. ถึง +00 cm.dt) ซึ่งเป็นชั้นผนังเตาด้านทิศใต้ของเตาหมายเลข 13 (หรือเตา TP.1) หลักฐานทางโบราณคดีส่วนใหญ่ประกอบด้วยเศษอิฐ และเศษภาชนะดินเผา ดินมีสีน้ำตาล เหลืองค่อนข้างร่วน มีรากไม้และตอไม้แทรกอยู่ในดินค่อนข้างมาก นอกจากนี้ยังมีอิฐที่น่าจะถูกรากไม้ ดันปะปนอยู่ด้วย ค่า PH 7.5 ต่างอ่อน สีดินขณะแห้ง 10YR 6/3 pale brown สีดินขณะเปียก 10 YR 4/4 dare Yellowishbrown

ระดับ (Surface) 60-70 dm.dt. กริด NEQ พบเศษอิฐกระจัดกระจายมากกว่า NWQ การกระจายตัวของโบราณวัตถุค่อนข้างเบาบางทั้ง 2 กริด พบภาชนะดินเผาบริเวณแนวผนังอิฐ เนื่องจาก ถูกผนังอิฐเอียงมาทับจนแตกร้าวจำนวน 2 ใบ พบกี้ (ที่รองรับภาชนะสำหรับเผาในเตาเผา) และ เศษ ภาชนะดินเผา บริเวณมุมด้านตะวันออกเฉียงเหนือ พบเศษถ่านขนาดเล็ก และระดับ (Surface) 70-80 cm.dt. ยังคงพบกลุ่มอิฐต่อเนื่องและพบเศษอิฐขนาดเล็กในปริมาณที่มากขึ้น โบราณวัตถุเด่นๆ ที่ ยังคงพบ คือ กิ่งน้ำอ้อย โดยเฉพาะบริเวณมุมด้านตะวันออกเฉียงใต้ พบทั้งเศษภาชนะดินเผา เนื้อแกร่งเขียนลายดำได้เคลือบ เศษอิฐ เศษน้ำเคลือบที่ผนังเตาที่มีน้ำเคลือบติดอยู่ พบครกดินเผา ช่วงกลางลำตัวลงไปถึงกัน ค่าสีดิน วัตแบบแห้ง 10 YR 4/2 dark grayish brown วัตแบบเปียก 10 YR 3/3 dark brown ค่า PH 6.5 กรดอ่อน (ภาพที่ 6)

ระดับ (1) 80-90 cm.dt. พบกี้ท่อ 2 อัน เศษภาชนะดินเผาขนาดตั้งแต่ 1-15 cm. กระจายอยู่ทั่วไป นอกจากนี้ยังพบชิ้นส่วนลวดหนาม จำนวน 1 ชิ้น ชิ้นส่วนเปลือกหอย รากไม้ โบราณวัตถุที่พบมีขนาดใหญ่ขึ้น และจำนวนมากขึ้นกว่าชั้นดินก่อนหน้า พบขามสังคโลกเกือบ สมบูรณ์ และกระปุกขนาดเล็ก(เต็มใบ) และพบภาชนะดินเผาสภาพเกือบสมบูรณ์ (ขาม) หลายชิ้น ซึ่ง ต่างจากในระดับก่อนหน้าที่พบเป็นเพียงเศษที่มีขนาดเล็ก ดินเริ่มมีสีเข้มขึ้น วัตค่าสีดินขณะแห้ง 10 yr 5/3 brown ขณะเปียก 10 yr 4/4 dark yellowish brown ค่า pH 7.5 ต่างอ่อน

ระดับ (2) 90-100 cm.dt. พบว่ายังมีเศษอิฐเยอะตรงด้านหน้าแนวผนังอิฐ และพบ โบราณวัตถุอื่น เช่น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน-เนื้อแกร่ง กี้ ดินด้านนอกผนังอิฐ วัตสีขณะดินแห้ง 7.5 yr 5/3 brown สีขณะดินเปียก 7.5 yr 4/4 brown ค่า pH 6.5 กรดอ่อน ส่วนดินด้านในผนังอิฐ วัตสีดินขณะแห้ง 7.5 yr 5/3 brown วัตสีดินขณะเปียก 7.5 yr 4/4 brown ค่า pH 7.0 เป็นกลาง

ระดับ (3) 100-110 cm.dt. พบภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งขนาดเล็กค่อนข้างสมบูรณ์ วัตค่าสี ดินขณะแห้ง 7.5 yr 5/2 brown วัตค่าสีดินขณะเปียก 7.5 yr 3/3 dark brown ค่า pH 6.5 กรด อ่อน

ระดับ (4) 110-120 cm.dt. พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งลักษณะเหมือนขาม พบครกดิน เผาไม่สมบูรณ์ พบโบราณวัตถุหนาแน่นเหมือนชั้นก่อนหน้านี้นี้ คือ เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง-เนื้อดิน กี้มีทั้งสมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ หอยเบี้ย 1 ชิ้น (SF) และเศษกระเบื้องมุงหลังคาเล็กน้อย ดินมีสี ค่อนข้างดำ วัตค่าสีดินขณะแห้ง 10 yr 4/3 brown วัตค่าสีดินขณะเปียก 10 yr 3/3 dark brown ค่า pH 6.5 กรดอ่อน

ระดับ (5) 120-130 cm.dt. ค่าสีดินของระดับนี้ สีดินแห้ง 10 yr 5/4 yellowish brown สี ดินเปียก 10 yr 3/4 dark yellowish brown ค่า pH 8.0 ต่างอ่อน พบโบราณวัตถุคล้ายๆกับที่พบ

ก่อนหน้า คือ ก็ เศษกระเบื้องมุงหลังคาดินเผา เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง-เนื้อดิน ส่วนพื้นที่ร่องรอย ผิดวิสัย หรือ Feature พบว่ามีส่วนหนึ่งของหลุมดินมีสีเข้มขึ้นอย่างชัดเจน มีขอบเขตชัดเจน (ครึ่ง หลุมทางทิศใต้) พบก็ เปลือกหอยน้ำจืด และถ่าน จึงเก็บตัวอย่างถ่านไว้หาค่าอายุทางวิทยาศาสตร์ วัด ค่าสีดินของร่องรอยผิดวิสัย หรือ Feature ค่าสีดินแห้ง 10 yr 4/2 dark yellowish brown สีดิน เปียก 10 yr 3/1 very dark grey ซึ่งด้านนอกกำแพงด้านติดกับ SWQ มีปริมาณโบราณวัตถุที่พบ มากกว่าด้านในกำแพง (ภาพที่ 7)

ระดับ (6) 130-140 cm.dt. สีของดินครึ่งหลุมทางด้านเหนือมีสีอ่อน ส่วนครึ่งหลุมทางด้าน ใต้ดินมีสีเข้ม พบเศษภาชนะดินเผา ถ่าน (เก็บตัวอย่างไปตรวจสอบหาค่าอายุทางวิทยาศาสตร์) เปลือกหอยฝาเดียวเป็นจำนวนมาก (หอยน้ำจืด) กลุ่มภาชนะดินเผา 5 ใบ (ภาพที่ 8) กระปุกสมบูรณ์ กิ่งบ้ำน้ำอ้อย เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง เนื้อดิน พบกลุ่มกิ่งบ้ำน้ำอ้อยสมบูรณ์ซ้อนกันจำนวนมาก บริเวณด้านในกำแพง และยังพบขามวางคว่ำจำนวน 4 ใบ (ด้านในกำแพง 3 ใบ ติดอยู่ในกำแพงอีก 1 ใบ) ค่าสีดินแห้ง 10 yr 5/2 สีดินเปียก 10 yr 4/4 ค่า pH 7.5 ต่างอ่อน

ระดับ (7) 140-150 cm.dt. พบกลุ่มเศษภาชนะดินเผาเหมือนชั้นก่อนหน้าวางเรียงทั้งหมด 11 ใบ (ภาพที่ 9) โดยใบที่ 1-5 อยู่กริด SEQ ใบที่ 6-11 อยู่ SWQ พบกิ่งบ้ำน้ำอ้อย เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง-เนื้อดิน เปลือกหอยน้ำจืด ถ่าน ลักษณะดินด้านในกำแพงเป็นดินสีเทาคล้ายซีเมนต์ ด้าน นอกกำแพงพบกระดูกสัตว์ อีฐพบทั้งด้านในและด้านนอก ซึ่งด้านในพบมากกว่าด้านนอก ค่าสีดิน ด้านนอกกำแพงอีฐ สีดินแห้ง 10 yr 4/2 dark grayish brown สีดินเปียก 10 yr 3/2 very dark grayish brown ค่า pH 7.0 เป็นกลาง ส่วนค่าสีดินด้านในกำแพงอีฐ แบบแห้ง 10 yr 4/2 = dark grayish brown แบบเปียก 10 yr 3/3 = dark brown ค่า pH = 7.0 เป็นกลาง

ระดับ (8) 150-160 cm.dt. พบภาชนะดินเผาเหมือนอย่างที่พบก่อนหน้านี้จำนวน 4 ใบ (ภาพที่ 10) และพบก็ท่อยาว 14 cm เส้นผ่าศูนย์กลางปลายด้านบน 7.5 cm เส้นผ่าศูนย์กลางปลาย ด้านล่าง 10 cm. พบโบราณวัตถุอื่น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน เนื้อแกร่ง กิ่งบ้ำน้ำอ้อย เปลือกหอยน้ำจืด SWQ และพบกลุ่มเศษภาชนะดินเผาอีก 2 กลุ่ม

ระดับ (9) 160-170 cm.dt. ลักษณะดินเป็นก้อนใหญ่จับตัวแน่น พบกลุ่มเศษกระดูก เศษ ถ่านใกล้กลุ่มเศษกระดูก ปริมาณโบราณวัตถุที่พบลดลงจากระดับก่อนหน้านี้ ซึ่งโบราณวัตถุที่พบ ได้แก่ กิ่งบ้ำน้ำอ้อย เศษกึ่ง เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง เนื้อดิน และเปลือกหอยน้ำจืด ค่าสีดินแบบแห้ง 10 yr 5/2 = grayish brown แบบเปียก 10 yr 5/4 = yellowish brown วัดค่า pH = เป็นกลาง (7.0)

ระดับ (10) 170-180 cm.dt. ลักษณะดินเป็นก้อนขนาดใหญ่แข็งจับตัวแน่น โบราณวัตถุที่ พบ พบเป็นกลุ่มกระจายตัวเป็นกลุ่มเรียงตัวอยู่บริเวณติดกับ NEQ ซึ่งได้พบกระดูกสัตว์ เศษภาชนะ ดินเผาเนื้อแกร่ง-เนื้อดิน ชิ้นเล็กๆ เศษกึ่งท่อ ดินบริเวณกลุ่มโบราณวัตถุร่วนซุยชุดได้ง่าย นอกจากนี้ยัง พบกระดูกเคลือบบาง เปลือกหอยน้ำจืด ค่าสีดิน แบบแห้ง 10 yr 5/2 = grayish brown แบบเปียก 10 yr 4/4 = dark yellowish brown วัดค่า pH = เป็นกลาง (7.0) ส่วนดินบริเวณกลุ่มโบราณวัตถุ วัดค่าสีดิน แบบแห้ง 10 yr 5/2 = grayish brown แบบเปียก 10 yr 5/3 = brown ค่า pH = 7.0 เป็นกลาง (ภาพที่ 11-12)

ระดับ (11) 180-190 cm.dt. พบโบราณวัตถุกระจายตัวบริเวณรอยต่อ SWQ กับ NWQ โบราณวัตถุที่พบได้แก่ กระจุกสัตว์ เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง-เนื้อดิน กิ่งน้ำอ้อย เปลือกหอยน้ำจืด หินชนวน ลักษณะดินจับตัวแน่นขูดยาก ค่าสีดิน แบบแห้ง 10 yr 5/3 = dark brown แบบเปียก 10 yr 5/4 = yellowish brown ค่า pH = 7.0 เป็นกลาง

ระดับ (12) 190-200 cm.dt. พบโบราณวัตถุหนาแน่นเป็นแนวยาวบริเวณกริด NEQ SEQ พบกิ่งน้ำอ้อย เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง-เนื้อดิน กิ่งทอสภาพไม่สมบูรณ์ ชิ้นส่วนฝาภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง ลักษณะดินแห้งไม่มีความชื้น จับตัวเป็นก้อนแข็งแต่เมื่อแตกตัวเป็นลักษณะฝุ่นแป้ง ค่าสีดินแห้ง 10 yr 7/3 ดินเปียก 10 yr 7/6 ค่า pH 7.5 ต่างอ่อน ที่กริด NWQ ขุดค้นไม่พบโบราณวัตถุใดๆ สันนิษฐานเบื้องต้นว่าหมดชั้นวัฒนธรรมการใช้งานของมนุษย์ในอดีตแล้ว

ระดับ (13) 200-210 cm.dt. ขุดค้นระดับนี้ไม่พบโบราณวัตถุ และดินมีลักษณะเหมือนชั้นก่อนหน้าและมีความแข็งมาก ลักษณะดินแห้งไม่มีความชื้น จับตัวเป็นก้อนแข็งแต่เมื่อแตกตัวเป็นลักษณะฝุ่นแป้ง ค่าสีดินแห้ง 10 yr 7/3 ดินเปียก 10 yr 7/6 ค่า pH 7.5 ต่างอ่อน (ภาพที่ 13)

ระดับ (15) 220-230 cm.dt. ลักษณะเป็นดินธรรมชาติ ไม่พบโบราณวัตถุมาตั้งแต่ประมาณ 4 ระดับก่อนหน้า ดินมีเม็ดมาร์ลปน เป็นชั้นดินธรรมชาติจึงยุติการขุดค้น TP.1/2559 แต่เพียงเท่านี้

ภาพที่ 5 พื้นที่เตาหมายเลข 13 ซึ่งเป็นที่ตั้งของหลุมขุดค้น TP.1/2559

ภาพที่ 6 หลุมขุดค้น TP.1/2559 ระดับผิวดิน (Surface) S-80 cm.dt.

ภาพที่ 7 หลุมขุดค้น TP.1/2559 ระดับ (5) 120-130 cm.dt. และเป็นผิวดินของระดับ (6) 130 cm.dt.

ภาพที่ 8 หลุมขุดค้น TP.1/2559 กลุ่มภาชนะดินเผา 5 ใบ จากระดับ (6) 130-140 cm.dt.

ภาพที่ 9 หลุมขุดค้น TP.1/2559 กลุ่มภาชนะดินเผา 11 ใบ จากระดับ (7) 140-150 cm.dt.

ภาพที่ 10 หลุมขุดค้น TP.1/2559 กลุ่มภาชนะดินเผา 4 ใบ จากระดับ (8) 150-160 cm.dt

ภาพที่ 11 หลุมขุดค้น TP.1/2559 ตั้งแต่ระดับ (7) 140-150 cm.dt. ลงไป จะพบว่า มีภาชนะดินเผา ถูฝู้ง หรือทับใต้ชั้นแนวกำแพงอิฐ ซึ่งเป็นแนวกันดินของผนังเตาหมายเลข 13

ภาพที่ 12 หลุมขุดค้น TP.1/2559 ตั้งแต่ระดับ (7) 140-150 cm.dt. ลงไปจะพบว่ามีการขุดดินเผา
ถูกฝัง ภายในชั้นแนวกำแพงอิฐซึ่งเป็นแนวกันดินของผนังเตาหมายเลข 13

ภาพที่ 13 หลุมขุดค้น TP.1/2559 ชั้นดินที่เริ่มไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี

3.1.2 โบราณวัตถุที่พบ

หลุมขุดค้น TP.1/2559 ผลการขุดค้นพบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 11,914 ชิ้น น้ำหนักรวม 329,165 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware)² จำนวน 903 ชิ้น น้ำหนัก 14,433 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware)³ จำนวน 7,577 ชิ้น น้ำหนัก 153,211 กรัม กี้⁴ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 2,188 ชิ้น

² การแยกประเภทภาชนะดินเผาในทางโบราณคดี ได้แยกตามลักษณะกายภาพที่ปรากฏให้เห็นด้วยตาเปล่าประกอบกับการทดสอบเนื้อภาชนะในขั้นต้น โดยการสังเกตถึงการยอมน้ำของเหลว หรือน้ำแทรกซึมเข้าไปในเนื้อภาชนะเล็กน้อยต่างกัน โดยภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) เป็นกลุ่มที่น้ำสามารถซึมเข้าผิวภาชนะได้อย่างรวดเร็วเนื่องจากเนื้อภาชนะมีความพรุนสูง กลุ่มนี้ถูกเผาในอุณหภูมิสูงไม่เกิน 1,000 องศาเซลเซียส ซึ่งเป็นอุณหภูมิที่ใช้เผาภาชนะจำพวกเนื้อดินธรรมดา (Earthenware)

³ ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) ของแหล่งเตาเมืองสุโขทัย เป็นกลุ่มที่น้ำสามารถซึมเข้าผิวภาชนะได้บ้าง จนถึงไม่ให้ผ่านเลย กลุ่มนี้ถูกเผาในอุณหภูมิสูงมากกว่า 1,200 องศาเซลเซียส มี 2 กลุ่มย่อย คือ

1. กลุ่มที่มีเนื้อละเอียด ที่ผิวด้านตัดมีลักษณะขรุขระ การเชื่อมประสานของเนื้อดินดี แต่ยังเห็นเม็ดทรายปะปนอยู่ แสดงถึงการถูกคัดเลือกเนื้อดินและการบดดินก่อนนำมาผสมเคล้ากัน กลุ่มนี้ปกติจะไม่เคลือบผิวภาชนะแต่อย่างใด ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน พบรอยด้านในของผิวภาชนะเป็นชั้นๆ สีผิวด้านนอกมักเป็นสีเทา สีเทาดำ บางชิ้นอาจมีลักษณะมันเยิ้มสีเทาหรือขาวขุ่นเป็นรูพรุนเล็ก ซึ่งเรียกลักษณะแบบนี้ว่าเคลือบขี้เถ้า การตกแต่งผิวภาชนะจะไม่มีกรชุบน้ำโคลน แต่ใช้วิธีการตกแต่งผิวแบบอื่นแทน เช่น การกดประทับลวดลาย เป็นต้น รูปทรงส่วนใหญ่เป็นกระปุก และไหปากแคบ หรือหม้อทรงสูงปากผาย (ส่วนใหญ่ผลิตจากเตาเกาะน้อย ศรีสัชชาลัย)

2. กลุ่มเนื้อละเอียดมาก กลุ่มนี้เนื้อดินปั้นมีสีเทา และสีน้ำตาลแดง จะมองไม่เห็นเม็ดทราย ส่วนผสมทุกอย่างจะถูกเผาจนสุกและละลายเป็นเนื้อเดียวกันจนไม่มีรูพรุนในเนื้อภาชนะเลย คงมีแต่ความวาวของเนื้อซิลิกาปรากฏเท่านั้น การตกแต่งผิวภาชนะด้วยการทาน้ำดินสีขาวเพื่อปกปิดรูพรุนของภาชนะและเขียนลายสีดำ หรือไม่เขียนลาย ก่อนเคลือบผิวภาชนะด้วยน้ำยาเคลือบใส ปัจจุบันเรียกเครื่องปั้นดินเผาประเภทนี้ว่า “เครื่องสังคโลก”

⁴ กี้ คือ เครื่องปั้นดินเผาสำหรับใช้ตั้งภาชนะที่จะเผา กี้ที่พบในแหล่งเตาสุโขทัย มีอยู่ 2 แบบ คือ แบบชนิดเป็นรูปกลมแบน หรือแบบงบน้ำอ้อย และแบบกึ่งท้อ หรือแท่ง มีลักษณะเป็นรูปทรงกระบอก ปลายข้างหนึ่งอุดตัน กี้แบบงบน้ำอ้อยพบมากที่สุด และมีขนาดต่างๆกัน คือมีขนาดตั้งแต่ เส้นผ่าศูนย์กลาง 6 เซนติเมตร ซึ่งเป็นกึ่งขนาดเล็กที่สุด ไปจนถึงขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 11-12 เซนติเมตร ซึ่งเป็นขนาดใหญ่ที่สุด กี้แบบงบน้ำอ้อยปกติจะมีขา 5 ขา แต่ในบางครั้งก็จะมีลักษณะพิเศษออกไป คือ มีลักษณะเป็น 5 เหลี่ยมแบนๆ มีขา 6 ขา โดยมีขาที่ตรงกลางอีก 1 ขา หรือแบบที่ทำเป็นแฉกๆ คล้ายรูปดาว และแบบสี่เหลี่ยม แม้ว่ากี้จะมีหลายแบบ มีแบบที่แตกต่างออกไปบ้าง แต่ก็ไม่มากนัก ลักษณะโดยเฉพาะของกี้ที่เตาสุโขทัย คือ ขากี้จะมีลักษณะเป็นตุ่มใหญ่ ซึ่งลักษณะของรอยขากี้ที่ปรากฏบนเครื่องถ้วยชามที่พบก็อาจจะทำให้รู้ได้ว่ารอยขากี้เป็นรอยของขากี้จากแหล่งเตาเผาใด ทั้งนี้เพราะลักษณะของขากี้จากแหล่งเตาเมืองเก่าสุโขทัย กับแหล่งเตาบ้านเกาะน้อย ศรีสัชชาลัย แตกต่างกัน

น้ำหนัก 120,847 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 480 ชิ้น น้ำหนัก 5,623 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 766 ชิ้น น้ำหนัก 35,051 กรัม โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (ตารางที่ 3)

ระดับผิวดิน หรือ Surface ซึ่งระดับนี้เป็นชั้นดินและอิฐถมอัดผนังเตาด้านนอกเป็นเนินสูงของเตาหมายเลข 13 ความลึกของชั้นนี้ประมาณ 130 เซนติเมตร พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 1,908 ชิ้น น้ำหนักรวม 63,184 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 115 ชิ้น น้ำหนัก 3,268 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 1,010 ชิ้น น้ำหนัก 11,668 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 509 ชิ้น น้ำหนัก 25,667 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 9 ชิ้น น้ำหนัก 25 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 265 ชิ้น น้ำหนัก 22,556 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 1 ระดับ 80-90 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 662 ชิ้น น้ำหนักรวม 18,270 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 44 ชิ้น น้ำหนัก 930 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 429 ชิ้น น้ำหนัก 7,004 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 147 ชิ้น น้ำหนัก 8,710 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 12 ชิ้น น้ำหนัก 26 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 30 ชิ้น น้ำหนัก 1,600 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 2 ระดับ 90-100 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 846 ชิ้น น้ำหนักรวม 5,019 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 76 ชิ้น น้ำหนัก 1,590 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 552 ชิ้น น้ำหนัก 9,954 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 187 ชิ้น น้ำหนัก 9,480 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 8 ชิ้น น้ำหนัก 3,110 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 23 ชิ้น น้ำหนัก 885 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 3 ระดับ 100-110 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 747 ชิ้น น้ำหนักรวม 14,997 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 45 ชิ้น น้ำหนัก 505 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 534 ชิ้น น้ำหนัก 8,140 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 129 ชิ้น น้ำหนัก 5,025 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 6 ชิ้น น้ำหนัก 545 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น

ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 33 ชิ้น น้ำหนัก 782 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 4 ระดับ 110-120 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 831 ชิ้น น้ำหนักรวม 14,450 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 96 ชิ้น น้ำหนัก 1,209 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 546 ชิ้น น้ำหนัก 7,130 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 160 ชิ้น น้ำหนัก 5,570 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 29 ชิ้น น้ำหนัก 541 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 5 ระดับ 120-130 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 1,471 ชิ้น น้ำหนักรวม 23,714 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 238 ชิ้น น้ำหนัก 2,895 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 790 ชิ้น น้ำหนัก 8,385 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 198 ชิ้น น้ำหนัก 8,385 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 76 ชิ้น น้ำหนัก 575 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 169 ชิ้น น้ำหนัก 3,474 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 6 ระดับ 130-140 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 1,425 ชิ้น น้ำหนักรวม 39,050 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 78 ชิ้น น้ำหนัก 1,165 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 965 ชิ้น น้ำหนัก 19,500 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 248 ชิ้น น้ำหนัก 16,185 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 55 ชิ้น น้ำหนัก 120 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 79 ชิ้น น้ำหนัก 2,080 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 7 ระดับ 140-150 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 1,527 ชิ้น น้ำหนักรวม 60,395 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 97 ชิ้น น้ำหนัก 1,440 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 1,061 ชิ้น น้ำหนัก 38,475 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 250 ชิ้น น้ำหนัก 18,550 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 55 ชิ้น น้ำหนัก 230 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 64 ชิ้น น้ำหนัก 1,700 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 8 ระดับ 150-160 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 910 ชิ้น น้ำหนักรวม 26,971 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 77 ชิ้น น้ำหนัก 832 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 669 ชิ้น น้ำหนัก 20,955 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 73 ชิ้น น้ำหนัก 4,165 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 39 ชิ้น น้ำหนัก 125 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 52 ชิ้น น้ำหนัก 894 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 9 ระดับ 160-170 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 389 ชิ้น น้ำหนักรวม 7,020 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 236 ชิ้น น้ำหนัก 3,560 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 47 ชิ้น น้ำหนัก 2,960 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 102 ชิ้น น้ำหนัก 461 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 4 ชิ้น น้ำหนัก 39 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 10 ระดับ 170-180 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 470 ชิ้น น้ำหนักรวม 11,761 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 13 ชิ้น น้ำหนัก 240 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 306 ชิ้น น้ำหนัก 6,210 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 93 ชิ้น น้ำหนัก 4,720 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 44 ชิ้น น้ำหนัก 251 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 14 ชิ้น น้ำหนัก 340 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 11 ระดับ 180-190 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 728 ชิ้น น้ำหนักรวม 24,334 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 24 ชิ้น น้ำหนัก 359 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 479 ชิ้น น้ำหนัก 12,230 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 147 ชิ้น น้ำหนัก 11,430 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 74 ชิ้น น้ำหนัก 155 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 4 ชิ้น น้ำหนัก 160 กรัม

หลักฐานทางโบราณคดีที่พบจากการขุดค้นหลุมขุดค้น TP.1/2559 สรุปตามตารางได้
ดังนี้

ตารางที่ 3 สรุปชั้นดินสมมติ และโบราณวัตถุที่พบของหลุมขุดค้น TP.1/2559

ชั้นดิน สมมติ (Level)	ระดับ ความ ลึก (cm.dt.)	เศษภาชนะดิน เผาเนื้อดิน		เศษภาชนะดิน เผาเนื้อแกร่ง		กี้ (สิ่งรองรับ เครื่องปั้นดินเผา)		นิเวศน์วัตถุ		อื่นๆ		รวมจำนวน	
		ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม
Surface	(+53) - (+00)	28	694	125	1172	72	3310	-	-	73	11765	298	16941
Surface	0-10	2	25	2	10	1	154	-	-	7	320	12	509
	10-20	1	23	7	440	5	250	-	-	19	435	32	1148
	20-30	17	300	185	1870	84	4347	6	15	34	1175	326	7707
	30-40	24	516	89	938	55	2360	-	-	36	1700	204	5514
	40-50	8	95	91	910	27	1175	3	10	19	3650	148	5840
	50-60	13	170	67	708	61	3123	-	-	10	560	151	4561
	60-70	1	150	104	1525	33	2480	-	-	27	974	165	5129
	70-80	21	1295	340	4095	171	8468	-	-	40	1977	572	15835
1	80-90	44	930	429	7004	147	8710	12	26	30	1600	662	18270
2	90-100	76	1590	552	9954	187	9480	8	3110	23	885	846	5019
3	100-110	45	505	534	8140	129	5025	6	545	33	782	747	14997
4	110-120	96	1209	546	7130	160	5570	-	-	29	541	831	14450
5	120-130	238	2895	790	8385	198	8385	76	575	169	3474	1471	23714
6	130-140	78	1165	965	19500	248	16185	55	120	79	2080	1425	39050
7	140-150	97	1440	1061	38475	250	18550	55	230	64	1700	1527	60395
8	150-160	77	832	669	20955	73	4165	39	125	52	894	910	26971
9	160-170	-	-	236	3560	47	2960	102	461	4	39	389	7020
10	170-180	13	240	306	6210	93	4720	44	251	14	340	470	11761
11	180-190	24	359	479	12230	147	11430	74	155	4	160	728	24334
12	190-200	ไม่พบโบราณวัตถุ											
13	200-210												
14	210-220												
15	220-230												
16	230-240												
รวม		903	14433	7577	153211	2188	120847	480	5623	766	35051	11914	329165

เมื่อพิจารณาชั้นดินทับถมทางโบราณคดีของหลุมขุดค้น TP.1/2559 ประกอบ สามารถ
จำแนกชั้นดินทับถมทางโบราณคดีได้ 2 ชั้น ดังนี้

ชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 1 ประกอบด้วย ชั้นดินสมมติตั้งแต่ ชั้นระดับผิวดิน (Surface) ถึง ชั้นดินสมมติที่ 4 ระดับ 110-120 cm.dt. ซึ่งระดับนี้เป็นชั้นดินและอิฐถมอัดผนังเตา ด้านนอกเป็นเนินสูงของเตาหมายเลข 13 ความหนาของชั้นนี้วัดจากผิวดินของผนังเตาจนถึงผิวดินของชั้นดินสมมติที่ 4 ระดับ 110-120 cm.dt. หนาประมาณ 190 เซนติเมตร (ภาพที่ 14)

ภาพที่ 14 แสดงระดับชั้นทับถมทางโบราณคดีที่ 1 ของหลุมขุดค้น TP.1/2559 ตั้งแต่ผิวดินถึงชั้นดินสมมติที่ 4 ระดับ 110-120 cm.dt.

ชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 2 ประกอบด้วย ชั้นดินสมมติตั้งแต่ ชั้นดินสมมติที่ 5 ระดับ 120-130 cm.dt. จนถึง ชั้นดินสมมติที่ 11 ระดับ 180-190 cm.dt. ความหนาของชั้นทับถมนี้ ประมาณ 110 เซนติเมตร (ภาพที่ 15)

ภาพที่ 15 แสดงชั้นทับถมทางโบราณคดีที่ 2 ของหลุมขุดค้น TP.1/2559

โบราณวัตถุแยกตามชั้นดินทับถมทางโบราณคดี

1. โบราณวัตถุตามชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 1

พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 4,994 ชิ้น น้ำหนักรวม 115,920 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 376 ชิ้น น้ำหนัก 7,502 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 3,071 ชิ้น น้ำหนัก 43,896 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 1,132 ชิ้น น้ำหนัก 54,452 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 35 ชิ้น น้ำหนัก 3,706 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 375 ชิ้น น้ำหนัก 26,364 กรัม (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ตารางสรุปโบราณวัตถุที่พบในชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 1 ของหลุมขุดค้น TP.1/2559

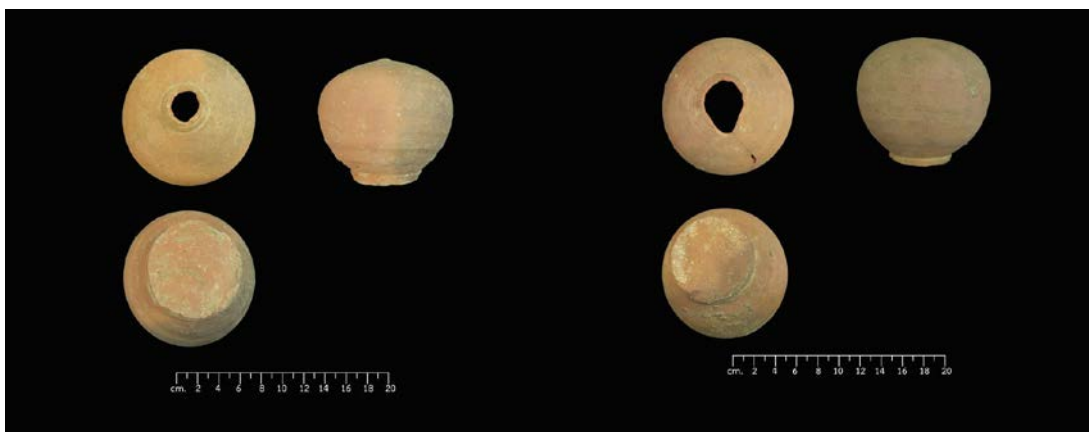
ระดับชั้นดิน	เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน		เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง		กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา)		นิเวศน์วัตถุ		อื่นๆ		รวมจำนวน	
	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม
	สมมติ											
Surface 1	28	694	125	1172	72	3310	-	-	73	11765	298	16941
Surface 2	2	25	2	10	1	154	-	-	7	320	12	509
	1	23	7	440	5	250	-	-	19	435	32	1148
	17	300	185	1870	84	4347	6	15	34	1175	326	7707
	24	516	89	938	55	2360	-	-	36	1700	204	5514
	8	95	91	910	27	1175	3	10	19	3650	148	5840
	13	170	67	708	61	3123	-	-	10	560	151	4561
	1	150	104	1525	33	2480	-	-	27	974	165	5129
	21	1295	340	4095	171	8468	-	-	40	1977	572	15835
80-90	44	930	429	7004	147	8710	12	26	30	1600	662	18270
90-100	76	1590	552	9954	187	9480	8	3110	23	885	846	5019
100-110	45	505	534	8140	129	5025	6	545	33	782	747	14997
110-120	96	1209	546	7130	160	5570	-	-	29	541	831	14450
รวม	376	7502	3071	43896	1132	54452	35	3706	375	26364	4994	115920

โบราณวัตถุชิ้นสำคัญซึ่งจะเป็นตัวแทนของชั้นหลักฐานทางโบราณคดีเพื่อให้ผู้จะศึกษาแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัยนำไปศึกษาเปรียบเทียบ ผู้เขียนจึงขอนำหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในชั้นนี้ไว้เป็นข้อมูลพื้นฐาน ดังนี้

ภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware)

ภาชนะดินเผาเนื้อดิน และเศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) ชั้นนี้พบจำนวน 376 ชิ้น น้ำหนัก 7,502 กรัม ชิ้นสำคัญ เช่น

- กระจุกดินเผาขนาดเล็ก หมายเลข # 069 พบที่กริด SEQ ระดับ 70-80 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 2 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5 เซนติเมตร สูง 8.5 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร น้ำหนัก 260 กรัม และกระจุกดินเผาขนาดเล็ก หมายเลข # 153 พบที่กริด SWQ ระดับ 80-90 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 2 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4.8 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร น้ำหนัก 260 กรัม (ภาพที่ 16)

ภาพที่ 16 กระจุกดินเผาขนาดเล็ก ทะเบียนหมายเลข # 069 และ # 153

ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware)

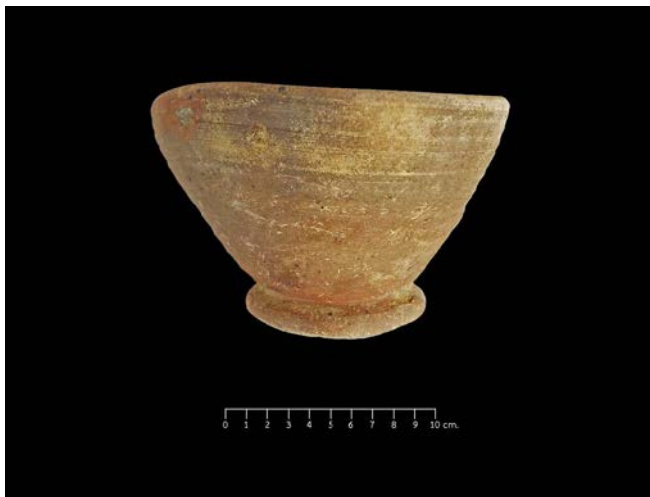
ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง และเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 3,071 ชิ้น น้ำหนัก 43,896 กรัม ชิ้นสำคัญ เช่น

- กระจุกดินเผาเคลือบใส ขนาดเล็ก 2 ใบ พบที่กริด SEQ ระดับ 100-110 cm.dt. (ภาพที่ 17)

ภาพที่ 17 กระจุก ทะเบียนหมายเลข # 146 และหมายเลข # 166

- ครก สภาพครึ่งใบ ไม่เคลือบผิวภาชนะ ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน พบที่กริด SEQ ระดับ 90-100 cm.dt. น้ำหนัก 360 กรัม (ภาพที่ 18)

ภาพที่ 18 ครก ทะเบียนหมายเลข # 150

- ถ้วย พบที่กริด SEQ ระดับ 80-90 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 12 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.6 เซนติเมตร สูง 4.5 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 200 กรัม ทา น้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำได้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้ อยู่ภายใน เส้นวงกลม ขอบปากเขียนลายเส้นตั้งแบบหวัดภายในวงกลมเส้นขนาน ด้านนอกเขียนลายคล้ายกรวย เเชิงภายในวงกลมเส้นขนาน ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ (ภาพที่ 19)

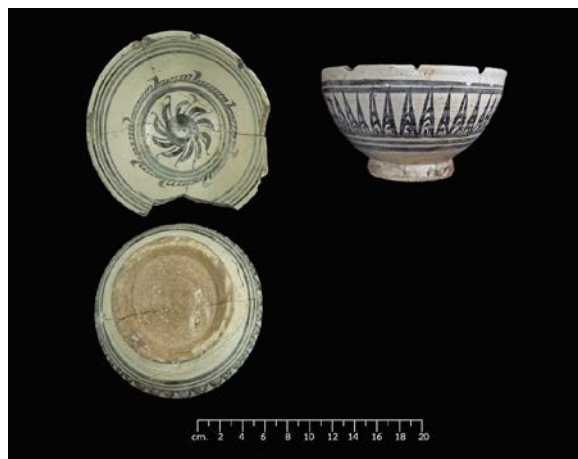
ภาพที่ 19 ถ้วย ทะเบียนหมายเลข # 068

- ถ้วย พบที่กริด NWQ ระดับ 70-80 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 12 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร น้ำหนัก 260 กรัม ทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำได้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัด อยู่ภายในเส้นวงกลม 2 วง ขอบปากทั้งด้านนอกและด้านในเขียนเส้นลายดำ 1 วง ด้านนอกเขียนลายช่องกระจกเป็นลายใบไม้ในช่องสี่เหลี่ยมสลับลายเส้นตั้ง ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ (ภาพที่ 20)

ภาพที่ 20 ถ้วย ทะเบียนหมายเลข # 126

- ถ้วย พบที่กริด NWQ ระดับ 60-70 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 12 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 240 กรัม ทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำได้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้ อยู่ภายในเส้นวงกลม 2 วง ซึ่งวงนอกเขียนลายประดับขอบพร้อมเส้นแฉก 8 เส้น ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลม 4 วง ด้านนอกเขียนลายใบไม้สามเหลี่ยมแนวตั้งภายในเส้นวงกลมด้านบนและล่างอย่างละ 2 วง ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ (ภาพที่ 21)

ภาพที่ 21 ถ้วย ทะเบียนหมายเลข # 127

- ชาม พบที่กริด NWQ ระดับ 80-90 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 20 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9 เซนติเมตร สูง 8.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 540 กรัม ทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำได้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้ อยู่ภายในเส้นวงกลม 1 วง ถัดขึ้นมาเขียนลายช่องกระจกเป็นลายเส้นแนวตั้ง 3 เส้น สลับลายเส้นแบบหวัดแฉนวนอน 3 เส้น สลับกันไปจนรอบ ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลม 4 วง ด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมที่ขอบปาก ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เนื้อภาชนะสีน้ำตาลแดง (ภาพที่ 22)

ภาพที่ 22 ชาม ทะเบียนหมายเลข # 131

- ฝา พบที่กริด NEQ ระดับ 80-90 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 10 เซนติเมตร สูง 6.3 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 200 กรัม ทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำได้เคลือบเฉพาะด้านนอก เขียนลายพรรณพฤกษา เนื้อภาชนะสีเทา (ภาพที่ 23)

ภาพที่ 23 ฝา ทะเบียนหมายเลข # 138

- ถ้วย พบที่กริด SEQ ระดับ 100-110 cm.dt. สภาพแตกหัก ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 12 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร น้ำหนัก 200 กรัม ทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำได้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้ อยู่ภายในเส้นวงกลม 2 วง ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นตั้งแบบหวัดภายในแถบวงกลม 5 วง ด้านนอกเขียนลายช่องกระจกลลายลายจักสานสลับลายเส้นตั้ง ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ (ภาพที่ 24)

ภาพที่ 24 ถ้วย ทะเบียนหมายเลข # 168

- ชิ้นส่วนถ้วย 3 ชิ้น พบที่กริด SWQ ระดับ 100-110 cm.dt. สภาพแตกหัก ทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำได้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัด อยู่ภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นแถบวงกลม ด้านนอกเขียนลายลายเส้นตั้ง ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ (ภาพที่ 25)

ภาพที่ 25 ชิ้นส่วนถ้วย หมายเลข # 176

กี (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา)

หลุมขุดค้น TP.1/2559 พบทั้งกีท่อ และกีแบน หรือกีงบน้ำอ้อย (ภาพที่ 26) จำนวน 1,132 ชิ้น น้ำหนัก 54,452 กรัม

ภาพที่ 26 ตัวอย่างกีท่อ ทะเบียนหมายเลข # 070 และกีงบน้ำอ้อย ทะเบียนหมายเลข # 007

โบราณวัตถุอื่นๆ

หลุมขุดค้น TP.1/2559 พบโบราณวัตถุอื่นๆ ทั้งนิเวศน์วัตถุ เช่น กระจูดสัตว์ เปลือกหอย หิน ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา (ภาพที่ 27) ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็ก และอิฐ เป็นต้น

ภาพที่ 27 ชิ้นส่วนกระเบื้องมุงหลังคาดินเผา

2. โบราณวัตถุตามชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 2

พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 6,920 ชิ้น น้ำหนักรวม 213,245 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 527 ชิ้น น้ำหนัก 6,931 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 4,506 ชิ้น น้ำหนัก 109,315 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 1,056 ชิ้น น้ำหนัก 66,395 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 445 ชิ้น น้ำหนัก 1,917 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 391 ชิ้น น้ำหนัก 8,687 กรัม (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 โบราณวัตถุที่พบในชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 2 ของหลุมขุดค้น TP.1/2559

ชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 2	ระดับชั้นดิน สมมติ	เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน		เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง		กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา)		นิเวศน์วัตถุ		อื่นๆ		รวมจำนวน	
		ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม
	120-130	238	2895	790	8385	198	8385	76	575	169	3474	1471	23714
130-140	78	1165	965	19500	248	16185	55	120	79	2080	1425	39050	
140-150	97	1440	1061	38475	250	18550	55	230	64	1700	1527	60395	
150-160	77	832	669	20955	73	4165	39	125	52	894	910	26971	
160-170	-	-	236	3560	47	2960	102	461	4	39	389	7020	
170-180	13	240	306	6210	93	4720	44	251	14	340	470	11761	
180-190	24	359	479	12230	147	11430	74	155	4	160	728	24334	
รวม	527	6931	4506	109315	1056	66395	445	1917	391	8687	6920	213245	

โบราณวัตถุชิ้นสำคัญซึ่งจะเป็นตัวแทนของชั้นหลักฐานทางโบราณคดีเพื่อให้ผู้จะศึกษาแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัยนำไปศึกษาเปรียบเทียบ ผู้เขียนจึงขอนำหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในชั้นนี้ไว้เป็นข้อมูลพื้นฐาน ดังนี้

ภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware)

พบภาชนะดินเผาเนื้อดิน และเศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 527 ชิ้น น้ำหนัก 6,931 กรัม ชิ้นสำคัญ เช่น

- กระจุกดินเผาขนาดเล็ก ทะเบียนหมายเลข # 257 พบที่ผนังหลุมกริต SWQ ระดับ 140-150 cm.dt. น้ำหนัก 65 กรัม (ภาพที่ 28)

ภาพที่ 28 กระจุกดินเผา ทะเบียนหมายเลข # 257

ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware)

ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง และเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 4,506 ชิ้น น้ำหนัก 109,315 กรัม ชิ้นสำคัญ มีทั้งภาชนะรูปทรงกระจุกขนาดเล็ก ครก จานทรงสูง ถ้วย และพาน เป็นต้น

ลักษณะโดยทั่วไปภาชนะ

1. รูปทรงจานทรงสูง

เป็นจานปากกว้าง ก้นลึก ตัวจานโค้ง ขอบปากแบนเป็นขอบหนาและยกเป็นสัน เสิ่งค่อนข้างเตี้ยสูงแค่ 1 เซนติเมตร ขอบเชิงหนา 1 เซนติเมตร ทาน้ำดินสีขาวถึงขอบเชิง บางชิ้นมีร่องรอยนิ้วมือติดน้ำดินปรากฏบริเวณส่วนก้นภาชนะ

2. รูปทรงถ้วย

ลักษณะโดยทั่วไป เป็นถ้วยปากกว้าง ก้นลึก ตัวจานโค้ง ขอบปากแบนเป็นขอบหนาและยกเป็นสัน เสิ่งค่อนข้างเตี้ยสูงแค่ 1 เซนติเมตร ขอบเชิงหนา 1 เซนติเมตร ขอบเชิงไม่ทาน้ำดินสีขาว

คงใช้วิธีจับเชิงกันถ้วยจุ่มน้ำดินแทนการทาน้ำดิน บางชั้นมีร่องรอยนิ้วมือติดน้ำดินปรากฏบริเวณส่วนเชิงภาชนะ

ตัวอย่างภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง และเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) ที่พบจากชั้นดินทางโบราณคดีที่ 2 ประกอบด้วย

- กระจุกขนาดเล็ก ทะเบียนหมายเลข # 309 พบที่กริด NEQ ระดับ 130-140 cm.dt. น้ำหนัก 75 กรัม และทะเบียนหมายเลข # 380 พบที่กริด NEQ ระดับ 150-160 cm.dt. น้ำหนัก 50 กรัม (ภาพที่ 29)

ภาพที่ 29 กระจุก ทะเบียนหมายเลข #309 และ #380

- ครก เนื้อแกร่ง ไม่เคลือบ ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน เนื้อภาชนะสีน้ำตาลแดง พบที่กริด SEQ ระดับ 110-120 cm.dt. (ภาพที่ 30)

ภาพที่ 30 ครก ทะเบียนหมายเลข # 185

- กระจุกทรงสูงขนาดเล็ก ทะเบียนหมายเลข # 347 พบที่กริด SWQ ระดับ 180-190 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 4 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.2 เซนติเมตร สูง 10 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 360 กรัม (ภาพที่ 31)

ภาพที่ 31 กระจุก ทะเบียนหมายเลข # 347

- กระจุกเคลือบเขียวขนาดเล็ก จากแหล่งเตาเกาะน้อย ศรีสะเกษ ลัย ทะเบียนหมายเลข # 415 พบที่กริด SEQ ระดับ 130-140 cm.dt. (ภาพที่ 32)

ภาพที่ 32 กระจุกเคลือบเขียวขนาดเล็ก ทะเบียนหมายเลข # 415

- งานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 180 น้ำเคลือบและลายใต้เคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นสีขาว ที่ก้นจานด้านในปรากฏรอยขากี่ 5 จุดขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน เนื้อดินสีน้ำตาลแดง พบที่ กริด SEQ ระดับ 110-120 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.8 เซนติเมตร น้ำหนัก 880 กรัม (ภาพที่ 33)

ภาพที่ 33 งานทรงสูง หมายเลข # 180

- งานทรงสูง เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส ทะเบียนหมายเลข # 233 จำนวน 2 ใบ พบที่กริด SEQ ระดับ 140-150 cm.dt. (ภาพที่ 34)

ใบที่ 1 เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย อยู่ภายในเส้นวงกลม 1 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ 6 จุด ขอบปากด้านในและด้านนอกเขียนเส้นวงกลมขนาน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 11.3 เซนติเมตร สูง 6 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,380 กรัม

ใบที่ 2 ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นสีขาว เนื้อดินสีน้ำตาลแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.8 เซนติเมตร สูง 8.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,280 กรัม

ภาพที่ 34 งานทรงสูง เขียนลายดำใต้เคลือบใส ทะเบียนหมายเลข # 233 ใบที่ 1-2

- งานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นสีขาว ทะเบียนหมายเลข # 234 จำนวน 2 ใบ พบที่กริด SEQ ระดับ 140-150 cm.dt. (ภาพที่ 35)

ใบที่ 1 ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.4 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,000 กรัม

ใบที่ 2 ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ เนื้อดินสีน้ำตาลแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.8 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,320 กรัม

ภาพที่ 35 งานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 234 ใบที่ 1-2

- งานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นสีขาว ทะเบียนหมายเลข # 235 พบที่กริด SEQ ระดับ 140-150 cm.dt. เนื้อดินสีน้ำตาลแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.8 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,240 กรัม (ภาพที่ 36)

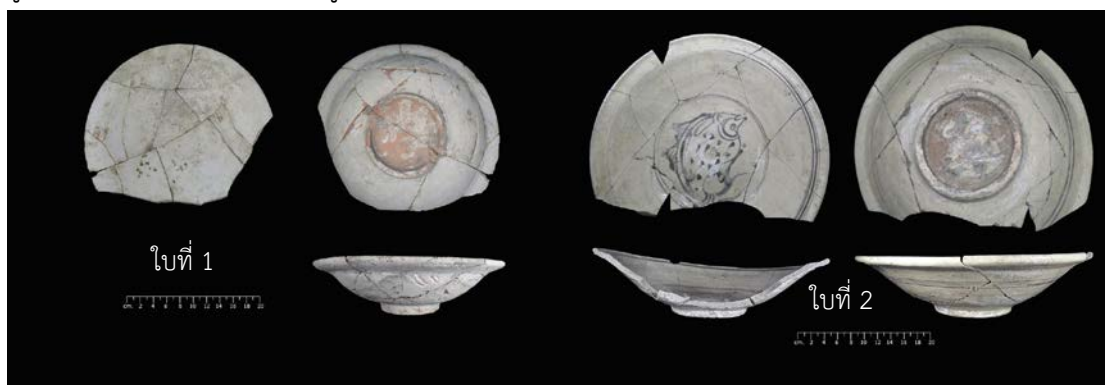

ภาพที่ 36 งานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 235

- งานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 236 จำนวน 2 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 140-150 cm.dt. (ภาพที่ 37)

ใบที่ 1 ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นสีขาว เนื้อดินสีน้ำตาลแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.5 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,140 กรัม

ใบที่ 2 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา ภายในเส้นวงกลม 2 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวงานเขียนเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 11 เซนติเมตร สูง 7.3 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,040 กรัม

ภาพที่ 37 งานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 236 ใบที่ 1-2

- งานทรงสูง เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส ทะเบียนหมายเลข # 237 พบที่ กริด SEQ ระดับ 140-150 cm.dt. เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลมขนาน 2 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวงานเขียนเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.7 เซนติเมตร สูง 6.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,300 กรัม (ภาพที่ 38)

ภาพที่ 38 งานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 237

- จานทรงสูง เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส ทะเบียนหมายเลข # 238 พบที่กริด SWQ ระดับ 140-150 cm.dt. เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ภายในเส้นวงกลม 1 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในและด้านนอกของตัวจานเขียนลายตัววัดปลายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอน ภายในวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 32 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.6 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,040 กรัม (ภาพที่ 39)

ภาพที่ 39 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 238

- จานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นสีขาว ทะเบียนหมายเลข # 239 พบที่กริด SWQ ระดับ 140-150 cm.dt. เนื้อดินสีน้ำตาลแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.8 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,240 กรัม (ภาพที่ 40)

ภาพที่ 40 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 239

- งานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 240 จำนวน 2 ใบ พบที่ กริด SWQ ระดับ 140-150 cm.dt. (ภาพที่ 41)

ใบที่ 1 ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นสีขาว เนื้อดินสีน้ำตาลแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 11.6 เซนติเมตร สูง 6.5 เซนติเมตร หนา 0.8 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,240 กรัม

ใบที่ 2 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส ลายปลาตัวเดียว หันทางขวา ภายในเส้นวงกลม 1 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในและด้านนอกของตัวงานเขียนลายตัวดปลายพู่กัน เป็นขีดคู่ขนานในแนวนอน ภายในวงกลมขนาน 2 เส้น ส่วนด้านนอกของตัวงานเขียนลายก้านขดอย่างง่ายภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 11.3 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.9 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,400 กรัม

ภาพที่ 41 งานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 240 ใบที่ 1-2

- งานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นสีขาว ทะเบียนหมายเลข # 241 พบที่กริด SWQ ระดับ 140-150 cm.dt. เนื้อดินสีน้ำตาลแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,440 กรัม (ภาพที่ 42)

ภาพที่ 42 งานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 241

- จานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นสีขาว ทะเบียนหมายเลข # 272 พบที่กริด SEQ ระดับ 150-160 cm.dt. เนื้อดินสีน้ำตาลแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 11 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,460 กรัม (ภาพที่ 43)

ภาพที่ 43 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 272

- จานทรงสูง เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส ทะเบียนหมายเลข # 276 พบที่กริด SEQ ระดับ 150-160 cm.dt. เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบ อยู่ในเส้นวงกลม 2 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ 6 จุด ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวจานเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 11.3 เซนติเมตร สูง 7.3 เซนติเมตร หนา 0.8 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,220 กรัม (ภาพที่ 44)

ภาพที่ 44 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 276

- จานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นสีขาว ทะเบียนหมายเลข # 278 พบที่กริด SEQ ระดับ 150-160 cm.dt. เนื้อดินสีน้ำตาลแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.3 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,220 กรัม (ภาพที่ 45)

ภาพที่ 45 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 278

- จานทรงสูง เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส ทะเบียนหมายเลข # 279 พบที่กริด SEQ ระดับ 150-160 cm.dt. เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา ปลาคาบพันธุ์ไม้ น้ำประกอบอยู่ภายในเส้นวงกลม 2 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนตัวคล้ายก้านขดภายในเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวงานเขียนตัวคล้ายก้านขดภายในเส้นวงกลมขนาน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 32 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 11 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,080 กรัม (ภาพที่ 46)

ภาพที่ 46 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 279

- จานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นสีขาว ทะเบียนหมายเลข # 280 พบที่กริด SWQ ระดับ 150-160 cm.dt. เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 32 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.3 เซนติเมตร สูง 8.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 840 กรัม (ภาพที่ 47)

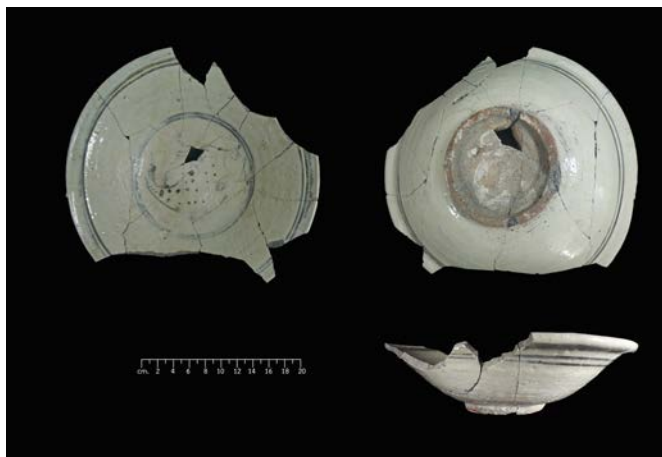
ภาพที่ 47 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 280

- จานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นสีขาว ทะเบียนหมายเลข # 281 พบที่กริด SWQ ระดับ 150-160 cm.dt. เนื้อดินสีน้ำตาลแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.5 เซนติเมตร สูง 8.2 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,200 กรัม (ภาพที่ 48)

ภาพที่ 48 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 281

- จานทรงสูง เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส ทะเบียนหมายเลข # 328 พบที่ กริด NWQ ระดับ 130-140 cm.dt. เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย อยู่ภายในเส้นวงกลม 2 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวจานเขียนเส้นวงกลม ขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10 เซนติเมตร สูง 6.6 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร น้ำหนัก 980 กรัม (ภาพที่ 49)

ภาพที่ 49 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 328

- จานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นสีขาวและลายเส้น วงกลมสีดำตรงขอบปาก ทะเบียนหมายเลข # 329 พบที่ กริด NWQ ระดับ 130-140 cm.dt. ก้น ด้านในมีรอยขากี่ เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 11 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,460 กรัม (ภาพที่ 50)

ภาพที่ 50 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 329

- จานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นสีขาว ทะเบียนหมายเลข # 330 พบที่ กริด NWQ ระดับ 130-140 cm.dt. ก้นด้านในมีรอยขากี่ เนื้อดินสีน้ำตาลแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 11 เซนติเมตร สูง 8.2 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,260 กรัม (ภาพที่ 51)

ภาพที่ 51 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 330

- จานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นสีขาวและลายเส้นวงกลมสีดำตรงขอบปาก ทะเบียนหมายเลข # 345 พบที่ กริด NWQ ระดับ 140-150 cm.dt. ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในและด้านนอกของตัวจานเขียนลายตัวดปลายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอน ภายในวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีน้ำตาลแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 11.5 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.9 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,380 กรัม (ภาพที่ 52)

ภาพที่ 52 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 345

- กระจุกขนาดเล็ก เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส ทะเบียนหมายเลข # 346 พบที่ กริด SEQ ระดับ 170-180 cm.dt. ลำตัวด้านนอกส่วนบนเขียนลายก้านขดแบบง่ายๆ ภายในวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางลำตัวกระจุก 10 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.7 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 270 กรัม (ภาพที่ 53)

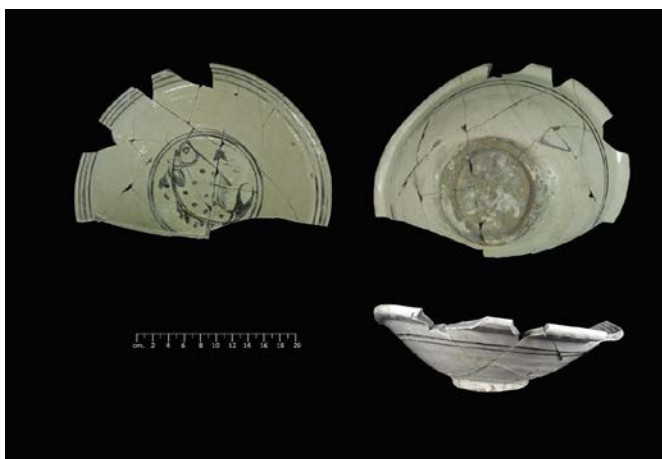
ภาพที่ 53 กระจุก ทะเบียนหมายเลข # 346

- จานทรงสูง เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส ทะเบียนหมายเลข # 349 พบที่ กริด SWQ ระดับ 180-190 cm.dt. เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีพันธุ์ไม้ น้ำประกอบ อยู่ในเส้นวงกลมหลายเส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ เขียนลายตัววัดปลายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวอน ภายในวงกลมขนาน 2 เส้น ส่วนด้านนอกของตัวจานเขียนตัววัดปลายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในเส้นวงกลมขนาน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 24 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.3 เซนติเมตร สูง 10 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 860 กรัม (ภาพที่ 54)

ภาพที่ 54 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 349

- งานทรงสูง เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส ทะเบียนหมายเลข # 357 พบที่ กริด NEQ ระดับ 140-150 cm.dt. เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา เขียนลายน้ำกระเซ็น ประกอบ อยู่ภายในเส้นวงกลม 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ส่วนด้านนอกของตัวงานเขียนเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 24 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9 เซนติเมตร สูง 6 เซนติเมตร หนา 0.8 เซนติเมตร น้ำหนัก 780 กรัม (ภาพที่ 55)

ภาพที่ 55 งานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 357

- งานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นสีขาวและลายเส้นสีดำตรงขอบปาก ทะเบียนหมายเลข # 362 พบที่ กริด NEQ ระดับ 140-150 cm.dt. ก้นด้านในมีรอยขา ก็ ขอบปากด้านในเขียนลายตัวดปลาพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอน ภายในวงกลมขนาน 2 เส้น ด้านนอกเขียนลายคล้ายหัวอู้อีก้านขด เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 11.6 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,770 กรัม (ภาพที่ 56)

ภาพที่ 56 งานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 362

- ถ้วย เขียนสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส ทะเบียนหมายเลข # 399 พบที่ กริด NWQ ระดับ 180-190 cm.dt. ก้นถ้วยด้านในไม่เขียนลาย แต่เขียนเส้นวงกลม 1 เส้น ขอบปากด้านในและด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 16 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6.5 เซนติเมตร สูง 6 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 400 กรัม (ภาพที่ 57)

ภาพที่ 57 ถ้วย ทะเบียนหมายเลข # 399

- จานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นสีขาว ทะเบียนหมายเลข # 405 พบที่ กริด NEQ ระดับ 180-190 cm.dt. ก้นด้านในมีรอยขากี่ เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 24 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.2 เซนติเมตร สูง 6.5 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร น้ำหนัก 620 กรัม (ภาพที่ 58)

ภาพที่ 58 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 405

- จานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นสีขาว ทะเบียนหมายเลข # 411 พบที่ กริด NWQ ระดับ 130-140 cm.dt. ก้นด้านในมีรอยขากี่ เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 940 กรัม (ภาพที่ 59)

ภาพที่ 59 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 411

- จานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นสีขาว ทะเบียนหมายเลข # 420 พบที่ กริด SEQ ระดับ 130-140 cm.dt. ก้นด้านในมีรอยขากี่ เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.1 เซนติเมตร สูง 6.7 เซนติเมตร หนา 0.8 เซนติเมตร น้ำหนัก 880 กรัม (ภาพที่ 60)

ภาพที่ 60 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 420

- งานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นสีขาวและลายเส้นสีดำ ตรงขอบปาก ทะเบียนหมายเลข # 422 พบที่ กริด SEQ ระดับ 140-150 cm.dt. ก้นด้านในมีรอยขา ก็ ลายที่ก้นงานด้านในเลือนหาย ขอบปากด้านในและด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 11.6 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,040 กรัม (ภาพที่ 61)

ภาพที่ 61 งานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 422

- งานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นสีขาว ทะเบียนหมายเลข # 423 พบที่ กริด SEQ ระดับ 130-140 cm.dt. ก้นด้านในมีรอยขา ก็ เนื้อดินสีน้ำตาลแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.2 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.8 เซนติเมตร น้ำหนัก 880 กรัม (ภาพที่ 62)

ภาพที่ 62 งานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 423

- จานทรงสูง เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส ทะเบียนหมายเลข # 438 พบที่ กริด NEQ ผังทิศเหนือ เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา ภายในเส้นวงกลม 2 เส้น ขอบปากด้านในและด้านนอกเขียนเส้นวงกลมขนาน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.7 เซนติเมตร สูง 6.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 940 กรัม (ภาพที่ 63)

ภาพที่ 63 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 438

- จานทรงสูง เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส ทะเบียนหมายเลข # 439 จำนวน 2 ใบ พบที่กริด NWQ ใต้กำแพงอิฐ (ภาพที่ 64)

ใบที่ 1 เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบ อยู่ภายในเส้นวงกลม 2 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในและด้านนอกเขียนเส้นวงกลมขนาน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10 เซนติเมตร สูง 6.7 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,000 กรัม

ใบที่ 2 ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นสีขาว เนื้อดินสีน้ำตาลแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.6 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,160 กรัม

ภาพที่ 64 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 439 ใบที่ 1-2

- จานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นสีขาว ทะเบียนหมายเลข # 442 พบที่กริด NWQ ใต้กำแพงอิฐ เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 11 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร น้ำหนัก 840 กรัม (ภาพที่ 65)

ภาพที่ 65 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 442

- จานทรงสูง เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส ทะเบียนหมายเลข # 443 จำ พบที่กริด NWQ ใต้กำแพงอิฐ เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประอบ อยู่ภายในเส้นวงกลม 2 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในและด้านนอกเขียนเส้นวงกลมขนาน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.8 เซนติเมตร สูง 6.5 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,200 กรัม (ภาพที่ 66)

ภาพที่ 66 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 443

- งานทรงสูง เขียนลายสีดำนบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส ทะเบียนหมายเลข # 444 จำ พบ ที่กริด NEQ ได้กำแพงอิฐ เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย อยู่ภายในเส้นวงกลม 2 เส้น ก้นด้านใน มีรอยขากี่ ขอบปากด้านในและด้านนอกเขียนเส้นวงกลมขนาน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9 เซนติเมตร สูง 6 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,020 กรัม(ภาพที่ 67)

ภาพที่ 67 งานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 444

ก

ก (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 1,056 ชิ้น น้ำหนัก 66,395 กรัม (ภาพที่ 68-69)

ภาพที่ 68 กี่ท่อ ทะเบียนหมายเลข # 214

ภาพที่ 69 กี่แบน ทะเบียนหมายเลข # 231 # 263 # 316 # 413

3.1.3 ชั้นดินทางวัฒนธรรม หลุมขุดค้น TP.1/2559

เมื่อประมวลผลจากชั้นดินทับถมทางโบราณคดี และโบราณวัตถุที่พบ รวมถึงความแตกต่างของภาชนะดินเผา ทำให้สามารถแบ่งชั้นวัฒนธรรมของหลุมขุดค้น TP.1/2559 เป็น 2 สมัย ดังนี้ (ภาพที่ 71 ตารางที่ 6)

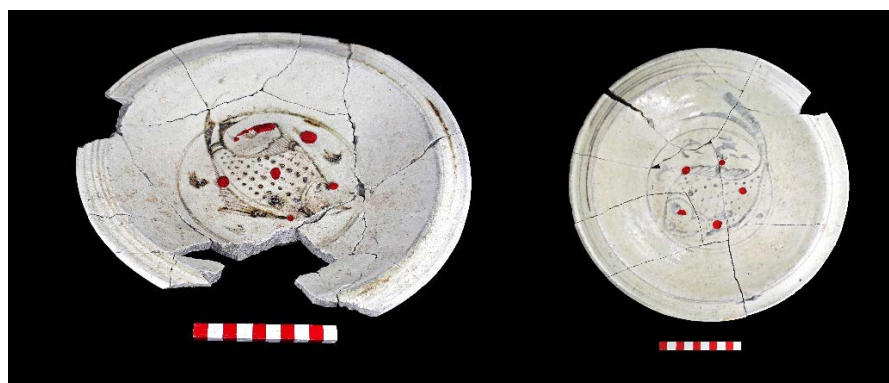
ชั้นวัฒนธรรมที่ 1 สมัยแรก

ตรงกับชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 2 ชั้นดินล่างสุด ถัดจากชั้นดินธรรมชาติขึ้นมา ชั้นดินมีความหนาประมาณ 40 เซนติเมตร เป็นชั้นกิจกรรมของมนุษย์ระยะเริ่มแรก เชื่อว่าเป็นร่องรอยที่เกิดจากกระบวนการคัดแยกผลิตภัณฑ์หลังการเผา โดยพิจารณาจากลักษณะการจัดวางของกลุ่มภาชนะดินเผา ประกอบด้วย กลุ่มภาชนะดินเผา 5 ใบ จากระดับ (6) 130-140 cm.dt. กลุ่มภาชนะดินเผา 11 ใบ จากระดับ (7) 140-150 cm.dt. และกลุ่มภาชนะดินเผา 4 ใบ จากระดับ (8) 150-160 cm.dt รวมถึงกลุ่มภาชนะ 3 ใบ ที่พบภายในชั้นแนวกำแพงอิฐซึ่งเป็นแนวกันดินของผนังเตา ระดับ (7) 140-150 cm.dt. ลงไป ซึ่งแสดงถึงความตั้งใจในการวางภาชนะว่าเป็นส่วนใหญ่ ภาชนะดินเผากลุ่มนี้ประกอบด้วยภาชนะทรงจานทั้งหมด

การตกแต่งผิวภาชนะด้วยวิธีการรองพื้นด้วยน้ำดินสีขาว เขียนลายสีดำ แล้วจึงนำไปเคลือบใส เนื้อภาชนะดินเผาที่พบในกลุ่มภาชนะดินเผาของชั้นวัฒนธรรมนี้ มีทั้งเนื้อดินสีเทา และสีน้ำตาลแดง เนื้อดินละเอียด มีรูพรุนเล็กน้อย และมีฟลักแร่สีขาวจำพวกเฟลด์สปาร์ และจุดแร่สีดำเม็ด

เล็กๆ ผสมอยู่ ส่วนลวดลายที่ตกแต่งภาชนะดินเผาที่พบ สามารถแบ่งเป็นกลุ่มได้ 2 กลุ่มลาย คือ ลายก้านขดแบบหวัด และลายปลา ซึ่งลายปลาทั้งหมดที่พบเขียนลายปลาตัวเดียว บริเวณก้นจานด้านใน ตัวลายปลาอยู่ภายในเส้นวงกลมซ้อน 1-2 วง หัวปลามีทั้งหันทางซ้ายและขวา ปลายหางปลายตัวโค้ง ครีบหางปลามีทั้งแบบสั้นและยาว บ้างอยู่เฉพาะในวง แต่ส่วนใหญ่จะตัวออกนอกเส้นวงกลม ลายเกล็ดปลาใช้วิธีจุดเป็นเส้น

พบร่องรอยขาที่ด้านในของภาชนะทรงจานและถ้วย ลักษณะเป็นกึ่งแบน หรือกึ่งบ้น้ำอ้อย ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็นสองกลุ่ม คือ กึ่งบ้น้ำอ้อยแบบ 5 ขา ซึ่งปรากฏรอยขาของกึ่ง จำนวน 5 รอย ตามส่วนขอบของกึ่ง และกึ่งบ้น้ำอ้อยแบบ 6 ขา ซึ่งปรากฏรอยขาของกึ่ง จำนวน 5 รอย ตามส่วนขอบของกึ่ง และอีก 1 รอย ตรงกลาง รอยกึ่งทั้งสองแบบจึงมีลักษณะเชิงโครงสร้างและตำแหน่งของรอยที่เหมือนกัน ต่างเพียงรอยปุ่มขาตรงกลางเท่านั้น โดยรอยกึ่งที่ปรากฏเหล่านี้ เกิดขึ้นหลังการเผาและนำภาชนะออกมาจากเตา เพื่อทำการคัดแยกผลิตภัณฑ์ ซึ่งนอกจากการแยกภาชนะออกจากกันแล้ว บางครั้งต้องแยกก็ออกจากภาชนะด้วย เพราะอุณหภูมิที่ใช้ในการเผาภาชนะที่สูงถึง 1,200-1,600 องศาเซลเซียส สามารถทำให้ดินของขากึ่งกับน้ำเคลือบของภาชนะ สามารถหลอมละลายติดกันได้ เมื่อการนำก็ออกจากภาชนะเกิดความผิดพลาด ย่อมส่งผลให้ผิวเคลือบของภาชนะหลุดไปด้วย (ภาพที่ 70)

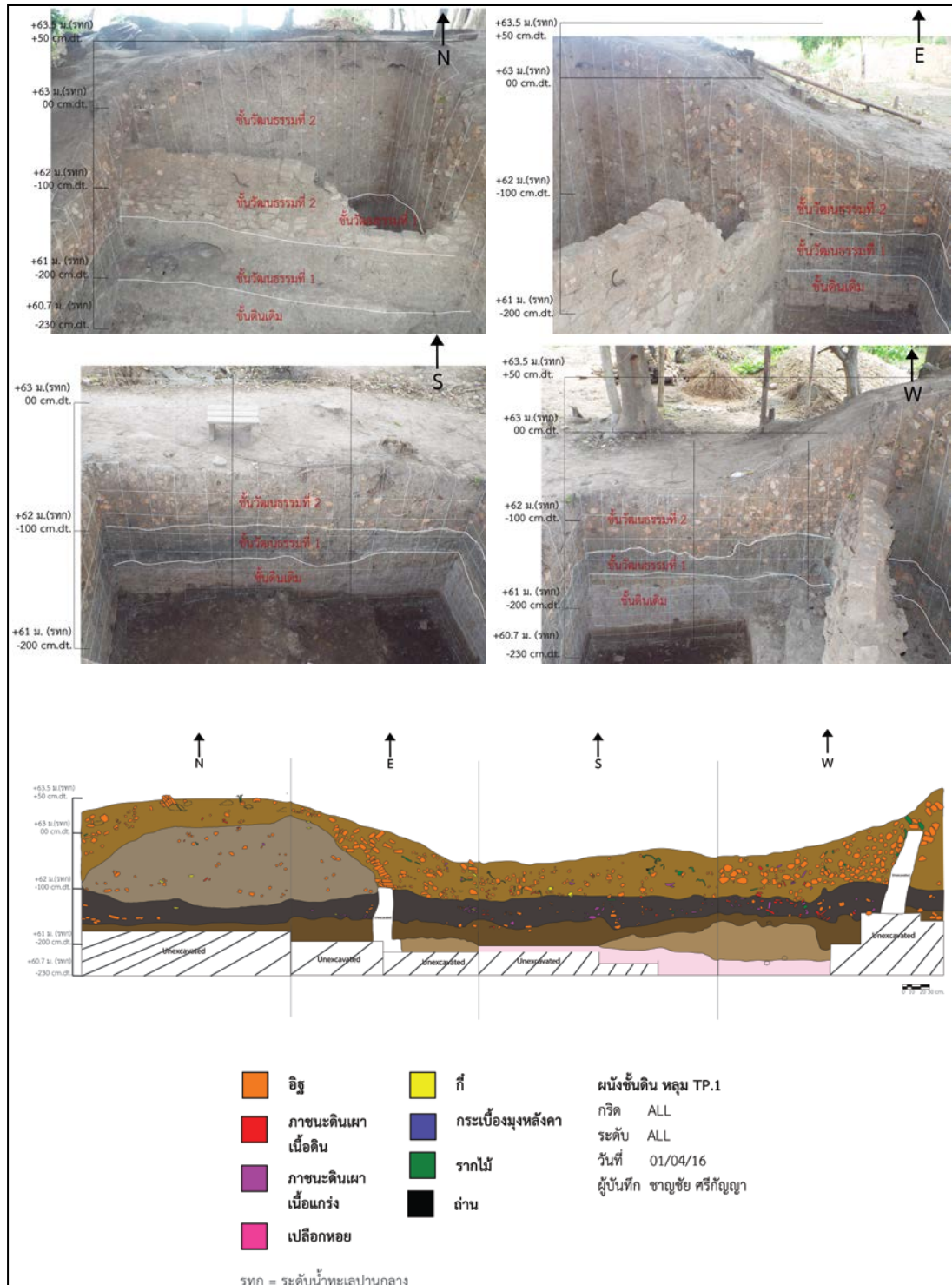
ภาพที่ 70 แสดงตำแหน่งรอยกึ่งแบบงบบน้ำอ้อย แบบ 6 ขา และ 5 ขา ตามลำดับ (จุดสีแดง)

ชั้นวัฒนธรรมที่ 2 สมัยหลัง

ตรงกับชั้นดินทางโบราณคดีที่ 1 ชั้นดินบน ถัดจากชั้นวัฒนธรรมที่ 1 ขึ้นมา ซึ่งเป็นชั้นของการถมพื้นที่เพื่อสร้าง หรือขยายเตาหมายเลข 13 พบการถมพื้นที่ข้างเตา และก่ออิฐเป็นเอ็นหรือเป็นกรอบ เพื่อกันดิน และเศษอิฐข้างเตา ทำให้พื้นที่ข้างเตาหมายเลข 13 สูงกว่าระดับดินโดยรอบ ชั้นวัฒนธรรมนี้มีระดับความหนาของชั้นประมาณ 1.00-2.00 เมตร

หลักฐานทางโบราณคดีที่พบ ประกอบด้วย กระปุกเนื้อดิน กึ่งแบนแบบ 5 ขา กึ่งท่อ กระเบื้องมุงหลังคาเนื้อดิน และเครื่องสังคโลก ส่วนใหญ่เป็น ประเภทถ้วย ทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำใต้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้ หรือลายดอกไม้แบบหวัด

อยู่ภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นตั้งแบบหวัดภายในแถบวงกลม ด้านนอกเขียนลาย
 ช่องกระจกคล้ายลายจักสานสลับลายเส้นตั้ง กั้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เป็นต้น

ภาพที่ 71 แสดงชั้นดินวัฒนธรรมหลุมชุดคัน TP.1/2559

ตารางที่ 6 แสดงหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในชั้นวัฒนธรรมของหลุมขุดค้น TP.1/2559

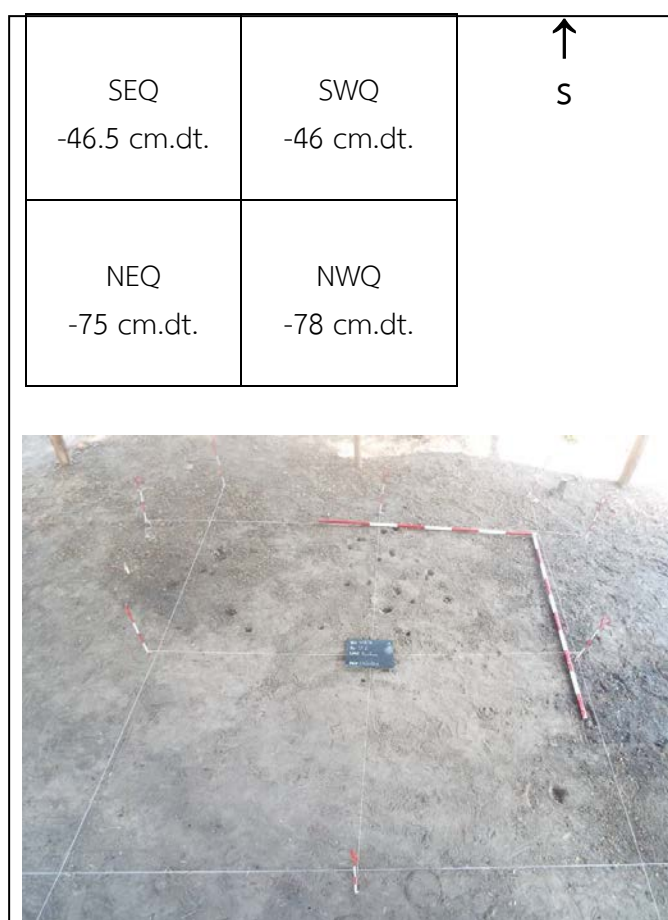
ชั้นวัฒนธรรม ที่	ระดับชั้น ดิน สมมติ	เศษภาชนะดิน เผาเนื้อดิน		เศษภาชนะดิน เผาเนื้อแกร่ง		กี้ (สิ่งรองรับ เครื่องปั้นดินเผา)		นิเวศน์วัตถุ		อื่นๆ		รวมจำนวน	
		ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม
2	Surface 1	28	694	125	1172	72	3310	-	-	73	11765	298	16941
	Surface 2	2	25	2	10	1	154	-	-	7	320	12	509
		1	23	7	440	5	250	-	-	19	435	32	1148
		17	300	185	1870	84	4347	6	15	34	1175	326	7707
		24	516	89	938	55	2360	-	-	36	1700	204	5514
		8	95	91	910	27	1175	3	10	19	3650	148	5840
		13	170	67	708	61	3123	-	-	10	560	151	4561
		1	150	104	1525	33	2480	-	-	27	974	165	5129
		21	1295	340	4095	171	8468	-	-	40	1977	572	15835
	80-90	44	930	429	7004	147	8710	12	26	30	1600	662	18270
	90-100	76	1590	552	9954	187	9480	8	3110	23	885	846	5019
	100-110	45	505	534	8140	129	5025	6	545	33	782	747	14997
	110-120	96	1209	546	7130	160	5570	-	-	29	541	831	14450
รวม		376	7502	3071	43896	1132	54452	35	3706	375	26364	4994	115920
1	120-130	238	2895	790	8385	198	8385	76	575	169	3474	1471	23714
	130-140	78	1165	965	19500	248	16185	55	120	79	2080	1425	39050
	140-150	97	1440	1061	38475	250	18550	55	230	64	1700	1527	60395
	150-160	77	832	669	20955	73	4165	39	125	52	894	910	26971
	160-170	-	-	236	3560	47	2960	102	461	4	39	389	7020
	170-180	13	240	306	6210	93	4720	44	251	14	340	470	11761
	180-190	24	359	479	12230	147	11430	74	155	4	160	728	24334
รวม		527	6931	4506	109315	1056	66395	445	1917	391	8687	6920	213245
12	190-200	ชั้นดินธรรมชาติ ไม่พบโบราณวัตถุ											
13	200-210												
14	210-220												
15	220-230												
16	230-240												
รวม		903	14433	7577	153211	2188	120847	480	5623	766	35051	11914	329165

3.2 หลุมขุดค้น TP.2/2559

หลุมขุดค้น TP.2/2559 ตั้งอยู่ติดกับเตาหมายเลข 12 (สท.12) โดยวางผังหลุมขุดค้นขนาด 3x3 เมตร ด้านทิศเหนือของเตา (แผนผังที่ 5) (ภาพที่ 72) กำหนดเส้นระดับมาตรฐาน 00 cm.dt = เส้นระดับ 63 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ซึ่งเป็นค่าระดับเดียวกันกับหลุมขุดค้น TP.1/2559

การขุดค้น เริ่มจากการขุดปรับระดับผิวดิน (Surface) ให้เท่ากันทั่วทั้งหลุม โดยปรับระดับ 80 cm.dt. จากนั้นจึงทำการขุดค้นระดับละ 10 เซนติเมตร จนถึงชั้นดินที่ไม่พบโบราณวัตถุ (ตารางที่ 7)

ระดับผิวดิน (Surface) 0-80 cm.dt. การกระจายตัวของโบราณวัตถุค่อนข้างหนาแน่น ยังคงพบเศษกระเบื้องดินเผา กี้ ภาชนะดินเผา และเศษอิฐพบมากทางด้านกริด SWQ มีรากไม้แทรกตัวอยู่ในดินเป็นจำนวนมาก เมื่อปรับระดับชั้นดินสมมติที่ (1) 80 cm.dt. ทั่วทั้งหลุมแล้ว จึงวัดค่าสีดิน แบบแห้ง 10YR 5/2 grayish brown แบบเปียก 10YR 4/2 dark grayish brown ค่า pH 7.5 ต่างอ่อน

ภาพที่ 72 ระดับผิวดิน และการแบ่งกริดของหลุมขุดค้น TP.2/2559

ตารางที่ 7 แสดงการกำหนดระดับชั้นดินสมมติของหลุมชุดคัน TP.2/2559

ระดับชั้นดินสมมติที่ (Level)	ระดับความลึก (cm.dt.)	หมายเหตุ
Surface	0-80	ขยายผนังหลุมด้านทิศใต้ ที่กริด SEQ และ SWQ ออกไปอีก 1.00 เมตร
1	80-90	
2	90-100	
3	100-110	
4	110-120	
5	120-130	
6	130-140	
7	140-150	
8	150-160	
9	160-170	
10	170-180	
11	180-190	
12	190-200	
13	200-210	
14	210-220	
15	220-230	
16	230-240	
17	240-250	
18	250-260	เฉพาะกริด NWQ
19	260-270	
20	270-280	
21	280-290	
22	290-300	
23	300-310	
24	310-320	
25	320-330	
26	330-340	
27	340-350	
28	350-360	
29	360-370	
30	370-380	

ระดับที่ (1) 80-90 cm.dt. (ภาพที่ 18) พบชั้นส่วนหัวตุ๊กตาดินเผาคล้ายกันกับที่พบที่กริด NWQ (Surface) การกระจายตัวของโบราณวัตถุบางอย่างในระดับก่อนหน้าอย่างชัดเจน แต่ภาชนะดินเผามีขนาดใหญ่ (เกือบสมบูรณ์) หลายชิ้น นอกจากนี้ยังพบชั้นส่วนตุ๊กตาดินเผารูปสัตว์เพิ่มอีก 1 ชั้น ที่กริด SWQ พบกลุ่ม feature #1 เป็นกลุ่มภาชนะดินเผาซ้อนทับกันอย่างหนาแน่น บริเวณมุมด้านตะวันตกเฉียงใต้ของกริด SWQ ในร่องรอยมิติวิสัย (Feature) พบเศษภาชนะดินเผา ชั้นส่วนก้นที่ท่อและกึ่งบ้น้ำอ้อย กระเบื้องดินเผา เศษภาชนะดินเผา และลูกกระสุนดินเผา? ที่มีน้ำเคลือบติด (ภาพที่ 73)

ระดับ (2) 90-100 cm.dt. ดินร่วน มีรากไม้ปะปนมาก วัดค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 5/2 grayish brown เมื่อเปียก 10YR 4/3 brown ค่า pH 7.0 เป็นกลาง ส่วนกริด SEQ วัดค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 4/2 dark grayish brown เมื่อเปียก 10 YR 3/2 very dark grayish brown ค่า pH 7.5 ต่างอ่อน พบ กระเบื้องมุงหลังคาแตกเป็นเศษเล็กๆเป็นจำนวนมากอยู่บริเวณใกล้ผนังด้านทิศใต้ อิฐที่พบมีขนาดใหญ่ขึ้น เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน ที่ SWQ ตุ๊กตาดินเผาเคลือบรูปวัว เปลือกหอยน้ำจืด ครกดินเผาเกือบเต็มใบ กึ่งบ้น้ำอ้อยมีลายดอกไม้

ระดับ (3) 100-110 cm.dt. ดินร่วนปนรากไม้ วัดค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 5/4 yellowish brown เปียก 10YR 3/3 dark brown ค่า pH 7.0 เป็นกลาง ส่วนกริด SEQ วัดค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 5/3 brown เปียก 10YR 3/3 dark brown ค่า pH 7.0 เป็นกลาง NEQ ปริมาณโบราณวัตถุ น้อยลง พบ กึ่งบ้น้ำอ้อย ก้นที่ท่อขึ้น เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน พบอิฐเคลือบติดกัน 4 แผ่น พบวัตถุทรงรีดินเผาที่มีรูตรงกลาง มีกระเบื้องขึ้นเล็กกระจายอยู่มากบริเวณทิศใต้ของหลุม โบราณวัตถุอื่นๆมีขนาดใหญ่ขึ้นจากระดับที่แล้ว

ระดับ (4) 110-120 cm.dt. วัดค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 4/2=dark grayish brown เปียก 10YR 3/3=dark brown pH= 7.0 เป็นกลาง ส่วนกริด SEQ วัดค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 3/2=very dark grayish brown เปียก 10YR 2/2=very dark brown pH= 7.5 ต่างอ่อน พบโบราณวัตถุในปริมาณน้อยลง พบ กึ่งบ้น้ำอ้อย เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน เครื่องถ้วยเคลือบสภาพเกือบสมบูรณ์ ปากหม้อปากแตร อิฐขนาดใหญ่รูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส เศษเครื่องถ้วยเคลือบขาวเขียนลายสีน้ำเงิน ชั้นส่วนตุ๊กตาดินเผารูปสัตว์ เศษกระเบื้องกระจายอยู่ทั่วทั้งกริด SWQ และเปลือกหอยฝาเดียว

ระดับ (5) 120-130 cm.dt. กริด SEQ วัดค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 4/2=dark grayish brown เปียก 10YR 3/3= dark brown pH= 7.0 เป็นกลาง ส่วนกริด NWQ วัดค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 4/2=dark grayish brown เปียก 10YR 3/3=dark brown pH=7.0 เป็นกลาง พบหอยเปลือกเดี่ยว เปลือกหอยฝาเดียว กึ่งบ้น้ำอ้อย เศษกระเบื้องกระจายทั่วทั้งกริด SEQ เศษภาชนะดินเผาเนื้อ

แกร่ง เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน กระปุกสภาพสมบูรณ์ ครกใบเล็กสามารถประกอบได้ อิฐก้อนใหญ่ ขนาด 20x20cm. และพบโบราณวัตถุชิ้นใหญ่หลายชิ้น

ระดับ (6) 130-140 cm.dt. กริด SWQ วัดค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 4/2=dark grayish brown เปียก 10YR 3/3=dark brown pH= 7.0 เป็นกลาง ส่วนกริด SEQ วัดค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 5/2=grayish brown เปียก 10YR 3/3=dark brown pH= 7.0 เป็นกลาง NWQ แห้ง 10YR 4/2=dark grayish brown เปียก 10YR 3/3=dark brown pH= 7.0 เป็นกลาง พบอิฐก้อนใหญ่ 20x20cm. จำนวน 3-4 ก้อน ซ้อนกันบริเวณกลางกริด SWQ ชั้นส่วนตึกตาดินเผารูปสัตว์(หัวควาย) เศษกระเบื้องดินเผา ก้อนอิฐกระจายทั่วบริเวณ เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน กิ่งบน้ำอ้อย กลุ่มเปลือกหอยฝาเดียวแทรกในกลุ่มกระเบื้อง ที่กริด NWQ สีดินมีการเปลี่ยนแปลง เป็นสีน้ำตาลเหมือนดินซีเมนต์ พบแวดดินเผาจำนวน 2 ชิ้น และพวยกา

ระดับ (7) 140-150 cm.dt. กริด NEQ วัดค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 4/3=brown เปียก 10YR 4/6=dark yellowish brown pH=7.0 เป็นกลาง และกริด SWQ วัดค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 4/3=brown เปียก 10YR 3/4=dark yellowish brown pH=7.0 เป็นกลาง พบเศษกิ่งบน้ำอ้อย 1 ชิ้น เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน กลุ่มอิฐขนาดประมาณ 20x20cm. ถึง 10x10cm. วางซ้อนกันเป็นกลุ่ม ภายในกลุ่มอิฐพบกิ่งบน้ำอ้อย เศษกระเบื้องดินเผาจำนวนมาก กิ่งท่อ และเปลือกหอยฝาเดียว

ระดับ (8) 150-160 cm.dt. กริด NWQ วัดค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 4/2=dark grayish brown เปียก 10YR 3/3=dark brown pH= 7.0 เป็นกลาง ส่วนกริด SEQ วัดค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 5/4=yellowish brown เปียก 10YR 4/4=dark yellowish brown pH= 7.5 ต่างอ่อน พบกลุ่มกระเบื้องดินเผาพร้อมกับเศษภาชนะดินเผาเนื้อดินเป็นจำนวนมาก กิ่งบน้ำอ้อย กลุ่มเปลือกหอยฝาเดียว ซามดินเผาเคลือบสภาพเกือบสมบูรณ์ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 23 cm. สูง 7 cm. ก้อนอิฐ ภาชนะดินเผาปากหม้อปากแตร และกิ่งท่อ (ภาพที่ 74)

ระดับ (9) 160-170 cm.dt. กริด SEQ วัดค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 4/2= dark grayish brown เปียก 10YR 2/2=very dark brown pH=7.5 ต่างอ่อน ส่วนกริด SWQ วัดค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 5/2=grayish brown เปียก 10YR 4/4= dark yellowish brown pH= 7.0 เป็นกลาง พบกระปุกเคลือบเกือบสมบูรณ์ พบอิฐอยู่ร่วมกับเศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน ตะคัน กระเบื้องดินเผา กิ่งบน้ำอ้อย เปลือกหอยฝาเดียว ชั้นส่วนตึกตาดินเผาคล้ายวงช้าง ชั้นส่วนประดับสถาปัตยกรรมเคลือบกระเบื้องดินเผาขนาด 15x30cm. สภาพเกือบสมบูรณ์จำนวนหลายชิ้น เปลือกหอยฝาเดียว ถ้วยดินเผาเคลือบใบเล็กเกือบสมบูรณ์ กิ่งท่อสภาพเกือบสมบูรณ์ขนาดประมาณสูง 36cm. เส้นผ่าศูนย์กลาง 15cm. ซึ่งบริเวณที่พบกิ่งท่อมักมีการพบเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งจำนวนมากแตกกระจายอยู่ร่วมกัน และพวยกา

ระดับ (10) 170-180 cm.dt. กริด SWQ วัดค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 5/4=yellowish brown เปียก 10YR 3/4=dark yellowish brown pH= 7.5 ต่างอ่อน กริด NEQ วัดค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 6/3=pale brown เปียก 10YR 4/4=dark yellowish brown pH= 7.0 เป็นกลาง และกริด NWQ วัดค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 4/2=dark grayish brown เปียก 10YR 3/3=dark brown pH= 7.0 เป็นกลาง พบชั้นส่วนตึกตาดินเผา เปลือกหอยฝาเดียว กระเบื้องดินเผา อิฐ กิ่งท่อน้ำอ้อย เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน ไหปากแคตรสภาพเกือบสมบูรณ์ 2 ใบ ดินบริเวณใกล้ผนังทิศใต้เริ่มเป็นสีดำเข้มกว่าบริเวณอื่นจนเห็นได้ชัด (ภาพที่ 75)

ระดับ (11) 180-190 cm.dt. กริด SEQ วัดค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 5/3=brown เปียก 10YR 4/6= dark yellowish pH=7.5 ต่างอ่อน ส่วนกริด SWQ แห้ง 10YR 4/3=brown เปียก 10YR 3/4=dark yellowish brown pH= 7.0 เป็นกลาง และกริด NWQ แห้ง 10YR 6/3= pale brown เปียก 10YR 5/6=yellowish brown pH= 7.0 เป็นกลาง ซึ่งที่กริด SEQ พบบริเวณดินดำ ใกล้ผนังทิศใต้จึงกำหนดให้เป็นร่องรอยผิวดิน (Feature) # 1 พบกิ่งท่อน้ำอ้อย เป็นจำนวนมากกระจายทั่วบริเวณ ดินดำ Δ 1 พบเศษภาชนะดินเผา จานติดกัน ที่กริด SWQ พบโบราณวัตถุออกเป็นกลุ่มบริเวณมุมทิศตะวันตกเฉียงใต้ใกล้ผนัง ยังพบอิฐ กิ่งท่อน้ำอ้อย เศษภาชนะดินเผา กระเบื้องดินเผา เปลือกหอยฝาเดียว

ระดับ (12) 190-200 cm.dt. กริด SEQ [ดินจากร่องรอยผิวดิน (Feature) # 1] วัดค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 4/1 dark gray เปียก 10YR 3/3 dark brown ค่า pH 7.0 เป็นกลาง ส่วนกริด NWQ [ดินจากบริเวณกลางหลุม] วัดค่าสีดินเมื่อแห้ง 7.5YR 7/2 pinkish gray เปียก 7.5YR 6/3 light brown ค่า pH 8.0 ต่างอ่อน พื้นที่กริด SEQ บริเวณร่องรอยผิวดิน (Feature) # 1 ใกล้ผนังทิศใต้ พบกิ่งท่อน้ำอ้อยจำนวนมาก จานซ้อนกัน โบราณวัตถุวางตัวในแนวไม่แน่นอน ส่วนพื้นที่กริด NWQ พบโบราณวัตถุเพียงมุมทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหลุมขุดค้น พบอิฐ กิ่งท่อน้ำอ้อย เปลือกหอยฝาเดียว กระเบื้องดินเผา เศษภาชนะดินเผาจำนวนน้อยลง ซึ่งดินบริเวณที่ไม่พบโบราณวัตถุจะเป็นดินขาวเหมือนกับกริดอื่นทั่วทั้งหลุม และยังพบตะปูเหล็กอยู่ร่วมกับกองกระเบื้องจึงสันนิษฐานว่าพื้นที่กริด NWQ ถูกรบกวนจากการลักลอบขุดหาโบราณวัตถุ

ระดับ (13) 200-210 cm.dt. กริด SWQ [ดินจากร่องรอยผิวดิน (Feature) # 3] วัดค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 7/2 light gray เปียก 10YR 6/3 pale brown ค่า pH 7.0 เป็นกลาง บริเวณกริด NEQ ต่อกับ SEQ มีลักษณะเป็นหลุมชัดเจนจึงกำหนดให้เป็นร่องรอยผิวดิน (Feature) # 2 ซึ่งหลุมดังกล่าวอยู่กลางหลุมขุดค้น TP.2 มีสีดินที่ต่างจากบริเวณอื่นและเป็นพื้นที่ที่พบโบราณวัตถุ ส่วนบริเวณอื่นไม่พบ ร่องรอยผิวดิน (Feature) # 2 พบ เศษภาชนะดินเผา เปลือกหอยฝาเดียว และเศษกิ่งท่อน้ำอ้อย ส่วนร่องรอยผิวดิน (Feature) #3 พบอิฐสมบูรณ์ขนาดกว้าง 15 เซนติเมตร

ยาว 23 เซนติเมตร เศษกระเบื้องดินเผา เศษภาชนะดินเผา กิ่งบน้ำอ้อยสมบูรณ์หลายชิ้น ฝาเคลือบ
ขาวสมบูรณ์ ถ้วยขนาดเล็ก และชามครึ่งใบ ส่วนดินยังเป็นสีดำ

ระดับ (14) 210-220 cm.dt. กริด SEQ ทำการแบ่งชุดเพียงครึ่งหนึ่ง โดยทำการขุดฝังที่มีร่องรอยผิวดินสี พบกิ่งบน้ำอ้อย เศษภาชนะดินเผาขนาดใหญ่ โดยปริมาณโบราณวัตถุลดลงจากระดับที่แล้ว ส่วนกริด SWQ แบ่งพื้นที่ชุดเพื่อตรวจสอบร่องรอยผิวดินสี (Feature) # 2 และร่องรอยผิวดินสี (Feature) #3 พบว่า ร่องรอยผิวดินสี (Feature) # 2 ไม่พบโบราณวัตถุและสีดินเปลี่ยนเป็นสีขาวอมชมพูซึ่งเป็นดินเดิม ส่วนร่องรอยผิวดินสี (Feature) #3 พบ เบียดินเผา และเศษภาชนะดินเผาชิ้นเล็กๆ ในปริมาณน้อยลงจากระดับที่แล้ว วัดค่าสีดินที่กริด NWQ เมื่อแห้ง 10YR 6/2 light brownish เปียก 10YR 5/2 grayish brown ค่า pH 7.0 เป็นกลาง (ภาพที่ 76)

ระดับ (15) 220-230 cm.dt. กริด SEQ ขุดค้นร่องรอยผิวดินสี (Feature) # 1 ที่มุมทิศใต้ใกล้ผนัง พบ ชามลายปลาและลายดอกไม้ซ้อนทับกัน กิ่งบน้ำอ้อย กิ่งท่อ และเปลือกหอยฝาเดียว

ระดับ (16) 230-240 cm.dt. กริด SEQ [ดินจากร่องรอยผิวดินสี (Feature) # 1] ค่า pH 7.5 ต่างอ่อน ส่วนกริด SWQ ขุดตรวจร่องรอยผิวดินสี (Feature) #3 พบ เศษภาชนะดินเผา กิ่งบน้ำอ้อย และเปลือกหอยฝาเดียว

ระดับ (17) 240-250 cm.dt. กริด SEQ ขุดค้นร่องรอยผิวดินสี (Feature) # 1 พบ เศษภาชนะดินเผา กิ่งบน้ำอ้อย และเปลือกหอยฝาเดียว โบราณวัตถุมีปริมาณน้อยลง ซึ่งมุมทิศตะวันออกเฉียงใต้ เริ่มเป็นดินลูกรัง ส่วนกริด NWQ พบหอยเบี้ย เศษกึ่ง และเศษภาชนะดินเผา

ระดับ (18) 250-260 cm.dt. กริด SWQ พบเศษ เศษภาชนะดินเผา ส่วนกริด SEQ เริ่มพบดินลูกรัง จึงสิ้นสุดการขุดค้นร่องรอยผิวดินสี (Feature) # 1 พบที่ 2 ชั้น และเศษภาชนะดินเผา 3 ชั้น ส่วนกริด NWQ ยังพบ หอยเบี้ย ก้นถ้วย เศษกิ่งบน้ำอ้อย และเปลือกหอยฝาเดียว

ระดับ (19) 260-270 cm.dt. กริด SWQ ไม่พบโบราณวัตถุ ส่วนกริด NWQ พบ เศษภาชนะดินเผา 6 ชั้น และเศษกึ่ง 4 ชั้น

ระดับ (20) 270-280 cm.dt. ขุดค้นเฉพาะกริด NWQ เพราะยังพบโบราณวัตถุร่องรอยผิวดินสี (Feature) #3 พบ ถ่าน 2 ชั้น เศษกึ่งท่อ 1 ชั้น เปลือกหอยฝาเดียว 1 ฝา และเศษภาชนะดินเผา ประมาณ 10 ชิ้น

ระดับ (21) 280-290 cm.dt. ขุดค้นเฉพาะกริด NWQ เพราะยังพบโบราณวัตถุร่องรอยผิวดินสี (Feature) #3 พบ กิ่งบน้ำอ้อย 3 ชั้น ก้อนน้ำเคลือบ เศษหินชนวน กิ่งท่อเส้นผ่าศูนย์กลาง 15 เซนติเมตร สูงประมาณ 20 เซนติเมตร เศษภาชนะดินเผา ขนาดใหญ่จำนวน 3 ชั้น และเปลือกหอยฝาเดียว 1 ฝา

ระดับ (22) 290-300 cm.dt. ชุดค้นเฉพาะกริด NWQ เพราะยังพบโบราณวัตถุร่องรอย ผิดวิสัย (Feature) #3 พบ หินชนวนก้อนเล็ก เศษกระเบื้อง อิฐ กี้ เศษภาชนะดินเผา และเปลือก หอยฝาเดียว

ระดับ (23) 300-310 cm.dt. ชุดค้นเฉพาะกริด NWQ เพราะยังพบโบราณวัตถุร่องรอย ผิดวิสัย (Feature) #3 พบ เศษกระเบื้องแทรกร่วมกับอิฐ เศษภาชนะดินเผาส่วนใหญ่เป็นส่วนกัน ของขามและครก กิ่งบน้ำอ้อย เปลือกหอยฝาเดียว และหินชนวนก้อนเล็กๆ

ระดับ (24) 310-320 cm.dt. ชุดค้นเฉพาะกริด NWQ เพราะยังพบโบราณวัตถุร่องรอย ผิดวิสัย (Feature) #3 พบ เศษภาชนะดินเผาจำนวน 10 ชิ้น เปลือกหอยฝาเดียว 3 ตัว เศษ กระเบื้องและก้อนอิฐเล็กอีก 3 ชิ้น

ระดับ (25) 320-330 cm.dt. ชุดค้นเฉพาะกริด NWQ ชุดเพื่อตรวจสอบชั้นดิน ไม่พบ โบราณวัตถุ

ระดับ (26) 330-340 cm.dt. ชุดค้นเฉพาะกริด NWQ ชุดเพื่อตรวจสอบชั้นดิน ไม่พบ โบราณวัตถุ

ระดับ (27) 340-350 cm.dt. ชุดค้นเฉพาะกริด NWQ ที่ผิวระดับ 340 cm.dt. พบถ่าน เป็นกลุ่มกระจายอยู่ตรงใกล้ผนังทิศตะวันตกและระหว่างชั้นดิน เศษกิ่งบน้ำอ้อย เศษกระเบื้อง หินชนวนก้อนเล็กๆ เศษภาชนะดินเผา 8 ชิ้น

ระดับ (28) 350-360 cm.dt. ชุดค้นเฉพาะกริด NWQ ดินปะปนด้วยถ่านเป็นจุดดำ เล็กๆ มีหินชนวนปะปนบ้างเล็กน้อย พบเศษภาชนะดินเผาอีก 1 ชิ้น

ระดับ (29) 360-370 cm.dt. ชุดค้นเฉพาะกริด NWQ ดินที่ขุดลงไปมีลักษณะคล้ายดิน เหนียวอัดแน่นสีเหลือง ไม่พบโบราณวัตถุ

หลุมขยายของ TP.2/2559

เนื่องจากพบกลุ่มเศษเครื่องปั้นดินเผาจำนวนมากในกริด SEQ ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะป็น กิจกรรมการเผาภาชนะของเตาเผาเดิมที่ถูกซ้อนทับโดยเตาตะกรับ 2 เตา (เตาหมายเลข 12) จึงทำ การขยายหลุมเพื่อเก็บหลักฐานเพิ่มเติม โดยขยายหลุมไปทางทิศใต้ ของกริด SEQ และ SWQ ขนาด 1 เมตร ดังนั้นหลุมชุดค้น TP.2/2559 เมื่อชุดค้นแล้วเสร็จจึงมีขนาดของหลุม 3x4 เมตร ผลการชุด ค้นหลุมขยายพบหลักฐาน ดังนี้

ระดับ (S) 0-80 cm.dt. หลุมขยาย SEQ พบ อิฐ เศษภาชนะดินเผา เศษกิ่งบน้ำอ้อย เศษกระเบื้อง ส่วนหลุมขยาย SWQ พบ กลุ่มกระดูกสัตว์ อิฐ เศษภาชนะดินเผา เศษกี้ เศษกระเบื้อง และกระปุกสภาพเกือบสมบูรณ์

ระดับ (1) 80-100 cm.dt. หลุมขยาย SWQ พบก้อนอิฐหลายขนาดจำนวนมากปะปน กับเศษกระเบื้องดินเผา ก้นครก เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งและเนื้อดิน เศษกี้ จุกดินเผา หลุมขยาย

SEQ พบก้อนอิฐก้อนเล็กๆปะปนกับเศษจำนวนมาก พบดินเผาทรงรีมีรูรูปทรงคล้ายลูกปัด กิ่งบนน้ำอ้อย จุกดินเผา เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งและเนื้อดิน

ระดับ (2) 100-120 cm.dt. หลุมขยาย SWQ โบราณวัตถุที่พบมีปริมาณน้อยลงจากระดับชั้นก่อนหน้านี้ หลุมขยาย SEQ โบราณวัตถุที่พบมีปริมาณน้อยลงจากระดับชั้นก่อนหน้านี้

ระดับ (3) 120-140 cm.dt. หลุมส่วนขยาย SEQ พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งและเนื้อดิน กิ่งบนน้ำอ้อย เปลือกหอยฝาเดียว เศษกระเบื้อง อิฐก้อนเล็กๆ เปลือกหอยฝาเดียว และ จานคว่ำแตกฝังเข้าไปในผนังครึ่งใบ

ระดับ (4) 140-160 cm.dt. หลุมขยาย SEQ พบ เศษภาชนะดินเผา 15 ชิ้น เศษกิ่งบนน้ำอ้อย อิฐขนาด 10 × 15 เซนติเมตร จำนวน 2 ก้อน ปริมาณโบราณวัตถุเพิ่มมากขึ้น

ระดับ (5) 160-180 cm.dt. หลุมขยาย SWQ บริเวณใกล้ผนังทิศใต้ พบอิฐหลายขนาด ซ้อนกันจำนวนมาก กิ่งบนน้ำอ้อยสมบูรณ์ เศษกิ่งบนน้ำอ้อยจำนวนมากร่วมกับเศษเศษภาชนะดินเผา กิ่งท่อสมบูรณ์ เศษกิ่งท่อ และ เปลือกหอยฝาเดียว

ระดับ (6) 180-200 cm.dt. หลุมขยาย SWQ พบ กิ่งบนน้ำอ้อยสมบูรณ์จำนวนมาก เศษกิ่งท่อ และเศษภาชนะดินเผา สีดินเปลี่ยนเป็นดินสีขาวอมชมพู

ระดับ (7) 180-190 cm.dt. เฉพาะกริด SEQ ลดระดับจากปกติจุดที่ละ 20 เซนติเมตร เป็น 10 เซนติเมตร เพื่อลอกชั้นดินก่อนเข้าสู่ชั้นร่องรอยผิวดิน (Feature) # 1 ดินเป็นสีดำ เริ่มพบกิ่งบนน้ำอ้อย เศษภาชนะดินเผา และเปลือกหอยฝาเดียว

ระดับ (8) 190-200 cm.dt. เฉพาะกริด SEQ บริเวณมุมทิศตะวันตกเฉียงใต้พบดินลูกรังเป็นกลุ่ม ในชั้นร่องรอยผิวดิน (Feature) # 1 พบ กิ่งบนน้ำอ้อยเรียงซ้อนกันหนาแน่น

ระดับ (9) 200-210 cm.dt. SWQ พบกิ่งบนน้ำอ้อยจำนวนมากซ้อนกันกระจายทั่วบริเวณ

ระดับ (10) 210-220 cm.dt. ชั้นร่องรอยผิวดิน (Feature) # 1 จุดที่สูงที่สุด 195 cm.dt. ลึกที่สุด 217 cm.dt. พบ กิ่งบนน้ำอ้อยพบประมาณ 80% ของโบราณวัตถุที่พบทั้งหมดของชั้นนี้ และพบขามติดกับกิ่งซ้อนกันหลายใบ

ระดับ (11) 220-230 cm.dt. ชั้นร่องรอยผิวดิน (Feature) # 1 พบกิ่งท่อกระจายตัวหนาแน่น ปริมาณกิ่งบนน้ำอ้อยที่พบลดลง พบขามแตกในปริมาณเพิ่มมากขึ้น ขามส่วนใหญ่มีสภาพเกือบสมบูรณ์บิดเบี้ยวบางชิ้นมีกิ่งบนน้ำอ้อยติดที่กัน

ระดับ (12) 230-240 cm.dt. SWQ ชั้นร่องรอยผิวดิน (Feature) # 1 พบ กิ่งท่อกระจายตัวหนาแน่น ปริมาณกิ่งบนน้ำอ้อยที่พบลดลง พบขามแตกในปริมาณเพิ่มมากขึ้น ขามส่วนใหญ่มีสภาพเกือบสมบูรณ์บิดเบี้ยวบางชิ้นมีกิ่งบนน้ำอ้อยติดที่กัน (ภาพที่ 77)

ระดับ (13) 240-250 cm.dt. ชั้นร่องรอยผิวดิน (Feature) # 1 พบโบราณวัตถุเรียงตัวกันหนาแน่น โดยวางตัวในแนวไม่แน่นอน เป็นงานติดกัน งานมีกีดติดที่กัน เศษงาน ชิ้นส่วนกันขาม

ชามหรือจานมีสภาพบิดเบี้ยว นอกจากนี้ยังพบบีก้าน้ำอ้อยจำนวนมาก กึ่งท่อสภาพสมบูรณ์ 8 ชิ้น เมื่อขุดลงไป 250 cm.dt. โบราณวัตถุที่พบลดลง กลุ่มดินสีดำเริ่มหมดไป (ภาพที่ 78)

ระดับ (14) 250-260 cm.dt. เมื่อสิ้นสุดระดับไม่พบโบราณวัตถุแล้ว ดินเป็นดินเดิมสีขาวอมชมพู จึงยุติการขุดค้นในส่วนของหลุมขยายด้านทิศใต้ของหลุมขุดค้น TP.2/2559 (ภาพที่ 79)

ภาพที่ 73 หลุมขุดค้น TP.2/2559 ระดับสมมติ (1) 80-90 cm.dt. หรือ 10 เซนติเมตรจากผิวดิน

ภาพที่ 74 หลุมขุดค้น TP.2/2559 ผิวดินระดับสมมติ (9) 160 cm.dt. พบขามสภาพเกือบสมบูรณ์

ภาพที่ 75 หลุมขุดค้น TP.2/2559 ระดับสมมติ (10) 170-180 cm.dt. หรือ 90 เซนติเมตรจากระดับผิวดิน พบไหปากแตร 2 ใบ

ภาพที่ 76 ตั้งแต่ระดับสมมติ (14) 210-220 cm.dt. พบร่องรอยผิดวิสัย ซึ่งเป็นหลุมตัดชั้นดินสีขาว
อมชมพูลงไป ภายในมีร่องรอยของถ่าน และเครื่องปั้นดินเผา และเศษภาชนะเป็นจำนวนมาก

ภาพที่ 77 โบราณวัตถุที่พบในหลุมร่องรอยผิดวิสัย (Feature) # 1

ภาพที่ 78 หลุมขยาย TP.2/2559 หลุมร่องรอยผิวดิน (Feature) # 1

ภาพที่ 79 ระดับ (14) 250-260 cm.dt. เมื่อสิ้นสุดระดับไม่พบโบราณวัตถุแล้ว ดินเป็นดินเดิมสีขาวอมชมพู จึงยุติการขุดค้นในส่วนของหลุมขยายด้านทิศใต้ของหลุมขุดค้น TP.2/2559

3.2.2 โบราณวัตถุที่พบ

ผลการขุดค้นพบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 11,044 ชิ้น น้ำหนักรวม 724,787 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 713 ชิ้น น้ำหนัก 26,466 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 6,131 ชิ้น น้ำหนัก 350,136 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 2,884 ชิ้น น้ำหนัก 341,717 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 462 ชิ้น น้ำหนัก 1,818 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 854 ชิ้น น้ำหนัก 46,504 กรัม โดยมีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 8)

ระดับผิวดิน (หรือ Surface) 0-90 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 1,932 ชิ้น น้ำหนักรวม 65,022 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 121 ชิ้น น้ำหนัก 3,344 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 1,013 ชิ้น น้ำหนัก 27,149 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 454 ชิ้น น้ำหนัก 22,437 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 29 ชิ้น น้ำหนัก 205 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 315 ชิ้น น้ำหนัก 11,887 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 1 ระดับ 80-90 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 1,201 ชิ้น น้ำหนักรวม 41,456 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 136 ชิ้น น้ำหนัก 3,978 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 651 ชิ้น น้ำหนัก 15,245 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 260 ชิ้น น้ำหนัก 15,694 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 154 ชิ้น น้ำหนัก 6,539 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 2 ระดับ 90-100 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 427 ชิ้น น้ำหนักรวม 19,700 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 55 ชิ้น น้ำหนัก 1,339 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 152 ชิ้น น้ำหนัก 4,927 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 148 ชิ้น น้ำหนัก 9,575 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 5 ชิ้น น้ำหนัก 25 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 67 ชิ้น น้ำหนัก 3,834 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 3 ระดับ 100-110 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 284 ชิ้น น้ำหนักรวม 13,168 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน

65 ชิ้น น้ำหนัก 1,988 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 95 ชิ้น น้ำหนัก 2,815 กรัม กี (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 66 ชิ้น น้ำหนัก 4,875 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 58 ชิ้น น้ำหนัก 3,490 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 4 ระดับ 110-120 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 238 ชิ้น น้ำหนักรวม 11,410 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 49 ชิ้น น้ำหนัก 1,899 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 85 ชิ้น น้ำหนัก 3,374 กรัม กี (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 74 ชิ้น น้ำหนัก 5,070 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 9 ชิ้น น้ำหนัก 85 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 21 ชิ้น น้ำหนัก 972 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 5 ระดับ 120-130 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 173 ชิ้น น้ำหนักรวม 10,503 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 28 ชิ้น น้ำหนัก 1,458 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 64 ชิ้น น้ำหนัก 3,202 กรัม กี (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 55 ชิ้น น้ำหนัก 3,975 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 7 ชิ้น น้ำหนัก 45 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 19 ชิ้น น้ำหนัก 1,823 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 6 ระดับ 130-140 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 380 ชิ้น น้ำหนักรวม 22,162 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 62 ชิ้น น้ำหนัก 2,979 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 131 ชิ้น น้ำหนัก 4,606 กรัม กี (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 96 ชิ้น น้ำหนัก 8,594 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 27 ชิ้น น้ำหนัก 30 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 64 ชิ้น น้ำหนัก 5,953 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 7 ระดับ 140-150 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 324 ชิ้น น้ำหนักรวม 9,685 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 35 ชิ้น น้ำหนัก 1,535 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 71 ชิ้น น้ำหนัก 3,687 กรัม กี (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 33 ชิ้น น้ำหนัก 2,896 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 167 ชิ้น น้ำหนัก 216 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ

เช่น ชั้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 18 ชิ้น น้ำหนัก 1,351 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 8 ระดับ 150-160 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 317 ชิ้น น้ำหนักรวม 16,289 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 43 ชิ้น น้ำหนัก 2,125 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 172 ชิ้น น้ำหนัก 8,198 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 47 ชิ้น น้ำหนัก 4,863 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 38 ชิ้น น้ำหนัก 94 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชั้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 17 ชิ้น น้ำหนัก 1,009 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 9 ระดับ 160-170 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 217 ชิ้น น้ำหนักรวม 14,787 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 32 ชิ้น น้ำหนัก 1,690 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 115 ชิ้น น้ำหนัก 6,375 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 37 ชิ้น น้ำหนัก 5,735 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 27 ชิ้น น้ำหนัก 70 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชั้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 6 ชิ้น น้ำหนัก 917 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 10 ระดับ 170-180 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 227 ชิ้น น้ำหนักรวม 15,900 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 24 ชิ้น น้ำหนัก 1,821 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 109 ชิ้น น้ำหนัก 4,948 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 63 ชิ้น น้ำหนัก 7,607 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 15 ชิ้น น้ำหนัก 92 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชั้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 16 ชิ้น น้ำหนัก 1,432 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 11 ระดับ 180-190 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 171 ชิ้น น้ำหนักรวม 12,734 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 23 ชิ้น น้ำหนัก 465 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 58 ชิ้น น้ำหนัก 3,495 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 56 ชิ้น น้ำหนัก 7,696 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 25 ชิ้น น้ำหนัก 110 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชั้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 9 ชิ้น น้ำหนัก 985 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 12 ระดับ 190-200 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 280 ชิ้น น้ำหนักรวม 29,586 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 13 ชิ้น น้ำหนัก 437 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 64 ชิ้น น้ำหนัก 7,460 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 174 ชิ้น น้ำหนัก 21,212 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 25 ชิ้น น้ำหนัก 70 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 4 ชิ้น น้ำหนัก 407 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 13 ระดับ 200-210 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 137 ชิ้น น้ำหนักรวม 15,536 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 7 ชิ้น น้ำหนัก 556 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 28 ชิ้น น้ำหนัก 893 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 89 ชิ้น น้ำหนัก 11,635 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 10 ชิ้น น้ำหนัก 60 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 3 ชิ้น น้ำหนัก 2,392 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 14 ระดับ 210-220 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 687 ชิ้น น้ำหนักรวม 119,266 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 5 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 205 ชิ้น น้ำหนัก 43,141 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 474 ชิ้น น้ำหนัก 75,510 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 7 ชิ้น น้ำหนัก 610 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 15 ระดับ 220-230 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 629 ชิ้น น้ำหนักรวม 88,820 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 361 ชิ้น น้ำหนัก 36,860 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 267 ชิ้น น้ำหนัก 51,955 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 5 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 16 ระดับ 230-240 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 2,202 ชิ้น น้ำหนักรวม 147,100 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 2 ชิ้น น้ำหนัก 15 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 1,958 ชิ้น

น้ำหนัก 107,865 กรัม กี (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 235 ชิ้น น้ำหนัก 39,100 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจูดสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 3 ชิ้น น้ำหนัก 15 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 4 ชิ้น น้ำหนัก 105 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 17 ระดับ 240-250 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 864 ชิ้น น้ำหนักรวม 87,350 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 3 ชิ้น น้ำหนัก 145 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 714 ชิ้น น้ำหนัก 56,447 กรัม กี (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 141 ชิ้น น้ำหนัก 30,625 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจูดสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 6 ชิ้น น้ำหนัก 133 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 18 ระดับ 250-260 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 99 ชิ้น น้ำหนักรวม 15,404 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 12 ชิ้น น้ำหนัก 6,605 กรัม กี (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 67 ชิ้น น้ำหนัก 8,440 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจูดสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 4 ชิ้น น้ำหนัก 220 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 16 ชิ้น น้ำหนัก 139 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 19 ระดับ 260-270 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 43 ชิ้น น้ำหนักรวม 496 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 94 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 5 ชิ้น น้ำหนัก 107 กรัม กี (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 33 ชิ้น น้ำหนัก 275 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจูดสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 4 ชิ้น น้ำหนัก 20 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 20 ระดับ 270-280 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 21 ชิ้น น้ำหนักรวม 443 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 3 ชิ้น น้ำหนัก 20 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 14 ชิ้น น้ำหนัก 368 กรัม กี (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจูดสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับ

สถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 4 ชั้น น้ำหนัก 55 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 21 ระดับ 280-290 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 23 ชั้น น้ำหนักรวม 3,746 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 2 ชั้น น้ำหนัก 250 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 11 ชั้น น้ำหนัก 365 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 5 ชั้น น้ำหนัก 2,856 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน - ชั้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชั้นส่วนประดับ สถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 5 ชั้น น้ำหนัก 275 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 22 ระดับ 290-300 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 52 ชั้น น้ำหนักรวม 1,746 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 6 ชั้น น้ำหนัก 295 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 10 ชั้น น้ำหนัก 400 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 5 ชั้น น้ำหนัก 777 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 23 ชั้น น้ำหนัก 60 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชั้นส่วนประดับ สถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 8 ชั้น น้ำหนัก 214 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 23 ระดับ 300-310 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 62 ชั้น น้ำหนักรวม 3,176 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน - ชั้น น้ำหนัก - กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 8 ชั้น น้ำหนัก 1,120 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 4 ชั้น น้ำหนัก 295 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 32 ชั้น น้ำหนัก 171 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชั้นส่วนประดับ สถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 18 ชั้น น้ำหนัก 1,590 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 24 ระดับ 310-320 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 20 ชั้น น้ำหนักรวม 555 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน - ชั้น น้ำหนัก - กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 8 ชั้น น้ำหนัก 268 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน - ชั้น น้ำหนัก - กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 7 ชั้น น้ำหนัก 40 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชั้นส่วนประดับ สถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 5 ชั้น น้ำหนัก 247 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 25 ระดับ 320-330 cm.dt. ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี

ชั้นดินสมมติที่ 26 ระดับ 330-340 cm.dt. ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี

ชั้นดินสมมติที่ 27 ระดับ 340-350 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 26 ชิ้น น้ำหนักรวม 479 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 8 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 16 ชิ้น น้ำหนัก 200 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 10 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดูกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 4 ชิ้น น้ำหนัก 180 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 4 ชิ้น น้ำหนัก 81 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 28 ระดับ 350-360 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 8 ชิ้น น้ำหนักรวม 105 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 20 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 16 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดูกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 4 ชิ้น น้ำหนัก 25 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 2 ชิ้น น้ำหนัก 44 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 29 ระดับ 360-370 cm.dt. ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี

ชั้นดินสมมติที่ 30 ระดับ 370-380 cm.dt. ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี

หลักฐานทางโบราณคดีที่พบจากการขุดค้นหลุมขุดค้น TP.2/2559 สรุปตามตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 8 สรุปชั้นดินสมมติ และโบราณวัตถุที่พบของหลุมขุดค้น TP.2/2559

ชั้นดิน สมมติ (Level)	ระดับ ความ ลึก (cm.dt.)	เศษภาชนะดิน เผาเนื้อดิน		เศษภาชนะดิน เผาเนื้อแกร่ง		กึ่ง (สิ่งรองรับ เครื่องปั้นดินเผา)		นิเวศน์วัตถุ		อื่นๆ		รวมจำนวน	
		ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม
Surface	0 - 80	121	3344	1013	27149	454	22437	29	205	315	11887	1932	65022
1	80-90	136	3978	651	15245	260	15694	-	-	154	6539	1201	41456
2	90-100	55	1339	152	4927	148	9575	5	25	67	3834	427	19700
3	100-110	65	1988	95	2815	66	4875	-	-	58	3490	284	13168
4	110-120	49	1899	85	3374	74	5080	9	85	21	972	238	11410
5	120-130	28	1458	64	3202	55	3975	7	45	19	1823	173	10503
6	130-140	62	2979	131	4606	96	8594	27	30	64	5953	380	22162
7	140-150	35	1535	71	3687	33	2896	167	216	18	1351	324	9685
8	150-160	43	2125	172	8198	47	4863	38	94	17	1009	317	16289
9	160-170	32	1690	115	6375	37	5735	27	70	6	917	217	14787
10	170-180	24	1821	109	4948	63	7607	15	92	16	1432	227	15900
11	180-190	23	465	58	3495	56	7696	25	110	9	985	171	12734
12	190-200	13	437	64	7460	174	21212	25	70	4	407	280	29586
13	200-210	7	556	28	893	89	11635	10	60	3	2392	137	15536
14	210-220	1	5	205	43141	474	75510	-	-	7	610	687	119266
15	220-230	-	-	361	36860	267	51955	1	5	-	-	629	88820
16	230-240	2	15	1958	107865	235	39100	3	15	4	105	2202	147100
17	240-250	3	145	714	56447	141	30625	-	-	6	133	864	87350
18	250-260	-	-	12	6605	67	8440	4	220	16	139	99	15404
19	260-270	1	94	5	107	33	275	-	-	4	20	43	496
20	270-280	3	20	14	368	-	-	-	-	4	55	21	443
21	280-290	2	250	11	365	5	2856	-	-	5	275	23	3746
22	290-300	6	295	10	400	5	777	23	60	8	214	52	1746
23	300-310	-	-	8	1120	4	295	32	171	18	1590	62	3176
24	310-320	-	-	8	268	-	-	7	40	5	247	20	555
25	320-330	-										-	-
26	330-340	-										-	-
27	340-350	1	8	16	200	1	10	4	180	4	81	26	479
28	350-360	1	20	1	16	-	-	4	25	2	44	8	105
29	360-370	-											
30	370-380	-											
รวม		713	26466	6131	350136	2884	341717	462	1818	854	46504	11044	724787

เมื่อพิจารณาชั้นดินทับถมทางโบราณคดีของหลุมขุดค้น TP.2/2559 ประกอบ สามารถ
จำแนกชั้นดินทับถมทางโบราณคดีได้ 2 ชั้น ดังนี้

ชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 1 เป็นชั้นถมพื้นที่ และชั้นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการ
ก่อสร้าง หรือกิจกรรมการเผาภาชนะของเตาหมายเลข สท.12 ซึ่งเป็นเตาตะกรับ 2 เตา และเป็นชั้น
กิจกรรมสมัยหลัง ประกอบด้วย ชั้นดินสมมติตั้งแต่ ชั้นระดับผิวดิน (Surface) ที่ระดับ 80 cm.dt ถึง
ชั้นดินสมมติที่ 7 ระดับ 140-150 cm.dt. ความหนาของชั้นนี้วัดจากผิวดินจนถึงผิวดินของชั้นดิน
สมมติที่ 7 ระดับ 150 cm.dt. หนาประมาณ 70 เซนติเมตร (ภาพที่ 80)

ภาพที่ 80 แสดงชั้นทับถมทางโบราณคดีที่ 1 ของหลุมขุดค้น TP.2/2559 ระดับ 0-150 cm.dt.
หรือ 0-70 เซนติเมตรจากผิวดิน (เหนือชั้นถ่าน หรือชั้นดินสีดำ)

ชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 2 เป็นชั้นประกอบกิจกรรมสมัยแรก พบร่องรอยของชั้นถ่านสีดำที่เกิดจากกิจกรรมการเผาภาชนะทั่วทั้งพื้นผิวดิน และหลุมทิ้งภาชนะสังคโลกที่เสียหายแล้ว คัดแยกทิ้ง ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นชั้นกิจกรรมการเผาในระยะแรก ก่อนการตั้งเตาหมายเลข สท.12 ชั้นนี้ประกอบด้วย ชั้นดินสมมติตั้งแต่ ชั้นดินสมมติที่ 7 ระดับ 140-150 cm.dt. ถึงชั้นดินสมมติที่ 12 ระดับ 190-200 cm.dt. ความหนาของชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 2 โดยรวมแล้วหนาประมาณ 50 เซนติเมตร แต่บริเวณกริด SEQ ซึ่งเป็นหลุมลึกเป็นร่องรอยผิวดิน (Feature) ของหลุมทิ้งภาชนะสังคโลกที่เสียหายจากการเผาในอดีต จะสิ้นสุดที่ระดับ 14 ระดับ 250 cm.dt. ดังนั้นหลุมดังกล่าวจึงมีความหนาของประมาณ 1.00 เมตร นอกจากนี้ยังมีร่องรอยของหลุมลึกขอบเขตบริเวณ กริด NWQ และกริด SWQ ลึกลงไปสิ้นสุดที่ระดับ 28 ระดับ 350-360 cm.dt. (ภาพที่ 81)

ภาพที่ 81 แสดงชั้นทับถมทางโบราณคดีที่ 2 ของหลุมขุดค้น TP.2/2559

กริด SEQ ระดับ 150-250 cm.dt. หรือ 70-170 เซนติเมตรจากผิวดิน (ใต้ชั้นถ่านหรือชั้นดินสีดำ ลงไปจนถึงชั้นของหลุมลึกซึ่งเป็นหลุมทิ้งเครื่องสังคโลกที่เสียหายจากการเผา)

โบราณวัตถุแยกตามชั้นดินทับถมทางโบราณคดี

1. โบราณวัตถุตามชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 1

พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 4,635 ชิ้น น้ำหนักรวม 183,421 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 516 ชิ้น น้ำหนัก 16,985 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 2,191 ชิ้น น้ำหนัก 61,318 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 1,153 ชิ้น น้ำหนัก 70,230 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 77 ชิ้น น้ำหนัก 390 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 698 ชิ้น น้ำหนัก 34,498กรัม (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 โบราณวัตถุที่พบในชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 1 ของหลุมขุดค้น TP.2/2559

ชั้นดิน สมมติ (Level)	ระดับ ความ ลึก (cm.dt.)	เศษภาชนะดิน เผาเนื้อดิน		เศษภาชนะดิน เผาเนื้อแกร่ง		กี้ (สิ่งรองรับ เครื่องปั้นดินเผา)		นิเวศน์วัตถุ		อื่นๆ		รวมจำนวน	
		ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม
		Surface	0 - 80	121	3344	1013	27149	454	22437	29	205	315	11887
1	80-90	136	3978	651	15245	260	15694	-	-	154	6539	1201	41456
2	90-100	55	1339	152	4927	148	9575	5	25	67	3834	427	19700
3	100-110	65	1988	95	2815	66	4875	-	-	58	3490	284	13168
4	110-120	49	1899	85	3374	74	5080	9	85	21	972	238	11410
5	120-130	28	1458	64	3202	55	3975	7	45	19	1823	173	10503
6	130-140	62	2979	131	4606	96	8594	27	30	64	5953	380	22162
รวม		516	16985	2191	61318	1153	70230	77	390	698	34498	4635	183421

โบราณวัตถุชิ้นสำคัญซึ่งจะเป็นตัวแทนของชั้นหลักฐานทางโบราณคดีเพื่อให้ผู้จะศึกษาแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัยนำไปศึกษาเปรียบเทียบ ผู้เขียนจึงขอแนะนำหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในชั้นนี้ไว้เป็นข้อมูลพื้นฐาน ดังนี้

ภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware)

พบภาชนะดินเผาเนื้อดิน และเศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 516 ชิ้น น้ำหนัก 16,985กรัม ชิ้นสำคัญ เช่น

- ไททรงปากแตร ไม่เคลือบ หมายเลข # 089 พบที่กริด SEQ ระดับ 110-120 cm.dt. และหมายเลข # 107 พบที่กริด SEQ ระดับ 120-130 cm.dt. ผลิตจากแหล่งเตาศรีสังขนาลัย กลุ่มเตาหมายเลข 61 อายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 20 (ภาพที่ 82)

ภาพที่ 82 ไททรงปากแตร ไม่เคลือบ หมายเลข # 089 และ หมายเลข # 107

- ไททรงปากแตร ไม่เคลือบ หมายเลข # 130 พบที่กริด NWQ ระดับ 130-140 cm.dt. และชิ้นส่วนปากของไททรงปากแตร ไม่เคลือบ หมายเลข # 178 พบที่กริด SEQ ระดับ 150-160 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 14 เซนติเมตร สูง 10 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร น้ำหนัก 340 กรัม (พบเฉพาะส่วนคอและปาก) ผลิตจากแหล่งเตาศรีสังขนาลัย กลุ่มเตาหมายเลข 61 อายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 20 (ภาพที่ 83)

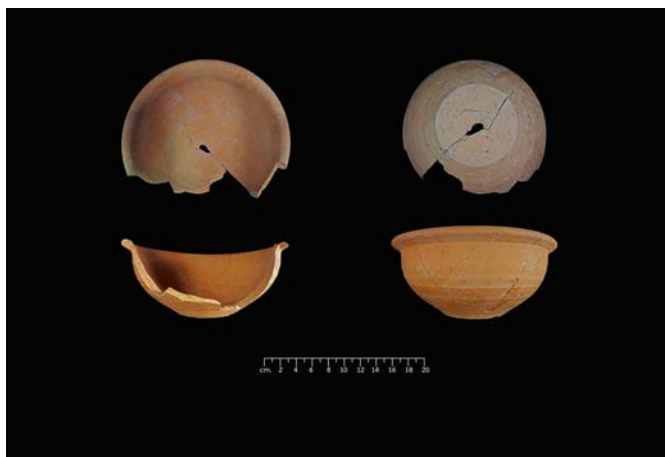
ภาพที่ 83 ไททรงปากแตร ไม่เคลือบ หมายเลข # 130 และหมายเลข # 178

- ไททรงปากแตร ไม่เคลือบ ไม่มีก้นเชิง หมายเลข # 210 พบที่กริด SEQ ระดับ 170-180 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 14 เซนติเมตร ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางก้น 8 เซนติเมตร สูง 22.5 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,120 กรัม ผลิตจากแหล่งเตาศรีสีชนาลัย กลุ่มเตาหมายเลข 61 อายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 20 (ภาพที่ 84)

ภาพที่ 84 ไททรงปากแตร ไม่เคลือบ ไม่มีก้นเชิงหมายเลข # 210

- ชามทรงสูงดินเผา หมายเลข # 160 พบที่กริด NWQ ระดับ 140-9150 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 16 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 17 เซนติเมตร (ไม่มีก้นเชิง) สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 325 กรัม (ภาพที่ 85)

ภาพที่ 85 ชามทรงสูงดินเผา หมายเลข # 160

- กระปุกดินเผาขนาดเล็ก หมายเลข # 031 พบที่กริด SWQ ระดับ 80-90 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 3 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6 เซนติเมตร สูง 5.5 เซนติเมตร หนา 0.3 เซนติเมตร น้ำหนัก 100 กรัม กระปุกดินเผาขนาดเล็ก หมายเลข # 308 พบที่กริด SWQ (หลุมขยาย) ระดับ 0-80 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 4 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6

เซนติเมตร สูง 5 เซนติเมตร หนา 0.3 เซนติเมตร น้ำหนัก 260 กรัม และกระปุกดินเผาขนาดเล็ก
หมายเลข # 322 พบที่กริด SEQ (หลุมขยาย) ระดับ 0-80 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 2
เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4.5 เซนติเมตร สูง 8.5 เซนติเมตร หนา 0.3 เซนติเมตร น้ำหนัก
150 กรัม (ภาพที่ 86)

ภาพที่ 86 กระปุกดินเผาขนาดเล็ก หมายเลข # 031 หมายเลข # 308 และหมายเลข # 322

- ฝาปิดภาชนะ มีจุก หมายเลข # 031 พบที่กริด SWQ ระดับ 80-90 cm.dt. ขนาดเส้น
ผ่านศูนย์กลางปาก 8 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร (ภาพที่ 87)

ภาพที่ 86 ฝาปิดภาชนะ มีจุกหมายเลข # 310

ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware)

ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง และเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 2,191 ชิ้น น้ำหนัก 61,318 กรัม ชิ้นสำคัญ มีทั้งภาชนะรูปทรงกระปุกขนาดเล็ก ครก จานทรงสูง ถ้วย และพาน เป็นต้น

ลักษณะโดยทั่วไปภาชนะ

1. รูปทรงจานทรงสูง

เป็นจานปากกว้าง ก้นลึก ตัวจานโค้ง ขอบปากแบนเป็นขอบหนาและยกเป็นสัน เชิงค่อนข้างเตี้ยสูงแค่ 1 เซนติเมตร ขอบเชิงหนา 1 เซนติเมตร ทาน้ำดินสีขาวถึงขอบเชิง บางชิ้นมีร่องรอยนิ้วมือติดน้ำดินปรากฏบริเวณส่วนก้นภาชนะ

2. รูปทรงถ้วย

ลักษณะโดยทั่วไป เป็นถ้วยปากกว้าง ก้นลึก ตัวจานโค้ง ขอบปากแบนเป็นขอบหนาและยกเป็นสัน เชิงค่อนข้างเตี้ยสูงแค่ 1 เซนติเมตร ขอบเชิงหนา 1 เซนติเมตร ขอบเชิงไม่ทาน้ำดินสีขาว คงใช้วิธีจับเชิงกันถ้วยจุ่มน้ำดินแทนการทาน้ำดิน บางชิ้นมีร่องรอยนิ้วมือติดน้ำดินปรากฏบริเวณส่วนเชิงภาชนะ

ตัวอย่างภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง และเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) ที่พบจากชั้นดินทางโบราณคดีที่ 1 ประกอบด้วย

- ครก หมายเลข # 104 พบที่กริด NWQ ระดับ 120-130 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 10 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6 เซนติเมตร สูง 6.5 เซนติเมตร ก้นเชิงสูง 1.8 เซนติเมตร น้ำหนัก 265 กรัม และหมายเลข # 131 พบที่กริด NWQ ระดับ 130-140 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 16 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 7.6 เซนติเมตร สูง 9.5 เซนติเมตร ก้นเชิงสูง 1.3 เซนติเมตร น้ำหนัก 700 กรัม (ภาพที่ 88)

ภาพที่ 88 ครก หมายเลข # 104 และหมายเลข # 131

- กระปุก ขนาดเล็ก หมายเลข # 109 พบที่กริด NWQ ระดับ 120-130 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 2 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4.2 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 180 กรัม (ภาพที่ 89)

ภาพที่ 89 กระปุก หมายเลข # 109

- ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง เคลือบเขียว แหล่งเตาศรีสีขนาลัย อายูราวพุทธศตวรรษที่ 19-20 (ภาพที่ 90)

ภาพที่ 90 ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง เคลือบเขียว แหล่งเตาศรีสีขนาลัย

- ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง ปากแตร หรือปากผายออก รูปทรงไห (ขนาดเล็ก) ผลิตจากแหล่งเตาศรีสีชนาลัย หมายเลข # 211 พบที่กักริต SEQ ระดับ 170-180 cm.dt. น้ำหนัก 240 กรัม (ภาพที่ 91)

ภาพที่ 91 ไหปากแตร ขนาดเล็ก หมายเลข # 211

- ถ้วย หมายเลข # 026 จำนวน 2 ใบ พบที่กักริต SEQ ระดับ 80-90 cm.dt. ใบที่ 1 ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 8 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4.5 เซนติเมตร สูง 4.5 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 0.7 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 100 กรัม และใบที่ 2 ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 12 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.5 เซนติเมตร สูง 6 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร น้ำหนัก 180 กรัม ทั้ง 2 ใบ ทาหน้าดินสีขาวแล้วเขียนลายดำได้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัด อยู่ภายในเส้นวงกลม 2 วง ขอบปากทั้งด้านนอกและด้านในเขียนเส้นลายดำ ด้านนอกเขียนลายลายใบไม้และลายใบไม้สามเหลี่ยมแนวตั้งตั้งกันภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ (ภาพที่ 92)

ภาพที่ 92 ถ้วย หมายเลข # 026

- ถ้วย หมายเลข # 069 พบที่กริด SEQ ระดับ 100-110 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 20 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 8 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร ก้นเชิงสูง 1 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร น้ำหนัก 633 กรัม และ ถ้วย หมายเลข # 073 พบที่กริด NWQ ระดับ 100-110 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 12 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6.3 เซนติเมตร สูง 5.5 เซนติเมตร ก้นเชิงสูง 0.8 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร น้ำหนัก 175 กรัม ทั้ง 2 ใบทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำได้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้ อยู่ภายในเส้นวงกลม 2 วง ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นตั้งแบบหวัดภายในแถบวงกลม ด้านนอกเขียนลายช่องกระจกคล้ายลายจักสานสลับลายเส้นตั้ง ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ (ภาพที่ 93)

ภาพที่ 93 ถ้วย หมายเลข # 069 หมายเลข # 073

- ถ้วย หมายเลข # 112 พบที่กริด NWQ ระดับ 120-130 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 14 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6 เซนติเมตร สูง 6.8 เซนติเมตร ก้นเชิงสูง 1 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร น้ำหนัก 290 กรัม ทาน้ำดินสีขาว ไม่เขียนลาย ก้นภาชนะด้านในปรากฏรอยกึ่ง 5 รอย ส่วนก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ (ภาพที่ 94)

ภาพที่ 94 ถ้วย หมายเลข # 112

- ถ้วย หมายเลข # 140 พบที่กริด SEQ ระดับ 130-140 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 14 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6.9 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 180 กรัม ทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำได้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน โดยเขียนลายดอกไม้คล้ายดอกพิกุล ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ (ภาพที่ 95)

ภาพที่ 95 ถ้วย หมายเลข # 140

- ถ้วย หมายเลข # 147 พบที่กริด SWQ ระดับ 140-150 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 16 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.7 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 260 กรัม ทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำได้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นถ้วยด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัด ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นตรงขนานภายในเส้นวงกลม ส่วนถ้วยด้านนอกเขียนลายก้านขดภายในเส้นวงกลมขนาน ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ (ภาพที่ 96)

ภาพที่ 96 ถ้วย หมายเลข # 147

- ถ้วย หมายเลข # 160 พบที่กริด NWQ ระดับ 140-150 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 22 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.2 เซนติเมตร สูง 9.5 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 600 กรัม ทาหน้าดินสีขาวแล้วเขียนลายดำได้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นถ้วยด้านในเขียนลายปลาตะเพียน ตัวเดียว หันทางขวา อยู่ภายในกรอบเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายช่องกระจกเป็นลายเส้นแนวตั้งสลับลายคล้ายเกสรดอกไม้เรียงกันสามดอก ส่วนถ้วยด้านนอกเขียนลายใบไม้ก้านขดภายในเส้นวงกลมขนาน ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เนื้อภาชนะสีเทา (ภาพที่ 97)

ภาพที่ 97 ถ้วย หมายเลข # 160

- ชาม หมายเลข # 168 พบที่กริด SEQ ระดับ 150-160 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 24 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.5 เซนติเมตร สูง 7.2 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 940 กรัม ทาหน้าดินสีขาวแล้วเขียนลายดำได้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นชามด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัดคล้ายลายเกสรดอกบัว อยู่ในกรอบเส้นวงกลม ถัดขึ้นไปเขียนลายช่องกระจกรูปหกเหลี่ยม ซึ่งเป็นแถบลายระหว่างแนวเส้นวงกลมขนาน ซึ่งแบ่งเป็นช่องๆ ด้วยกลุ่มแนวตั้ง และภายในแต่ละช่องจะมีกลุ่มเส้นขนานมาตัดบริเวณมุม 2 มุม ทำให้เกิดเป็นช่องกระจกรูปหกเหลี่ยม ภายในช่องกระจกเขียนลายคล้ายใบไม้สามเหลี่ยม ส่วนชามด้านนอกเขียนลายช่องกระจกรูปหกเหลี่ยม แบบเดียวกับด้านใน ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เนื้อภาชนะสีเทา (ภาพที่ 98)

ภาพที่ 98 ชาม หมายเลข # 168

- ชาม หมายเลข # 189 พบที่กริด NEQ ระดับ 160-170 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 24 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 8.3 เซนติเมตร สูง 6.5 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 616 กรัม ทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำได้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นชามด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัดคล้ายลายเกสรดอกบัว อยู่ในกรอบเส้นวงกลม ถัดขึ้นไปเขียนลายช่องกระจกรูปหกเหลี่ยม ซึ่งเป็นแถบลายระหว่างแนวเส้นวงกลมขนาน ซึ่งแบ่งเป็นช่องๆ ด้วยกลุ่มแนวตั้ง และภายในแต่ละช่องจะมีกลุ่มเส้นขนานมาตัดบริเวณมุม 2 มุม ทำให้เกิดเป็นช่องกระจกรูปหกเหลี่ยม ภายในช่องกระจกเขียนลายคล้ายใบไม้สามเหลี่ยม ส่วนชามด้านนอกเขียนลายช่องกระจกรูปหกเหลี่ยม แบบเดียวกับด้านใน ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เนื้อภาชนะสีเทา (ภาพที่ 99)

ภาพที่ 99 ชาม หมายเลข # 189

- ฝา มีจุกสำหรับใช้จับ หมายเลข # 267 พบที่กริด NEQ ระดับ 200-210 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 6 เซนติเมตร น้ำหนัก 50 กรัม ทาน้ำดินสีขาวไม่เขียนลาย เนื้อภาชนะสีน้ำตาลแดง (ภาพที่ 100)

ภาพที่ 100 ฝา หมายเลข # 267

กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา)

- พบกี้ จำนวนมาก และหลากหลายรูปแบบ ซึ่งแบบที่พบส่วนมากเป็นกี้ 5 ขา และ 4 ขา นอกจากนี้ยังพบลวดลายอยู่บนผิวของกี้ด้วย (ภาพที่ 101)

ภาพที่ 101 กี้ หมายเลข # 053 หมายเลข # 145

โบราณวัตถุอื่นๆ

- โบราณวัตถุอื่นๆ ที่พบ มีทั้งเป็นส่วนประกอบสถาปัตยกรรม เช่น กระเบื้องมุงหลังคา บราลี นอกจากนี้ยังพบชิ้นส่วนตุ๊กตา ตุ๊กตารูปวัว แวดินเผา และเปลือกหอยน้ำจืดชนิดต่างๆ (ภาพที่ 102)

ภาพที่ 102 ตัวอย่างโบราณวัตถุอื่นๆ ที่พบ

2. โบราณวัตถุตามชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 2

พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 6,409 ชิ้น น้ำหนักรวม 541,366 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 197 ชิ้น น้ำหนัก 9,481 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 3,940 ชิ้น น้ำหนัก 288,818 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 1,731 ชิ้น น้ำหนัก 271,487 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 385 ชิ้น น้ำหนัก 1,428 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 156 ชิ้น น้ำหนัก 12,006 กรัม (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 โบราณวัตถุที่พบในชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 2 ของหลุมขุดค้น TP.2/2559

ชั้นดิน สมมติ (Level)	ระดับ ความ ลึก (cm.dt.)	เศษภาชนะดิน เผาเนื้อดิน		เศษภาชนะดิน เผาเนื้อแกร่ง		กี้ (สิ่งรองรับ เครื่องปั้นดินเผา)		นิเวศน์วัตถุ		อื่นๆ		รวมจำนวน	
		ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม
		7	140-150	35	1535	71	3687	33	2896	167	216	18	1351
8	150-160	43	2125	172	8198	47	4863	38	94	17	1009	317	16289
9	160-170	32	1690	115	6375	37	5735	27	70	6	917	217	14787
10	170-180	24	1821	109	4948	63	7607	15	92	16	1432	227	15900
11	180-190	23	465	58	3495	56	7696	25	110	9	985	171	12734
12	190-200	13	437	64	7460	174	21212	25	70	4	407	280	29586
13	200-210	7	556	28	893	89	11635	10	60	3	2392	137	15536
14	210-220	1	5	205	43141	474	75510	-	-	7	610	687	119266
15	220-230	-	-	361	36860	267	51955	1	5	-	-	629	88820
16	230-240	2	15	1958	107865	235	39100	3	15	4	105	2202	147100
17	240-250	3	145	714	56447	141	30625	-	-	6	133	864	87350
18	250-260	-	-	12	6605	67	8440	4	220	16	139	99	15404
19	260-270	1	94	5	107	33	275	-	-	4	20	43	496
20	270-280	3	20	14	368	-	-	-	-	4	55	21	443
21	280-290	2	250	11	365	5	2856	-	-	5	275	23	3746
22	290-300	6	295	10	400	5	777	23	60	8	214	52	1746
23	300-310	-	-	8	1120	4	295	32	171	18	1590	62	3176
24	310-320	-	-	8	268	-	-	7	40	5	247	20	555
25	320-330											-	-
26	330-340											-	-
27	340-350	1	8	16	200	1	10	4	180	4	81	26	479
28	350-360	1	20	1	16	-	-	4	25	2	44	8	105
29	360-370											-	-
30	370-380											-	-
รวม		197	9481	3940	288818	1731	271487	385	1428	156	12006	6409	541366

โบราณวัตถุชิ้นสำคัญซึ่งจะเป็นตัวแทนของชั้นหลักฐานทางโบราณคดีเพื่อให้ผู้จะศึกษาแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัยนำไปศึกษาเปรียบเทียบ ผู้เขียนจึงขอนำหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในชั้นนี้ไว้เป็นข้อมูลพื้นฐาน ดังนี้

ภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware)

พบภาชนะดินเผาเนื้อดิน และเศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 197 ชิ้น น้ำหนัก 9,481 กรัม ประกอบด้วย ฝาภาชนะ ชิ้นส่วนลำตัวหม้อดินเผาทั้งแบบเรียบ และมีลวดลายต่างๆ

ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware)

ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง และเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 3,940 ชิ้น น้ำหนัก 288,818 กรัม ชิ้นสำคัญ มีทั้งภาชนะรูปทรงกระปุกขนาดเล็ก ครก จานทรงสูง ถ้วย และพาน เป็นต้น

ลักษณะโดยทั่วไปภาชนะ

1. รูปทรงจานทรงสูง

เป็นจานปากกว้าง ก้นลึก ตัวจานโค้ง ขอบปากแบนเป็นขอบหนาและยกเป็นสัน เสิ่งค่อนข้างเตี้ยสูงแค่ 1 เซนติเมตร ขอบเชิงหนา 1 เซนติเมตร ทาน้ำดินสีขาวถึงขอบเชิง บางชิ้นมีร่องรอยนิ้วมือติดน้ำดินปรากฏบริเวณส่วนก้นภาชนะ

2. รูปทรงถ้วย

ลักษณะโดยทั่วไป เป็นถ้วยปากกว้าง ก้นลึก ตัวจานโค้ง ขอบปากแบนเป็นขอบหนาและยกเป็นสัน เสิ่งค่อนข้างเตี้ยสูงแค่ 1 เซนติเมตร ขอบเชิงหนา 1 เซนติเมตร ขอบเชิงไม่ทาน้ำดินสีขาว คงใช้วิธีจับเชิงกันถ้วยจุ่มน้ำดินแทนการทาน้ำดิน บางชิ้นมีร่องรอยนิ้วมือติดน้ำดินปรากฏบริเวณส่วนเชิงภาชนะ

ตัวอย่างภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง และเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) ที่พบจากชั้นดินทางโบราณคดีที่ 2 ประกอบด้วย

- กระปุกเคลือบเขียวขนาดเล็ก จากแหล่งเตาเกาะน้อย ศรีสัชชาลัย ทะเบียนหมายเลข # 179 พบที่กริด SEQ ระดับ 150-160 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 2 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 3.3 เซนติเมตร สูง 6 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 0.3 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร น้ำหนัก 160 กรัม (ภาพที่ 103)

ภาพที่ 103 กระปุก หมายเลข # 179

นอกจากนี้ หลุมขุดค้น TP.2/2559 ชั้นดินทางโบราณคดีที่ 2 ยังพบกลุ่มภาชนะเคลือบจากเตาสุโขทัยที่ถูกตัดแยกทิ้ง หรือเสียหายจากการเผาสมัยอดีต จำนวนมาก (ภาพที่ 104)

กลุ่มเครื่องสังคโลกที่พบจากหลุมร่องรอยพิศวีสัย (Feature) ที่ 1

ภาพที่ 104 บริเวณกลุ่มเครื่องสังคโลกจากหลุมร่องรอยพิศวีสัย (Feature) ที่ 1

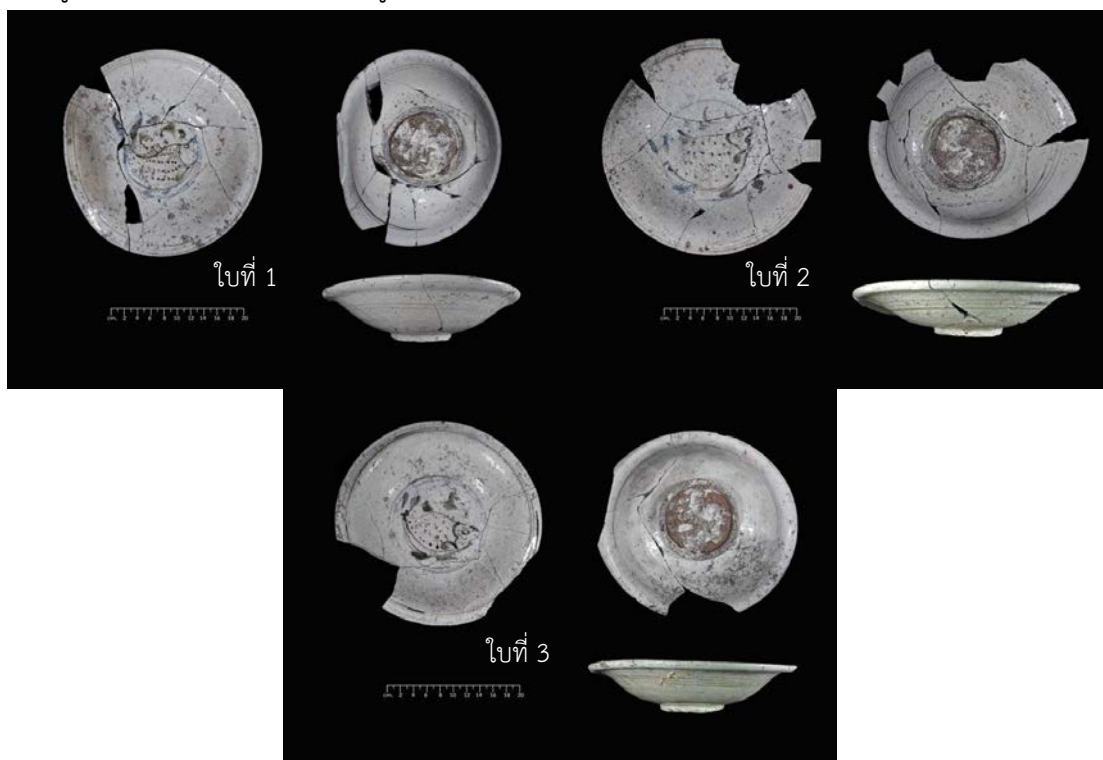
กลุ่มเครื่องสังคโลกจากหลุมร่องรอยผิวดิวี้อย่างกล่าว เมื่อผ่านกระบวนการจำแนก คัดแยกโบราณวัตถุ ตามหลักวิชาโบราณคดีแล้ว ปรากฏจำนวนตามทะเบียนจำแนกหมายเลขรวม 153 ใบ มีรายละเอียดดังนี้

1. ทะเบียนหมายเลข # 237 เขียนลายสีด้าบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส จำนวน 3 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 190-200 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 105)

ใบที่ 1 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลมขนาน 1 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวจานเขียนเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10 เซนติเมตร สูง 5.8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,180 กรัม

ใบที่ 2 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลมขนาน 1 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวจานเขียนเส้นวงกลมขนาน 1 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.2 เซนติเมตร สูง 5.7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,200 กรัม

ใบที่ 3 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลมขนาน 1 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวจานเขียนเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10 เซนติเมตร สูง 5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,000 กรัม

ภาพที่ 105 งานทรงสูง หมายเลข # 237 ใบที่ 1-3

2. ทะเบียนหมายเลข # 268 ถ้วย ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นสีขาว พบที่กริด NEQ ระดับ 200-210 cm.dt. เนื้อดินสีน้ำตาลแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 10 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4 เซนติเมตร สูง 4 เซนติเมตร หนา 0.3 เซนติเมตร น้ำหนัก 130 กรัม (ภาพที่ 106)

ภาพที่ 106 ถ้วย หมายเลข # 268

3. ทะเบียนหมายเลข # 272 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 2 ใบ พบที่กริด SEQ ระดับ 210-220 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 107)

ใบที่ 1 รูปทรงถ้วย ภายในเขียนเส้นวงกลม 1 เส้น ก้นด้านในมีรอยขาที่ ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวจานเขียนเส้นวงกลมขนาน 1 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 20 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4.7 เซนติเมตร สูง 5.3 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 260 กรัม

ใบที่ 2 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย ภายในวงกลมขนาน 2 เส้น ก้นด้านในมีรอยขาที่ ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวจานเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 24 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.4 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 700 กรัม

ภาพที่ 107 ถ้วย และจานทรงสูง หมายเลข # 272 ใบที่ 1-2

4. ทะเบียนหมายเลข # 278 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส จำนวน 3 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 220-230 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 108)

ใบที่ 1 รูปทรงถ้วย ก้นด้านในเขียนลายดอกบัว และลายพีชน้ำก้านขดประกอบ อยู่ในเขียนเส้นวงกลม 2 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ส่วนด้านนอกของตัวจานเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 18 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.4 เซนติเมตร สูง 4.8 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 390 กรัม

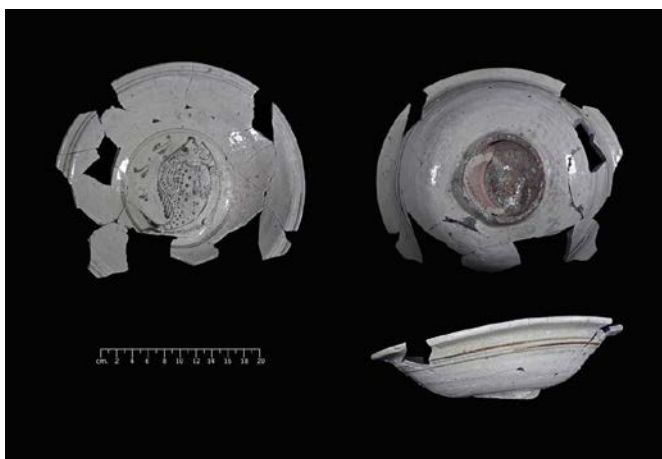
ใบที่ 2 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลมขนาน 2 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวจานเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.4 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,220 กรัม

ใบที่ 3 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายกอดอกไม้ประกอบภายในวงกลมขนาน 2 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนลายตัวดปลายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวอนภายในเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวจานเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.4 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,180 กรัม

ภาพที่ 108 ถ้วย และจานทรงสูง หมายเลข # 278 ใบที่ 1-3

5. ทะเบียนหมายเลข # 287 จานทรงสูง เขียนลายสีดำนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส จำนวน 1 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 230-240 cm.dt. เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลมขนาน 2 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวจานเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 8.7 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 850 กรัม (ภาพที่ 109)

ภาพที่ 109 จานทรงสูง หมายเลข # 287

6. ทะเบียนหมายเลข # 298 เขียนลายสีดำนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส จำนวน 3 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 180-260 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 110)

ใบที่ 1 รูปทรงถ้วย ก้นด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ไม่มีลาย ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ส่วนด้านนอกของตัวถ้วยเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 14 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 3.9 เซนติเมตร สูง 5.8 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 120 กรัม

ใบที่ 2 รูปทรงถ้วย เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ส่วนด้านนอกของตัวจานเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 20 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.7 เซนติเมตร สูง 5.4 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 340 กรัม

ใบที่ 3 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลมขนาน 2 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวจานเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.4 เซนติเมตร สูง 9 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,240 กรัม

ภาพที่ 110 จานทรงสูง หมายเลข # 298 ไ้ที่ 1-3

7. ทะเบียนหมายเลข # 299 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 4 ไ้ พบที่ กริด SEQ ระดับ 180-260 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 111)

ไ้ที่ 1 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลมขนาน 2 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวจานเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.7 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 960 กรัม

ไ้ที่ 2 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลมขนาน 2 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ส่วนด้านนอกของตัวจานเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.1 เซนติเมตร (ก้นติดกับก้น) สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,280 กรัม

ไ้ที่ 3 รูปทรงถ้วย เขียนลายกอดดอกไม้คล้ายดอกบัวภายในวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ส่วนด้านนอกของตัวจานเขียนเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 14 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4.8 เซนติเมตร สูง 5.7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 260 กรัม

ใบที่ 4 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน วงกลมขนาน 2 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวจานเขียนเส้นวงกลมขนาน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9 เซนติเมตร สูง 7.6 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 840 กรัม

ภาพที่ 111 จานทรงสูง หมายเลข # 299 ใบที่ 1-4

8. ทะเบียนหมายเลข # 333 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 2 ใบ พบที่ กริด SWQ ระดับ 140-160 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 112)

ใบที่ 1 จานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นสีขาว ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวจานเขียนเส้นวงกลมขนาน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 20 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.8 เซนติเมตร สูง 5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 430 กรัม

ใบที่ 2 รูปทรงถ้วย ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นสีขาว แต่น่าจะเป็นลวดลายพันธุ์ไม้ น้ำ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ส่วนด้านนอกของตัวจานเขียนเส้นวงกลมขนาน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 12 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 3.7 เซนติเมตร (ก้นติดกับก้น) สูง 4.7 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร น้ำหนัก 120 กรัม

ภาพที่ 112 จานทรงสูง หมายเลข # 333 ใบที่ 1-2

9. ทะเบียนหมายเลข # 343 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 2 ใบ พบที่ กริด SWQ ระดับ 180-200 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 113)

ใบที่ 1 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ส่วนด้านนอกของตัวจานเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.1 เซนติเมตร สูง 6.7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 900 กรัม

ใบที่ 2 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ส่วนด้านนอกของตัวจานเขียนเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.7 เซนติเมตร (ก้นติดกับก้น) สูง 8.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,320 กรัม

ภาพที่ 113 จานทรงสูง หมายเลข # 343 ใบที่ 1-2

10. ทะเบียนหมายเลข # 357 เขียนลายสีดาบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส จำนวน 10 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 195-220 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 114)

ใบที่ 1 งานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นเคลือบสีขาว ก้นด้านในมีรอยขากี่ เนื้อดินสีน้ำตาลแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.1 เซนติเมตร สูง 7.7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,040 กรัม

ใบที่ 2 งานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นเคลือบสีขาว เนื้อดินสีน้ำตาลแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.3 เซนติเมตร สูง 9 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,000 กรัม

ใบที่ 3 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน วงกลม ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวงาน เขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.4 เซนติเมตร สูง 6.7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,000 กรัม

ใบที่ 4 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน วงกลม ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ส่วนด้านนอกของตัวงานเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.2 เซนติเมตร (ก้นติดกับก้น) สูง 6.8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,300 กรัม

ใบที่ 5 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน วงกลม ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวงาน เขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.6 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,180 กรัม

ใบที่ 6 รูปทรงถ้วย ก้นด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ไม่มีลาย ขอบปากด้านใน เขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ส่วนด้านนอกของถ้วยเขียนเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 12 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4.3 เซนติเมตร สูง 5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 140 กรัม

ใบที่ 7 รูปทรงถ้วย ก้นด้านในลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ คงเหลือเฉพาะพื้นเคลือบสีขาว อาจจะไม่มียลาย ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ส่วนด้านนอกของถ้วยเขียนเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 22 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.6 เซนติเมตร สูง 6.7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 340 กรัม

ใบที่ 8 รูปทรงถ้วย ก้นด้านในเขียนลายกอดดอกไม้ ภายในวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายวัดปลายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของ

ตัวถ้วยเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 18 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.4 เซนติเมตร (ก้นติดกับก้น) สูง 3.8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 440 กรัม

ใบที่ 9 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวจานเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.4 เซนติเมตร สูง 6.7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,000 กรัม

ใบที่ 10 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวจานเขียนเส้นวงกลมขนาน เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.5 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,020 กรัม

ภาพที่ 114 จานทรงสูง หมายเลข # 357 ใบที่ 1-10

11. ทะเบียนหมายเลข # 357 กลุ่มที่ 2 เขียนลายสีดำนบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 5 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 195-220 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 115)

ใบที่ 1 จานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายตัวตปลาพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านนอกเขียนลายก้านขดภายในเส้นวงกลมขนาน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.1 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,080 กรัม

ใบที่ 2 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายตัวตปลาพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านนอกเขียนลายก้านขดภายในเส้นวงกลมขนาน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.8 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,040 กรัม

ใบที่ 3 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวงานเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.5 เซนติเมตร สูง 6.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 960 กรัม

ใบที่ 4 จานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายตัวตปลาพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านนอกเขียนลายก้านขดภายในเส้นวงกลมขนาน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.3 เซนติเมตร สูง 7.8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,000 กรัม

ใบที่ 5 จานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายตัวตปลาพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านนอกเขียนลายก้านขดภายในเส้นวงกลมขนาน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.6 เซนติเมตร สูง 7.8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 780 กรัม

ภาพที่ 115 จานทรงสูง หมายเลข # 357 กลุ่มที่ 2 ไ้ที่ 1-5

12. ทะเบียนหมายเลข # 361 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส จำนวน 5 ใบ
พบที่ กริด SWQ ระดับ 195-220 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 116)

ใบที่ 1 จานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ เขียนลายปลาตัวเดียว หัน
ทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน ขอบ
ปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28
เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.8 เซนติเมตร สูง 6.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก
1,120 กรัม

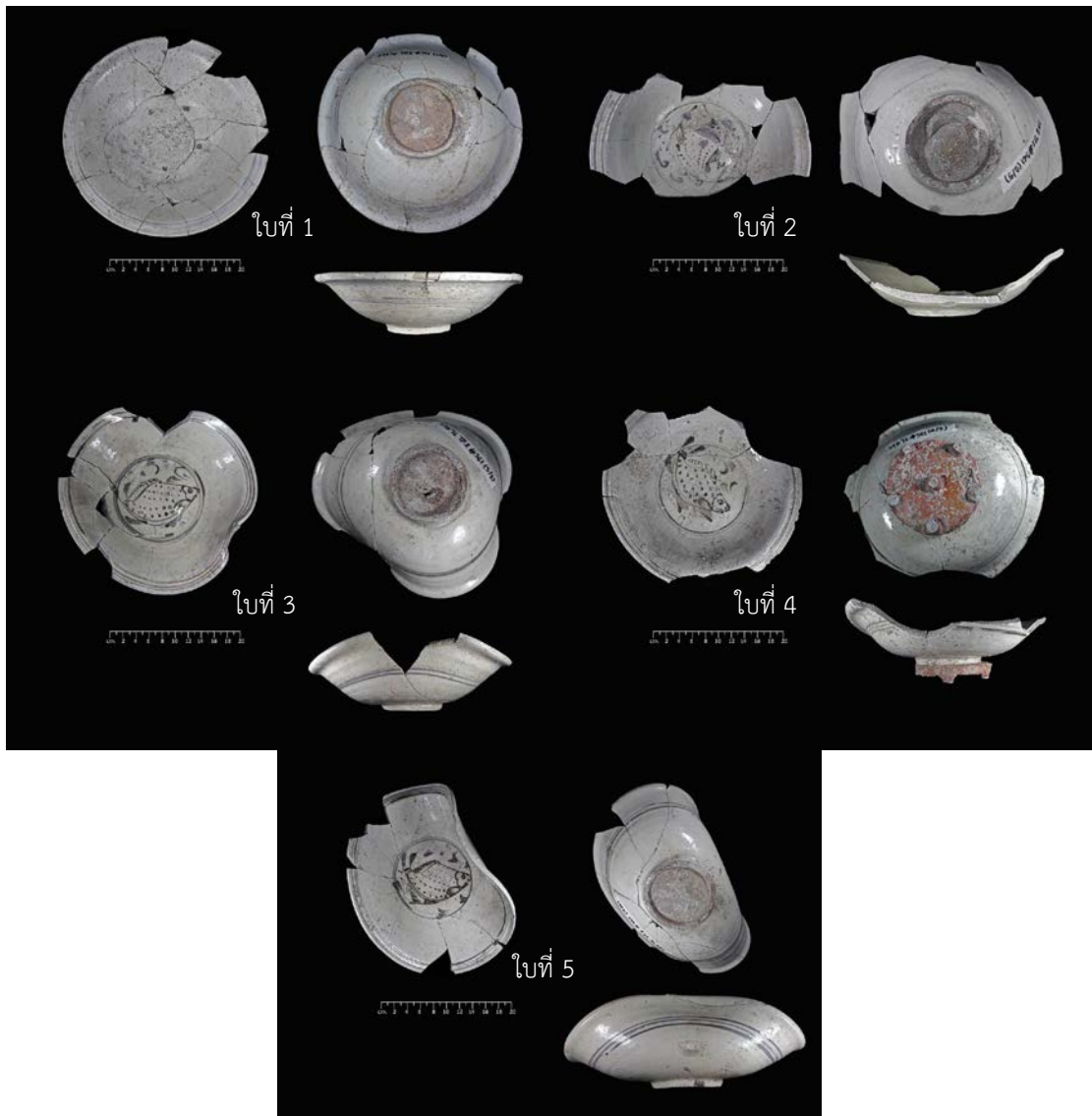
ใบที่ 2 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน
วงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน
เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.4
เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 840 กรัม

ใบที่ 3 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน
วงกลม ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวจาน
เขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 24 เซนติเมตร เส้นผ่าน
ศูนย์กลางก้น 9 เซนติเมตร สูง 5.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,280 กรัม

ใบที่ 4 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน
วงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน
เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9 เซนติเมตร
สูง 5.5 เซนติเมตร (ก้นติดกับก้น) หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,260 กรัม

ใบที่ 5 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน
วงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน
เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.3
เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,100 กรัม

ภาพที่ 116 จานทรงสูง หมายเลข # 361 ใบที่ 1-5

13. ทะเบียนหมายเลข # 363 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 2 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 210-220 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 117)

ใบที่ 1 จานทรงสูง 2 ใบ และถ้วย 1 ใบ บิดเบี้ยวติดกัน กันติดกับก้น ลวดลายและน้ำเคลือบบางส่วนเสื่อมสภาพ เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนานเช่นกัน เนื้อดินสีเทา น้ำหนัก 3,700 กรัม

ใบที่ 2 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลม

ขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.3 เซนติเมตร สูง 6.7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 740 กรัม

ภาพที่ 117 จานทรงสูง หมายเลข # 363 ไหที่ 1-2

14. ทะเบียนหมายเลข # 364 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส จำนวน 2 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 210-220 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 118)

ใบที่ 1 จานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบบางส่วนเสื่อมสภาพ เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.6 เซนติเมตร สูง 6.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,060 กรัม

ใบที่ 2 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายก้านขด หรือลายน้ำกระเซ็น ประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9 เซนติเมตร สูง 8.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,240 กรัม

ภาพที่ 118 จานทรงสูง หมายเลข # 364 ไหที่ 1-2

15. ทะเบียนหมายเลข # 365 กลุ่มที่ 1 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 5 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 210-220 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 119)

ใบที่ 1 งานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ เนื้อดินสีน้ำตาลแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.6 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,200 กรัม

ใบที่ 2 งานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบบางส่วนเสื่อมสภาพ เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.3 เซนติเมตร สูง 8.2 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,060 กรัม

ใบที่ 3 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็น หรือลายก้านขด ประกอบภายในวงกลม ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ส่วนด้านนอกของตัวงานเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.6 เซนติเมตร สูง 6 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,140 กรัม

ใบที่ 4 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา อยู่ภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายตัวปลาพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านนอกเขียนลายก้านขดภายในเส้นวงกลมขนาน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.4 เซนติเมตร สูง 7.3 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 980 กรัม

ใบที่ 5 ถ้วย เขียนลายกอดอกไม้ภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 14 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4.4 เซนติเมตร สูง 5.8 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 200 กรัม

ภาพที่ 119 จานทรงสูง หมายเลข # 365 กลุ่มที่ 1 ไหที่ 1-5

16. ทะเบียนหมายเลข # 365 กลุ่มที่ 2 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส จำนวน 3 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 210-220 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 120)

ใบที่ 1 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน วงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลม ขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.2 เซนติเมตร (ก้นติดกับก้น) สูง 7.9 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,440 กรัม

ใบที่ 2 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน วงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลม ขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 8.8 เซนติเมตร (ก้นติดกับก้น) สูง 6.7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,240 กรัม

ใบที่ 3 จานทรงสูง เขียนลายกอดดอกไม้ภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้น วงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาด เส้นผ่านศูนย์กลางปาก 24 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 8.7 เซนติเมตร (ก้นติดกับก้น) สูง 5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 880 กรัม

ภาพที่ 120 จานทรงสูง หมายเลข # 365 กลุ่มที่ 2 ใบที่ 1-3

17. ทะเบียนหมายเลข # 367 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 1 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 220-230 cm.dt. งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายก้าน ขด หรือลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.9 เซนติเมตร สูง 7.3 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 720 กรัม (ภาพที่ 121)

ภาพที่ 121 งานทรงสูงหมายเลข # 367

18. ทะเบียนหมายเลข # 367 กลุ่มที่ 1 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 5 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 220-230 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 122)

ใบที่ 1 รูปทรงถ้วย ก้นด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ไม่มีลาย ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ส่วนด้านนอกของตัวถ้วยเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 16 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4 เซนติเมตร สูง 5.8 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 180 กรัม

ใบที่ 2 รูปทรงถ้วย ก้นด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ไม่มีลาย ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ส่วนด้านนอกของตัวถ้วยเขียนเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 18 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4.5 เซนติเมตร สูง 6.5 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 240 กรัม

ใบที่ 3 รูปทรงถ้วย ก้นด้านในเขียนลายกอดอกไม้้อยู่ภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายวัดปลายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ส่วนขอบปากด้านนอกเขียนลายวัดปลายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 16 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.4 เซนติเมตร สูง 7.4 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 400 กรัม

ใบที่ 4 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา อยู่ภายในวงกลม ขอบปากด้านใน เขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 24 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.8 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 900 กรัม

ใบที่ 5 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา อยู่ภายในวงกลม ขอบปากด้านใน เขียนลายตัววัดปลายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านนอกเขียนลายก้านขดภายในเส้นวงกลมขนาน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.8 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,000 กรัม

ภาพที่ 122 จานทรงสูง หมายเลข # 367 กลุ่มที่ 1 ใบที่ 1-5

19. ทะเบียนหมายเลข # 367 กลุ่มที่ 2 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 4 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 220-230 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 123)

ใบที่ 1 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายก้านขด หรือลายน้ำกระเซ็น ประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.1 เซนติเมตร สูง 7.8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,180 กรัม

ใบที่ 2 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา อยู่ภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายสัตว์คล้ายปูกันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.5 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,120 กรัม

ใบที่ 3 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายก้านขด หรือลายน้ำกระเซ็น ประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.5 เซนติเมตร สูง 8.7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,040 กรัม

ใบที่ 4 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายก้านขด หรือลายน้ำกระเซ็น ประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.2 เซนติเมตร สูง 7.3 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,180 กรัม

ภาพที่ 123 งานทรงสูง หมายเลข # 367 กลุ่มที่ 2 ใบที่ 1-4

19. ทะเบียนหมายเลข # 367 กลุ่มที่ 3 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 4 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 220-230 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 124)

ใบที่ 1 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายก้านขด หรือลายน้ำกระเซ็น ประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10 เซนติเมตร สูง 7.6 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,000 กรัม

ใบที่ 2 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา อยู่ภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.7 เซนติเมตร สูง 9 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,020 กรัม

ใบที่ 3 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายก้านขด หรือลายน้ำกระเซ็น ประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.3 เซนติเมตร สูง 7.2 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,060 กรัม

ใบที่ 4 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายก้านขด หรือลายน้ำกระเซ็น ประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.2 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,060 กรัม

ภาพที่ 124 งานทรงสูง หมายเลข # 367 กลุ่มที่ 3 ใบที่ 1-4

20. ทะเบียนหมายเลข # 367 กลุ่มที่ 4 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 4 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 220-230 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 125)

ใบที่ 1 งานทรงสูง เขียนลายกอดอกไม้ภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9 เซนติเมตร สูง 8.2 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 800 กรัม

ใบที่ 2 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 8.7 เซนติเมตร สูง 5.6 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 720 กรัม

ใบที่ 3 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,000 กรัม

ใบที่ 4 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9 เซนติเมตร สูง 7.7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,100 กรัม

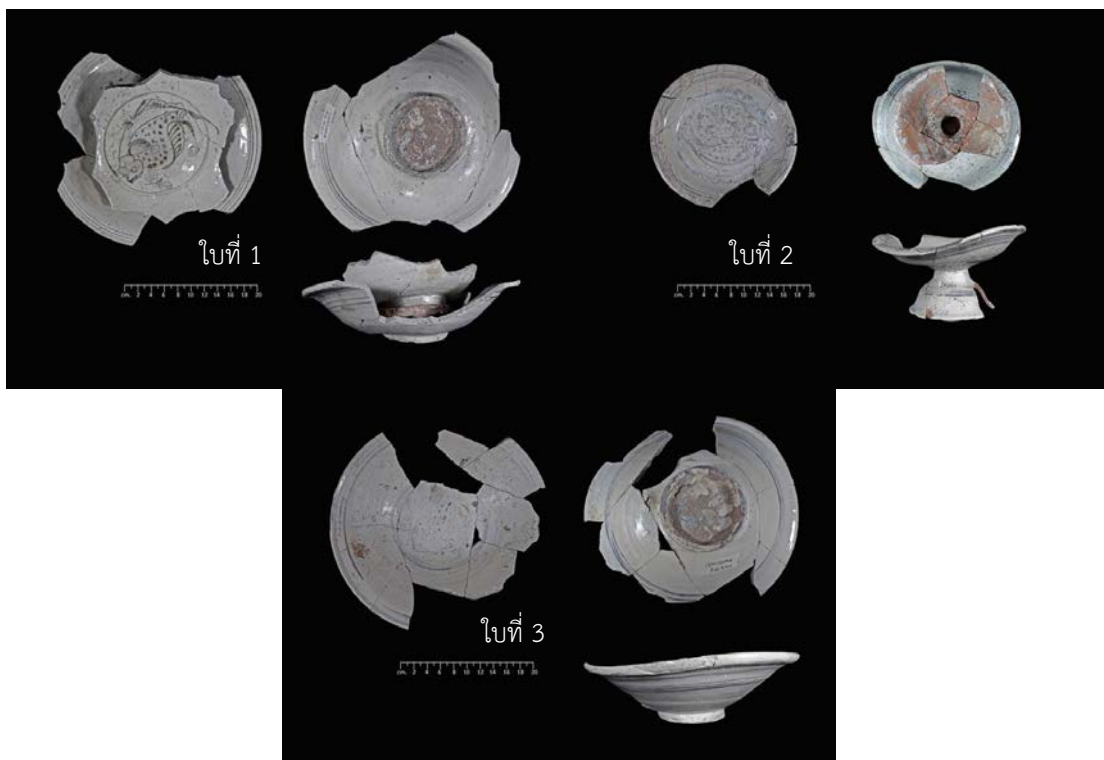
ภาพที่ 125 งานทรงสูง หมายเลข # 367 กลุ่มที่ 4 ใบที่ 1-4

21. ทะเบียนหมายเลข # 367 กลุ่มที่ 5 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส จำนวน 3 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 220-230 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 126)

ใบที่ 1 จานทรงสูง 2 ใบติดกัน ใบบนเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,720 กรัม

ใบที่ 2 พาน เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายพันธุ์ไม้ประดับประกอบภายในวงกลม และประดับลายคล้ายกลีบบัวที่ขอบวงกลม ขอบปากพานด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากพานด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน ส่วนฐานพานด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 18 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.8 เซนติเมตร สูง 9.2 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 480 กรัม

ใบที่ 3 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.6 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 880 กรัม

ภาพที่ 126 จานทรงสูง หมายเลข # 367 กลุ่มที่ 5 ใบที่ 1-3

22. ทะเบียนหมายเลข # 367 กลุ่มที่ 6 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 4 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 220-230 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 127)

ใบที่ 1 ถ้วย เขียนลายกอดดอกไม้ภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลม ขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 14 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4.2 เซนติเมตร สูง 5.3 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร น้ำหนัก 140 กรัม

ใบที่ 2 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.8 เซนติเมตร สูง 7.4 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,240 กรัม

ใบที่ 3 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.2 เซนติเมตร สูง 7.4 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 840 กรัม

ใบที่ 4 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.8 เซนติเมตร สูง 6.7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 740 กรัม

ภาพที่ 127 จานทรงสูง หมายเลข # 367 กลุ่มที่ 6 ใบที่ 1-4

23. ทะเบียนหมายเลข # 373 งานทรงสูง เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส พบที่ กริด SEQ ระดับ 220-230 cm.dt. เป็นงานทรงสูง 2 ใบ ติดกัน เนื่องจากการเผา โดยใบล่างติดกับที่ ท่อ เรียงซ้อนกับใบบนด้วยก๊ี้แบน หรือกิ่งบน้ำอ้อย ซึ่งใบบนเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลาย น้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้าน นอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา น้ำหนัก 2,500 กรัม (ภาพที่ 128)

ภาพที่ 128 งานทรงสูง หมายเลข # 373

24. ทะเบียนหมายเลข # 375 กลุ่มที่ 2 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 11 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 230-240 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 129)

ใบที่ 1 งานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ ก้นด้านในมีรอยขากี่ เนื้อดินสี น้ำตาลแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 8.9 เซนติเมตร สูง 8.4 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,200 กรัม

ใบที่ 2 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย ภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้าน ในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อ ดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.4 เซนติเมตร สูง 6.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 800 กรัม

ใบที่ 3 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย ภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้าน ในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อ ดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.3 เซนติเมตร สูง 9 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 840 กรัม

ใบที่ 4 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน วงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลม

ขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.1 เซนติเมตร (ก้นติดกับก้น) สูง 7.7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,200 กรัม

ใบที่ 5 งานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบบางส่วนเสื่อมสภาพ แต่น่าจะเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.2 เซนติเมตร สูง 8.3 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,000 กรัม

ใบที่ 6 งานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบบางส่วนเสื่อมสภาพ แต่น่าจะเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น และมีก้นติดอยู่ที่ก้นจานด้านใน ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.3 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,020 กรัม

ใบที่ 7 งานทรงสูง จำนวน 2 ใบติดกัน ใบบนเขียนลายกอดดอกบัวอยู่ภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายตัววัดปลายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ส่วนใบล่าง เขียนลายพันธุ์พฤกษาเป็นลายกอดดอกไม้ ขอบปากด้านในเขียนลายก้านขดต่อเนื่องกันในเส้นวงกลมขนาน ขอบจานด้านนอกเขียนลายก้านขดในเส้นวงกลมขนาน (ก้นติดกับก้น) เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.8 เซนติเมตร สูง 7.6 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 2,700 กรัม

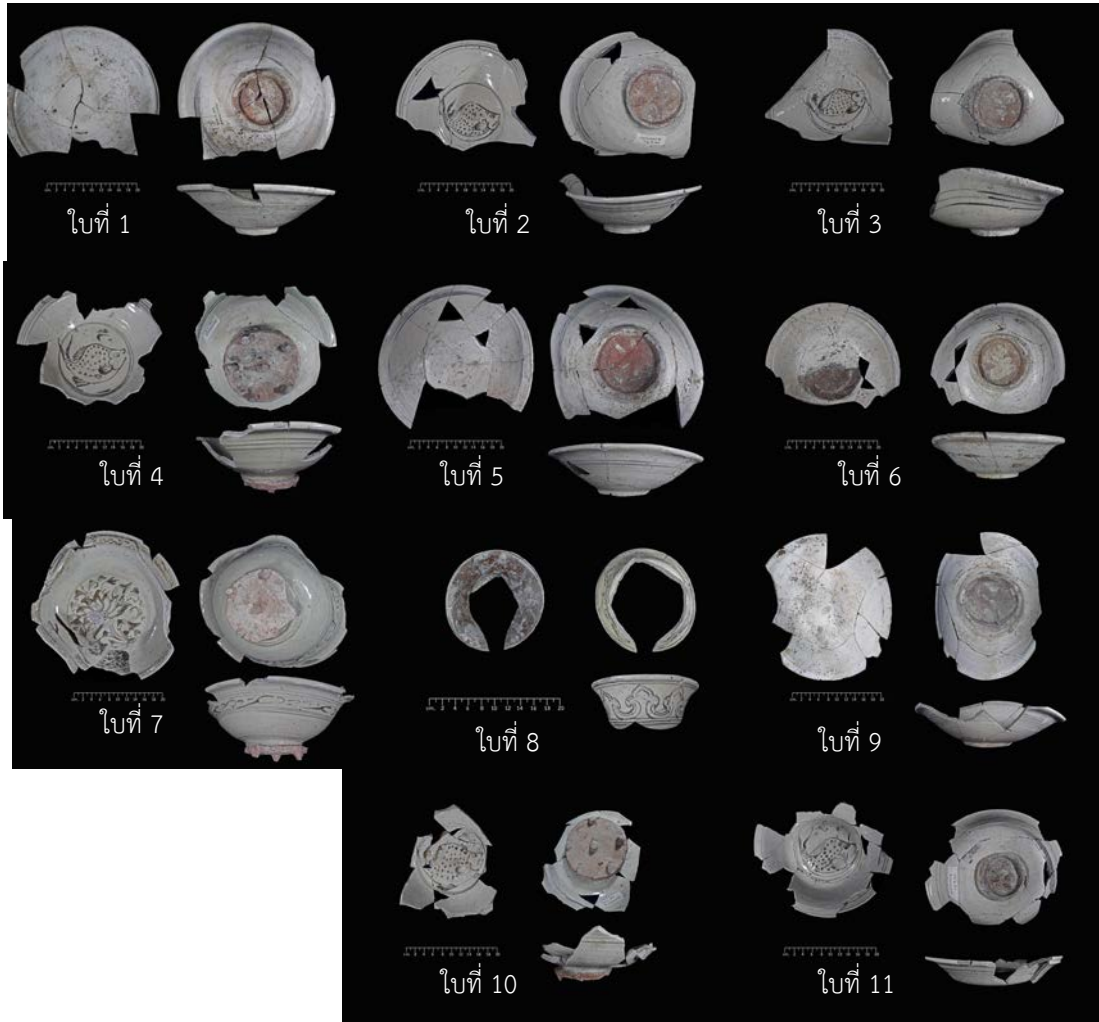
ใบที่ 8 ชิ้นส่วนฐานพาน เขียนลายกนกต่อเนื่องกันในเส้นวงกลมขนาน ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 14 เซนติเมตร สูง 5.2 เซนติเมตร น้ำหนัก 140 กรัม

ใบที่ 9 งานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ ก้นด้านในมีรอยขากี่ เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,040 กรัม

ใบที่ 10 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร (วัดไม่ได้) เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9 เซนติเมตร (ก้นติดกับก้น) สูง 5.4 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 820 กรัม

ใบที่ 11 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้น

วงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 8.4 เซนติเมตร (ก้นติดกับก้น) สูง 4 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 780 กรัม

ภาพที่ 129 หมายเลข # 375 กลุ่มที่ 2 ใบที่ 1-11

25. ทะเบียนหมายเลข # 375 กลุ่มที่ 3 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 14 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 230-240 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 130)

ใบที่ 1 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน วงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.9 เซนติเมตร สูง 8.4 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 860 กรัม

ใบที่ 2 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา เขียนลายก้านขดประกอบภายใน เส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายตัวคล้ายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านนอกเขียนลายก้านขดในเส้นวงกลมขนาน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง

ปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.2 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,000 กรัม

ใบที่ 3 งานทรงสูง เขียนลายกอดดอกไม้ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านใน เขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.2 เซนติเมตร (ก้นติดกับที่ 6 ขา) สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,340 กรัม

ใบที่ 4 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.6 เซนติเมตร (ก้นติดกับที่ 6 ขา) สูง 6.8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,560 กรัม

ใบที่ 5 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในและด้านนอกขรุขระ เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.6 เซนติเมตร สูง 6.7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 600 กรัม

ใบที่ 6 งานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.4 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 940 กรัม

ใบที่ 7 ถ้วย ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 18 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.4 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 480 กรัม

ใบที่ 8 ชามทรงสูง เขียนลายกอดดอกไม้ภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายตัวดปลายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 20 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5 เซนติเมตร สูง 4.8 เซนติเมตร น้ำหนัก 240 กรัม

ใบที่ 9 ชามทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย ภายในเส้นวงกลม 2 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขอบปากขรุขระ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.7 เซนติเมตร สูง 7.4 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 620 กรัม

ใบที่ 10 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในเส้นวงกลม 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายตัวดปลายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านนอกเขียนลายก้านขดในเส้นวงกลมขนาน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่าน

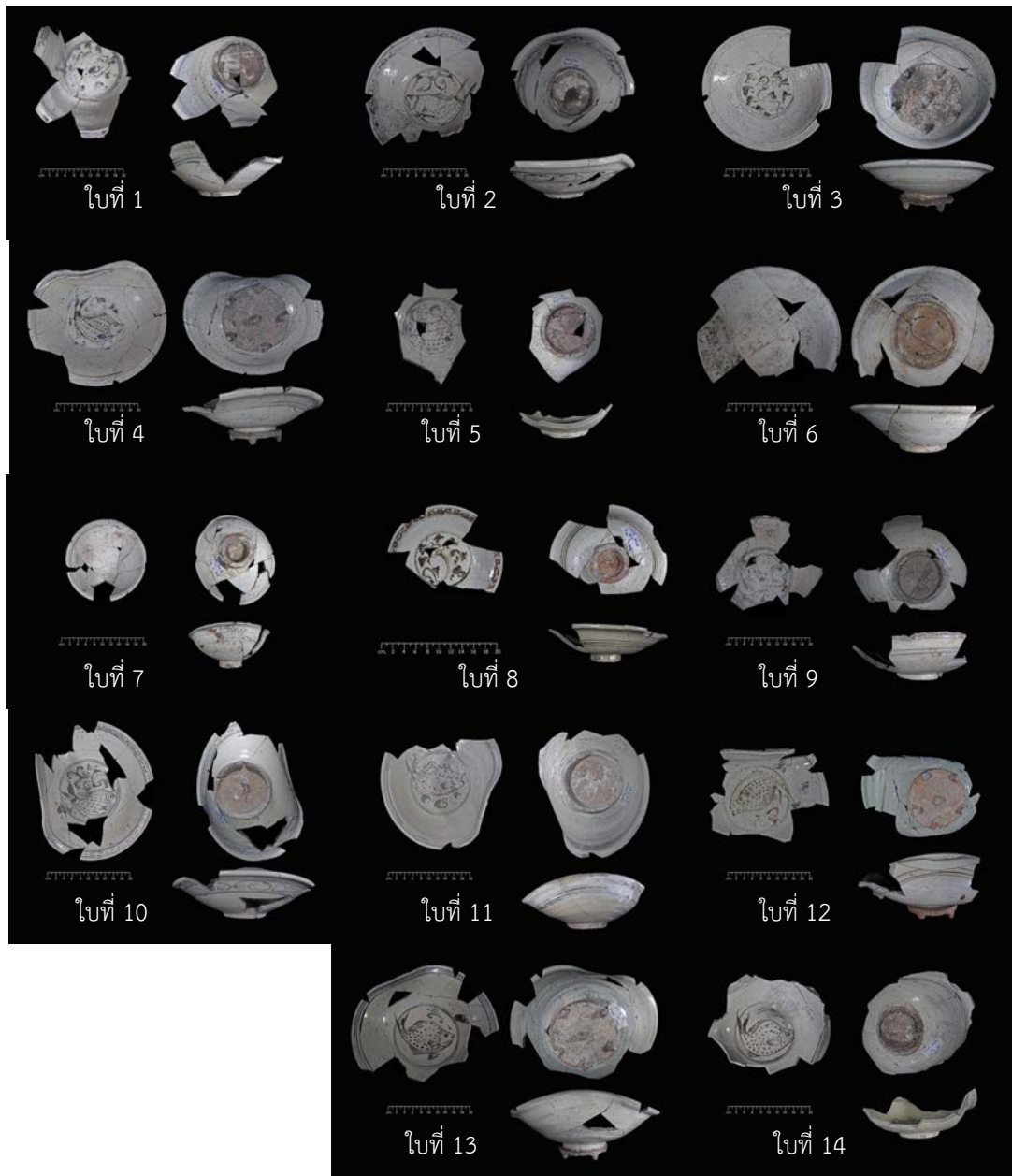
ศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางกัน 10.2 เซนติเมตร สูง 8.3 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 960 กรัม

ใบที่ 11 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบ ภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางกัน 10.3 เซนติเมตร สูง 8.3 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 980 กรัม

ใบที่ 12 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบ ภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางกัน 8.6 เซนติเมตร (ก้นติดกับก้น) สูง 8.3 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,060 กรัม

ใบที่ 13 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบ ภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกไม่เขียนลาย เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางกัน 9.2 เซนติเมตร (ก้นติดกับก้น) สูง 7.9 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,220 กรัม

ใบที่ 14 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบ ภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางกัน 9 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 920 กรัม

ภาพที่ 130 หมายเลข # 375 กลุ่มที่ 3 ใบที่ 1-14

26. ทะเบียนหมายเลข # 375 กลุ่มที่ 4 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 14 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 230-240 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 131)

ใบที่ 1 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน วงกลม ขอบปากด้านในและขอบปากด้านนอกชำรุด วัดไม่ได้ เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางกัน 9.7 เซนติเมตร (กันติดกับที่ 6 ขา) สูง 5.7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 960 กรัม

ใบที่ 2 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางกัน 9.5 เซนติเมตร (กันติดกับที่ 6 ขา) สูง 5.7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,060 กรัม

ใบที่ 3 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน เส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียน ลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้น ผ่านศูนย์กลางกัน 9.3 เซนติเมตร สูง 6.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 860 กรัม

ใบที่ 4 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน เส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในและขอบปากด้านนอกชำรุด วัดไม่ได้ เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้น ผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางกัน 9.3 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 800 กรัม

ใบที่ 5 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน เส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียน ลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้น ผ่านศูนย์กลางกัน 9.4 เซนติเมตร สูง 5.7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 800 กรัม

ใบที่ 6 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน เส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในและขอบปากด้านนอกชำรุด วัดไม่ได้ เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้น ผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางกัน 9.8 เซนติเมตร สูง 5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 700 กรัม

ใบที่ 7 ถ้วย เขียนลายกอดอกไม้ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียน ลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาด เส้นผ่านศูนย์กลางปาก 18 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางกัน 5.1 เซนติเมตร สูง 5.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 400 กรัม

ใบที่ 8 ถ้วย เขียนลายกอดดอกไม้ภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 18 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5 เซนติเมตร สูง 5 เซนติเมตร น้ำหนัก 340 กรัม

ใบที่ 9 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.4 เซนติเมตร สูง 6.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 980 กรัม

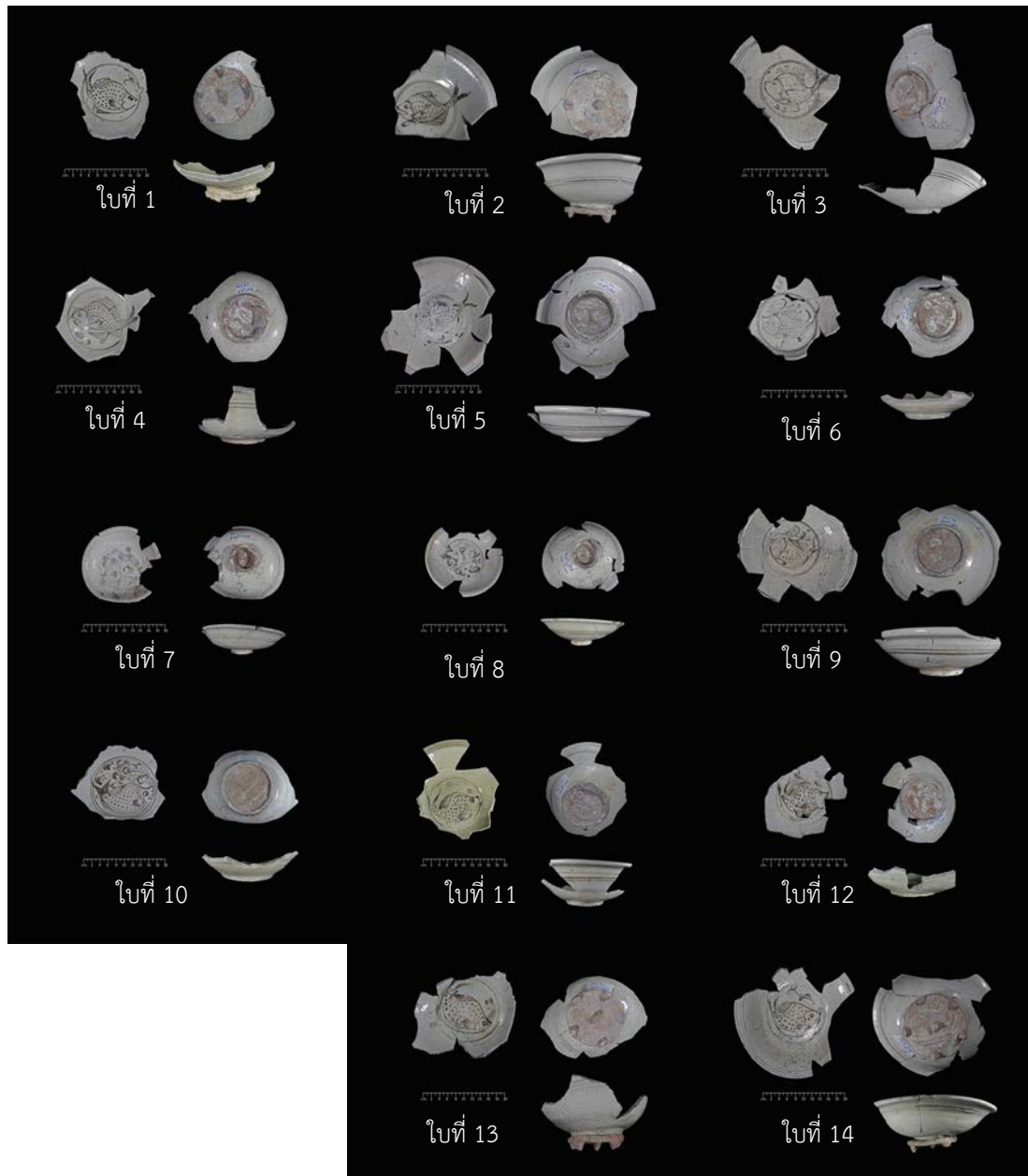
ใบที่ 10 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายกอดดอกไม้ประกอบภายในเส้นวงกลม 2 เส้น ขอบปากชำรุด วัตไม่ได้ เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.4 เซนติเมตร สูง 5.3 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 600 กรัม

ใบที่ 11 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย ภายในเส้นวงกลม มีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.3 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 680 กรัม

ใบที่ 12 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในเส้นวงกลม ขอบปากชำรุด วัตไม่ได้ เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.3 เซนติเมตร สูง 4.9 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 620 กรัม

ใบที่ 13 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในเส้นวงกลม ขอบปากชำรุด วัตไม่ได้ ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.1 เซนติเมตร (ก้นติดกับที่ 6 ขา) สูง 5.8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 980 กรัม

ใบที่ 14 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.4 เซนติเมตร (ก้นติดกับที่ 6 ขา) สูง 5.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,120 กรัม

ภาพที่ 131 หมายเลข # 375 กลุ่มที่ 4 ใบที่ 1-14

27. ทะเบียนหมายเลข # 375 กลุ่มที่ 6 เขียนลายสีกาบบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 11 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 230-240 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 132)

ใบที่ 1 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน เส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 24 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.4 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 630 กรัม

ใบที่ 2 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน เส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10 เซนติเมตร สูง 8.4 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 830 กรัม

ใบที่ 3 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน เส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 24 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.4 เซนติเมตร (ก้นติดกับที่ 6 ขา) สูง 6 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,240 กรัม

ใบที่ 4 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน เส้นวงกลม ขอบปากด้านในและขอบปากด้านนอกชำรุด วัตไม่ได้ ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.6 เซนติเมตร (ก้นติดกับที่ 6 ขา) สูง 6.4 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 860 กรัม

ใบที่ 5 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน เส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.8 เซนติเมตร สูง 7.7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 740 กรัม

ใบที่ 6 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน เส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.5 เซนติเมตร สูง 6.9 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 580 กรัม

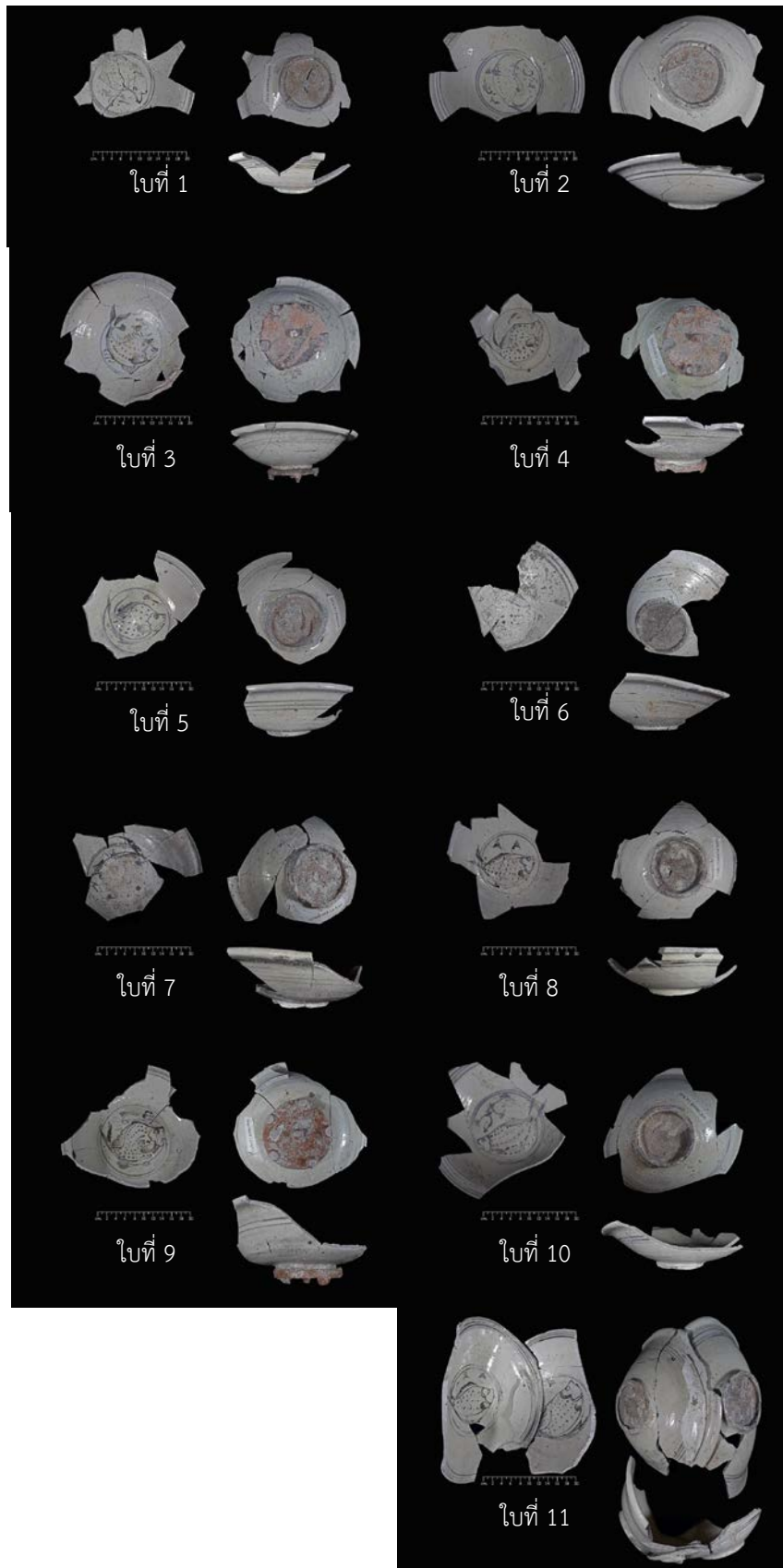
ใบที่ 7 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน เส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.7 เซนติเมตร สูง 7.8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 640 กรัม

ใบที่ 8 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน เส้นวงกลม ขอบปากชำรุด วัดไม่ได้ ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9 เซนติเมตร สูง 6.6 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 680 กรัม

ใบที่ 9 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน ขอบปากชำรุด วัดไม่ได้ เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.3 เซนติเมตร (ก้นติดกับที่ 6 ขา) สูง 6.8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,000 กรัม

ใบที่ 10 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็น หรือลายก้าน ขดประกอบภายในเส้นวงกลม 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.7 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 840 กรัม

ใบที่ 11 จานทรงสูง 2 ใบติดกัน และยังมีขอบปากของจานทรงสูงอีก 2 ใบติดอยู่ งานใบบนเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ส่วนงานใบล่างเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนักรวม 2 ใบ 1,880 กรัม

ภาพที่ 132 หมายเลข # 375 กลุ่มที่ 6 ใบที่ 1-11

28. ทะเบียนหมายเลข # 375 กลุ่มที่ 7 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 10 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 230-240 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 133)

ใบที่ 1 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน เส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 24 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.4 เซนติเมตร สูง 8.3 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 780 กรัม

ใบที่ 2 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน เส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.4 เซนติเมตร สูง 8.4 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 800 กรัม

ใบที่ 3 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน เส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10 เซนติเมตร (ก้นติดกับที่ 6 ขา) สูง 8.3 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,200 กรัม

ใบที่ 4 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายกอบัว หรือกอดอกไม้ ประกอบภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายตัวปลายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวอนภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านนอกเขียนลายก้านขดในเส้นวงกลมขนาน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 32 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.2 เซนติเมตร (ก้นติดกับที่ 6 ขา) สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,540 กรัม

ใบที่ 5 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายใน เส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 24 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10 เซนติเมตร (ก้นติดกับที่ 6 ขา) สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 960 กรัม

ใบที่ 6 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.3 เซนติเมตร สูง 7.2 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,040 กรัม

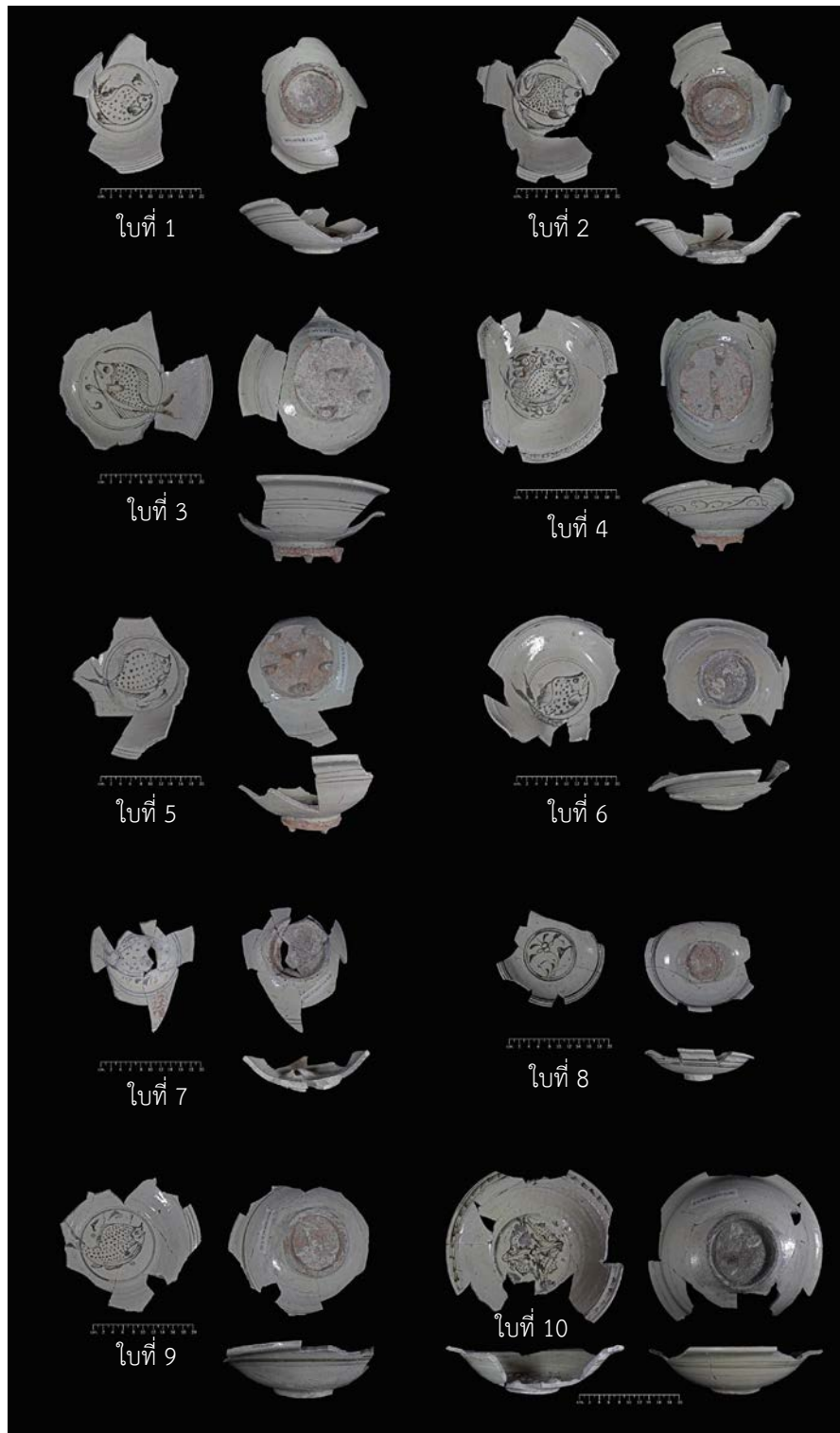
ใบที่ 7 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากชำรุด วัตไม้ได้ ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่าน

ศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.5 เซนติเมตร สูง 5.5 เซนติเมตร หน้า 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 440 กรัม

ใบที่ 8 ขาม เขียนลายกอดอกไม้ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 20 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6 เซนติเมตร สูง 5 เซนติเมตร หน้า 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 400 กรัม

ใบที่ 9 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.1 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร หน้า 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 800 กรัม

ใบที่ 10 จานทรงสูง เขียนลายปลา 4 ตัว ในพื้นที่ 4 ส่วน โดยใช้เส้นแบ่งส่วนสองเส้น ทั้งหมดอยู่ภายในเส้นวงกลม 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายตัวปลาพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวอนภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10 เซนติเมตร สูง 7.4 เซนติเมตร หน้า 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,060 กรัม

ภาพที่ 133 หมายเลข # 375 กลุ่มที่ 7 ใบที่ 1-10

29. ทะเบียนหมายเลข # 375 กลุ่มที่ 8 เขียนลายสีกาบบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 14 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 230-240 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 134)

ใบที่ 1 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางกัน 8.8 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 460 กรัม

ใบที่ 2 งานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบบางส่วนเสื่อมสภาพ แต่ยังคงเห็นการเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางกัน 10.4 เซนติเมตร สูง 6.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 700 กรัม

ใบที่ 3 งานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางกัน 9.1 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 700 กรัม

ใบที่ 4 งานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางกัน 10 เซนติเมตร สูง 8.7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 820 กรัม

ใบที่ 5 งานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 4 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางกัน 9.5 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,280 กรัม

ใบที่ 6 งานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางกัน 10.2 เซนติเมตร สูง 8.3 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,020 กรัม

ใบที่ 7 งานทรงสูง เขียนลายกอดอกไม้ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางกัน 9.5 เซนติเมตร สูง 8.2 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 900 กรัม

ใบที่ 8 ถ้วย ไม่เขียนลาย ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาด

เส้นผ่านศูนย์กลางปาก 14 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5 เซนติเมตร สูง 5.2 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 220 กรัม

ใบที่ 9 ถ้วย เขียนลายกอดดอกไม้ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 14 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4.5 เซนติเมตร สูง 5 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 160 กรัม

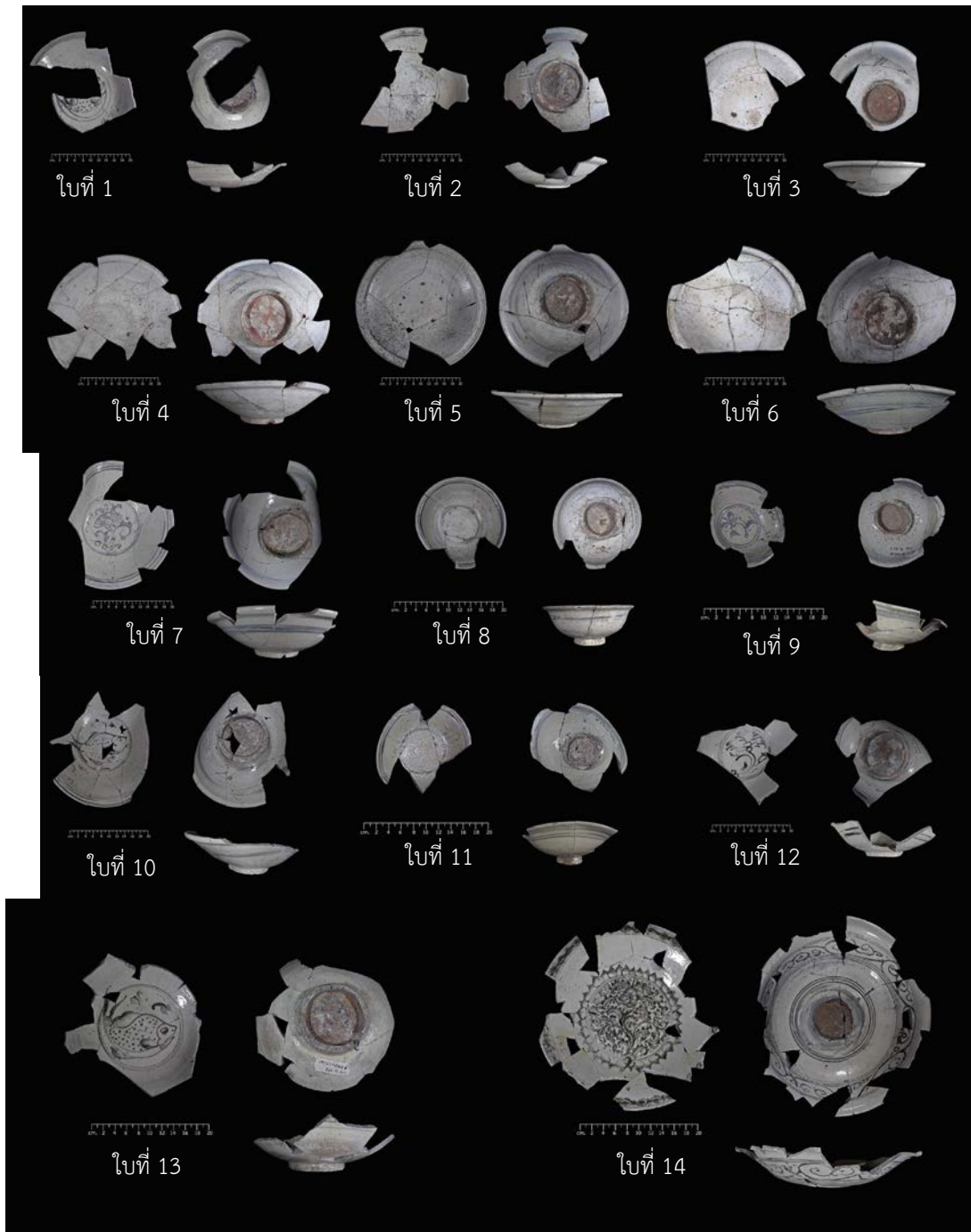
ใบที่ 10 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.6 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 700 กรัม

ใบที่ 11 ถ้วย ไม่เขียนลาย ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 12 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 3.9 เซนติเมตร สูง 5.3 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 140 กรัม

ใบที่ 12 จานทรงสูง เขียนลายกอดดอกไม้ ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากชำรุด วัตไม่ได้ ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.6 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 420 กรัม

ใบที่ 13 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากชำรุด วัตไม่ได้ ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.4 เซนติเมตร สูง 6 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 640 กรัม

ใบที่ 14 จานทรงสูง เขียนลายกอดดอกไม้ก้านต่อดอกเต็มพื้นที่ของก้นด้านใน ภายในเส้นวงกลมซึ่งขอบของเส้นวงกลมเขียนลายคล้ายดอกบัวโดยรอบ ขอบปากด้านในเขียนลายช่องกระจกรูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด แบ่งช่องกระจกด้วยลายเส้นตรง 3 เส้น อยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบด้านนอกเขียนลายก้านขดในเส้นวงกลมขนาน ขอบก้นด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.8 เซนติเมตร สูง 5.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 900 กรัม

ภาพที่ 134 หมายเลข # 375 กลุ่มที่ 8 ใบที่ 1-14

30. ถ้วย ทะเบียนหมายเลข # 378 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส จำนวน 1 ใบ พบที่ กริด SWQ ระดับ 230-240 cm.dt. เขียนลายกอดอกไม้ภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 12 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4.3 เซนติเมตร สูง 6 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 720 กรัม (ภาพที่ 135)

ภาพที่ 135 ถ้วย ทะเบียนหมายเลข # 378

31.จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 379 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส จำนวน 1 ใบ พบที่ กริด SWQ ระดับ 230-240 cm.dt. เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลม 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลม 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10 เซนติเมตร สูง 5 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,280 กรัม (ภาพที่ 135)

ภาพที่ 135 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 379

32. ทะเบียนหมายเลข # 380 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส จำนวน 2 ใบ พบที่ กริด SWQ ระดับ 230-240 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 136)

ใบที่ 1 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบ ขอบปากด้านในและด้านนอกไม่เขียนลาย เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.3 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 960 กรัม

ใบที่ 2 ถ้วย เขียนลายกอดอกไม้ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 14 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4.7 เซนติเมตร สูง 6.3 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 280 กรัม

ภาพที่ 136 ทะเบียนหมายเลข # 380 ใบที่ 1-2

33. จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 381 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส จำนวน 1 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 220-230 cm.dt. เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10 เซนติเมตร สูง 6.5 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,220 กรัม (ภาพที่ 137)

ภาพที่ 137 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 381

34. ทะเบียนหมายเลข # 382 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 3 ใบ พบที่ กริด SWQ ระดับ 230-240 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 138)

ใบที่ 1 ถ้วย ไม่เขียนลาย ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 4 เส้น เนื้อดินสีน้ำตาลแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 14 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 3.6 เซนติเมตร สูง 5 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 110 กรัม

ใบที่ 2 ชาม เขียนลายกอดอกไม้ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 18 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.9 เซนติเมตร สูง 5.9 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 400 กรัม

ใบที่ 3 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.9 เซนติเมตร สูง 6.8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,090 กรัม

ภาพที่ 138 ทะเบียนหมายเลข # 382 ใบที่ 1-3

35. **จานทรงสูง** ทะเบียนหมายเลข # 384 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 1 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 230-240 cm.dt. เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำ กระเซ็นประกอบภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.8 เซนติเมตร สูง 6 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,440 กรัม (ภาพที่ 139)

ภาพที่ 139 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 384

36. **ถ้วย** ทะเบียนหมายเลข # 386 จำนวน 1 ใบ พบที่ กริด SWQ ระดับ 230-240 cm.dt. ไม่เขียนลาย ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 4 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 14 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4.5 เซนติเมตร สูง 5.6 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 200 กรัม (ภาพที่ 140)

ภาพที่ 140 ถ้วย ทะเบียนหมายเลข # 386

37. ทะเบียนหมายเลข # 388 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 9 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 230-240 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 141)

ใบที่ 1 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น มีรอยขากี่ 6 ขา ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.6 เซนติเมตร สูง 7.1 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 800 กรัม

ใบที่ 2 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น มีรอยขากี่ 6 ขา ขอบปากชำรุด วัตไม่ได้ ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.6 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 720 กรัม

ใบที่ 3 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา ตัวปลาลักษณะอวบอ้วนอยู่ ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น มีรอยขากี่ 6 ขา ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.2 เซนติเมตร สูง 6.7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 820 กรัม

ใบที่ 4 ถ้วย ไม่เขียนลาย ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น มีรอยขากี่ 6 ขา ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 16 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4.8 เซนติเมตร สูง 6.5 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 240 กรัม

ใบที่ 5 ถ้วย ไม่เขียนลาย ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 14 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4.6 เซนติเมตร สูง 6 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 160 กรัม

ใบที่ 6 งานทรงสูง เขียนลายกอดดอกไม้เต็มพื้นที่ในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายก้านขดแบบง่ายๆ เป็นแถบลายระหว่างแนวเส้นวงกลมขนาน ส่วนขอบปากด้านนอกเขียนลายก้านขดแบบง่ายๆ เป็นแถบลายระหว่างแนวเส้นวงกลมขนาน เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 11.7 เซนติเมตร (ก้นติดกับที่ 6 ขา) สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,600 กรัม

ใบที่ 7 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น มีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบ

ปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.3 เซนติเมตร (ก้นติดกับก้น 6 ขา) สูง 5.6 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,200 กรัม

ใบที่ 8 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น มีรอยขากี่ ขอบปากชำรุด วัตไม่ได้ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.4 เซนติเมตร (ก้นติดกับก้น 6 ขา) สูง 8.2 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,260 กรัม

ใบที่ 9 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น มีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9 เซนติเมตร (ก้นติดกับก้น 6 ขา) สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,000 กรัม

ภาพที่ 141 ทะเบียนหมายเลข # 388 ใบที่ 1-9

38. จานทรงสูง ก้นจานติดกับกึ่งท่อ ทะเบียนหมายเลข # 389 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 1 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 230-240 cm.dt. เขียนลายกอดดอกไม้ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น และมีรอยขาที่ 6 ขา ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.8 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 2,080 กรัม (ภาพที่ 142)

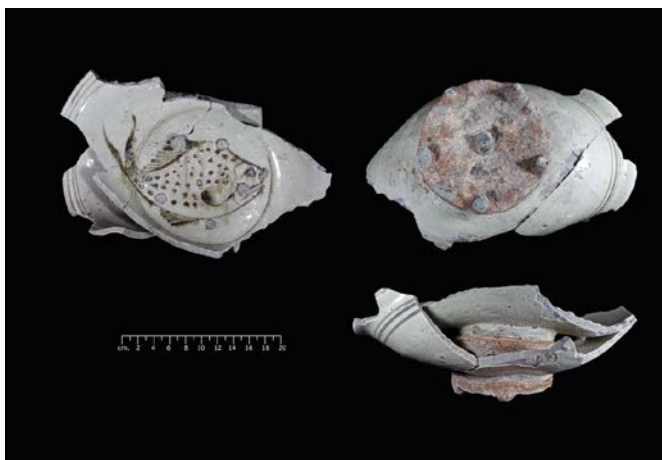
ภาพที่ 142 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 389

39. จานทรงสูง ติดกันหลายใบ ทะเบียนหมายเลข # 390 พบที่ กริด SEQ ระดับ 230-240 cm.dt. จานทรงสูงติดกันกับพาน และยังมีขอบปากของจานทรงสูงอีก 2 ใบติดอยู่ จานใบบนเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน (ก้นติดกับที่ 6 ขา) เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร ส่วนพานใบล่างเขียนลายกอดดอกไม้ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายคล้ายกลีบบัวเป็นแถบลายระหว่างแนวเส้นวงกลมขนาน ขอบด้านนอกเขียนลายคล้ายเครื่องจักสาน และเขียนลายช่องกระจกรูปสี่เหลี่ยม แต่ละช่องเขียนลายคล้ายดอกไม้แบบหวัด เนื้อดินสีเทา น้ำหนักรวม 2 ใบ 2,560 กรัม (ภาพที่ 143)

ภาพที่ 143 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 390

40. จานทรงสูง ติดกัน 2 ใบ ทะเบียนหมายเลข # 392 พบที่ กริด SEQ ระดับ 230-240 cm.dt. งานใบบนเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากชำรุด วัตไม่ได้ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น - เซนติเมตร (ก้นติดกับก้น 6 ขา) สูง - เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร ส่วนงานทรงสูงใบล่าง ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ก้นติดกับก้น 6 ขา เช่นกัน เนื้อดินสีเทา น้ำหนักรวม 2 ใบ 1,800 กรัม (ภาพที่ 144)

ภาพที่ 144 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 392

41. ทะเบียนหมายเลข # 393 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 10 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 230-240 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 145)

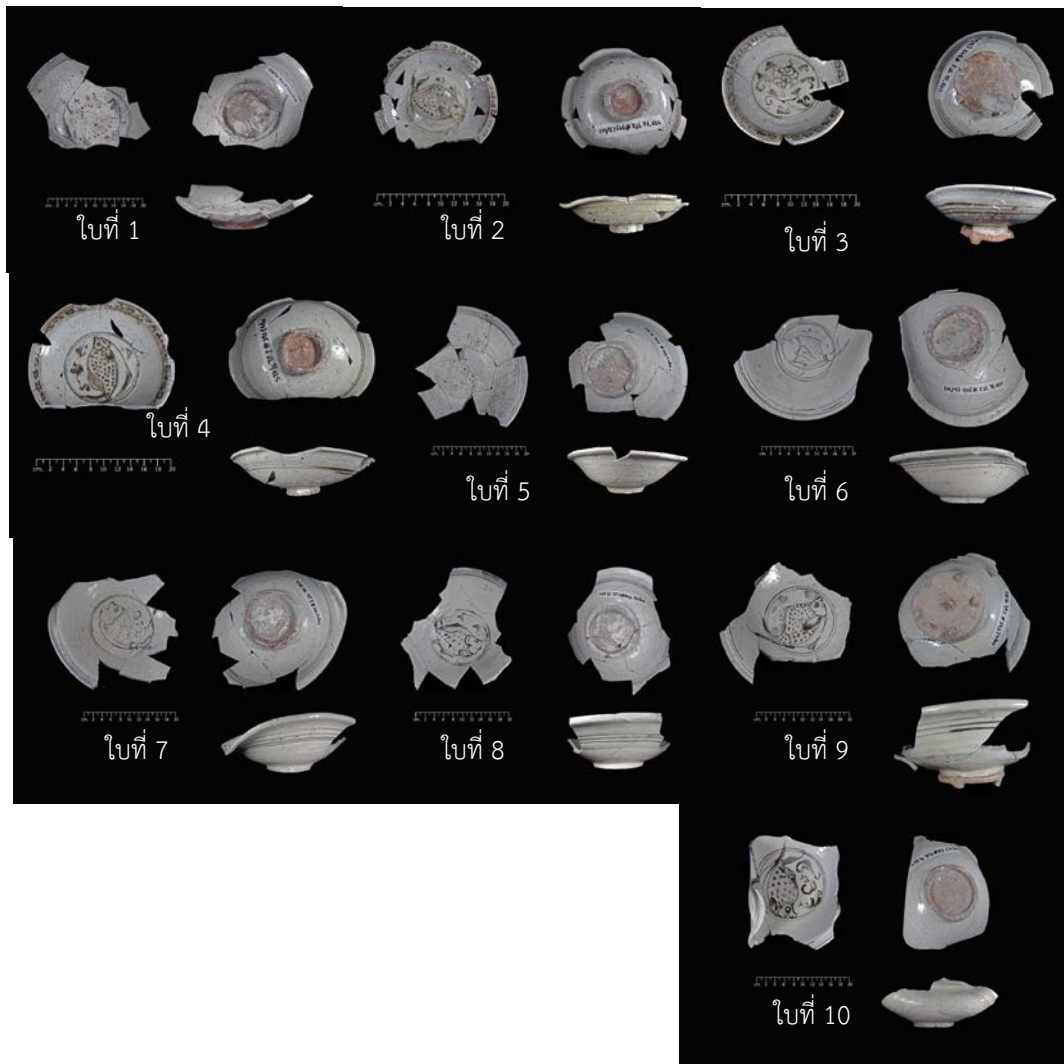
ใบที่ 1 งานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบบางส่วนเสื่อมสภาพ เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น มีรอยขากี่ 6 ขา ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 24 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9 เซนติเมตร สูง 7.2 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 600 กรัม

ใบที่ 2 ชาม เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายตัววัดปลายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 18 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5 เซนติเมตร สูง 3.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 340 กรัม

ใบที่ 3 ชาม เขียนลายกอดอกไม้้อยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น มีขอบปากด้านในเขียนลายตัววัดปลายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านนอกเขียน

ใบที่ 10 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น มีรอยขากี่ ขอบปากชำรุด วัตไม่ได้ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.7 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 960 กรัม

ภาพที่ 145 ทะเบียนหมายเลข # 393 ใบที่ 1-10

42. ทะเบียนหมายเลข # 395 กลุ่มที่ 2 เขียนลายสีดาบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 4 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 240-250 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 146)

ใบที่ 1 ชาม เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้น

วงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 20 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.1 เซนติเมตร สูง 3 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 380 กรัม

ใบที่ 2 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากชำรุด วัตไม่ได้ ขอบปากด้านในเขียนลายวัดปลายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบด้านนอกเขียนลายก้านขดภายในเส้นวงกลมขนาน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10 เซนติเมตร สูง 6 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 800 กรัม

ใบที่ 3 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากชำรุด วัตไม่ได้ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายก้านขดภายในเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 8.7 เซนติเมตร (ก้นติดกับก้น 6 ขา) สูง 5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,040 กรัม

ใบที่ 4 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 8.4 เซนติเมตร สูง 6 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 780 กรัม

ภาพที่ 146 ทะเบียนหมายเลข # 395 กลุ่มที่ 2 (4 ใบ) ใบที่ 1-4

43. ทะเบียนหมายเลข # 395 กลุ่มที่ 2 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส จำนวน 7 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 240-250 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 147)

ใบที่ 1 ถ้วย ไม่เขียนลาย ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 16 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.1 เซนติเมตร สูง 6.2 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 280 กรัม

ใบที่ 2 ถ้วย ไม่เขียนลาย ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น มีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 16 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4.7 เซนติเมตร สูง 6.3 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 300 กรัม

ใบที่ 3 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย อยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกไม่เขียนลาย เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.9 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 500 กรัม

ใบที่ 4 จานทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.8 เซนติเมตร สูง 7.6 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,020 กรัม

ใบที่ 5 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10 เซนติเมตร (ก้นติดกับที่ 6 ขา) สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,020 กรัม

ใบที่ 6 ถ้วย ลวดลายและน้ำเคลือบเสื่อมสภาพ เนื้อดินสีน้ำตาลแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 14 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4.9 เซนติเมตร สูง 5.9 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 240 กรัม

ใบที่ 7 ถ้วย ไม่เขียนลาย ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น มีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 16 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4.6 เซนติเมตร สูง 6.5 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 340 กรัม

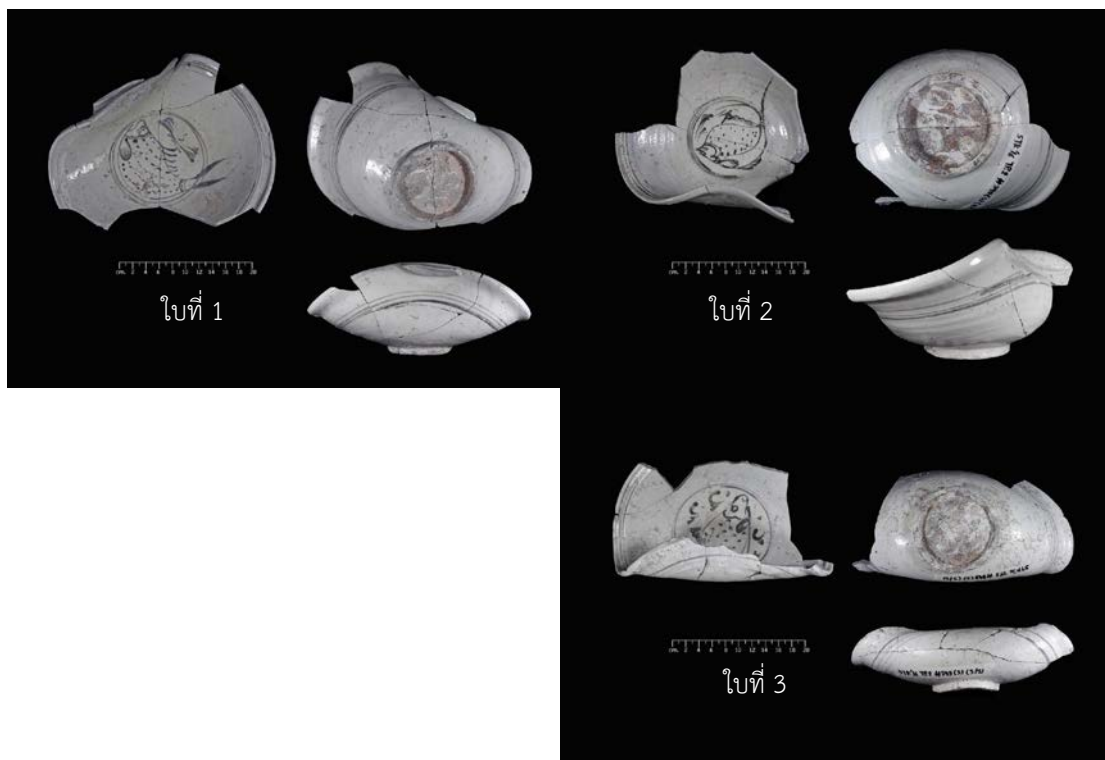
ภาพที่ 147 ทะเบียนหมายเลข # 395 กลุ่มที่ 2 (7 ใบ) ใบที่ 1-7

44. ทะเบียนหมายเลข # 395 กลุ่มที่ 3 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส จำนวน 3 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 240-250 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 148)

ใบที่ 1 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.2 เซนติเมตร สูง 5.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,080 กรัม

ใบที่ 2 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.8 เซนติเมตร สูง 6.6 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 880 กรัม

ใบที่ 3 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร (ปากบิดเบี้ยว) เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.9 เซนติเมตร สูง 6 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,140 กรัม

ภาพที่ 148 ทะเบียนหมายเลข # 395 กลุ่มที่ 3 ใบที่ 1-3

45. ทะเบียนหมายเลข # 395 กลุ่มที่ 4 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส จำนวน 4 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 240-250 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 149)

ใบที่ 1 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากชำรุด วัดไม่ได้ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางกัน 10.9 เซนติเมตร สูง 5.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 780 กรัม

ใบที่ 2 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย อยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากชำรุด วัดไม่ได้ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางกัน 8.5 เซนติเมตร สูง 6.8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,060 กรัม

ใบที่ 3 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางกัน 8.7 เซนติเมตร สูง 6.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,040 กรัม

ใบที่ 4 ถ้วย ไม่เขียนลาย ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 12 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางกัน 4 เซนติเมตร สูง 4.7 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 220 กรัม

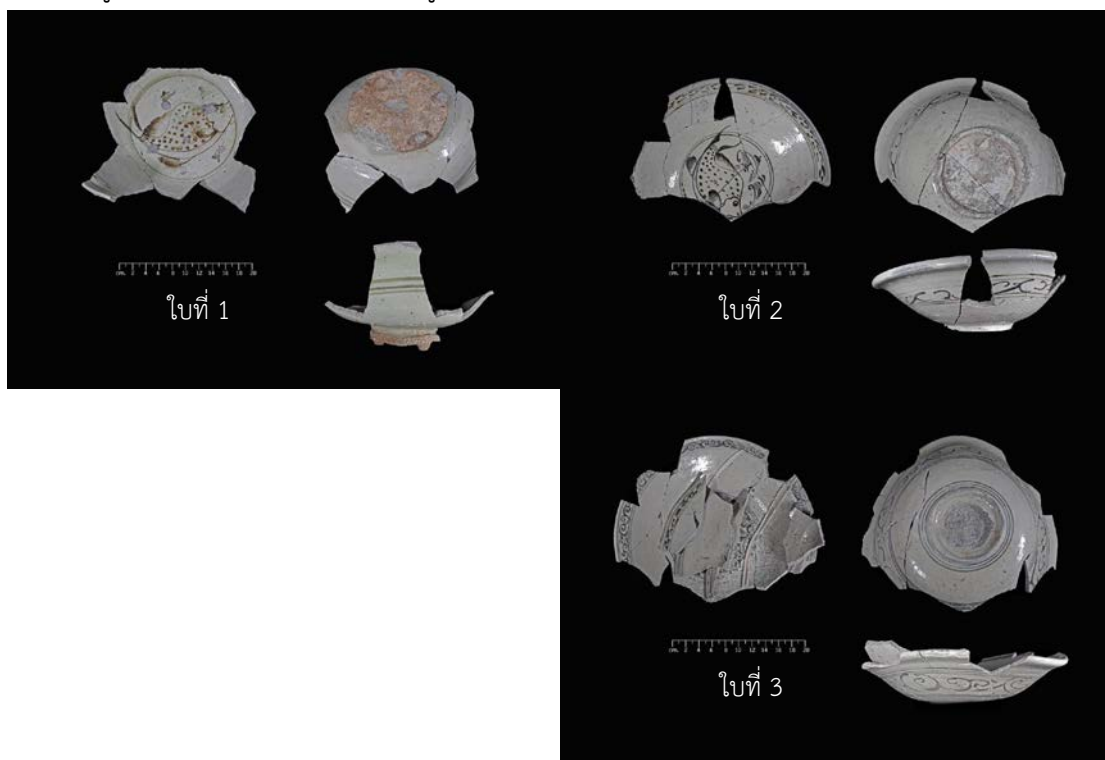
ภาพที่ 149 หมายเลข # 395 กลุ่มที่ 4 ใบที่ 1-4

46. ทะเบียนหมายเลข # 397 กลุ่มที่ 1 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส จำนวน 3 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 240-250 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 150)

ใบที่ 1 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากชำรุด วัดไม่ได้ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10 เซนติเมตร (ก้นติดกับก้น 6 ขา) สูง 5.7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 940 กรัม

ใบที่ 2 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย อยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายตัวปลาพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวอนภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบด้านนอกเขียนลายก้านขดภายในเส้นวงกลมขนาน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.7 เซนติเมตร สูง 6.6 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 840 กรัม

ใบที่ 3 งานทรงสูง ขอบปากติดกันหลายใบ ใบล่างที่สมบูรณ์กว่า เขียนลายกอดอกไม้อยู่ ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนก้านขดเป็นแถบลายระหว่างแนวเส้นวงกลมขนาน ขอบด้านนอกเขียนก้านขดเป็นแถบลายระหว่างแนวเส้นวงกลมขนาน เช่นกัน ส่วนขอบก้นด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 8.8 เซนติเมตร สูง 7.4 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,140 กรัม

ภาพที่ 150 ทะเบียนหมายเลข # 397 กลุ่มที่ 1 ใบที่ 1-3

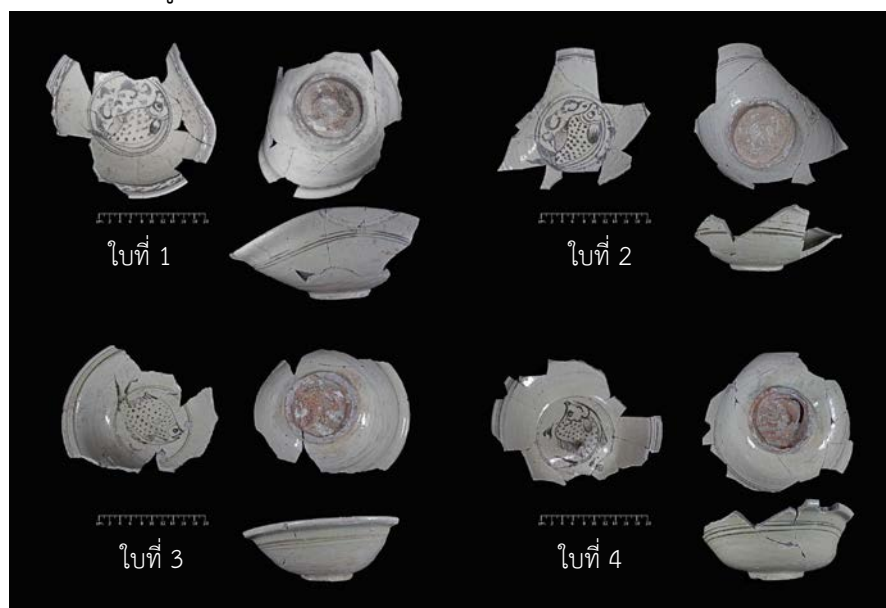
47. ทะเบียนหมายเลข # 397 กลุ่มที่ 2 เขียนลายสีดำนบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 4 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 240-250 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 151)

ใบที่ 1 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายตัวปลาพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.6 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 960 กรัม

ใบที่ 2 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย อยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.5 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 900 กรัม

ใบที่ 3 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย อยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.4 เซนติเมตร สูง 7.8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 880 กรัม

ใบที่ 4 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.2 เซนติเมตร สูง 8.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 860 กรัม

ภาพที่ 151 ทะเบียนหมายเลข # 397 กลุ่มที่ 2 ใบที่ 1-4

48. ทะเบียนหมายเลข # 397 กลุ่มที่ 3 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 5 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 240-250 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 152)

ใบที่ 1 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9 เซนติเมตร สูง 7.1 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 840 กรัม

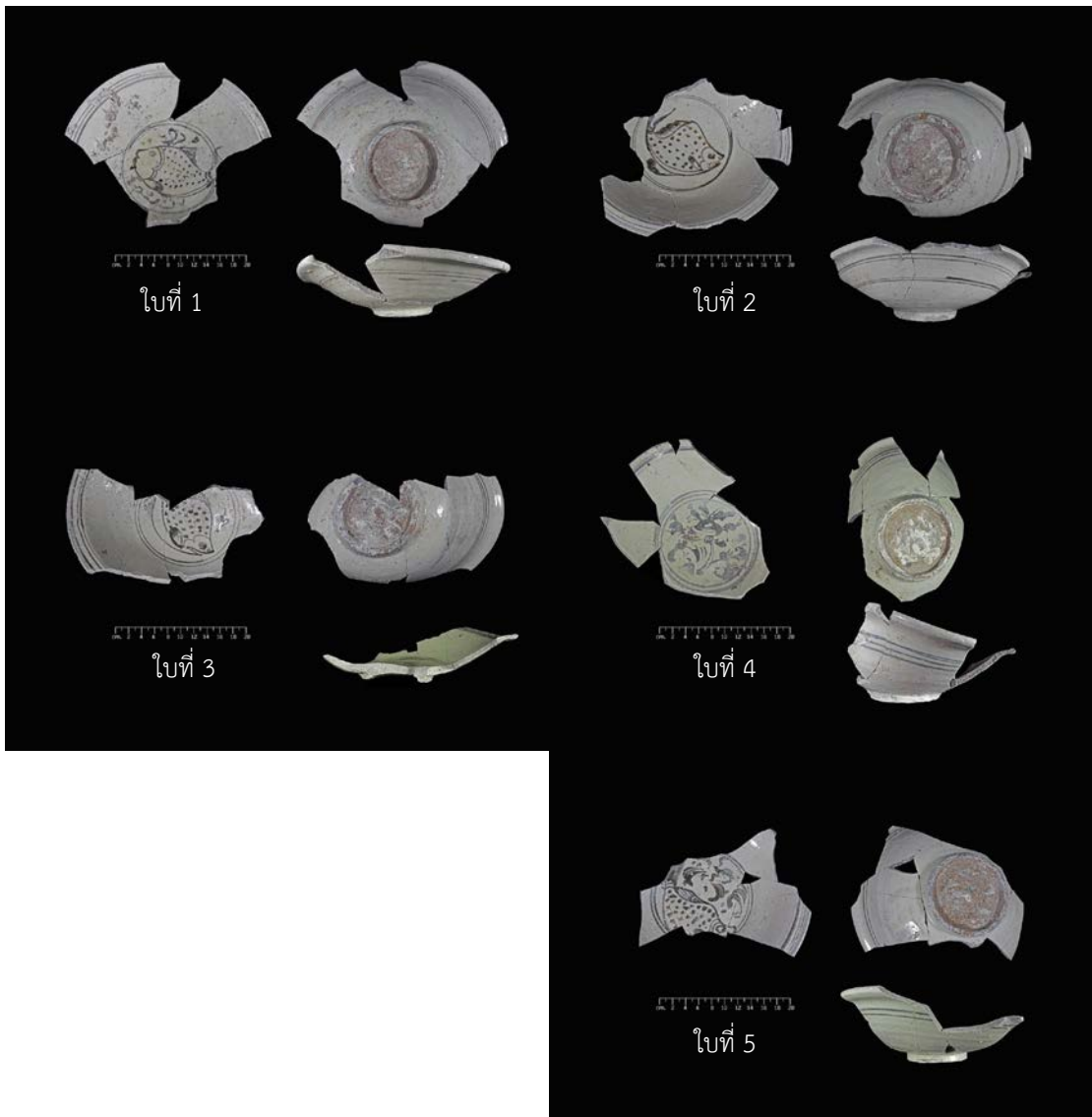
ใบที่ 2 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย อยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนแถบลายเส้นวงกลมขนาน 4 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.7 เซนติเมตร สูง 8.8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 820 กรัม

ใบที่ 3 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.6 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 600 กรัม

ใบที่ 4 จานทรงสูง เขียนลายกอดอกไม้อยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.7 เซนติเมตร สูง 8.3 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 780 กรัม

ใบที่ 5 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.4 เซนติเมตร สูง 7.7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 460 กรัม

ภาพที่ 152 ทะเบียนหมายเลข # 397 กลุ่มที่ 3 ไบที่ 1-5

49. จานทรงสูง ติดกัน 2 ไบ ทะเบียนหมายเลข # 399 พบที่ กริด SEQ ระดับ 240-250 cm.dt. ขามไบบนขนาดเล็กกว่า เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายตัวตปลาพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 20 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น - เซนติเมตร (ก้นติดกับก้น) สูง 5 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร ส่วนจานทรงสูงไบล่าง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายตัวตปลาพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ก้นจานด้านในติดกับก้นและขามไบบน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28

เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.5 เซนติเมตร (ก้นติดกับกึ่ง 6 ขา) สูง 8.5 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนักรวม 2 ใบ 2,100 กรัม (ภาพที่ 153)

ภาพที่ 153 ทะเบียนหมายเลข # 399

50. ทะเบียนหมายเลข # 399 กลุ่มที่ 2 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 2 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 240-250 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 154)

ใบที่ 1 ขาม เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายวัดปลายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 20 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.5 เซนติเมตร สูง 7.6 เซนติเมตร (ก้นติดกับกึ่ง 5 ขา) หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 660 กรัม

ใบที่ 2 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนแถบลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.7 เซนติเมตร สูง 8.3 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 940 กรัม

ภาพที่ 154 ทะเบียนหมายเลข # 399 กลุ่มที่ 2 ใบที่ 1-2

51. ขาม ทะเบียนหมายเลข # 400 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส จำนวน 1 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 240-250 cm.dt. เขียนลายกอดดอกไม้อยู่ในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 18 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.3 เซนติเมตร สูง 5.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 420 กรัม (ภาพที่ 155)

ภาพที่ 155 ทะเบียนหมายเลข # 400

51. จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 401 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส จำนวน 1 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 240-250 cm.dt. เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนแถบลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.8 เซนติเมตร (ก้นติดกับที่ 6 ขา) สูง 6.3 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,480 กรัม (ภาพที่ 156)

ภาพที่ 156 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 401

52. ทะเบียนหมายเลข # 402 เขียนลายสีดำนบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส จำนวน 5 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 240-250 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 157)

ใบที่ 1 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากชำรุด วัดไม่ได้ ก้นติดกับที่ 6 ขา เนื้อดินสีเทา เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.1 เซนติเมตร สูง 5.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 780 กรัม

ใบที่ 2 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากชำรุด วัดไม่ได้ ก้นติดกับที่ 6 ขา เนื้อดินสีเทา เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9 เซนติเมตร สูง 7.2 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 880 กรัม

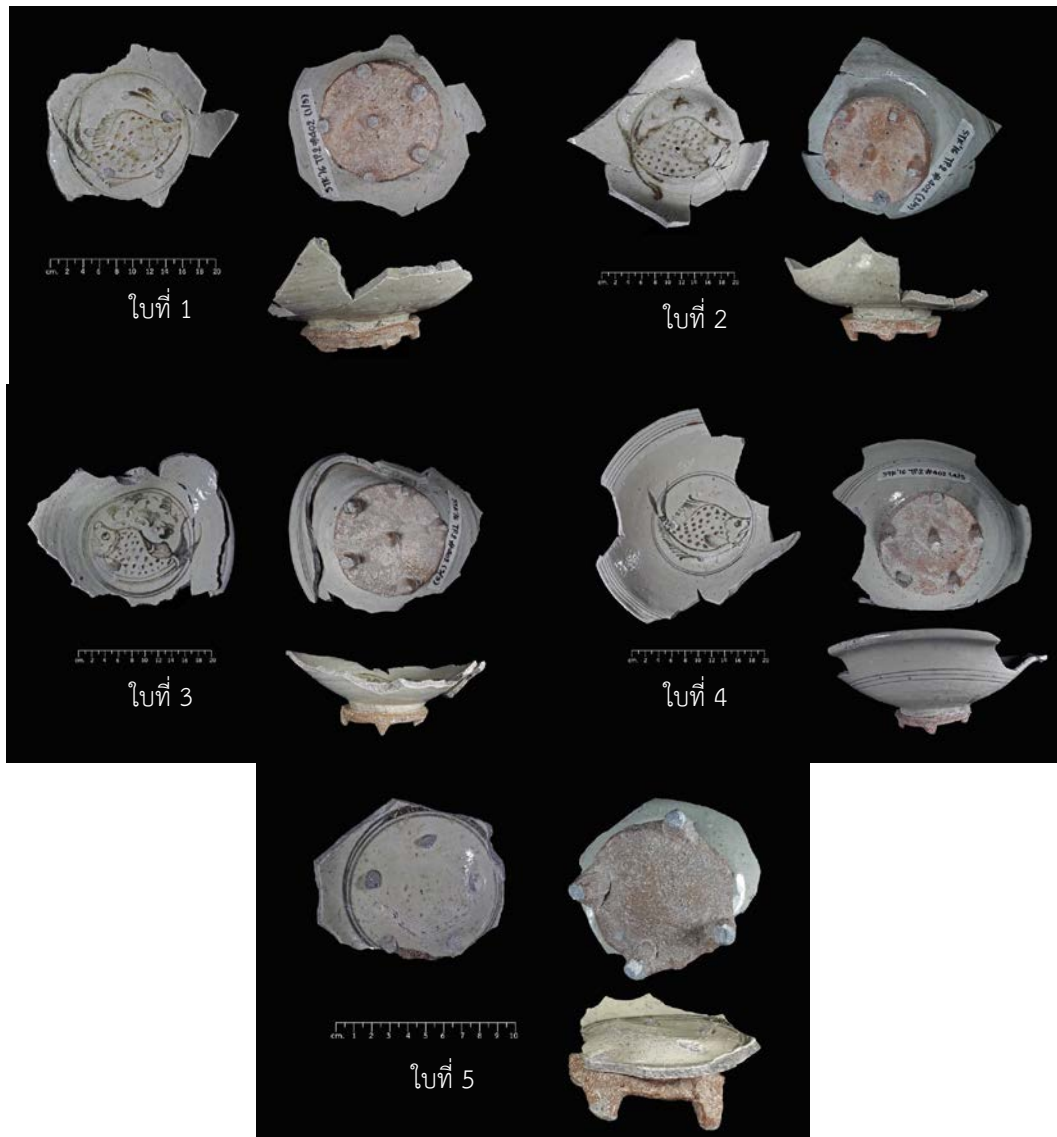
ใบที่ 3 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากชำรุด วัดไม่ได้ ก้นติดกับที่ 6 ขา เนื้อดินสีเทา เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.5 เซนติเมตร สูง 6.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,000 กรัม

ใบที่ 4 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย อยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 4 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ก้นติดกับที่ 6 ขา เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10 เซนติเมตร สูง 9.5 เซนติเมตร หนา 0.8 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,200 กรัม

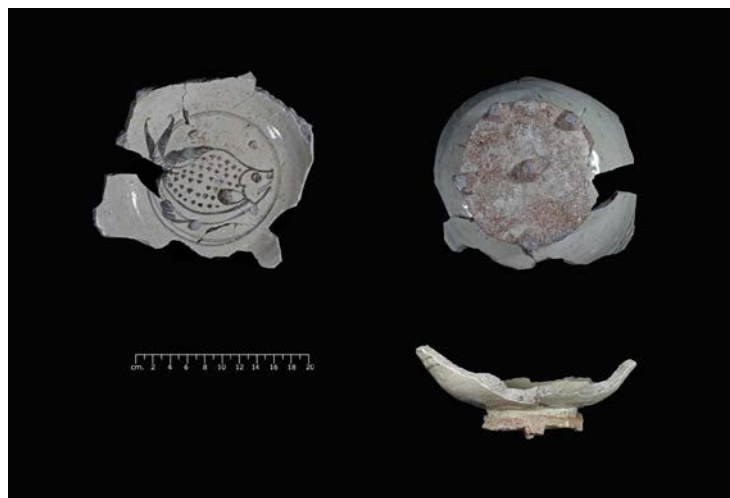
ใบที่ 5 ถ้วย ก้นถ้วยด้านในไม่เขียนลาย แต่เขียนเส้นวงกลม 3 เส้น ขอบปากชำรุด วัดไม่ได้ ก้นติดกับที่ 4 ขา เนื้อดินสีเทา เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4.5 เซนติเมตร สูง - เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 220 กรัม

53. จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 402 กลุ่มที่ 2 (1 ใบ) เขียนลายสีดำนบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส พบที่ กริด SEQ ระดับ 240-250 cm.dt. เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย อยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากชำรุด วัดไม่ได้ ก้นติดกับที่ 6 ขา เนื้อดินสีเทา เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.5 เซนติเมตร สูง 6.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 980 กรัม (ภาพที่ 158)

54. จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 404 เขียนลายสีดำนบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส จำนวน 1 ใบ พบที่ กริด SWQ ระดับ 240-250 cm.dt. เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนแถบลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.1 เซนติเมตร สูง 6.7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 880 กรัม (ภาพที่ 159)

ภาพที่ 157 ทะเบียนหมายเลข # 402 ไหที่ 1-5

ภาพที่ 158 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 402 กลุ่มที่ 2 (มี 1 ไห)

ภาพที่ 159 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 404

55. ปาน (ส่วนเชิง) ทะเบียนหมายเลข # 405 เขียนลายสีดำบนพื้นสีขาวใต้เคลือบใส จำนวน 2 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 240-250 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 160)

ใบที่ 1 เชิงพาน เขียนลายพรรณพฤกษา อยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น และ 3 เส้น เนื้อดินสีเทา เส้นผ่านศูนย์กลางเชิง 14 เซนติเมตร สูง 8.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 420 กรัม

ใบที่ 2 เชิงพาน เขียนลายใบไม้สามเหลี่ยมคล้ายกลีบดอกบัว อยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น และ 3 เส้น เนื้อดินสีเทา เส้นผ่านศูนย์กลางเชิง 14 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 400 กรัม

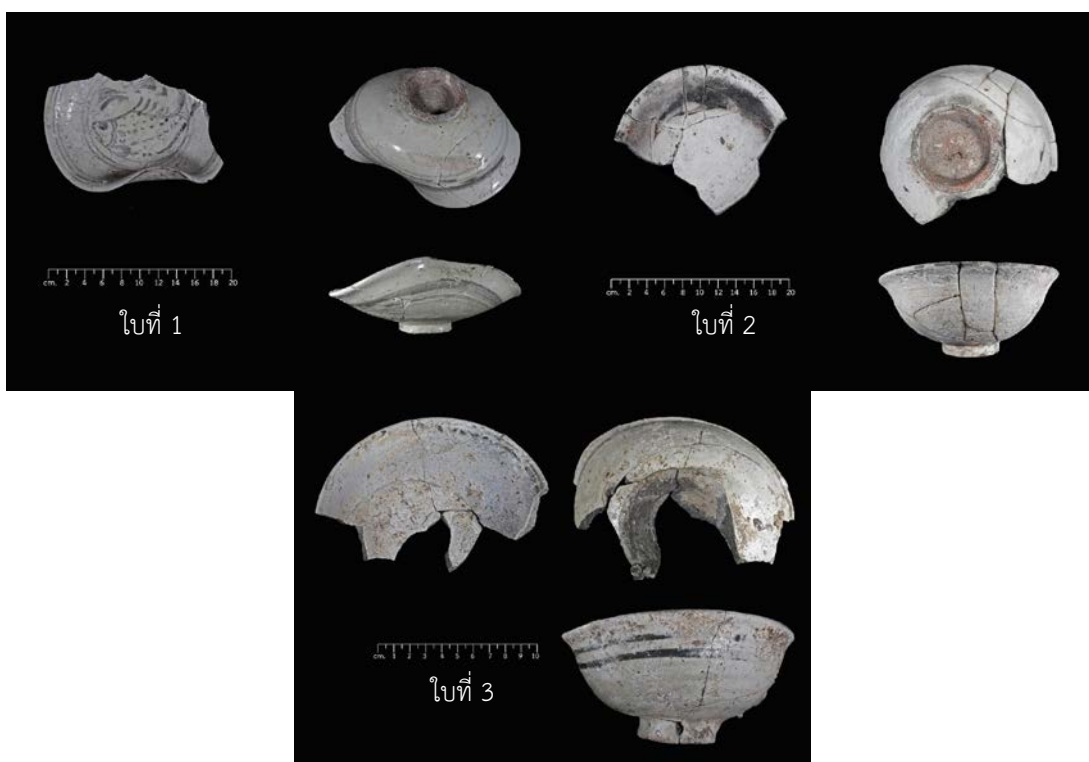
ภาพที่ 160 เชิงพาน ทะเบียนหมายเลข # 405 ใบที่ 1-2

56. ทะเบียนหมายเลข # 406 เขียนลายสีดำนบนพื้นสีขาวได้เคลือบใส จำนวน 3 ใบ พบที่ กริด SEQ ระดับ 240-250 cm.dt. ดังนี้ (ภาพที่ 161)

ใบที่ 1 ชามทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนแถบลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น แต่พบร่องรอยเขียนทับเส้นเดิม เนื้อดินสีเทา เส้นผ่านศูนย์กลางปาก 16 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.5 เซนติเมตร สูง 6 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 280 กรัม

ใบที่ 2 ชามทรงสูง ลวดลายและน้ำเคลือบชำรุด มีร่องรอยถูกเผาไหม้ เส้นผ่านศูนย์กลางปาก 16 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.5 เซนติเมตร สูง 6.7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 220 กรัม

ใบที่ 3 ถ้วย ลวดลายและน้ำเคลือบชำรุดบางส่วน ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เช่นกัน เนื้อดินสีเทา เส้นผ่านศูนย์กลางปาก 12 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4.7 เซนติเมตร สูง 5.2 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 80 กรัม

ภาพที่ 161 ทะเบียนหมายเลข # 406 ใบที่ 1-3

57. **จานทรงสูง** ทะเบียนหมายเลข # 407 ลวดลายและน้ำเคลือบชำรุด จำนวน 1 ใบ พบที่ กริด SWQ ระดับ 240-250 cm.dt. เนื้อดินสีน้ำตาลแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9 เซนติเมตร สูง 6.7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 880 กรัม (ภาพที่ 162)

ภาพที่ 162 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข # 407

3.2.3 ชั้นดินทางวัฒนธรรม หลุมขุดค้น TP.2/2559

เมื่อประมวลผลจากชั้นดินทับถมทางโบราณคดี และโบราณวัตถุที่พบ รวมถึงความแตกต่างของภาชนะดินเผา ทำให้สามารถแบ่งชั้นวัฒนธรรมของหลุมขุดค้น TP.2/2559 เป็น 2 สมัย ดังนี้ (ตารางที่ 11 ภาพที่ 166)

ชั้นวัฒนธรรมที่ 1 สมัยแรก

ชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 2 เป็นชั้นประกอบกิจกรรมสมัยแรก พบร่องรอยของชั้นถ่านสีดำที่เกิดจากกิจกรรมการเผาภาชนะทั่วทั้งพื้นผิวดิน และหลุมทิ้งภาชนะสังคโลกที่เสียหายแล้วคัดแยกทิ้ง ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นชั้นกิจกรรมการเผาในระยะแรก ก่อนการตั้งเตาหมายเลข สท.12 ชั้นนี้ประกอบด้วย ชั้นดินสมมติตั้งแต่ ชั้นดินสมมติที่ 7 ระดับ 140-150 cm.dt. ถึงชั้นดินสมมติที่ 12 ระดับ 190-200 cm.dt. ความหนาของชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 2 โดยรวมแล้วหนาประมาณ 50 เซนติเมตร แต่บริเวณกริด SEQ ซึ่งเป็นหลุมลึกเป็นร่องรอยผิดปกติ (Feature) ของหลุมทิ้งภาชนะสังคโลกที่เสียหายจากการเผาในอดีต จะสิ้นสุดที่ระดับ 14 ระดับ 250 cm.dt. ดังนั้น หลุมดังกล่าวจึงมีความหนาของประมาณ 1.00 เมตร นอกจากนี้ยังมีร่องรอยของหลุมลึกขอบเขตบริเวณกริด NWQ และกริด SWQ ลึกลงไปสิ้นสุดที่ระดับ 28 ระดับ 350-360 cm.dt.

เนื้อภาชนะดินเผาที่พบในกลุ่มภาชนะดินเผาหมายเลข 1 ที่พบร่วมกับตัวอย่างนี้ ได้แก่ เนื้อสีเทา-เทาเข้ม ภาชนะดินเผาส่วนใหญ่ที่พบมีเนื้อดินอยู่ในกลุ่มนี้ คือมีเนื้อดินละเอียด มีรูพรุนเล็กน้อย และมีผลึกแร่สีขาวจำพวกเฟลด์สปาร์ และจุดแร่สีดำเม็ดเล็กๆ ผสมอยู่ แต่บางชิ้นจุดแร่สีดำมีจำนวนน้อยมาก จนสังเกตเห็นได้ยาก

ลวดลายที่ตกแต่งภาชนะดินเผาที่พบ นอกจากลายเส้นที่ขีดเป็นวงกลมขนานรอบภาชนะ ทั้งด้านนอกและด้านในแล้ว ยังพบการเขียนลายแบบอื่น ซึ่งสามารถแบ่งเป็นกลุ่มได้ 3 กลุ่มลาย (ภาพที่ 163-164) ดังนี้

1. ลายดอกไม้ ลักษณะเป็นการเขียนลายแบบง่าย ลายเส้นไม่ละเอียดมากนัก การเขียนลายดอกไม้มักเขียนให้มีก้านดอกเป็นเส้นคู่ตัวโค้ง โค้นดอกหรือเกสรเขียนเป็นวงกลม กลีบดอกเป็นเส้นตัวโค้งเป็นวงบรรจบที่โคนดอก พื้นที่รอบดอกไม้ใช้วิธีการทวัดแต้มด้วยลายเส้นให้ดูคล้ายใบไม้

นอกจากนี้ ภาชนะบางใบอาจมีโครงสร้างลายคล้ายลายข้างต้น แต่มีรายละเอียดในการเขียนลายดอกไม้ที่บรรจงและละเอียดมากกว่า รวมทั้งน้ำหนักลายเส้นที่สวยงามกว่า ภาชนะบางใบถูกประดิษฐ์ลายให้มีเส้นสวยงามมากขึ้นด้วยการผูกลายดอกไม้และใบไม้ที่อยู่โดยรอบ ให้ตัวด้รับกันจนเต็มพื้นที่วงกลม นอกจากนี้ ยังพบว่ามีการประดิษฐ์กรอบวงกลมของภาพด้วยลายกลีบดอกไม้ด้วย

2. ลายปลา พบบริเวณด้านในภาชนะ ซึ่งมีหลายลักษณะ แต่ในเชิงโครงสร้างของลายเป็นการเขียนลายปลาอยู่ภายในเส้นวงกลมขนานสองชั้นที่เขียนรอบกันجانด้านใน ส่วนตัวลายปลา มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เช่น

- ลายปลาตัวเดียว อยู่ภายในวงกลม มีทั้งที่หันหัวไปทางซ้ายและขวา ด้านบนของลายมีการปล่อยพื้นที่ว่าง ไม่มีการเขียนลายใดๆ

- ลายปลาคาบดอกไม้ คาดว่าเป็นการประดิษฐ์ลายให้เต็มพื้นที่ภาชนะ โดยเขียนลายปลาด้านล่างของวงกลม บริเวณปากของปลา มีลายเส้นก้านดอกไม้โค้งขึ้นไปด้านบน แล้วเขียนลายดอก บางใบอาจเป็นเพียงการแต้มให้คล้ายใบไม้เท่านั้น

- ลายกลุ่มปลา ถือเป็นลายวิจิตร โดยขึ้นที่พบเป็นการแบ่งพื้นที่วงกลมเป็นส่วน แต่ละส่วนเขียนลายปลาหันหัวเข้าหากัน

3. ลายก้านขดและลายประดับแบบหวัด พบบริเวณขอบปากภาชนะดินเผาทั้งด้านนอกและด้านในของภาชนะทรงจาน โดยลายด้านนอกเป็นการเขียนลายตัวโค้ง สลับรับกันอยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน ส่วนลายประดับที่ขอบจานด้านในที่พบ เป็นการแต้มลายขีดเส้นสั้นๆ อยู่ภายในเส้นขอบคู่

ภาพที่ 163 ตัวอย่างการเขียนลายดอกไม้ในชั้นวัฒนธรรมที่ 1 ของหลุมขุดค้น TP.2/2559

ภาพที่ 164 ตัวอย่างการเขียนลายปลาในชั้นวัฒนธรรมที่ 1 ของหลุมชุดค้น TP.2/2559

นอกจากนี้ ในชั้นวัฒนธรรมนี้ ยังพบหลักฐานสำคัญ คือ กี้ พบเป็นภาชนะดินเผาที่มีก้นหักหรือติดอยู่กับภาชนะดินเผาอย่างชัดเจน ทั้งก้นที่หักและก้นน้ำอ้อย จากหลักฐานที่พบ นอกจากทำให้เชื่อว่าเป็นชั้นดินที่เกิดจากการคัดแยกผลิตภัณฑ์ที่เสียหายแล้ว ยังสะท้อนถึงวิธีการจัดเรียงภาชนะในขั้นตอนการเผาครั้งสุดท้าย ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากลักษณะของภาชนะดินเผาที่มีก้นติดอยู่ เพราะส่วนใหญ่มีการเขียนลายและเคลือบผิวภาชนะเรียบร้อยแล้ว นอกจากนี้ ร่องรอยของการใช้ก็ยังช่วยยืนยันวิธีการจัดเรียงภาชนะดินเผาอีกด้วย (ภาพที่ 165)

ภาพที่ 165 ตัวอย่างก้นและภาชนะติดกับก้น ในชั้นวัฒนธรรมที่ 1 ของหลุมชุดค้น TP.2/2559

ดังนั้น ชั้นวัฒนธรรมสมัยแรกของหลุมขุดค้น TP.2/2559 โบราณวัตถุประเภทภาชนะดินเผาและกึ่งแบบต่างๆ ที่พบ แสดงถึงวิธีการจัดเรียงภาชนะภายในเตาเผา โดยการใช้กึ่งที่ทอวางภาชนะใบแรก เพื่อให้ความร้อนไหลผ่าน ส่วนใบที่อยู่ถัดขึ้นไป ใช้กึ่งบน้ำอ้อยวางกั้นระหว่างภาชนะแต่ละใบ ลักษณะจากจัดวางเรียงภาชนะเช่นนี้ เป็นวิธีการอย่างหนึ่งในขั้นตอนการเผาภาชนะ ซึ่งพยายามป้องกันไม่ให้อาชนะติดกันเมื่อผ่านกระบวนการเผา วัตถุประสงค์และคุณประโยชน์จากการใช้กึ่ง จึงอยู่ที่ช่วยให้สามารถเรียงซ้อนภาชนะได้หลายใบในการเผาแต่ละครั้ง อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มโอกาสที่จะได้ผลิตภัณฑ์ในจำนวนที่คุ้มค่าต่อแรงงานและทรัพยากรที่ใช้ในการเผาแต่ละครั้งด้วย นอกจากนี้ร่องรอยของกึ่งและการใช้กึ่งก็ยังช่วยสะท้อนและเน้นย้ำความต้องการผลิตภาชนะดินเผาในจำนวนที่มาก ซึ่งแสดงว่าหลักฐานทั้งหมดที่พบเป็นส่วนหนึ่งในการผลิตเชิงอุตสาหกรรมสมัยสุโขทัย ซึ่งภาชนะดินเผาทรงงานและขามที่พบมีการตกแต่งภาชนะด้วยการเขียนลายสีดำบนร่องพื้นสีขาว ลวดลายที่นิยมใช้นอกจากลายเส้นวงกลมขีดรอบภาชนะแล้ว ยังมีลายดอกไม้ ลายปลา และลายก้านขด ซึ่งชั้นวัฒนธรรมสมัยแรกของหลุมขุดค้นนี้ คล้ายคลึงกับชั้นวัฒนธรรมสมัยแรกของหลุมขุดค้น TP.1/2559

ชั้นวัฒนธรรมที่ 2 สมัยหลัง

ตรงกับ ชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 1 เป็นชั้นถมพื้นที่ และชั้นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้าง หรือกิจกรรมการเผาภาชนะของเตาหมายเลข สท.12 ซึ่งเป็นเตาตะกรับ 2 เตา และเป็นชั้นกิจกรรมสมัยหลัง ประกอบด้วย ชั้นดินสมมติตั้งแต่ ชั้นระดับผิวดิน (Surface) ที่ระดับ 80 cm.dt ถึงชั้นดินสมมติที่ 7 ระดับ 140-150 cm.dt. ความหนาของชั้นนี้วัดจากผิวดินจนถึงผิวดินของชั้นดินสมมติที่ 7 ระดับ 150 cm.dt. หนาประมาณ 70 เซนติเมตร

หลักฐานทางโบราณคดีที่พบ ประกอบด้วย กระปุกเนื้อดิน กึ่งแบนแบบ 5-6 ขา กึ่งทอกระเบื้องมุงหลังคาเนื้อดิน และเครื่องสังคโลก ส่วนใหญ่เป็น ประเภทถ้วย ทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำใต้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้ หรือลายดอกไม้แบบหวัด อยู่ภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นตั้งแบบหวัดภายในแถบวงกลม ด้านนอกเขียนลายช่องกระจกคล้ายลายจักสานสลับลายเส้นตั้ง ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เป็นต้น ซึ่งชั้นวัฒนธรรมสมัยหลังของหลุมขุดค้นนี้ คล้ายคลึงกับชั้นวัฒนธรรมสมัยหลังของหลุมขุดค้น TP.1/2559

ตารางที่ 11 แสดงหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในชั้นวัฒนธรรมของหลุมขุดค้น TP.2/2559

ชั้นดินสมมติ (Level)		ระดับ ความ ลึก (cm.dt.)	เศษภาชนะ ดินเผาเนื้อดิน		เศษภาชนะดิน เผาเนื้อแกร่ง		กี้ (สิ่งรองรับ เครื่องปั้นดินเผา)		นิเวศน์วัตถุ		อื่นๆ		รวมจำนวน	
			ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม
ชั้น วัฒนธรรม ที่ 2	Surface	0 - 80	121	3344	1013	27149	454	22437	29	205	315	11887	1932	65022
	1	80-90	136	3978	651	15245	260	15694	-	-	154	6539	1201	41456
	2	90-100	55	1339	152	4927	148	9575	5	25	67	3834	427	19700
	3	100-110	65	1988	95	2815	66	4875	-	-	58	3490	284	13168
	4	110-120	49	1899	85	3374	74	5080	9	85	21	972	238	11410
	5	120-130	28	1458	64	3202	55	3975	7	45	19	1823	173	10503
	6	130-140	62	2979	131	4606	96	8594	27	30	64	5953	380	22162
รวม			516	16985	2191	61318	1153	70230	77	390	698	34498	4635	183421
ชั้น วัฒนธรรม ที่ 1	7	140-150	35	1535	71	3687	33	2896	167	216	18	1351	324	9685
	8	150-160	43	2125	172	8198	47	4863	38	94	17	1009	317	16289
	9	160-170	32	1690	115	6375	37	5735	27	70	6	917	217	14787
	10	170-180	24	1821	109	4948	63	7607	15	92	16	1432	227	15900
	11	180-190	23	465	58	3495	56	7696	25	110	9	985	171	12734
	12	190-200	13	437	64	7460	174	21212	25	70	4	407	280	29586
	13	200-210	7	556	28	893	89	11635	10	60	3	2392	137	15536
	14	210-220	1	5	205	43141	474	75510	-	-	7	610	687	119266
	15	220-230	-	-	361	36860	267	51955	1	5	-	-	629	88820
	16	230-240	2	15	1958	107865	235	39100	3	15	4	105	2202	147100
	17	240-250	3	145	714	56447	141	30625	-	-	6	133	864	87350
	18	250-260	-	-	12	6605	67	8440	4	220	16	139	99	15404
	19	260-270	1	94	5	107	33	275	-	-	4	20	43	496
	20	270-280	3	20	14	368	-	-	-	-	4	55	21	443
	21	280-290	2	250	11	365	5	2856	-	-	5	275	23	3746
	22	290-300	6	295	10	400	5	777	23	60	8	214	52	1746
	23	300-310	-	-	8	1120	4	295	32	171	18	1590	62	3176
	24	310-320	-	-	8	268	-	-	7	40	5	247	20	555
	25-26	320-340	-											-
27-28	340-360	2	28	17	216	1	10	8	205	6	125	34	584	
รวม			197	9481	3940	288818	1731	271487	385	1428	156	12006	6409	541366

ภาพที่ 166 แสดงชั้นดินวัฒนธรรมหลุมขุดค้น TP.2/2559

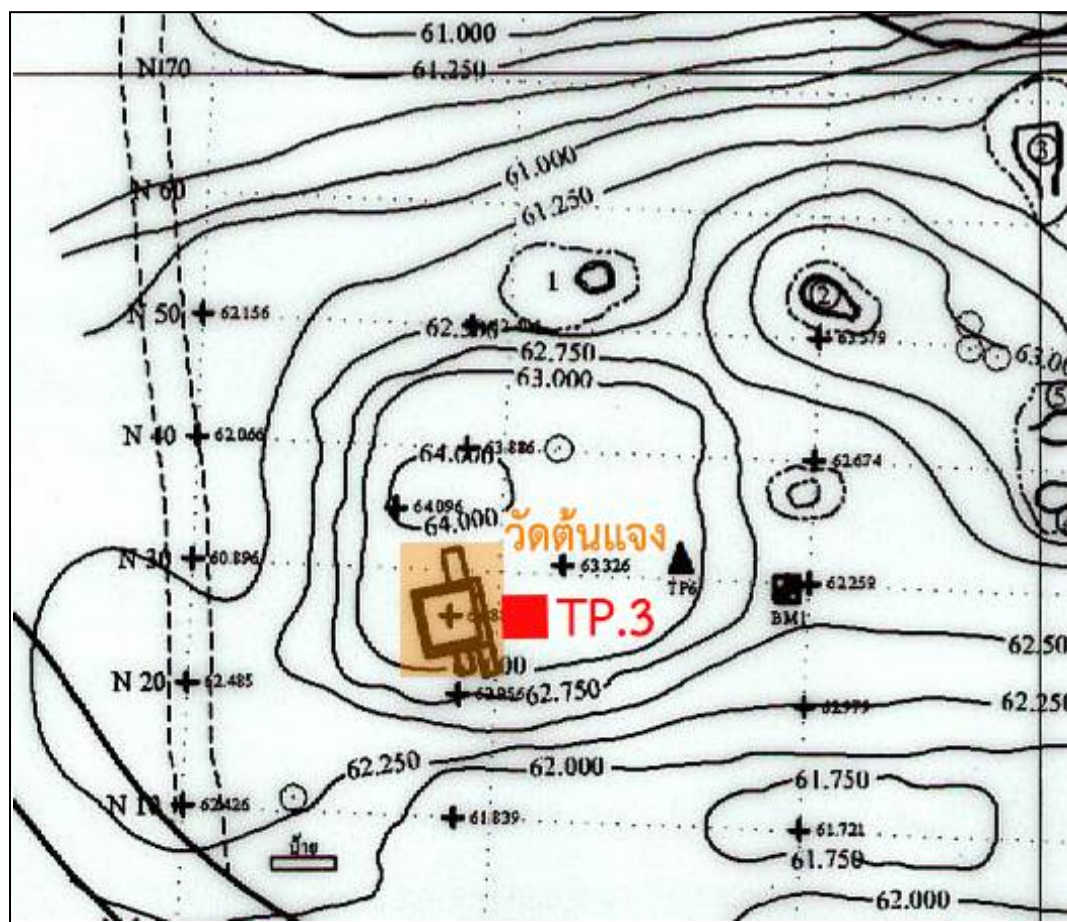
3.3 หลุมขุดค้น TP.3/2559

3.3.1 การขุดค้นทางโบราณคดี

หลุมขุดค้น TP.3/2559 ตั้งอยู่ติดกับโบราณสถานวัดต้นแจงด้านทิศตะวันออก โดยวางผังหลุมขุดค้นขนาด 3x3 เมตร (แผนผังที่ 5) (ภาพที่ 167-168) กำหนดเส้นระดับมาตรฐาน 00 cm.dt = เส้นระดับ 65.5 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ซึ่งเป็นค่าระดับที่สูงกว่าหลุมขุดค้น TP.1-2 แสดงให้เห็นว่าโบราณสถานวัดต้นแจงและพื้นที่ขุดค้น TP.3 ตั้งอยู่บนเนินดินสูง ดังนั้นการเลือกพื้นที่ขุดค้นบริเวณนี้เพื่อศึกษาชั้นดินของเนินดิน หรือคันดินรอบวัดพระพายหลวง ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นคันดินล้อมรอบชุมชนดั้งเดิมวัดพระพายหลวง

ทั้งนี้พื้นที่ขุดค้นบริเวณดังกล่าวนี้ เคยได้ทำการขุดค้นมาแล้วครั้งหนึ่งเมื่อ พ.ศ.2519 ขุดค้นขนาดหลุม 2x10 เมตร อยู่ทางด้านทิศใต้ของโบราณสถานวัดต้นแจงที่มีลักษณะเป็นทางลาดของเนินดิน พบดินสีดำ มีเศษกึ่งแบบงน้ำอ้อย กระเบื้องมุงหลังคา กระปุกทั้งแบบเคลือบและไม่เคลือบ วัตดินเผา (ขำรูด) ขวากดินเผา ปะปนอยู่กับเศษถ้วยชามและอิฐหัก ในระดับเดียวกันนี้ ทางด้านทิศ

เหนือของหลุมดินเริ่มเปลี่ยนสีและเปลี่ยนสภาพเป็นดินแข็ง คือเข้าสู่สภาพของดินธรรมชาติที่ระดับ 30-40 เซนติเมตรจากผิวดิน ดินมีสีเหลืองหรือดินดาน ไม่มีเศษเครื่องปั้นดินเผาปะปนอยู่เลย ชั้นดินแสดงให้เห็นการลาดเทของพื้นที่นั้นมาแต่ดั้งเดิม ซึ่งมีตัวกระทำคือ ฝน หรือน้ำที่นำพาเอาเศษเครื่องปั้นดินเผา กระเบื้อง และอื่นๆ ให้ไหลลงมารวมกันอยู่ในที่ลุ่มทางด้านทิศใต้ของหลุม

แผนผังที่ 5 แสดงตำแหน่งหลุมขุดค้น TP.3/2559

การขุดค้น เริ่มจากการทำกรขุดปรับระดับผิวดิน (Surface) ให้เท่ากันทั่วทั้งหลุม โดยปรับระดับผิวดิน (Surface) 0-80 cm.dt. จากนั้นจึงทำการขุดค้นระดับละ 10 เซนติเมตร จนถึงชั้นดินที่ไม่พบโบราณวัตถุ (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 แสดงการกำหนดระดับชั้นดินสมมติของหลุมชุดคัน TP.3/2559

ระดับชั้นดินสมมติที่ (Level)	ระดับความลึก (cm.dt.)
Surface	0-80
1	80-90
2	90-100
3	100-110
4	110-120
5	120-130
6	130-140
7	140-150
8	150-160
9	160-170
10	170-180
11	180-190
12	190-200
13	200-210
14	210-220
15	220-230
16	230-240
17	240-250
18	250-260
19	260-270
20	270-280
21	280-290
22	290-300
23	300-310
24	310-320
25	320-330
26	330-340
27	340-350
28	350-360
29	360-370
30	370-380
31	380-390
32	390-400
33	400-410

ระดับผิวดิน (Surface) 0-80 cm.dt. SWQ ชั้นนี้เนื้อจำนวนมาก ชั้นดินมีรากไม้ขนาดเล็กแทรกอยู่ พบชิ้นส่วนตุ๊กตาดินเผาเคลือบขาวเขียนลายสีดำ เศษกระเบื้องแตกเป็นชิ้นเล็กๆ กระจายอยู่ทั่วบริเวณ กิ่งบงน้ำอ้อย ชิ้นส่วนปูนปั้น ผงงหลุมขุดค้นด้านทิศตะวันตกมีกองอิฐเรียงตัว และพบปูนปั้นลักษณะที่คล้ายมกร กระเบื้องดินเผาพบกองหนาแน่นทั่วทั้งหลุม

ระดับที่ (1) 80-90 cm.dt. NWQ (80-90 cm.dt) พบตะปูยาวประมาณ 10 เซนติเมตร แทรกอยู่กับเศษกระเบื้องบริเวณใกล้กับผนังทิศเหนือ รอยต่อระหว่างกริด NWQ กับ SWQ พบกระเบื้องหนาเป็นพิเศษ และยังพบหุ้มกรในชั้นนี้ นอกจากนี้ยังพบ ชิ้นส่วนเศษภาชนะดินเผา 2 ชิ้น กิ่งบงน้ำอ้อย และกึ่งติดกันถ้วย 1 ชิ้น

ระดับที่ (2) 90-100 cm.dt. บริเวณกริด NWQ พบเศษกระเบื้องกระจายหนาแน่นทั่วบริเวณ พบปูนปั้นทรงกลม พบหุ้มกรต่อเนื่องมาจากชั้นดินระดับบน ชิ้นส่วนเศษภาชนะดินเผา 12 ชิ้น ก้อนปูนปั้นขนาดเล็ก จำนวน 3 ก้อน พวยกา 1 ชิ้น ตะปูยาวประมาณ 5 เซนติเมตร 1 ตัวและกึ่งบงน้ำอ้อย (ภาพที่ 169)

ระดับที่ (3) 100-110 cm.dt. พบชิ้นส่วนเศษภาชนะดินเผา กิ่งบงน้ำอ้อย ชิ้นส่วนเศษภาชนะดินเผาหลายกักรหรือลายพระอาทิตย์ 1 ชิ้น ก้อนปูนปั้นก้อนกลมเล็ก 3 ก้อน ที่กริด NEQ ลักษณะดินเป็นก้อนแข็งเริ่มขุดยาก ดินแน่นมีรากไม้ขนาดเล็กปนเล็กน้อย บริเวณรอยต่อระหว่างกริด NEQ กับ SEQ ติดกับผนังทิศตะวันออกปรากฏแนวดินสีดำและพบชิ้นส่วนเศษภาชนะดินเผาในกลุ่มดินสีดำนี ในขณะที่ยังไม่พบชิ้นส่วนเศษภาชนะดินเผา จึงกำหนดให้บริเวณดินดำเป็นร่องรอยผิวดิน (Feature) # 1 ซึ่งพบชิ้นส่วนเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง 4 ชิ้น ชิ้นส่วนเศษภาชนะดินเผา 1 ชิ้น เศษกระเบื้องดินเผา 3 ชิ้น ก้อนปูนปั้น 4 ชิ้น และกระดูกสัตว์ ส่วนกริด SEQ ซึ่งอยู่ในร่องรอยผิวดิน (Feature) # 1 เช่นกัน พบชิ้นส่วนเศษภาชนะดินเผา 10 ชิ้น กิ่ง 1 ชิ้น ก้อนน้ำเคลือบบริเวณอื่นพบชิ้นส่วนเศษภาชนะดินเผา 9 ชิ้น ก้อนปูนปั้นกลม จำนวน 2 ชิ้น และกลุ่มกระเบื้องซ้อนทับกันจำนวนมากกระจายตัวตั้งแต่บริเวณรอยต่อ NWQ กับ SWQ เรียงตัวขึ้นทิศเหนือมาบริเวณกลางหลุมขุดค้น ชั้นดินสมมติชั้นนี้ วัดค่าสีดิน เมื่อแห้ง 10YR 6/6 Brownish yellow เปียก 10YR 4/6 Dark yellowish brown ค่า pH 7.5 ด่างอ่อน

ระดับที่ (4) 110-120 cm.dt. พบชิ้นส่วนเศษภาชนะดินเผาชิ้นเล็ก 3 ชิ้น ก้อนปูนปั้นกลม 4 ก้อน และสิ้นสุดร่องรอยผิวดิน (Feature) # 1

ระดับที่ (5) 120-130 cm.dt. พบกระเบื้องติดกันหลายแผ่น ก้อนปูน เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งจำนวน 4 ชิ้น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน 5 ชิ้น ที่บริเวณมุมทิศตะวันออกติดกับบริเวณกริด NEQ พบไหวางตัวลักษณะแนวตั้ง และก้อนปูนกลมจำนวนมาก และยังพบชิ้นส่วนเศษภาชนะดินเผาเคลือบสีเขียวไขกา 1 ชิ้น วัดค่าสีดิน เมื่อแห้ง 10YR 6/4 Light yellowish brown เปียก 10YR 4/4 Dark yellowish brown ค่า pH 7.5 ด่างอ่อน

ระดับที่ (6) 130-140 cm.dt. ขุดค้นเพื่อเก็บไหปากแตร พบว่าส่วนบริเวณคอกับตัว แดงจากกัน ซึ่งไหปากแตรอยู่ที่ดินดำของร่องรอยผิวดิน (Feature) # 1 (ภาพที่ 170) นอกจากนี้ ยังพบชิ้นส่วนเศษภาชนะดินเผา ก้อนปูนกลม เศษกระดูกสัตว์ พบกันไต่คว่ำลง จึงกำหนดเป็น ร่องรอยผิวดิน (Feature) # 2 วัดค่าสีดิน เมื่อแห้ง 10YR 7/4 Very pale brown เปียก 10YR 5/4 Yellowish Brown ค่า pH 7.5 ต่างอ่อน

ระดับที่ (7) 140-150 cm.dt. พบชิ้นส่วนเศษภาชนะดินเผา ก้อนปูนกลมจำนวนมาก และกลุ่มดินสีดำ แต่ไม่พบโบราณวัตถุใดๆ วัดค่าสีดิน เมื่อแห้ง 10YR 5/5 เปียก 10YR 5/4 ค่า pH 8.0

ระดับที่ (8) 150-160 cm.dt. พบก้อนปูนกระจายทั่วบริเวณ กระดูกสัตว์ ชิ้นส่วนเศษ ภาชนะดินเผา (ภาพที่ 171)

ระดับที่ (9) 160-170 cm.dt. พบชิ้นส่วนเศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน ก้อนปูนจำนวนมาก เปลือกหอยฝาเดียว 1 ชิ้น วัดค่าสีดิน เมื่อแห้ง 10YR 7/4 Very Pale brown เปียก 10YR 6/4 Light yellowish brown ค่า pH 7.5 ต่างอ่อน

ระดับที่ (10) 170-180 cm.dt. พบชิ้นส่วนเศษภาชนะดินเผา ก้อนปูน หอยเบี้ย เศษ กระดูกสัตว์ ก้อนน้ำเคลือบ ดินเผาไฟ

ระดับที่ (11) 180-190 cm.dt. ที่กริด NEQ ในบริเวณดินสีเข้มพบก้อนปูนจำนวนมาก ชั้นนี้ยังพบชิ้นส่วนเศษภาชนะดินเผา และกลุ่มดินเผาไฟ

ระดับที่ (12) 190-200 cm.dt (ภาพที่ 172) พบเศษอิฐ ก้อนปูน ชิ้นส่วนเศษภาชนะ ดินเผาเนื้อดิน โดยลักษณะดินสีเข้มขุดค้นยาก การจับตัวของดินหนาแน่นคล้ายดินเหนียว มีเม็ดดิน ขาวแทรกอยู่บ้าง

ระดับที่ (13) 200-210 cm.dt. พบก้อนปูนเป็นจำนวนมาก ก้อนแลงหรือก้อนลูกริง ชิ้นส่วนเศษภาชนะดินเผา เปลือกหอย ลักษณะดินจับตัวกันแน่นขุดยาก ส่วนกริด NWQ ไม่พบ โบราณวัตถุ วัดค่าสีดิน เมื่อแห้ง 10YR 8/4 Very pale brown เปียก 10YR 10/4 Very pale brown ค่า pH 7.0 เป็นกลาง

ระดับที่ (14) 210-220 cm.dt. พบเปลือกหอยฝาเดียว ก้อนปูน และชิ้นส่วนเศษ ภาชนะดินเผา ยังพบแนวดินสีเข้มยังคงต่อเนื่องมาจากระดับก่อนหน้านี้

ระดับที่ (15) 220-230 cm.dt. ไม่พบโบราณวัตถุ

ระดับที่ (16) 230-240 cm.dt. พบ ชิ้นส่วนเศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน 2 ชิ้น หอยขม 3 ชิ้น และก้อนปูนทั้งขนาดเล็กและใหญ่ประมาณ 10 ก้อน

ระดับที่ (17) 240-250 cm.dt. ไม่พบโบราณวัตถุ

ระดับที่ (18) 250-260 cm.dt. ไม่พบโบราณวัตถุ

ระดับที่ (19) 260-270 cm.dt. (ภาพที่ 173) พบเปลือกหอย 1 ชั้น เศษภาชนะดินเผา เนื้อดิน 1 ชั้น ก้อนปูน 7-8 ก้อน เป็นชั้นดินสีชาวมชมพู

ระดับที่ (20) 270-280 cm.dt เป็นชั้นดินสีชาวมชมพูกระจายวงกว้าง พบหอยขม และก้อนปูน วัดค่าสีดิน เมื่อแห้ง 5YR 7/6 reddish yellow เปียก 5YR 5/8 yellowish red pH 7.5 ต่างอ่อน

ระดับที่ (21) 280-290 cm.dt. ขุดค้นเฉพาะกริด SEQ และ SWQ พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน 1 ชั้น ดินเหนียวเกาะตัวกันแน่น เศษเปลือกหอยสองฝา ก้อนปูนและเปลือกหอยฝาเดียว

ระดับที่ (22) 290-300 cm.dt. ขุดค้นเฉพาะกริด SEQ และ SWQ พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน 4 ชั้น และก้อนปูน 10 ชั้น

ระดับที่ (23) 300-310 cm.dt. ขุดค้นเฉพาะกริด SEQ และ SWQ แนวดินทรายสีชมพู ยังคงปรากฏต่อเนื่องจากระดับก่อนหน้านี้ SWQ พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน เปลือกหอยขม

ระดับที่ (24) 310-320 cm.dt. ขุดค้นเฉพาะกริด SEQ และ SWQ ไม่พบโบราณวัตถุ

ระดับที่ (25) 320-330 cm.dt. ขุดค้นเฉพาะกริด SEQ และ SWQ ไม่พบโบราณวัตถุ

ระดับที่ (26) 330-340 cm.dt. ขุดค้นเฉพาะกริด SEQ และ SWQ ไม่พบโบราณวัตถุ

ระดับที่ (27) 340-350 cm.dt. ขุดค้นเฉพาะกริด SEQ และ SWQ ไม่พบโบราณวัตถุ

ระดับที่ (28) 350-360 cm.dt. ขุดค้นเฉพาะกริด SEQ และ SWQ ไม่พบโบราณวัตถุ

ระดับที่ (29) 360-370 cm.dt. ขุดค้นเฉพาะกริด SEQ และ SWQ ไม่พบโบราณวัตถุ

ระดับที่ (30) 370-380 cm.dt. ขุดค้นเฉพาะกริด SEQ และ SWQ ไม่พบโบราณวัตถุ (ภาพที่ 174)

ระดับที่ (31) 380-390 cm.dt. ขุดค้นเฉพาะกริด SEQ และ SWQ ไม่พบโบราณวัตถุ

ระดับที่ (32) 390-400 cm.dt. ขุดค้นเฉพาะกริด SEQ และ SWQ ไม่พบโบราณวัตถุ

ระดับที่ (33) 400-410 cm.dt. ขุดค้นเฉพาะกริด SEQ และ SWQ ไม่พบโบราณวัตถุ

ขยายหลุม TP.3/2559

ทำการขยายหลุมออกไปทางด้านทิศตะวันตกอีก 1 เมตร โดยลักษณะของหลุมที่ขยายออกไปมีลักษณะเป็นเนินสูงขึ้นไป บริเวณกลางหลุมขยาย กริด NWQ พบกระเบื้องมูหลังคาเนื้อดิน อิฐหลากหลายขนาดทั้งขนาดใหญ่และเล็ก สภาพชำรุดแตกหักทั้งหมด พบโบราณวัตถุได้แก่ เปลือกหอยเบี้ย ปูนปั้น เศษกึ่งบน้ำอ้อย เศษภาชนะดินเผา เศษกึ่งท่อ ขมวดพระเกศาปูนปั้น และชิ้นส่วนมกร 1 ชั้น

ระดับที่ (1) 80-100 cm.dt. ทั้ง SWQ และ NWQ ที่ขยายเพิ่มพบกระเบื้องมูหลังคาเนื้อดิน เศษภาชนะดินเผา กึ่งบน้ำอ้อย ชิ้นส่วนมกร 3 ชั้น และกระดูกสัตว์

ภาพที่ 167 แสดงการวางผังหลุมขุดค้น TP.3/2559

ภาพที่ 168 การแบ่งกริดหลุมขุดค้น TP.3/2559

ภาพที่ 169 มกร พบจากการขุดค้นหลุม TP.3/2559

ภาพที่ 170 ไหปากแตร พบจากการขุดค้นหลุม TP.3/2559

ภาพที่ 171 ผิวดินของระดับชั้นดินสมมติที่ (8) 150-160 cm.dt.

ภาพที่ 172 ผิวดินของระดับชั้นดินสมมติที่ (12) 190-200 cm.dt..

ภาพที่ 173 ผิวดินของระดับชั้นดินสมมติที่ (19) 260-270 cm.dt.

ภาพที่ 174 ระดับที่ (30) 370-380 cm.dt. ขุดค้นเฉพาะกริด SEQ และ SWQ ไม่พบโบราณวัตถุ

3.3.2 โบราณวัตถุที่พบ

ผลการขุดค้นพบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 1,478 ชิ้น น้ำหนักรวม 54,663 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 82 ชิ้น น้ำหนัก 1,480 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 108 ชิ้น น้ำหนัก 3,667 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 22 ชิ้น น้ำหนัก 1,947 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจูดสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 517 ชิ้น น้ำหนัก 10,519 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 749 ชิ้น น้ำหนัก 37,050 กรัม โดยมีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 13)

ระดับผิวดิน (หรือ Surface) 0-80 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 59 ชิ้น น้ำหนักรวม 5,909 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 9 ชิ้น น้ำหนัก 463 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 14 ชิ้น น้ำหนัก 1,191 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจูดสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 10 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 35 ชิ้น น้ำหนัก 4,245 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 1 ระดับ 80-90 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 8 ชิ้น น้ำหนักรวม 1,493 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 4 ชิ้น น้ำหนัก 640 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 93 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจูดสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 3 ชิ้น น้ำหนัก 760 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 2 ระดับ 90-100 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 115 ชิ้น น้ำหนักรวม 7,151 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 4 ชิ้น น้ำหนัก 40 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 24 ชิ้น น้ำหนัก 591 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 6 ชิ้น น้ำหนัก 583 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจูดสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 43 ชิ้น น้ำหนัก 125 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 38 ชิ้น น้ำหนัก 5,812 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 3 ระดับ 100-110 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 85 ชิ้น น้ำหนักรวม 5,402 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 7

ชั้น น้ำหนัก 111 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 15 ชิ้น น้ำหนัก 286 กรัม
 กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 80 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจูดสัตว์ เปลือก
 หอย และหิน เป็นต้น จำนวน 31 ชิ้น น้ำหนัก 100 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับ
 สถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 31 ชิ้น
 น้ำหนัก 4,825 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 4 ระดับ 110-120 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 88
 ชิ้น น้ำหนักรวม 4,060 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน
 14 ชิ้น น้ำหนัก 370 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 14 ชิ้น น้ำหนัก 205
 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจูดสัตว์
 เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 20 ชิ้น น้ำหนัก 40 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วน
 ประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 40
 ชิ้น น้ำหนัก 3,445 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 5 ระดับ 120-130 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 149
 ชิ้น น้ำหนักรวม 5,638 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน
 20 ชิ้น น้ำหนัก 386 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 13 ชิ้น น้ำหนัก 578
 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจูดสัตว์
 เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 86 ชิ้น น้ำหนัก 1,795 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วน
 ประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 30
 ชิ้น น้ำหนัก 2,879 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 6 ระดับ 130-140 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 393
 ชิ้น น้ำหนักรวม 4,550 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 6
 ชิ้น น้ำหนัก 89 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 7 ชิ้น น้ำหนัก 236 กรัม กี้
 (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจูดสัตว์ เปลือกหอย
 และหิน เป็นต้น จำนวน 21 ชิ้น น้ำหนัก 80 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับ
 สถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 359 ชิ้น
 น้ำหนัก 4,145 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 7 ระดับ 140-150 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 49
 ชิ้น น้ำหนักรวม 1,209 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 5
 ชิ้น น้ำหนัก 70 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 8 ชิ้น น้ำหนัก 409 กรัม กี้
 (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจูดสัตว์ เปลือกหอย
 และหิน เป็นต้น จำนวน 20 ชิ้น น้ำหนัก 60 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับ

สถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 16 ชิ้น น้ำหนัก 670 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 8 ระดับ 150-160 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 66 ชิ้น น้ำหนักรวม 2,034 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 6 ชิ้น น้ำหนัก 33 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 10 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 43 ชิ้น น้ำหนัก 1,280 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับ สถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 16 ชิ้น น้ำหนัก 711 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 9 ระดับ 160-170 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 86 ชิ้น น้ำหนักรวม 3,068 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 8 ชิ้น น้ำหนัก 120 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 4 ชิ้น น้ำหนัก 37 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 58 ชิ้น น้ำหนัก 2,150 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับ สถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 16 ชิ้น น้ำหนัก 761 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 10 ระดับ 170-180 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 41 ชิ้น น้ำหนักรวม 2,929 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 3 ชิ้น น้ำหนัก 40 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 31 ชิ้น น้ำหนัก 1,545 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับ สถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 7 ชิ้น น้ำหนัก 1,344 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 11 ระดับ 180-190 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 26 ชิ้น น้ำหนักรวม 2,520 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 26 ชิ้น น้ำหนัก 2,520 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 12 ระดับ 190-200 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 60 ชิ้น น้ำหนักรวม 1,566 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 15 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 26 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 36 ชิ้น น้ำหนัก 805 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 22 ชิ้น น้ำหนัก 720 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 13 ระดับ 200-210 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 39 ชิ้น น้ำหนักรวม 1,706 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 3 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 3 ชิ้น น้ำหนัก 15 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 35 ชิ้น น้ำหนัก 1,688 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 14 ระดับ 210-220 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 34 ชิ้น น้ำหนักรวม 797 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 2 ชิ้น น้ำหนัก 13 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 71 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 31 ชิ้น น้ำหนัก 173 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 15 ระดับ 220-230 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 75 ชิ้น น้ำหนักรวม 2,525 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 75 ชิ้น น้ำหนัก 2,525 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 16 ระดับ 230-240 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 27 ชิ้น น้ำหนักรวม 846 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 10 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม กี้ (สิ่ง

ชั้น น้ำหนัก - กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 1 ชั้น น้ำหนัก 20 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน - ชั้น น้ำหนัก - กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 20 ชั้น น้ำหนัก 272 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชั้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน - ชั้น น้ำหนัก - กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 22 ระดับ 290-300 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 3 ชั้น น้ำหนักรวม 25 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 1 ชั้น น้ำหนัก 5 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 2 ชั้น น้ำหนัก 20 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน - ชั้น น้ำหนัก - กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน - ชั้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชั้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน - ชั้น น้ำหนัก - กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 23 ระดับ 300-310 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 3 ชั้น น้ำหนักรวม 101 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 1 ชั้น น้ำหนัก 40 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 1 ชั้น น้ำหนัก 60 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน - ชั้น น้ำหนัก - กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 1 ชั้น น้ำหนัก 1 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชั้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน - ชั้น น้ำหนัก - กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 24-30 ระดับ 310-380 cm.dt. ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดีใดๆ

หลักฐานทางโบราณคดีที่พบจากการขุดค้นหลุมขุดค้น TP.3/2559 สรุปตามตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 13 สรุปชั้นดินสมมติ และโบราณวัตถุที่พบของหลุมขุดค้น TP.3/2559

ชั้นดิน สมมติ (Level)	ระดับ ความลึก (cm.dt.)	เศษภาชนะ ดินเผาเนื้อ ดิน		เศษภาชนะดิน เผาเนื้อแกร่ง		กึ่ง (สิ่งรองรับ เครื่องปั้นดินเผา)		นิเวศน์วัตถุ		อื่นๆ		รวมจำนวน		
		ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	
Surface	0 - 80	-	-	9	463	14	1191	1	10	35	4245	59	5909	
1	80-90	-	-	4	640	1	93	-	-	3	760	8	1493	
2	90-100	4	40	24	591	6	583	43	125	38	5812	115	7151	
3	100-110	7	111	15	286	1	80	31	100	31	4825	85	5402	
4	110-120	14	370	14	205	-	-	20	40	40	3445	88	4060	
5	120-130	20	386	13	578	-	-	86	1795	30	2879	149	5638	
6	130-140	6	89	7	236	-	-	21	80	359	4145	393	4550	
7	140-150	5	70	8	409	-	-	20	60	16	670	49	1209	
8	150-160	6	33	1	10	-	-	43	1280	16	711	66	2034	
9	160-170	8	120	4	37	-	-	58	2150	16	761	86	3068	
10	170-180	3	40	-	-	-	-	31	1545	7	1344	41	2929	
11	180-190	-	-	-	-	-	-	-	-	26	2520	26	2520	
12	190-200	1	15	1	26	-	-	36	805	22	720	60	1566	
13	200-210	1	3	3	15	-	-	-	-	35	1688	39	1706	
14	210-220	2	13	1	71			31	713	-	-	34	797	
15	220-230	-	-	-	-	-	-	-	-	75	2525	75	2525	
16	230-240	1	10	-	-	-	-	26	836	-	-	27	846	
17	240-250	-	-	-	-	-	-	17	450	-	-	17	450	
18	250-260	-	-	-	-	-	-	19	50	-	-	19	50	
19	260-270	2	35	-	-	-	-	9	39	-	-	11	74	
20	270-280	-	-	-	-	-	-	4	168	-	-	4	168	
21	280-290	-	-	1	20	-	-	20	272	-	-	21	292	
22	290-300	1	5	2	20	-	-	-	-	-	-	3	25	
23	300-310	1	40	1	60	-	-	1	1	-	-	3	101	
24-25	310-330	-												
26-27	330-350	-												
28-30	350-380	-												
รวม		82	1480	108	3667	22	1947	517	10519	749	37050	1478	54663	

โบราณวัตถุชิ้นสำคัญซึ่งจะเป็นตัวแทนของชั้นหลักฐานทางโบราณคดีเพื่อให้ผู้จะศึกษาแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัยนำไปศึกษาเปรียบเทียบ ผู้เขียนจึงขอนำหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในชั้นนี้ไว้เป็นข้อมูลพื้นฐาน ดังนี้

- ไหทรงปากแตร ไม่เคลือบ หมายเลข # 046 ภายในบรรจุกระดูก พบที่กริด SEQ ระดับ 130-140 cm.dt. ผลิตจากแหล่งเตาศรีสีชนาลัย กลุ่มเตาหมายเลข 61 อายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 20 (ภาพที่ 175)

ภาพที่ 175 ไหปากแตร ทะเบียนหมายเลข 046

- ชิ้นส่วนขอบปากไหทรงปากแตร ไม่เคลือบ หมายเลข # 043 พบที่กริด SEQ ระดับ 120-130 cm.dt. ผลิตจากแหล่งเตาศรีสีชนาลัย กลุ่มเตาหมายเลข 61 อายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 20 (ภาพที่ 176)

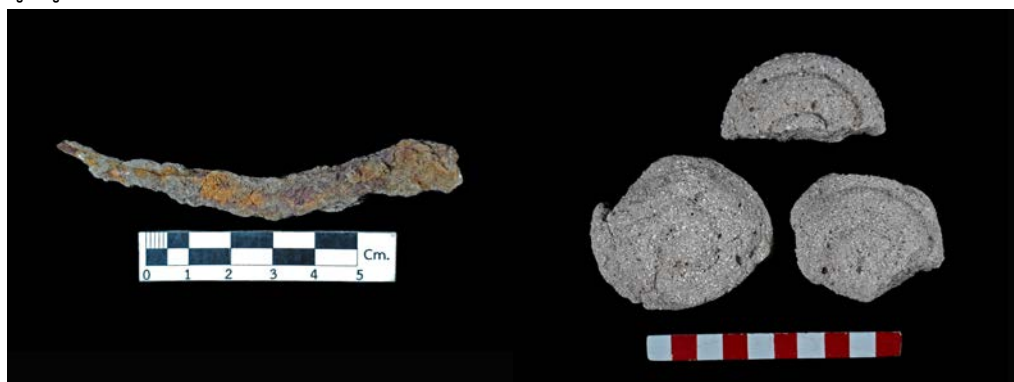
ภาพที่ 176 ไหปากแตร ทะเบียนหมายเลข 043

- มกรสังคโลก ทะเบียนหมายเลข 005 พบที่กริด NWQ ระดับ 80-100 cm.dt. ผลิตจากแหล่งเตาเมืองสุโขทัย และชิ้นส่วนมกรสังคโลก ทะเบียนหมายเลข 154 พบที่กริด SWQ ระดับ 80-100 cm.dt. ผลิตจากแหล่งเตาเมืองสุโขทัยเช่นเดียวกัน ลักษณะมกรสังคโลกของเตาเมืองสุโขทัยมีส่วนผสมของสัตว์หลายชนิด กล่าวคือ มีนัยน์ตาโปนโตแบบสิงโตและมังกร มีครีบลึงแบบมังกร และมีลำตัวยาวมีเกล็ดแบบนาค เป็นต้น ส่วนรายละเอียดเฉพาะของมกรสังคโลกเตาเมืองสุโขทัยประกอบด้วย มีนัยน์ตาพองโปนออกมาจากนอกเบ้าตา อ้าปากมองเห็นฟันแหลมคม มีหงอนและครีบลึง มีวงเล็กๆ อยู่เหนือริมฝีปากบน มีเครายาว มีเขา 1 คู่ แลวนัยน์ตา มีขาหน้า 1 คู่ และมีเล็บแหลมเหมือนเล็บนก ลำตัวทำลวดลายดอกไม้และเกล็ด ด้านหลังเป็นโพรงเพื่อสวมประกอบกับส่วนของอาคาร ความสูงประมาณ 50 เซนติเมตร (ภาพที่ 176)

ภาพที่ 176 มกรสังคโลก ทะเบียนหมายเลข 005 และชิ้นส่วนมกรสังคโลก ทะเบียนหมายเลข 154

- ตะปูเหล็ก ทะเบียนหมายเลข 007 และชิ้นส่วนปูนปั้นคล้ายเม็ดพระศก ของพระพุทธรูปปูนปั้น ทะเบียนหมายเลข 142 (ภาพที่ 177)

ภาพที่ 177 ตะปูเหล็ก ทะเบียนหมายเลข 007 และชิ้นส่วนปูนปั้น ทะเบียนหมายเลข 142

- ก้นจานสังคโลกทรงสูง ทะเบียนหมายเลข 014 พบที่กริด SEQ ระดับ 80-90 cm.dt. เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ขอบปากชำรุด ก้นติดกับที่ 5 ขา เนื้อดินสีเทา หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 600 กรัม และก้นถ้วยสังคโลก ทะเบียนหมายเลข 153 พบที่กริด NWQ ระดับ 80-100 cm.dt. (หลุมขยาย) ก้นชามด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัดคล้ายลายเกสรดอกบัว อยู่ภายในกรอบเส้นวงกลม ขอบปากชำรุด เนื้อดินสีน้ำตาลแดง หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 100 กรัม (ภาพที่ 178)

ภาพที่ 178 ก้นจานและก้นถ้วยสังคโลก ทะเบียนหมายเลข 014 และ 153

3.3.3 ชั้นดินทางวัฒนธรรม หลุมขุดค้น TP.3/2559

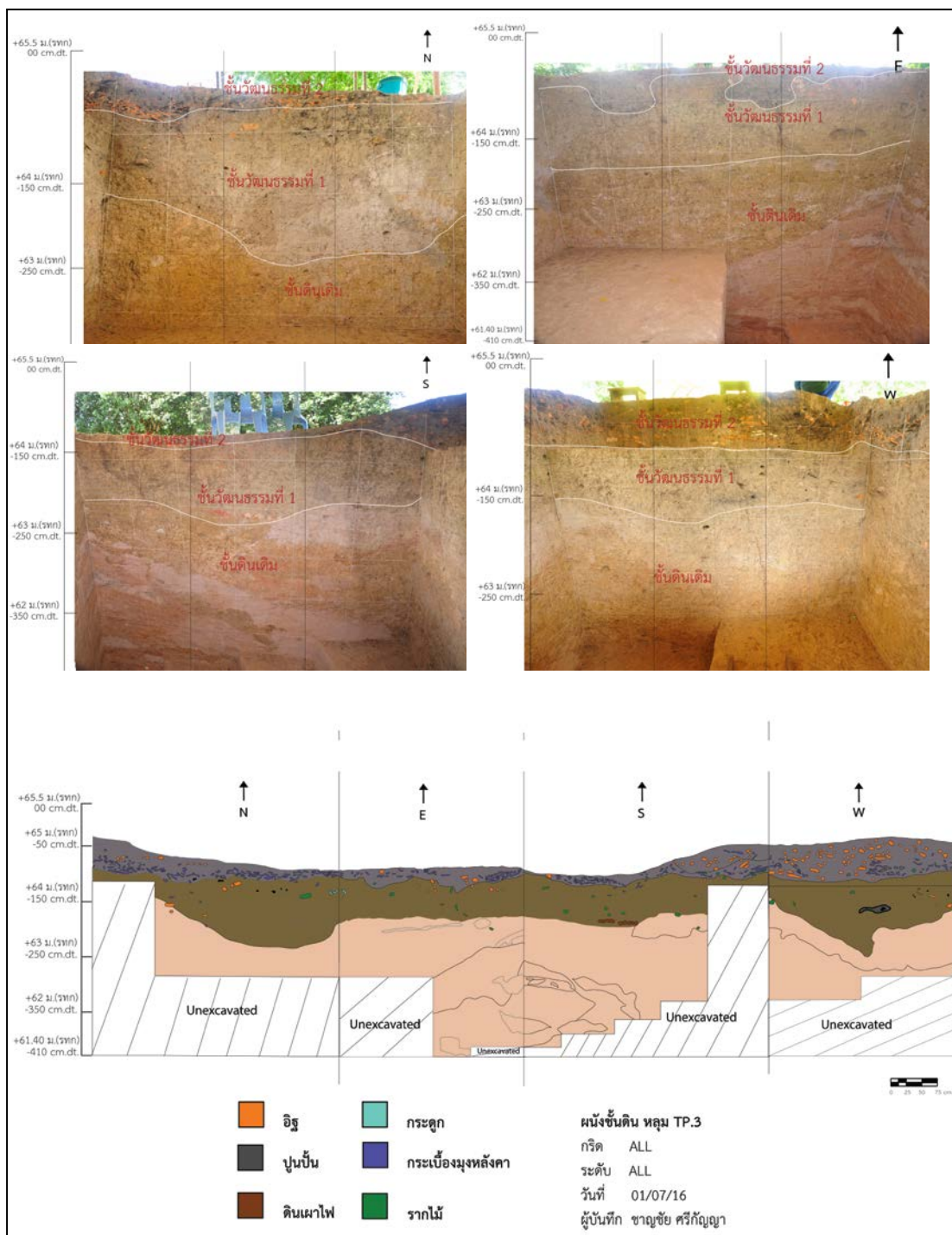
เมื่อพิจารณาชั้นดินทับถมทางโบราณคดีของหลุมขุดค้น TP.3/2559 ประกอบสามารถจำแนกชั้นดินทับถมทางโบราณคดีเป็นชั้นวัฒนธรรมได้ 2 ชั้น (ภาพที่ 179) ดังนี้

ชั้นวัฒนธรรมที่ 1 ชั้นวัฒนธรรมล่างสุด เป็นชั้นถมพื้นที่การก่อสร้างโบราณสถานวัดต้นแจง และชั้นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้าง ซึ่งนำดินมาถมบนเนินดินเดิมของวัดพระพายหลวง ด้านทิศเหนือ ชั้นวัฒนธรรมนี้ ประกอบด้วย ชั้นดินสมมติตั้งแต่ ชั้นดินสมมติที่ 4 ระดับ 110-120 cm.dt. ถึงชั้นดินสมมติที่ 14 ระดับ 210-220 cm.dt. ความหนาของชั้นนี้ หนาประมาณ 100 เซนติเมตร อย่างไรก็ตาม นับถัดจากชั้นดินสมมติที่ 15 ระดับ 220-230 cm.dt. จนถึงชั้นดินสมมติที่ 23 ระดับ 300-310 cm.dt. ซึ่งพบโบราณวัตถุบ้างบางประเภที่นั้น เป็นชั้นดินเว้าลึกลงไป ซึ่งพบได้หลังจากการขุดค้นของผนังชั้นดินด้านทิศเหนือ

ชั้นวัฒนธรรมที่ 2 ชั้นวัฒนธรรมถัดขึ้นมา เป็นชั้นกิจกรรมการใช้งานสมัยโบราณของวัดต้นแจง และชั้นกิจกรรมการทิ้งร้างของการใช้ประโยชน์วัดต้นแจง เนื่องจากพบชั้นพังทลายของกระเบื้องมุงหลังคา และยังพบไหปากแคบไม่เคลือบจากแหล่งเตาศรีสีชนาลัย กลุ่มเตาหมายเลข 61 อายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 20 ภายในบรรจุอัฐิ ซึ่งเป็นความเชื่อหลังความตายของชาวเมืองสุโขทัย เนื่องจากพบภาชนะบรรจุอัฐิลักษณะนี้หลายแห่งจากการขุดค้นทาง

โบราณคดีของโบราณสถานสมัยสุโขทัย ชั้นวัฒนธรรมนี้ ประกอบด้วย ชั้นดินสมมติตั้งแต่ ชั้นระดับผิวดิน (Surface) ที่ระดับ 80 cm.dt ถึงชั้นดินสมมติที่ 3 ระดับ 100-110 cm.dt. ความหนาของชั้นนี้วัดจากผิวดินจนถึงผิวดินของชั้นดินสมมติที่ 3 ระดับ 110 cm.dt. หนาประมาณ 30 เซนติเมตร

ภาพที่ 179 แสดงผังชั้นดินทางวัฒนธรรมของหลุมขุดค้น TP.3/2559

3.4 หลุมขุดตรวจ T.1/2559 และ หลุมขุดตรวจ T.2/2559

3.4.1 การขุดตรวจทางโบราณคดี

หลุมขุดตรวจที่ 1 (T.1) ขนาดกว้าง 2 เมตร ยาว 15 เมตร ส่วนหลุมขุดตรวจที่ 2 (T.2) ขนาดกว้าง 2 เมตร ยาว 4 เมตร วัตถุประสงค์ในการกำหนดหลุมขุดตรวจสอบทั้ง 2 หลุม เพื่อตรวจสอบชั้นดิน และการรบกวนของโบราณวัตถุจากการลักลอบขุด หลุมขุดตรวจที่ 1 (T.1) และ หลุมขุดตรวจที่ 2 (T.2) จะตั้งอยู่ระหว่างหลุมขุดค้น TP.1 และ TP.2 และอยู่ระหว่างเตาหมายเลข 12-13 (คูแผนผังที่ 5 ประกอบ) ทั้งนี้บริเวณพื้นที่ดังกล่าว มีร่องรอยการรบกวนผิวดินจากการลักลอบขุดเต็มพื้นที่ ดังนั้นการเก็บหลักฐานทางโบราณคดีจึงเก็บตามการแบ่งเป็นกริด และขุดค้นจากระดับผิวดินจนถึงชั้นดินธรรมชาติ เรียกระดับที่ (Surface) 0-180 cm.dt. หรือลึกจากระดับผิวดินประมาณ 1.00-1.20 เมตร ผลการขุดตรวจสอบทั้ง 2 หลุม พบว่ามีร่องรอยการลักลอบขุดทั้งหมด ทำให้ชั้นดินและโบราณวัตถุต่างๆ ปะปนกัน ไม่สามารถจัดลำดับชั้นทับถมทางวัฒนธรรมได้ ซึ่งโบราณวัตถุที่พบประกอบด้วย กิ่งน้ำอ้อย เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน อัฐ ภาชนะดินเผาเต็มใบขนาดเล็ก (ประเภทถ้วย) เส้นผ่าศูนย์กลางปาก 11.6cm. ก้นภาชนะที่ติดอยู่กับกิ่งน้ำอ้อย กระปุกดินเผาขนาดเล็กสภาพสมบูรณ์ เครื่องปั้นดินเผารูปไข่เจาะรู ชิ้นส่วนสถาปัตยกรรม เหรียญ 50 สตางค์ ผลิต พ.ศ.2500 ภาชนะดินเผาเคลือบเขียวไข่กาสภาพเกือบสมบูรณ์ 1 ใบ สภาพครึ่งใบ 1 ชิ้น ชามติดกัน และก้นภาชนะดินเผาเขียนลายปลา 3 ตัว (ภาพที่ 180-186)

ภาพที่ 180 หลุมขุดตรวจที่ 1 (T.1) ถ่ายจากหลุมขุดค้น TP.1

ภาพที่ 181 หลุมขุดตรวจที่ 1 (T.1) ถ่ายจากหลุมขุดค้น TP.1

ภาพที่ 182 หลุมขุดตรวจที่ 1 (T.1) ชั้นดินธรรมชาติเป็นชั้นดินระดับ 1.00-1.20 เมตรจากผิวดิน

ภาพที่ 183 หลุมขุดตรวจที่ 1 (T.1) พบกันภาชนะดินเผาเขียนลายปลา 3 ตัว

ภาพที่ 184 หลุมขุดตรวจที่ 2 (T.2) ชั้นดินถูกรบกวนจากการลักลอบขุด

ภาพที่ 185 หลุมขุดตรวจที่ 1-2 (T.1-2) หลังขุดตรวจแล้วเสร็จ

ภาพที่ 186 สภาพพื้นที่หลังกลบหลุมขุดตรวจที่ 1-2 (T.1-2)

3.4.2 โบราณวัตถุที่พบ

ผลการขุดตรวจทางโบราณคดีของหลุมขุดตรวจที่ 1-2 (T.1-2) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 16,208 ชิ้น น้ำหนักรวม 1,104,605 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 395 ชิ้น น้ำหนัก 14,863 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 9,592 ชิ้น น้ำหนัก 467,494 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 5,955 ชิ้น น้ำหนัก 601,649 กรัม นิเวศน์วัตถุ จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 266 ชิ้น น้ำหนัก 20,599 กรัม (ตารางที่ 14) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ระดับผิวดิน (Surface) ระดับ 0-130 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 3,202 ชิ้น น้ำหนักรวม 182,093 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 96 ชิ้น น้ำหนัก 2,950 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 1,588 ชิ้น น้ำหนัก 51,290 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 1,378 ชิ้น น้ำหนัก 122,698 กรัม นิเวศน์วัตถุ จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 140 ชิ้น น้ำหนัก 5,155 กรัม

ระดับที่ 1 ระดับ 130-190 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 6,791 ชิ้น น้ำหนักรวม 505,171 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 167 ชิ้น น้ำหนัก 7,057 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 3,934 ชิ้น น้ำหนัก 222,275 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 2,598 ชิ้น น้ำหนัก 265,610 กรัม นิเวศน์วัตถุ จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 92 ชิ้น น้ำหนัก 10,229 กรัม

ระดับที่ 2 ระดับ 190-250 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 6,215 ชิ้น น้ำหนักรวม 417,341 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 132 ชิ้น น้ำหนัก 4,856 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 4,070 ชิ้น น้ำหนัก 193,929 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 1,979 ชิ้น น้ำหนัก 213,341 กรัม นิเวศน์วัตถุ จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 34 ชิ้น น้ำหนัก 5,215 กรัม

หลักฐานทางโบราณคดีที่พบจากการขุดตรวจทางโบราณคดีของหลุมขุดตรวจที่ 1-2 (T.1-2) สรุปตามตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 14 แสดงโบราณวัตถุที่พบจากการขุดตรวจทางโบราณคดีของหลุมขุดตรวจที่ 1-2 (T.1-2)

ชั้นดิน สมมติ (Level)	ระดับ ความ ลึก (cm.dt.)	เศษภาชนะดิน เผาเนื้อดิน		เศษภาชนะดิน เผาเนื้อแกร่ง		กี้ (สิ่งรองรับ เครื่องปั้นดินเผา)		นิเวศน์ วัตถุ		อื่นๆ		รวมจำนวน	
		ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม
Surface	0 - 130	96	2950	1588	51290	1378	122698	-	-	140	5155	3202	182093
1	130-190	167	7057	3934	222275	2598	265610	-	-	92	10229	6791	505171
2	190-250	132	4856	4070	193929	1979	213341	-	-	34	5215	6215	417341
รวม		395	14863	9592	467494	5955	601649	-	-	266	20599	16208	1104605

โดยมีโบราณวัตถุสำคัญที่พบจากการขุดตรวจทางโบราณคดีของหลุมขุดตรวจที่ 1-2 (T.1-2) ดังนี้

- กระจุกดินเผาขนาดเล็ก พบทั้งประเภทเนื้อดิน และเนื้อแกร่ง (ภาพที่ 187-188) กระจุกดินเผาเคลือบเคลือบจากแหล่งเตาบ้านเกาะน้อย ศรีสะเกษล้าย อายุราวพุทธศตวรรษที่ 19-20 (ภาพที่ 189) ถ้วย ทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำใต้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัด อยู่ภายในเส้นวงกลม 2 วง ขอบปากทั้งด้านนอกและด้านในเขียนเส้นลายดำ ด้านนอกเขียนลายลายใบไม้และลายใบไม้สามเหลี่ยมแนวตั้งตั้ง ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ บางใบไม่เขียนลาย (ภาพที่ 190-191) จานทรงสูงเคลือบเขียวจากแหล่งเตาบ้านเกาะน้อย ศรีสะเกษล้าย อายุราวพุทธศตวรรษที่ 19-20 (ภาพที่ 192) ชิ้นส่วนก้นจานทรงสูง ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายปลา 3 ตัว ที่ก้นด้านใน เคลือบใส (ภาพที่ 193) และ จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา และจานทรงสูงลักษณะเดียวกัน แต่ลวดลายและน้ำเคลือบชำรุด (ภาพที่ 194)

ภาพที่ 187 ที่พบจากหลุมขุดตรวจที่ 1-2 (T.1-2) หมายเลข # 099 หมายเลข # 008

ภาพที่ 188 ที่พบจากหลุมขุดตรวจที่ 1-2 (T.1-2) หมายเลข # 060 หมายเลข # 166

ภาพที่ 189 ที่พบจากหลุมขุดตรวจที่ 1-2 (T.1-2) หมายเลข # 106 หมายเลข # 123

ภาพที่ 190 ที่พบจากหลุมขุดตรวจที่ 1-2 (T.1-2) หมายเลข # 007 หมายเลข # 010

ภาพที่ 191 ที่พบจากหลุมขุดตรวจที่ 1-2 (T.1-2) หมายเลข # 092 หมายเลข # 098

ภาพที่ 192 ที่พบจากหลุมชุดตรวจที่ 1-2 (T.1-2) หมายเลข # 101 ใบที่ 1-2

ภาพที่ 193 ที่พบจากหลุมชุดตรวจที่ 1-2 (T.1-2) หมายเลข # 129

ภาพที่ 194 ที่พบจากหลุมชุดตรวจที่ 1-2 (T.1-2) หมายเลข # 170

3.5 หลุมขุดค้น TP.1/2560

3.5.1 การขุดค้นทางโบราณคดี

หลุมขุดค้น TP.1/2560 ติดอยู่กับเตาหมายเลข สท. 3 ซึ่งคาดว่าเป็นเตาประทุนขนาดใหญ่ ลักษณะของเตาตั้งอยู่ต่ำกว่าพื้นดินประมาณ 1 เมตร ปากเตาอยู่ทางด้านทิศใต้ ส่วนปล่องเตา ซึ่งไม่พบนั้นคาดว่าอยู่ทางด้านทิศเหนือ โดยหลุมขุดค้นนี้มีขนาด 2X2 เมตร มีระยะห่างจากผนังเตาประมาณ 50 เซนติเมตร การขุดค้นและขุดแต่งแหล่งโบราณคดีแห่งนี้มีการอ้างอิงระดับจากจุดอ้างอิงมาตรฐาน (fixed point) ซึ่งอยู่ที่บริเวณฝายน้ำล้นคูแม่โจนด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ จุดเดียวกันกับหลุมขุดค้น TP.1-3/2559 แล้วจึงถ่ายระดับสมมติต่อมายังต้นไม้ใหญ่ที่อยู่ภายในแหล่งเตาทุเรียน จุดอ้างอิงมาตรฐานดังกล่าวสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางที่ 63.00 เมตร จึงกำหนดให้เป็นค่าระดับอ้างอิงมาตรฐาน (Datum Point) ด้วย ดังนั้นจึงเป็นเส้นระดับสมมติ (Datum Line) ที่ 0.00 cm.dt

การขุดค้นทางโบราณคดี มีวิธีขุดใช้แรงงานคนขุดตามชั้นดินสมมุติ ขุดตรวจลิกระดับละ 10 เซนติเมตร และแบ่งพื้นที่หลุมขุดค้นนี้ออกเป็น 4 ส่วน (Quadrant) คือ NEQ , NWQ , SEQ และ SWQ (ภาพที่ 195) เพื่อใช้ในการจดบันทึกหลักฐานข้อมูล ใช้อุปกรณ์ เกรียง ชะแลง เสียม และจอบตามความเหมาะสมโดยระมัดระวังมิให้โบราณวัตถุเสียหาย ทำการบันทึกข้อมูล ภาพถ่าย แผนผังทะเบียนถ่วงโบราณวัตถุ โดยแยกตามพื้นที่และชั้นดินที่พบ ทำการขุดลึกจนถึงระดับชั้นที่พบหลักฐานหรือข้อมูลตามที่กำหนดไว้ (ตารางที่ 15) จากนั้นจึงทำการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผนังชั้นดิน และเก็บตัวอย่างดินสำหรับนำไปวิเคราะห์

การเก็บหลักฐานและบันทึกข้อมูลการขุดค้นและขุดตรวจทางโบราณคดีในแต่ละระดับ ได้มีการบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

- แบบบันทึกประจำวัน (Diary) ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลเบื้องต้น การปฏิบัติงานประจำวัน ได้แก่ ชื่อโครงการ ชื่อแหล่งโบราณคดี ชื่อหลุมขุดค้น/ขุดตรวจ วันเดือนปี ระดับความลึก วิธีการปฏิบัติงาน ลักษณะดิน โบราณวัตถุที่พบ สภาพอากาศ และปัญหา/อุปสรรค เป็นต้น

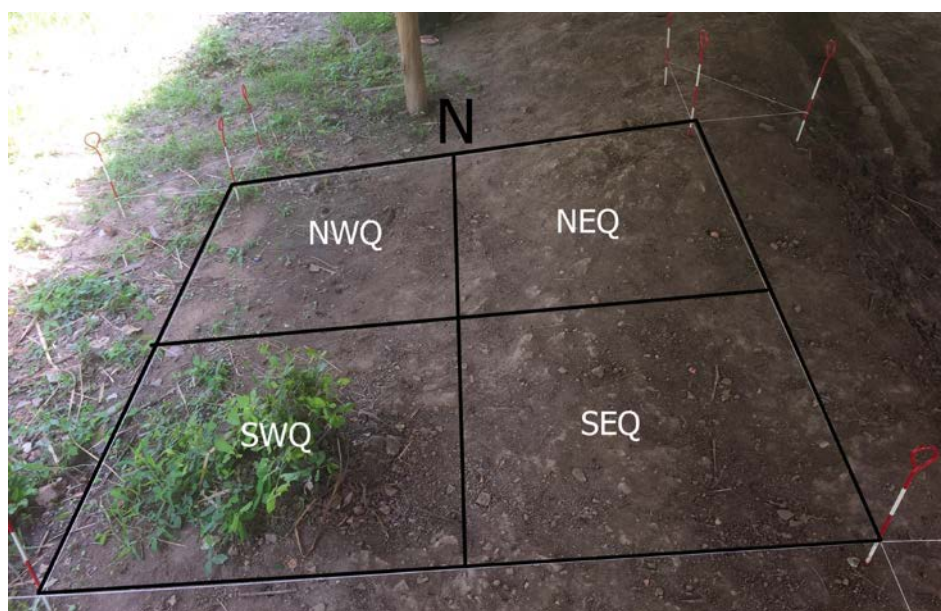
- แบบบันทึกภาพถ่าย (Photo List) ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดภาพถ่ายการปฏิบัติงานในแต่ละระดับชั้นดินสมมุติ การถ่ายภาพหลุมขุดค้น/ขุดตรวจ แต่ครั้งจะมีป้ายบอกรายละเอียด (Photo Board) ซึ่งประกอบด้วย ชื่อโครงการ ชื่อแหล่งโบราณคดี ชื่อหลุมขุดค้น/ขุดตรวจ ระดับความลึก ทิศทาง และวันเดือนปี ที่ถ่ายภาพ

- แบบบันทึกทะเบียนถ่วงโบราณวัตถุ (Bag List) ซึ่งประกอบด้วย ชื่อโครงการ ชื่อแหล่งโบราณคดี ชื่อหลุมขุดค้น/ขุดตรวจ ลำดับหมายเลขของ ตำแหน่งหลุม (Grid) ระดับความลึก วันเดือนปี และรายการโบราณวัตถุ

- แบบบันทึกโบราณวัตถุชิ้นพิเศษ (Small Finds) สำหรับการเก็บแยกโบราณวัตถุที่มีความสำคัญ มีลักษณะพิเศษ หรือมีขนาดเล็ก หรือมีความเปราะบาง จำเป็นต้องเก็บแยกไว้เป็นพิเศษ รายละเอียดการบันทึกใช้รูปแบบเดียวกับทะเบียนถ่วงโบราณวัตถุ นอกจากนี้ยังอาจเพิ่มเติม

รายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุ เช่น ระดับความลึก ระยะห่างจากผนังดินแต่ละด้าน และทิศทางการวางตัว เป็นต้น

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของหลุมขุดค้น TP.1/2560 มีลักษณะเป็นเนินเล็กน้อยทางด้าน NEQ เนื่องจากเป็นส่วนพื้นที่ที่ต่อมาจากเตาเผาหมายเลข สท. 3 พื้นผิวดินปกคลุมด้วยหญ้าและต้นไม้เล็กๆ จำนวนหนึ่ง รวมทั้งยังปรากฏเศษ ภาชนะดินเผา เศษอิฐ ชิ้นส่วนกีดินเผา ฯลฯ กระจายตัวอยู่ทั่วทั้งบริเวณ และในพื้นที่ SWQ บริเวณมุมทิศตะวันออกเฉียงใต้มีต้นไม้อยู่ 1 ต้น ขนาดไม่ใหญ่มากหากแต่มีรากอยู่ในระดับค่อนข้างลึกจึงยังคงไว้ก่อนไม่สามารถขุดออกมาได้ จากการวัดระดับความสูงต่ำพื้นที่ของหลุมขุดค้น 9 จุดตามระดับสมมติที่กำหนดแล้ว เมื่อได้ผลจากการวัดระดับแล้วจึงทำการปรับระดับลงไปให้ทั่วทั้งหลุมอยู่ในระดับ 30 cm.dt.

ภาพที่ 195 ภาพแสดงพื้นที่ TP.1/2560

ตารางที่ 15 แสดงการกำหนดระดับชั้นดินสมมติของหลุมขุดค้น TP.1/2560

ระดับชั้นดินสมมติที่ (Level)	ระดับความลึก (cm.dt.)	หมายเหตุ
Surface	0-30	
1	30-40	
2	40-50	
3	50-60	
4	60-70	
5	70-80	
6	80-90	
7	90-100	
8	100-110	
9	110-120	
10	120-130	
11	130-140	
12	140-150	
13	150-160	
14	160-170	
15	170-180	
16	180-190	
17	190-200	
18	200-210	
19	210-220	
20	220-230	
21	230-240	
22	240-250	
23	250-260	
24	260-270	
25	270-280	
26	280-290	
27	290-300	
28	300-310	
29	310-320	
30	320-330	

ระดับ S (0-30 cm.dt.) ทำการปรับระดับพื้นที่ให้มีความสูงเท่ากันคือ ที่ 30 cm.dt. พื้นที่ที่มีความสูงมากที่สุดคือ NEQ คือ 8 cm.dt. จึงปรับพื้นที่ด้านนี้ก่อน แล้วจึงค่อยขยายลงมา ทางกริด SEQ และ SWQ ตามลำดับ จนเสร็จสิ้นจึงเริ่มขุดต่อในพื้นที่ NWQ ลักษณะดินร่วนแข็งมีสีน้ำตาล ยกเว้นแต่ในพื้นที่ SWQ ที่มีดินเป็นสีน้ำตาลเข้มและชื้น เพราะในกริดนั้นยังคงมีต้นไม้อยู่ภายใน พบโบราณวัตถุปะปนอยู่ในดินกระจายตัวไปทั่วบริเวณหลุมขุดค้น อันได้แก่ ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา (Earthenware) และเนื้อแกร่ง (Stoneware) ชิ้นส่วนก็ เศษชิ้นส่วนกระเบื้องมุงหลังคา เป็นต้น

ระดับ 1 (30-40 cm.dt.) เริ่มขุดค้นต่อในกริด NWQ กับ NEQ พร้อมกัน จากนั้นขุดค้นในด้าน SWQ และ SEQ พร้อมๆ กันเนื่องจากในบริเวณพื้นที่นี้มีต้นไม้ที่ซึ่งมีรากไม้ชอนไชและได้พบโบราณวัตถุในกริดนี้อย่างหนาแน่น พร้อมทั้งดินในด้านนี้มีความร่วนซุยและชื้นมากกว่ากริดอื่นๆ ลักษณะดิน เป็นดินร่วนแข็ง มีสีดินเป็นสีน้ำตาลอ่อน

ระดับ 2 (40-50 cm.dt.) เริ่มทำการขุดค้นในพื้นที่ด้านตะวันตก NWQ และ SWQ โดยใช้จอบสลับกับเกรียง ในพื้นที่ SWQ ดินมีลักษณะร่วนซุยและชื้นเนื่องจากต้นไม้ที่ยังไม่สามารถนำออกไปได้ซึ่งอาจต้องรอในระดับต่อไป ขณะนี้จึงใช้ได้เพียงการขุดค้นด้วย ลักษณะของดินและการทำงานในพื้นที่ NWQ ดินที่ขุดปะปนด้วยเศษอิฐน้อยใหญ่เป็นจำนวนมาก รวมทั้งยังมีโบราณวัตถุกระจายตัวทั้งบริเวณรวมอยู่ด้วย

ระดับ 3 (50-60 cm.dt.) เริ่มขุดค้น ในพื้นที่ NEQ จากนั้นจึงขุด NWQ ซึ่งพบก้อนอิฐและกิ่งน้ำอ้อยจำนวนมาก จากนั้นมาขุดทางฝั่งกริด SEQ SWQ ซึ่งทางฝั่งSWQ นั้นเจอต่อไม้และมีปริมาณโบราณวัตถุมากกว่าทาง SEQ และทาง SEQ พบภาชนะดินเผาซึ่งน่าจะเสียหายจากการเผา ดินทางฝั่งตะวันตกนั้นมีความร่วนกว่าทางฝั่งด้านตะวันออก เพราะด้านตะวันออกเหมือนมีดินอัดแน่น

ระดับ 4 (60-70 cm.dt.) เริ่มขุดต่อจากทางด้าน NWQ จากนั้นจึงขุดด้าน SEQ จากนั้นจึงขุดด้าน NEQ กับ SWQ ซึ่งด้านทิศตะวันออกโบราณวัตถุที่พบก็ยังคงพบมากกว่าและพบหนาแน่นพบกระดูกครึ่งใบเคลือบเขียวใบบริเวณพื้นที่ SEQ

ระดับ 5 (70-80 cm.dt.) เริ่มขุดจากทางทิศตะวันตก เนื่องด้วยเรื่องของแสงและฝน ดินทั้งชั้นยังคงร่วนซุย โดยเฉพาะพื้นที่ NWQ นั้น มีความร่วนเพราะรากไม้ ลักษณะโบราณวัตถุที่เจอนั้น โดยเฉพาะถ้วยนั้นมีการคว่ำเหมือนตั้งใจ พบไหใบหนึ่งวางนอนแต่สภาพไม่สมบูรณ์

ระดับ 6 (80-90 cm.dt.) เริ่มขุดพื้นที่ NEQ กับ SEQ พบโบราณวัตถุจำนวนมาก พื้นที่ขุดผนังทิศตะวันออก พบโบราณวัตถุกระจายตัวจำนวนมาก และพบภาชนะดินเผาคล้ายทรงปากแตร พบไหเนื้อดินเกือบเต็มใบบริเวณพื้นที่ NEQ

ระดับ 7-8 (90-110 cm.dt.) เริ่มขุดจากทางด้าน NWQ SWQ ขุดมาทาง NEQ SEQ โดยทางด้านพื้นที่ NEQ นั้นพบกึ่งท่อครึ่งอัน ซึ่งเป็นชิ้นที่เกือบสมบูรณ์ ซึ่งระดับก่อนหน้านี้นี้ไม่พบ พบแต่เศษกึ่งท่อกับกิ่งน้ำอ้อย พบแผ่นกระเบื้องขนาดใหญ่ บริเวณ SWQ และกันซึ่งคาดว่าเป็นกระดูก

ระดับ 9 (110-120 cm.dt.) เริ่มขุดจากพื้นที่ NEQ SEQ พบโบราณวัตถุกระจุกตัวอยู่ทางด้านนี้มากกว่า NWQ SWQ ดินมีความร่วนซุยทั้งหมด แต่ทางทิศตะวันตกนั้นดินจะชั้นมากกว่า พบโบราณวัตถุรูปร่างคล้ายกำไล แต่พบเพียงครึ่งอัน และกึ่งเหลี่ยม

ระดับ 10 (120-130 cm.dt.) เริ่มขุดจากพื้นที่ NEQ SEQ พบโบราณวัตถุกระจุกตัวอยู่ทางด้านนี้มากกว่า NWQ SWQ ระดับนี้พบพวยกาเนื้อดิน ในพื้นที่ SWQ นอกจากนี้ในระดับนี้ยังพบฝาจากเนื้อแกร่งจำนวน 3 ชิ้น ซึ่งก่อนหน้านี้นพบแต่จากเนื้อดิน

ระดับ 11 (130-140 cm.dt.) เริ่มขุดจากพื้นที่ NEQ SEQ พบโบราณวัตถุกระจุกตัวอยู่ทางด้านนี้มากกว่า NWQ SWQ ดินยังคงร่วนซุย เพราะยังคงพบรากไม้ในดิน ในระดับนี้พบชิ้นส่วนองค์ประกอบสถาปัตยกรรม ลักษณะการวางตัวของภาชนะดินเผามีการอัดแน่นติดกับพื้นที่ติดผนังทิศตะวันออก

ระดับ 12 (140-150cm.dt.) (ภาพที่ 196) เริ่มขุดจากพื้นที่ NEQ SEQ พบโบราณวัตถุกระจุกตัวอยู่ทางด้านนี้มากกว่า NWQ SWQ ลักษณะดินทางพื้นที่ทางตะวันตกโดยเฉพาะพื้นที่ SWQ นั้นมีการเปลี่ยนแปลง คือ แข็งขึ้นและสีอ่อนลง ไม่ร่วนซุย พบเศษภาชนะดินเผาเครื่องถ้วยเงินจำนวน 1 ชิ้น

ระดับ 13 (150-160 cm.dt.) เริ่มขุดจากพื้นที่ NEQ SEQ พบโบราณวัตถุกระจุกตัวอยู่ทางด้านนี้มากกว่า NWQ SWQ ดินทางฝั่งด้านตะวันออกนั้นไม่แข็งมาก พบกระเบื้องกาบกล้วยเคลือบสีเขียว ทาง NEQ และกระปุกเคลือบสีน้ำตาลทาง NWQ

ระดับ 14 (160-170 cm.dt.) ลักษณะดินนั้นยังคงเหมือนเดิม ดินทางฝั่งทิศตะวันตกเริ่มแข็งขึ้น มองเห็นสีดินเปลี่ยนชัดเจนในชั้นดิน โบราณวัตถุก็ยังพบเยอะในพื้นที่ด้านตะวันออก

ระดับ 15 (170-180 cm.dt.) ดินทางฝั่งตะวันตกนั้นเปลี่ยนชัดเจน คือ แข็งขึ้น พบโบราณวัตถุน้อยลง โบราณวัตถุในพื้นที่ด้านตะวันออกนั้น ไม่ค่อยกระจุกตัว พบกระจายตัวทั่วไปทั้งพื้นที่ (ภาพที่ 197)

ระดับ 16 (180-190 cm.dt.) เริ่มขุดจากพื้นที่ด้านทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออก ซึ่งทำให้เห็นชัดเจนว่าปริมาณโบราณวัตถุที่พบทางด้านตะวันออกนั้นมากกว่าทางด้านตะวันตก ระดับนี้พบกระเบื้องมุงหลังคาขนาดใหญ่ นอกจากนี้ยังพบกระเบื้องกาบกล้วยเนื้อแกร่งเคลือบสีขาว

ระดับ 17 (190-200 cm.dt.) บริเวณทางด้าน NEQ นั้น พบ ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งเคลือบเขียว และเจอส่วนปากกับลำตัวของกะละมังสังกะสี และในระดับเดียวกันพบกระปุกเกือบสมบูรณ์เรียบ และในระดับนี้มีปริมาณโบราณวัตถุกระจุกตัวอยู่มากในพื้นที่ NEQ โดยเฉพาะที่ใกล้กับกะละมังสังกะสี เช่น ชามครึ่งใบเคลือบขาว และครกเต็มใบ และติดผนังทิศเหนือ บริเวณรอยต่อของพื้นที่ NEQ NWQ นั้น มีร่องรอยเหมือนกับเขม่าถ่านสีดำ

ระดับ 18 (200-210 cm.dt.) เริ่มขุด SEQ NEQ ซึ่งยังคงพบโบราณวัตถุกระจายตัวเป็นจำนวนมาก และบริเวณ NEQ พบกะละมังสังกะสีทั้งใบมีร่องรอยการใช้งานจำนวน 1 ใบ NWQ SWQ พบโบราณวัตถุในปริมาณน้อยมาก ขนาดโบราณวัตถุมีขนาดเล็ก พบกึ่งบ่น้ำอ้อย 1 ชิ้น นอกนั้น

เป็นเศษชิ้นส่วน ลักษณะดินนั้นร่วนซุยและเหมือนจะเป็นแผ่นบางๆทั่วบริเวณ เมื่อขุดลงไปบริเวณมุมทิศตะวันตกเฉียงใต้ SWQ ดินเริ่มเปลี่ยนเป็นดินที่มีลักษณะจับตัวแน่น ขุดยากขึ้น ซึ่งดินลักษณะนี้กระจายตัวชัดเจนขึ้นใน NWQ เมื่อขุดได้ระดับที่ 210 cm.dt

ระดับ 19 (210-220 cm.dt.) เริ่มขุดจากพื้นที่หลุมขุดค้นทางด้านตะวันออก พบโบราณวัตถุจำนวนมาก และใน SEQ นั้นพบเครื่องถ้วยจีน โดยได้ถ้วยพิเศษถ่านเล็กน้อยลักษณะคล้ายถ่านไม้ไฟ และในกริดนี้โบราณวัตถุจำพวก ถ้วย ชาม มีการวางคว่ำถ้วยเป็นส่วนใหญ่ ส่วนด้านทิศตะวันตกปริมาณโบราณวัตถุที่พบน้อยลงตั้งแต่ระดับที่แล้ว ขนาดชิ้นโบราณวัตถุมีขนาดเล็ก ดินยังคงเหมือนกับระดับที่แล้ว ที่มีความร่วน และพบลักษณะคล้ายดินสีขาวที่จะมีก้อนแลงและก้อนปูนสีขาวปะปนด้วย

ระดับ 20 (220-230 cm.dt.) (ภาพที่ 198) เริ่มขุดจากพื้นที่หลุมขุดค้นทางด้านตะวันออก โดยบริเวณรอยต่อ NEQ SEQ พบกึ่งบนน้ำอ้อยกองซ้อนทับถมกันในปริมาณมาก (ภาพที่ 199) โดยที่ที่พบนั้นเป็นที่สมบรูณ์และในบริเวณใกล้เคียง พบที่ท่อเกือบสมบรูณ์ ในกริด SEQ พบกระปุกสมบรูณ์เคลือบขาว 1ใบ และครกใบเล็กสมบรูณ์ โบราณวัตถุที่พบในระดับนี้มีการวางตั้งเรียงกันในแนวนอน ซึ่งดูเหมือนจะตั้งใจวางเอาไว้ลักษณะนี้ ส่วนทางด้านทิศตะวันตกปริมาณโบราณวัตถุก็ลดลงอย่างเห็นได้ชัด ด้านตะวันออกดินยังคงมีความร่วนซุย ส่วนตะวันตกดินแข็งขึ้นอย่างมาก เป็นดินสีขาวเมื่อถากหน้าดินสามารถเป็นแผ่นได้ และพบก้อนแลงและก้อนปูนสีขาวมีการแทรกอยู่ในดินจำนวนหนึ่ง

ระดับ 21 (230-240 cm.dt.) เริ่มขุดจาก NWQ ซึ่งไม่พบโบราณวัตถุ พบเพียงก้อนปูนสีขาวมีลักษณะกลมแทรกอยู่ในชั้นดิน ต่อมา SWQ ซึ่งดินแข็งเท่ากันแล้วทั้งพื้นที่ดินเป็นสีขาวคล้ายทรายแต่ยังจับตัวเป็นก้อนและเป็นแผ่นบางๆ พบเจอเศษภาชนะดินเผาบ้างเล็กน้อยกระจายโดยรอบพื้นที่พบเศษภาชนะดินเผาทั้งหมด 8 ชิ้น กึ่งบนน้ำอ้อย 1 ชิ้น และก้อนอิฐขนาดเล็ก จำนวน 6 ก้อน ส่วนทางด้านทิศตะวันออกนั้นยังคงพบโบราณวัตถุอย่างหนาแน่น ทาง NEQ พบหอยจำนวน 2 ชิ้น พวยกาเนื้อละเอียดพร้อมภาชนะดินเนื้อดิน โดยเฉพาะกลางกริด

ระดับ 22 (240-250 cm.dt.) ด้านทิศตะวันออกระดับนี้ พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อดินนั้นมีปริมาณมากกว่าเนื้อแกร่ง คือ ลักษณะการวางตัวภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งนั้นมีการกระจุกตัวอยู่ในบริเวณเดียวกับทาง NEQ พบกระดูกสัตว์เผาไฟ ส่วนด้านทิศตะวันตกปริมาณโบราณวัตถุก็ลดลงเรื่อยๆ พบโบราณวัตถุเฉพาะพื้นที่ SWQ ยังคงขุดพื้นที่ NWQ เพื่อตรวจสอบชั้นดินและทำให้แน่ใจว่าจะไม่พบโบราณวัตถุเพิ่มเติมอีก ดินมีก้อนแลงปนเยอะขึ้น เป็นก้อนสีดำเล็กๆ

ระดับ 23 (250-260 cm.dt.) พื้นที่ด้านตะวันออกนั้นยังคงขุดเพื่อดูชั้นดินและตรวจสอบว่ายังมีโบราณวัตถุหรือไม่ ซึ่งในระดับนี้ในพื้นที่ SWQ ไม่พบโบราณวัตถุ จากนั้นจึงมาขุดพื้นที่ SEQ พบปริมาณโบราณวัตถุลดลงจากระดับที่แล้ว ส่วนทาง NEQ นั้นเริ่มพบก้อนแลงปนในชั้นดินแต่มีขนาดเล็ก นอกจากนี้พบร่องรอยผิดปกติ คือ เป็นลักษณะดินสีขาว มีลักษณะเป็นวง บริเวณติดผนังด้านทิศเหนืออยู่ระหว่างพื้นที่ NEQ กับ NWQ จึงรักษาร่องรอยไว้ไม่ได้ขุดออก โดยเริ่มขุดจากพื้นที่ NWQ ไป

ทาง NEQ โดยขุดเข้าไปทีละ 10 เซนติเมตร จนสุดใกล้ขีดแนวร่องรอยผิวดิวิสัย จึงเว้นระยะไว้ มาขุดพื้นที่ส่วนที่เหลือ โดยในระดับเดียวกันนี้พบ เขาสัตว์ไฟวางตัวในแนวนอนติดอยู่กับกิ่งน้ำอ้อย

ระดับ 24 (260-270 cm.dt.) เริ่มขุดทางด้านตะวันตก ซึ่งไม่พบโบราณวัตถุ ดินเริ่มแข็งขึ้น ไม่มีหินปูนหรือแลงปน แต่ดินแน่นขึ้นจับตัวเป็นก้อน แต่ยังคงเป็นแผ่นบางอยู่ ส่วนพื้นที่ทางด้านทิศตะวันออก SEQ เริ่มพบปริมาณโบราณวัตถุน้อยลง แต่พื้นที่ทางด้าน NEQ นั้นยังคงพบโบราณวัตถุอยู่ในปริมาณเท่าเดิม ดินทางฝั่งตะวันออกนั้นเริ่มแข็งขึ้นแต่ยังร่วนอยู่

ระดับ 25 (270-280 cm.dt.) ในระดับนี้ขุดเฉพาะพื้นที่ด้านตะวันออก เพราะทางด้านทิศตะวันตกนั้นไม่พบโบราณวัตถุ แต่ด้านตะวันออกนั้นยังคงพบอยู่แต่ปริมาณเริ่มน้อยลง

ระดับ 26 (280-290 cm.dt.) ขุดพื้นที่ NEQ SEQ โบราณวัตถุลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนั้นดินยังแข็งขึ้น

ระดับ 27-28 (290-310 cm.dt.) ตั้งแต่ระดับนี้ ขุดเฉพาะพื้นที่ SEQ ทีละ 20 เซนติเมตร ไม่พบโบราณวัตถุ

ระดับ 29-30 (310-330 cm.dt.) ไม่พบโบราณวัตถุใดๆ (ภาพที่ 200)

ภาพที่ 196 หลุมขุดค้น TP.1/2560 ระดับ 12 (150-160 cm.dt.)

ภาพที่ 197 ขณะทำการขุดค้นหลุมขุดค้น TP.1/2560

ภาพที่ 198 หลุมขุดค้น TP.1/2560 ระดับ 20 (220-230 cm.dt.)

ภาพที่ 199 โบราณวัตถุ (กึ่ง) หลุมขุดค้น TP.1/2560

ภาพที่ 200 หลุมขุดค้น TP.1/2560 หลังการขุดค้นแล้วเสร็จ

3.5.2 โบราณวัตถุที่พบ

การขุดค้นทางโบราณคดีหลุมขุดค้น TP.1/2560 (เตาหมายเลข สท.3 หรือ K.3) ขุดค้นทั้งหมด 30 ระดับสมมติ คือ 0-330 cm.dt. โดยระดับน้ำทะเลปานกลางที่ 63.00 ถึง 59.70 เมตร ซึ่งจะกล่าวถึงหลักฐานทางโบราณคดีที่พบของแต่ละหลุมขุดค้น ซึ่งเป็นการขุดค้นตามระดับชั้นดินสมมติตั้งแต่ระดับผิวดินจนถึงชั้นดินธรรมชาติที่ไม่พบร่องรอยหลักฐานทางโบราณคดี และการกำหนดชั้นดินทางโบราณคดี โดยนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักฐานทางโบราณคดี การกำหนดอายุสมัย และชั้นวัฒนธรรม มีปริมาณโบราณวัตถุที่พบทั้งหมด 8,310 ชิ้น น้ำหนัก 518,373 กรัม เป็นภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง 4,117 ชิ้น หนัก 184,125 กรัม ดินเผาเนื้อดิน จำนวน 1,285 ชิ้น น้ำหนัก 48,600 กรัม ส่วนโบราณวัตถุจำพวกอื่น เช่นอิฐ กระเบื้อง มีจำนวน 150 ชิ้น น้ำหนัก 14,365 กรัม พบนิเวศวัตถุ หอย กับกระดูก จำนวน 131 ชิ้น น้ำหนัก 736 กรัม และกี้ มีจำนวน 2,627 ชิ้น น้ำหนัก 270,547 กรัม

ระดับ S (0 - 30 cm.dt.) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด ชิ้น 64 น้ำหนักรวม 4,583 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 5 ชิ้น น้ำหนัก 144 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 29 ชิ้น น้ำหนัก 1,413 กรัม ส่วนโบราณวัตถุจำพวกอื่น เช่นอิฐ กระเบื้อง มีจำนวน ชิ้น 4 น้ำหนัก 140 กรัม และกี้ มีจำนวน 26 ชิ้น น้ำหนัก 2,886 กรัม

ระดับ 1 (30 - 40 cm.dt.) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 257 ชิ้น น้ำหนักรวม 10,526 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 9 ชิ้น น้ำหนัก 607 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 152 ชิ้น น้ำหนัก 4,607 กรัม ส่วนโบราณวัตถุจำพวกอื่น เช่นอิฐ กระเบื้อง มีจำนวน ชิ้น 10 น้ำหนัก 397 กรัม และกี้ มีจำนวน 86 ชิ้น น้ำหนัก 4,915 กรัม

ระดับ 2 (40 - 50 cm.dt.) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 435 ชิ้น น้ำหนักรวม 27,242 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 32 ชิ้น น้ำหนัก 929 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน ชิ้น 239 น้ำหนัก 11,745 กรัม ส่วนโบราณวัตถุจำพวกอื่น เช่นอิฐ กระเบื้อง มีจำนวน ชิ้น 18 น้ำหนัก 3,653 กรัม และกี้ มีจำนวน 146 ชิ้น น้ำหนัก 10,915 กรัม

ระดับ 3 (50 - 60 cm.dt.) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 265 ชิ้น น้ำหนักรวม 15,904 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 4 ชิ้น น้ำหนัก 201 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 168 ชิ้น น้ำหนัก 9,383 กรัม ส่วนโบราณวัตถุจำพวกอื่น เช่นอิฐ กระเบื้อง มีจำนวน 2 ชิ้น น้ำหนัก 325 กรัม และกี้ มีจำนวน 91 ชิ้น น้ำหนัก 6,105 กรัม

ระดับ 4 (60 -70 cm.dt.) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 237 ชิ้น น้ำหนักรวม 20124 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 8 ชิ้น น้ำหนัก 695 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 128 ชิ้น น้ำหนัก 9,249 กรัม ส่วน

โบราณวัตถุจำพวกอื่น เช่นอิฐ กระเบื้อง มีจำนวน 3 ชิ้น น้ำหนัก 325 กรัม และกึ่ง มีจำนวน 98 ชิ้น น้ำหนัก 9,855 กรัม

ระดับ 5 (70-80 cm.dt.) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 664 ชิ้น น้ำหนักรวม 38,379 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 14 ชิ้น น้ำหนัก 585 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 199 ชิ้น น้ำหนัก 15,350 กรัม ส่วนโบราณวัตถุจำพวกอื่น เช่นอิฐ กระเบื้อง มีจำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 40 กรัม และกึ่ง มีจำนวน 385 ชิ้น น้ำหนัก 20,705 กรัม

ระดับ 6 (80 - 90 cm.dt.) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 403 ชิ้น น้ำหนักรวม 39,024 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 26 ชิ้น น้ำหนัก 2,749 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 199 ชิ้น น้ำหนัก 15,350 กรัม ส่วนโบราณวัตถุจำพวกอื่น เช่น อิฐ กระเบื้อง มีจำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 40 กรัม และกึ่ง มีจำนวน 177 ชิ้น น้ำหนัก 20,885 กรัม

ระดับ 7-8 (90 - 110 cm.dt.) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 317 ชิ้น น้ำหนักรวม 34,127 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 25 ชิ้น น้ำหนัก 1,268 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 133 ชิ้น น้ำหนัก 11,559 กรัม ส่วนโบราณวัตถุจำพวกอื่น เช่น อิฐ กระเบื้อง มีจำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 285 กรัม และกึ่ง มีจำนวน 158 ชิ้น น้ำหนัก 21,015 กรัม

ระดับ 9 (110- 120 cm.dt.) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 367 ชิ้น น้ำหนักรวม 29,507 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 30 ชิ้น น้ำหนัก 1,153 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 178 ชิ้น น้ำหนัก 11,208 กรัม ส่วนโบราณวัตถุจำพวกอื่น เช่น อิฐ กระเบื้อง มีจำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 20 กรัม และกึ่ง มีจำนวน 158 ชิ้น น้ำหนัก 17,126 กรัม

ระดับ 10(120 – 130 cm.dt.) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 290 ชิ้น น้ำหนักรวม 18,629 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 24 ชิ้น น้ำหนัก 1,177 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 155 ชิ้น น้ำหนัก 6,106 กรัม และกึ่ง มีจำนวน 111 ชิ้น น้ำหนัก 11,346 กรัม

ระดับ 11 (130 – 140 cm.dt.) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 253 ชิ้น น้ำหนักรวม 11,998 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 22 ชิ้น น้ำหนัก 1,480 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 166 ชิ้น น้ำหนัก 5,940 กรัม ส่วนโบราณวัตถุจำพวกอื่น เช่น อิฐ กระเบื้อง มีจำนวน 3 ชิ้น น้ำหนัก 173 กรัม และกึ่ง มีจำนวน 62 ชิ้น น้ำหนัก 4,405 กรัม

ระดับ 12 (140-150cm.dt.) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 355 ชิ้น น้ำหนักรวม 23,748 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 25 ชิ้น น้ำหนัก

692 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 239 ชิ้น น้ำหนัก 11,676 กรัม และกึ่ง มีจำนวน 91 ชิ้น น้ำหนัก 11,380 กรัม

ระดับ 13 (150-160 cm.dt.) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 443 ชิ้น น้ำหนักรวม 25,478 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 51 ชิ้น น้ำหนัก 1,847 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 280 ชิ้น น้ำหนัก กรัม ส่วน โบราณวัตถุจำพวกอื่น เช่น อิฐ กระเบื้อง มีจำนวน 3 ชิ้น น้ำหนัก 101 กรัมและกึ่ง มีจำนวน 109 ชิ้น น้ำหนัก 14,070 กรัม

ระดับ 14 (160-170 cm.dt.) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 321 ชิ้น น้ำหนักรวม 26,007 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 15 ชิ้น น้ำหนัก 686 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 216 ชิ้น น้ำหนัก 10,913 กรัม ส่วน โบราณวัตถุจำพวกอื่น เช่น อิฐ กระเบื้อง มีจำนวน 4 ชิ้น น้ำหนัก 178 กรัมและกึ่ง มีจำนวน 86 ชิ้น น้ำหนัก 14,230 กรัม

ระดับ 15 (170-180 cm.dt.) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 231 ชิ้น น้ำหนักรวม 14,127 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 24 ชิ้น น้ำหนัก 896 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 162 ชิ้น น้ำหนัก 7,225 กรัม และกึ่ง มีจำนวน 45 ชิ้น น้ำหนัก 6,006 กรัม

ระดับ 16 (180-190 cm.dt.) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 182 ชิ้น น้ำหนักรวม 16,504 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 28 ชิ้น น้ำหนัก 4,579 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 112 ชิ้น น้ำหนัก 6,143 กรัม ส่วน โบราณวัตถุจำพวกอื่น เช่น อิฐ กระเบื้อง มีจำนวนชิ้น 4 น้ำหนัก 703 กรัมและกึ่ง มีจำนวน 38 ชิ้น น้ำหนัก 5,079 กรัม

ระดับ 17 (190-200 cm.dt.) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 325 ชิ้น น้ำหนักรวม 22,616 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 109 ชิ้น น้ำหนัก 6,141 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 175 ชิ้น น้ำหนัก 8,957 กรัม ส่วน โบราณวัตถุจำพวกอื่น เช่น อิฐ กระเบื้อง มีจำนวน 3 ชิ้น น้ำหนัก 1,400 กรัมและ กึ่ง มีจำนวน 38 ชิ้น น้ำหนัก 6,118 กรัม

ระดับ 18 (200-210 cm.dt.) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 413 ชิ้น น้ำหนักรวม 30,968 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 156 ชิ้น น้ำหนัก 5,603 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 286 ชิ้น น้ำหนัก 9,286 กรัม ส่วน โบราณวัตถุจำพวกอื่น เช่น อิฐ กระเบื้อง มีจำนวน 5 ชิ้น น้ำหนัก 495 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุก สัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 23 ชิ้น น้ำหนัก 49 กรัม และกึ่ง มีจำนวน 99 ชิ้น น้ำหนัก 15,535 กรัม

ระดับ 19 (210-220 cm.dt.) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 663 ชิ้น น้ำหนักรวม 41,232 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 148 ชิ้น น้ำหนัก 5,640 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 215 ชิ้น น้ำหนัก 6,853 กรัม ส่วนโบราณวัตถุจำพวกอื่น เช่น อิฐ กระเบื้อง มีจำนวน 40 ชิ้น น้ำหนัก 2,328 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 23 ชิ้น น้ำหนัก 81 กรัมและกึ่ง มีจำนวน 237 ชิ้น น้ำหนัก 26,330 กรัม

ระดับ 20 (220-230 cm.dt.) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 500 ชิ้น น้ำหนักรวม 35,698 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 112 ชิ้น น้ำหนัก 3,799 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 166 ชิ้น น้ำหนัก 4,516 กรัม ส่วนโบราณวัตถุจำพวกอื่น เช่น อิฐ กระเบื้อง มีจำนวน 7 ชิ้น น้ำหนัก 320 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 19 ชิ้น น้ำหนัก 143 กรัมและกึ่ง มีจำนวน 196 ชิ้น น้ำหนัก 26,920 กรัม

ระดับ 21 (230-240 cm.dt.) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 581 ชิ้น น้ำหนักรวม 17,757 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 223 ชิ้น น้ำหนัก 5,076 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 214 ชิ้น น้ำหนัก 2,536 กรัม ส่วนโบราณวัตถุจำพวกอื่น เช่น อิฐ กระเบื้อง มีจำนวน 6 ชิ้น น้ำหนัก 210 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 19 ชิ้น น้ำหนัก 75 กรัมและกึ่ง มีจำนวน 119 ชิ้น น้ำหนัก 9,860 กรัม

ระดับ 22 (240-250 cm.dt.) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 371 ชิ้น น้ำหนักรวม 9,952 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 88 ชิ้น น้ำหนัก 1,579 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 169 ชิ้น น้ำหนัก 2,455 กรัม ส่วนโบราณวัตถุจำพวกอื่น เช่น อิฐ กระเบื้อง มีจำนวน 25 ชิ้น น้ำหนัก 1,963 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 34 ชิ้น น้ำหนัก 165 กรัมและกึ่ง มีจำนวน 55 ชิ้น น้ำหนัก 3,790 กรัม

ระดับ 23 (250-260 cm.dt.) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 105 ชิ้น น้ำหนักรวม 64,998 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 46 ชิ้น น้ำหนัก 600 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 47 ชิ้น น้ำหนัก 128 กรัม ส่วนโบราณวัตถุจำพวกอื่น เช่น อิฐ กระเบื้อง มีจำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 575 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 8 ชิ้น น้ำหนัก 8 กรัม และกึ่ง มีจำนวน 3 ชิ้น น้ำหนัก 280 กรัม

ระดับ 24 (260-270 cm.dt.) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 45 ชิ้น น้ำหนักรวม 1,022 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 25 ชิ้น น้ำหนัก 235 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 12 ชิ้น น้ำหนัก 150 กรัม ส่วน

โบราณวัตถุจำพวกอื่น เช่น อิฐ กระเบื้อง มีจำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 252 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 2 ชิ้น น้ำหนัก 25 กรัม และ กี้ มีจำนวน 5 ชิ้น น้ำหนัก 360 กรัม

ระดับ 25 (270-280 cm.dt.) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 50 ชิ้น น้ำหนักรวม 661 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 32 ชิ้น น้ำหนัก 124 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 8 ชิ้น น้ำหนัก 90 กรัม ส่วนโบราณวัตถุจำพวกอื่น เช่นอิฐ กระเบื้อง มีจำนวน 3 ชิ้น น้ำหนัก 132 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 2 ชิ้น น้ำหนัก 65 กรัม และกี้ มีจำนวน 5 ชิ้น น้ำหนัก 250 กรัม

ระดับ 26 (280-290 cm.dt.) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 17 ชิ้น น้ำหนักรวม 969 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 4 ชิ้น น้ำหนัก 115 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 5 ชิ้น น้ำหนัก 128 กรัม ส่วนโบราณวัตถุจำพวกอื่น เช่นอิฐ กระเบื้อง มีจำนวน 4 ชิ้น น้ำหนัก 420 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 125 กรัม และกี้ มีจำนวน 3 ชิ้น น้ำหนัก 181 กรัม

ระดับ 27-30 (290-330 cm.dt.) ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดีใดๆ

หลักฐานทางโบราณคดีที่พบจากการขุดค้นหลุมขุดค้น TP.1/2560 สรุปรวมตามตารางได้ดังนี้
 ตารางที่ 16 สรุปลักษณะดินสมมติ และโบราณวัตถุที่พบของหลุมขุดค้น TP.1/2560

ชั้นดินสมมติ	ระดับความลึก (cm.dt.)	เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน		เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง		นิเวศน์วัตถุ		กึ่ง		อื่นๆ		รวมจำนวน	
		ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม
5	0-30	5	144	29	1413	-	-	26	2886	4	140	64	4583
1	30-40	9	607	152	4607	-	-	86	4915	10	397	257	10526
2	40-50	32	929	239	11745	-	-	146	10915	18	3653	435	27242
3	50-60	4	201	168	9383	-	-	91	6105	2	215	265	15904
4	60-70	8	695	128	9249	-	-	98	9855	3	325	237	20124
5	70-80	14	585	264	17049	-	-	385	20705	1	40	664	38379
6	80-90	26	2749	199	15350	-	-	177	20885	1	40	403	39024
7	90-100	25	1268	133	11559	-	-	158	21015	1	285	317	34127
8	100-110												
9	110-120	30	1153	178	11208	-	-	158	17126	1	20	367	29507
10	120-130	24	1177	155	6106	-	-	111	11346	-	-	290	18629
11	130-140	22	1480	166	5940	-	-	62	4405	3	173	253	11998
12	140-150	25	692	239	11676	-	-	91	11380	-	-	355	23748
13	150-160	51	1847	280	9460	-	-	109	14070	3	101	443	25478
14	160-170	15	686	216	10913	-	-	86	14230	4	178	321	26007
15	170-180	24	896	162	7225	-	-	45	6006	-	-	231	14127
16	180-190	28	4579	112	6143	-	-	38	5079	4	703	182	16504
17	190-200	109	6141	175	8957	-	-	38	6118	3	1400	325	22616
18	200-210	156	5603	286	9286	23	49	99	15535	5	495	413	30968
19	210-220	148	5640	215	6853	23	81	237	26330	40	2328	663	41232
20	220-230	112	3799	166	4516	19	143	196	26920	7	320	500	35698
21	230-240	223	5076	214	2536	19	75	119	9860	6	210	581	17757
22	240-250	88	1579	169	2455	34	165	55	3790	25	1963	371	9952
23	250-260	46	600	47	128	8	8	3	280	1	575	105	1591
24	260-270	25	235	12	150	2	25	5	360	1	252	45	1022
25	270-280	32	124	8	90	2	65	5	250	3	132	50	661
26	280-290	4	115	5	128	1	125	3	181	4	420	17	969
27	290-300	ไม่พบโบราณวัตถุ											
28	300-310												
29	310-320												
30	320-330												
รวม		1285	48600	4117	184125	131	736	2627	270547	150	14365	8310	518373

โบราณวัตถุชิ้นสำคัญซึ่งจะเป็นตัวแทนของชั้นหลักฐานทางโบราณคดีเพื่อให้ผู้จะศึกษาแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัยนำไปศึกษาเปรียบเทียบ ผู้เขียนจึงขอนำหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในชั้นนี้ไว้เป็นข้อมูลพื้นฐาน ดังนี้

ภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware)

ภาชนะดินเผาเนื้อดิน และเศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) ชั้นนี้พบจำนวน 1,285 ชิ้น น้ำหนัก 48,600 กรัม ชิ้นสำคัญ เช่น

- ไหทรงปากแตร ไม่เคลือบ มีก้นเชิง หมายเลข SP#076 พบที่กริด NEQ ระดับ 80-90 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 10 เซนติเมตร ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.5 เซนติเมตร สูง 12.5 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 303 กรัม ผลิตจากแหล่งเตาศรีสังขนาลัย กลุ่มเตา หมายเลข 61 อายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 20 (ภาพที่ 201)

ภาพที่ 201 ไหปากแตร ทะเบียนหมายเลข SP#076

- ชิ้นส่วนลำตัวภาชนะ ลายชุดขีด มีร่องรอยเจาะรู (เพื่อร้อยเชือก) หมายเลข SP#288 พบที่กริด SEQ ระดับ 190-200 cm.dt. ขนาดกว้าง 11.8 เซนติเมตร ยาว 22 เซนติเมตร หนา 1.7 เซนติเมตร น้ำหนัก 728 กรัม (ภาพที่ 202)

ภาพที่ 202 ชิ้นส่วนลำตัวภาชนะ ทะเบียนหมายเลข SP#288

- ฝาภาชนะ ทะเบียนหมายเลข SP#364 พบที่กริด SEQ ระดับ 210-220 cm.dt. ขนาดกว้าง 7.8 เซนติเมตร ยาว 11.2 เซนติเมตร หนา 0.9 เซนติเมตร สูง 5.1 เซนติเมตร น้ำหนัก 160 กรัม และฝาภาชนะ ทะเบียนหมายเลข SP#365 พบที่กริด SEQ ระดับ 210-220 cm.dt. ขนาดกว้าง - เซนติเมตร ยาว - เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร สูง 2.8 เซนติเมตร ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 10 เซนติเมตร น้ำหนัก 48 กรัม (ภาพที่ 203)

ภาพที่ 203 ฝาภาชนะ ทะเบียนหมายเลข SP#364 และ SP#365

- พวยกา ทะเบียนหมายเลข SP#443 พบที่กริด NEQ ระดับ 230-240 cm.dt. ขนาดยาว 8.8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางปากพวยกา 1 เซนติเมตร น้ำหนัก 115 กรัม (ภาพที่ 204)

ภาพที่ 204 พวยกา ทะเบียนหมายเลข SP#443

ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware)

ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง และเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 4,117 ชิ้น น้ำหนัก 184,125 กรัม ชิ้นสำคัญ มีทั้งภาชนะรูปทรงกระปุกขนาดเล็ก ครก จานทรงสูง ถ้วย และพาน เป็นต้น

ลักษณะโดยทั่วไปภาชนะ

1. รูปทรงจานทรงสูง

เป็นจานปากกว้าง ก้นลึก ตัวจานโค้ง ขอบปากแบนเป็นขอบหนาและยกเป็นสัน เสิ่งค่อนข้างเตี้ยสูงแค่ 1 เซนติเมตร ขอบเชิงหนา 1 เซนติเมตร ทาน้ำดินสีขาวถึงขอบเชิง บางชิ้นมีร่องรอยนิ้วมือติดน้ำดินปรากฏบริเวณส่วนก้นภาชนะ

2. รูปทรงถ้วย

ลักษณะโดยทั่วไป เป็นถ้วยปากกว้าง ก้นลึก ตัวจานโค้ง ขอบปากแบนเป็นขอบหนาและยกเป็นสัน เสิ่งค่อนข้างเตี้ยสูงแค่ 1 เซนติเมตร ขอบเชิงหนา 1 เซนติเมตร ขอบเชิงไม่ทาน้ำดินสีขาว คงใช้วิธีจับเชิงกันถ้วยจุ่มน้ำดินแทนการทาน้ำดิน บางชิ้นมีร่องรอยนิ้วมือติดน้ำดินปรากฏบริเวณส่วนเชิงภาชนะ

ตัวอย่างภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง และเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) ที่พบประกอบด้วย

- ครก มีทั้งแบบไม่เคลือบ และเคลือบน้ำตาล พบที่กริด SEQ 220-230 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 12 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6.7 เซนติเมตร และสูง 9 เซนติเมตร ประกอบด้วย ครกทะเบียนหมายเลข SP#304 และSP#410 (ภาพที่ 205)

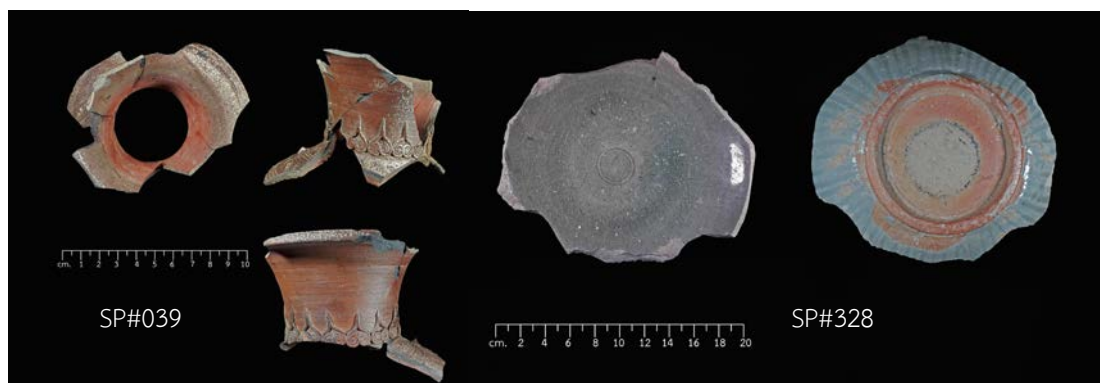
ภาพที่ 205 ครก ทะเบียนหมายเลข SP#304 และSP#410

- กระจุกขนาดเล็ก จำนวน 6 ใบ (ภาพที่ 206) ประกอบด้วย
  - กระจุกเคลือบเขียวขนาดเล็ก จากแหล่งเตาเกาะน้อย ศรีสัชชาลัย อายุราวต้น-กลางพุทธศตวรรษที่ 20 ทะเบียนหมายเลข SP#035 พบที่กริด SEQ ระดับ 60-70 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 2 เซนติเมตร สูง 3.2 เซนติเมตร ยาว 4.8 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร น้ำหนัก 20 กรัม
  - กระจุกเคลือบเขียวขนาดเล็ก จากแหล่งเตาเกาะน้อย ศรีสัชชาลัย อายุราวต้น-กลางพุทธศตวรรษที่ 20 ทะเบียนหมายเลข SP#036 พบที่กริด SEQ ระดับ 60-70 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น - เซนติเมตร สูง - เซนติเมตร กว้าง 3.3 เซนติเมตร ยาว 4.8 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 10 กรัม
  - กระจุกเคลือบสีน้ำตาลขนาดเล็ก จากแหล่งเตาเกาะน้อย ศรีสัชชาลัย อายุราวต้น-กลางพุทธศตวรรษที่ 20 ทะเบียนหมายเลข SP#134 พบที่กริด NEQ ระดับ 130-140 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น - เซนติเมตร สูง 10.3 เซนติเมตร กว้าง - เซนติเมตร ยาว 13 เซนติเมตร หนา 0.8 เซนติเมตร น้ำหนัก 245 กรัม
  - กระจุกไม่เคลือบขนาดเล็ก ทะเบียนหมายเลข SP#294 พบที่กริด SEQ ระดับ 190-200 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 7 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6 เซนติเมตร สูง 8.2 เซนติเมตร กว้าง - เซนติเมตร ยาว - เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 263 กรัม
  - กระจุกขนาดเล็ก (ทาน้ำดินสีขาว น้ำเคลือบชำรุด) ทะเบียนหมายเลข SP#409 พบที่กริด SEQ ระดับ 220-230 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 1.8 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4 เซนติเมตร สูง 5.2 เซนติเมตร กว้าง - เซนติเมตร ยาว - เซนติเมตร หนา 0.3 เซนติเมตร น้ำหนัก 120 กรัม
  - กระจุกเคลือบสีน้ำตาลขนาดเล็ก จากแหล่งเตาเกาะน้อย ศรีสัชชาลัย อายุราวต้น-กลางพุทธศตวรรษที่ 20 ทะเบียนหมายเลข SP#470 พบที่กริด NEQ ระดับ 250-260 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 2.2 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4 เซนติเมตร สูง 4.7 เซนติเมตร กว้าง - เซนติเมตร ยาว - เซนติเมตร หนา 0.3 เซนติเมตร น้ำหนัก 120 กรัม

ภาพที่ 206 กระปุก ทะเบียนหมายเลข SP#035 SP#036 SP#134 SP#294 SP#409 และSP#470

- ชิ้นส่วนปากของไหทรงปากแตร ไม่เคลือบ ส่วนคอปั้นแปะลายอุ ทะเบียนหมายเลข SP#039 พบที่กริด NEQ ระดับ 70-80 cm.dt. กว้าง 7.3 เซนติเมตร ยาว 8.9 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 85 กรัม (พบเฉพาะส่วนคอและปาก) ผลิตจากแหล่งเตาศรีสีชนาลัย กลุ่มเตาหมายเลข 61 อายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 20 และชิ้นส่วนก้นจานทรงสูงเคลือบเขียว ทะเบียนหมายเลข SP#328 พบที่กริด SEQ ระดับ 200-210 cm.dt. สูง 5.2 เซนติเมตร หนา 0.8 เซนติเมตร น้ำหนัก 965 กรัมจากแหล่งเตาเกาะน้อย ศรีสีชนาลัย อายุราวพุทธศตวรรษที่ 20 (ภาพที่ 207)

ภาพที่ 207 ปากไหปากแตร ทะเบียนหมายเลข SP#039 และก้นจานเคลือบเขียว ทะเบียนหมายเลข SP#328 จากแหล่งเตาเกาะน้อยศรีสีชนาลัย

- ถ้วย และชาม ทาน้ำดินสีขาว ไม่เขียนลาย เคลือบใส จำนวน 6 ใบ (ภาพที่ 208)
ประกอบด้วย
  - ถ้วย ทะเบียนหมายเลข SP#033 พบที่กริด SWQ ระดับ 60-70 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 12 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.2 เซนติเมตร สูง 6.3 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 200 กรัม เนื้อดินสีเทา ทาน้ำดินสีขาว ไม่เขียนลาย เคลือบใส ก้นภาชนะด้านในปรากฏรอยกึ่ง 5 รอย ส่วนก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ
  - ถ้วย ทะเบียนหมายเลข SP#051 พบที่กริด SEQ ระดับ 70-80 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 12 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.2 เซนติเมตร สูง 5.8 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 180 กรัม เนื้อดินสีเทา ทาน้ำดินสีขาว ไม่เขียนลาย เคลือบใส ก้นภาชนะด้านในปรากฏรอยกึ่ง 5 รอย ส่วนก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ
  - ชาม ทะเบียนหมายเลข SP#218 พบที่กริด SEQ ระดับ 160-170 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 15 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6 เซนติเมตร สูง 6.5 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 290 กรัม เนื้อดินสีเทา ทาน้ำดินสีขาว ไม่เขียนลาย เคลือบใส ก้นภาชนะด้านในปรากฏรอยกึ่ง 5 รอย ส่วนก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ
  - ชาม ทะเบียนหมายเลข SP#320 พบที่กริด NEQ ระดับ 200-210 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 16 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6.2 เซนติเมตร สูง 6.8 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 395 กรัม เนื้อดินสีเทา ทาน้ำดินสีขาว ไม่เขียนลาย เคลือบใส ก้นภาชนะด้านในปรากฏรอยกึ่ง 5 รอย ส่วนก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ
  - ชาม ทะเบียนหมายเลข SP#326 พบที่กริด SEQ ระดับ 200-210 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 13.3 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.4 เซนติเมตร สูง 6 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร น้ำหนัก 260 กรัม เนื้อดินสีน้ำตาลแดง ทาน้ำดินสีขาว ไม่เขียนลาย เคลือบใส ก้นภาชนะด้านในปรากฏรอยกึ่ง 5 รอย ส่วนก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ
  - ถ้วย ทะเบียนหมายเลข SP#418 พบที่กริด SEQ ระดับ 220-230 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 9 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5 เซนติเมตร สูง 4.7 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 110 กรัม เนื้อดินสีเทา ทาน้ำดินสีขาว ไม่เขียนลาย เคลือบใส มีรอยเขม่าสีดำติดทั้งด้านในและด้านนอกภาชนะ ก้นภาชนะด้านในปรากฏรอยกึ่ง 5 รอย ส่วนก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ

ภาพที่ 208 ถ้วย ทะเบียนหมายเลข SP#033 SP#051 SP#218 SP#320 SP#326 และ SP#418

- ขาม จำนวน 2 ใบ ทะเบียนหมายเลข SP#064 พบที่กริด SWQ ระดับ 80-90 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 22 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 160 กรัม ทาหน้าดินสีขาวแล้วเขียนลายดำได้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นขามด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัดคล้ายลายเกสรดอกบัว อยู่ภายในกรอบเส้นวงกลม ถัดขึ้นไปเขียนลายเส้นตัววัดในแนวตั้ง ซึ่งเป็นแถบลายระหว่างแนวเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 4 เส้น ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เนื้อภาชนะสีเทา และ ขาม ทะเบียนหมายเลข SP#085 พบที่กริด NEQ ระดับ 90-110 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 24 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 50 กรัม ทาหน้าดินสีขาวแล้วเขียนลายดำได้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นขามด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัดคล้ายลายเกสรดอกบัว อยู่ภายในกรอบเส้นวงกลม ถัดขึ้นไปเขียนลายช่องกระจกรูปหกเหลี่ยม ซึ่งเป็นแถบลายระหว่างแนวเส้นวงกลมขนาน ซึ่งแบ่งเป็นช่องๆ ด้วยกลุ่มแนวตั้ง และ ภายในแต่ละช่องจะมีกลุ่มเส้นขนานมาตัดบริเวณมุม 2 มุม ทำให้เกิดเป็นช่องกระจกรูปหกเหลี่ยม ภายในช่องกระจกเขียนลายคล้ายใบไม้สามเหลี่ยม ส่วนขามด้านนอกเขียนลายช่องกระจกรูปหกเหลี่ยม แบบเดียวกับด้านใน ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เนื้อภาชนะสีเทา (ภาพที่ 209)

ภาพที่ 209 ขาม ทะเบียนหมายเลข SP#064 และ SP#085

- ขาม ทะเบียนหมายเลข SP#052 ทาหน้าดินสีขาวแล้วเขียนลายดำได้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นขามด้านในเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลมขนาน ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนลายจุดต่อกันภายในเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวขามเขียนเส้นวงกลมขนาน 4 เส้น เนื้อดินสีเทา ขอบปากชำรุดวัดไม้ได้ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 8.5 เซนติเมตร สูง 4.5 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร น้ำหนัก 350 กรัม (ภาพที่ 210)

ภาพที่ 210 ชาม ทะเบียนหมายเลข SP#052

- จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข SP#214 ทำน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำได้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นจานด้านในเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลมขนาน ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนลายจุดต่อกันภายในเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวชามเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9 เซนติเมตร สูง 9.7 เซนติเมตร หนา 0.8 เซนติเมตร น้ำหนัก 412 กรัม (ภาพที่ 211)

ภาพที่ 211 ชาม ทะเบียนหมายเลข SP#214

- ขาม เขียนลายดำใต้เคลือบ จำนวน 5 ใบ (ภาพที่ 212) ประกอบด้วย
  - ขาม ทะเบียนหมายเลข SP#094 พบที่กริด NEQ ระดับ 110-120 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.7 เซนติเมตร สูง 5.9 เซนติเมตร หนา 0.3 เซนติเมตร น้ำหนัก 185 กรัม ทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำใต้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัดคล้ายลายเกสรดอกบัว อยู่ภายในกรอบเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 4 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายใบไม้ก้านขดภายในขอบเส้นวงกลมขนาน ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เนื้อภาชนะสีน้ำตาลแดง
  - ขาม ทะเบียนหมายเลข SP#293 พบที่กริด SEQ ระดับ 170-180 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 15 เซนติเมตร ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6 เซนติเมตร สูง 7.2 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 406 กรัม ทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำใต้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัดคล้ายลายเกสรดอกบัว อยู่ภายในกรอบเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน ขอบด้านนอกเขียนลายใบไม้ก้านขดภายในขอบเส้นวงกลมขนาน ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เนื้อภาชนะสีน้ำตาลแดง
  - ขาม ทะเบียนหมายเลข SP#303 พบที่กริด NEQ ระดับ 190-200 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 18 เซนติเมตร ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6.7 เซนติเมตร สูง 7.2 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 406 กรัม ทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำใต้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัดคล้ายลายเกสรดอกบัว อยู่ภายในกรอบเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน ขอบด้านนอกเขียนลายใบไม้ก้านขดภายในขอบเส้นวงกลมขนาน ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เนื้อภาชนะสีน้ำตาลแดง
  - ขาม ทะเบียนหมายเลข SP#327 พบที่กริด SEQ ระดับ 200-210 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 16 เซนติเมตร ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6.6 เซนติเมตร สูง 7.4 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 380 กรัม ทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำใต้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัดคล้ายลายเกสรดอกบัว อยู่ภายในกรอบเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านในเขียนลายช่องกระจกลายเส้นขนานในแนวตั้ง สลับกับลายเรขาคณิตรูปกากบาทและจุด ขอบด้านนอกเขียนลายใบไม้ก้านขดภายในขอบเส้นวงกลมขนาน ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เนื้อภาชนะสีเทา น้ำเคลือบและลวดลายชำรุดบางส่วน
  - ขาม ทะเบียนหมายเลข SP#363 พบที่กริด SEQ ระดับ 210-220 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 15 เซนติเมตร ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6.4 เซนติเมตร สูง 6.4 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 285 กรัม ทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำใต้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัดคล้ายลายเกสรดอกบัว อยู่ภายในกรอบเส้นวงกลมขนาน

ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน ขอบด้านนอกไม่เขียนลาย ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ
เนื้อภาชนะสีน้ำตาลแดง

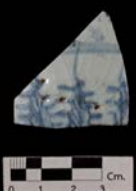
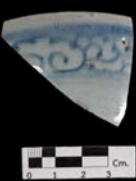

ภาพที่ 212 ถ้วย เขียนลายดำใต้เคลือบ ทะเบียนหมายเลข SP#094 SP#293 SP#303 SP#327
และSP#363

เศษเครื่องถ้วยจีน (Porcelain)

พบเศษเครื่องถ้วยจีน ซึ่งเป็นแหล่งผลิตต่างถิ่น และสามารถกำหนดอายุอย่างชัดเจน จำนวน 4 ชิ้น ระดับชั้นดินสมมติที่ 10 ระดับ 120-130 cm.dt. จำนวน 1 ชิ้น ระดับชั้นดินสมมติที่ 12 ระดับ 140-150 cm.dt. จำนวน 1 ชิ้น ระดับชั้นดินสมมติที่ 19 ระดับ 210-220 cm.dt. จำนวน 1 ชิ้น และระดับชั้นดินสมมติที่ 20 ระดับ 220-230 cm.dt. จำนวน 1 ชิ้น (ตารางที่ 17)

ตารางที่ 17 ตารางสรุปเศษเครื่องถ้วยจีนที่พบจากหลุมขุดค้น TP.1/2560

เลขทะเบียน	รายละเอียด	อายุสมัย	ภาพ
SF#003 กริต SEQ ระดับ(10)120- 130 cm.dt.	ชิ้นส่วนลำตัวเนื้อกระเบื้อง เขียนลายสีน้ำเงินด้านนอก ด้านในไม่เขียนลาย	ราชวงศ์หมิง ราวต้น พุทธศตวรรษที่ 21 จาก แหล่งเตาอันซี มณฑล ฝูเจี้ยน	
SF#004 กริต SWQ ระดับ(12) 140-150 cm.dt.	ชิ้นส่วนปากเนื้อกระเบื้องเขียน ลายสีน้ำเงิน ขอบปากด้านใน เขียนลายเห็นทลिनจื่อ	ราชวงศ์หมิง ราวต้น พุทธศตวรรษที่ 21 จาก แหล่งเตาอันซี มณฑล ฝูเจี้ยน	
SF#006 กริต SEQ ระดับ(19) 210-220 cm.dt.	ก้นและลำตัวเนื้อกระเบื้อง เขียนลายสีน้ำเงิน ก้นด้านใน เขียน อักษรจีน คำว่า “ฝู” ซึ่ง มีความหมายว่า ความสุข โชค ลาภ ลำตัวด้านนอกเขียนลาย ดอกไม้	ราชวงศ์หมิง ราวปลาย พุทธศตวรรษที่ 20 – ต้นพุทธศตวรรษที่ 21 จากแหล่งเตาจิ้งเต๋อเจิ้น มณฑลเจียงซี	
SF#006 กริต SEQ ระดับ(20) 220-230 cm.dt.	ชิ้นส่วนลำตัวเนื้อกระเบื้อง เขียนลายสีน้ำเงินด้านนอก ด้านในไม่เขียนลาย	ราชวงศ์หมิง ราวปลาย พุทธศตวรรษที่ 20 – ต้นพุทธศตวรรษที่ 21 จากแหล่งเตาจิ้งเต๋อเจิ้น มณฑลเจียงซี	

ก

กี (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) มีจำนวน 2,627 ชิ้น น้ำหนัก 270,547 กรัม ตัวอย่างจำนวน 2 ชิ้น (ภาพที่ 213)

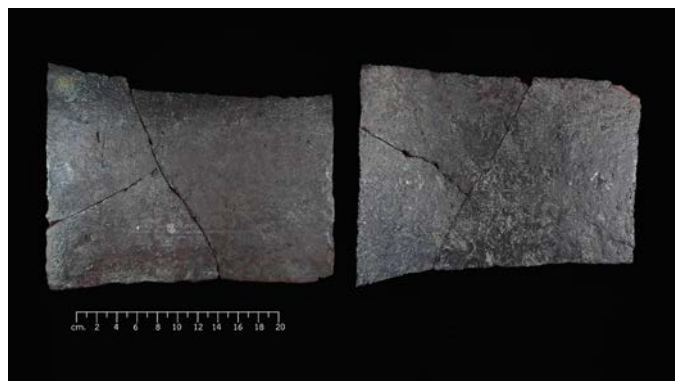
ภาพที่ 213 กีแบนทรงสี่เหลี่ยม

โบราณวัตถุอื่นๆ

หลุมขุดค้น TP.1/2560 พบโบราณวัตถุอื่นๆ ทั้งนิเวศน์วัตถุ เช่น กระจุกสัตว์ เปลือกหอย หิน ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม ตุ๊กตา (ภาพที่ 214) กระเบื้องดินเผา (ภาพที่ 215) ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น

ภาพที่ 214 ตุ๊กตาดินเผารูปสัตว์

ภาพที่ 215 กระเบื้องมุงหลังคาดินเผา

3.5.3 ชั้นดินทางวัฒนธรรม หลุมขุดค้น TP.1/2560

หลุมขุดค้น TP.1/2560 ขุดค้นตามระดับชั้นดินสมมติตั้งแต่ชั้นผิวดิน S (Surface) ระดับ 0-30 เซนติเมตร จากเส้นระดับสมมติมาตรฐาน (Datum Line) โดยใช้อักษรย่อ (cm.dt.) จนถึงระดับชั้นดินสมมติล่างสุด ชั้นดินสมมติที่ 30 ระดับ 320-330 cm.dt. รวมความลึกของหลุมขุดค้นประมาณ 3.00 เมตร แต่หากวัดระดับเฉพาะชั้นผิวดินจนถึงชั้นดินล่างสุดที่ไม่พบโบราณวัตถุ และเป็นชั้นดินธรรมชาติที่ไม่ปรากฏหลักฐานกิจกรรมของมนุษย์ (Sterile) จะมีความลึกของหลุมขุดค้นนี้เพียง 2.50 เมตร

ดังนั้น ชั้นดินสมมติของการขุดค้น เมื่อพิจารณาพร้อมกับปริมาณหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในแต่ละระดับ รวมถึงความแตกต่างของชั้นดิน สามารถกำหนดชั้นดินทับถมทางโบราณคดีของหลุมขุดค้น TP.1/2560 ได้ 2 ชั้น (ดูตารางที่ 16 ประกอบ) ดังนี้

ชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ I ประกอบด้วย ชั้นดินสมมติตั้งแต่ ชั้นระดับผิวดิน (Surface) ถึง ชั้นดินสมมติที่ 16 ระดับ 180-190 cm.dt. ซึ่งระดับนี้เป็นชั้นดินและอิฐอมอัดผนังเตาด้านนอกเป็นเนินสูงของเตาหมายเลข สท.3 ความหนาของชั้นนี้ หนาประมาณ 150-190 เซนติเมตร ซึ่งผนังชั้นดินหลุมขุดค้นทั้ง 4 ด้าน มีระดับไม่เท่ากัน

ชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ II ประกอบด้วย ชั้นดินสมมติตั้งแต่ ชั้นดินสมมติที่ 17 ระดับ 190-200 cm.dt. จนถึง ชั้นดินสมมติที่ 26 ระดับ 280-290 cm.dt. ความหนาของชั้นทับถมนี้ประมาณ 50-90 เซนติเมตร

เมื่อประมวลผลจากชั้นดินทับถมทางโบราณคดี และโบราณวัตถุที่พบ รวมถึงความแตกต่างของภาชนะดินเผา ทำให้สามารถแบ่งชั้นวัฒนธรรมของหลุมขุดค้น TP.1/2560 เป็น 2 สมัย ดังนี้ (ภาพที่ 216-219)

ชั้นวัฒนธรรมที่ 1 สมัยแรก

ตรงกับชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 2 ชั้นดินล่างสุด ถัดจากชั้นดินธรรมชาติขึ้นมา ชั้นดินมีความหนาประมาณ 50-90 เซนติเมตร เป็นชั้นกิจกรรมของมนุษย์ระยะเริ่มแรก เชื่อว่าเป็นร่องรอยที่เกิดจากกระบวนการคัดแยกผลิตภัณฑ์หลังการเผา

รูปทรงภาชนะมีทั้งแบบ จานทรงสูง ชาม ถ้วย และกระปุก การตกแต่งผิวภาชนะด้วยวิธีการรองพื้นด้วยน้ำดินสีขาว เขียนลายสีดำ แล้วจึงนำไปเคลือบใส เนื้อภาชนะดินเผาที่พบในกลุ่มภาชนะดินเผาของชั้นวัฒนธรรมนี้ มีทั้งเนื้อดินสีเทา และสีน้ำตาลแดง เนื้อดินละเอียด มีรูพรุนเล็กน้อย และมีผลึกแร่สีขาวจำพวกเฟลด์สปาร์ และจุดแร่สีดำเม็ดเล็กๆ ผสมอยู่ ส่วนลวดลายที่ตกแต่งภาชนะดินเผาที่พบ สามารถแบ่งเป็นกลุ่มได้ 3 กลุ่มลาย คือ กลุ่มลายลายพรรณพฤกษา ซึ่งนิยมลายก้านขดแบบหวัด ลายคล้ายลายเกสรดอกบัว และตกแต่งลายโดยเขียนเฉพาะเส้นวงกลมขนาน กลุ่มไม่เขียนลาย และกลุ่มลายปลา ซึ่งลายปลาทั้งหมดที่พบเขียนลายปลาตัวเดียว บริเวณก้นจานด้านใน ตัวลายปลาอยู่ภายในเส้นวงกลมซ้อน 1-2 วง หัวปลามีทั้งหันทางซ้ายและขวา ลายเกล็ดปลาใช้วิธีจุดเป็นครีบ

ยังพบร่องรอยซากที่ด้านในของภาชนะ ลักษณะเป็นกึ่งกลมแบบกึ่งแบนน้ำอ้อย ส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดเป็นกึ่งแบบ 5 ขา โดยรอยกึ่งที่ปรากฏเหล่านี้ เกิดขึ้นหลังการเผาและนำภาชนะออกมาจากเตา เพื่อทำการคัดแยกผลิตภัณฑ์ ซึ่งนอกจากการแยกภาชนะออกจากกันแล้ว บางครั้งต้องแยกก็ออกจากภาชนะด้วย เพราะอุณหภูมิที่ใช้ในการเผาภาชนะที่สูงถึง 1,200-1,600 องศาเซลเซียส สามารถทำให้ดินของซากกึ่งกับน้ำเคลือบของภาชนะ สามารถหลอมละลายติดกันได้ เมื่อการนำก็ออกจากภาชนะเกิดความผิดพลาด ย่อมส่งผลให้ผิวเคลือบของภาชนะหลุดไปด้วย

ชั้นวัฒนธรรมสมัยแรก ยังสัมพันธ์กับระดับพื้นเตาในห้องใส่ไฟของเตาหมายเลข สท.3 ซึ่งเป็นระดับที่ได้ทำการขุดตรวจพื้นเตาลงไป พบว่ามีการทับถมของเศษภาชนะ และภาชนะจำนวนมาก (ภาพที่ 218) สันนิษฐานว่า ชั้นวัฒนธรรมที่ 1 ของหลุมขุดค้น TP.1/2560 และชั้นวัฒนธรรมที่ 1 ของเตาหมายเลข สท.3 เป็นชั้นกิจกรรมการใช้พื้นที่คัดแยกภาชนะ หรือชั้นเตรียมพื้นที่เพื่อก่อสร้างเตาประทุนหมายเลข สท.3

ชั้นวัฒนธรรมที่ 2 สมัยหลัง

ตรงกับชั้นดินทางโบราณคดีที่ 1 ชั้นดินบน ถัดจากชั้นวัฒนธรรมที่ 1 ขึ้นมา ซึ่งเป็นชั้นของการถมพื้นที่เพื่อสร้างเตาหมายเลข สท.3 โดยการขุดเตรียมพื้นที่จากชั้นดินเดิม หรือใช้เศษอิฐ เศษภาชนะ ปรับถมพื้นดินเดิมเพื่อให้ดินใต้พื้นที่ที่จะก่อสร้างมีความแข็งแรง จากนั้นก่อเตาหมายเลข สท.3 ด้วยดินดิบขนาด 7x15x30 เซนติเมตร พร้อมกับถมข้างเตาให้สูงขึ้นกว่าพื้นดินเดิมด้วยดิน เศษอิฐ เศษภาชนะ ต่อมาพบการขยายผนังเตาหมายเลข สท.3 อีกสมัย

หลักฐานทางโบราณคดีที่พบ ทั้งรูปทรงภาชนะ เทคนิคการผลิต การตกแต่งลวดลาย ไม่แตกต่างจากชั้นวัฒนธรรมสมัยแรก ดังนั้น ชั้นวัฒนธรรมของหลุมขุดค้น TP.1/2560 แม้จะแยกชั้นกิจกรรมได้ 2 ชั้นวัฒนธรรม แต่กำหนดอายุร่วมสมัยกันราวพุทธศตวรรษที่ 20

ภาพที่ 216 ผนังชั้นดินหลุมขุดค้น TP.1/2560 ด้านทิศเหนือ และทิศตะวันออก

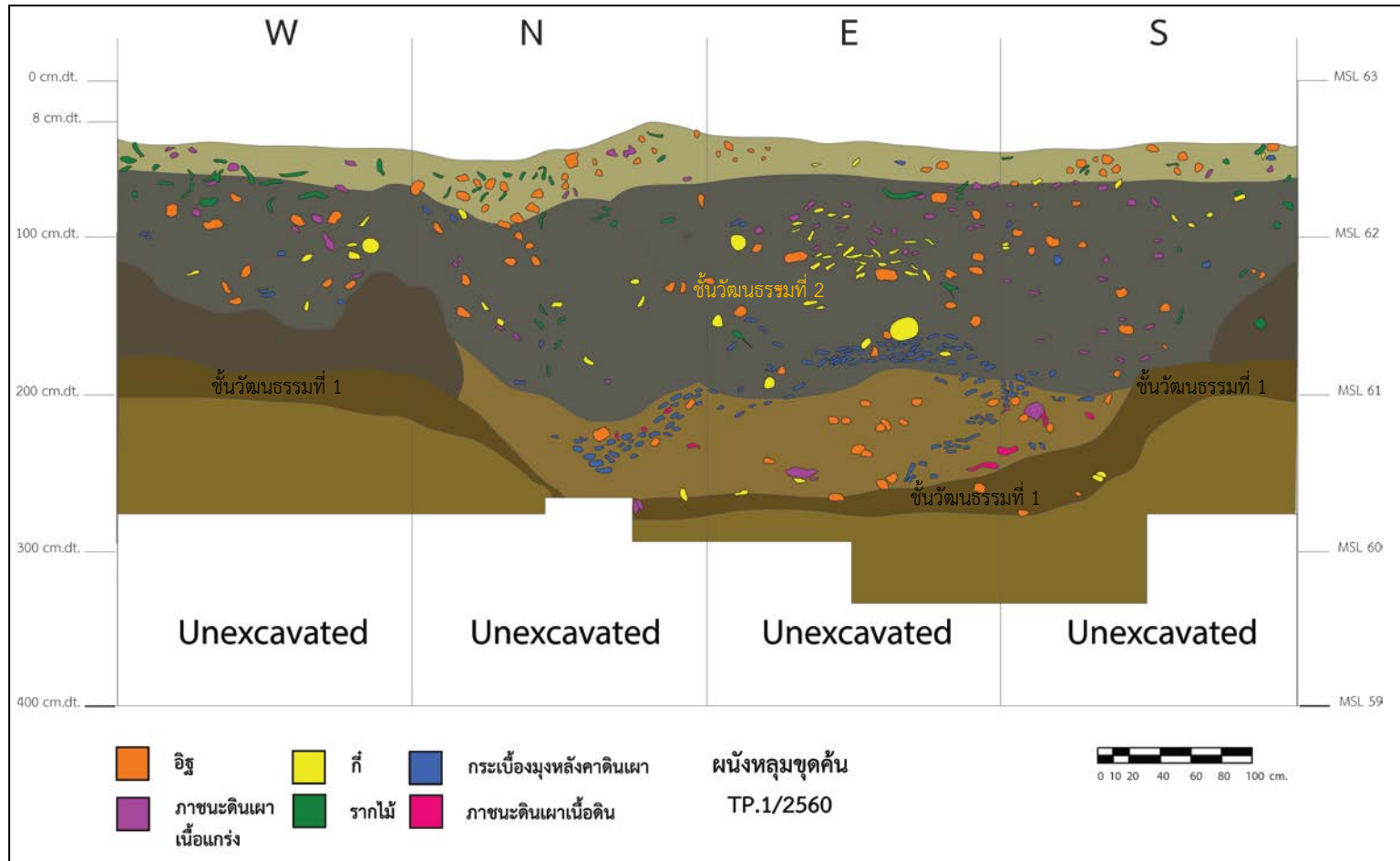

ภาพที่ 217 ผนังชั้นดินหลุมขุดค้น TP.1/2560 ด้านทิศตะวันออก และทิศใต้

ภาพที่ 218 ผนังด้านทิศตะวันตกของห้องใส่ไฟ เตาหมายเลข สท.3

ภาพที่ 219 ผนังชั้นดิน แสดงชั้นดินวัฒนธรรมหลุมชุดคัน TP.1/2560

3.6 หลุมขุดค้น TP.2/2560

3.6.1 การขุดค้นทางโบราณคดี

การทำงานของหลุมขุดค้น TP.2/2560 ได้ทำการขุดค้นในพื้นที่บริเวณทิศเหนือของเตาประทุนหมายเลข สท. 9 (ตารางที่ 18) โดยหลุมขุดค้นมีขนาด 2×2 เมตร โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน (Quadrant) ดังนี้ คือ NWQ, NEQ, SWQ และ SEQ เพื่อสะดวกต่อการขุดค้นและการบันทึกข้อมูล หลุมขุดค้น TP.2/2560 เริ่มการทำงานจากการวัดระดับความสูง – ต่ำ ของผิวดินทั้งหมดรวม 13 จุด โดยจุดที่ลึกที่สุดของหลุมขุดค้น คือ 35 cm.dt. และจุดที่สูงที่สุดของหลุมขุดค้นคือ 13 cm.dt. ซึ่งจากพื้นที่เฉลี่ยของหลุมขุดค้นทั้ง 9 จุด จึงกำหนดให้ 0 cm.s. = 40 cm.dt. เพื่อทำการปรับระดับให้ได้ 40 cm.dt. เพื่อที่จะขุดค้นในระดับผิวดิน (Surface) ที่ 0-40 cm.dt. ต่อไป โดยจุดอ้างอิงสมมติ (Datum point) ของหลุมขุดค้น TP.2/2560 อยู่ต่ำกว่าจุดอ้างอิงตายตัว (fixed point) เท่ากับ 63.000 cm.dt. (ภาพที่ 223) สำหรับการขุดค้น ใช้วิธีการขุดค้นตามระดับชั้นดินสมมติ (Arbitrary Level) กำหนดให้ในแต่ละระดับสมมติระดับละ 10 เซนติเมตร (ภาพที่ 220-222) (ตารางที่ 19) โดยอุปกรณ์ที่ใช้ในการขุดค้น ได้แก่ เกรียง แปรงปัด ชะแลง เสียม และจอบ ตามความเหมาะสม โดยส่วนมากจะใช้เครื่องมือหนักในการขุดค้น แต่เมื่อพบโบราณวัตถุจะสลับใช้เครื่องมือเบา เช่น เกรียง และแปรงปัด เพื่อป้องกันไม่ให้โบราณวัตถุเกิดความเสียหาย

การบันทึกและเก็บหลักฐาน ในการดำเนินการขุดค้นทางโบราณคดี ได้ทำการบันทึกการดำเนินงานลงในแบบฟอร์มบันทึกการทำงานประจำวัน และบันทึกเป็นภาพถ่าย โดยการบันทึกข้อมูลการขุดค้นทางโบราณคดีในแต่ละระดับ ได้มีการบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

- แบบบันทึกประจำวัน (Diary) ซึ่งเป็นการบันทึกรายละเอียดการปฏิบัติงานที่ได้ทำในแต่ละวัน ได้แก่ ชื่อโครงการ ชื่อแหล่งโบราณคดี ชื่อหลุมขุดค้น วันเดือนปี ระดับความลึก (cm.dt.) วิธีการปฏิบัติงาน ลักษณะของดิน โบราณวัตถุที่พบ สภาพอากาศ และปัญหา/อุปสรรค เป็นต้น

- แบบบันทึกภาพถ่าย (Photo list) ซึ่งเป็นแบบบันทึกที่ได้จากการถ่ายภาพหลุมขุดค้นตามระดับชั้นดินสมมติ โดยจะมีการวางป้ายแสดงรายละเอียด โดยระบุรายละเอียด ดังนี้ ชื่อโครงการ ชื่อแหล่งโบราณคดี ชื่อหลุมขุดค้น ตำแหน่งหลุม (Grid) ระดับความลึก (cm.dt.) ทิศทาง และระบุวันเดือนปีที่ทำการบันทึกภาพ โดยในการบันทึกข้อมูลควรถ่ายภาพพื้นผิวดินทั้งก่อน และหลังเสร็จสิ้นการขุดค้นในแต่ละระดับชั้นดินสมมติในแต่ละวันด้วย

ในการเก็บหลักฐานโบราณวัตถุที่พบในแหล่งโบราณคดีจะถูกนำมาบรรจุลงในถุงพลาสติกที่บันทึกแสดงรายละเอียดชื่อแหล่งขุดค้น ชื่อหลุมขุดค้น ระดับชั้นสมมติ ประเภทของหลักฐาน เช่น เศษภาชนะดินเผา กระเบื้อง กระดุกสัตว์ เป็นต้น ระบุจำนวน และชั่งน้ำหนักในภายหลัง พร้อมกับลงวันที่ที่เก็บหลักฐาน และลงชื่อผู้ที่บันทึกตามลำดับ โดยจะมีการทำแบบบันทึกสำหรับโบราณวัตถุเพื่อนำไปวิเคราะห์ในลำดับถัดไป ซึ่งแบบบันทึกโบราณวัตถุ มีดังนี้

- แบบบันทึกทะเบียนถาวรโบราณวัตถุ (Bag list) ซึ่งประกอบด้วย ชื่อโครงการ ชื่อแหล่ง โบราณคดี ชื่อหลุมขุดค้น ลำดับหมายเลขของ ตำแหน่งหลุม (Grid) ระดับความลึก (cm.dt.) วันเดือนปี และรายการโบราณวัตถุ

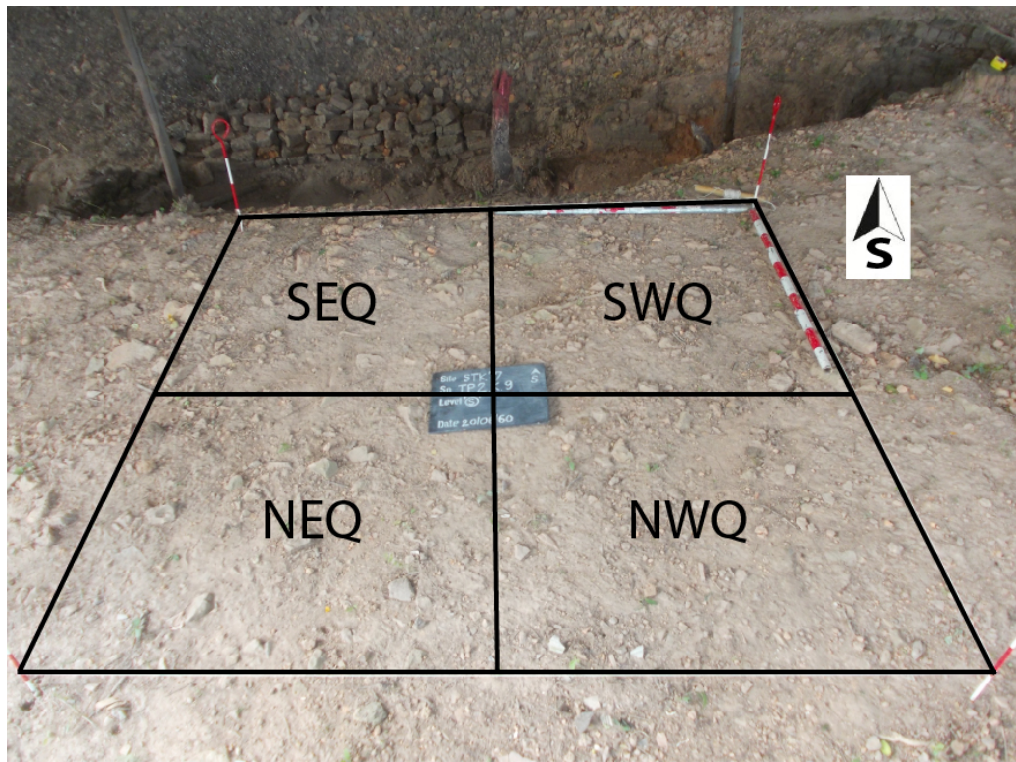
- แบบบันทึกโบราณวัตถุขึ้นพิเศษ (Small Finds) ใช้สำหรับการเก็บแยกโบราณวัตถุที่มีความสำคัญ พบจำนวนน้อยกว่าโบราณวัตถุอื่นๆ ในแหล่งเดียวกัน เป็นโบราณวัตถุที่มีลักษณะพิเศษ หรือมีขนาดเล็ก หรือมีความเปราะบางที่จำเป็นต้องเก็บแยกไว้เป็นพิเศษ รายละเอียดการบันทึกใช้รูปแบบเดียวกับทะเบียนถาวรโบราณวัตถุ นอกจากนี้ยังอาจเพิ่มเติมรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุ เช่น ระดับความลึก ระยะห่างจากผนังดินแต่ละด้าน และทิศทางการวางตัว เป็นต้น

ตารางที่ 18 แสดงพิกัดตำแหน่งหลุมขุดค้น และขนาดหลุม

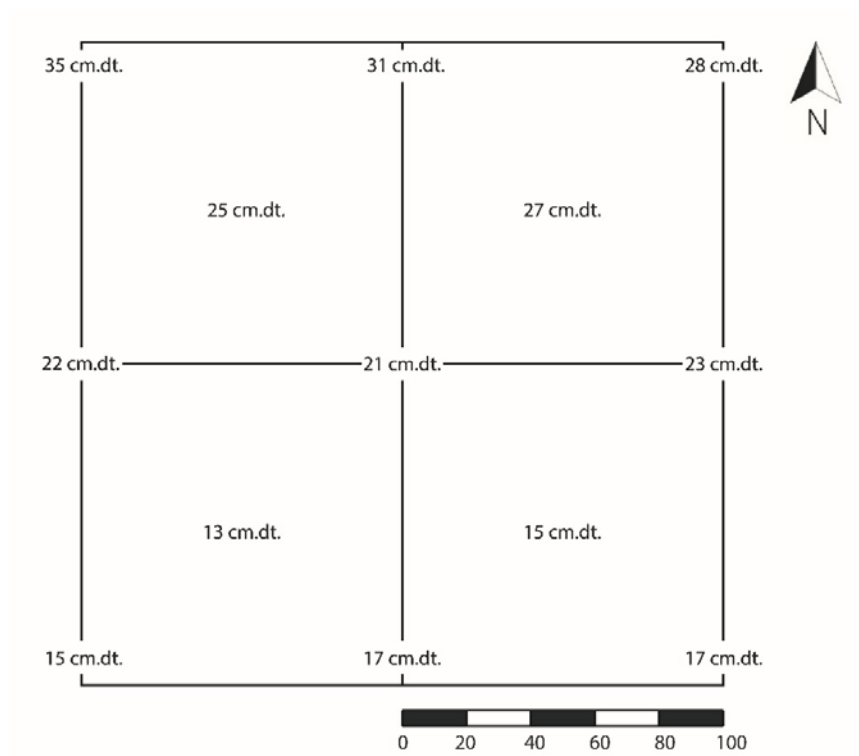
หลุมขุดค้น	พิกัดที่ตั้งของหลุม		ขนาดหลุม (เมตร)
	UTM (WGS84)	Latitude/Longitude	
TP.2/2560	47Q 1883310N 574243E	47Q 17° 1' 58.22" N 99° 41' 51.30" E	2 x 2

ภาพที่ 220 ภาพแสดงบริเวณรอบหลุมขุดค้น TP.2/2560 ข้างเตาหมายเลข สท. 9

ภาพที่ 221 แผนผังแสดงหลุมขุดค้น TP.2/2560

ภาพที่ 222 แผนผังแสดงระดับความลึกผิวดินจากระดับสมมติในแต่ละจุดของหลุมขุดค้น

ตารางที่ 19 กำหนดระดับชั้นดินสมมติของหลุมขุดค้น TP.2/2560

ระดับชั้นดินสมมติที่ (Level)	ระดับความลึก (cm.dt)	หมายเหตุ
5	0-40	
1	40-50	
2	50-60	
3	60-70	
4	70-80	
5	80-90	
6	90-100	
7	100-110	
8	110-120	
9	120-130	
10	130-140	
11	140-150	
12	150-160	
13	160-170	
14	170-180	
15	180-190	
16	190-200	
17	200-210	
18	210-220	
19	220-230	
20	230-240	
21	240-250	
22	250-260	
23	260-270	
24	270-280	
25	280-290	
26	290-300	
27	300-310	
28	310-320	
29	320-330	
30	330-340	
31	340-350	

ภาพที่ 223 แสดงจุดอ้างอิงสมมติ (Datum point) ของหลุมขุดค้น TP.2/2560

การขุดค้นในครั้งนี้ ได้กำหนดระดับชั้นสมมติละ 10 เซนติเมตร โดยทำการขุดค้นไปจนถึงที่ระดับความลึก 350 cm.dt. ผลการดำเนินงานขุดค้นมีดังนี้

ระดับพื้นผิวดิน (S) (0 – 40 cm.dt) ในระดับพื้นผิวพบว่ามีเศษอิฐกระจายตัวอยู่ทั่วพื้นที่หลุมขุดค้น พบเศษรากไม้ปะปนอยู่ด้วยเล็กน้อย ดินมีลักษณะค่อนข้างแข็ง โบราณวัตถุที่พบ คือ เศษภาชนะดินเผาทั้งเนื้อดิน และเนื้อแกร่งกระจายตัวในหลุมขุดค้น โดยหนึ่งในจำนวนนี้พบเป็นกระปุกดินเผาเนื้อแกร่งเกือบสมบูรณ์ 1 ใบ และภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง เคลือบสีขาวยุคสุโขทัย สภาพเกือบสมบูรณ์ 1 ใบ และพบกึ่งบรอนซ์อ้อย และกึ่งท่อในระดับชั้นสมมตินี้ ดินมีลักษณะค่อนข้างแข็ง

ระดับชั้นสมมติที่ 1 (40-50 cm.dt.) พบโบราณวัตถุเพิ่มขึ้น โดยในกริด NEQ และ SEQ พบว่ามีโบราณวัตถุหนาแน่นกว่ากริดอื่นๆ โดยพบเศษภาชนะดินเผาทั้งเนื้อดินและเนื้อแกร่ง ซึ่งในจำนวนนี้พบภาชนะเนื้อแกร่งเคลือบสีขาวยุคสุโขทัยเกือบเต็มใบจำนวน 2 ใบ และภาชนะเนื้อแกร่งครึ่งเคลือบสีขาวยุคสุโขทัยจำนวน 2 ใบ พบกึ่ง (ที่รองรับภาชนะสำหรับเผาในเตาเผา) ทั้งแบบกึ่งบรอนซ์อ้อย ซึ่งพบว่ามีกระดูกแตกแต่งเป็นรูปคล้ายดอกไม้ที่พื้นผิวด้านล่างของกึ่งบรอนซ์อ้อยจำนวน 1 ชิ้น และกึ่งท่อ รวมถึงเศษอิฐและเศษกระเบื้องปะปนอยู่ ซึ่งอิฐที่มีขนาดที่สามารถวัดได้มีขนาดกว้างประมาณ 14 เซนติเมตร ยาว 20 เซนติเมตร และหนา 5 เซนติเมตร มีรากไม้อยู่ในชั้นดิน ดินในระดับนี้ค่อนข้างแข็ง และค่อนข้างหยาบ

ระดับชั้นสมมติที่ 2 (50-60 cm.dt.) ในระดับชั้นสมมติที่ 2 พบเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดินและเนื้อแกร่ง แต่พบเนื้อแกร่งในปริมาณที่มากกว่า โดยพบภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งครึ่งใบเกือบสมบูรณ์จำนวน 1 ใบ และกระปุกขนาดเล็กเกือบสมบูรณ์ เคลือบสีดำแต่ไม่เต็มใบจำนวน 1 ใบ พบกี้ (ที่รองรับภาชนะสำหรับเผาในเตาเผา) คืองบน้ำอ้อยและกี้ท่อ เศษกระเบื้องดินเผาจำนวนเล็กน้อย และพบเศษอิฐกระจายตัวในหลุมชุดคัน ดินมีลักษณะซุยในบางพื้นที่ แต่ยังจับตัวเป็นก้อน

ระดับชั้นสมมติที่ 3 (60-70 cm.dt.) พบโบราณวัตถุจำนวนน้อยลงกว่าระดับก่อนหน้า แต่พบเศษอิฐจำนวนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งอิฐที่มีขนาดที่สามารถวัดได้มีขนาดกว้างประมาณ 13 เซนติเมตร ยาว 20 เซนติเมตร และหนา 5 เซนติเมตร โดยโบราณวัตถุที่พบส่วนมากพบในกริด NEQ มากกว่ากริดอื่น รองลงมาคือในพื้นที่กริด NWQ ส่วนในกริด SEQ และ SWQ พบโบราณวัตถุอย่างมาก โดยหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในระดับนี้ ได้แก่ เศษภาชนะดินเผาทั้งเนื้อดินและเนื้อแกร่ง กี้ (ที่รองรับภาชนะสำหรับเผาในเตาเผา) ทั้งทรงงบน้ำอ้อยและทรงท่อ ซึ่งพบในกริด NEQ มากกว่าพื้นที่อื่น รวมถึงพบเศษกระเบื้องเนื้อดินเล็กน้อย ดินในระดับนี้มีลักษณะคล้ายระดับก่อนหน้า คือ มีลักษณะแข็ง จับตัวเป็นก้อน แต่สีดินบริเวณกริด NEQ และ SEQ สีดินมีสีน้ำตาลสว่างกว่าพื้นที่อื่นเป็นบางส่วนที่ค่อนข้างเข้ม

ระดับชั้นสมมติที่ 4 (70-80 cm.dt.) ในระดับนี้พบเศษอิฐมากขึ้นกระจายอยู่ทั่วหลุมชุดคัน โดยโบราณวัตถุอื่นๆ ที่พบส่วนมากพบในกริด NEQ มากกว่ากริดอื่น รองลงมาคือในพื้นที่กริด NWQ ส่วนในกริด SEQ และ SWQ พบโบราณวัตถุอย่างมาก เช่นเดียวกับในระดับก่อนหน้า พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อดินและเนื้อแกร่ง โดยพบภาชนะเนื้อแกร่งสภาพครึ่งใบจำนวน 1 ใบ พบกี้ทรงงบน้ำอ้อยและกี้ท่อ พบเศษกระเบื้องดินเผาเพียงเล็กน้อย หลักฐานโบราณวัตถุอื่นๆ ที่พบ คือ เศษหินชนวนจำนวน 2 ชิ้น ดินยังคงมีลักษณะค่อนข้างแข็ง แต่มีความร่วนซุย สีเริ่มเปลี่ยนเล็กน้อยคือมีสีน้ำตาลอ่อนขึ้น แต่ดินบางส่วนทางทิศเหนือของกริด NEQ เข้มกว่าส่วนอื่น ในระดับนี้ยังคงพบรากไม้ขนาดเล็กทั้งหมด

ระดับชั้นสมมติที่ 5 (80-90 cm.dt.) พบโบราณวัตถุจำนวนน้อยลงกว่าระดับก่อนหน้า แต่ยังคงพบเศษอิฐเพิ่มขึ้นที่กระจายตัวอยู่ทั่วหลุมชุดคัน โดยเฉพาะทางฝั่งตะวันตกของหลุม โดยหลักฐานทางโบราณคดีที่พบ คือ เศษภาชนะดินเผาเนื้อดินและเนื้อแกร่ง กิ่งงบน้ำอ้อย และกี้ท่อ ในกริด SWQ พบอิฐที่มีน้ำเคลือบจำนวน 1 ชิ้น สีดินเริ่มเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลอ่อน ค่าสีดินขณะแห้งวัดได้ คือ 10YR 3/6 Dark yellowish brown ค่าสีดินเปียก คือ 10YR 3/4 Dark yellowish brown และค่าความเป็นกรด-ด่าง (Ph) คือ 8.0 ต่ำอ่อน

ระดับชั้นสมมติที่ 6 (90-100 cm.dt.) พบเศษอิฐที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วหลุมชุดคันเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในกริด NEQ, SEQ และ SWQ ทำให้พบโบราณวัตถุประเภทอื่นในจำนวนน้อยลงกว่า

ระดับก่อนหน้าไปอีก โดยพบเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งเพียงเนื้อเดียว พบกึ่งน้ำอ้อย (ที่รองรับภาชนะสำหรับเผาในเตาเผา) และเศษกระเบื้องเนื้อดินจำนวน 15 ชิ้น ในกริด SEQ

ระดับชั้นสมมติที่ 7 (100-110 cm.dt.) พบโบราณวัตถุน้อยกว่าระดับชั้นสมมติที่ 6 เนื่องจากปริมาณเศษอิฐยังคงพบมากและกระจายอยู่ทั่วหลุมขุดค้นเช่นเดิม โดยเฉพาะในกริด NEQ, NWQ และ SWQ โดยขนาดอิฐที่สามารถวัดได้มีขนาดกว้างประมาณ 15 เซนติเมตร ยาว 26 เซนติเมตร และหนา 4 เซนติเมตร โบราณวัตถุที่พบ คือ เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อแกร่งและเนื้อดิน ซึ่งเนื้อดินพบในปริมาณที่น้อยกว่า พบภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งเกือบเต็มใบจำนวน 1 ใบ ในกริด NWQ พบกึ่งน้ำอ้อย (ที่รองรับภาชนะสำหรับเผาในเตาเผา) และเศษกระเบื้องเนื้อดินจำนวนเล็กน้อยทางทิศใต้ของหลุมขุดค้น ดินในระดับนี้มีความร่วน ไม่จับตัวเป็นก้อน คล้ายกับระดับก่อนหน้า พบโพรงในชั้นดินเล็กน้อย

ระดับชั้นสมมติที่ 8 (110-120 cm.dt.) พบโบราณวัตถุจำนวนเพิ่มขึ้นเล็กน้อย และยังคงพบอิฐที่แตกหักกระจายเช่นเดิม โดยพบมากทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหลุมขุดค้น โดยขนาดอิฐที่สามารถวัดได้มีขนาดกว้างประมาณ 18 เซนติเมตร ยาว 19 เซนติเมตร และหนา 7 เซนติเมตร รวมถึงยังพบอิฐเคลือบจำนวน 1 ชิ้นในกริด SWQ โบราณวัตถุประเภทเศษภาชนะดินเผา พบแต่เนื้อแกร่งจำนวนไม่มาก เช่นเดียวกับกึ่งน้ำอ้อย (ที่รองรับภาชนะสำหรับเผาในเตาเผา) ดินในระดับชั้นนี้มีลักษณะค่อนข้างร่วนซุยเมื่อบีบทดสอบ แต่ยังจับตัวเป็นก้อนแข็งขณะที่ขุดค้น ค่าสีดินขณะแห้งวัดได้ คือ 10YR 5/6 Yellowish brown ค่าสีดินเปียก คือ 10YR 3/4 Dark yellowish brown และค่าความเป็นกรด-ด่าง (Ph) คือ 8.0 ต่ำอ่อน

ระดับชั้นสมมติที่ 9 (120-130 cm.dt.) ในระดับชั้นสมมติที่ 9 พบโบราณวัตถุเพิ่มมากขึ้นจากระดับก่อนๆ ที่พบในปริมาณน้อย เนื่องจากส่วนมากเป็นอิฐที่แตกหัก โดยในระดับนี้พบโบราณวัตถุประเภทเศษภาชนะดินเผาทั้งเนื้อดินและเนื้อแกร่งเพิ่มมากขึ้น พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อดินส่วนปากและลำตัวขนาดค่อนข้างใหญ่ มีความยาวประมาณ 30 เซนติเมตรในกริด SWQ หลักฐานทางโบราณคดีที่พบอีก คือ กึ่งน้ำอ้อยและกึ่งท่อ (ที่รองรับภาชนะสำหรับเผาในเตาเผา) ในปริมาณที่เพิ่มขึ้น ดินในกริด NWQ และ SWQ สีดินบางส่วนค่อนข้างเข้มกว่าส่วนอื่น และดินมีความร่วนซุยมาก มีลักษณะอ่อน ง่ายต่อการขุดค้น ยังพบรากไม้ขนาดเล็กอยู่ทางฝั่งทิศใต้ของหลุมขุดค้นจำนวนหนึ่ง (ภาพที่ 224)

ภาพที่ 224 ระดับชั้นสมมติที่ 9 (120-130 cm.dt.)

ระดับชั้นดินที่ 10 (130-140 cm.dt.) ในระดับนี้พบโบราณวัตถุเพิ่มขึ้นจากระดับก่อนหน้ามาเล็กน้อย โดยเป็นเศษภาชนะดินเผาเนื้อดินและเนื้อแกร่ง ดินในกริด NEQ มีสีน้ำตาลที่ค่อนข้างเข้มกว่าพื้นที่อื่นๆ ส่วนในกริด NWQ ดินมีความแข็งกว่าระดับก่อนหน้า ในกริด SEQ มีชั้นดินสีน้ำตาลอมเหลืองแทรกมาเป็นแนวยาวต่อเนื่องกันจากทางฝั่งทิศตะวันออกและทิศใต้ของกริด สันนิษฐานเบื้องต้นว่าเป็นดินที่เกิดจากน้ำขังอยู่ในระยะเวลาหนึ่ง โดยค่าสีดินโดยเฉลี่ยของหลุมขุดค้นขณะแห่งนี้วัดได้ คือ 10YR 5/4 Yellowish brown ค่าสีดินเปียก คือ 10YR 3/6 Dark yellowish brown และค่าความเป็นกรด-ด่าง (Ph) คือ 8.0 ต่างอ่อน

ระดับชั้นดินที่ 11 (140-150 cm.dt.) ในระดับนี้ยังคงมีเศษอิฐที่แตกหักกระจายอยู่ โดยเฉพาะในกริด NEQ, SEQ และ SWQ หลักฐานประเภทเศษภาชนะดินเผาพบทั้งเนื้อดินและเนื้อแกร่ง ซึ่งหนึ่งในจำนวนนี้เป็นกระปุกดินเผาเนื้อดินเกือบสมบูรณ์จำนวน 1 ชิ้น ในกริด SWQ ตรงบริเวณขอบปากแตกหักไปครึ่งหนึ่ง เส้นผ่านศูนย์กลางของลำตัวกระปุกประมาณ 5 เซนติเมตร และสูง 3.8 เซนติเมตร และพบกึ่งน้ำอ้อยและกึ่งท่อ นอกจากนี้ยังพบเปลือกหอยไม่สมบูรณ์จำนวน 1 ชิ้น ซึ่งในระดับนี้พบโบราณวัตถุในปริมาณที่เยอะขึ้น โดยเฉพาะในกริด SWQ ดินมีลักษณะร่วนซุย และสีดินเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลเข้มขึ้นเล็กน้อย

ระดับชั้นดินที่ 12 (150-160 cm.dt.) พบเศษอิฐที่กระจายตัวในหลุมขุดคั่นน้อยลง ในกริด SWQ ยังคงพบโบราณวัตถุมากกว่ากริดอื่นๆ พบรองลงมาคือในกริด SEQ โบราณวัตถุที่พบในระดับนี้มีจำนวนน้อยลงมาเล็กน้อยจากระดับก่อนหน้า โดยพบเศษภาชนะดินเผาทั้งเนื้อดินและเนื้อแกร่ง พบกึ่งน้ำอ้อยและกึ่งท่อ ซึ่งกึ่งน้ำอ้อยพบมากในกริด SWQ นอกจากนี้ในหลุมขุดคั่นยังคงพบเศษกระเบื้องดินเผาอยู่แต่ในจำนวนเล็กน้อย ส่วนใหญ่พบทางทิศใต้ของหลุมขุดคั่น ค่าสีดินขณะแห้งวัดได้คือ 10YR 4/4 Dark yellowish brown ค่าสีดินเปียก คือ 10YR 3/3 Dark brown และค่าความเป็นกรด-ด่าง (Ph) คือ 8.0 ต่างอ่อน

ระดับชั้นดินที่ 13 (160-170 cm.dt.) พบโบราณวัตถุในปริมาณที่มากกว่าระดับก่อนหน้า เป็นจำนวนมาก และพบเศษอิฐในปริมาณที่น้อยลงมาก โดยพบเยอะในกริด NEQ ที่ดินในกริดนี้มีความร่วนซุยกว่าบริเวณอื่นเล็กน้อย พบเศษภาชนะดินเผาทั้งเนื้อดินและเนื้อแกร่ง โดยยังคงพบเนื้อแกร่งในปริมาณที่มากกว่า แต่ในกริด SEQ พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อดินจำนวนมาก ในระดับนี้พบกึ่งน้ำอ้อย (ที่รองรับภาชนะสำหรับเผาในเตาเผา) ในปริมาณที่เพิ่มมากขึ้นคือประมาณ 130 ชิ้น ส่วนกึ่งท่อพบในปริมาณไม่มาก นอกจากนี้ยังพบนิเวศวัตถุจำนวน 1 ชิ้น คือ กระดุกสัตว์ในกริด NEQ ดินมีลักษณะร่วนซุย ไม่จับตัวเป็นก้อน สีดินทางด้านทิศเหนือ และทิศตะวันออกเฉียงใต้มีสีน้ำตาลเข้มกว่าดินบริเวณอื่น มีรากไม้แทรกในชั้นดินเล็กน้อย (ภาพที่ 225)

ภาพที่ 225 โบราณวัตถุที่พบในกริด SEQ ในระดับชั้นสมมติ 13 (160-170 cm.dt.)

ระดับชั้นดินที่ 14 (170-180 cm.dt.) พบเศษอิฐในปริมาณที่เบาบางมาก แต่พบหลักฐานทางโบราณคดีมากขึ้นกว่าในระดับก่อนหน้า โดยโบราณวัตถุที่พบส่วนใหญ่ คือ กิ่งบน้ำอ้อย (ที่รองรับภาชนะสำหรับเผาในเตาเผา) และเศษภาชนะดินเผาที่พบทั้งเนื้อดินและเนื้อแกร่ง ซึ่งพบกระดูกดินเผาเนื้อแกร่งในกริด SWQ เป็นกระดูกเคลือบสีขาวเกือบเต็มใบ ส่วนปากแตกหักไปจำนวน 1 ใบ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางของลำตัว 7.5 เซนติเมตร และยังพบเศษภาชนะส่วนคอและลำตัวเนื้อแกร่งในกริด SEQ ที่มีการเคลือบสีดำ ทำสันเล็กๆ รอบคอ และมีร่องรอยหูดบริเวณลำตัว จำนวน 1 ชิ้น นอกจากนี้ยังพบกึ่งท่อ และโบราณวัตถุอื่นๆ ได้แก่ กระเบื้องดินเผาเกือบสมบูรณ์ 1 ชิ้น ขนาดที่พอวัดได้คือมีความกว้าง 13.5 เซนติเมตร และหนา 0.8 – 1 เซนติเมตร และเปลือกหอยจำนวน 2 ชิ้น โดยสรุปคร่าวๆ คือ พบโบราณวัตถุทางฝั่งตะวันตกของหลุมขุดค้นเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในกริด SWQ ส่วนดินในระดับนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับระดับก่อนหน้า ในกริด NEQ ดินมีความร่วนซุยมากกว่าบริเวณอื่นๆ ค่าสีดินขณะแห้งวัดได้ คือ 10YR 4/4 Dark yellowish brown ค่าสีดินเปียก คือ 10YR 3/4 Dark yellowish brown และค่าความเป็นกรด-ด่าง (Ph) คือ 8.0 ด่างอ่อน (ภาพที่ 226)

ภาพที่ 226 โบราณวัตถุที่พบในกริด NWQ และ SWQ ในระดับชั้นสมมติ 14 (170-180 cm.dt.)

ระดับชั้นดินที่ 15 (180-190 cm.dt.) พบโบราณวัตถุในปริมาณที่ลดลงจากระดับที่แล้ว และเศษอิฐพบน้อยลงมาก โบราณวัตถุที่พบส่วนใหญ่พบทางฝั่งตะวันตกของหลุมขุดค้น คือ ในกริด SWQ พบรองลงมาคือในกริด NWQ ซึ่งโบราณวัตถุที่พบ ได้แก่ เศษภาชนะดินเผาทั้งเนื้อดินและเนื้อแกร่ง และกิ่งบน้ำอ้อยและกึ่งท่อ (ที่รองรับภาชนะสำหรับเผาในเตาเผา) โดยพบกิ่งบน้ำอ้อยมากที่สุด และยังพบเศษกระเบื้องดินเผาอยู่บ้าง ดินทางฝั่งตะวันตกเฉียงเหนือ และตะวันออกเฉียงเหนือมีความร่วนซุยและเนื้อละเอียดกว่าพื้นที่อื่นๆ รวมถึงมีสีน้ำตาลเข้มกว่าเล็กน้อย พบว่ามีรากไม้ปะปนในชั้นดินเล็กน้อย

ระดับชั้นดินที่ 16 (190-200 cm.dt.) ในระดับนี้พบโบราณวัตถุในปริมาณเพิ่มมากขึ้นกว่าระดับก่อนมาก โดยทางฝั่งตะวันตกของหลุมขุดค้นพบโบราณวัตถุหนาแน่นมาก ในขณะที่ทางฝั่ง

ตะวันออกพบน้อย ซึ่งโบราณวัตถุที่พบส่วนใหญ่อยู่ในกริด SWQ และ NWQ ในระดับนี้พบเศษภาชนะดินเผาทั้งเนื้อดินและเนื้อแกร่ง โดยพบเนื้อแกร่งมากกว่าแบบเนื้อดินซึ่งพบเพียง 19 ชิ้น ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งที่พบ เช่น พบเศษภาชนะดินเผาที่มีการเคลือบสีดำ พบภาชนะดินเผาเคลือบสีขาว เขียนลายสีดำแบบครึ่งใบ แบบเกือบเต็มใบ และแบบเต็มใบ (แตกหักเล็กน้อย) พบในกริด SWQ มีลักษณะรวมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งที่พบแบบเต็มใบนี้เป็นทรงชาม เคลือบสีขาว เขียนลายสีดำเป็นรูปลายปลาตัวเดียว ขณะที่ขุดค้นพบกระดูกสัตว์ และเปลือกหอยอยู่ในภาชนะ ในระดับนี้พบกึ่งน้ำอ้อยจำนวนมากว่าในระดับก่อน ทั้งบางส่วนยังเป็นพบกว่ามีการตกแต่งลวดลายที่ใต้ฐานอีกด้วย โดยการทำให้เป็นเส้นนูนลายดอกไม้ หลักฐานประเภทอื่นๆ ได้แก่ กระดูกสัตว์ เปลือกหอย และถ่านที่ได้ทำการเก็บตัวอย่างมาจำนวน 2 ชิ้น ยังคงมีเศษอิฐประปราย ดินมีลักษณะร่วนซุย แต่มีความชื้นเล็กน้อย บริเวณทางทิศเหนือของหลุมขุดค้นมีสีเข้มกว่าบริเวณอื่น ส่วนทางทิศใต้มีสีน้ำตาลอ่อนกว่าในบางบริเวณ ค่าสีดินโดยเฉลี่ยที่วัดได้ขณะแห้ง คือ 10YR 3/4 Dark yellowish brown สีดินเปียกวัดได้ 3/3 Dark brown และค่าความเป็นกรด-ด่างวัดได้ 8.0 เป็นด่างอ่อน (ภาพที่ 227)

ภาพที่ 227 โบราณวัตถุที่พบในกริด NWQ และ SWQ ในระดับชั้นสมมติ 16 (190-200 cm.dt.)

ระดับชั้นดินที่ 17 (200-210 cm.dt.) ในระดับชั้นดินที่ 17 เป็นระดับที่พบโบราณวัตถุหนาแน่นมากที่สุด ซึ่งเช่นเดียวกับในระดับก่อนๆ ที่ความหนาแน่นของโบราณวัตถุอยู่ทางฝั่งตะวันตกของหลุมขุดค้น ในกริด SWQ และ NWQ ในระดับนี้พบเศษภาชนะดินเผาทั้งเนื้อดินและเนื้อแกร่ง โดยพบเนื้อแกร่งมากกว่า ในจำนวนเศษภาชนะเนื้อแกร่งนี้พบภาชนะเนื้อแกร่งเคลือบสีขาว เขียนลายสีดำเกือบเต็มใบหลายใบในกริด SWQ และพบภาชนะเนื้อแกร่งทรงแจกัน เคลือบสีขาว มีเขียนลวดลายตกแต่งเกือบเต็มใบ พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อดินในกริดเดียว คือ NEQ พบกึ่งน้ำอ้อยในปริมาณที่มาก ร่องลงมาจากหลักฐานประเภทภาชนะดินเผา ซึ่งในจำนวนนี้พบว่ามีการตกแต่งลวดลายใต้ฐานอีกด้วย และพบกึ่งทรงท่อมากกว่าระดับอื่นๆ เช่นกัน นอกจากนี้ยังคงพบเศษอิฐ

ประปรายในบางบริเวณ คือในกริด NWQ, NEQ และ SEQ แต่เบาบางมาก ในระดับนี้พบเศษถ่าน แต่ไม่เป็นก้อนกระจายตัวอยู่ในชั้นดิน ดินมีความแข็งตัวขึ้นเล็กน้อยจากระดับที่แล้ว มีลักษณะจับตัวเป็นก้อน สีดินไม่สม่ำเสมอ โดยทางทิศใต้มีสีน้ำตาลอ่อนปะปน แต่ทางทิศเหนือของหลุมขุดค้นสีค่อนข้างเข้มกว่าบริเวณอื่น ค่าสีดินที่วัดโดยเฉลี่ยแล้วขณะแห้ง คือ 10YR 5/3 Brown สีดินเปียกวัดได้ 4/4 Dark yellowish brown และค่าความเป็นกรด-ด่างวัดได้ 8.0 เป็นด่างอ่อน (ภาพที่ 228)

ภาพที่ 228 โบราณวัตถุที่พบในกริด NWQ ในระดับชั้นสมมติ 17 (200-210 cm.dt.)

ระดับชั้นดินที่ 18 (210-220 cm.dt.) พบโบราณวัตถุย่อยลงจากระดับที่ผ่านมา แต่ยังคงพบจำนวนมากอยู่ โดยเฉพาะทางฝั่งตะวันตกของหลุมขุดค้น พบมากในกริด NWQ และ SWQ ส่วนใหญ่ที่พบมักพบในบริเวณเดียวกับเศษภาชนะดินเผา โดยเศษภาชนะดินเผาที่พบมีทั้งเนื้อดินและเนื้อแกร่ง เช่นเดียวกับระดับก่อนหน้าที่พบกึ่งน้ำอ้อยจำนวนมาก แต่ลดน้อยลงกว่าเดิมครึ่งหนึ่ง ซึ่งในจำนวนนี้พบว่ามีกระดูกแตกกระจายได้ฐานก็ด้วย ยังคงพบกึ่งทรงท้อ แต่พบน้อยลงมาเช่นกัน โบราณวัตถุอื่นๆ ที่พบ คือ หินชนวน 2 แผ่นใน NWQ ดินในพื้นที่ NWQ, NEQ และ SWQ มีสีน้ำตาลเข้มกว่า SEQ ลักษณะดินค่อนข้างร่วนซุย เนื้อหยาบเล็กน้อย พบรากไม้แทรกอยู่ในชั้นดินเล็กน้อย

ระดับชั้นดินที่ 19 (220-230 cm.dt.) พบโบราณวัตถุย่อยลงกว่าระดับก่อน โดยพบเศษภาชนะดินเผาทั้งเนื้อดินและเนื้อแกร่ง โดยเนื้อแกร่งในจำนวนที่พบมีเป็นภาชนะเกือบเต็มใบ และแบบภาชนะครึ่งใบด้วย เคลือบสีขาว ตกแต่งเขียนลายด้วยสีดำ พบกึ่งบนำอ้อย (ที่รองรับภาชนะสำหรับเผาในเตาเผา) ซึ่งในจำนวนที่พบ บางส่วนมีการแตกกระจายที่ได้ฐานของกึ่งด้วย พบกึ่งท้อ ซึ่งกึ่งท้อที่พบในกริด NWQ มีลักษณะค่อนข้างสมบูรณ์ วัดความยาวท้อได้ประมาณ 50 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางของปากกึ่งวัดได้ประมาณ 10 เซนติเมตร โดยโบราณวัตถุส่วนใหญ่พบในกริด NWQ และ SWQ ส่วนกริด NEQ พบเศษอิฐอยู่บ้าง ทางทิศเหนือของกริด และพบเศษภาชนะดินเผา และกึ่งบนำอ้อยในปริมาณไม่มาก สำหรับกริด SEQ พบเพียงหินชนวน 1 ชิ้น และเศษอิฐหนึ่งก้อน ลักษณะและสีดินใกล้เคียงกับระดับที่ผ่านมา คือทางทิศ

เหนียว และทิศตะวันตกดินมีสีน้ำตาลที่เข้มกว่าบริเวณอื่น ในขณะที่ทางทิศใต้ของหลุมขุดค้น พบว่าบางพื้นที่มีสีน้ำตาลอ่อนกว่าปะปน เนื้อดินร่วนซุย แต่ยังจับตัวเป็นก้อน (ภาพที่ 229)

ภาพที่ 229 โบราณวัตถุที่พบในกริด NWQ ในระดับชั้นสมมติ 19 (220-230 cm.dt.)

ระดับชั้นดินที่ 20 (230-240 cm.dt.) โบราณวัตถุที่พบในระดับนี้มากขึ้นกว่าระดับที่ผ่านมา ซึ่งส่วนใหญ่ที่พบก็ยังคงพบมากทางฝั่งตะวันตกของหลุมขุดค้นเช่นเดิม โบราณวัตถุที่พบเหมือนกันกับในระดับที่ผ่านมา คือ พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อดินและเนื้อแกร่ง พบกึ่งบรื้ออ้อย บางชิ้นมีการตกแต่งลวดลายที่ได้ฐาน และพบกึ่งที่ท่อ โดยในจำนวนกึ่งที่ท่อที่พบมีที่ค่อนข้างสมบูรณ์ ซึ่งพบในพื้นที่ใกล้เคียงกับที่พบกึ่งที่ท่อในระดับที่แล้ว คือวางตัวอยู่ในกริด NWQ พาดผ่านมาถึงกริด SWQ นอกจากนี้ยังพบกึ่งที่ท่อที่กำหนดให้เป็นโบราณวัตถุขึ้นพิเศษ (SF#001) คือ พบกึ่งที่ท่อที่มีการเขียนจารึก ขนาดยาวประมาณ 13.3 เซนติเมตร ในส่วนของ กริด NEQ พบเศษอิฐขนาดเล็กจำนวนมาก พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง และกึ่งบรื้ออ้อย และในกริด SEQ โบราณวัตถุที่พบมีจำนวนน้อย เป็นเศษภาชนะดินเผาเนื้อดินและเนื้อแกร่งที่วางตัวอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของกริด ดินในระดับนี้พบว่าเนื้อดินมีความละเอียดขึ้น สีดินในระดับนี้พบว่าแตกต่างกันคือทางทิศเหนือของหลุมขุดค้น ดินมีสีน้ำตาลเข้มกว่าดินทางฝั่งทิศใต้มาก ค่าสีดินที่วัดโดยเฉลี่ยขณะแห้ง คือ 10YR 6/6 Brownish yellow สีดินเปียกวัดได้ 10YR 5/6 Yellowish brown และค่าความเป็นกรด-ด่างวัดได้ 8.0 เป็นต่างอ่อน

ระดับชั้นดินที่ 21 (240-250 cm.dt.) ในระดับนี้พบโบราณวัตถุในจำนวนที่ลดน้อยลงจากระดับก่อนหน้า ซึ่งส่วนใหญ่ที่พบก็ยังคงพบมากทางฝั่งตะวันตกของหลุมขุดค้นเช่นเดิม โบราณวัตถุที่พบ ได้แก่ เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง ซึ่งในระดับนี้ไม่พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน พบกึ่งบรื้ออ้อย บางชิ้นมีการตกแต่งลวดลายที่ได้ฐาน และพบกึ่งที่ท่อ โดยพบเศษถ่านปะปนอยู่กับดินที่อยู่ภายในกึ่งที่ท่อ ในส่วนของ กริด NEQ พบเศษอิฐขนาดเล็กทางฝั่งเหนือของกริด พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง และกึ่งบรื้ออ้อย และในกริด SEQ พบเศษกระเบื้องเนื้อดินเพียง 1 ชิ้น และเปลือกหอยสมบูรณ์ 2 ชิ้น ในการทำการขุดค้นพบว่าดินชั้นนี้เนื่องจากน้ำที่ท่วมขัง เนื้อดินละเอียด และจับตัวเป็นก้อน สีดินในหลุม

ชุดคั่นคล้ายกับระดับที่ผ่านมา เพียงแต่ในบริเวณกลางๆ ของหลุมชุดคั่นดินมีสีน้ำตาลสว่างกว่าบริเวณอื่น

ระดับชั้นดินที่ 22 (250-260 cm.dt.) พบโบราณวัตถุที่ลดลงประมาณครึ่งหนึ่งของระดับที่แล้ว โดยในกริดที่เคยพบโบราณวัตถุมากกว่ากริดอื่นๆ คือ NWQ และ SWQ กลับพบน้อยลง แต่พบในฝั่งตะวันออกมากกว่าแทน คือ NEQ และ SEQ โดยหลักฐานทางโบราณคดีที่พบ ได้แก่ เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง กิ่งบน้ำอ้อยค่อนข้างมาก บางชั้นพบว่ามีการทำลายได้ฐานกึ่ง และบางชั้นมีเศษถ่านเกาะติดมากับดินที่ติดก็ และพบกึ่งทรงท่อเพียง 4 ชิ้น ในระดับนี้ไม่พบเศษอิฐแล้ว พบรากไม้ปะปนอยู่ในชั้นดินทั่วไป แต่บางชั้นมีขนาดค่อนข้างยาวพบในกริด SWQ อยู่ใกล้กับกับเศษภาชนะดินเผา ดินมีเนื้อละเอียด มีการจับตัวเป็นก้อน แต่ไม่ได้จับตัวแน่น สีดินทางทิศเหนือ และทิศตะวันตกของหลุมชุดคั่นมีสีน้ำตาลเข้มกว่าบริเวณอื่น และมีความร่วนซุย ค่าสีดินที่วัดได้ขณะแห้ง คือ 10YR 4/4 Dark yellowish brown สีดินเปียกวัดได้ 10YR 5/2 Grayish brown และค่าความเป็นกรด-ด่างวัดได้ 8.0 เป็นต่างอ่อน

ระดับชั้นดินที่ 23 (260-270 cm.dt.) จำนวนโบราณวัตถุลดน้อยลงมาก โดยในกริด NEQ พบโบราณวัตถุมากกว่ากริดอื่นๆ แต่ไม่พบหลักฐานในกริด SEQ หลักฐานที่พบ ได้แก่ เศษภาชนะดินเผาเนื้อดินและเนื้อแกร่ง กิ่งบน้ำอ้อย ซึ่งบางชั้นพบว่ามีการทำลายได้ฐานกึ่ง และพบกึ่งที่จำนวนน้อย หลักฐานอื่นๆ ที่พบ คือ เศษหินชนวนจำนวน 1 แผ่น พบในกริด SWQ ในชั้นดินมีรากไม้ปะปนอยู่ สีดินในระดับนี้เริ่มมีสีที่สม่ำเสมอทั้งพื้นที่ แต่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือยังคงออกสีน้ำตาลเข้มอยู่ ดินมีลักษณะค่อนข้างแข็ง ไม่ค่อยร่วน เมื่อทดสอบโดยการบีบก้อนดินแล้ว ดินปริแตกออกจากกันยาก ค่าสีดินที่วัดได้ขณะแห้ง คือ 6/4 Light yellowish brown สีดินเปียกวัดได้ 5/4 Yellowish brown และค่าความเป็นกรด-ด่าง (Ph) วัดได้ 8.0 ต่างอ่อน

ระดับชั้นดินที่ 24 (270-280 cm.dt.) ในระดับชั้นดินสมมติที่ 24 พบหลักฐานปริมาณน้อยลงจากระดับที่ผ่านมาก่อนหน้านี้ โดยหลักฐานที่พบ คือ เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง กิ่งบน้ำอ้อย และกึ่งที่พบเพียง 1 ชิ้น มีสภาพไม่สมบูรณ์ หลักฐานโบราณวัตถุอื่นๆ ได้แก่ เศษหินชนวนจำนวน 2 แผ่น และเปลือกหอยจำนวน 1 ชิ้น โดยในการชุดคั่นไม่พบโบราณวัตถุในกริด NWQ และ SEQ พบเพียงเศษรากไม้ขนาดเล็ก ดินมีลักษณะร่วนซุย พบว่าบางพื้นที่มีลักษณะเป็นดินปนทราย ดินมีสีน้ำตาลใกล้เคียงกันเกือบทั่วทั้งหลุมชุดคั่น โดยสีดินเหมือนกันกับระดับก่อนหน้านี้

ระดับชั้นดินที่ 25 (280-290 cm.dt.) ในระดับนี้กลับพบโบราณวัตถุเพิ่มขึ้นจากระดับก่อนหน้านี้ และยังคงพบในทางฝั่งตะวันออกของหลุมชุดคั่นมากกว่าพื้นที่บริเวณอื่น หลักฐานที่พบ คือ เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง กิ่งบน้ำอ้อยและกึ่งที่ พบในกริด NEQ และ SEQ นอกจากนี้หนึ่งในจำนวนกึ่งที่พบยังพบกึ่งที่ท่อที่กำหนดให้เป็นโบราณวัตถุชิ้นพิเศษ (SF#002) คือ พบกึ่งที่ที่มีการเขียนจารึกขนาดยาวประมาณ 26.2 เซนติเมตร โดยในการชุดคั่นไม่พบโบราณวัตถุในกริด NWQ และ SWQ พบเพียงรากไม้ ดินมีลักษณะร่วนซุย พบว่าบางพื้นที่มีลักษณะเป็นดินปนทราย สีดินมีสีน้ำตาลอมเหลือง

ระดับชั้นดินที่ 26 (290-300 cm.dt.) พบโบราณวัตถุในปริมาณที่ลดลงจากระดับที่แล้ว โดยพบในกริด NEQ เพียงกริดเดียว หลักฐานทางโบราณคดีที่พบ ได้แก่ เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง กิ่งบน้ำอ้อย และกึ่งท่อ ในระดับนี้พบเศษรากไม้แทรกอยู่ในชั้นดินบางส่วน ลักษณะดินค่อนข้างเกาะตัวกันค่อนข้างร่วน เนื้อดินละเอียด ดินบางส่วนของหลุมขุดค้นทางทิศตะวันออกเฉียงใต้มีสีน้ำตาลเข้มกว่าบริเวณอื่นเล็กน้อย ค่าสีดินที่วัดได้โดยเฉลี่ยขณะแห้ง คือ 5/4 Yellowish brown ค่าสีดินเปียกวัดได้ 5/3 Brown และค่าความเป็นกรด-ด่าง (Ph) วัดได้ 7.5 ต่างอ่อน

ระดับชั้นดินที่ 27 (300-310 cm.dt.) โบราณวัตถุที่ปรากฏในชั้นดินสมมติระดับนี้ พบอยู่ในกริด NEQ เพียงหนึ่งชั้น คือ ชิ้นส่วนกันไห เนื้อแกร่ง มีการตกแต่งลวดลายด้วยการเซาะร่องขนานกันไปหลายเส้น วัดขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางกันได้ 11.5 เซนติเมตร โดยในการขุดค้นในระดับนี้ ได้ทำการขุดค้นแบ่งการขุดค้นเหลือเพียงสองกริด คือกริดที่อยู่ทางทิศใต้ของหลุมขุดค้น และหยุดทำการขุดค้นกริด NWQ และ NEQ ไว้ที่ระดับ 310 cm.dt. ดินมีความชื้นในขณะขุดค้น เนื่องจากฝนที่ตก ทำให้น้ำท่วมขัง และเป็นอุปสรรคต่อการขุดค้น (ภาพที่ 230)

ภาพที่ 230 โบราณวัตถุที่พบในกริด SWQ ในระดับชั้นสมมติ 19 (300-310 cm.dt.)

ระดับชั้นดินที่ 28 (310-320 cm.dt.) ในระดับชั้นสมมตินี้ เมื่อทำการขุดค้นต่อไปในกริด SEQ และ SWQ ไม่พบโบราณวัตถุใดเลย โดยพบเพียงรากไม้ที่มีขนาดยาวพาดผ่านหลุมขุดค้นเท่านั้น ดินในระดับนี้มีลักษณะค่อนข้างแข็ง เกาะกันเป็นก้อน ไม่ค่อยร่วน และพบว่ามีแลงปะปนด้วยบางส่วน ค่าสีดินที่วัดได้ขณะแห้ง คือ 7/3 Very pale brown สีดินเปียกวัดได้ 5/4 Yellowish brown และค่าความเป็นกรด-ด่าง (Ph) วัดได้ 8.0 ต่างอ่อน

ระดับชั้นดินที่ 29 (320-330 cm.dt.) ในระดับชั้นดินสมมตินี้ ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดีใดเลย ดินในชั้นนี้มีลักษณะไม่แข็ง และจับเป็นก้อน มีเนื้อค่อนข้างละเอียด พบรากไม้ฝอยในชั้นดิน

โดยค่าสีดินที่วัดได้ขณะแห้ง คือ 6/4 Light yellowish brown สีดินเปียกวัดได้ 5/6 Yellowish brown และค่าความเป็นกรด-ด่าง (Ph) วัดได้ 8.0 ต่างอ่อน

ระดับชั้นดินที่ 30 (330-340 cm.dt.) ในระดับชั้นสมมตินี้ไม่พบโบราณวัตถุใดใดเช่นกัน ดินมีเนื้อละเอียด ร่วน แต่ยังมีจับตัวเป็นก้อนบ้าง ค่าดินที่วัดได้ขณะแห้ง คือ 6/4 Light yellowish brown สีดินเปียกวัดได้ 5/6 Yellowish brown และค่าความเป็นกรด-ด่าง (Ph) วัดได้ 8.0 ต่างอ่อน

ระดับชั้นดินที่ 31 (340-350 cm.dt.) ไม่พบโบราณวัตถุใดใดในระดับชั้นดินสมมตินี้ พบเพียงรากไม้ฝอยเล็กน้อย ดินในระดับนี้มีลักษณะค่อนข้างซุยและร่วน เนื้อดินมีความละเอียด วัดค่าสีดินแห้งวัดได้ 6/4 Light yellowish brown ค่าสีดินเปียก 5/4 Yellowish brown และวัดค่าความเป็นกรด-ด่าง (Ph) ได้ 8.0 ต่างอ่อน

3.6.2 โบราณวัตถุที่พบ

หลักฐานทางโบราณคดีที่ได้จากการหลุมขุดค้น TP.2 พบหลักฐานทางโบราณคดีรวมทั้งหมด 7,758 ชิ้น น้ำหนักรวม 734,931 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 518 ชิ้น น้ำหนัก 29,547 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 3,455 ชิ้น น้ำหนัก 230,354 กรัม กิ่งบน้ำอ้อยและกึ่งท่อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) 3,735 ชิ้น น้ำหนัก 470,170 กรัม นิเวศวัตถุ เช่น เปลือกหอย กระดุกสัตว์ ถ่าน เป็นต้น จำนวน 37 ชิ้น น้ำหนัก 517 กรัม และโบราณวัตถุประเภทอื่นๆ เช่น กระเบื้อง อิฐ หินชนวน เป็นต้น จำนวน 13 ชิ้น น้ำหนัก 4,343 กรัม โดยมีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 20)

ระดับผิวดิน (Surface) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 190 ชิ้น น้ำหนักรวม 11,703 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 16 ชิ้น น้ำหนัก 705 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 116 ชิ้น น้ำหนัก 5,410 กรัม กิ่งบน้ำอ้อยและกึ่งท่อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) 57 ชิ้น น้ำหนัก 5,508 กรัม และโบราณวัตถุประเภทอื่นๆ คือ กระเบื้อง 1 ชิ้น น้ำหนัก 80 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 1 ระดับ 40-50 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 240 ชิ้น น้ำหนักรวม 13,974 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 6 ชิ้น น้ำหนัก 1,930 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 160 ชิ้น น้ำหนัก 4,910 กรัม กิ่งบน้ำอ้อยและกึ่งท่อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) 74 ชิ้น น้ำหนัก 7,134 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 2 ระดับ 50-60 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 134 ชิ้น น้ำหนักรวม 8,748 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 11 ชิ้น น้ำหนัก 800 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 89 ชิ้น น้ำหนักรวม 4,695 กรัม กิ่งบน้ำอ้อยและกึ่งท่อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 34 ชิ้น น้ำหนัก 3,253 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 3 ระดับ 60-70 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 151 ชิ้น น้ำหนักรวม 12,136 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 7 ชิ้น น้ำหนัก 375 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 110 ชิ้น น้ำหนัก 5,445 กรัม กิ่งบัวอ้อยและกึ่งท่อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) 34 ชิ้น น้ำหนัก 6,316 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 4 ระดับ 70-80 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 121 ชิ้น น้ำหนักรวม 8,779 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 4 ชิ้น น้ำหนัก 145 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 77 ชิ้น น้ำหนัก 4,020 กรัม กิ่งบัวอ้อยและกึ่งท่อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 38 ชิ้น น้ำหนัก 4,509 กรัม และโบราณวัตถุประเภทอื่นๆ คือ หินชนวนจำนวน 2 ชิ้น น้ำหนัก 105 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 5 ระดับ 80-90 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 87 ชิ้น น้ำหนักรวม 7,453 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 2 ชิ้น น้ำหนัก 60 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 47 ชิ้น น้ำหนัก 2,320 กรัม กิ่งบัวอ้อยและกึ่งท่อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 37 ชิ้น น้ำหนัก 3,913 กรัม และโบราณวัตถุประเภทอื่นๆ คือ อิฐมีน้ำเคลือบสีดำ จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 1,160 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 6 ระดับ 90-100 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 52 ชิ้น น้ำหนักรวม 4,120 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 19 ชิ้น น้ำหนัก 820 กรัม กิ่งบัวอ้อยและกึ่งท่อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 33 ชิ้น น้ำหนัก 3,300 กรัม ไม่พบเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดิน

ชั้นดินสมมติที่ 7 ระดับ 100-110 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 34 ชิ้น น้ำหนักรวม 2,505 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 4 ชิ้น น้ำหนัก 210 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 15 ชิ้น น้ำหนัก 845 กรัม กิ่งบัวอ้อยและกึ่งท่อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 15 ชิ้น น้ำหนัก 1,450 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 8 ระดับ 110-120 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 35 ชิ้น น้ำหนักรวม 1,670 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 20 ชิ้น น้ำหนัก 430 กรัม กิ่งบัวอ้อยและกึ่งท่อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 15 ชิ้น น้ำหนัก 1,240 กรัม ไม่พบเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดิน

ชั้นดินสมมติที่ 9 ระดับ 120-130 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 123 ชิ้น น้ำหนักรวม 6,905 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 16 ชิ้น น้ำหนัก 1,300 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 52 ชิ้น น้ำหนัก 1,675 กรัม กิ่งบัวอ้อยและกึ่งท่อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 55 ชิ้น น้ำหนัก 3,930 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 10 ระดับ 130-140 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 133 ชิ้น น้ำหนักรวม 4,750 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 34 ชิ้น น้ำหนัก 860 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 56 ชิ้น น้ำหนัก 1,190 กรัม กิ่งบน้ำ้อ้อยและกึ่งท่อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 43 ชิ้น น้ำหนัก 2,700 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 11 ระดับ 140-150 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 280 ชิ้น น้ำหนักรวม 14,855 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 29 ชิ้น น้ำหนัก 1,302 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 83 ชิ้น น้ำหนัก 2,297 กรัม กิ่งบน้ำ้อ้อยและกึ่งท่อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 167 ชิ้น น้ำหนัก 11,247 กรัม และโบราณวัตถุประเภทนิเวศวัตถุพบเปลือกหอย 1 ชิ้น น้ำหนัก 9 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 12 ระดับ 150-160 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 209 ชิ้น น้ำหนักรวม 13,999 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 6 ชิ้น น้ำหนัก 706 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 98 ชิ้น น้ำหนัก 4,143 กรัม กิ่งบน้ำ้อ้อยและกึ่งท่อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 105 ชิ้น น้ำหนัก 9,150 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 13 ระดับ 160-170 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 472 ชิ้น น้ำหนักรวม 27,920 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 106 ชิ้น น้ำหนัก 3,672 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 210 ชิ้น น้ำหนัก 8,235 กรัม กิ่งบน้ำ้อ้อยและกึ่งท่อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 154 ชิ้น น้ำหนัก 15,951 กรัม และโบราณวัตถุประเภทนิเวศวัตถุจำนวน 2 ชิ้น ได้แก่ เปลือกหอย 1 ชิ้น น้ำหนัก 30 กรัม และกระดูกสัตว์ 1 ชิ้น น้ำหนัก 32 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 14 ระดับ 170-180 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 533 ชิ้น น้ำหนักรวม 57,177 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 47 ชิ้น น้ำหนัก 3,111 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 202 ชิ้น น้ำหนัก 9,653 กรัม กิ่งบน้ำ้อ้อยและกึ่งท่อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 281 ชิ้น น้ำหนัก 43,947 กรัม นิเวศวัตถุที่พบ คือ เปลือกหอย จำนวน 2 ชิ้น น้ำหนัก 10 กรัม และโบราณวัตถุประเภทอื่นๆ ที่พบ คือ กระเบื้องดินเผา จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 456 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 15 ระดับ 180-190 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 364 ชิ้น น้ำหนักรวม 37,186 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 45 ชิ้น น้ำหนัก 2,737 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 99 ชิ้น น้ำหนัก 6,979 กรัม กิ่งบน้ำ้อ้อยและกึ่งท่อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 220 ชิ้น น้ำหนัก 27,470 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 16 ระดับ 190-200 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 637 ชิ้น น้ำหนักรวม 59,754 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน

18 ชิ้น น้ำหนัก 578 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 290 ชิ้น น้ำหนัก 20,793 กรัม กิ่งบน้ำ้อ้อยและกึ่งที่้อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 300 ชิ้น น้ำหนัก 38,002 กรัม และพบนิเวศวัตถุ จำนวน 29 ชิ้น น้ำหนัก 381 กรัม ได้แก่ กระดุกสัตว์ จำนวน 25 ชิ้น น้ำหนัก 304 กรัม เปลือกหอย จำนวน 2 ชิ้น น้ำหนัก 27 กรัม และถ่าน จำนวน 2 ชิ้น น้ำหนัก 50 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 17 ระดับ 200-210 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 1,872 ชิ้น น้ำหนักรวม 205,148 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 84 ชิ้น น้ำหนัก 5,522 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 754 ชิ้น น้ำหนัก 65,372 กรัม กิ่งบน้ำ้อ้อยและกึ่งที่้อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 1,034 ชิ้น น้ำหนัก 134,254 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 18 ระดับ 210-220 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 766 ชิ้น น้ำหนักรวม 84,532 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 30 ชิ้น น้ำหนัก 1,586 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 344 ชิ้น น้ำหนัก 29,020 กรัม กิ่งบน้ำ้อ้อยและกึ่งที่้อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 390 ชิ้น น้ำหนัก 52,454 กรัม และโบราณวัตถุประเภทอื่นๆ ที่พบ คือ หินชนวน จำนวน 2 ชิ้น น้ำหนัก 1,472 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 19 ระดับ 230-240 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 317 ชิ้น น้ำหนักรวม 44,850 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 21 ชิ้น น้ำหนัก 1,940 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 130 ชิ้น น้ำหนัก 15,793 กรัม กิ่งบน้ำ้อ้อยและกึ่งที่้อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 164 ชิ้น น้ำหนัก 26,579 กรัม และพบนิเวศวัตถุ คือ หินชนวน จำนวน 2 ชิ้น น้ำหนัก 538 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 20 ระดับ 240-250 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 334 ชิ้น น้ำหนักรวม 36,185 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 28 ชิ้น น้ำหนัก 1,808 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 165 ชิ้น น้ำหนัก 12,746 กรัม กิ่งบน้ำ้อ้อยและกึ่งที่้อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 141 ชิ้น น้ำหนัก 21,631 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 21 ระดับ 250-260 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 259 ชิ้น น้ำหนักรวม 30,603 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 110 ชิ้น น้ำหนัก 9,804 กรัม กิ่งบน้ำ้อ้อยและกึ่งที่้อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 147 ชิ้น น้ำหนัก 20,754 กรัม และนิเวศวัตถุ คือเปลือกหอย จำนวน 2 ชิ้น น้ำหนัก 45 กรัม ไม่พบเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดิน

ชั้นดินสมมติที่ 22 ระดับ 260-270 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 182 ชิ้น น้ำหนักรวม 16,816 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน

82 ชิ้น น้ำหนัก 5,540 กรัม กิ่งบน้ำ้อ้อยและกัท้อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 100 ชิ้น น้ำหนัก 11,320 กรัม ไม่พบเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดิน

ชั้นดินสมมติที่ 23 ระดับ 270-280 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 51 ชิ้น น้ำหนักรวม 3,826 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 4 ชิ้น น้ำหนัก 200 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 29 ชิ้น น้ำหนัก 2,083 กรัม กิ่งบน้ำ้อ้อยและกัท้อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 17 ชิ้น น้ำหนัก 1,478 กรัม และพบนิเวศวัตถุ คือ หินชนวน จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 65 กรัม

ชั้นดินสมมติที่ 24 ระดับ 280-290 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 32 ชิ้น น้ำหนักรวม 2,353 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 16 ชิ้น น้ำหนัก 470 กรัม กิ่งบน้ำ้อ้อยและกัท้อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 13 ชิ้น น้ำหนัก 1,806 กรัม นิเวศวัตถุที่พบ คือ เปลือกหอย จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 10 กรัม และโบราณวัตถุประเภทอื่นๆ ที่พบ คือ หินชนวน จำนวน 2 ชิ้น น้ำหนัก 67 กรัม ไม่พบเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดิน

ชั้นดินสมมติที่ 25 ระดับ 290-300 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 70 ชิ้น น้ำหนักรวม 8,495 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 38 ชิ้น น้ำหนัก 3,231 กรัม กิ่งบน้ำ้อ้อยและกัท้อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 32 ชิ้น น้ำหนัก 5,264 กรัม ไม่พบเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดิน

ชั้นดินสมมติที่ 26 ระดับ 300-310 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 70 ชิ้น น้ำหนักรวม 6,797 กรัม โดยแบ่งออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 35 ชิ้น น้ำหนักรวม 1,187 กรัม กิ่งบน้ำ้อ้อยและกัท้อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 35 ชิ้น น้ำหนัก 5,610 กรัม ไม่พบเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดิน

ชั้นดินสมมติที่ 27 ระดับ 310-320 cm.dt. พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 1 ชิ้น น้ำหนักรวม 788 กรัม คือ เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) ส่วนกัน ทรงไห สภาพไม่สมบูรณ์

ชั้นดินสมมติที่ 28-31 คือระดับที่ 320-350 cm.dt ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดีใดๆ

นอกจากหลักฐานในชั้นดินสมมติ ยังได้หลักฐานทางโบราณคดีจากผนังชั้นดินอีกจำนวน 9 ชิ้น น้ำหนักรวม 860 กรัม ได้แก่ เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง จำนวน 8 ชิ้น น้ำหนัก 460 กรัม และกระเบื้องดินเผา จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 400 กรัม

ตารางที่ 20 ตารางสรุปชั้นดินสมมติและหลักฐานทางโบราณคดีที่พบของหลุมขุดค้น TP.2/2560

ชั้นดิน สมมติ (Level)	ระดับ ความลึก (cm.dt.)	เศษภาชนะดินเผา เนื้อดิน		เศษภาชนะดินเผา เนื้อแกร่ง		กี้ (ที่รองรับ ภาชนะ)		นิเวศวัตถุ		อื่นๆ		รวม	
		จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)
Surface	0-40	16	705	116	5,410	57	5,508	0	0	1	80	190	11,703
1	40-50	6	1,930	160	4,910	74	7,134	0	0	0	0	240	13,974
2	50-60	11	800	89	4,695	34	3,253	0	0	0	0	134	8,748
3	60-70	7	375	110	5,445	34	6,316	0	0	0	0	151	12,136
4	70-80	4	145	77	4,020	38	4,509	0	0	2	105	121	8,779
5	80-90	2	60	47	2,320	37	3,913	0	0	1	1,160	87	7,453
6	90-100	0	0	19	820	33	3,300	0	0	0	0	52	4,120
7	100-110	4	210	15	845	15	1,450	0	0	0	0	34	2,505
8	110-120	0	0	20	430	15	1,240	0	0	0	0	35	1,670
9	120-130	16	1,300	52	1,675	55	3,930	0	0	0	0	123	6,905
10	130-140	34	860	56	1,190	43	2,700	0	0	0	0	133	4,750
11	140-150	29	1,302	83	2,297	167	11,247	1	9	0	0	280	14,855
12	150-160	6	706	98	4,143	105	9,150	0	0	0	0	209	13,999
13	160-170	106	3,672	210	8,235	154	15,951	2	62	0	0	472	27,920
14	170-180	47	3,111	202	9,653	281	43,947	2	10	1	456	533	57,177
15	180-190	45	2,737	99	6,979	220	27,470	0	0	0	0	364	37,186
16	190-200	18	578	290	20,793	300	38,002	29	381	0	0	637	59,754
17	200-210	84	5,522	754	65,372	1034	134,254	0	0	0	0	1,872	205,148
18	210-220	30	1,586	344	29,020	390	52,454	0	0	2	1,472	766	84,532
19	220-230	21	1,940	130	15,793	164	26,579	0	0	2	538	317	44,850
20	230-240	28	1,808	165	12,746	141	21,631	0	0	0	0	334	36,185
21	240-250	0	0	110	9,804	147	20,754	2	45	0	0	259	30,603
22	250-260	0	0	82	5540	100	11,320	0	0	0	0	182	16,860
23	260-270	4	200	29	2,083	17	1,478	0	0	1	65	51	3,826
24	270-280	0	0	16	470	13	1,806	1	10	2	67	32	2,353
25	280-290	0	0	38	3,231	32	5,264	0	0	0	0	70	8,495
26	290-300	0	0	35	1,187	35	5,610	0	0	0	0	70	6,797
27	300-310	0	0	1	788	0	0	0	0	0	0	1	788
28-29	310-330	ไม่พบโบราณวัตถุ										-	-
30-31	330-350	ไม่พบโบราณวัตถุ										-	-
Soil Profile	-	0	0	8	460	0	0	0	0	1	400	9	860
รวม		518	29,547	3,455	230,354	3,735	470,170	37	517	13	4,343	7,758	734,931

โบราณวัตถุชิ้นสำคัญซึ่งจะเป็นตัวแทนของชั้นหลักฐานทางโบราณคดีเพื่อให้ผู้จะศึกษา แหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัยนำไปศึกษาเปรียบเทียบ ผู้เขียนจึงขอนำหลักฐานทางโบราณคดีที่พบ ในชั้นนี้ไว้เป็นข้อมูลพื้นฐาน ดังนี้

ภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware)

ภาชนะดินเผาเนื้อดิน และเศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) ชั้นนี้พบจำนวน 518 ชิ้น น้ำหนัก 29,547 กรัม ชิ้นสำคัญ (ภาพที่ 231) เช่น

- ชิ้นส่วนอ่างดินเผาทรงกลมขนาดใหญ่ ทะเบียนหมายเลข SP#056 ปลายชุดขีด พบที่กริด SEQ ระดับ 40-50 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 38 เซนติเมตร ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางก้น - เซนติเมตร สูง 23 เซนติเมตร หนา 0.8 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,220 กรัม

- กระปุกดินเผาขนาดเล็ก ไม่เคลือบ ทะเบียนหมายเลข SP#116 พบที่กริด SWQ ระดับ 140-150 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 3 เซนติเมตร ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางก้น 3 เซนติเมตร สูง 3.7 เซนติเมตร หนา 0.3 เซนติเมตร น้ำหนัก 39 กรัม

- หม้อขนาดเล็ก ทะเบียนหมายเลข SP#244 พบที่กริด NEQ ระดับ 200-210 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 6 เซนติเมตร ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4.8 เซนติเมตร สูง 6 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 67 กรัม

- ฝาภาชนะ ทะเบียนหมายเลข SP#3166 พบที่กริด SEQ ระดับ 170-180 cm.dt. ขนาดกว้าง - เซนติเมตร ยาว - เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร สูง 3.8 เซนติเมตร น้ำหนัก 125 กรัม

- ฝาภาชนะ ทะเบียนหมายเลข SP#365 พบที่กริด SEQ ระดับ 210-220 cm.dt. ขนาด กว้าง - เซนติเมตร ยาว - เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร สูง 2.8 เซนติเมตร ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 10 เซนติเมตร น้ำหนัก 48 กรัม

ภาพที่ 231 ทะเบียนหมายเลข SP#056 SP#116 SP#244 SP#166 และSP#186

ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware)

ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง และเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 3,455 ชิ้น น้ำหนัก 230,354 กรัม ชิ้นสำคัญ มีทั้งภาชนะรูปทรงกระปุกขนาดเล็ก ครก จานทรงสูง ถ้วย และพาน เป็นต้น

ลักษณะโดยทั่วไปภาชนะ

1. รูปทรงจานทรงสูง

เป็นจานปากกว้าง ก้นลึก ตัวจานโค้ง ขอบปากแบนเป็นขอบหนาและยกเป็นสัน เจึงค่อนข้างเตี้ยสูงแค่ 1 เซนติเมตร ขอบเชิงหนา 1 เซนติเมตร ทาน้ำดินสีขาวถึงขอบเชิง บางชิ้นมีร่องรอยนิ้วมือติดน้ำดินปรากฏบริเวณส่วนก้นภาชนะ

2. รูปทรงถ้วย

ลักษณะโดยทั่วไป เป็นถ้วยปากกว้าง ก้นลึก ตัวจานโค้ง ขอบปากแบนเป็นขอบหนาและยกเป็นสัน เจึงค่อนข้างเตี้ยสูงแค่ 1 เซนติเมตร ขอบเชิงหนา 1 เซนติเมตร ขอบเชิงไม่ทาน้ำดินสีขาว คงใช้วิธีจับเชิงกันถ้วยจุ่มน้ำดินแทนการทาน้ำดิน บางชิ้นมีร่องรอยนิ้วมือติดน้ำดินปรากฏบริเวณส่วนเชิงภาชนะ

ตัวอย่างภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง และเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) ที่พบประกอบด้วย

- กระปุกเคลือบสีน้ำตาลขนาดเล็ก และไหเคลือบสีน้ำตาล จำนวน 4 ใบ (ภาพที่ 232)
- กระปุกเคลือบสีน้ำตาลขนาดเล็ก จากแหล่งเตาเกาะน้อย ศรีสัชชาลัย อายุราวต้น-กลางพุทธศตวรรษที่ 20 ทะเบียนหมายเลข SP#029 พบที่กริด SWQ ระดับผิวดิน 0-40 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 3 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4 เซนติเมตร สูง 5.5 เซนติเมตร กว้าง - เซนติเมตร ยาว - เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร น้ำหนัก 55 กรัม
- กระปุกเคลือบสีน้ำตาลขนาดเล็ก จากแหล่งเตาเกาะน้อย ศรีสัชชาลัย อายุราวต้น-กลางพุทธศตวรรษที่ 20 ทะเบียนหมายเลข SP#067 พบที่กริด NEQ ระดับผิวดิน 50-60 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4 เซนติเมตร สูง 5.5 เซนติเมตร กว้าง - เซนติเมตร ยาว - เซนติเมตร หนา 0.3 เซนติเมตร น้ำหนัก 70 กรัม
- กระปุกเคลือบสีใสขนาดเล็ก ทะเบียนหมายเลข SP#153 พบที่กริด SWQ ระดับผิวดิน 170-180 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4 เซนติเมตร สูง 4.5 เซนติเมตร กว้าง - เซนติเมตร ยาว - เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 120 กรัม
- ไหสีหู ปากผาย เคลือบสีน้ำตาลขนาดเล็ก จากแหล่งเตาเกาะน้อย ศรีสัชชาลัย อายุราวต้น-กลางพุทธศตวรรษที่ 20 ทะเบียนหมายเลข SP#162 พบที่กริด SEQ ระดับผิวดิน 170-180 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 20 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น - เซนติเมตร สูง 13 เซนติเมตร กว้าง - เซนติเมตร ยาว - เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 441 กรัม

ภาพที่ 232 กระปุก ทะเบียนหมายเลข SP#029 SP#067 SP#153
และไห ทะเบียนหมายเลข SP#162

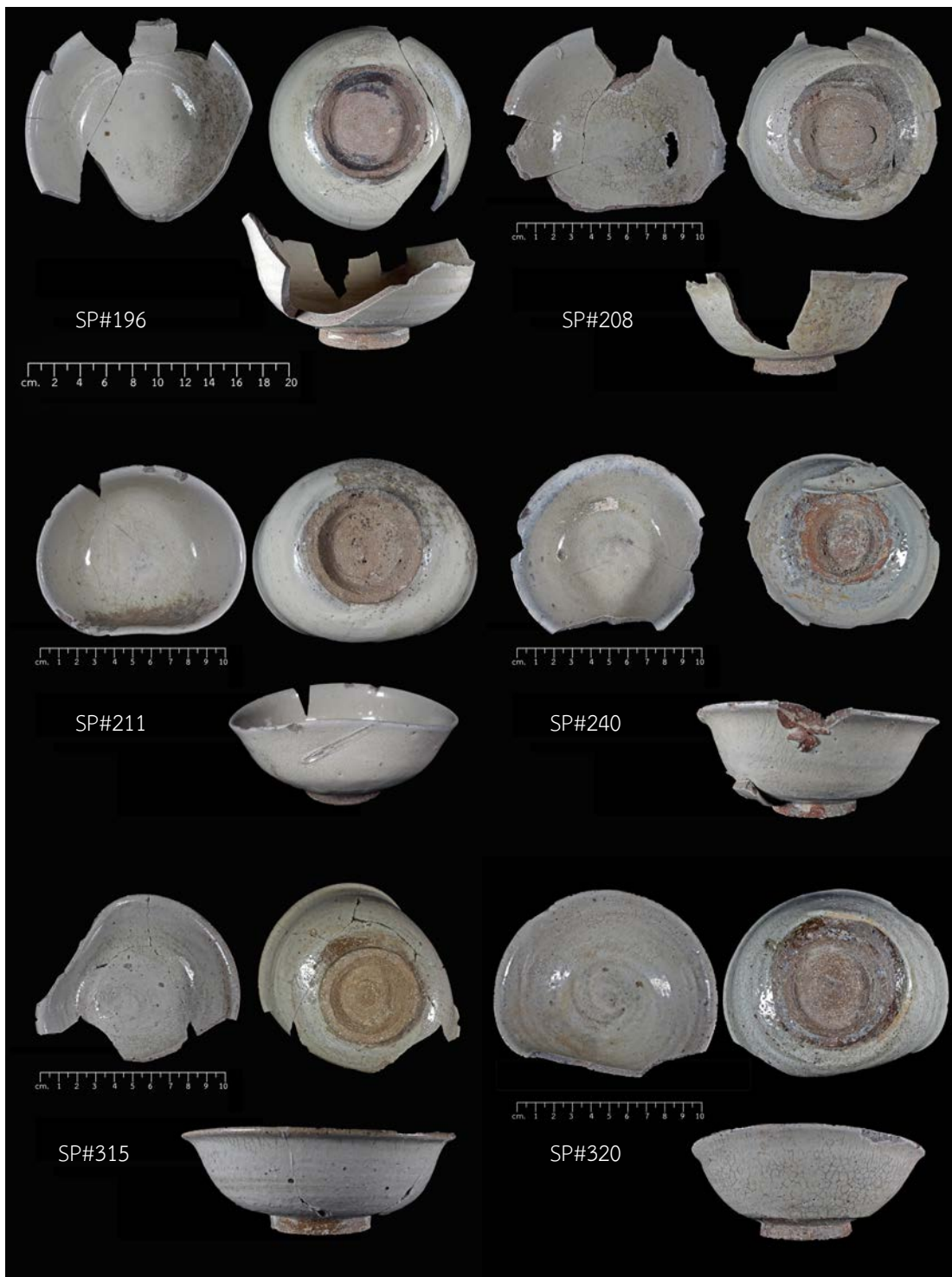
- ครกเนื้อแกร่ง ไม่เคลือบ ทะเบียนหมายเลข SP#201 พบที่กริด SWQ 190-200 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 15 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6.5 เซนติเมตร และสูง 9.5 เซนติเมตร หนัก 580 กรัม และอ่างเนื้อแกร่ง ไม่เคลือบทะเบียนหมายเลข SP#147 พบที่กริด NEQ 160-170 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 32 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 12 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร สูง 7.8 เซนติเมตร หนัก 1,022 กรัม (ภาพที่ 233)

ภาพที่ 233 ครก ทะเบียนหมายเลข SP#201 และ อ่าง ทะเบียนหมายเลข SP#147

- ขาม ทาน้ำดินสีขาว เคลือบใส ไม่เขียนลาย จำนวน 6 ใบ (ภาพที่ 234) ประกอบด้วย
- ขาม ทาน้ำดินสีขาว เคลือบใส ไม่เขียนลาย ทะเบียนหมายเลข SP#196 พบที่กริด SWQ ระดับ 190-200 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 18 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 7 เซนติเมตร สูง 7.7 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 380 กรัม เนื้อดินสีเทา ส่วนก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ
- ขาม ทาน้ำดินสีขาว เคลือบใส ไม่เขียนลาย ทะเบียนหมายเลข SP#208 พบที่กริด SWQ ระดับ 190-200 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 14 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5 เซนติเมตร สูง 4.6 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 170 กรัม เนื้อดินสีเทา ส่วนก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ
- ขาม ทาน้ำดินสีขาว เคลือบใส ไม่เขียนลาย ทะเบียนหมายเลข SP#211 พบที่กริด SWQ ระดับ 190-200 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 12 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4.9 เซนติเมตร สูง 5.5 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร น้ำหนัก 176 กรัม เนื้อดินสีเทา ส่วนก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ
- ขาม ทาน้ำดินสีขาว เคลือบใส ไม่เขียนลาย ทะเบียนหมายเลข SP#240 พบที่กริด SWQ ระดับ 200-210 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 13 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5 เซนติเมตร สูง 5.3 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร น้ำหนัก 226 กรัม เนื้อดินสีน้ำตาลแดง ส่วนก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ
- ขาม ทาน้ำดินสีขาว เคลือบใส ไม่เขียนลาย ทะเบียนหมายเลข SP#315 พบที่กริด NWQ ระดับ 230-240 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 15 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6.1 เซนติเมตร สูง 4.8 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร น้ำหนัก 266 กรัม เนื้อดินสีเทา ส่วนก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ

- ขาม ทาน้ำดินสีขาว เคลือบใส ไม่เขียนลาย ทะเบียนหมายเลข SP#320 พบที่กริด NWQ ระดับ 240-250 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 14 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.6 เซนติเมตร สูง 5.2 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร น้ำหนัก 179 กรัม เนื้อดินสีเทา ส่วนก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ

ภาพที่ 234 ขาม ทะเบียนหมายเลข SP#196 SP#208 SP#211 SP#240 SP#315 และ SP#320

- ถ้วย ทาน้ำดินสีขาว เคลือบใส ไม่เขียนลาย จำนวน 2 ใบ (ภาพที่ 235) ประกอบด้วย
  - ถ้วย ทาน้ำดินสีขาว เคลือบใส ไม่เขียนลาย ทะเบียนหมายเลข SP#334 พบที่กริด NEQ ระดับ 250-260 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 11 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4.9 เซนติเมตร สูง 3.8 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 100 กรัม เนื้อดินสีเทา ส่วนก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ
  - ถ้วย ทาน้ำดินสีขาว เคลือบใส ไม่เขียนลาย ทะเบียนหมายเลข SP#335พบที่กริด NEQ ระดับ 250-260 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 13 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4.5 เซนติเมตร สูง 4.3 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร น้ำหนัก 115 กรัม เนื้อดินสีเทา ส่วนก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ

ภาพที่ 235 ถ้วย ทะเบียนหมายเลข SP#334 และ SP#335

- ชาม ทาน้ำดินสีขาว เคลือบใส ก้นชามด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน จำนวน 3 ใบ (ภาพที่ 236) ประกอบด้วย
  - ชาม ทาน้ำดินสีขาว เคลือบใส ก้นชามด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบลำตัวด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน ทะเบียนหมายเลข SP#265 พบที่กริด NWQ ระดับ 200-210 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 15 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.9 เซนติเมตร สูง 6.5 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 376 กรัม เนื้อดินสีเทา ส่วนก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ
  - ชาม ทาน้ำดินสีขาว เคลือบใส ก้นชามด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน ทะเบียนหมายเลข SP#322 พบที่กริด SWQ ระดับ 240-250 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 16 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.7

เซนติเมตร สูง 6 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.3 เซนติเมตร น้ำหนัก 210 กรัม เนื้อดินสีเทา ส่วนก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ

- ขาม ทาน้ำดินสีขาว เคลือบใส ก้นขามด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบลำตัวด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน ทะเบียนหมายเลข SP#336 พบที่กริด NEQ ระดับ 250-260 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6.3 เซนติเมตร สูง 5.7 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 227 กรัม เนื้อดินสีเทา ส่วนก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ

ภาพที่ 236 ขาม ทะเบียนหมายเลข SP#265 SP#322 และ SP#336

- ขาม ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายดำใต้เคลือบ จำนวน 2 ใบ (ภาพที่ 237) ประกอบด้วย
 - ขาม ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายสีดำใต้เคลือบใส ก้นขามด้านในเขียนลายคล้ายเกสรดอกไม้ภายในเส้นวงกลมขนาน ตัวขามด้านในเขียนลายช่องกระจก ภายในเส้นวงกลมขนาน แบ่งเป็นช่องๆ ด้วยกลุ่มเส้นแนวตั้ง ภายในช่องกระจกเขียนลายคล้ายใบไม้สามเหลี่ยม ถัดขึ้นไปเป็นขอบขามด้านในเขียนลายเส้นในแนวตั้งวนต่อเนื่องกันอยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบด้านนอกเขียนลายช่อง

กระจก ภายในเส้นวงกลมขนาน แบ่งเป็นช่องๆ ด้วยกลุ่มเส้นแนวตั้ง ภายในช่องกระจกเขียนลาย คล้ายใบไม้สามเหลี่ยม ก้นเขียนลายเส้นขนานในแนวตั้งวนรอบ ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เนื้อ ภาชนะสีน้ำตาลแดง ทะเบียนหมายเลข SP#028 พบที่กริด NEQ ระดับผิวดิน (Surface) 0-40 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 20 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร น้ำหนัก 645 กรัม

- ขาม ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายสีดำได้เคลือบใส ก้นขามด้านในเขียนลายคล้ายเกสร ดอกไม้ภายในเส้นวงกลมขนาน ตัวขามด้านในเขียนลายช่องกระจก ภายในเส้นวงกลมขนาน แบ่งเป็น ช่องๆ ด้วยกลุ่มเส้นแนวตั้ง ภายในช่องกระจกเขียนลายคล้ายใบไม้สามเหลี่ยม ถัดขึ้นไปเป็นขอบขาม ด้านในเขียนลายเส้นในแนวตั้งวนต่อเนื่องกันอยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบด้านนอกเขียนลายช่อง กระจก ภายในเส้นวงกลมขนาน แบ่งเป็นช่องๆ ด้วยกลุ่มเส้นแนวตั้ง ภายในช่องกระจกเขียนลาย คล้ายใบไม้สามเหลี่ยม ก้นเขียนลายเส้นขนานในแนวตั้งวนรอบ ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เนื้อ ภาชนะสีน้ำตาลแดง ทะเบียนหมายเลข SP#060 พบที่กริด NWQ ระดับ (2) 50-60 cm.dt. ขนาด เส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 18 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 8 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 305 กรัม

ภาพที่ 237 ขาม ทะเบียนหมายเลข SSP#028 และ SP#060

- ขาม ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายสีดำได้เคลือบใส ก้นขามด้านในเขียนลายคล้ายเกสร ดอกไม้ จำนวน 6 ใบ (ภาพที่ 238) ประกอบด้วย

- ขาม ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายสีดำได้เคลือบใส ก้นขามด้านในเขียนลายคล้ายเกสร ดอกไม้ภายในเส้นวงกลมขนาน บนเส้นวงกลมขนานเส้นสุดท้ายเขียนลายคล้ายกลีบดอกไม้ 7 กลีบ ถัดขึ้นไปเป็นขอบขามด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นในแนวตั้ง แบ่งเป็นช่องๆ ด้วยกลุ่มเส้นแนวตั้ง ภายในเส้นวงกลมขนาน ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เนื้อ

ภาชนะสีน้ำตาลแดง ทะเบียนหมายเลข SP#030 พบที่กริด NWQ ระดับ (1) 40-50 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 13 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร น้ำหนัก 300 กรัม

- ชาม ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายสีดำได้เคลือบใส ก้นชามด้านในเขียนลายคล้ายเกสรดอกไม้ภายในเส้นวงกลมขนาน บนเส้นวงกลมขนานเส้นสุดท้ายเขียนลายคล้ายกลีบดอกไม้ 7 กลีบ ถัดขึ้นไปเป็นขอบชามด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นในแนวตั้งแบ่งเป็นช่องๆ ด้วยกลุ่มเส้นแนวตั้ง ภายในเส้นวงกลมขนาน ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เนื้อภาชนะสีน้ำตาลแดง ทะเบียนหมายเลข SP#031 พบที่กริด NWQ ระดับ (1) 40-50 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 14 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6 เซนติเมตร สูง 6.5 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร น้ำหนัก 165 กรัม

- ชาม ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายสีดำได้เคลือบใส ก้นชามด้านในเขียนลายคล้ายเกสรดอกไม้ภายในเส้นวงกลมขนาน ถัดขึ้นไปเป็นขอบชามด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เนื้อภาชนะสีน้ำตาลแดง ทะเบียนหมายเลข SP#039 พบที่กริด NWQ ระดับ (1) 40-50 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 12 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5 เซนติเมตร สูง 5.2 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 205 กรัม

- ชาม ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายสีดำได้เคลือบใส ก้นชามด้านในเขียนลายคล้ายเกสรดอกไม้ภายในเส้นวงกลมขนาน ถัดขึ้นไปเป็นขอบชามด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เนื้อภาชนะสีน้ำตาลแดง ทะเบียนหมายเลข SP#066 พบที่กริด NEQ ระดับ (2) 50-60 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 13 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5 เซนติเมตร สูง 4.3 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร น้ำหนัก 120 กรัม

- ชาม ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายสีดำได้เคลือบใส ก้นชามด้านในเขียนลายคล้ายเกสรดอกไม้ภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบชามด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายช่องกระจก ภายในเส้นวงกลมขนาน แบ่งเป็นช่องๆ ด้วยกลุ่มเส้นแนวตั้ง ภายในช่องกระจกเขียนลายคล้ายใบไม้สามเหลี่ยม ก้นเขียนลายเส้นขนานในแนวตั้งวนรอบ ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เนื้อภาชนะสีน้ำตาลแดง ทะเบียนหมายเลข SP#022 พบที่กริด NEQ ระดับผิวดิน (Surface) 0-40 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 13 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6 เซนติเมตร สูง 5.2 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร น้ำหนัก 165 กรัม

- ชาม ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายสีดำได้เคลือบใส ก้นชามด้านในเขียนลายคล้ายเกสรดอกไม้ภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบชามด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียน

ลายช่องกระจก ภายในเส้นวงกลมขนาน แบ่งเป็นช่องๆ ด้วยกลุ่มเส้นแนวตั้ง ภายในช่องกระจกเขียนลายคล้ายใบไม้สามเหลี่ยม ก้นเขียนลายเส้นขนานในแนวตั้งวนรอบ ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เนื้อภาชนะสีน้ำตาลแดง ทะเบียนหมายเลข SP#090 พบที่กริด NWQ ระดับ (7) 100-110 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 14 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6 เซนติเมตร สูง 5.2 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 250 กรัม

ภาพที่ 238 ชาม ทะเบียนหมายเลข SP#030 SP#031 SP#039 SP#066 SP#022 และ SP#090

- แจกั้น เขียนลายดำใต้เคลือบ จำนวน 2 ใบ (ภาพที่ 239) ประกอบด้วย
  - แจกั้น เขียนลายดำใต้เคลือบ ลำตัวด้านนอกเขียนลายดอกไม้ และกอดอกไม้ ภายในเส้นวงกลมขนาน เนื้อภาชนะสีน้ำตาลแดง ทะเบียนหมายเลข SP#145 พบที่กริด NEQ ระดับ (13) 160-170 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น - เซนติเมตร สูง 13 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 156 กรัม
  - แจกั้น เขียนลายดำใต้เคลือบ ลำตัวด้านนอกเขียนลายดอกไม้ และกอดอกไม้ โดยแบ่งเป็น 4 ช่อง ภายในเส้นวงกลมขนาน เนื้อภาชนะสีน้ำตาลแดง ทะเบียนหมายเลข SP#269 พบที่กริด NWQ ระดับ (17) 200-210 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 3.5 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5 เซนติเมตร สูง 14 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 282 กรัม

ภาพที่ 239 แจกั้น ทะเบียนหมายเลข SP#145 และ SP#269

- จานทรงสูง เขียนลายปลา หันทางซ้าย จำนวน 2 ใบ (ภาพที่ 240) ประกอบด้วย
  - จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข SP#174 พบที่กริด SWQ ระดับ (15) 180-190 cm.dt. ทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำใต้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นจานด้านในเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย ภายในวงกลมขนาน ก้นด้านในมีรอยขากี่ ส่วนขอบด้านนอกของตัวจานเขียนเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 32 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9 เซนติเมตร สูง 9 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 419 กรัม
  - จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข SP#206 พบที่กริด NWQ ระดับ (16) 190-200 cm.dt. ทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำใต้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นจานด้านในเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย ภายในวงกลมขนาน ก้นด้านในมีรอยขากี่ ส่วนขอบด้านนอกของตัวจานเขียนเส้นวงกลม

ขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 8.7 เซนติเมตร สูง 10 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 788 กรัม

ภาพที่ 240 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข SP#174 และ SP#206

- จานทรงสูง เขียนลายปลา หันทางขวา และกอลายดอกไม้ จำนวน 5 ใบ (ภาพที่ 241) ประกอบด้วย

- จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข SP#176 พบที่กริด SWQ ระดับ (15) 180-190 cm.dt. ทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำใต้เคลือบ ก้นจานด้านในเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา ภายในวงกลมขนาน ก้นด้านในมีรอยขากี่ ส่วนขอบด้านนอกของตัวจานไม่เขียนลาย เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9 เซนติเมตร สูง 6.8 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร น้ำหนัก 480 กรัม

- จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข SP#316 พบที่กริด NWQ ระดับ (20) 230-240 cm.dt. ทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำใต้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นจานด้านในเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา ภายในวงกลมขนาน 2 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบจานด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ส่วนขอบด้านนอกของตัวจานเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร ไม่เคลือบ เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 8.3 เซนติเมตร สูง 5.5 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร น้ำหนัก 617 กรัม

- จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข SP#198 พบที่กริด SWQ ระดับ (16) 190-200 cm.dt. ทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำใต้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นจานด้านในเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา ภายในวงกลมขนาน 2 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบจานด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ส่วนขอบด้านนอกของตัวจานเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร ไม่เคลือบ ก้นติดกับที่ 5 ขา เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 8.5 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 660 กรัม

- งานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข SP#200 พบที่กริด SWQ ระดับ (16) 190-200 cm.dt. ทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำได้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นจานด้านในเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลมขนาน ซึ่งในเส้นวงกลมขนานเขียนลายก้านขด แบบหัวควนรอบ ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบจานด้านในเขียนลายก้านขดแบบหัวควนรอบภายในเส้นวงกลมขนานเช่นเดียวกัน ส่วนขอบด้านนอกของตัวจานเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 แนว แนวละ 2 เส้น ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร ไม่เคลือบ ก้นติดกับที่ 5 ขา เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 29 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.7 เซนติเมตร สูง 6.8 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,200 กรัม

- งานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข SP#263 พบที่กริด NWQ ระดับ (17) 200-210 cm.dt. ทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำได้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นจานด้านในเขียนลายกอดอกไม้ ภายในวงกลมขนาน 2 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบจานด้านในเขียนปลายพู่กันตัวดเป็นลายเส้น 2 เส้นขนานวนรอบ อยู่ภายในลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ส่วนขอบด้านนอกของตัวจานเขียนลายเส้น 1 เส้น ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร ไม่เคลือบ ก้นติดกับที่ 5 ขา เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9 เซนติเมตร สูง 6.9 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 508 กรัม

ภาพที่ 241 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข SP#176 SP#316 SP#198 SP#200 และ SP#263

- ขาม เสียหายจากการเผาจำนวน 4 ใบ ติดกัน ยังมีกึ่งกลมแบน 5 ขา ติดอยู่ที่ก้นด้านในของภาชนะ แสดงถึงการเผาโดยจัดเรียงภาชนะแบบเดียวกัน ลักษณะของขามทาน้ำดินสีขาว เคลือบใส ก้นขามด้านในไม่เขียนเขียนลาย และเขียนเฉพาะลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ถัดขึ้นไปเป็นขอบปาก ด้านในซึ่งเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบลำตัวด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เช่นเดียวกัน ทะเบียนหมายเลข SP#268 พบที่กริด NWQ ระดับ (17) 200-210 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 15 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6 เซนติเมตร สูง 6 เซนติเมตร

ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 1,133 กรัม เนื้อดินสีเทา ส่วนก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ (ภาพที่ 242)

ภาพที่ 242 ชาม ทะเบียนหมายเลข SP#268

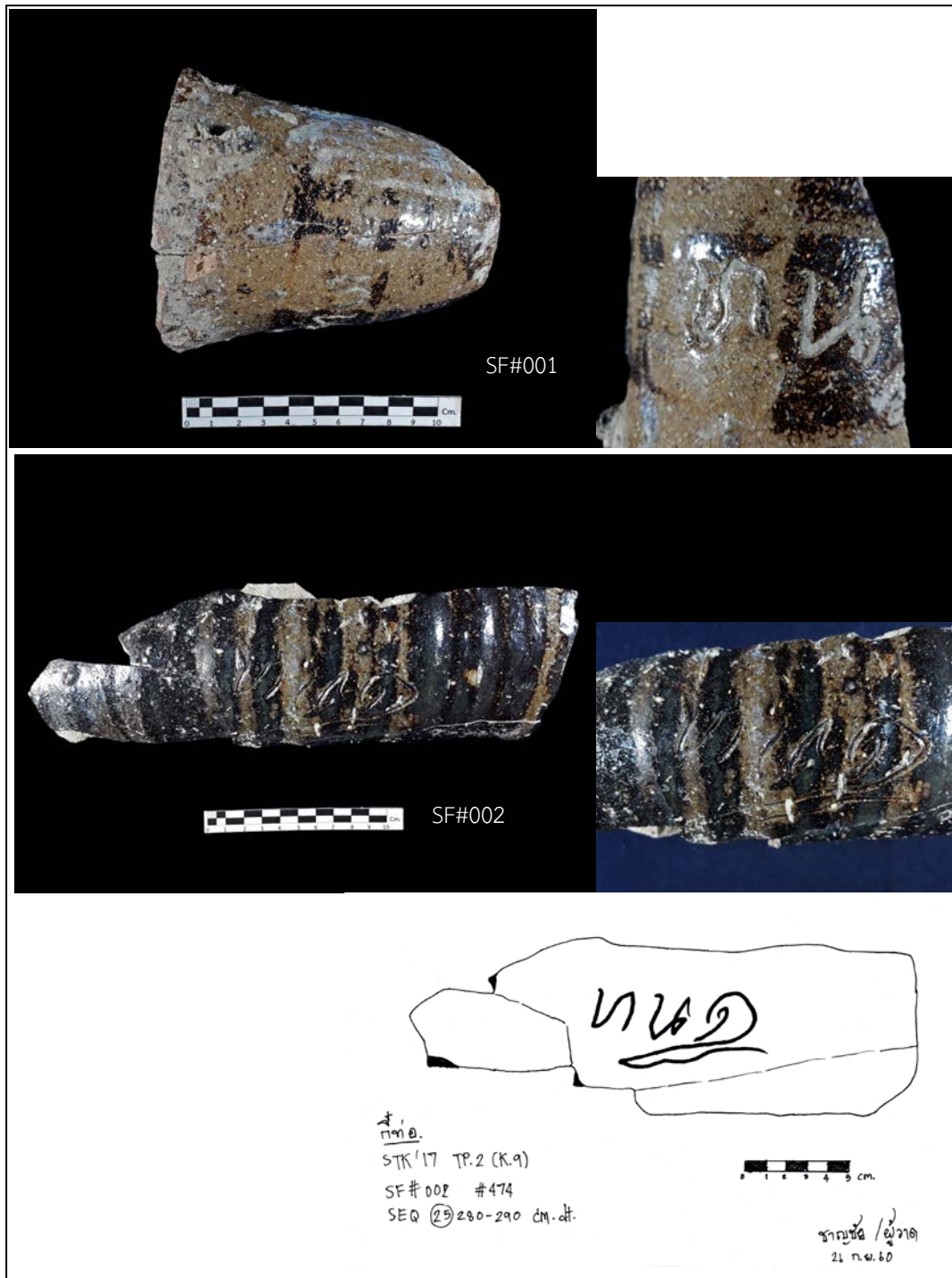
กี้

กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) พบจำนวน 3,735 ชิ้น น้ำหนัก 470,170 กรัม (ภาพที่ 243)

ภาพที่ 243 ตัวอย่างกี้ท่อ และกี้กลมแบน 5 ขา มีลวดลาย

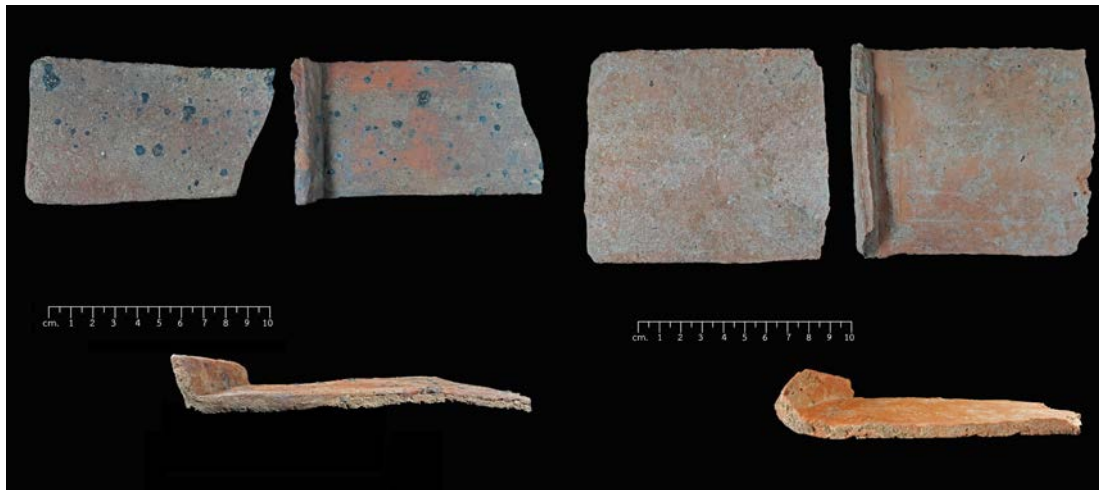
- นอกจากนี้ยังพบ กี่ท่อมี่จารึก 2 ชิ้น ทะเบียน SF#001 พบที่กริด NWQ ระดับ (20) 230-240 cm.dt. ขนาดยาว 13.3 เซนติเมตร หนา 1 เซนติเมตร น้ำหนัก 418 กรัม และ SF#002 พบที่กริด SEQ ระดับ (25) 280-290 cm.dt. ขนาดยาว 26.2 เซนติเมตร หนา 1.2 เซนติเมตร น้ำหนัก 871 กรัม (ภาพที่ 244)

ภาพที่ 244 กี่ท่อมี่จารึก ทะเบียน SF#001 และ ทะเบียน SF#002

โบราณวัตถุอื่นๆ

หลุมขุดค้น TP.2/2560 พบโบราณวัตถุอื่นๆ ทั้งนิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย หิน ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม ตุ๊กตา กระเบื้องดินเผา (ภาพที่ 245) ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็ก และอิฐ เป็นต้น

ภาพที่ 245 กระเบื้องมุงหลังคาดินเผา

3.6.3 ชั้นดินทางวัฒนธรรม หลุมขุดค้น TP.2/2560

เมื่อพิจารณาชั้นทับถมทางโบราณคดีของหลุมขุดค้น TP.2/2560 สามารถจำแนกออกได้ 2 ชั้น ดังนี้

ชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 1

ประกอบด้วย ชั้นดินสมมติตั้งแต่ ชั้นระดับผิวดิน (Surface) 0-30 cm.dt. ถึง ชั้นดินสมมติที่ 11 ระดับ 130-140 cm.dt. เป็นชั้นดินที่มีอิฐปะปนอยู่จำนวนมาก บางส่วนมีลักษณะเรียงตัว แต่ขนาดไม่สมบูรณ์ และแตกหักเป็นเศษ โดยชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 1 มีความหนาของชั้นดินประมาณ 100-120 เซนติเมตร ค่าสีดินแห้งที่วัดได้ คือ 6/4 Light yellowish brown สีดินเปียก คือ 4/6 Dark yellowish brown และค่าความเป็นกรด-ด่าง (Ph) วัดได้ 8.0 ต่างอ่อน โดยในชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 1 นี้ ยังพบว่ามีชั้นดินแทรก กำหนดให้เป็น 1a ทางผนังทิศใต้ยาวมาถึงทางตะวันออกเล็กน้อย ขนาดความหนาประมาณ 10-15 เซนติเมตร และยาวประมาณ 220 เซนติเมตร เป็นชั้นที่มีสีดินน้ำตาลอ่อนปนเหลือง ค่าสีดินแห้ง คือ 6/8 Brownish yellow สีดินเปียก คือ 4/6 Dark yellowish brown และวัดค่าความเป็นกรด-ด่าง (Ph) วัดได้ 8.0 ต่างอ่อน

ชั้นทับถมทางโบราณคดีที่ 1 พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมัด 3,552 ชิ้น น้ำหนักรวม 250,043 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 199 ชิ้น น้ำหนัก 10,988 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 1,811 ชิ้น น้ำหนัก

103,609 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 1,276 ชิ้น น้ำหนัก 130,158 กรัม นิเวศวัตถุ เช่น กระจูดสัตว์ เปลือกหอย และถ่าน เป็นต้น จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น กระเบื้องดินเผา อิฐ หินชนวน เป็นต้น จำนวน 44 ชิ้น น้ำหนัก 5,288 กรัม

ภาชนะที่พบจากชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 1 ส่วนใหญ่เป็นชามและถ้วย ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายสีดำได้เคลือบใส ก้นชามด้านในเขียนลายคล้ายเกสรดอกไม้ภายในเส้นวงกลมขนาน บนเส้นวงกลมขนานเส้นสุดท้ายเขียนลายคล้ายกลีบดอกไม้ 7 กลีบ ถัดขึ้นไปเป็นขอบชามด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นในแนวตั้ง แบ่งเป็นช่องๆ ด้วยกลุ่มเส้นแนวตั้ง ภายในเส้นวงกลมขนาน และเขียนลายที่ก้นชามด้านในคล้ายเกสรดอกไม้ภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบชามด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายช่องกระจก ภายในเส้นวงกลมขนาน แบ่งเป็นช่องๆ ด้วยกลุ่มเส้นแนวตั้ง ภายในช่องกระจกเขียนลายคล้ายใบไม้สามเหลี่ยม ก้นเขียนลายเส้นขนานในแนวตั้งวนรอบ ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เนื้อภาชนะสีน้ำตาลแดง (ภาพที่ 246)

ภาพที่ 246 ระดับชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 1 และภาชนะที่พบ

ชั้นทับถมทางโบราณคดีที่ 2

ประกอบด้วย ชั้นดินสมมติตั้งแต่ชั้นดินที่ 12 ระดับ 140-150 cm.dt. ถึงชั้นดินสมมติที่ 26 ระดับ 280-290 cm.dt. วัดค่าสีดินแห้งได้ 5/6 Yellowish brown สีดินเปียก คือ 5/4 Yellowish brown และวัดค่าความเป็นกรด-ด่าง (Ph) วัดได้ 8.0 ต่างอ่อน พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 4,758 ชิ้น น้ำหนักรวม 268,330 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 1,086 ชิ้น น้ำหนัก 37,612 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 2,306 ชิ้น น้ำหนัก 80,516 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 1,351 ชิ้น น้ำหนัก 140,389 กรัม นิเวศวัตถุ ได้แก่ เปลือกหอย จำนวน 131 ชิ้น น้ำหนัก 736 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ ได้แก่ หินชนวน จำนวน 106 ชิ้น น้ำหนัก 9,077 กรัม

โบราณวัตถุชิ้นสำคัญที่พบจากชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 2 คือ กี้ท่อมจี่กรัก 2 ชิ้น พบที่ระดับชั้นดินสมมติที่ (20) 230-240 cm.dt. และระดับชั้นดินสมมติที่ (25) 280-290 cm.dt. ภาชนะส่วนใหญ่เป็นรูปทรงจานทรงสูง แจกัน กระปุก ขามและถ้วย

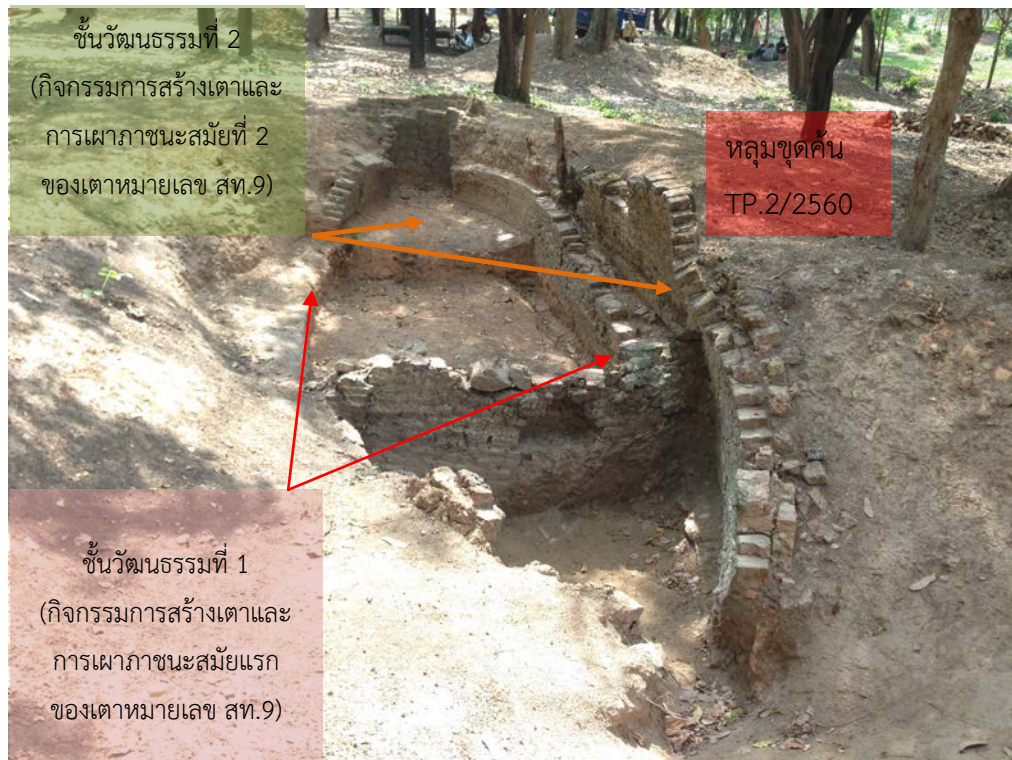
- จานทรงสูง มักทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำใต้เคลือบ ก้นจานด้านในเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวาเป็นส่วนใหญ่ อยู่ภายในวงกลมขนาน ก้นด้านในมีรอยขากี้ ส่วนขอบด้านนอกของตัวจานไม่เขียนลาย และ ก้นจานด้านในเขียนลายกอดดอกไม้ ภายในวงกลมขนาน 2 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี้ ขอบจานด้านในเขียนปลายพู่กันตัวดเป็นลายเส้น 2 เส้นขนานวนรอบ อยู่ภายในลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา

- แจกัน เขียนลายดำใต้เคลือบ ลำตัวด้านนอกเขียนลายดอกไม้ และกอดดอกไม้ โดยแบ่งเป็น 4 ช่อง ภายในเส้นวงกลมขนาน เนื้อภาชนะสีน้ำตาลแดง

- ถ้วย ทาน้ำดินสีขาว เคลือบใส ไม่เขียนลาย

- ขาม ทาน้ำดินสีขาว เคลือบใส ก้นขามด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบลำตัวด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน

ชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 2 เป็นชั้นดินที่อยู่ถัดลงไปจากชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 1 ปรากฏร่องรอยหลักฐานของชั้นการก่อสร้างและเผาภาชนะของเตาหมายเลข สท.9 สมัยแรก ก่อนที่จะพบการถมข้างเตาและก่อสร้างเตาสมัยที่ 2 ในระยะต่อมา ซึ่งปรากฏในชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 1 ดังกล่าวมาแล้ว (ภาพที่ 247)

ภาพที่ 247 แสดงลำดับสมัยของเตาหมายเลข สท.9 ที่สัมพันธ์กับชั้นดินทับถมทางโบราณคดีของหลุมขุดค้น TP.2/2560

ดังนั้น เมื่อประมวลผลจากชั้นดินทับถมทางโบราณคดี และโบราณวัตถุที่พบ รวมถึงความแตกต่างของภาชนะดินเผา ทำให้สามารถแบ่งชั้นวัฒนธรรมของหลุมขุดค้น TP.2/2560 เป็น 2 สมัย ดังนี้ (ภาพที่ 248-250)

ชั้นวัฒนธรรมที่ 1 สมัยแรก

ตรงกับชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 2 เป็นชั้นประกอบกิจกรรมสมัยแรก พบร่องรอยของชั้นถ่านสีดำที่เกิดจากกิจกรรมการเผาภาชนะ และหลุมทิ้งภาชนะสังคโลกที่เสียหายแล้วตัดแยกทิ้ง ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นชั้นกิจกรรมการเผาในระยะแรก ร่วมสมัยกับการใช้เตาหมายเลข สท.9 ชั้นนี้พบโบราณวัตถุที่สำคัญได้แก่ กิ่งท่อ (ที่รองรับภาชนะทรงกระบอก) เขียนเป็นอักษรไทยสุโขทัย เบื้องต้นอ่านได้ว่า “ทนดู” จากรูปแบบตัวอักษรสันนิษฐานว่า น่าจะเป็นรูปแบบอักษรตั้งแต่สมัยพระยาสิทธิไทย เป็นต้นมา

ชั้นวัฒนธรรมที่ 2 สมัยหลัง

ตรงกับชั้นดินทับถมทางโบราณคดีที่ 1 เป็นชั้นประกอบกิจกรรมสมัยที่สอง ของการใช้เตาหมายเลข สท.9 โดยทำการยกระดับเตาให้สูงขึ้นเพื่อให้พ้นระดับน้ำขัง โดยการใช้เศษอิฐหักและเศษ

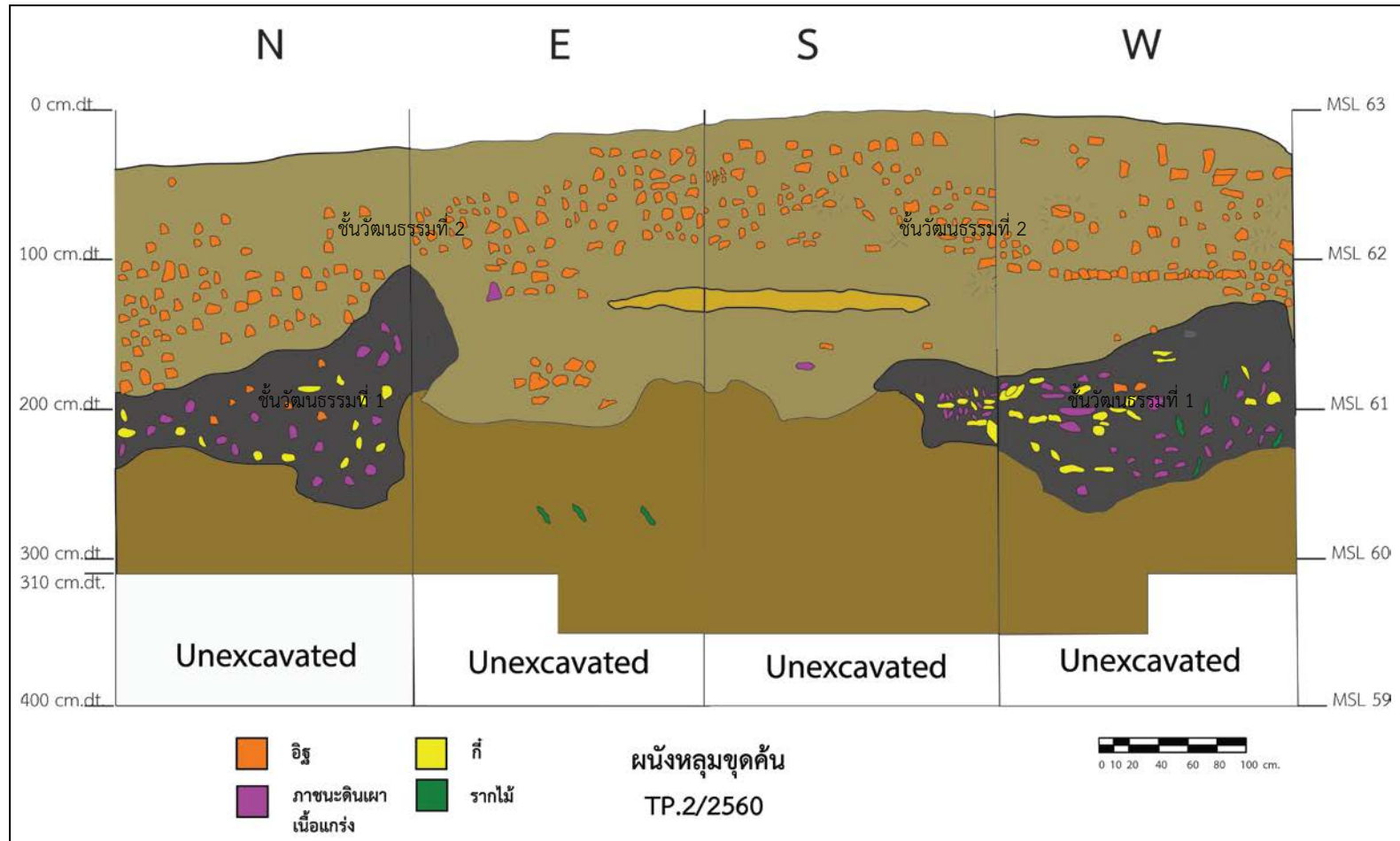
ภาชนะ รวมถึงกึ่งกลมแบน กี่ท่อ ถมข้างเตาให้สูงขึ้น และก่อผนังเตา ปล่องไฟ และปรับพื้นวางภาชนะในเตาให้สูงขึ้นด้วย

ภาพที่ 248 ผนังชั้นดินทางโบราณคดี หลุมขุดค้น TP.2/2560 ด้านใต้

ภาพที่ 249 ผนังชั้นดินทางโบราณคดี หลุมขุดค้น TP.2/2560 ด้านตะวันตก

ภาพที่ 250 แสดงชั้นวัฒนธรรมของหลุมขุดค้น TP.2/2560

บทที่ 4 การขุดแต่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย

สภาพโดยทั่วไปก่อนการขุดแต่งทางโบราณคดีของแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยได้สำรวจสภาพปัจจุบันของแหล่งเตา พบว่ามีสภาพพังทลาย ต้นไม้และวัชพืชขึ้นปกคลุมจำนวนมาก บางเตามีต้นไม้ใหญ่ขึ้นข้างผนังเตาเป็นเหตุให้รากไม้ทำลายผนังเตา โดยสำรวจพบเตาและเนินดินที่คาดว่าจะเป็เตาประมาณ 58 แห่ง จึงให้หมายเลขก่อนการขุดแต่งทางโบราณคดีเป็น K (Kiln) ต่อด้วยหมายเลข เช่น K1 หมายถึง เตาหมายเลข 1 เป็นต้น แต่ภายหลังการขุดแต่งทางโบราณคดีแล้วเสร็จ เนินดินที่คาดว่าจะเป็เตาบางแห่ง ไม่พบเตาเผา บางแห่งพบเตาเผาใหม่ ดังจะกล่าวถึงในรายละเอียดต่อไป

โดยเตาเผาเกือบทั้งหมดตั้งอยู่บนคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง ซึ่งมีความยาวจากแกนทิศตะวันออก-ตะวันตก ประมาณ 600 เมตร คันดินนี้มีความกว้างตามแกนทิศเหนือ-ใต้ 50-60 เมตร คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 32,000 ตารางเมตร หรือประมาณ 20 ไร่ คันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวงสูงจากพื้นดินทั่วไปประมาณ 1-2 เมตร จุดที่สูงที่สุดของคันดินอยู่ทางทิศตะวันตก สูงประมาณ 2 เมตร มีโบราณสถานวัดต้นแจงตั้งอยู่ ซึ่งโบราณสถานแห่งนี้ตั้งอยู่บนเนินดินของคันดินด้านนี้อีกชั้นหนึ่ง โดยเนินดินอันเป็นที่ตั้งของโบราณสถานวัดต้นแจงมีขนาดประมาณ 30x50 เมตร ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของตำแหน่งเตาต่างๆ ของแหล่งเตาทุเรียง เนื่องจากการให้หมายเลขเนินดินของแหล่งเตาทุเรียง สภาพก่อนขุดแต่งเริ่มจากหมายเลข K1 ทางด้านนี้ แล้วเรียงหมายเลขต่อกันไปทางทิศตะวันออกจนถึงหมายเลข K58 (ตารางที่ 21) (ภาพที่ 251-253)

นอกจากคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวงแล้ว ยังปรากฏร่องรอยของเตาทุเรียงอยู่บริเวณคันดินด้านทิศใต้ และคันดินด้านทิศตะวันตกของวัดพระพายหลวงอีกด้วย โดยคันดินด้านทิศใต้พบซากเตา จำนวน 2 แห่ง ส่วนคันดินด้านตะวันตก พบจำนวน 1 แห่ง อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากแผนผังเดิม ซึ่งหน่วยศิลปากรที่ 3 จังหวัดสุโขทัย สำรวจและเขียนแผนผังแหล่งเตาแห่งนี้เมื่อ พ.ศ.2511 พบว่ามีจำนวนเตาเผาบริเวณคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง จำนวน 37 เตา บริเวณคันดินด้านทิศใต้ของวัดพระพายหลวง จำนวน 9 เตา บริเวณคันดินด้านทิศตะวันออกของวัดพระพายหลวง จำนวน 3 เตา ส่วนบริเวณคันดินด้านทิศตะวันตกของวัดพระพายหลวงไม่ระบุไว้ (ภาพที่ 254)

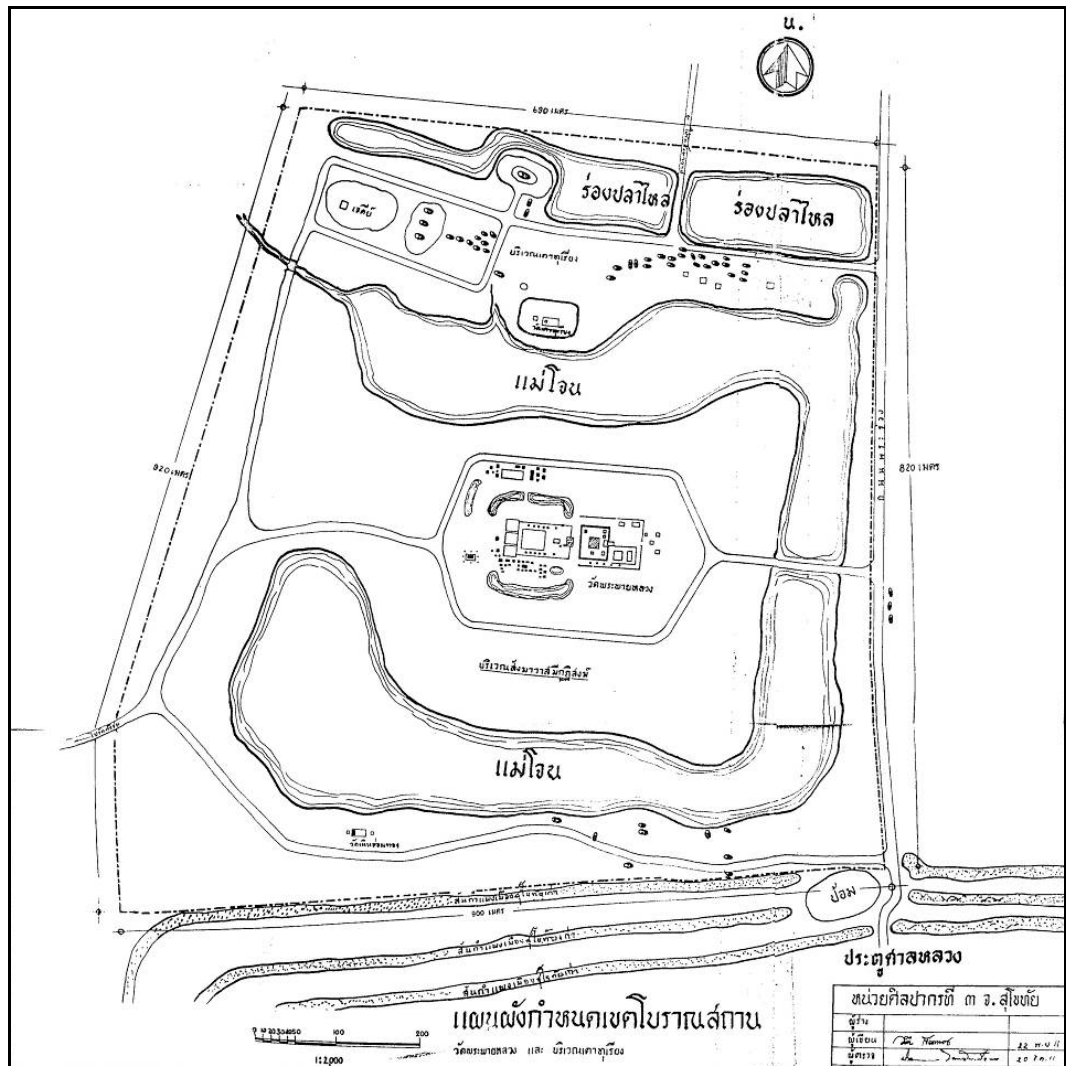
ตารางที่ 21 แสดงขนาดและพิกัดตำแหน่งของเนินดินก่อนขุดแต่ง

หมายเลข(K)	ประเภทเตา	ขนาด (เมตร)		พิกัด	
		กว้าง	ยาว	Easting	Northing
1	เนินดิน	5	5	574148	1883319
2	ตะกรับ	2	3.5	574150	1883318
3	ประทุน	3	10	574173	1883333
4	ตะกรับ	2	3	574168	1883299
5	ตะกรับ	2	4	574169	1883300
6	ประทุน	2.5	9	574179	1883299
7	ประทุน	2.5	9	574213	1883300
8	ประทุน	2.5	8	574257	1883304
8/1	ตะกรับ	2	2.5	574251	1883304
9	ประทุน	2.5	9	574246	1883313
9/1	ตะกรับ	2	3	574250	1883315
10	เนินดิน	4	6	574240	1883314
11	บ่อหมัก	2	3	574257	1883337
12/1	ตะกรับ	2.5	3	574283	1883354
12/2	ตะกรับ	2	3.5	574296	1883352
13	ประทุน	3	10	574289	1883386
14	ประทุน	2.5	7	574303	1883293
15	ตะกรับ	2	3	574342	1883288
16	ตะกรับ	2.5	4	574387	1883286
17	ตะกรับ	1	1.5	574415	1883292
18	เนินดิน	4	5	574455	1883297
19	เนินดิน	3	3	574437	1883280
20	ตะกรับ	2	2	574493	1883263
21	ตะกรับ	2	2	574450	1883283
22	ตะกรับ	1.5	3	574505	1883281
23	ตะกรับ	2	3	574511	1883275
24	ตะกรับ	2.5	3	574516	1883276
25/1	ตะกรับ	2	2.5	574543	1883268
25/2	ตะกรับ	1.5	2	574543	1883268
26/1	ตะกรับ	1	1	574538	1883274
26/2	ตะกรับ	1	1.5	574538	1883274
26/3	ตะกรับ	1.5	1.5	574538	1883274
27	ตะกรับ	2	3	574545	1883327
28	บ่อหมัก	2.5	3	574539	1883284
29/1	ตะกรับ	1.5	2.5	574547	1883287
29/2	ตะกรับ	2	3.5	574547	1883287

29/3	ตะกรับ	1.5	2	574547	1883287
30/1	ตะกรับ	3.5	4.5	574571	1883277
30/2	ตะกรับ	2	2	574571	1883280
31	ตะกรับ	1.5	3	574576	1883269
32	ตะกรับ	1.5	2.5	574574	1883266
33	ตะกรับ	1.5	2.5	574596	1883273
34	ตะกรับ	2	3	574602	1883272
35/1	ตะกรับ	1.5	3	574610	1883293
35/2	ตะกรับ	1	2	574619	1883269
36	เนินดิน	2	4	574615	1883270
37	ตะกรับ	1.5	3	574640	1883266
38	เนินดิน	2	3	574650	188264
39	ตะกรับ	2	3	574646	1883270
40	ตะกรับ	1.5	2	574648	1883267
41	ตะกรับ	2	2.5	574672	1883272
42	ตะกรับ	2	2.5	574669	1883264
43	ตะกรับ	1.5	2.5	574670	1883261
44	เนินดิน	5	5	574695	1883262
45	เนินดิน	5	8	574725	1883259
46	เนินดิน	4	7	574735	1883260
47	เนินดิน	5	6	574745	1883258
48	เนินดิน	3	3	574516	1883326
49	เนินดิน	5	6	574556	1883330
50	ตะกรับ	2	3	574614	1883459
51	ประทุน	2.5	10	574151	1883307
52	ตะกรับ	-	3.5	574171	1883364
53/1	ตะกรับ	1	2	574487	1883343
53/2	ตะกรับ	1.5	2	574487	1883344
54	ตะกรับ	1.5	3	574660	1883378
55	ตะกรับ	2.5	4	574673	1883357
56	ตะกรับ	2	3.5	574663	1883362
57	ประทุน	3	11	574562	1882547
58	ตะกรับ	1.5	2.5	574325	1882576

ภาพที่ 254 แผนผังแสดงตำแหน่งเตาทุเรียง สํารวจและเขียนโดยหน่วยศิลปากรที่ 3 เมื่อ พ.ศ.2511

ผลการดำเนินงานทางโบราณคดีจากการขุดแต่งแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย ปรากฏลักษณะแผนผังของแหล่งเตา โดยเริ่มจากโบราณสถานวัดต้นแจงซึ่งอยู่ด้านตะวันตกสุดของแนวคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง ถัดจากโบราณสถานวัดต้นแจงไปทางตะวันออกประมาณ 20 เมตร เป็นเตาเมืองสุโขทัย หมายเลข สท.1 –สท.46 และ สท.49 จากนั้นบริเวณแนวคันดินด้านทิศใต้ของวัดพระพายหลวง เป็นที่ตั้งของเตาหมายเลข สท.47-48 และบริเวณแนวคันดินด้านทิศตะวันตกของวัดพระพายหลวง ใกล้โบราณสถานร้าง น.17 (วัดร่องสะแก) เป็นที่ตั้งของเตาหมายเลข สท.50 (ดูภาคผนวก : แผนผังแหล่งเตาทุเรียงหลังการขุดแต่ง) รายละเอียดดังนี้

1. การขุดแต่งโบราณสถานวัดตันเจง

การขุดแต่งโบราณสถานตันเจง เพื่อศึกษารูปแบบ โครงสร้าง และการทับถมของโบราณวัตถุ สภาพของโบราณสถานก่อนการขุดแต่ง มีลักษณะเป็นเนินดินปรากฏร่องรอยของแนวอิฐบางส่วน บริเวณตรงกลางของโบราณสถานมีร่องรอยการถูกลักลอบขุด โบราณสถานแห่งนี้ตั้งอยู่บนเนินถมสูงกว่าพื้นดินโดยรอบประมาณ 1-2 เมตร เนินดินของโบราณสถานวัดตันเจงมีขนาดกว้างตามแนวแกนทิศเหนือ-ใต้ประมาณ 30 เมตร ยาวตามแนวแกนทิศตะวันออก-ตะวันตกประมาณ 50 เมตร การวางผังหลุมขุดแต่งเนินโบราณสถานวัดตันเจง วางครอบคลุมโบราณสถานแบบสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 14x12 เมตร โดยแบ่งเป็น 14 กริด ขนาดกริดละ 2x6 เมตร (ภาพที่ 255-263) ผลการขุดแต่งสรุปได้ดังนี้

บริเวณกริด G.1 พบแนวอิฐเรียงตัวออกจากฐานโบราณสถานไปทางทิศตะวันออก โดยบริเวณแนวอิฐดังกล่าวพบเศษกระเบื้องมุงหลังคาจำนวนมาก นอกจากนี้ยังพบชิ้นส่วนมกรสังคโลก ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กี้ และเศษภาชนะดินเผาเป็นจำนวนมาก ตะปูเหล็ก 1 ตัว ทำการขุดแต่งเจดีย์รายซึ่งอยู่บริเวณมุมทิศเหนือของโบราณสถาน พบชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม ชิ้นส่วนมกรสังคโลก ตะคัน กี้ เศษภาชนะดินเผา หม้อปากแตรที่ปากมีภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งเขียนลายใต้เคลือบวงคว่ำปิดไว้ และยังพบหม้ออีกหนึ่งใบมีแต่ช่วงลำตัวถึงก้นวางตะแคง กริด G.1 นี้ พบกระเบื้องหลังคาดินเผาในปริมาณหนาแน่น ยิ่งห่างจากตัวอาคารปริมาณกระเบื้องหลังคาจะลดลง ระหว่างฐานอาคารพบกลุ่มถ่านก้อนใหญ่ ดินรอบๆ เป็นดินสีเทา ดินบางส่วนเป็นก้อนสีแดงคล้ายโดนเผาไฟ และใกล้ๆ กองถ่านพบเศษกระดูกกระดูกจัดกระจาย โบราณวัตถุอื่นๆ ที่พบ ได้แก่ ก้นถ้วยเขียนลายสีดำ 2 ชิ้น กิ่งบนน้ำอ้อย 2 ชิ้น เศษภาชนะดินเผา 1 ชิ้น โบราณวัตถุที่พบจากบริเวณดังกล่าว ได้แก่ ชิ้นส่วนของมกร 4 ชิ้น แขนของประติมากรรมเคลือบขาวเขียนลายสีดำ ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรมเคลือบขาวเขียนลายสีดำ เศษกิ่งบนน้ำอ้อย ก้นถ้วย และปูนปั้น

บริเวณกริด G.2 พบหม้อปากแตรวางตั้งอยู่ ปากและบริเวณลำตัวมีรอยแตก อยู่ห่างจากผนังหลุม TP.3 ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ 1 เมตร อยู่ลึกลงในผิวดิน 50-60 เซนติเมตร

บริเวณกริด G.3 พบเศษกระดูกมนุษย์เป็นกลุ่มชิดกับฐานเจดีย์ พบชิ้นส่วนพระพิมพ์ดินเผาบนฐานอาคาร อิฐด้านหนึ่งมีเคลือบสีเขียว กระเบื้องมุงหลังคา กี้กลมแบน เศษภาชนะดินเผา เศษกระดูกสัตว์ ชิ้นส่วนเศษภาชนะดินเผาเคลือบสีดำ นอกจากนี้ยังพบฐานอาคารขนาดเล็กห่างจากอาคารหลักออกไปทางทิศเหนือ ประมาณ 1 เมตร ที่ฐานมีปูนปั้นฉาบอยู่สูงประมาณ 50 เซนติเมตร กว้างประมาณ 1 เมตร พบเข้าพิมพ์พระดินเผา ได้พบโบราณวัตถุที่สำคัญ ได้แก่ ขามสังคโลกร่วมกับชิ้นส่วนหม้อปากแตร ซึ่งขามสังคโลกมีสภาพสมบูรณ์ 95% ขอบปากบิ่นบิดเบี้ยวเล็กน้อย ส่วนหม้อปากแตรสภาพแตก และมีเศษกระดูกมนุษย์กระดูกจัดกระจายตามแนวอิฐ ขามและชิ้นส่วนหม้อปากแตรพบบริเวณใต้แนวอิฐ ซึ่งอยู่ทางด้านทิศเหนือของหลุมขุดค้น TP.3/2559

บริเวณกริด G.4 พบอิฐลิ่มซ้อนทับกันลักษณะเหมือนลิ่มจากผนังอาคาร

บริเวณกริด G.5 พบอิฐซ้อนทับกันจำนวนมาก พบปูนปั้นขมวดพระเกศา เศษภาชนะดินเผา โดยดินใน G.5 เป็นดินดำ ภายในดินดำพบเศษแก้วขุ่น (ขวดเบียร์) ลวดหนาม ปลายกระสุน มีรากไม้ เล็กๆ แทรกจำนวนมาก บริเวณใกล้ฐานอาคารถูกลักลอบขุดเข้าไป

บริเวณกริด G.6 ขุดแต่งบริเวณฐานอาคาร พบเป็นหลุมลักลอบขุด อิฐมีลักษณะพังลงมา โดยในหลุมลักลอบขุดพบเศษเปลือกลูกอม เศษแก้วสมัยใหม่ ส่วนโบราณวัตถุที่พบได้แก่ เศษเครื่องถ้วย จีนเคลือบขาวเขียนลายสีน้ำเงิน (blue and white) จำนวน 1 ชิ้น เศษภาชนะดินเผา 21 ชิ้น เศษกึ่งบน้ำอ้อย 4 ชิ้น กระเบื้องมุงหลังคาดินเผา กันถ้วยเนื้อแกร่งเขียนลายกัจจกร เทริยญ 1 บาท ปี พ.ศ.2505 เมื่อขุดแต่งตามแนวอิฐ ทำให้พบฐานอาคารขนาดเล็กวางตัวตั้งแต่ G.8 ไปจนถึง G.6 ฐานอาคารขนาดเล็กดังกล่าวตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอาคารหลัก

บริเวณกริด G.7 พบอิฐเป็นจำนวนมาก พบปูนปั้นรูปก้นหอย (คล้ายพระเกศา) เต่าปูนสำริด กระเบื้องมุงหลังคาเคลือบ เศษภาชนะดินเผา เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง จุกดินเผา และปูนปั้น

บริเวณกริด G.8 ขุดแต่งพบฐานอิฐแยกออกมาจากโบราณสถาน ลักษณะเป็นฐานสิ่งสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ต่อเนื่องไปถึงกริด G.6 โบราณวัตถุที่พบ ประกอบด้วย กิ่งบน้ำอ้อยมีลาย กิ่งบน้ำอ้อยไม่มีลาย เศษกึ่งท่อน้ำเคลือบติดอิฐ กระเบื้องมุงหลังคา เศษภาชนะดินเผาเนื้อดินและเนื้อแกร่ง ถ้วยสังคโลกครึ่งใบ ปูนปั้น เศษก้นไห และก้นครก

บริเวณกริด G.9 ใกล้ฐานอาคาร พบปริมาณอิฐหนาแน่น ในกลุ่มอิฐพบโบราณวัตถุร่วมได้แก่ แผ่นหินชนวนหนาประมาณ 2 เซนติเมตร 2 แผ่น ตะคันดินเผา เศษภาชนะดินเผาเนื้อดินและเนื้อแกร่ง กระเบื้องมุงหลังคา พบแนวฐานอาคารบริเวณกลางกริดสภาพเป็นอิฐกองซ้อนกันไม่เป็นแนว และยังพบกระเบื้องมุงหลังคาขนาดใหญ่กว้าง 25 เซนติเมตร สภาพไม่สมบูรณ์

บริเวณกริด G.10 พบแนวฐานอาคารวางตัวในแนวทิศเหนือ-ใต้ ปริมาณอิฐเริ่มลดลง โบราณวัตถุที่พบได้แก่ พระพิมพ์ดินเผาแตกเป็นสองส่วน รูปแบบประติมากรวิทยาเป็น “พระยืนปางลีลาอยู่บนฐานบัวคว่ำ-บัวหงาย สองข้างซ้ายขวาขององค์พระประดับแจกันใส่ดอกไม้” เนื้อดินเป็นดินเผา เนื้อด้านในสีดำ ด้านหลังพระพิมพ์ปรากฏรอยนิ้วมือลักษณะกดประทับทั่วแผ่นหลัง เศษภาชนะดินเผาเนื้อดินและเนื้อแกร่ง กิ่งบน้ำอ้อย ปูนปั้นขมวดพระเกศา เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 5 เซนติเมตร กระเบื้องเคลือบขาวด้านใน ปูนปั้นรูปทรงคล้ายบัวคว่ำ-บัวหงาย ชิ้นส่วนพระพิมพ์ดินเผาสภาพแตกหัก ลักษณะลวดลายเป็นฐานบัวคว่ำ-บัวหงาย ข้างหนึ่งยื่นยกพระบาทขึ้น สันนิษฐานว่าเป็นพระพิมพ์ปางลีลา

บริเวณกริด G.11 บริเวณใกล้อาคารพบอิฐจำนวนมาก ในกองอิฐดังกล่าวได้พบโบราณวัตถุอื่นๆ ร่วม ได้แก่ กระเบื้องติดกึ่งเหลี่ยม กระเบื้องหลังคาเคลือบขาว (ตัวหลบ) กิ่งบน้ำอ้อย เศษภาชนะดินเผาเนื้อดินและเนื้อแกร่ง ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม เศษเครื่องถ้วยจีนเขียนลายสีฟ้าเคลือบขาว เศษขากระเบื้องเคลือบมุงหลังคา และฝาจุกภาชนะ

บริเวณกริด G.12 พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อดินและเนื้อแกร่ง กิ่งบน้ำอ้อย เศษพระพิมพ์ กระเบื้องหลังคาตัวหลบ ชิ้นส่วนมกรสังคโลก เบียดินเผา ตะคัน ก้นชามเขียนลายดอกไม้ได้เคลือบ และชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรมเคลือบขาวด้านนอกเพียงด้านเดียว

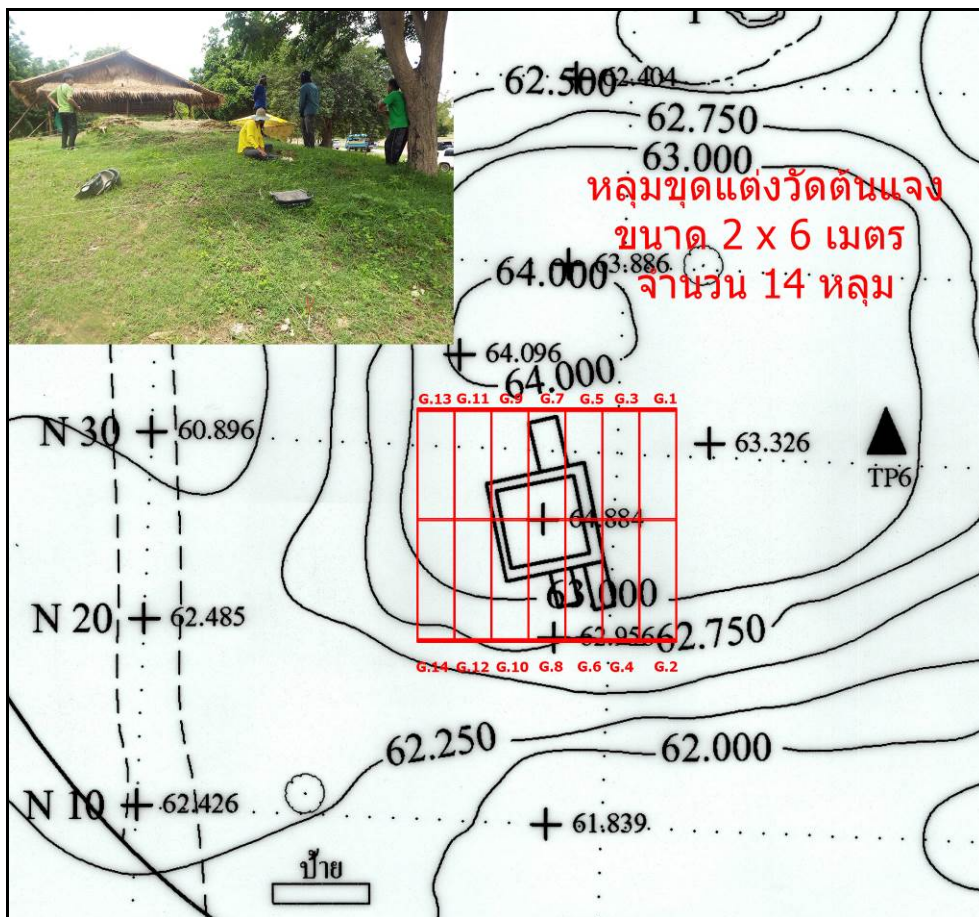
บริเวณกริด G.13 บริเวณใกล้อาคารพบกองอิฐ แต่ปริมาณลดลงและขนาดเล็กหนา 3 เซนติเมตร พบโบราณวัตถุร่วมในกองอิฐดังกล่าว ได้แก่ กระเบื้องหลังคาเคลือบขาว (ตัวหลบ) กิ่งบน้ำอ้อย ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม เศษภาชนะดินเผาเนื้อดินและเนื้อแกร่ง เศษเครื่องถ้วยจีน และกระเบื้องหลังคาแบบหนา

บริเวณกริด G.14 ปริมาณอิฐที่พบมีน้อย แต่ปริมาณโบราณวัตถุที่พบมีจำนวนมาก ซึ่งโบราณวัตถุที่พบ ได้แก่ ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรมเคลือบสีขาวด้านนอกมีลักษณะโค้งจำนวน 13 ชิ้น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดินและเนื้อแกร่ง ก้นชามสังคโลก กิ่งบน้ำอ้อย เศษกี๋ท่อ เศษหม้อดินเผา และชิ้นส่วนสำริด

ลักษณะของโบราณสถานวัดต้นแจง

โบราณสถานวัดต้นแจงภายหลังการขุดแต่ง วางตัวแนวแกนทิศตะวันออก-ตะวันตก เป็นฐานอาคารรูปทรงสี่เหลี่ยมขนาด 5.50x5.50 เมตร เหลือเพียงส่วนฐานเชิงชั้นแรกสูง 1.00 เมตร และถัดขึ้นไปเป็นฐานเชิงชั้นที่สองสูง 0.80 เมตร รวมความสูงที่เหลืออยู่ประมาณ 1.80 เมตร สันนิษฐานว่าน่าจะเป็น เจดีย์

ฐานเจดีย์ดังกล่าว พบหลักฐานการก่อสร้างเพิ่มเติมอีกในสมัยหลัง เป็นอาคารทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดกว้าง 8 เมตร ยาว 10.50 เมตร ขอบฐานอาคารดังกล่าวนี้เหลือเพียงส่วนฐานเดี่ยวๆ ประมาณ 0.20-0.30 เมตร เท่านั้น ลักษณะเป็นฐานอาคารที่ต่อเชื่อมไปด้านหน้าทางด้านตะวันออก รูปแบบฐานปัทม์ (ฐานบัวคว่ำบัวหงาย) ยกพื้นสูง ซึ่งส่วนพื้นอาคารดังกล่าวได้ถูกกลบขุดจนไม่เหลือสภาพแล้ว (ภาพที่ 264-266)

ภาพที่ 255 แสดงแผนผังหลุมขุดแต่งเนินโบราณสถานวัดตันแจง

ภาพที่ 256 โบราณสถานวัดตันแจง สภาพก่อนการขุดแต่งด้านทิศตะวันตก

ภาพที่ 257 โบราณสถานวัดตันแจ่ง สภาพก่อนการขุดแต่งด้านทิศใต้

ภาพที่ 258 โบราณสถานวัดตันแจ่ง ขณะทำการขุดแต่งด้านทิศเหนือ

ภาพที่ 259 โบราณสถานวัดต้นแจง ขณะทำการขุดแต่งด้านทิศใต้

ภาพที่ 260 ไหปากแตร จากแหล่งเตาเกาะน้อย ศรีสัชชาลัย อายุราวพุทธศตวรรษที่ 19-20
พบจากการขุดแต่งโบราณสถานวัดต้นแจง

ภาพที่ 261 ไหปากแคบ จากแหล่งเตาเผาขนาดเล็ก ศรีสีชนาลัย อายุราวพุทธศตวรรษที่ 19-20
พบจากการขุดแต่งโบราณสถานวัดต้นแจง

ภาพที่ 262 ไหปากแคบ จากแหล่งเตาเผาขนาดเล็ก ศรีสีชนาลัย อายุราวพุทธศตวรรษที่ 19-20
พบจากการขุดแต่งโบราณสถานวัดต้นแจง

ภาพที่ 263 ไหปากแตร จากแหล่งเตาเกาะน้อย ศรีสีชนาลัย อายุราวพุทธศตวรรษที่ 19-20
พบจากการขุดแต่งโบราณสถานวัดต้นแจง

ภาพที่ 264 โบราณสถานวัดต้นแจง ภายหลังจากการขุดแต่งด้านทิศตะวันออก

ภาพที่ 265 โบราณสถานวัดตันเจง ภายหลังจากขุดแต่งด้านทิศเหนือ

ภาพที่ 266 โบราณสถานวัดตันเจง ภายหลังจากขุดแต่งด้านทิศตะวันตก

โบราณวัตถุที่พบ

พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 1,293 ชิ้น น้ำหนักรวม 125,697 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 144 ชิ้น น้ำหนัก 4548 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 523 ชิ้น น้ำหนัก 26,901 กรัม กี่ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 122 ชิ้น น้ำหนัก 11,406 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 155 ชิ้น น้ำหนัก 445 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับ

สถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 349 ชิ้น น้ำหนัก 82,397 กรัม (ตารางที่ 22)

ตารางที่ 22 แสดงปริมาณหลักฐานทางโบราณคดีที่พบจากการขุดแต่งโบราณสถานวัดต้นแจง

หลุมขุด แต่งที่ (Grid)	เศษภาชนะดิน เผาเนื้อดิน		เศษภาชนะดิน เผาเนื้อแกร่ง		กี้ (สิ่งรองรับ เครื่องปั้นดินเผา)		นิเวศน์วัตถุ		อื่นๆ		รวมจำนวน	
	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม
G1	25	855	80	2125	29	2705	12	40	49	14390	195	20145
G2	40	1605	121	13273	24	2368	8	15	8	5909	201	23170
G3	35	658	64	1028	9	375	102	275	76	24650	286	26986
G4	1	95	10	245	4	490			1	235	16	1065
G5	9	290	21	630	6	540	6	20	29	5932	71	7412
G6	15	218	53	920	6	275	18	45	13	1305	105	2763
G7	7	140	27	1588	3	360	5	20	29	4476	71	6584
G8	2	400	12	880	12	1095			14	1960	40	4335
G9	2	160	22	885	3	340	1	10	13	2891	41	4286
G10	3	45	25	1450	7	853	3	20	15	6429	53	8797
G11	1	25	10	315	1	90			18	1733	30	2163
G12	2	33	33	1516	8	475			17	3677	60	5701
G13			12	650	5	700			46	4289	63	5639
G14	2	24	33	1396	5	740			21	4521	61	6681
รวม	144	4548	523	26901	122	11406	155	445	349	82397	1293	125697

โบราณวัตถุสำคัญที่พบ ประกอบด้วย เต้าปูนสำริด ปูนปั้นเม็ดพระศก กระเบื้องมุงหลังคา ดินเผา ชิ้นส่วนปูนปั้น ชิ้นส่วนพระพิมพ์ดินเผา เหรียญ ๑ บาท (พ.ศ.2505) ชิ้นส่วนมกรสังคโลก ไห ปากแตรจากแหล่งเตาเกาะน้อย ศรีสีขนาลัย อายุราวพุทธศตวรรษที่ 19-20 จำนวน 4 ใบ จานทรงสูง เขียนลายดำใต้เคลือบ และถ้วยเขียนลายดำใต้เคลือบและไม่เขียนลายเคลือบขาว ติดกันซึ่งเสียหายจากการเผาในเตาเผา เป็นต้น (ภาพที่ 267-270)

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักฐานโบราณวัตถุที่พบ สันนิษฐานว่า โบราณสถานวัดต้นแจง สร้างขึ้นราวต้นพุทธศตวรรษที่ 20 ร่วมสมัยกับแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย และมีการก่อสร้างอาคารเพิ่มเติมในสมัยหลัง ราวกลาง-ปลาย พุทธศตวรรษที่ 20

ภาพที่ 267 เต้าปูนสำริด ทะเบียน #045

ภาพที่ 268 ถ้วยเขียนลายดำใต้เคลือบและไม่เขียนลายเคลือบขาว
ติดกันซึ่งเสียหายจากการเผาในเตาเผา

ภาพที่ 269 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย ใต้เคลือบใส
จากแหล่งเตาทุเรียง อายุต้นพุทธศตวรรษที่ 20

ภาพที่ 270 ไหปากแตรจำนวน 4 ใบ ผลิตจากแหล่งเตาเกาะน้อย ศรีสีขันาลัย
อายุราวพุทธศตวรรษที่ 19-20

2. ผลการขุดแต่งทางโบราณคดีแหล่งเตาทุเรียง

ผลการดำเนินงานขุดแต่งทางโบราณคดีของโครงการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย พ.ศ.2559-2560 ขุดแต่งพบเตาและบ่อหมักดินรวมทั้งหมดจำนวน 61 เตา แต่ให้หมายเลขเตาเผาแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัยจำนวน 50 หมายเลข¹ (ภาคผนวก : แผนผังแหล่งเตาทุเรียงหลังการขุดแต่งทางโบราณคดี) โดยแยกออกเป็น เตาดั้งอยู่บริเวณคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง มีจำนวน 58 เตา (เตาประทุน 8 เตา เตาตะกรับทรงกลม 48 เตา เตาตะกรับสี่เหลี่ยม 1 เตา และบ่อหมักดินรูปสี่เหลี่ยม 1 บ่อ) เตาดั้งอยู่บริเวณคันดินด้านทิศใต้ของวัดพระพายหลวง (บริเวณเนินร้อนทอง) จำนวน 2 เตา (เตาประทุน 1 เตา และเตาตะกรับสี่เหลี่ยม 1 เตา) และตั้งอยู่บริเวณคันดินด้านทิศตะวันตกของวัดพระพายหลวง เป็นบ่อหมักดินรูปสี่เหลี่ยม 1 บ่อ ดังนั้นแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย จึงแยกเป็น เตาเผาแบบประทุนจำนวน 9 เตา เตาตะกรับทรงกลมจำนวน 48 เตา บ่อหมักดินรูปสี่เหลี่ยม 2 บ่อ และเตาตะกรับสี่เหลี่ยม 2 เตา รายละเอียดผลการดำเนินงานทางโบราณคดี ดังนี้

2.1 เตาหมายเลข สท.1 (หรือหมายเลข K.51)

เตาหมายเลข สท.1 เป็นเตาที่พบใหม่จากการดำเนินงานทางโบราณคดีในครั้งนี้ ห่างจากโบราณสถานวัดตันเจงไปทางตะวันออกประมาณ 20 เมตร เดิมให้หมายเลขก่อนการขุดแต่งทางโบราณคดีเป็นเตาหมายเลข K.51 เป็นเตาประทุนหรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวนอน (Cross-draft kiln type) สภาพก่อนการขุดแต่งเป็นเนินดินขนาดใหญ่เชื่อมต่อกับพื้นที่บริเวณทิศตะวันออกของโบราณสถานวัดตันเจง ทำการวางผังขุดตรวจขนาด 1×4 เมตร และ 1×2 เมตร ขุดตรวจพบแนวผนังเตาด้านทิศใต้ จึงดำเนินการขุดขยายต่อเนื่องมาทางฝั่งทิศเหนือ เมื่อพบแนวผนังทั้ง 2 ด้าน จึงดำเนินการขุดแต่งดินภายในเตาออกเพื่อหาพื้นเตาเดิมโดยไล่ตามแนวผนังเตาทิศเหนือและทิศใต้ และขุดตามแนวอิฐที่พบมาทางทิศตะวันออกจนพบแนวอิฐผนังกันไฟ จากนั้นก็ขุดแต่งจนถึงช่องใส่ไฟ ซึ่งสภาพของเตาบริเวณช่องใส่ไฟนั้น มีความสมบูรณ์อย่างมาก จากนั้นจึงมาขุดด้านหน้าเตาให้เป็นขั้นบันได

ผลการขุดแต่งทางโบราณคดี

เตาหมายเลข สท.1 เป็นเตาประทุน วางตัวตามแนวแกนทิศตะวันออก-ตะวันตก มีขนาดความยาวจากปล่องระบายควันจนถึงปากเตาประมาณ 9.70 เมตร ความกว้างของผนังเตา 2.60 เมตร ปากเตาหรือช่องใส่ไฟมีความกว้าง 0.35 เมตร ระดับพื้นห้องใส่ไฟต่ำกว่าระดับพื้นดินปัจจุบันประมาณ 1.80 เมตร ระยะห่างระหว่างปากเตาจนถึงผนังกันไฟ 2.60 เมตร ผนังกันไฟมีความกว้าง 2.50 เมตร สูง 0.90 เมตร ส่วนบริเวณห้องวางภาชนะมีความยาวประมาณ 5.70 เมตร สูงประมาณ

¹ สท. หมายถึง เมืองสุโขทัย ดังนั้น เตาหมายเลข สท.1 หมายถึง เตาเมืองสุโขทัย หมายเลข 1

0.80 เมตร ปล่องระบายควันอยู่ทางด้านตะวันตก มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 1.15 เมตร โดยอิฐที่ใช้ก่อเป็นปล่องระบายควันเป็นอิฐทรงสี่เหลี่ยมคางหมู ขนาดด้านคู่ขนาน 13 เซนติเมตร และ 17 เซนติเมตร ยาว 13 เซนติเมตร หนา 5 เซนติเมตร ส่วนอิฐที่ใช้ก่อผนังเตานั้น มีสองขนาดคือ กว้างประมาณ 17 เซนติเมตร ยาวประมาณ 28 เซนติเมตร หนา 5 เซนติเมตร ส่วนอีกขนาดคือ กว้างประมาณ 20 เซนติเมตร ยาวประมาณ 37 เซนติเมตร และหนาประมาณ 5 เซนติเมตร (ภาพที่ 271-275)

ภาพที่ 271-272 เตาหมายเลข สท.1 หรือ K.51 ก่อนการขุดแต่ง และขณะขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 273-274 เตาหมายเลข สท.1 ภายหลังการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 275 เตาหมายเลข สท.1 ภายหลังการขุดแต่งทางโบราณคดี

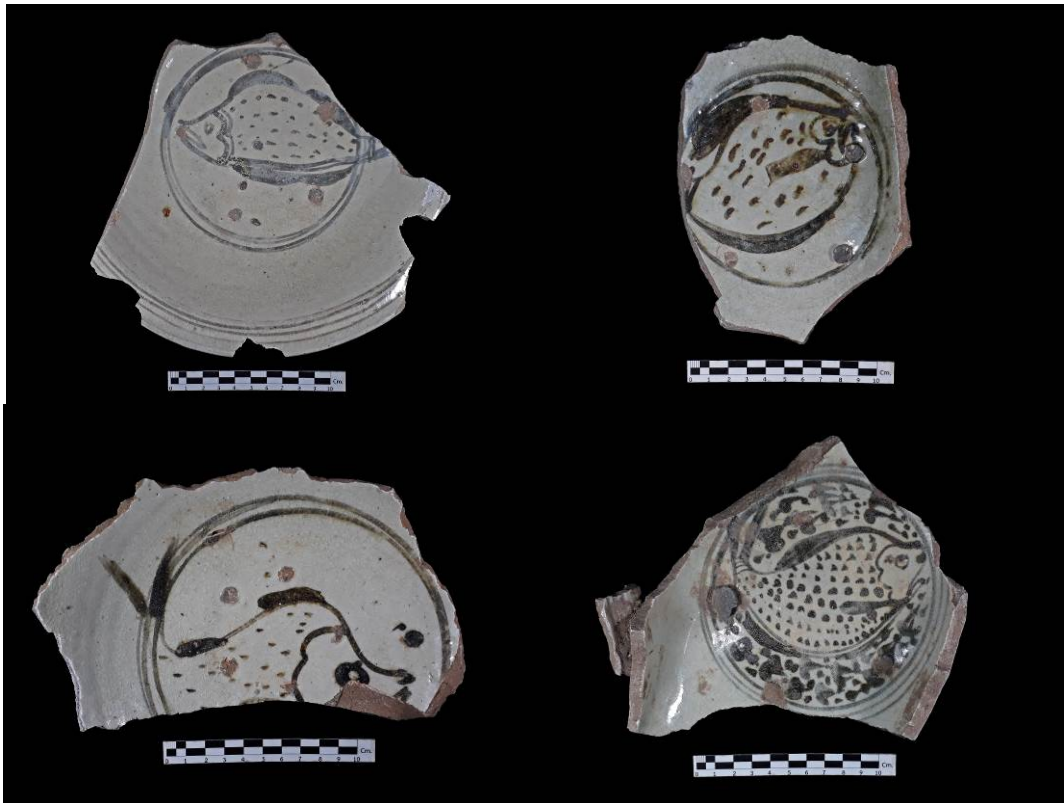
โบราณวัตถุที่พบ

พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 3,074 ชิ้น น้ำหนักรวม 423,980 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 70 ชิ้น น้ำหนัก 6,320 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 1,673 ชิ้น น้ำหนัก 203,472 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อกระเบื้อง (Porcelain) จำนวน 72 ชิ้น น้ำหนัก 23 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 1,321 ชิ้น น้ำหนัก 211,902 กรัม กระเบื้องดินเผา จำนวน 5 ชิ้น น้ำหนัก 1,833 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 3 ชิ้น น้ำหนัก 430 กรัม

เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) ส่วนใหญ่เป็น กระปุก จานทรงสูง ชาม ถ้วย และพาน ทาน้ำดินสีขาว แล้วเขียนลายดำไต้เคลือบ บางชิ้นไม่เขียนลาย กั้นภาชนะด้านในเขียนลายเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้ายและหันทางขวา (ส่วนใหญ่หันทางซ้าย) ภายในวงกลมขนาน ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนลายช่อง เนื้อดินสีเทา และอีกกลุ่ม เขียนลายพรรณพฤกษา ลายก้านต่อดอก หรือกลีบดอกไม้ ภายในเส้นวงกลมขนาน กับแบบลายคนขี่ปลา และภาชนะทรงแจกัน เป็นต้น (ภาพที่ 276-279)

ภาพที่ 276 กระปุกดินเผาเนื้อแกร่ง พบจากการขุดแต่งเตาหมายเลข สท.1

ภาพที่ 277 ก้นภาชนะทรงชาม และจานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว ใต้เคลือบใส

ภาพที่ 278 ก้นภาชนะจานทรงสูง เขียนลายพรรณพฤกษา และลายคนขี่ปลา ใต้เคลือบใส

ภาพที่ 279 ชิ้นส่วนภาชนะสังคโลกที่พบจากการขุดแต่งเตาหมายเลข สท.1

2.2 เตาหมายเลข สท.2 (หรือหมายเลข K.2)

ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเตาหมายเลข สท.1 โดยห่างออกไปประมาณ 10 เมตร สภาพก่อนการขุดแต่งเตาหมายเลข สท.2 ซึ่งเคยได้รับการบูรณะมาแล้ว โดยมีการก่อผนังเตาบางส่วนขึ้นมาใหม่ โดยใช้ปูนซีเมนต์เป็นตัวประสานในการก่อเรียงอิฐ ภายในเตามีดินและเศษอิฐที่บดใหม่ บนเนินเตามีวัชพืชขึ้นปกคลุมและเศษอิฐกระจายทั่วพื้นที่ การขุดแต่งเริ่มโดยทำการวางผังขุดแต่งคลุมทั้งเนินเตาขนาด 5.5×6.5 เมตร ดำเนินการขุดแต่งและเก็บหลักฐานแยกส่วนในเตาและนอกเตา ภายในเตาขุดลอกดินออกประมาณ 10 เซนติเมตร และเนินเตาด้านนอกขุดลอกดินออกประมาณ 20 เซนติเมตร

ผลการขุดแต่งทางโบราณคดี

เตาหมายเลข สท.2 เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) ปากเตาหันไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ขนาดเตา กว้าง 1.8 เมตร ยาว 3.7 เมตร สูง 0.8 เมตร ด้านนอกเตาพบหลักฐานการถมดินและเศษอิฐเป็นเนินข้างเตา ขนาดกว้าง 5.5 เมตร ยาว 6.5 เมตร สูง 0.5 เมตร (ภาพที่ 280-281)

โบราณวัตถุที่พบ

พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 528 ชิ้น น้ำหนักรวม 53,427 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 6 ชิ้น น้ำหนัก 284 กรัม เศษภาชนะดิน

เผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 373 ชิ้น น้ำหนัก 30,297 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 143 ชิ้น น้ำหนัก 19,012 กรัม ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม จำนวน 3 ชิ้น น้ำหนัก 3,010 กรัม และกระเบื้อง จำนวน 3 ชิ้น น้ำหนัก 824 กรัม

โดยโบราณวัตถุสำคัญที่พบจากการขุดแต่งเตาหมายเลข สท.2 ได้แก่ กระปุกเคลือบเขียว ครึ่งใบ ผลิตจากแหล่งเตาบ้านเกาะน้อย อายูรวาทพุทธศตวรรษที่ 19-20 ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม เคลือบขาว ผลิตจากแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย เศษภาชนะเครื่องสังคโลกเขียนลายดำใต้เคลือบผลิตจากแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย และกี้ เป็นต้น

ภาพที่ 280-281 เตาหมายเลข สท.2 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

2.3 เตาหมายเลข สท.3 (หรือหมายเลข K.3)

ตั้งอยู่ห่างจากเตาหมายเลข สท.1 ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณ 30 เมตร และอยู่ห่างจากเตาหมายเลข สท.2 ไปทางทิศตะวันออกประมาณ 20 เมตร โดยเตาหมายเลข สท.3 หรือหมายเลข K.3 เป็นเตาประทุน หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวนอน (Cross-draft kiln type) วางแนวแกนทิศเหนือ-ใต้ โดยช่องใส่ไฟอยู่ทางทิศใต้ ส่วนปล่องระบายควันอยู่ทางทิศเหนือ แต่สภาพปัจจุบันถูกลักลอบขุดจนไม่เห็นสภาพของปล่องระบายควันดังกล่าวแล้ว (ภาพที่ 282)

การขุดแต่งทางโบราณคดี เริ่มขุดจากแนวอิฐที่ปรากฏอยู่บนผิวดิน โดยเริ่มขุดจากเพื่อหาแนวอิฐของผนังเตาทางด้านทิศตะวันออกตามแนวอิฐเพื่อหาปล่องไฟ ซึ่งเมื่อขุดเปิดแนวอิฐมาจนเกือบสุดปลายเนิน ก็ไม่พบแนวอิฐที่จจะโค้งกลายเป็นปล่องไฟ จากนั้นจึงมาขุดบริเวณห้องใส่ไฟ (Fire Box) อยู่ส่วนหน้าสุดของเตา ลักษณะก่อนขุด คือ พบแนวอิฐซึ่งโค้งเข้าหากันสองแนว (ภาพที่ 283) ในระดับพื้นที่ต่ำสุด ขุดแต่งจนพบช่องด้านบนหน้าของช่องใส่ไฟบริเวณที่แนวอิฐจะโค้งมาบรรจบกัน และทำการขุดตรวจพื้นเดิมช่องใส่ไฟบริเวณผนังกันไฟ ขุดทดสอบขนาด 50x50 เซนติเมตร ลึกประมาณ 10-15 เซนติเมตร ก็สิ้นสุดผนังอิฐพบโบราณวัตถุกระจายหนาแน่น จากนั้นจึงขยายหลุมทดสอบเป็น 110x110 เซนติเมตร เพื่อขุดลึกลงไปอีก 40 เซนติเมตร จากพื้นเตาเดิมไม่พบโบราณวัตถุอีก

จากนั้นจึงชุดแต่งด้านข้างบริเวณห้องบรรจุภาชนะ (Firing Chamber) ทางฝั่งด้านทิศ ตะวันออกและเนินดินทิศเหนือต่อ เพื่อหาแนวอิฐซึ่งมีความยาวประมาณ 2.30 เมตร ที่จะต่อไปถึง ปล่องไฟ แต่ไม่พบ จึงเริ่มชุดพื้นที่ด้านทิศเหนือของเตาขนาดพื้นที่ 2X2 เมตร เพื่อตรวจสอบลักษณะ การทับถมของชั้นดิน พบกี้และโบราณวัตถุอื่นๆ เป็นชั้นสลับกับชั้นเศษอิฐแตกหักจำนวนมาก จึงชุด ลีกลงไปที่ระดับ 1.00 เมตร จนไม่พบโบราณวัตถุ จึงชุดปรับแต่งพื้นที่ให้เห็นแนวอิฐของห้องบรรจุ ภาชนะชัดเจนมากยิ่งขึ้น (ภาพที่ 284)

ผลการชุดแต่งทางโบราณคดี

เตาหมายเลข สท.3 เป็นเตาประทุนที่มีสภาพไม่สมบูรณ์ โดยส่วนที่หายไปคือบริเวณปล่อง ระบายควัน จึงไม่สามารถวัดความยาวจากปากเตาถึงปล่องระบายควันได้ขนาดที่แน่นอน แต่จากการ ประมาณจุดที่สันนิษฐานว่าเป็นปล่องระบายควันนั้นมีความยาวจากปากเตาประมาณ 10 เมตร พบว่า มีผนังเตาก่อซ้อนกัน 2 ชั้น โดยความกว้างของผนังเตาชั้นใน กว้าง 2.75 เมตร บริเวณปากเตากว้าง 0.50 เมตร ส่วนบริเวณช่องใส่ไฟไปจนถึงผนังกันไฟยาวประมาณ 3 เมตร ผนังกันไฟมีความกว้าง 2.40 เมตร สูง 1.15 เมตร ระดับพื้นของห้องใส่ไฟต่ำกว่าระดับพื้นดินปัจจุบัน 1.50 เมตร ในส่วนของ ห้องวางภาชนะนั้นมีความกว้าง 2.70 เมตร สูง 0.60 เมตร ส่วนผนังชั้นนอกมีความกว้าง 3.10 เมตร ความยาวจากปากเตาถึงบริเวณที่คาดว่าเป็นปล่องระบายควัน 9.90-10.00 เมตร บริเวณช่องใส่ไฟถึง ผนังกันไฟประมาณ 3.60 เมตร (ภาพที่ 285-286)

เตาหมายเลข สท.3 นี้พบว่ามีขนาดอิฐแตกต่างกัน 3 ขนาด คือ ผนังชั้นใน อิฐกว้าง 19 เซนติเมตร ยาว 28 เซนติเมตร หนา 7 เซนติเมตร และ กว้าง 14 เซนติเมตร ยาว 28 เซนติเมตร หนา 5 เซนติเมตร ส่วนอิฐผนังชั้นนอกนั้นมีความกว้าง 14 เซนติเมตร ยาว 28 เซนติเมตร หนา 5 เซนติเมตร และ กว้าง 8 เซนติเมตร ยาว 18 เซนติเมตร หนา 5 เซนติเมตร

นอกจากนี้ ยังพบการเจาะรูกลมบนอิฐ สันนิษฐานว่าน่าจะใช้เครื่องมือเจาะบนดินดิบ ภายหลังก่อผนังเตาแล้ว และขณะที่ยังเป็นดินดิบ ซึ่งการเจาะรูดังกล่าวเพื่อระบายความร้อน หรือ ให้ดินดิบได้รับความร้อนทั่วทั้งแผ่น ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผนังเตามีความแข็งแรงทนความร้อนจากการเผาไหม้ รวมถึงการก่อผนังเตาซ้อนกัน 2 แนว อาจจะเป็นเทคนิคของช่างที่สร้างขึ้นเพื่อเสริมให้เตามีความ แข็งแรงก็เป็นได้ (ภาพที่ 287)

ภาพที่ 282 เตาหมายเลข สท.3 สภาพก่อนการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 283 ร่องรอยของผนังเตาหมายเลข สท.3 ที่พบการก่อขยาย 2 ชั้น

ภาพที่ 284 พบก๊กลมแบน และโบราณวัตถุอื่นๆ จำนวนมาก จากการขุดแต่งเตาหมายเลข สท.3

ภาพที่ 285-286 เตาหมายเลข สท.3 ภายหลังจากการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 287 รอยเจาะรูกลมบนอิฐของเตาหมายเลข สท.3 ภายหลังจากการขุดแต่งทางโบราณคดี

โบราณวัตถุที่พบ

พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 4,816 ชิ้น น้ำหนักรวม 305,077 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 369 ชิ้น น้ำหนัก 20,894 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 4,002 ชิ้น น้ำหนัก 221,558 กรัม กี่ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 392 ชิ้น น้ำหนัก 53,973 กรัม กระเบื้องดินเผา จำนวน 24 ชิ้น น้ำหนัก 2,344 กรัม ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม จำนวน 26 ชิ้น น้ำหนัก 5,851 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ จำนวน 3 ชิ้น น้ำหนัก 457 กรัม

เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) ส่วนใหญ่เป็นจานทรงสูง ชาม ถ้วย และพาน ทาน้ำดินสีขาว แล้วเขียนลายดำได้เคลือบ บางชิ้นไม่เขียนลาย ก้นภาชนะด้านในเขียนลายเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้ายและหันทางขวา (ส่วนใหญ่หันทางซ้าย) ภายในวงกลม ขนาน ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนลายช่อง เนื้อดินสีเทา (ภาพที่ 288) และอีกกลุ่ม

เขียนลายเกสรดอกไม้ หรือกลีบดอกไม้ ภายในเส้นวงกลมขนาน กับแบบไม่เขียนลาย (ภาพที่ 289)
และภาชนะทรงไห ขอบปากไหปากแตร และกุ่มชี่ เป็นต้น (ภาพที่ 290)

ภาพที่ 288 ชิ้นส่วนจานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้ายและหันทางขวา

ภาพที่ 289 ชิ้นส่วนกันเขียนลายกลีบดอกไม้ ภายในเส้นวงกลมขนาน กับแบบไม่เขียนลาย

ภาพที่ 290 ภาชนะทรงไห ขอบปากไหปากแตร และกุ่มชี่

2.4 เตาหมายเลข สท.4 (หรือหมายเลข K.4)

ตั้งอยู่ห่างจากเตาหมายเลข สท.1 ไปทางทิศตะวันออกประมาณ 10 เมตร และอยู่ห่างจากเตาหมายเลข สท.3 มาทางทิศใต้ประมาณ 22 เมตร เป็นกลุ่มเตาที่ตั้งอยู่บนเนินดินเตี้ยๆ ร่วมกับเตาหมายเลข สท.4/1 เตาหมายเลข สท.5 และเตาหมายเลข สท.5/1 โดยเตาหมายเลข สท.4 จะตั้งอยู่ด้านทิศใต้ของเนินเตา

สภาพก่อนการขุดแต่ง เตาหมายเลข สท.4 เคยได้รับการบูรณะแล้ว โดยมีการก่อผนังเตาและปากเตาบางส่วนขึ้นมาใหม่ ภายในเตามีดินทับถมใหม่และเศษอิฐรวมทั้งพบต้นไม้ขนาดเล็กขึ้นอยู่บนเนินเตามีวัชพืชขึ้นปกคลุมและเศษอิฐกระจายทั่วพื้นผิว การขุดแต่งเริ่มโดยทำการวางผังขุดแต่งคลุมทั้งเนินเตา ขนาด 10×8 เมตร ดำเนินการขุดแต่งและเก็บหลักฐานแยกส่วนในเตาและนอกเตา ภายในเตาขุดลอกดินออกประมาณ 10 เซนติเมตร และเนินเตาด้านนอกขุดลอกดินออกประมาณ 20 เซนติเมตร (ภาพที่ 291)

เตาหมายเลข สท.4 เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) ปากเตาหันไปทางทิศตะวันออก ขนาดเตากว้าง 1.8 เมตร ยาว 2.8 เมตร สูง 1.2 เมตร เนินเตาขนาด กว้าง 5 เมตร ยาว 6 เมตร สูง 0.5 เมตร (ภาพที่ 292)

โบราณวัตถุที่พบ

พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 147 ชิ้น น้ำหนัก 15,587 กรัม โดยแยกออกเป็นเศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 4 ชิ้น น้ำหนัก 191 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 54 ชิ้น น้ำหนัก 4,238 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 88 ชิ้น น้ำหนัก 10,934 กรัม และชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 224 กรัม

เตาหมายเลข สท.4/1

เตาหมายเลข สท. 4/1 เป็นแนวผนังเตาที่พบเพิ่มเติมจากการขุดแต่งเตาหมายเลข สท.4 อยู่ทิศเหนือบนเนินของเตาหมายเลข สท.4 สภาพหลังการขุดแต่งพบแนวผนังเตาเพียงครั้งเดียว คือผนังเตาฝั่งทิศเหนือ ขนาดยาว 2.1 เมตร แนวอิฐได้รับความเสียหายจากรากต้นตะโกที่ขึ้นอยู่ด้านบน (ภาพที่ 293)

เตาหมายเลข สท. 4/1 เป็นเตาตะกรับที่สภาพไม่สมบูรณ์ โดยพบอยู่ในระดับต่ำกว่าเตาหมายเลข สท.4 พบแนวอิฐ 2 แนวทางด้านตะวันตกติดกับเตาหมายเลข สท.4 ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นผนังเตา โดยพบเพียงบางส่วนเท่านั้น โดยแนวแรกนั้นวัดขนาดความยาวได้ประมาณ 1 เมตร ส่วนแนวที่ 2 วัดขนาดความยาวได้ประมาณ 0.90 เมตร ส่วนขนาดของอิฐกว้าง 10 เซนติเมตร ยาว 15 เซนติเมตร หนา 4 เซนติเมตร

ภาพที่ 291-292 เตาหมายเลข สท.4 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

ภาพที่ 293 เตาหมายเลข สท.4/1

2.5 เตาหมายเลข สท.5 (หรือหมายเลข K.5)

ตั้งอยู่ห่างจากเตาหมายเลข สท.4 ทางทิศเหนือประมาณ 3 เมตร เตาหมายเลข สท.5 เคยได้รับการบูรณะแล้ว โดยมีการก่อผนังเตาบางส่วนขึ้นมาใหม่ ภายในเตามีดินทับถมใหม่และเศษอิฐ พบต้นตะโกขึ้นอยู่บนเนินเตา รวมถึงวัชพืชขึ้นปกคลุมและเศษอิฐกระจายทั่วพื้นผิวเนินเตา การขุดแต่งเริ่มโดยทำการวางผังขุดแต่งคลุมทั้งเนินเตา ขนาด 8x10 เมตร ดำเนินการขุดแต่งและเก็บหลักฐานแยกส่วนในเตาและนอกเตา ภายในเตาขุดลอกดินออกประมาณ 10 เซนติเมตรและเนินเตาด้านนอกขุดลอกดินออกประมาณ 20 เซนติเมตร (ภาพที่ 294)

เตาหมายเลข สท.5 เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) ปากเตาหันไปทางทิศตะวันตก ภายหลังจากขุดแต่งวัดขนาดเตา กว้าง 2.2 เมตร ยาว 4.2 เมตร สูง 1.1 เมตร เนินเตาขนาด กว้าง 7.5 เมตร ยาว 9.5 เมตร สูง 0.9 เมตร (ภาพที่ 295)

เตาหมายเลข 5/1

เป็นแนวผนังเตาที่พบเพิ่มเติมจากการขุดแต่งเตาหมายเลข สท.5 ติดกับปากเตาด้านทิศใต้ของเตาหมายเลข สท.5 สภาพหลังการขุดแต่งพบเฉพาะแนวผนังเตาทิศเหนือ ขนาดยาว 2.5 เมตร

สูงประมาณ 0.46 เมตร และพบร่องรอยพื้นเตาต่อเนื่องจากแนวผนังเตาที่พบข้างต้น เตาหมายเลข สท.5/1 รวมถึงเตาหมายเลข สท.4/1 คงเป็นเตาที่สร้างขึ้นก่อนเตาหมายเลข สท.4 และเตาหมายเลข สท.5 เนื่องจากพบว่าถูกถมไต่เนินดินของเตา สันนิษฐานว่าภายหลังการเลิกใช้งานเนื่องจากการพังทลายแล้วแล้วคงถมดินทับเตาเดิมแล้วก่อสร้างเตาขึ้นมาใหม่ (ภาพที่ 296)

โบราณวัตถุที่พบ

พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 315 ชิ้น น้ำหนัก 12,114 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 3 ชิ้น น้ำหนัก 372 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 86 ชิ้น น้ำหนัก 6,941 กรัม กิ่ง (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 224 ชิ้น น้ำหนัก 4,405 กรัม กระเบื้อง 2 ชิ้น หนัก 243 กรัม และชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม จำนวน 2 ชิ้น น้ำหนัก 153 กรัม

ภาพที่ 294-295 เตาหมายเลข สท.5 5 และหมายเลข สท.5/1 สภาพก่อนการขุดแต่ง

ภาพที่ 296 เตาหมายเลข สท.5 และหมายเลข สท.5/1 สภาพหลังการขุดแต่ง

2.6 เตาหมายเลข สท.6 (หรือหมายเลข K.6)

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเนินเตาหมายเลข สท.4-5 ประมาณ 10 เมตร และอยู่ห่างจากเตาหมายเลข สท.1 มาทางทิศตะวันออกประมาณ 20 เมตร ตั้งอยู่ในแนวแกนทิศตะวันออก-ตะวันตก โดยปากเตาหันไปทางทิศตะวันออก เตานี้เป็นเตาที่ได้มีการขุดแต่งและบูรณะไปบางส่วน แต่ก็ยังคงมีผนังเตาที่พังทลาย ยังปรากฏปล่องระบายควันอยู่ทางทิศตะวันตก ตั้งอยู่บนเนินดินสูงกว่าพื้นดินโดยรอบประมาณ 1.50 เมตร และไม่พบผนังกันไฟ (ภาพที่ 297)

การขุดแต่งทางโบราณคดี เริ่มขุดแต่งจากบริเวณปล่องไฟ โดยขุดลอกดินออกประมาณ 20 – 30 เซนติเมตร เพื่อให้ปรากฏแนวอิฐที่ชัดเจน จากนั้นจึงทำความสะอาดภายในปล่องไฟ พบก่อกลมแบนจำนวนมาก และก่อกลมแบนชิ้นหนึ่งเขียนระบุ “สุโขทัย 2527 เตาทุเรียง” ซึ่งคาดว่าน่าจะเป็นปีที่บูรณะเตาหมายเลข สท.6 นี้ จากนั้นจึงมาขุดแต่งบริเวณหน้าเตา ภายในช่องใส่ไฟและช่องบรรจุภาชนะ โดยด้านหน้าเตาทำการขุดเป็นขั้นบันได ลงมาให้มีระดับความลึกให้เท่ากับแนวผนังอิฐโค้งตรงช่องใส่ไฟ ส่วนภายในช่องใส่ไฟขุดแต่งให้เห็นแนวผนังกันไฟที่ยังไม่ปรากฏก่อนหน้านี้

ผลการขุดแต่งทางโบราณคดี

เตาหมายเลข สท.6 เป็นเตาประทุน หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวนอน (Cross-draft kiln type) มีขนาดความยาวจากปล่องระบายควันจนถึงปากเตาประมาณ 9 เมตร ความกว้างจากผนังเตาด้านทิศเหนือถึงผนังเตาด้านทิศใต้ตรงส่วนที่กว้างที่สุด ประมาณ 2.3 เมตร ในส่วนของปากเตาหรือช่องใส่ไฟนั้นมีสภาพเสียหาย แต่คาดว่ามีความกว้างประมาณ 0.35 เมตร เช่นเดียวกับปากเตา หรือช่องใส่ไฟของเตาหมายเลข สท.14 ซึ่งยังคงสภาพสมบูรณ์ (จะกล่าวถึงในรายละเอียดต่อไป) ระยะห่างระหว่างบริเวณช่องใส่ไฟจนถึงผนังกันไฟประมาณ 2.7 เมตร ผนังกันไฟมีความกว้าง 2.25 เมตร สูง 0.80 เมตร พื้นห้องใส่ไฟ หรือห้องเผาไหม้ต่ำกว่าระดับพื้นดินโดยรอบประมาณ 1.50 เมตร ส่วนบริเวณห้องวางภาชนะมีความยาว 5.10 เมตร สูงประมาณ 1.60 เมตร ในส่วนบริเวณปล่องระบายควันนั้นมีการก่ออิฐขึ้นมาเป็นลักษณะโค้งหลังคาเตาทางด้านหน้าของปล่องระบายควัน สันนิษฐานว่าเป็นส่วนของหลังคาที่หลงเหลืออยู่ โดยโค้งหลังคาเตามีความกว้างของฐานอยู่ที่ประมาณ 1.20 เมตร และมีความสูงประมาณ 1.60 เมตร และปล่องระบายควันมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1.40 เมตร โดยอิฐที่ใช้ก่อเป็นปล่องระบายควันเป็นอิฐทรงสี่เหลี่ยมคางหมู มีขนาดด้านคู่ขนาน 14 เซนติเมตร และ 17 เซนติเมตร ยาว 18 เซนติเมตร หนา 5 เซนติเมตร ส่วนอิฐที่ใช้ก่อผนังเตานั้น มีขนาดเดียว คือ กว้าง 15 เซนติเมตร ยาว 26 เซนติเมตร และหนา 5 เซนติเมตร (ภาพที่ 298-300)

จากการขุดตรวจพื้นห้องวางภาชนะ พบว่าเตาหมายเลข สท.6 มีการก่อสร้างโดยการปรับระดับพื้นอย่างน้อย 2 สมัย แต่ไม่พบการก่อสร้างผนังเตาหลายชั้น สันนิษฐานว่าคงใช้ผนังเตาตามแนวเดิม แล้วปรับเปลี่ยนเพียงเฉพาะยกระดับพื้นห้องใส่ภาชนะให้สูงขึ้นกว่าเดิมประมาณ 20 เซนติเมตร

อย่างไรก็ตาม เตาแห่งนี้ได้ถูกสร้างขึ้นโดยการก่อเตาด้วยอิฐจนถึงชั้นหลังคาซึ่งน่าจะสูงประมาณ 2 เมตร จากระดับพื้นดินโดยรอบ จากนั้นถมด้วยเศษอิฐ และดิน ข้างเตาให้สูงกว่าพื้นดินโดยรอบ ประมาณ 1.50 เมตร เพื่อป้องกันผนังเตาพังทลายจากความร้อนขณะเผาด้วยไฟแรง

โบราณวัตถุที่พบ

พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 4,242 ชิ้น น้ำหนัก 471,735 กรัม โดยแยก ออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 79 ชิ้น น้ำหนัก 4,269 กรัม เศษภาชนะ ดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 1,637 ชิ้น น้ำหนัก 110,639 กรัม กี้ (สิ่งรองรับ เครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 2,491 ชิ้น น้ำหนัก 353,336 กรัม กระเบื้อง 5 ชิ้น หนัก 642 กรัม และ ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม จำนวน 6 ชิ้น น้ำหนัก 536 กรัม

โบราณวัตถุชิ้นสำคัญประกอบด้วย

- กี้กลมแบน ด้านหลังเขียน “สุโขทัย 2527 เตาทุเรียง” (ภาพที่ 301)
- ขาม ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายสีดำได้เคลือบใส ก้นขามด้านในเขียนลายคล้ายเกสรดอกไม้ ภายในเส้นวงกลมขนาน ตัวขามด้านในเขียนลายช่องกระจก ภายในเส้นวงกลมขนาน แบ่งเป็นช่องๆ ด้วยกลุ่มเส้นแนวตั้ง ภายในช่องกระจกเขียนลายคล้ายใบไม้สามเหลี่ยม ถัดขึ้นไปเป็นขอบขามด้านใน เขียนลายเส้นในแนวตั้งวนต่อเนื่องกันอยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบด้านนอกเขียนลายช่องกระจก ภายในเส้นวงกลมขนาน แบ่งเป็นช่องๆ ด้วยกลุ่มเส้นแนวตั้ง ภายในช่องกระจกเขียนลายคล้ายใบไม้ สามเหลี่ยม ก้นเขียนลายเส้นขนานในแนวตั้งวนรอบ ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เนื้อภาชนะสี น้ำตาลแดง ทะเบียนหมายเลข SP#001 ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 21 เซนติเมตร สูง 8.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 670 กรัม (ภาพที่ 302)
- ขาม ทะเบียนหมายเลข SP#007 ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายสีดำได้เคลือบใส ก้นขามด้านใน ไม่เขียนลาย แต่มีรอยขากี่ 5 ขา ขอบปากด้านในและด้านนอกเขียนลายก้านขด เนื้อภาชนะสีน้ำตาล แดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 18.2 เซนติเมตร ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางก้น 7 เซนติเมตร สูง 8.5 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 680 กรัม และ ถ้วย ทะเบียนหมายเลข SP#016 ทาน้ำดินสี ขาว เขียนลายสีดำได้เคลือบใส ก้นขามด้านในไม่เขียนลาย ขอบปากด้านในเขียนลายจุดประต่อเนื่อง ในเส้นขนานวงกลม ส่วนขอบด้านนอกไม่เขียนลาย เนื้อภาชนะสีน้ำตาลแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ปาก 11.3 เซนติเมตร สูง 6 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 190 กรัม (ภาพที่ 303)
- จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข SP#012 ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายสีดำได้เคลือบใส ก้นขาม ด้านในเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย อยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น มีรอยขากี่ 5 ขา ขอบ ปากด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ตัวจานด้านนอกไม่เขียนลาย เนื้อภาชนะสีน้ำตาลแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 24.2 เซนติเมตร สูง 8.5 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 850 กรัม และ จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข SP#013 ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายสีดำได้เคลือบใส ก้นขาม

ด้านในเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย อยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น มีรอยขากี่ 5 ขา ขอบปากด้านในเขียนลายช่องกระจกภายในเส้นวงกลมขนาน รูปเส้นขนานในแนวตั้งสลับด้วยลายช่องกระจกสี่เหลี่ยมที่มีเส้นแบ่งมุมทแยงตัดกันเป็นสี่ช่องแล้วแต้มจุดในแต่ละช่อง ตัวจานด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 4 เส้น เนื้อภาชนะสีน้ำตาลแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 24 เซนติเมตร สูง 9 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 690 กรัม (ภาพที่ 304)

- งานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข SP#014 ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายสีดำได้เคลือบใส ก้นชามด้านในเขียนลายพรรณพฤกษาเป็นลายก้านต่อดอก อยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน มีรอยขากี่ 5 ขา ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ตัวจานด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อภาชนะสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 23.5 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 760 กรัม (ภาพที่ 305)

- ตราประทับ ทะเบียนโบราณวัตถุขึ้นพิเศษ (SF#001) รูปคล้ายเทวดากำลังแผลงธนู พบจากการขุดแต่งในเตา ทะเบียนถลุง # 109 ขนาดกว้าง 2.5 เซนติเมตร สูง 2.7 เซนติเมตร หนัก 13 กรัม (ภาพที่ 306)

ภาพที่ 297-298 เตาหมายเลข สท.6 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 299 เตาหมายเลข สท.6 หลังการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 300 บริเวณปล่องระบายควันนั้นมีการก่ออิฐขึ้นมาเป็นลักษณะหน้าจั่ว

ภาพที่ 301 กี้กลมแบน ด้านหลังเขียน “สุโขทัย 2527 เตาทุเรียง”

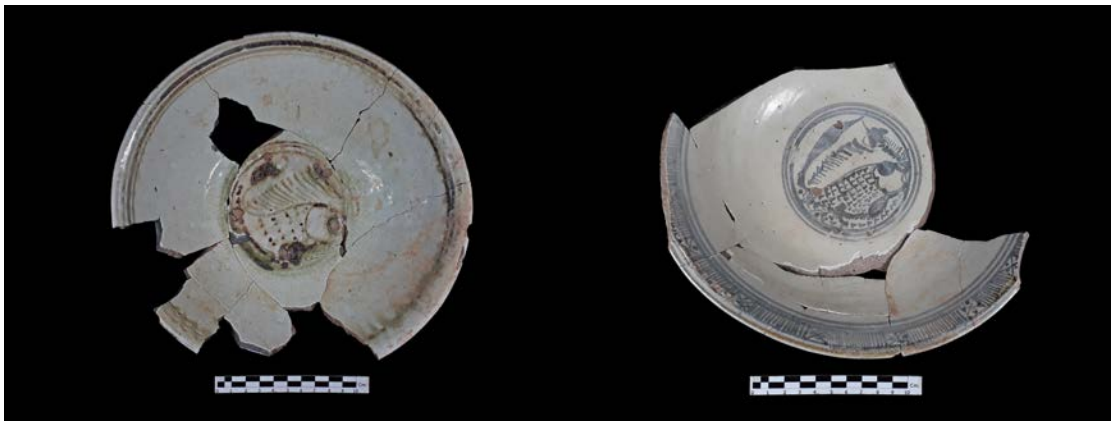

ภาพที่ 302 ชาม ทะเบียนหมายเลข SP#001 ก้นชามด้านในเขียนลายคล้ายเกสรดอกไม้

ภาพที่ 303 ชาม ทะเบียนหมายเลข SP#007 และถ้วย ทะเบียนหมายเลข SP#016

ภาพที่ 304 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข SP#012 และจานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข SP#013

ภาพที่ 305 จานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข SP#014

ภาพที่ 306 ตราประทับ ลายประทับ และลายเส้น รูปคล้ายเทวดากำลังแผลงธนู

2.7 เตาหมายเลข สท.7 (หรือหมายเลข K.7)

เตาหมายเลข สท.7 ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเตาหมายเลข สท.6 ห่างประมาณ 20 เมตร ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก โดยหันปากเตาทางทิศตะวันออก และปล่องเตาตั้งอยู่ด้านตะวันตก ตั้งอยู่บนเนินสูงสูงกว่าพื้นดินประมาณ 1.50 เมตร เตาหมายเลข 7 นี้ได้รับการบูรณะแล้ว โดยการก่อผนังเตาและปล่องเตาขึ้นมาใหม่ การวางผังหลุมขุดแต่งเตาหมายเลข สท.7 วางคลุมเตาแบบสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 8x18 เมตร โดยแบ่งเป็น 4 กริด ขนาดกริดละ 9x4 เมตร เป็นการขุดแต่งโดยการขุดลอกดินภายในเตา และนอกเนินเตาออก เพื่อให้เห็นแนวเตาชัดเจนขึ้น

ผลการขุดแต่งทางโบราณคดี

เตาหมายเลข สท.7 เป็นเตาประทุน หรือเตาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านแนวนอน (Cross-draft kiln type) ขนาดของเตา คือ เตามีความยาวจากปากช่องใส่ไฟไปจนถึงด้านท้ายของปล่องเตาประมาณ 9 เมตร ความกว้างของเตา 2.60 เมตร และปากเตามีขนาดกว้าง 0.35 เมตร โดยเตาแบ่งออกเป็นส่วนใหญ่ๆ 3 ส่วน คือ ส่วนห้องเผาไหม้ ส่วนห้องวางภาชนะ และส่วนปล่อง บริเวณห้องเผาไหม้มีความยาวจากช่องใส่ไฟถึงผนังกันไฟ 2.50 เมตร ผนังกันไฟกว้าง 2.50 เมตร และสูง 0.95 เมตร ระดับพื้นห้องใส่ไฟ หรือห้องเผาไหม้อยู่ต่ำกว่าพื้นดินโดยรอบประมาณ 1.50 เมตร ตัวเตาหรือห้องวางภาชนะยาว 5.30 เมตร ผนังบริเวณห้องวางภาชนะสูง 1.65 เมตร และส่วนปล่องไฟมีลักษณะอิฐเรียงอิฐต่อกันเป็นวงกลม ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 1.20 เมตร โดยปล่องไฟอยู่ทางด้านทิศตะวันตก และหลังคาเตามีการบูรณะเป็นทรงโค้งก่อด้วยอิฐฉาบด้วยปูน ความกว้างของฐานโค้งหลังคาเตาขนาด 2 เมตร ด้านในเป็นช่องปล่องไฟระบายควันเป็นรูปสามเหลี่ยม โดยมีความสูง 86 เซนติเมตร และความกว้าง 76 เซนติเมตร ขนาดของอิฐที่ใช้ก่อเตามีขนาดต่างกับขนาดอิฐของปล่องไฟ โดยขนาดอิฐโดยทั่วไปมีขนาดกว้าง 17-18 เซนติเมตร ยาว 30 เซนติเมตร และหนา 5 เซนติเมตร ส่วนอิฐที่ก่อตัวปล่องเตามีลักษณะเป็นทรงสี่เหลี่ยมคางหมู มีด้านคู่ขนานยาว 16 และ 14 เซนติเมตร หนา 5 เซนติเมตร (ภาพที่ 307-309)

โบราณวัตถุที่พบ

พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 949 ชิ้น น้ำหนัก 73,804 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 5 ชิ้น น้ำหนัก 199 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 586 ชิ้น น้ำหนัก 29,875 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 354 ชิ้น น้ำหนัก 42,777 กรัม กระเบื้อง 3 ชิ้น หนัก 928 กรัม และอื่นๆ จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 25 กรัม

โบราณวัตถุชิ้นสำคัญประกอบด้วย

- ชิ้นส่วนลำตัวภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง ทะเบียนหมายเลข SP#005 ชิ้นส่วนลำตัวเนื้อแกร่ง เขียนลายพรรณพฤกษาใต้เคลือบ ลักษณะสีที่ใช้ออกสีน้ำเงินซึ่งเกิดจากความผิดปกติของชั้นตอนการผลิตที่พบได้น้อย จากแหล่งเตาบ้านเกาะน้อย ศรีสัชชาลัย อายุราวพุทธศตวรรษที่ 20 และชิ้นส่วนคอไหปากแตร ปั้นแปะลายอุ ทะเบียนหมายเลข SP#009 จากแหล่งเตาบ้านเกาะน้อย ศรีสัชชาลัย อายุราวพุทธศตวรรษที่ 19-20 (ภาพที่ 310)

- งานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข SP#019 ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายสีดำใต้เคลือบใส ก้นขามด้านในเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย อยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน มีรอยขากี่ 5 ขา ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ตัวงานด้านนอกเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อภาชนะสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 24 เซนติเมตร ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.2 เซนติเมตร สูง 7.8 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 531 กรัม และ งานทรงสูง ทะเบียนหมายเลข SP#025 ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายสีดำใต้เคลือบใส ก้นขามด้านในเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นและลายกอไม้ประกอบอยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากชำรุด ตัวงานด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เนื้อภาชนะสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก - เซนติเมตร ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางก้น 11.5 เซนติเมตร สูง 5 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร น้ำหนัก 736 กรัม (ภาพที่ 311)

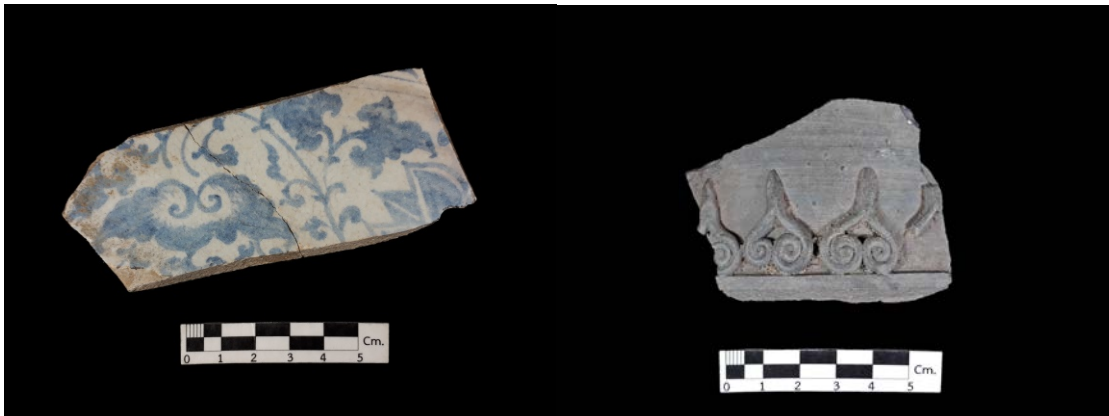
- กี้ท้อ ทะเบียนหมายเลข SP#026 ยาว 45.5 เซนติเมตร ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 7.5 เซนติเมตร ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางก้น 14 เซนติเมตร น้ำหนัก 4,220 กรัม (ภาพที่ 312)

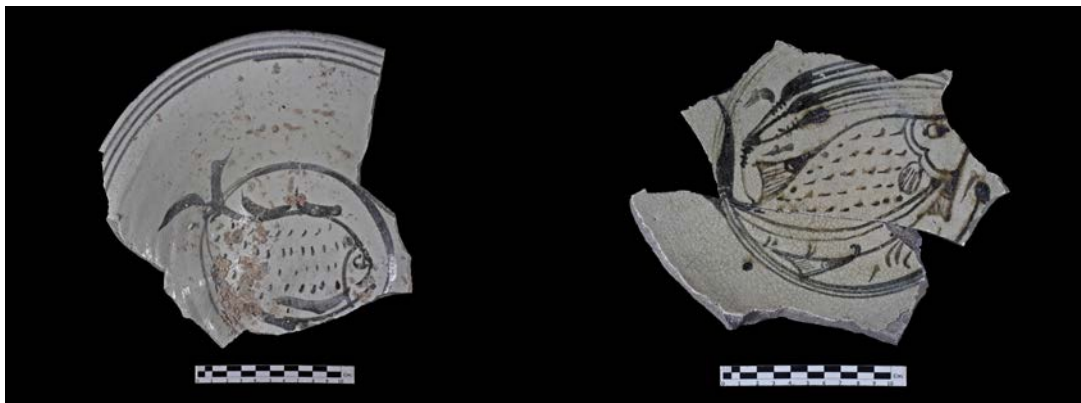
ภาพที่ 307-308 เตาหมายเลข สท.7 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

ภาพที่ 309 เตาหมายเลข สท.7 หลังการขุดแต่ง

ภาพที่ 310 ชิ้นส่วนลำตัวภาชนะ และส่วนคอไหปากแตร จากแหล่งเตาศรีสีชนาลัย

ภาพที่ 311 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว

ภาพที่ 312 กี่ท่อ

2.8 เตาหมายเลข สท.8 (หรือหมายเลข K.8)

เตาหมายเลข สท.8 ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเตาหมายเลข สท.7 ห่างประมาณ 30 เมตร ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก โดยหันปากเตาทางทิศตะวันออก และปล่องเตาตั้งอยู่ด้านตะวันตก ตั้งอยู่บนเนินสูงสูงกว่าพื้นดินประมาณ 1.50 เมตร เนินดินดังกล่าวนี้ยังมีเตาตะกรับตั้งอยู่ติดกับปล่องเตา ซึ่งให้หมายเลข สท.8/1 เตาหมายเลข สท.8 ได้รับการบูรณะแล้ว โดยมีการก่อผนังเตา ผนังกันไฟ ปล่องเตาและหลังคาเตาบางส่วนขึ้นใหม่ ภายในเตาพบว่ามีดินทับถมและเศษอิฐ บนเนินเตาโดยรอบมีต้นไม้ใหญ่ขึ้นอยู่ และพบเศษอิฐ รวมทั้งเศษภาชนะดินเผากระจายทั้งพื้นผิวเนินเตา

การขุดแต่งจึงวางผังครอบคลุมทั้งเนินเตา ขนาด 9×13.5 เมตร โดยการวางผังได้รวมไปถึงเตาหมายเลข สท.8/1 ด้วย ทำการขุดแต่งและเก็บหลักฐานแยกส่วนในและนอกเตา ภายในเตาส่วนบริเวณของห้องเผาไหม้ขุดลอกดินออกประมาณ 30 เซนติเมตร ส่วนของห้องวางภาชนะทำการขุดลอกดินออกประมาณ 10 เซนติเมตร และส่วนปล่องเตาทำการขุดลอกดินออกประมาณ 20 เซนติเมตร ส่วนเนินเตาด้านนอกทำการขุดลอกดินออกประมาณ 10 เซนติเมตร (ภาพที่ 313)

ผลการขุดแต่งทางโบราณคดี

เตาหมายเลข สท.8 เป็นเตาประทุน หรือเตาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านแนวนอน (Cross-draft kiln type) ผ่านการบูรณะมาแล้ว เตามีความยาวจากปากช่องใส่ไฟไปจนถึงด้านท้ายของปล่องเตาประมาณ 8.3 เมตร และปากเตา หรือช่องใส่ไฟมีขนาด 0.5 เมตร สูง 1 เมตร โดยเตาแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนห้องเผาไหม้ ส่วนห้องวางภาชนะ และส่วนปล่องเตา บริเวณห้องเผาไหม้มีความยาวจากช่องใส่ไฟถึงผนังกันไฟ 2.5 เมตร ห้องเผาไหม้กว้าง 2.2 เมตร ผนังเตาบริเวณห้องเผาไหม้สูงประมาณ 1.65 เมตร ผนังกันไฟกว้าง 2.2 เมตร และสูงประมาณ 1.1 เมตร ระดับพื้นห้องเผาไหม้ต่ำกว่าระดับดินโดยรอบประมาณ 1.00 เมตร พบการก่ออิฐเป็นแนวครึ่งวงกลมติดกับผนังกันไฟ

ในส่วนของพื้นที่ห้องวางภาชนะ ตัวเตาหรือห้องวางภาชนะกว้าง 2.4 เมตร ยาว 4.5 เมตร ผนังบริเวณห้องวางภาชนะสูงประมาณ 1.3 เมตร และส่วนปล่องเตามีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1.3 เมตร สูงประมาณ 1.3 เมตร หลังคาเตามีการบูรณะก่อขึ้นมาใหม่ในบริเวณที่เชื่อมต่อกับปล่องไฟ โดยทำการก่อเพียงบางส่วนเป็นทรงโค้งแหลม

เตาหมายเลข สท.8/1

เตาหมายเลข สท.8/1 เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) ปากเตาหันไปทางทิศตะวันตก ตั้งอยู่บนเนินดินเดียวกับเตาหมายเลข 8 เตาหมายเลข สท.8/1 ได้รับการบูรณะแล้ว โดยมีการก่อปากเตา ผนังและปล่องเตาบางส่วนขึ้นมาใหม่ภายในเตามีดินทับถมใหม่ เศษอิฐ และพบต้นวัชพืชขึ้นอยู่ การขุดแต่งทำการวางผังร่วมกับเตาหมายเลข สท.8 เนื่องจากทั้ง 2 เตา ตั้งอยู่บนเนินดินเดียวกัน ดำเนินการขุดแต่งและเก็บหลักฐานแยกส่วนในเตาและนอกเตา ภายในเตาขุดลอกดินออกประมาณ 10 เซนติเมตร และเนินเตาภายนอกทำการถากปรับผิวดินให้สะอาดเรียบร้อย

ภายหลังการขุดแต่งวัดขนาดเตามีขนาด กว้าง 2 เมตร ยาว 2.5 เมตร สูง 1.7 เมตร (ภาพที่ 315)

โบราณวัตถุที่พบ

พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 1,251 ชิ้น น้ำหนัก 182,226 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 11 ชิ้น น้ำหนัก 1,256 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 738 ชิ้น น้ำหนัก 105,663 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อกระเบื้อง (Porcelain) จำนวน 5 ชิ้น น้ำหนัก 101 กรัม กิ่ง (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 491 ชิ้น น้ำหนัก 74,926 กรัม กระเบื้อง 3 ชิ้น หนัก 96 กรัม และชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม จำนวน 2 ชิ้น น้ำหนัก 105 กรัม

โบราณวัตถุชิ้นสำคัญประกอบด้วย

- เศษภาชนะดินเผาเนื้อกระเบื้อง (Porcelain) ทะเบียน SF#005 ชิ้นส่วนก้นภาชนะ หนา 0.4 เซนติเมตร สูง 2.7 เซนติเมตร จำนวน 1 ชิ้น หนัก 22 กรัม เขียนลายสีน้ำเงิน ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้ ก้นภาชนะด้านนอกเขียนอักษรแปลความได้ว่า “ผลิตในราชวงศ์หมิงในอันยิ่งใหญ่” จากแหล่งเตาเผาในประเทศจีน จากแหล่งเตาจิ่งเต๋อเจิ้น มณฑลเจียงซี สมัยราชวงศ์หมิง ราวต้นถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 21 และเศษภาชนะดินเผาเนื้อกระเบื้อง (Porcelain) ทะเบียน SF#006 ชิ้นส่วนก้นภาชนะ หนา 0.7 เซนติเมตร สูง 2 เซนติเมตร จำนวน 1 ชิ้น หนัก 47 กรัม เขียนลายสีน้ำเงิน ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้ ก้นภาชนะด้านนอกเขียนอักษรจีนแปลความไม่ได้ จากแหล่งเตาเผาในประเทศจีน จากแหล่งเตาจิ่งเต๋อเจิ้น มณฑลเจียงซี สมัยราชวงศ์หมิง ราวต้นถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 21 (ภาพที่ 316)

- หัวตุ๊กตา เขียนสีดำได้เคลือบใส ทะเบียน SF#003 กว้าง 4.2 เซนติเมตร สูง 6.6 เซนติเมตร จำนวน 1 ชิ้น หนัก 79 กรัม (ภาพที่ 317)
- ชิ้นส่วนจานทรงสูง ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายสีดำได้เคลือบใส ก้นขามด้านในเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้ายและขวา อยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน มีรอยขากี่ 5 ขา เนื้อภาชนะสีเทา (ภาพที่ 318)
- ชิ้นส่วนชาม ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายสีดำได้เคลือบใส ก้นขามด้านในเขียนลายดอกไม้หลากหลายรูปแบบ อยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน เนื้อภาชนะสีเทา (ภาพที่ 319)
- ชาม ทะเบียน SP#072 ทาน้ำดินสีขาว ไม่เขียนลายได้เคลือบใส เส้นผ่านศูนย์กลางปาก 13.7 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.9 เซนติเมตร สูง 5.3 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร จำนวน 1 ชิ้น หนัก 248 กรัม (ภาพที่ 320)
- ชาม ทะเบียน SP#073 ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายดำได้เคลือบใส ก้นขามด้านในเขียนลายกลีบดอกไม้แบบหวัดภายในเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายขีดแบบหวัดในแนวตั้งวนรอบ อยู่ภายในเส้นวงกลมขนานเช่นเดียวกัน ตัวขามด้านนอก เขียนลายขีดแบบหวัดในแนวตั้งสลับเส้นตรงสองเส้นเป็นกรอบ อยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน เส้นผ่านศูนย์กลางปาก 18 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 8.2 เซนติเมตร สูง 7.7 เซนติเมตร หนา 1 เซนติเมตร จำนวน 1 ชิ้น หนัก 534 กรัม (ภาพที่ 321)
- ชาม ทะเบียน SP#074 ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายดำได้เคลือบใส ก้นขามด้านในเขียนลายกลีบดอกไม้แบบหวัดภายในเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายขีดแบบหวัดในแนวตั้งวนรอบ อยู่ภายในเส้นวงกลมขนานเช่นเดียวกัน ตัวขามด้านนอก เขียนลายช่องกระจก อยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน เส้นผ่านศูนย์กลางปาก 20 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 8 เซนติเมตร สูง 8.2 เซนติเมตร หนา 10.7 เซนติเมตร จำนวน 1 ชิ้น หนัก 635 กรัม (ภาพที่ 322)

ภาพที่ 313-314 เตาหมายเลข สท.8 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

ภาพที่ 315 เตาหมายเลข สท.8/1 หลังการขุดแต่ง

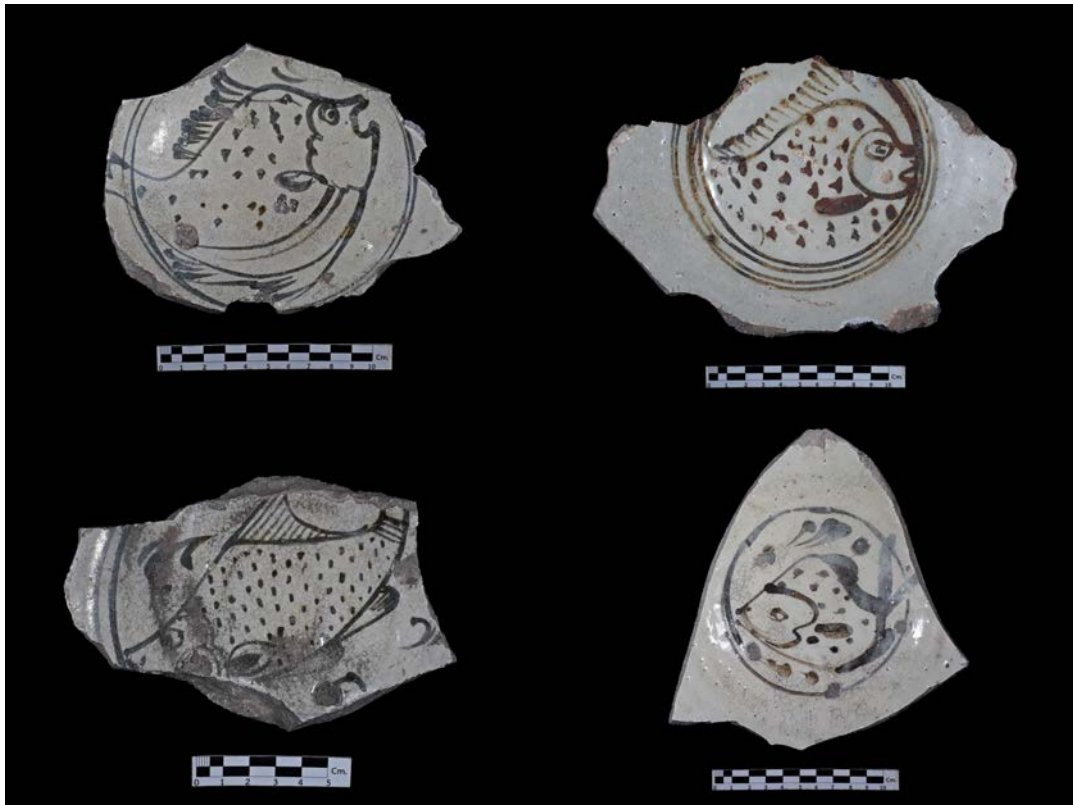

ภาพที่ 316 เศษภาชนะดินเผาเนื้อกระเบื้อง (Porcelain) เขียนลายสีน้ำเงิน จากแหล่งเตาจิ่งเต๋อเจิ้น มณฑลเจียงซี สมัยราชวงศ์หมิง ราวต้นถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 21

ภาพที่ 317 หัวตุ๊กตา เขียนสีดำได้เคลือบใส พบจากการขุดแต่งเตาหมายเลข สท.8

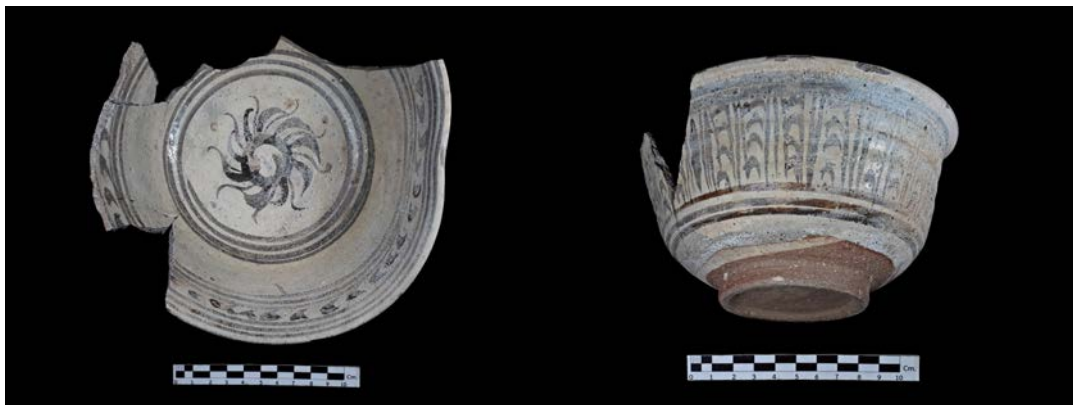
ภาพที่ 318 ชิ้นส่วนก้นจานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว

ภาพที่ 319 ชิ้นส่วนก้นชาม เขียนลายดอกไม้

ภาพที่ 320 ชาม ทะเบียน SP#072 ฐานดินสีขาว ไม่เขียนลายใต้เคลือบใส

ภาพที่ 321 ชาม ทะเบียน SP#073 ฐานดินสีขาว เขียนลายดำใต้เคลือบใส

ภาพที่ 322 ชาม ทะเบียน SP#074 ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายดำได้เคลือบใส

2.9 เตาหมายเลข สท.9

ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเตาหมายเลข สท.8 โดยห่างออกมาเพียง 5 เมตร เท่านั้น ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก โดยหันปากเตาทางทิศตะวันออก และปล่องเตาตั้งอยู่ด้านตะวันตก ตัวเตาอยู่ใต้ระดับพื้นดินโดยรอบ ซึ่งเป็นเตาที่อยู่ใต้พื้นดินปัจจุบัน สภาพปัจจุบันคงเห็นเพียงผนังเตาด้านทิศเหนือโผล่พ้นพื้นดิน ซึ่งเตาแห่งนี้เคยได้รับการขุดแต่งแล้ว แต่ยังไม่ได้รับการบูรณะ จึงทำให้ผนังเตาบางส่วนเกิดการพังทลาย มีต้นไม้และวัชพืชขึ้นปกคลุม (ภาพที่ 323)

การขุดแต่งทำการวางผังขนาด 8×12 เมตร ทำการขุดแต่งและเก็บหลักฐานแยกส่วนในและนอกเตา ภายในเตาส่วนบริเวณของห้องเผาไหม้ขุดลอกดินออกประมาณ 40 เซนติเมตร ส่วนของห้องวางภาชนะทำการขุดลอกดินออกประมาณ 20 เซนติเมตร และส่วนปล่องเตาทำการขุดลอกดินออกประมาณ 20 เซนติเมตร ส่วนเนินเตาด้านนอกทำการขุดลอกดินออกประมาณ 15 เซนติเมตร ในบริเวณด้านนอกของเตาพบว่ามีกรมอดพิเศษอิฐและดินแน่น

ผลการขุดแต่งทางโบราณคดี

เตาหมายเลข สท.9 เป็นเตาประทุน หรือเตาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านแนวนอน (Cross-draft kiln type) เตามีความยาวจากปากช่องใส่ไฟไปจนถึงด้านท้ายของปล่องเตาประมาณ 8.7 เมตร และปากเตามีขนาด 0.9 เมตร โดยเตาแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนห้องเผาไหม้ ส่วนห้องวางภาชนะ และส่วนปล่องเตา บริเวณห้องเผาไหม้มีความยาวจากช่องใส่ไฟถึงผนังกันไฟ 2.5 เมตร กว้าง 2.5 เมตร ผนังกันไฟกว้าง 2.5 เมตร และสูงประมาณ 1.1 เมตร ระดับพื้นห้องเผาไหม้อยู่ต่ำกว่าระดับพื้นดินโดยรอบประมาณ 1.80 เมตร ตัวเตาหรือห้องวางภาชนะกว้าง 2.2 เมตร ยาว 4.7 เมตร ผนังด้านทิศเหนือของบริเวณห้องวางภาชนะสูงประมาณ 1.6 เมตร ส่วนผนังเตาด้านทิศใต้บริเวณห้องวางภาชนะเพียงพังทลายเนื่องจากถูกลูกบอลขุด และส่วนปล่องเตามีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1.6 เมตร สูงประมาณ 1.5 เมตร (ภาพที่ 324-326)

โบราณวัตถุที่พบ

พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 760 ชิ้น น้ำหนัก 93,782 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 4 ชิ้น น้ำหนัก 301 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 303 ชิ้น น้ำหนัก 33,988 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 453 ชิ้น น้ำหนัก 59,113 กรัม และชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม จำนวน 2 ชิ้น น้ำหนัก 360 กรัม

โบราณวัตถุชิ้นสำคัญประกอบด้วย

- ชิ้นส่วนจานทรงสูง ทะเบียน SP#006 ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายสีดำใต้เคลือบใส ก้นขาม ด้านในเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย อยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากปิดเบี้ยววัดไม่ได้ แต่คาดว่าเส้นผ่านศูนย์กลางปากกว้าง 28-30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.2 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.9 เซนติเมตร จำนวน 1 ชิ้น หนัก 677 กรัม เนื้อภาชนะสีเทา ลักษณะจานทรงสูงชิ้นนี้เหมือนกับที่พบจากชั้นวัฒนธรรมที่ 1 ของหลุมขุดค้น TP.1/2559 และชั้นวัฒนธรรมที่ 1 ของหลุมขุดค้น TP.2/2559 (ภาพที่ 327)

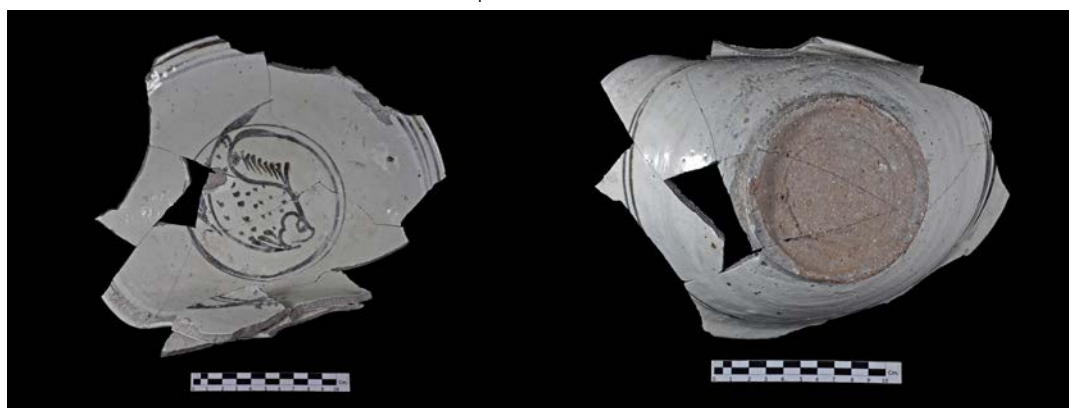
- ขาม ทะเบียน SP#25 ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายดำใต้เคลือบใส ก้นขามด้านในเขียนลายกลีบดอกไม้แบบหวัดภายในเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายขีดแบบหวัดในแนวตั้งวนรอบ อยู่ภายในเส้นวงกลมขนานเช่นเดียวกัน ตัวขามด้านนอก เขียนลายช่องกระจกรูปใบไม้สามเหลี่ยมในแนวตั้ง เส้นผ่านศูนย์กลางปาก 18 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6 เซนติเมตร สูง 14 เซนติเมตร หนา 0.9 เซนติเมตร จำนวน 1 ชิ้น หนัก 217 กรัม (ภาพที่ 328)

ภาพที่ 323-324 เตาหมายเลข สท.9 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 325-326 เตาหมายเลข สท.9 หลังการขุดแต่ง และตำแหน่งของเตาหมายเลข สท.10

ภาพที่ 327 ตัวอย่างจานทรงสูง ก้นจานด้านในเขียนลายปลาตัวเดียว
พบจากการขุดแต่งเตาหมายเลข สท.9

ภาพที่ 328 ตัวอย่างชาม ก้นชามด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัด
พบจากการขุดแต่งเตาหมายเลข สท.9

2.10 เตาหมายเลข สท.10

ตั้งอยู่ติดกับเนินข้างเตาหมายเลข สท.9 โดยห่างจากขอบปากเตาไปทางทิศเหนือ ประมาณ 3 เมตร เคยได้รับการบูรณะแล้ว โดยมีการก่อผนังเตาบางส่วนขึ้นมาใหม่ ภายในเตามีดินทับถมใหม่ เตาหมายเลข สท.10 เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) ปากเตาหันไปทางทิศตะวันออก ภายหลังจากการขุดแต่งวัดขนาดเตากว้าง 2.15 เมตร ยาว 2.8 เมตร และ สูง 1.1 เมตร (ภาพที่ 329)

การขุดแต่งทางโบราณคดีครั้งนี้ ได้ให้หมายเลข K 9/1 จากการขุดแต่งพบว่าบริเวณเนินเตาด้านนอกติดฝั่งทิศตะวันตกเฉียงใต้ติดกับเนินข้างเตาของเตาหมายเลข สท.9 พบเศษกระเบื้องดินเผาหนาแน่น และโบราณวัตถุที่พบจากการขุดแต่งทั้งภายในและภายนอกเตาประกอบด้วย กิ่งบน้ำอ้อย กิ่งท้อ เศษภาชนะดินเผาเนื้อดินและเนื้อแกร่ง พบหลักฐานทางโบราณคดีรวมทั้งหมด 56 ชิ้น น้ำหนัก 11,830 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 4 ชิ้น น้ำหนัก 387 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 28 ชิ้น น้ำหนัก 2,698 กรัม และกี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 24 ชิ้น น้ำหนัก 8,745 กรัม

ภาพที่ 329 สภาพหลังจากการขุดแต่ง เตาหมายเลข สท.10 มุมมองจากด้านทิศตะวันออก

2.11 เตาหมายเลข สท.11

ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเตาหมายเลข สท.9 และเตาหมายเลข สท.10 โดยอยู่ห่างจากเตาหมายเลข สท.9 ประมาณ 10 เมตร ลักษณะเป็นการก่ออิฐรูปทรงสี่เหลี่ยม คล้ายบ่อเตรียมดินหรือบ่อหมักดิน พบการถมดินเป็นเนินรอบผนังทั้ง 4 ด้าน ยังไม่ได้รับการขุดแต่งและบูรณะ ภายในบ่อพบดินทับถม เศษอิฐ เศษกี้ และวัชพืช บนเนินพบต้นไม้ขนาดใหญ่ขึ้นอยู่ และมีวัชพืชขึ้นปกคลุม

ได้ทำการวางผังขุดแต่งคลุมทั้งเนิน ขนาด 8×8 เมตร ดำเนินการขุดแต่งและเก็บหลักฐานแยกส่วนใน บ่อและนอกบ่อ ภายในบ่อขุดลอกดินออกประมาณ 20 เซนติเมตร และเนินภายนอกทำการขุดลอก ดินออกประมาณ 20 เซนติเมตร เช่นกัน ภายหลังการขุดแต่งวัดขนาดบ่อมีขนาด กว้าง 2.2 เมตร ยาว 2.9 เมตร สูง 0.65 เมตร เนินเตาขนาด กว้าง 8 เมตร ยาว 8 เมตร สูง 0.65 เมตร พบช่องใส่ไฟ 3 ช่อง ทางด้านผนังทิศตะวันออก ดังนั้นจึงสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเตาเผารูปทรงสี่เหลี่ยม (ภาพที่ 330-331)

จากการขุดแต่งพบโบราณวัตถุคือ กิ่งบน้ำอ้อย กี่เหลี่ยม กี่ท้อ กระเบื้องดินเผา เศษภาชนะ ดินเผาเนื้อดิน เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งและเศษภาชนะดินเผาเนื้อกระเบื้อง พบหลักฐานทาง โบราณคดีรวมทั้งหมด 211 ชิ้น น้ำหนัก 22,643 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 47 ชิ้น น้ำหนัก 6,018 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 88 ชิ้น น้ำหนัก 7,095 กรัม กระเบื้อง 2 ชิ้น หนัก 417 กรัม และกี่ยี่ (สิ่งรองรับ เครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 73 ชิ้น น้ำหนัก 9,106 กรัม

ภาพที่ 330 เตาหมายเลข สท.11 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

ภาพที่ 331 เตาหมายเลข สท.11 หลังการขุดแต่ง ผนังเตาด้านตะวันออกพบช่องใส่ไฟ

2.12 เตาหมายเลข สท.12

ตั้งอยู่ห่างจากเตาหมายเลข สท.11 ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 35 เมตร และห่างจากเตาหมายเลข สท.9 ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือเช่นกัน ประมาณ 45 เมตร ตั้งอยู่บนเนินที่ทับถมด้วยเศษอิฐ ดิน เศษภาชนะ และเศษกระเบื้องมุงหลังคาดินเผา สูงกว่าพื้นดิน ประมาณ 1.00 เมตร เตาหมายเลข สท.12 เป็นเตาตะกรับ หรือเตาชนิดระบายความร้อนไหลผ่าน แนวขึ้น(Updraft kiln type) จำนวน 2 เตา โดยเตาที่ 1 หันปากเตาไปทางทิศเหนือ ส่วนเตาที่ 2 หันปากเตาทางทิศใต้

การวางผังหลุมขุดแต่งเตาหมายเลข สท.12 วางคลุมเตาแบบสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 8x12 เมตร โดยแบ่งเป็น 12 กริด ขนาดกริดละ 4x2 เมตร (ภาพที่ 332) รายละเอียดผลการขุดแต่งดังนี้

เริ่มทำการขุดแต่งบริเวณกริด G.1-G.5 ก่อน เพื่อให้ปรากฏแนวรูปทรงเป็นเนินดินของเตา โดยขุดลอกดินบริเวณด้านบนรอยต่อเตาทั้งสองเตา ซึ่งบริเวณมุมทิศตะวันตกของเนินเตามีต้นไม้ใหญ่ ทั้งนี้บริเวณ G.5 ด้านบน พบอิฐขนาดใหญ่และเล็กเรียงซ้อนกันอย่างไม่เป็นแนว ด้านล่างเนินพบเศษภาชนะดินเผาเคลือบขาวจำนวนมากและเศษกึ่งกลมจำนวนหนึ่ง

กริด G.1 พบเศษภาชนะดินเผา 3 ชั้น อิฐก้อนเล็กๆ จำนวนมาก เศษก้นภาชนะสังคโลกติดกึ่งเศษกึ่ง เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งเคลือบ แนวอิฐ เศษกระเบื้องจำนวนมาก และ เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน

กริด G.2 พบอิฐก้อนเล็กกระจัดกระจายและกระเบื้องซ้อนกันจำนวนมาก กิ่งท่อ 1 อัน เศษถ้วย เศษกึ่ง 4 ชั้น และลูกกระสุนดินเผา ใช้เกรียงขุดแต่งกองอิฐ ซึ่งลักษณะของอิฐมีหลากหลายขนาด กองระเกะระกะ ลักษณะเหมือนนำอิฐเหล่านี้มาเพื่อถมอัดเป็นผนังด้านนอกของเตาเพื่อป้องกันเตาพังเสียหายขณะเผาโดยความร้อน โดยบริเวณระหว่างเตากับกลุ่มอิฐพบไหปากแคบรูปทรงสามเหลี่ยม นอกจากนี้บริเวณใกล้เคียง เศษภาชนะดินเผาเนื้อดินชั้นเล็กๆ กิ่งท่อ และก้นครกเนื้อแกร่ง

กริด G.3 บริเวณในเตาพบแนวอิฐ ลักษณะคล้ายผนังเตา มีน้ำเคลือบติดอยู่ด้านในผนัง พื้นมีน้ำเคลือบหนา และมีอิฐระเกะระกะ เศษเศษภาชนะดินเผาเคลือบขาว และกึ่งอีกจำนวนเล็กน้อยเป็นกึ่งกลมและกิ่งท่อ เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งและเนื้อดิน มีอิฐซ้อนกันยื่นออกมาจากผนังทิศตะวันตก

กริด G.4 ทำการเก็บอิฐขนาดเล็กที่กระจัดกระจายทั่วบริเวณ ซึ่งมีอิฐหลายขนาดและเศษกระเบื้องซ้อนทับกันไม่เป็นแนว พบชิ้นส่วนดินเผาเจาะรู กิ่งท่อ เศษเศษภาชนะดินเผาชิ้นเล็กทั้งเนื้อดิน เนื้อแกร่ง กองอิฐที่พบต่อเนื่องจาก G.2 มีเศษกระเบื้องแทรกอยู่ โดยกองอิฐอยู่ห่างจากผนังเตาประมาณ 1 เมตร ช่องว่างระหว่างเตากับอิฐพบเศษกระเบื้องและอิฐก้อนเล็กๆ จำนวนมากแทรกด้วยเศษเศษภาชนะดินเผาเนื้อดินประมาณ 90% และเนื้อแกร่ง 10% และเศษกิ่งท่อ 5-6 ชั้น นอกจากนี้ยังพบตุ๊กตาดินเผาคล้ายลิง พวยกา ชิ้นส่วนดินเผาเจาะรู เมื่อขุดในช่องว่างระหว่างกองอิฐกับผนังเตายังพบชิ้นส่วนตุ๊กตาดินเผา 3 ชิ้น (เป็นขา 2 ชิ้น ลำตัว 1 ชิ้น) กระเบื้องดินเผาติดกัน เศษครกดินเผาเนื้อแกร่ง เศษถ้วยเคลือบขาว นอกจากนี้ยังพบกึ่งกลม กิ่งท่อ และเศษจานเขียนลายดำใต้เคลือบ

กริด G.6 พบเศษกระเบื้องซ้อนกันหนาแน่น และกระเบื้องเป็นแผ่นสมบูรณ์ซ้อนกันจำนวนมาก แทรกอยู่กับเศษอิฐ เศษภาชนะดินเผาที่พบส่วนใหญ่เป็นครกเนื้อดินเป็นหลัก และกีกกลม กี่ท่อบริเวณเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งเคลือบขาวพบเล็กน้อย

กริด G.7 บริเวณติดผนังบนเนินเตา พบกระเบื้องสมบูรณ์ติดกัน 13 แผ่น พบเศษภาชนะดินเผาและกี่ยานจำนวนมาก พบชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรมและขามลายบัวบาน

กริด G.8 ตั้งอยู่บนเนินด้านใน เป็นผนังเตาที่ 2 บริเวณผิวดินมีเศษกระเบื้องและอิฐกระจายอยู่ทั่วบริเวณ พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบขาว กีกกลม บริเวณข้างผนังด้านในมีอิฐขนาดใหญ่เรียงโค้งตามรูปทรงของเตา ส่วนด้านนอกมีเศษอิฐ และเศษกระเบื้องดินเผากองทับกัน

กริด G.9 พบกองอิฐหนาแน่น เศษกระเบื้องดินเผา อิฐเคลือบเขียว กี่และเศษภาชนะดินเผา

กริด G.10 พื้นผิวดินมีเศษอิฐ และเศษกระเบื้องดินเผากระจายอยู่ทั่วบริเวณ เมื่อขุดแต่งลงไปพบเศษภาชนะดินเผา และกี่ย ทำการขุดแต่งบริเวณปากเตาให้ได้รูปทรง

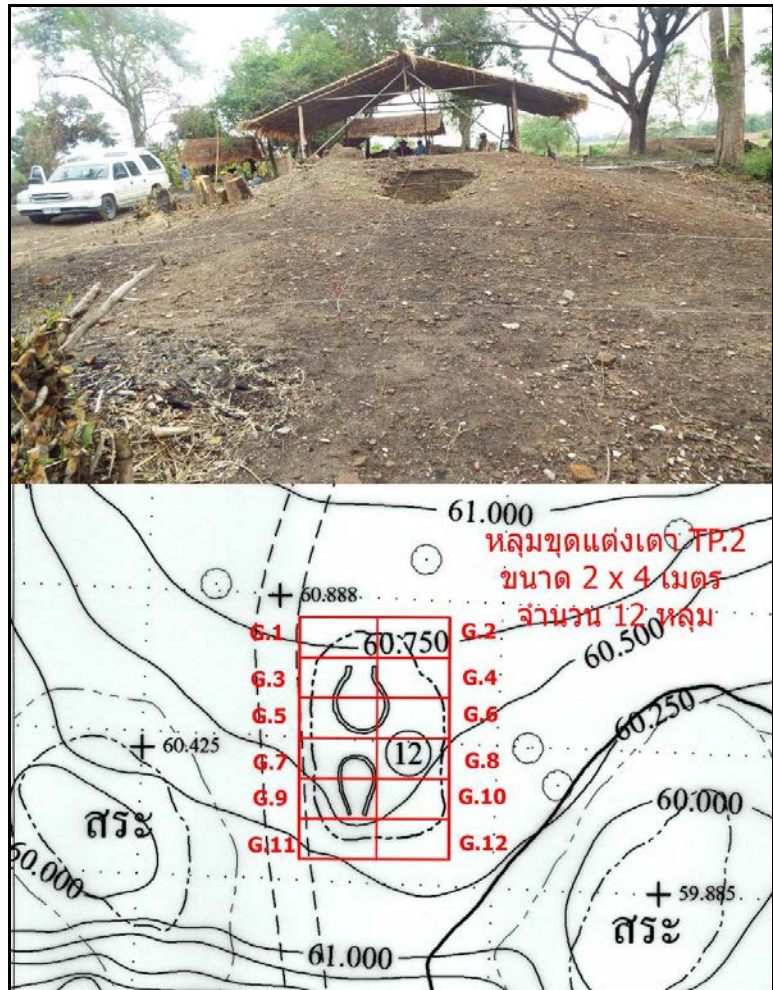
กริด G.11 พบเศษอิฐหนาแน่นปะปนด้วยเศษกระเบื้องวางตัวไม่เป็นแนว พบกันสั้งโคลงลายกัจจกรจำนวน 4 ชิ้น บางชิ้นส่วนต่อกันได้ และเศษภาชนะดินเผา ประมาณ 30- 40 ชิ้น กีกกลม 5 ชิ้น น้ำเคลือบอีก 1 ชิ้น นอกจากนี้ยังพบชิ้นส่วนปากเคลือบน้ำตาลเขียนลายสีดำ ด้วย

G.12 ปริมาณอิฐที่พบน้อยลงถึง 50% ปริมาณโบราณวัตถุที่พบมีปริมาณน้อย

เตาหมายเลข สท.12 มีรายละเอียดของโครงสร้างเตาภายหลังการขุดแต่ง ดังนี้

เตาหมายเลข สท.12 เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) ได้รับการบูรณะแล้ว โดยพบอยู่ในบริเวณเนินเดียวกัน 2 เตา จึงให้หมายเลขเป็น เตาหมายเลข สท.12/1 อยู่ทางด้านทิศเหนือ และเตาหมายเลข สท.12/2 อยู่ทางด้านทิศใต้ โดยระยะห่างของเตาทั้งสองวัดได้คือ 1.75 เมตร ตั้งอยู่บนเนินดินที่มีขนาดกว้าง 8.50 เมตร ยาว 12 เมตร และสูง 1.25 เมตร โดยเตาหมายเลข 12/1 หน้าเตาอยู่ทางทิศเหนือ มีขนาดความกว้าง 2.50 เมตร ยาว 3 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.60 เมตร และความกว้างของปากเตามีขนาด 0.70 เมตร และขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้าง 15 เซนติเมตร ยาว 25-30 เซนติเมตร หนา 5 เซนติเมตร และเตาหมายเลข 12/2 หน้าเตาอยู่ทางทิศใต้ มีขนาดความกว้าง 1.90 เมตร ยาว 3.50 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.75 เมตร ความกว้างของปากเตามีขนาด 0.90 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้าง 15 เซนติเมตร ยาว 30 เซนติเมตร และหนา 5 เซนติเมตร (ภาพที่ 333-336)

เตาหมายเลข สท.12 โดยเฉพาะเตาหมายเลข สท.12/1 พบการก่อสร้างซ้อนกันอย่างน้อย 3 เตา ซึ่งเป็นลักษณะการก่อสร้างเตาซ้อนทับเตาเดิม โดยถมเศษอิฐ ดิน และเศษภาชนะอื่นๆ ให้ระดับสูงขึ้น แล้วก่อเตาใหม่ขึ้นบนพื้นที่เดิม นอกจากนี้ เตาหมายเลข สท.12 ยังพบการถมพื้นที่ก่อนการก่อสร้างเตา โดยพิจารณาจากชั้นดินทับถมทางวัฒนธรรมของหลุมขุดค้น TP.2/2559 (ภาพที่ 337)

ภาพที่ 332 แสดงหลุมขุดแต่งเตาหมายเลข สท.12

ภาพที่ 333-334 เตาหมายเลข สท.12/1 หลังการขุดแต่ง พบการก่อสร้างซ้อนทับกันหลายเตา

ภาพที่ 335-336 เตาหมายเลข สท.12/2 หลังการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 337 แสดงชั้นดินของหลุมขุดค้น TP.2/2559 กับเตาหมายเลข สท.12

โบราณวัตถุที่พบ

พบหลักฐานทางโบราณคดีรวมทั้งหมด 1,850 ชิ้น น้ำหนัก 153,991 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 353 ชิ้น น้ำหนัก 19,413 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 1,002 ชิ้น น้ำหนัก 66,715 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 270 ชิ้น น้ำหนัก 39,774 กรัม และอื่นๆ 225 ชิ้น หนัก 28,089 กรัม

โบราณวัตถุชิ้นสำคัญประกอบด้วย

- ไหปากแตร ทะเปียน SP#005 ภาชนะดินเผาเนื้อดิน ไม่เคลือบ เส้นผ่านศูนย์กลางปาก 16 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.2 เซนติเมตร สูง 26 เซนติเมตร ก้นเชิงสูง 1 เซนติเมตร จำนวน 1 ชิ้น หนัก 2,000 กรัม (ภาพที่ 338)

ชาม ทะเปียน SP#105 และชาม ทะเปียน SP#106 ใบที่ 1-2 (ภาพที่ 339)

- ชาม ทะเบียน SP#105 ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายดำใต้เคลือบใส ก้นชามด้านในเขียนลายกลีบดอกไม้แบบหวัดภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านในเขียนลายขีดแบบหวัดในแนวตั้งวงรอบ ตัวชามด้านนอกเขียนลายช่องกระจกรูปใบไม้สามเหลี่ยมในแนวตั้ง เส้นผ่านศูนย์กลางปาก 14 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6.3 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร จำนวน 1 ชิ้น หนัก 240 กรัม

- ชาม ทะเบียน SP#106 ใบที่ 1-2

ใบที่ 1 ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายดำใต้เคลือบใส ก้นชามด้านในเขียนลายกลีบดอกไม้แบบหวัดภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านในเขียนลายขีดแบบหวัดในแนวตั้งวงรอบ ตัวชามด้านนอกเขียนลายช่องกระจกรูปใบไม้สามเหลี่ยมในแนวตั้ง เส้นผ่านศูนย์กลางปาก 14 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6 เซนติเมตร สูง 6 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร จำนวน 1 ชิ้น หนัก 260 กรัม

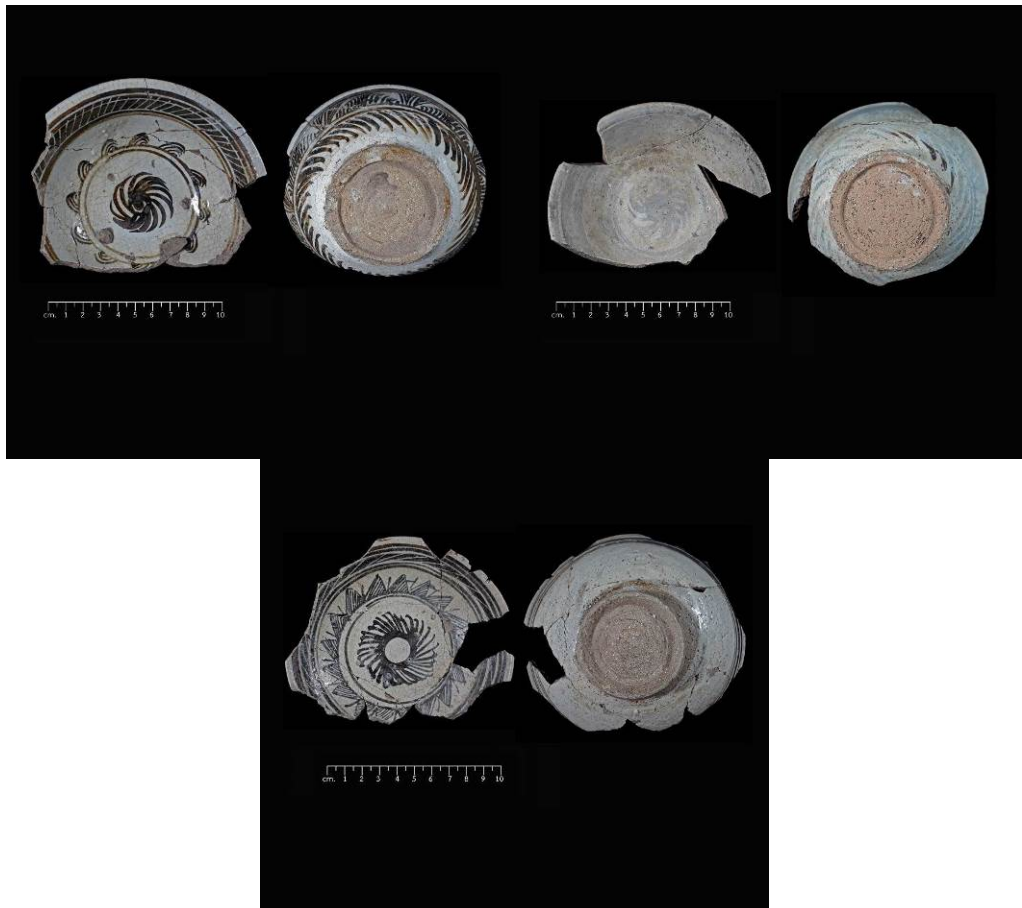
ใบที่ 2 ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายดำใต้เคลือบใส ก้นชามด้านในเขียนลายกลีบดอกไม้แบบหวัดภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านในเขียนลายขีดแบบหวัดในแนวตั้งวงรอบ ตัวชามด้านนอกเขียนลายช่องกระจกรูปใบไม้สามเหลี่ยมในแนวตั้ง เส้นผ่านศูนย์กลางปาก 18 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6.8 เซนติเมตร สูง 5.3 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร จำนวน 1 ชิ้น หนัก 360 กรัม

ตารางที่ 23 แสดงจำนวนโบราณวัตถุที่พบจากการขุดแต่งเตาหมายเลข สท.12

หลุมขุด แต่งที่ (Grid)	เศษภาชนะดิน เผาเนื้อดิน		เศษภาชนะดิน เผาเนื้อแกร่ง		กี้ (สิ่งรองรับ เครื่องปั้นดินเผา)		นิเวศน์วัตถุ		อื่นๆ		รวมจำนวน	
	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม
G1	5	110	284	19580	30	3850			85	5624	404	29164
G2	136	7619	11	605	11	3690			27	7480	185	19394
G3	16	1882	348	26781	100	14265			38	4649	502	47577
G4	136	5806	37	732	23	6358			25	1564	221	14460
G5	1	40	170	11120	47	5500			3	2180	221	18840
G6	48	3666	8	380	10	3460			3	65	69	7571
G7			14	1954	3	640			9	2531	26	5125
G8			26	734	3	361			15	2200	44	3295
G9	1	32	14	835	5	580			7	1351	27	2798
G10	4	73	7	169	3	365			3	130	17	737
G11	6	185	80	3430	6	600			10	315	102	4530
G12			3	395	2	105					5	500
รวม	353	19413	1002	66715	270	39774			225	28089	1850	153991

ภาพที่ 338 ไหปากแตร ทะเบียน SP# 005

ภาพที่ 339 ชาม ทะเบียน SP#105 หมายเลข SP#106 ใบที่ 1-2

2.13 เตาหมายเลข สท.13

ตั้งอยู่ห่างจากเตาหมายเลข สท.12 ไปทางทิศเหนือ ประมาณ 20 เมตร เป็นเตาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านแนวนอน (Crossdraft kiln type) หันปากเตาทางทิศตะวันออก ตั้งอยู่บนเนินมสูงกว่าพื้นดินประมาณ 1.5-2 เมตร ปล่องเตาตั้งอยู่ด้านตะวันตก เตาแห่งนี้มีร่องรอยการบูรณะโดยการก่ออิฐบูรณะส่วนปากเตา ผังกันไฟ และผนังเตาด้านทิศใต้ ส่วนผนังด้านทิศเหนือและปล่องเตายังไม่ได้รับการบูรณะ นอกจากนี้ยังพบการพังทลายของผนังเตาด้านทิศเหนือจากรากไม้ขนาดใหญ่ที่ขึ้นบนเตา การวางผังหลุมชุดแต่งเตาหมายเลข สท.13 วางคลุมเตาแบบสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 8x14 เมตร โดยแบ่งเป็น 14 กริด ขนาดกริดละ 4x2 เมตร (ภาพที่ 340)

สภาพก่อนชุดแต่งเตาหมายเลข สท.13 พบว่าพื้นที่โดยรอบมีร่องรอยของหลุมลึกกลอบชุดส่วนบนเนินเตามีต้นไม้ขนาดใหญ่ 5 ต้น ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผนังเตาหมายเลข 13 พังทลาย ผลการชุดแต่งพบโบราณวัตถุจำนวนมาก ประกอบด้วย กี้กลม กี้เหลี่ยมสี่เหลี่ยม กี้ห้าเหลี่ยม กี้หกเหลี่ยม ชิ้นส่วนกันภาชนะติดกัน กระเบื้องเคลือบขาว 2 ชั้น จานสังคโลก และส่วนประกอบสถาปัตยกรรมเคลือบขาว (ลายกนก) (ภาพที่ 341) กระปุกดินเผาติดกี้ กองกระเบื้องดินเผาเคลือบขาวปลายมนวางทับซ้อนกันจำนวนมาก กี้กลมปะปนอยู่ด้วย อิฐหลากหลายขนาดกระจายอยู่ทั่วบริเวณ และเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งเขียนลาย

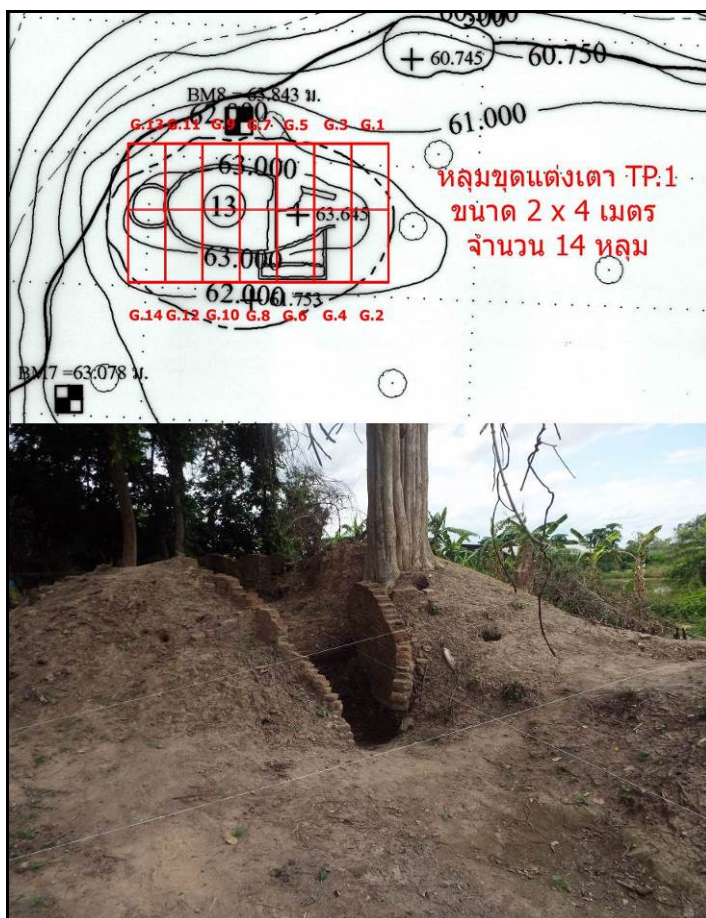
การชุดแต่งภายในเตา โดยทำการชุดหลุม Test 1x2 เมตร ตามแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก หรือตามแนวของเตา พบกึ่งกับน้ำอ้อยจำนวนมาก ภาชนะดินเผาสภาพเกือบสมบูรณ์ในระดับ 80 เซนติเมตรจากผิวดิน จำนวน 2 ใบ ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งเคลือบขนาดเล็ก (ถ้วย) วางคว่ำอยู่ พบภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งวางคว่ำบริเวณติดกับผนังกันดินด้านหน้าเตา ยังพบจานคว่ำแตกอยู่กับกลุ่มกี้ หลังจากชุดแต่งภายในเตาที่ระดับ 200 cm.dt พบว่าได้ผนังเตาด้านทิศใต้ประมาณ 20 เซนติเมตร เป็นดินและมีเศษอิฐบดอัตรองรับผนังเตา พบจานวางคว่ำคล้ายกับที่พบในหลุมชุดค้น TP.1/2559 (ภาพที่ 342) ซึ่งผนังเตาด้านทิศใต้ทำการชุดตรวจลึกถึงระดับ 230 cm.dt หรือ 120 เซนติเมตรจากผิวดินภายในเตา ไม่พบโบราณวัตถุ จึงทำการชุดแต่งเตาจนแล้วเสร็จ

มีรายละเอียดของโครงสร้างเตาภายหลังการชุดแต่ง ดังนี้

ผลการชุดแต่งเตาหมายเลข สท.13 เป็นเตาประทุน หรือเตาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านแนวนอน (Cross-draft kiln type) ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก โดยหันปากเตาทางทิศตะวันออก และปล่องเตาตั้งอยู่ด้านตะวันตก ตั้งอยู่บนเนินมสูงกว่าพื้นดินเฉลี่ยประมาณ 1.70 เมตร

ขนาดของเตา คือ เตามีความยาวจากปากช่องใส่ไฟไปจนถึงด้านท้ายของปล่องเตาประมาณ 9.50 เมตร ความกว้างของเตา 3 เมตร และปากเตามีขนาด 0.35 เมตร โดยเตาแบ่งออกเป็นส่วนใหญ่ๆ 3 ส่วน คือ ส่วนห้องเผาไหม้ ส่วนห้องวางภาชนะ และส่วนปล่อง บริเวณห้องเผาไหม้มีความยาวจากช่องใส่ไฟถึงผนังกันไฟ 2.50 เมตร ผนังกันไฟกว้าง 2.40 เมตร และสูงประมาณ 1.30 เมตร ระดับพื้นห้องใส่ไฟอยู่ต่ำกว่าพื้นดินโดยรอบประมาณ 0.50 เมตร ตัวเตาหรือห้องวางภาชนะยาว 6 เมตร ผนังบริเวณห้องวางภาชนะสูงประมาณ 1.30 เซนติเมตร และส่วนปล่องไฟมีลักษณะอิฐเรียงอิฐ

ต่อกันเป็นวงกลมขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางโดยเฉลี่ยประมาณ 1 เมตร โดยปล่องไฟอยู่ทางด้านทิศตะวันตก นอกจากนี้ทางด้านข้างเตาทางทิศใต้ มีการก่ออิฐยื่นออกมา 3 แนวด้วยกัน คือบริเวณเกือบถึงปล่องเตา ขนาดกว้างประมาณ 0.55 เมตร บริเวณกลางเตา ขนาดกว้างประมาณ 2 เมตร และบริเวณหน้าเตา ขนาดกว้างประมาณ 0.90 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อที่สามารถวัดได้มีขนาด ดังนี้ ขนาดที่ 1 คือ กว้าง 15 เซนติเมตร ยาว 30 เซนติเมตร และหนา 7 เซนติเมตร ขนาดที่ 2 คือ กว้าง 16 เซนติเมตร ยาว 32 เซนติเมตร และหนา 8 เซนติเมตร และขนาดที่ 3 คือ กว้าง 13 เซนติเมตร ยาว 26 เซนติเมตร และหนา 4 เซนติเมตร (ภาพที่ 343)

ภาพที่ 340 เตาหมายเลข สท.13 สภาพก่อนการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 341 การขุดแต่งนอกเตาหมายเลข สท.13
พบชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมลายกนก และจานสังคโลก เขียนลายปลาตัวเดียว

ภาพที่ 342 ไตผนังเตา พบภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งระดับเดียวกับชั้นวัฒนธรรมที่ 1
ของหลุมขุดค้น TP.1/2559

ภาพที่ 343 เตาหมายเลข สท.13 หลังการขุดแต่งทางโบราณคดี

โบราณวัตถุที่พบ

ผลการขุดแต่งทางโบราณคดี พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 5,100 ชิ้น น้ำหนัก รวม 415,011 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 2,206 ชิ้น น้ำหนัก 142,387 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 2,723 ชิ้น น้ำหนัก 236,750 กรัม นิเวศน์วัตถุ จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 171 ชิ้น น้ำหนัก 35,874 กรัม (ตารางที่ 24) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ระดับผิวดิน (Surface) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 77 ชิ้น น้ำหนักรวม 7,300 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 51 ชิ้น น้ำหนัก 3,740 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 17 ชิ้น น้ำหนัก 2,160 กรัม นิเวศน์วัตถุ จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 9 ชิ้น น้ำหนัก 1,400 กรัม

หลุมขุดแต่งที่ 1 (Grid 1) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 1,606 ชิ้น น้ำหนักรวม 130,974 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 898 ชิ้น น้ำหนัก 49,340 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 679 ชิ้น น้ำหนัก 7,705 กรัม นิเวศน์วัตถุ จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 29 ชิ้น น้ำหนัก 3,929 กรัม

หลุมขุดแต่งที่ 2 (Grid 2) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 628 ชิ้น น้ำหนักรวม 81,475 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก -

กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 126 ชิ้น น้ำหนัก 9,740 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 399 ชิ้น น้ำหนัก 44,585 กรัม นิเวศน์วัตถุ จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 103 ชิ้น น้ำหนัก 27,150 กรัม

หลุมชุดแต่งที่ 3 (Grid 3) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 477 ชิ้น น้ำหนักรวม 55,135 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 221 ชิ้น น้ำหนัก 22,220 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 255 ชิ้น น้ำหนัก 32,200 กรัม นิเวศน์วัตถุ จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 715 กรัม

หลุมชุดแต่งที่ 4 (Grid 4) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 1,244 ชิ้น น้ำหนักรวม 122,013 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 329 ชิ้น น้ำหนัก 17,040 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 903 ชิ้น น้ำหนัก 103,528 กรัม นิเวศน์วัตถุ จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 12 ชิ้น น้ำหนัก 1,445 กรัม

หลุมชุดแต่งที่ 5 (Grid 5) ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี

หลุมชุดแต่งที่ 6 (Grid 6) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 158 ชิ้น น้ำหนักรวม 23,900 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 59 ชิ้น น้ำหนัก 2,595 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 94 ชิ้น น้ำหนัก 20,485 กรัม นิเวศน์วัตถุ จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 5 ชิ้น น้ำหนัก 820 กรัม

หลุมชุดแต่งที่ 7 (Grid 7) ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี

หลุมชุดแต่งที่ 8 (Grid 8) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 537 ชิ้น น้ำหนักรวม 56,685 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 328 ชิ้น น้ำหนัก 24,255 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 206 ชิ้น น้ำหนัก 32,230 กรัม นิเวศน์วัตถุ จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 3 ชิ้น น้ำหนัก 200 กรัม

หลุมชุดแต่งที่ 9 (Grid 9) ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี

หลุมชุดแต่งที่ 10 (Grid 10) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 264 ชิ้น น้ำหนัก รวม 34,034 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 90 ชิ้น น้ำหนัก 6,907 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 169 ชิ้น น้ำหนัก 26,915 กรัม นิเวศน์วัตถุ จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 5 ชิ้น น้ำหนัก 212 กรัม

หลุมชุดแต่งที่ 11 (Grid 11) ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี

หลุมชุดแต่งที่ 12 (Grid 12) พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 109 ชิ้น น้ำหนัก รวม 7,023 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 104 ชิ้น น้ำหนัก 6,550 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 470 กรัม นิเวศน์วัตถุ จำนวน - ชิ้น น้ำหนัก - กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 4 ชิ้น น้ำหนัก 3 กรัม

ตารางที่ 24 สรุปหลักฐานทางโบราณคดีที่พบจากการขุดแต่งเตาหมายเลข สท.13

หลุมชุด แต่งที่ (Grid)	เศษภาชนะดิน เผาเนื้อดิน		เศษภาชนะดิน เผาเนื้อแกร่ง		กี้ (สิ่งรองรับ เครื่องปั้นดินเผา)		นิเวศน์วัตถุ		อื่นๆ		รวมจำนวน	
	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม
Surface			51	3740	17	2160			9	1400	77	7300
G1			898	49340	679	77705			29	3929	1606	130974
G2			126	9740	399	44585			103	27150	628	81475
G3			221	22220	255	32200			1	715	477	55135
G4			329	17040	903	103528			12	1445	1244	122013
G5											-	-
G6			59	2595	94	20485			5	820	158	23900
G7											-	-
G8			328	24255	206	32230			3	200	537	56685
G9											-	-
G10			90	6907	169	26915			5	212	264	34034
G11											-	-
G12			104	6550	1	470			4	3	109	7023
รวม			2206	142387	2723	236750			171	35874	5100	415011

โดยมีโบราณวัตถุสำคัญที่พบจากการขุดแต่งเตาหมายเลข สท.13 ดังนี้

- ขาม เขียนลายดำใต้เคลือบ ลายดอกไม้ (ภาพที่ 344) ประกอบด้วย

- ขาม ทะเบียน SP#048 ใบที่ 2 ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายดำใต้เคลือบใส ก้นชาม ด้านในจุ่มลายคล้ายดอกพิกุลภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นตัวควมรอบ ภายในกรอบเส้นวงกลมขนาน ตัวชามด้านนอกจุ่มลายคล้ายดอกพิกุลภายในเส้นวงกลมขนาน เช่นเดียวกัน ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 14 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6.4 เซนติเมตร สูง 5.5 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร จำนวน 1 ชิ้น หนัก 270 กรัม

- ขาม ทะเบียน SP#048 ใบที่ 3 ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายดำใต้เคลือบใส ก้นชาม ด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัดภายในเส้นวงกลมขนาน บนเส้นวงกลมขนานดังกล่าวยังเขียนลายคล้ายใบไม้สามเหลี่ยมวนรอบ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนานหลายเส้น ตัวชามด้านนอกเขียนลายช่องกระจกคล้ายกิ่งไม้แห้งลดหลั่นกัน ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 20 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 7.8 เซนติเมตร สูง 6.3 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร จำนวน 1 ชิ้น หนัก 440 กรัม

- ขาม ทะเบียน SP#087 ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายดำใต้เคลือบใส ก้นชามด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัดภายในเส้นวงกลมขนาน บนเส้นวงกลมขนานดังกล่าวยังเขียนลายคล้ายใบไม้สามเหลี่ยมวนรอบ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนานหลายเส้น ตัวชามด้านนอกเขียนลายคล้ายใบไม้สามเหลี่ยมวนรอบ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 12 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.9 เซนติเมตร สูง 5.3 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร จำนวน 1 ชิ้น หนัก 200 กรัม

- ขาม ทะเบียน SP#072 ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายดำใต้เคลือบใส ก้นชามด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัดภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ตัวชามด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 4 เส้น ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 12.5 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6.1 เซนติเมตร สูง 4.4 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร จำนวน 1 ชิ้น หนัก 200 กรัม และ ขาม ทะเบียน SP#153 ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายดำใต้เคลือบใส ก้นชามด้านในเขียนลายก้านต่ออกภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ตัวชามด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 16 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5 เซนติเมตร สูง 5.5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร จำนวน 1 ชิ้น หนัก 240 กรัม (ภาพที่ 345)

- ขาม ทะเบียน SP#113 ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายดำใต้เคลือบใส ก้นชามด้านในไม่เขียนลายภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ตัวชามด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 12 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4.7 เซนติเมตร สูง 5 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร จำนวน 1 ชิ้น หนัก 220 กรัม และ ขาม ทะเบียน SP#125 ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายดำใต้เคลือบใส ก้นชามด้านในไม่เขียนลาย

ภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ตัวชามด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 16 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5.1 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร จำนวน 1 ชิ้น หนัก 440 กรัม (ภาพที่ 346)

ภาพที่ 344 ชาม เขียนลายดำใต้เคลือบ ลายดอกไม้

ภาพที่ 345 ชาม เขียนลายดำใต้เคลือบใส ทะเบียน SP#072 และ SP#153

ภาพที่ 346 ขาม ทะเบียน SP#113 และทะเบียน SP#125

- งานทรงสูง ทะเบียน SP#129 ทาน้ำดินสีขาว น้ำเคลือบและลวดลายชำรุด แต่ก้นจานด้านในยังเห็นร่องรอยการเขียนลายปลาตัวเดียว ก้นจานด้านในมีรอยขากี่ 5 ขา รูปร่างของจานไม่ปิด เบี้ยวชำรุดจากการเผา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.9 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร ก้นเชิงสูง 1 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร เนื้อดินสีน้ำตาลแดง จำนวน 1 ชิ้น หนัก 1,160 กรัม และงานทรงสูง ทะเบียน SP#130 ทาน้ำดินสีขาว น้ำเคลือบและลวดลายชำรุด แต่ก้นจานด้านในยังเห็นร่องรอยการเขียนลายปลาตัวเดียว และก้นจานด้านในมีรอยขากี่ 5 ขา รูปร่างของจานไม่ปิด เบี้ยวชำรุดจากการเผา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.1 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร ก้นเชิงสูง 0.8 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร เนื้อดินสีน้ำตาลแดง จำนวน 1 ชิ้น หนัก 920 กรัม (ภาพที่ 347)

- งานทรงสูง ทะเบียน SP#103 ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายดำได้เคลือบใส ก้นจานด้านในเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย ภายในเส้นวงกลมขนาน และก้นจานด้านในมีรอยขากี่ 5 ขา ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ตัวจานด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 8.8 เซนติเมตร สูง 5.7 เซนติเมตร ก้นเชิงสูง 1 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร เนื้อดินสีเทา จำนวน 1 ชิ้น หนัก 800 กรัม (ภาพที่ 348)

- งานทรงสูง ทะเบียน SP#131 ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายดำได้เคลือบใส ก้นจานด้านในเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น และก้นจานด้านในมีรอยขากี่ 5 ขา ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ตัวจานด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.7 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร ก้นเชิงสูง 1 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร เนื้อดินสีน้ำตาลแดง จำนวน 1 ชิ้น หนัก 920 กรัม (ภาพที่ 349)

- งานทรงสูง ทะเบียน SP#144 ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายดำได้เคลือบใส ก้นจานด้านในเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น และก้น

งานด้านในมีรอยขากี่ 5 ขา ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ตัวงานด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น รูปร่างของงานบิดเบี้ยวชำรุดจากการเผา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.8 เซนติเมตร สูง 6.5 เซนติเมตร ก้นเชิงสูง 1 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร เนื้อดินสีน้ำตาลแดง จำนวน 1 ชิ้น หนัก 1,020 กรัม (ภาพที่ 350)

- งานทรงสูง ทะเบียน SP#158 ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายดำได้เคลือบใส ก้นงานด้านในเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น และก้นงานด้านในมีรอยขากี่ 5 ขา ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ตัวงานด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น รูปร่างของงานบิดเบี้ยวชำรุดจากการเผา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9.5 เซนติเมตร สูง 5.7 เซนติเมตร ก้นเชิงสูง 0.7 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร เนื้อดินสีเทา จำนวน 1 ชิ้น หนัก 600 กรัม (ภาพที่ 351)

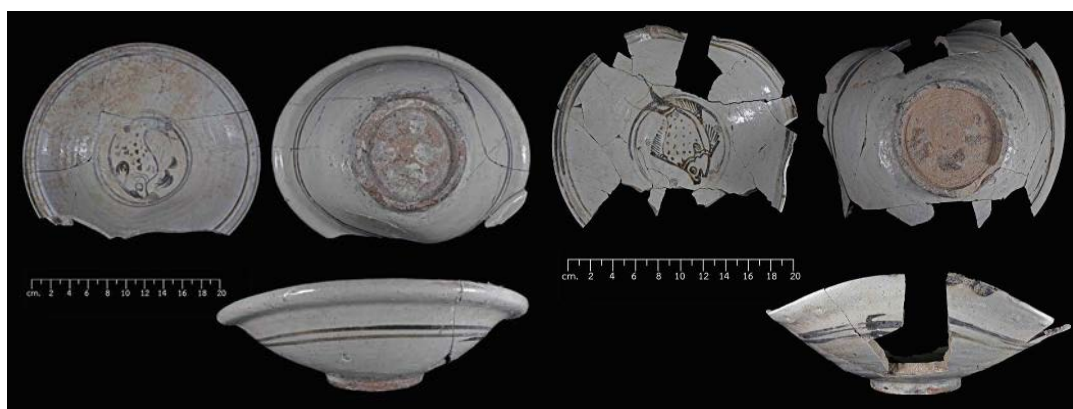
- งานทรงสูง ทะเบียน SP#164 ทาน้ำดินสีขาว เขียนลายดำได้เคลือบใส ก้นงานด้านในเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในเส้นวงกลมขนาน และก้นงานด้านในมีรอยขากี่ 5 ขา ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ตัวงานด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น รูปร่างของงานบิดเบี้ยวชำรุดจากการเผา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร ก้นเชิงสูง 0.6 เซนติเมตร หนา 0.8 เซนติเมตร เนื้อดินสีเทา จำนวน 1 ชิ้น หนัก 1,240 กรัม (ภาพที่ 351)

ภาพที่ 347 งานทรงสูง น้ำเคลือบและลวดลายชำรุด ทะเบียน SP#129 และ ทะเบียน SP#130

ภาพที่ 348-349 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว ทะเบียน SP#103 และทะเบียน SP#131

ภาพที่ 350-351 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว ทะเบียน SP#144 และ ทะเบียน SP#158

ภาพที่ 352 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว ทะเบียน SP#164

2.14 เตาหมายเลข สท.14

ตั้งอยู่ในแนวแกนเดียวกันกับเตาหมายเลข สท.8 โดยอยู่ห่างมาทางทิศตะวันออกประมาณ 30 เมตร และอยู่ห่างจากเตาหมายเลข สท.13 มาทางทิศใต้ประมาณ 70 เมตร ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก โดยหันปากเตาทางทิศตะวันออก และปล่องเตาตั้งอยู่ด้านตะวันตก แต่ไม่ปรากฏปล่องเตา ตั้งอยู่บนเนินถมสูงกว่าพื้นดินประมาณ 1 เมตร การวางผังหลุมชุดเตาหมายเลข 14 วางคลุมเตาแบบสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 10x10 เมตร เป็นการชุดแต่งโดยการชุดลอกดินภายในเตา และนอกเนินเตาออก เพื่อให้เห็นแนวขอบเขตเตาชัดเจนขึ้น (ภาพที่ 353)

เตาหมายเลข สท.14 เป็นเตาประทุน หรือเตาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านแนวนอน (Cross-draft kiln type) ขนาดของเตา คือ เตามีความยาวจากปากช่องใส่ไฟไปจนถึงด้านท้ายของเตาประมาณ 7.50 เมตร ความกว้างของเตา 2.55 เมตร และปากเตา หรือช่องใส่ไฟมีขนาด 0.35 เมตร โดยเตาแบ่งออกเป็นส่วนใหญ่ๆ 3 ส่วน คือ ส่วนห้องเผาไหม้ ส่วนห้องวางภาชนะ และส่วนปล่อง บริเวณห้องเผาไหม้มีความยาวจากช่องใส่ไฟถึงผนังกันไฟประมาณ 3 เมตร ผนังกันไฟกว้าง 2.30 เมตร และสูงประมาณ 1 เมตร ระดับพื้นห้องเผาไหม้อยู่ต่ำกว่าระดับพื้นดินโดยรอบประมาณ 1 เมตร ตัวเตาหรือห้องวางภาชนะยาวประมาณ 4.30 เมตร ผนังบริเวณห้องวางภาชนะสูงประมาณ 0.75 เมตร ส่วนขนาดของอิฐโดยทั่วไปมีขนาดกว้าง 18 เซนติเมตร ยาว 32 เซนติเมตร และหนา 4 เซนติเมตร (ภาพที่ 354)

เตาหมายเลข สท.14 ภายหลังจากชุดแต่ง พบว่ามีการก่อสร้างซ้อนกัน 2 สมัย โดยพบผนังเตาด้านทิศเหนือ 2 แนว แต่ใช้ผนังเตา คั่นกันไฟ และช่องใส่ไฟร่วมกัน โดยช่องใส่ไฟมีขนาด 0.35 เมตร ก่ออิฐลดหลั่นแล้วใช้ดินเหนียวฉาบให้เป็นวงโค้งครึ่งวงกลม (ภาพที่ 355-356)

โบราณวัตถุที่พบ

พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 2,757 ชิ้น น้ำหนัก 224,899 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 175 ชิ้น น้ำหนัก 15,452 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 1,251 ชิ้น น้ำหนัก 91,430 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 800 ชิ้น น้ำหนัก 116,356 กรัม ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม จำนวน 21 ชิ้น น้ำหนัก 6,184 กรัม กระเบื้อง จำนวน 4 ชิ้น น้ำหนัก 595 กรัม และอื่นๆ จำนวน 4 ชิ้น น้ำหนัก 481 กรัม

โบราณวัตถุชิ้นสำคัญประกอบด้วย

- ชิ้นส่วนปากและลำตัวเนื้อกระเบื้อง (Porcelain) ทะเบียน SF#001 เขียนลายสีน้ำเงินผิวด้านนอกเขียนลายนกระเรียนในกรอบวงกลม มีร่องรอยการเขียนสีแดงแต่เลือนรางไปเกือบหมดแล้ว รัชสมัยเจียจิง (พ.ศ.2064-2110) ราชวงศ์หมิง ราวกลางพุทธศตวรรษที่ 21 จากแหล่งเตาจิ่งเต๋อเจิ้น มณฑลเจียงซี ประเทศจีน และก้นภาชนะเนื้อกระเบื้อง (Porcelain) ทะเบียน SF#004 เขียน

ลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ เป็นชิ้นส่วนภาชนะเครื่องปั้นดินเผาจีน สมัยราชวงศ์หมิง อายุราวกลางพุทธศตวรรษที่ 21 เช่นกัน (ภาพที่ 357)

- โบราณวัตถุที่เป็นส่วนประดับสถาปัตยกรรม พบจำนวนมากจากการขุดแต่งเตาแห่งนี้ ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นเตาที่ใช้ผลิตและเผาส่วนประดับสถาปัตยกรรม จำพวก มกร บราลี ลูกกรงราว ระเบียบง ครอบหัวแป (ภาพที่ 358) กระจิ่ง กระเบื้องมุงหลังคาเคลือบขาว ครกเนื้อแกร่งไม่เคลือบ ครกสังคโลกมีลวดลาย ฝาภาชนะเขียนลายดำใต้เคลือบใส ขามมีทั้งแบบเขียนลายและไม่เขียนลาย ใต้เคลือบใส (ภาพที่ 359)

ภาพที่ 353-354 เตาหมายเลข สท.14 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

ภาพที่ 355-356 เตาหมายเลข สท.14 หลังการขุดแต่ง พบการก่อสร้างซ้อนกัน 2 สมัย และช่องใส่ไฟ

ภาพที่ 357 ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง ราวกลางพุทธศตวรรษที่ 21

ภาพที่ 358 ชิ้นส่วนมกร บราลี ลูกกรงระเบียง และครอบหัวแป จากการขุดแต่งเตาหมายเลข สท.14

ภาพที่ 359 ตัวอย่างภาชนะที่พบจากการขุดแต่งเตาหมายเลข สท.14

2.15 เตาหมายเลข สท.15

ตั้งอยู่ถัดจากเตาหมายเลข สท.14 ไปทางทิศตะวันออกประมาณ 40 เมตร และอยู่ติดกับเนินด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของโบราณสถานวัดเตาทุเรียง เตาหมายเลข สท.15 ภายหลังการขุดแต่ง เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) ตั้งอยู่บนเนินมีความกว้าง 3.50 เมตร ยาว 4 เมตร และสูง 0.60 เมตร หน้าเตาหรือช่องใส่ไฟอยู่ทางทิศตะวันตก ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก โดยหันปากเตาทางทิศตะวันตก ขนาดเตากว้าง 1.80 เมตร ยาว 3.10 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.70 เมตร และความกว้างของปากเตา 0.45 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้าง 15 เซนติเมตร ยาว 25-30 เซนติเมตร และหนา 5 เซนติเมตร (ภาพที่ 360)

โบราณวัตถุที่พบ

พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 109 ชิ้น น้ำหนัก 10,623 กรัม โดยแยกออกเป็นเศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 4 ชิ้น น้ำหนัก 237 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 57 ชิ้น น้ำหนัก 4,444 กรัม กิ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 48 ชิ้น น้ำหนัก 5,942 กรัม และชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม จำนวน 3 ชิ้น น้ำหนัก 950 กรัม

ภาพที่ 360 เตาหมายเลข สท.15 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

2.16 เตาหมายเลข สท.16

ตั้งอยู่ถัดจากเตาหมายเลข สท.15 ไปทางทิศตะวันออกประมาณ 30 เมตร และตัวเตาตั้งอยู่มุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเนินดินโบราณสถานวัดเตาทุเรียง เตาหมายเลข สท.16 เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) ตั้งอยู่บนเนินมีความกว้าง 3.50 เมตร ยาว 4 เมตร และสูง 1.30 เมตร เป็นเตาที่ได้รับการบูรณะมาแล้ว ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก โดยหันปากเตาทางทิศตะวันออก ขนาดเตากว้าง 2.50 เมตร ยาว 4.20 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 1 เมตร และความกว้างของปากเตามีขนาด 0.70

เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้าง 18 เซนติเมตร ยาว 27 เซนติเมตร และหนา 6 เซนติเมตร (ภาพที่ 361)

โบราณวัตถุที่พบ

พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 5 ชั้น น้ำหนัก 2,488 กรัม โดยแยกออกเป็น กิ่งท่อ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 1 ชั้น น้ำหนัก 2,120 กรัม และชิ้นส่วนบราลี จำนวน 4 ชั้น น้ำหนัก 368 กรัม

ภาพที่ 361 เตาหมายเลข สท.16 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

2.17 เตาหมายเลข สท.17

ตั้งอยู่ถัดจากเตาหมายเลข สท.16 ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 20 เมตร เตาหมายเลข สท.17 เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) ตั้งอยู่บนเนินมีความกว้าง 4 เมตร ยาว 4 เมตร และสูง 0.70 เมตร เป็นเตาค้นพบใหม่ ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศเหนือ-ใต้ โดยหันปากเตาทางทิศใต้ ขนาดเตากว้าง 1.20 เมตร ยาว 1.60 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.50 เมตร ปากเตาไม่สมบูรณ์ ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้าง 13 เซนติเมตร ยาว 18 เซนติเมตร และหนา 4 เซนติเมตร (ภาพที่ 362)

ไม่พบโบราณวัตถุ จากการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 362 เตาหมายเลข สท.17 หลังการขุดแต่ง

2.18 เตาหมายเลข สท.18

เตาหมายเลข สท.18 (หมายเลขเดิม K.21) ตั้งอยู่ถัดจากเตาหมายเลข สท.17 ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 45 เมตร เป็นเตาตะแกรง ตั้งอยู่บนเนินมีความกว้าง 3.50 เมตร ยาว 4 เมตร และสูง 0.75 เมตร มีจำนวน 2 เตา โดยตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศตะวันออกเฉียง-ตะวันตก โดยปากเตาหันไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ เตาทั้งสองได้รับการบูรณะแล้ว เตาหมายเลข สท.18/1 เป็นเตาสภาพสมบูรณ์ ส่วนเตาหมายเลข สท.18 /2 สภาพไม่สมบูรณ์ โดยพบเพียงแนวผนังเตาเพียงด้านเดียว และมีการก่อสร้างผนังเตาซ้อนกัน 3 ชั้น (ภาพที่ 363)

เตาหมายเลข สท.18/1 กว้าง 1.90 เมตร ยาว 2.20 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.40 เมตร และความกว้างของปากเตามีขนาด 1.00 เมตร อิฐที่ใช้ก่อมีขนาดกว้าง 10 เซนติเมตร ยาว 18 เซนติเมตร และหนา 4 เซนติเมตร และเตาหมายเลข สท.18/2 พบแนวผนังเตาซ้อนกันสามชั้นซ้อนกัน เตามีความกว้าง 0.70 เมตร ยาว 1.75 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตาตั้งแต่ 5-25 เซนติเมตร ส่วนขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้าง 9 เซนติเมตร ยาว 12 เซนติเมตร และหนา 3 เซนติเมตร

ไม่พบโบราณวัตถุ จากการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 363 เตาหมายเลข สท.18 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

2.19 เตาหมายเลข สท.19

เตาหมายเลข สท.19 (หมายเลขเดิม K.20) ตั้งอยู่ถัดจากเตาหมายเลข สท.18 ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 20 เมตร เป็นเตาตะแกรง หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) เตาหมายเลข 20 เป็นเตาตะแกรง ตั้งอยู่บนเนินกว้าง 4.50 เมตร ยาว 5 เมตร และสูง 0.90 เมตร เป็นเตาที่ค้นพบใหม่ ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศตะวันออกเฉียง-ตะวันตก โดยปากเตาหันทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ขนาดเตากว้าง 1.80 เมตร ยาว 1.85 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.55 เมตร และความกว้างของปากเตามีขนาด 1 เมตร ส่วนขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้าง 14 เซนติเมตร ยาว 15 เซนติเมตร และหนา 3 เซนติเมตร (ภาพที่ 364)

โบราณวัตถุที่พบจากการขุดแต่ง พบก๊ท้อ 1 ชิ้น หนัก 169 กรัม และกึ่งบ้ำน้ำอ้อย 3 ชิ้น หนัก 366 กรัม

ภาพที่ 364 เตาหมายเลข สท.19 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่งทางโบราณคดี

2.20 เตาหมายเลข สท.20

เตาหมายเลข สท.20 (หมายเลขเดิม K.23) ตั้งอยู่ถัดจากเตาหมายเลข สท.19 ไปทางทิศตะวันออกเฉียงประมาณ 20 เมตร เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) ตั้งอยู่บนเนินกว้าง 4 เมตร ยาว 4 เมตร และสูง 1 เมตร เป็นเตาที่เคยได้รับการบูรณะมาแล้ว ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศตะวันออกเฉียง-ตะวันตก โดยหันปากเตาทางทิศตะวันออกเฉียง ขนาดเตากว้าง 1.90 เมตร ยาว 2.90 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.95 เมตร และความกว้างของปากเตา 0.30 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้าง 12 เซนติเมตร ยาว 20 เซนติเมตร และหนา 3 เซนติเมตร (ภาพที่ 365)

ไม่พบโบราณวัตถุ จากการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 365 เตาหมายเลข สท.20 หลังการขุดแต่ง

2.21 เตาหมายเลข สท.21

เตาหมายเลข สท.21 (หมายเลขเดิม K.22) ตั้งอยู่ถัดจากเตาหมายเลข สท.20 ไปทางทิศเหนือประมาณ 5 เมตร เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) ตั้งอยู่บนเนินมีความกว้าง 3 เมตร ยาว 3.50 เมตร และสูง 0.50 เป็นเตาที่เคยได้รับการบูรณะแล้ว ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก โดยหันปากเตาทางทิศตะวันตก ขนาดเตากว้าง 1.60 เมตร ยาว 3 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.45 เมตร และความกว้างของปากเตามีขนาด 0.50 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้าง 13 เซนติเมตร ยาว 14 เซนติเมตร และหนา 3 เซนติเมตร (ภาพที่ 366)

ไม่พบโบราณวัตถุ จากการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 366 เตาหมายเลข สท.21 หลังการขุดแต่ง

2.22 เตาหมายเลข สท.22

เตาหมายเลข สท.22 (หมายเลขเดิม K.24) ตั้งอยู่ถัดจากเตาหมายเลข สท.21 ไปทางทิศตะวันออกประมาณ 5 เมตร เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) ตั้งอยู่บนเนินมีความกว้าง 4 เมตร ยาว 4 เมตร และสูง 0.70 เมตร เป็นเตาที่เคยได้รับการบูรณะแล้ว ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศเหนือ-ใต้ โดยหันปากเตาทางทิศใต้ ขนาดเตากว้าง 2.50 เมตร ยาว 2.90 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.90 เมตร และความกว้างของปากเตามีขนาด 1 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้าง 13 เซนติเมตร ยาว 23 เซนติเมตร และหนา 5 เซนติเมตร (ภาพที่ 367)

ไม่พบโบราณวัตถุ จากการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 367 เตาหมายเลข 22 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

2.23 เตาหมายเลข สท.23

เตาหมายเลข สท.23 (หมายเลขเดิม K.25) ตั้งอยู่ถัดจากเตาหมายเลข สท.22 ไปทางทิศตะวันออกเฉียงประมาณ 20 เมตร เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) เป็นเตาที่เคยได้รับการบูรณะแล้ว ตั้งอยู่บนเนินที่มีขนาดกว้าง 2.50 เมตร ยาว 3.50 เมตร และสูง 0.50 เมตร มีเตาติดกัน 2 เตา จึงให้หมายเลขเป็นเตาหมายเลข สท. 25/1 ซึ่งตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของเนินเตา ตัวเตาตั้งในแนวทิศตะวันออกเฉียง-ตะวันตก โดยหันปากเตาทางทิศตะวันออกเฉียง ขนาดเตากว้าง 1.75 เมตร ยาว 2.40 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.14 เมตร และความกว้างของปากเตา 0.80 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้าง 13 เซนติเมตร ยาว 15 เซนติเมตร และหนา 4 เซนติเมตร และเตาหมายเลข สท.25/2 อยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงของเนินเตา ตัวเตาตั้งในแนวทิศตะวันออกเฉียง-ตะวันตก โดยหันปากเตาทางทิศตะวันออกเฉียง ขนาดเตากว้าง 1.30 เมตร ยาว 1.90 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.12 เมตร และความกว้างของปากเตา 1.75 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้าง กว้าง 14 เซนติเมตร ยาว 15 เซนติเมตร และหนา 5 เซนติเมตร (ภาพที่ 368)

ไม่พบโบราณวัตถุ จากการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 368 เตาหมายเลข สท.23 สภาพก่อนการขุดแต่ง ถ่ายภาพจากฝั่งตะวันออกเฉียง

2.24 เตาหมายเลข สท.24-26

เตาหมายเลข สท.24-26 (หมายเลขเดิม K.26) ตั้งอยู่ติดกับเตาหมายเลข สท.23 โดยอยู่ห่างมาทางด้านทิศใต้ประมาณ 1 เมตร เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) เป็นเตาที่เคยได้รับการบูรณะแล้ว ตั้งอยู่บนเนินที่มีขนาดกว้าง 2.50 เมตร ยาว 2.50 เมตร และสูง 0.50 เมตร มีเตาติดกัน 3 เตา ดังนี้ (ภาพที่ 369)

เตาหมายเลข สท.24 อยู่ทางด้านทิศใต้ของกลุ่มเตา ตัวเตาตั้งในแนวทิศตะวันออกเฉียงใต้-ตะวันตกเฉียงเหนือ โดยหันปากอยู่เตาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ขนาดเตากว้าง 1 เมตร ยาว 1.20 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.50-0.70 เมตร และความกว้างของปากเตามีขนาด 0.95 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้าง 12 เซนติเมตร ยาว 15 เซนติเมตร และหนา 3 เซนติเมตร

เตาหมายเลข สท.25 อยู่ทางด้านทิศเหนือของกลุ่มเตา ตัวเตาตั้งในแนวทิศตะวันออกเฉียงเหนือ-ตะวันตกเฉียงใต้ โดยปากเตาหันทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ขนาดเตากว้าง 1 เมตร ยาว 1.45 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.10 เมตร และความกว้างของปากเตามีขนาด 1 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้าง 14 เซนติเมตร ยาว 15 เซนติเมตร และหนา 5 เซนติเมตร

เตาหมายเลข สท.26 อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของกลุ่มเตา ตัวเตาตั้งในแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก โดยปากเตาหันไปทางทิศตะวันออก ขนาดเตากว้าง 1.35 เมตร ยาว 1.40 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.15 เมตร และความกว้างของปากเตามีขนาด 1 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้าง 10 เซนติเมตร ยาว 13 เซนติเมตร และหนา 5 เซนติเมตร

ไม่พบโบราณวัตถุ จากการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 369 เตาหมายเลข สท.24-26 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

2.27 เตาหมายเลข สท.27

เตาหมายเลข สท.27 (หมายเลขเดิม K.53) ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของกลุ่มเตาหมายเลข สท.23-26 โดยข้ามหนองปลาไหลหรือร่องปลาไหลไปทางทิศเหนือประมาณ 50 เมตร เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) เป็นเตาที่ขุดค้นพบใหม่ โดยพบอยู่ในบริเวณเนินเดียวกัน 2 เตา จึงให้หมายเลขเตา สท.27/1 ซึ่งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของ

กลุ่มเตา และเตาหมายเลข สท.27/2 ซึ่งอยู่ทางด้านทิศตะวันตก โดยมีระยะห่างของเตา 0.65 เมตร เตาทั้งสองตั้งอยู่บนเนินดินที่มีขนาดกว้าง 3 เมตร ยาว 3.50 เมตร และสูง 0.40 เมตร (ภาพที่ 370)

โดยเตาหมายเลข สท.27/1 ลักษณะเตาคัล้ายรูปวงรี เป็นการก่ออิฐรอบด้าน และก่ออิฐตรงแกนกลางตรงบริเวณปากเตา มีขนาดความกว้าง 1.20 เมตร ยาว 2 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.70 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้าง 15 เซนติเมตร ยาว 16 เซนติเมตร และหนา 5 เซนติเมตร

ส่วนเตาหมายเลข สท.27/2 มีลักษณะคล้ายรูปวงกลม มีขนาดความกว้าง 1.70 เมตร ยาว 1.75 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.50 เมตร และความกว้างของปากเตามีขนาด 0.30 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้างประมาณ 15 เซนติเมตร ยาว 25 เซนติเมตร และหนา 4 เซนติเมตร

โบราณวัตถุพบ เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) 7 ชิ้น หนัก 769 กรัม กิ่งบนน้ำอ้อย 1 ชิ้น หนัก 219 กรัม

ภาพที่ 370 เตาหมายเลข สท.27 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

2.28 เตาหมายเลข สท.28

เตาหมายเลข สท.28 (หมายเลขเดิม K.27) ตั้งอยู่ถัดจากเตาหมายเลข สท.27 ทางทิศตะวันออกเฉียงประมาณ 50 เมตร เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) เป็นเตาที่ขุดค้นพบใหม่ ตั้งอยู่บนเนินมีความกว้าง 2.50 เมตร ยาว 3 เมตร และสูง 0.90 เมตร ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศเหนือ-ใต้ โดยหันปากเตาทางทิศใต้ ขนาดเตากว้าง 2.10 เมตร ยาว 3.10 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.50 เมตร และความกว้างของปากเตามีขนาด 0.90 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้าง 12 เซนติเมตร ยาว 16 เซนติเมตร และหนา 3 เซนติเมตร (ภาพที่ 371)

โบราณวัตถุพบ เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) 9 ชิ้น หนัก 327 กรัม

ภาพที่ 371 เตาหมายเลข สท.28 สภาพก่อนและการขุดแต่ง

2.29 เตาหมายเลข สท.29

เตาหมายเลข สท.29 (หมายเลขเดิม K.28) ตั้งอยู่ถัดจากเตาหมายเลข สท.28 มาทางทิศใต้ประมาณ 45 เมตร โดยข้ามหนองปลาไหลหรือร่องปลาไหลกลับมาในแนวแกนคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวงตามเดิม ซึ่งเป็นที่ตั้งเดียวกับกลุ่มเตาหมายเลข สท.23-26 ซึ่งตั้งอยู่ห่างมาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 10 เมตร เป็นบ่อหมักดิน หรือบ่อเตรียมดิน มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ซึ่งเคยได้รับการบูรณะแล้ว ก่อด้วยดินดิบขนาดหนา 7 เซนติเมตร ก่อและฉาบด้วยดินเหนียว ตั้งอยู่บนเนินดินที่มีความลาดเอียงเล็กน้อย ความสูงของเนินประมาณ 0.30 เมตร โดยผนังบ่อด้านทิศใต้ก่อสูงกว่าด้านทิศเหนือ มีความสูงจากพื้นบ่อหมักประมาณ 70-75 เซนติเมตร ในขณะที่ด้านทิศเหนือสูงประมาณ 45 เซนติเมตร ผนังด้านทิศตะวันออกยาว 2.50 เมตร ผนังด้านทิศตะวันตกยาว 2.65 เมตร ผนังด้านทิศเหนือยาว 2.90 เมตร และผนังด้านทิศใต้ยาว 3.10 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้บูรณะมีขนาดความกว้าง 14 เซนติเมตร ยาว 28 เซนติเมตร และหนา 5 เซนติเมตร (ภาพที่ 372)

ไม่พบโบราณวัตถุ จากการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 372 เตาหมายเลข สท.29 สภาพก่อนและการขุดแต่ง

2.30 เตาหมายเลข สท.30

ตั้งอยู่ติดกับเตาหมายเลข สท.29 ทางด้านตะวันออก (หมายเลขเดิม K.29) เป็นเตาตะกรับ เคยได้รับการบูรณะแล้ว ตั้งอยู่บนเนินมีความกว้าง 6 เมตร ยาว 6 เมตร และสูง 0.50 เมตร มีจำนวน 3 เตา (ภาพที่ 373) ดังนี้

เตาหมายเลข สท.30/1 ซึ่งอยู่ทางด้านทิศเหนือของเนิน ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศเหนือ-ใต้ โดยหันปากเตาทางทิศเหนือ ขนาดเตากว้าง 1.70 เมตร ยาว 2.70 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.25 เมตร และความกว้างของปากเตามีขนาด 0.25 เมตร

เตาหมายเลข สท.30/2 เป็นเตาซ้อนกัน 2 ชั้น ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศเหนือ-ใต้ โดยหันปากเตาทางทิศเหนือ เตาชั้นนอกสุดมีขนาดเตากว้าง 2 เมตร ยาว 3.60 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.50 เมตร และความกว้างของปากเตามีขนาด 0.50 เมตร เตาชั้นในสุดมีขนาดกว้าง 1.40 เมตร ยาว 1.80 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.23 เมตร และความกว้างของปากเตามีขนาด 0.23 เมตร และเหนือเตาขึ้นไปมีการก่อแนวอิฐยาวเหนือเตา ยาวประมาณ 1.90 เมตร

เตาหมายเลข สท.30/3 ซึ่งอยู่ทางด้านทิศใต้ของเนิน ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศเหนือ-ใต้ โดยหันปากเตาทางทิศเหนือ ขนาดเตากว้าง 1.40 เมตร ยาว 1.80 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.24 เมตร โดยมีการก่อแนวอิฐตรงกลางเตามีขนาดกว้าง 0.10 เมตร และยาว 1.50 เมตร และสูง 0.13 เมตร นอกจากเตาที่ปรากฏรูปทรงชัดเจนในบริเวณเดียวกันยังปรากฏแนวอิฐของเตาเพิ่มเติมแต่ไม่สมบูรณ์อยู่ไม่พบโบราณวัตถุ จากการขุดแต่งทางโบราณคดี

ติดกับเตาหมายเลข สท.30/2 โดยแนวอิฐมีความยาวประมาณ 1.85 เมตร สูง 0.14 เมตร ไม่พบโบราณวัตถุ จากการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 373 เตาหมายเลข สท.30 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

2.31 เตาหมายเลข สท.31

เตาหมายเลข สท.31 (หมายเลขเดิม K.31) ตั้งอยู่ถัดจากเตาหมายเลข สท.30 มาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 10 เมตร โดยตั้งอยู่บนคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) เป็นเตาที่เคยได้รับการบูรณะแล้ว ตั้งอยู่บนเนินมีความกว้าง 2.50 เมตร ยาว 3 เมตร และสูง 0.60 เมตร ตัว

เตาตั้งอยู่ในแนวทิศเหนือ-ใต้ โดยหันปากเตาทางทิศใต้ ขนาดเตากว้าง 1.70 เมตร ยาว 3.10 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.80 เมตร และความกว้างของปากเตามีขนาด 0.50 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้าง 13 เซนติเมตร ยาว 16 เซนติเมตร และหนา 3 เซนติเมตร (ภาพที่ 374)

ไม่พบโบราณวัตถุ จากการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 374 เตาหมายเลข สท.31 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

2.32 เตาหมายเลข สท.32

เตาหมายเลข สท.32 (หมายเลขเดิม K.32) ตั้งอยู่ถัดจากเตาหมายเลข สท.31 มาทางทิศตะวันออกประมาณ 2 เมตร โดยตั้งอยู่บนคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) เป็นเตาที่เคยได้รับการบูรณะแล้ว ตั้งอยู่บนเนินมีความกว้าง 2.50 เมตร ยาว 3 เมตร และสูง 0.60 เมตร ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก โดยหันปากเตาทางทิศตะวันออก ขนาดเตากว้าง 1.65 เมตร ยาว 2.45 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.65 เมตร และความกว้างของปากเตามีขนาด 0.80 เมตร ส่วนขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้าง 13 เซนติเมตร ยาว 20 เซนติเมตร และหนา 4 เซนติเมตร (ภาพที่ 375)

ไม่พบโบราณวัตถุ จากการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 375 เตาหมายเลข สท.32 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

2.33 เตาหมายเลข สท.33

เตาหมายเลข สท.33 (หมายเลขเดิม K.30) ตั้งอยู่ถัดจากเตาหมายเลข สท.32 ไปทางทิศเหนือประมาณ 5 เมตร โดยตั้งอยู่บนชายเนินคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) เป็นเตาที่เคยได้รับการบูรณะแล้ว มีจำนวน 2 เตา โดยเตาหมายเลข สท.33/1 มีขนาดใหญ่กว่า และเตาหมายเลข สท.33/2 ตั้งอยู่ห่างกัน 0.70 เมตร และตั้งอยู่บนเนินเตาที่มีขนาดกว้าง 4 เมตร ยาว 5 เมตร และสูง 0.60 เมตร (ภาพที่ 376) ดังนี้

เตาหมายเลข สท.33/1 วางตัวอยู่ในแนวทิศเหนือ-ใต้ โดยปากเตาอยู่ทางทิศเหนือ มีขนาดใหญ่ และมีรูปทรงคล้ายเกือกม้า โดยอิฐที่ก่อมีการฉาบด้วยปูน เตามีขนาดความกว้าง 3.70 เมตร ยาว 4.70 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.70 เมตร และความกว้างของปากเตามีขนาด 2 เมตร และมีการแบ่งช่องเตาภายในออกเป็น 3 ช่อง โดยระยะห่างของช่องแต่ละช่องคือประมาณ 0.70 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมี 2 ขนาด ขนาดแรก กว้าง 14 เซนติเมตร ยาว 15 เซนติเมตร และหนา 4 เซนติเมตร และขนาดที่สอง กว้าง 14 เซนติเมตร ยาว 26 เซนติเมตร และหนา 4 เซนติเมตร

เตาหมายเลข สท.33/2 วางตัวอยู่ในแนวทิศเหนือ-ใต้ โดยปากเตาอยู่ทางทิศเหนือ มีขนาดเล็กกว่าเตาหมายเลข สท.33/1 และรอบผนังเตาไม่สมบูรณ์ มีขนาดความกว้างเตา 2.05 เมตร ยาว 2.20 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.15 เมตร และปากเตาไม่สมบูรณ์เช่นกัน ภายในเตามีการก่อแนวอิฐขึ้นตรงกลาง มีขนาดกว้าง 0.30 เมตร และยาว 1.25 เมตร โดยขนาดอิฐที่ใช้ก่อในเตานี้มี 2 ขนาด ขนาดแรก กว้าง 12 เซนติเมตร ยาว 14 เซนติเมตร และหนา 4 เซนติเมตร และขนาดที่สอง กว้าง 14 เซนติเมตร ยาว 28 เซนติเมตร และหนา 4 เซนติเมตร

ไม่พบโบราณวัตถุ จากการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 376 เตาหมายเลข สท.33 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

2.34 เตาหมายเลข สท.34

เตาหมายเลข สท.34 (หมายเลขเดิม K.33-34) ตั้งอยู่ถัดจากเตาหมายเลข สท.33 ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 10 เมตร โดยตั้งอยู่บนชายเนินคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง เป็นเตาตะแกรง หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) เป็นเตาที่เคยได้รับการบูรณะแล้ว มีจำนวน 2 เตา (ภาพที่ 377) ดังนี้

เตาหมายเลข สท.34/1 (หมายเลขเดิม K.33) เป็นเตาตะแกรง หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) เป็นเตาที่เคยได้รับการบูรณะแล้ว ตั้งอยู่บนเนินเตามีความกว้าง 2 เมตร ยาว 2.50 เมตร และสูง 1.10 เมตร ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศเหนือ-ใต้ โดยหันปากเตาทางทิศเหนือ ขนาดเตากว้าง 1.25 เมตร ยาว 2.60 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.50 เมตร และความกว้างของปากเตามีขนาด 0.28 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้าง 14 เซนติเมตร ยาว 20 เซนติเมตร และหนา 4 เซนติเมตร

เตาหมายเลข สท.34/2 (หมายเลขเดิม K.34) เป็นเตาตะแกรง หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) เป็นเตาที่เคยได้รับการบูรณะแล้ว ตั้งอยู่ใกล้กันกับเตาหมายเลข สท.34/1 โดยห่างกันประมาณ 0.70 เมตร ตั้งอยู่บนเนินเตามีความกว้าง 2 เมตร ยาว 3 เมตร และสูง 1.10 เมตร ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศเหนือ-ใต้ โดยหันปากเตาทางทิศเหนือ ขนาดเตากว้าง 2.10 เมตร ยาว 3.10 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.65 เมตร และความกว้างของปากเตามีขนาด 0.50 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้าง 13 เซนติเมตร ยาว 14 เซนติเมตร และหนา 3 เซนติเมตร

โบราณวัตถุพบ เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) 6 ชิ้น หนัก 269 กรัม กิ่งบนน้ำอ้อย 1 ชิ้น หนัก 110 กรัม

ภาพที่ 377 เตาหมายเลข สท.34 สภาพหลังการขุดแต่ง

2.35 เตาหมายเลข สท.35

เตาหมายเลข สท.35 (หมายเลขเดิม K.35/1) ตั้งอยู่ถัดจากเตาหมายเลข สท.34 ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 10 เมตร โดยตั้งอยู่บนคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) เคยได้รับการบูรณะแล้ว ตั้งอยู่บนเนินเตาที่กว้าง 4 เมตร ยาว 4 เมตร และสูง 0.90 เมตร ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศตะวันออกเฉียง-ตะวันตก โดยหันปากเตาทางทิศตะวันตก มีขนาดความกว้าง 1.40 เมตร ยาว 2.90 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.85 เมตร และความกว้างของปากเตามีขนาด 0.25 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมี 2 ขนาด ขนาดแรก กว้าง 14 เซนติเมตร ยาว 15 เซนติเมตร และหนา 4 เซนติเมตร และขนาดที่สอง กว้าง 13 เซนติเมตร ยาว 23 เซนติเมตร และหนา 4 เซนติเมตร (ภาพที่ 378)

ไม่พบโบราณวัตถุ จากการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 378 เตาหมายเลข สท.35 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

2.36 เตาหมายเลข 36 (สท.36)

เตาหมายเลข สท.36 (หมายเลขเดิม K.35/2) ตั้งอยู่ถัดจากเตาหมายเลข สท.35 ไปทางทิศใต้ประมาณ 7.5 เมตร โดยตั้งอยู่บนคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) เคยได้รับการบูรณะแล้ว ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศตะวันออกเฉียง-ตะวันตก โดยหันปากเตาทางทิศตะวันออกเฉียง มีขนาดความกว้าง 1.10 เมตร ยาว 2 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.45 เมตร และความกว้างของปากเตามีขนาด 0.30 เมตร และขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาด กว้าง 14 เซนติเมตร ยาว 15 เซนติเมตร และหนา 3 เซนติเมตร (ภาพที่ 379)

โบราณวัตถุพบ เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) 3 ชิ้น หนัก 835 กรัม

ภาพที่ 379 เตาหมายเลข สท.36 สภาพก่อนการขุดแต่ง เตาขนาดเล็กที่อยู่ปลายเนินดิน

2.37 เตาหมายเลข สท.37

เตาหมายเลข สท.37 (หมายเลขเดิม K.37) ตั้งอยู่ถัดจากเตาหมายเลข สท.36 ไปทางทิศตะวันออกเฉียงประมาณ 5 เมตร โดยตั้งอยู่บนคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) เคยได้รับการบูรณะแล้ว ตั้งอยู่บนเนินเตากว้าง 3 เมตร ยาว 4 เมตร และสูง 0.60 เมตร ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศตะวันออกเฉียง-ตะวันตก โดยหันปากเตาทางทิศตะวันตก ขนาดเตากว้าง 1.50 เมตร ยาว 2.80 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.65 เมตร และความกว้างของปากเตามีขนาด 0.45 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้าง 13 เซนติเมตร ยาว 16 เซนติเมตร และหนา 3 เซนติเมตร (ภาพที่ 380)

ไม่พบโบราณวัตถุ จากการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 380 เตาหมายเลข สท.37 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

2.38 เตาหมายเลข สท.38

เตาหมายเลข สท.38 (หมายเลขเดิม K.39) ตั้งอยู่ถัดจากเตาหมายเลข สท.37 ไปทางทิศตะวันออกเฉียงประมาณ 15 เมตร โดยตั้งอยู่บนคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) เป็นเตาที่ได้รับการบูรณะแล้ว ตั้งอยู่บนเนินเตากว้าง 4 เมตร ยาว 4 เมตร และสูง 0.60 เมตร ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศตะวันออกเฉียง-ตะวันตก โดยหันปากเตาทางทิศตะวันตก ขนาดเตากว้าง 1.85 เมตร ยาว 3.20 เมตร

ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.60 เมตร และความกว้างของปากเตามีขนาด 0.30 เมตร ผนังด้านหนึ่งของเตาล้อมพังลง ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้าง 14 เซนติเมตร ยาว 23 เซนติเมตร และหนา 4 เซนติเมตร (ภาพที่ 381)

ไม่พบโบราณวัตถุ จากการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 381 เตาหมายเลข สท.38 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

2.39 เตาหมายเลข สท.39

เตาหมายเลข สท.39 (หมายเลขเดิม K.40) ตั้งอยู่ถัดจากเตาหมายเลข สท.38 ไปทางทิศตะวันออกประมาณ 10 เมตร โดยตั้งอยู่บนคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) เป็นเตาที่ได้รับการบูรณะแล้ว ตั้งอยู่บนเนินเตากว้าง 4 เมตร ยาว 4 เมตร และสูง 0.45 ตั้งอยู่ในแนวทิศเหนือ-ใต้ โดยหันปากเตาทางทิศใต้ ขนาดเตากว้าง 1.60 เมตร ยาว 2 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.50 เมตร และความกว้างของปากเตามีขนาด 0.50 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมี 2 ขนาด ขนาดแรก กว้าง 14 เซนติเมตร ยาว 22 เซนติเมตร และหนา 4 เซนติเมตร และขนาดที่สอง กว้าง 14 เซนติเมตร ยาว 15 เซนติเมตร และหนา 4 เซนติเมตร (ภาพที่ 382)

ไม่พบโบราณวัตถุ จากการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 382 เตาหมายเลข สท.39 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

2.40 เตาหมายเลข สท.40

เตาหมายเลข สท.40 (หมายเลขเดิม K.42) ตั้งอยู่ถัดจากเตาหมายเลข สท.39 ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 10 เมตร โดยตั้งอยู่บนคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) เป็นเตาที่ได้รับการบูรณะแล้ว ตั้งอยู่บนเนินเตากว้าง 3.50 เมตร ยาว 5 เมตร และสูง 0.60 เมตร ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศตะวันออกเฉียง-ตะวันตก โดยหันปากเตาทางทิศตะวันตก ขนาดเตากว้าง 1.85 เมตร ยาว 2.70 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.40 เมตร และความกว้างของปากเตามีขนาด 0.45 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมี 2 ขนาด ขนาดแรก กว้าง 13 เซนติเมตร ยาว 22 เซนติเมตร และหนา 4 เซนติเมตร และขนาดที่สอง กว้าง 15 เซนติเมตร ยาว 18 เซนติเมตร และหนา 4 เซนติเมตร (ภาพที่ 383)

ไม่พบโบราณวัตถุ จากการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 383 เตาหมายเลข สท.40 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

2.41 เตาหมายเลข สท.41

เตาหมายเลข สท.41 (หมายเลขเดิม K.43) ตั้งอยู่บนเนินเตาเดียวกันกับเตาหมายเลข สท.40 โดยอยู่ถัดไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 1 เมตร ซึ่งเนินเตาดังกล่าวตั้งอยู่บนคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวงอีกชั้นหนึ่ง เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) เป็นเตาที่ได้รับการบูรณะแล้ว ตั้งอยู่บนเนินเตากว้าง 3.50 เมตร ยาว 5 เมตร และสูง 0.60 เมตร ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศเหนือ-ใต้ โดยหันปากเตาทางทิศใต้ ขนาดเตากว้าง 1.35 เมตร ยาว 2.40 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.45 เมตร และความกว้างของปากเตา 0.30 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้าง 13 เซนติเมตร ยาว 14 เซนติเมตร และหนา 3 เซนติเมตร (ภาพที่ 384)

ไม่พบโบราณวัตถุ จากการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 384 เตาหมายเลข สท.41 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

2.42 เตาหมายเลข สท.42

เตาหมายเลข สท.42 (หมายเลขเดิม K.41) ตั้งอยู่ถัดจากเตาหมายเลข สท.41 ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 5 เมตร โดยตั้งอยู่บนคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง เป็นเตาตะแกรง หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) เป็นเตาที่ได้รับการบูรณะแล้ว ตั้งอยู่บนเนินเตากว้าง 4 เมตร ยาว 4 เมตร และสูง 0.80 เมตร ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศตะวันออกเฉียง-ตะวันตก โดยหันปากเตาทางทิศตะวันตก ขนาดเตากว้าง 2 เมตร ยาว 2.50 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.35 เมตร และความกว้างของปากเตา 0.55 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้าง 14 เซนติเมตร ยาว 15 เซนติเมตร และหนา 4 เซนติเมตร (ภาพที่ 385)

ไม่พบโบราณวัตถุ จากการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 385 เตาหมายเลข สท.42 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

2.43 เตาหมายเลข สท.43

เตาหมายเลข สท.43 (หมายเลขเดิม K.50) ตั้งอยู่นอกคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง โดยตั้งอยู่บริเวณใกล้กับอุโบสถวัดสังฆาวาส ห่างออกมาทางทิศใต้ประมาณ 40 เมตร และตั้งอยู่ถัดจากเตาหมายเลข สท.42 ข้ามหนองปลาไหล หรือร่องปลาไหลไปทางทิศเหนือประมาณ 200 เมตร เป็นเตาตะแกรง หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) ตั้งอยู่บนเนินเตากว้าง 4 เมตร ยาว 5 เมตร และสูง 0.80 เมตร เป็นเตาค้นพบใหม่ ตัวเตาตั้งอยู่ในแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก โดยหันปากเตาทางทิศตะวันตก ขนาดเตากว้าง 1.80 เมตร ยาว 3 เมตร ความลึกจากผนังเตาถึงพื้นเตา 0.70 เมตร และความกว้างของปากเตา 0.60 เมตร ขนาดอิฐที่ใช้ก่อมีขนาดความกว้าง 14 เซนติเมตร ยาว 20 เซนติเมตร และหนา 4 เซนติเมตร (ภาพที่ 386)

ไม่พบโบราณวัตถุ จากการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 386 เตาหมายเลข สท.43 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

2.44 เตาหมายเลข สท.44

เตาหมายเลข สท.44 (หมายเลขเดิม K.54) ตั้งอยู่นอกคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง โดยตั้งอยู่บริเวณใกล้กับอุโบสถวัดสังฆาวาส ห่างออกมาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 150 เมตร และตั้งอยู่ถัดจากเตาหมายเลข สท.42 ข้ามหนองปลาไหล หรือร่องปลาไหลไปทางทิศเหนือประมาณ 120 เมตร ตั้งอยู่กลุ่มเตาเดียวกันกับเตาหมายเลข สท.45 และ สท.46 เตาหมายเลข สท.44 เป็นเตาตะแกรง หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) เคยค้นพบแล้ว แต่ยังไม่ได้รับการบูรณะ เตามีขนาดกว้าง 1 เมตร ยาว 3.1 เมตร สูง 0.75 เมตร เนินเตาขนาด กว้าง 5 เมตร ยาว 7 เมตร สูง 1 เมตร (ภาพที่ 387)

จากการขุดแต่งพบกระดูกเคลือบเขียวเขียนลายสีดำ 1 ชิ้น

ภาพที่ 387 เตาหมายเลข สท.44 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

2.45 เตาหมายเลข สท.45

เตาหมายเลข สท.45 (หมายเลขเดิม K.55) ตั้งอยู่นอกคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง โดยตั้งอยู่บริเวณใกล้กับอุโบสถวัดสังฆาวาส ห่างออกมาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ประมาณ 160 เมตร และตั้งอยู่ถัดจากเตาหมายเลข สท.42 ข้ามหนองปลาไหล หรือร่องปลาไหลไปทางทิศเหนือประมาณ 120 เมตร ตั้งอยู่กลุ่มเตาเดียวกันกับเตาหมายเลข สท.44 และ สท.46 โดยห่างจากเตาหมายเลข สท.44 ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 10 เมตร เตาหมายเลข สท.45 เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) เคยค้นพบแล้ว แต่ยังไม่ได้รับการบูรณะ เตามีขนาดกว้าง 2.15 เมตร ยาว 3.75 เมตร สูง 0.8 เมตร เนินเตาขนาด กว้าง 6.5 เมตร ยาว 7 เมตร สูง 1 เมตร (ภาพที่ 388)

ไม่พบโบราณวัตถุ จากการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 388 เตาหมายเลข สท.45 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

2.46 เตาหมายเลข สท.46

เตาหมายเลข สท.46 (หมายเลขเดิม K.56) ตั้งอยู่นอกคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง โดยตั้งอยู่บริเวณใกล้กับอุโบสถวัดสังฆาวาส ห่างออกมาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ประมาณ 165 เมตร และตั้งอยู่ถัดจากเตาหมายเลข สท.42 ข้ามหนองปลาไหล หรือร่องปลาไหลไปทางทิศเหนือประมาณ 110 เมตร ตั้งอยู่กลุ่มเตาเดียวกันกับเตาหมายเลข สท.44 และ สท.45 โดยห่างจากเตาหมายเลข สท.45 ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ 20 เมตร และห่างจากเตาหมายเลข สท.454 ไปทางทิศใต้ประมาณ 20 เมตร เตาหมายเลข สท.46 เป็นเตาตะกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) เคยค้นพบแล้ว แต่ยังไม่ได้รับการบูรณะ เตามีขนาดกว้าง 1.65 เมตร ยาว 3.3 เมตร สูง 1.25 เมตร เนินเตาขนาด กว้าง 6 เมตร ยาว 7 เมตร สูง 1.4 เมตร (ภาพที่ 389)

ไม่พบโบราณวัตถุ จากการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 389 เตาหมายเลข สท.46 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

2.47 เตาหมายเลข สท.47

เตาหมายเลข สท.47 (หมายเลขเดิม K.57) ตั้งอยู่บนคันดินด้านทิศใต้ของวัดพระพายหลวง โดยตั้งอยู่บริเวณใกล้กับโบราณสถานวัดหนองปรือ และโบราณสถานวัดเนินร้อนทอง เป็นเตาประทุนหรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวนอน (Cross-draft kiln type) หันหน้าไปทางทิศใต้ สภาพเตาภายหลังการขุดแต่งทางโบราณคดี มีสภาพไม่ค่อยสมบูรณ์ มีความยาวจากปล่องระบายควันจนถึงบริเวณที่คาดว่าจะเป็ปากเตาประมาณ 9.50 เมตร ความกว้างของผนังเตาประมาณ 3 เมตร ส่วนของปากเตามีสภาพเสียหายมาก ระยะห่างระหว่างห้องใส่ไฟจนถึงผนังกันไฟประมาณ 3 เมตร ผนังกันไฟมีความกว้างประมาณ 3 เมตร สูงประมาณ 1 เมตร ส่วนบริเวณห้องวางภาชนะมีความยาว 5.40 เมตร สูง 0.40 เมตร บริเวณปล่องระบายควันนั้นมีความกว้างผ่านศูนย์กลาง 1.30 เมตร อิฐที่ใช้ก่อเป็นปล่องระบายควันเป็นอิฐทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดกว้าง 13 เซนติเมตร ยาว

23 เซนติเมตร หนา 6 เซนติเมตร อิฐที่ใช้ก่อผนังเตา กว้าง 15 เซนติเมตร ยาวประมาณ 26 เซนติเมตร และหนา 5 เซนติเมตร (ภาพที่ 390)

โบราณวัตถุที่พบ

พบหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งหมด 1,017 ชิ้น น้ำหนัก 64,690 กรัม โดยแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 2 ชิ้น น้ำหนัก 114 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 372 ชิ้น น้ำหนัก 12,457 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 497 ชิ้น น้ำหนัก 46,633 กรัม กระเบื้องดินเผา จำนวน 126 ชิ้น หนัก 4,438 ชิ้น ส่วนประดับสถาปัตยกรรม จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 126 กรัม และอื่นๆ จำนวน 19 ชิ้น หนัก 922 กรัม

โบราณวัตถุชิ้นสำคัญประกอบด้วย

- กิ่งบัวอ้อย มีสัญลักษณ์รูปคล้ายตัว T กี้ห้าเหลี่ยม ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) ทรงชาม ทาน้ำดินสีขาวขาว เต็มใบ จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 271 กรัม และภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) ทรงชาม ทาน้ำดินสีขาวขาว ไม่เขียนลาย ครึ่งใบ จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 473 กรัม (ภาพที่ 391)

ภาพที่ 390 เตาหมายเลข สท.47 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

ภาพที่ 391 ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) ทรงชาม ทาน้ำดินสีขาวขาว เต็มใบ

2.48 เตาหมายเลข สท.48

เตาหมายเลข สท.48 (หมายเลขเดิม K.58) ตั้งอยู่บนคันดินด้านทิศใต้ของวัดพระพายหลวง โดยตั้งอยู่บริเวณใกล้กับโบราณสถานวัดเนินร้อนทองห่างไปทางทิศตะวันออกประมาณ 100 เมตร และห่างจากเตาหมายเลข สท.47 ไปทางทิศตะวันตกประมาณ 250 เมตร เตาหมายเลข สท.48 เป็นเตาตระกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) ที่มีสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ และมีลักษณะรูปแบบแตกต่างจากเตาอื่นๆ ลักษณะเตาเป็นเตาสี่เหลี่ยมผืนผ้ามีช่องใส่ไฟ 2 ช่อง วางตัวตามแนวตะวันออก-ตะวันตก เตาหันหน้าไปทางทิศตะวันออก บริเวณห้องวางภาชนะดินเผาเป็นห้องสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดกว้าง 1.70 เมตร ยาว 2.70 เมตร โดยใช้อิฐขนาดกว้าง 15 เซนติเมตร ยาว 24 เซนติเมตร หนา 4 เซนติเมตร ก่อเป็นผนังเตา มีความลึกประมาณ 0.80 เมตร และใช้ดินทำเป็นแนวสำหรับใช้รองการเผาภาชนะซึ่งพบ 2 แนว กว้างประมาณ 0.30 เมตร ยาว 2 เมตร สูง 0.15 เมตร และทั้งสองแนวห่างกัน 0.35 เมตร เป็นลักษณะของดินที่ถูกความร้อนจนแข็งตัว และบริเวณด้านหน้าของเตา (ด้านตะวันออก) พบการนำดินมาก่อเป็นปากเตา โดยเป็นลักษณะของเนินดินแบบครึ่งวงกลม และตรงกลางทำช่องสามเหลี่ยมไว้ 2 ช่อง ความสูงรวมของปากเตาประมาณ 1 เมตร และกว้าง 1.70 เมตร เท่าขนาดความกว้างของเตา และบริเวณช่องใส่ไฟที่ทำเป็นสามเหลี่ยมสูงประมาณ 0.60 เมตร กว้าง 0.30 เมตร (ภาพที่ 392)

ไม่พบโบราณวัตถุ จากการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาพที่ 392 เตาหมายเลข สท.48 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

2.49 เตาหมายเลข สท.49

เตาหมายเลข สท.49 (หมายเลขเดิม K.52) ตั้งอยู่บริเวณคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง กลุ่มบริเวณเดียวกันกับเตาหมายเลข สท.1-3 และโบราณสถานวัดต้นแจง โดยตั้งอยู่ห่างจากเตาหมายเลข สท.3 ไปทางทิศเหนือประมาณ 40 เมตร เป็นเตาตระกรับ หรือเตาเผาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวขึ้น (Up-draft kiln type) ที่ค้นพบใหม่ อยู่ในแนวแกนทิศ

ตะวันออก-ตะวันตก ปากเตาหันไปทางด้านทิศตะวันออก ขนาดกว้าง 2 เมตร ยาว 3.5 เมตร สูง 0.6 เมตร (ภาพที่ 393)

จากการขุดแต่งพบโบราณวัตถุ ประเภท กิ่งน้ำอ้อย และกี๋ท่อ

ภาพที่ 393 เตาหมายเลข สท.49 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

2.50 เตาหมายเลข สท.50

เตาหมายเลข สท.50 เป็นเตาที่ค้นพบใหม่ ตั้งอยู่บริเวณคันดินด้านทิศตะวันตกของ วัดพระพายหลวง ใกล้กับโบราณสถานวัดต้นแจง โดยตั้งอยู่ห่างมาทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ 100 เมตร และอยู่ห่างจากโบราณสถานวัดร้าง น.17 (วัดร่องสะแก) ซึ่งเป็นวัดที่ตั้งอยู่กึ่งกลางคันดินด้านทิศตะวันตกของวัดพระพายหลวง ไปทางทิศเหนือประมาณ 100 เมตร

ภายหลังการขุดแต่งทางโบราณคดี พบว่าเป็นบ่อหมักดิน หรือบ่อเตรียมดิน รูปทรงสี่เหลี่ยม (คล้ายกับบ่อหมักดิน หมายเลข สท.29) ขนาดกว้าง 3.5 เมตร ยาว 4 เมตร ผนังบ่อสูงประมาณ 1 เมตร (ภาพที่ 394)

ภาพที่ 394 เตาหมายเลข สท.50 สภาพก่อนและหลังการขุดแต่ง

3. สรุปแหล่งเตาทุเรียงภายหลังการดำเนินงานทางโบราณคดี พ.ศ.2559-2560

ภายหลังการดำเนินงานทางโบราณคดีให้หมายเลขเตาเมืองสุโขทัย (สท.) จำนวน 50 หมายเลข โดยมีจำนวนเตาและบ่อหมักรวมทั้งหมด 61 เตา แบ่งออกเป็น เตาประทุนจำนวน 9 เตา เตาตะกรับทรงกลมจำนวน 48 เตา เตาตะกรับทรงสี่เหลี่ยม 2 เตา และบ่อหมักดินรูปสี่เหลี่ยม 2 บ่อ สรุปดังตารางดังนี้ (ตารางที่ 25) (ภาพที่ 395) (แผนผังที่ 6) และ (ดูภาคผนวก : แผนผังแหล่งเตาทุเรียงหลังการขุดแต่ง)

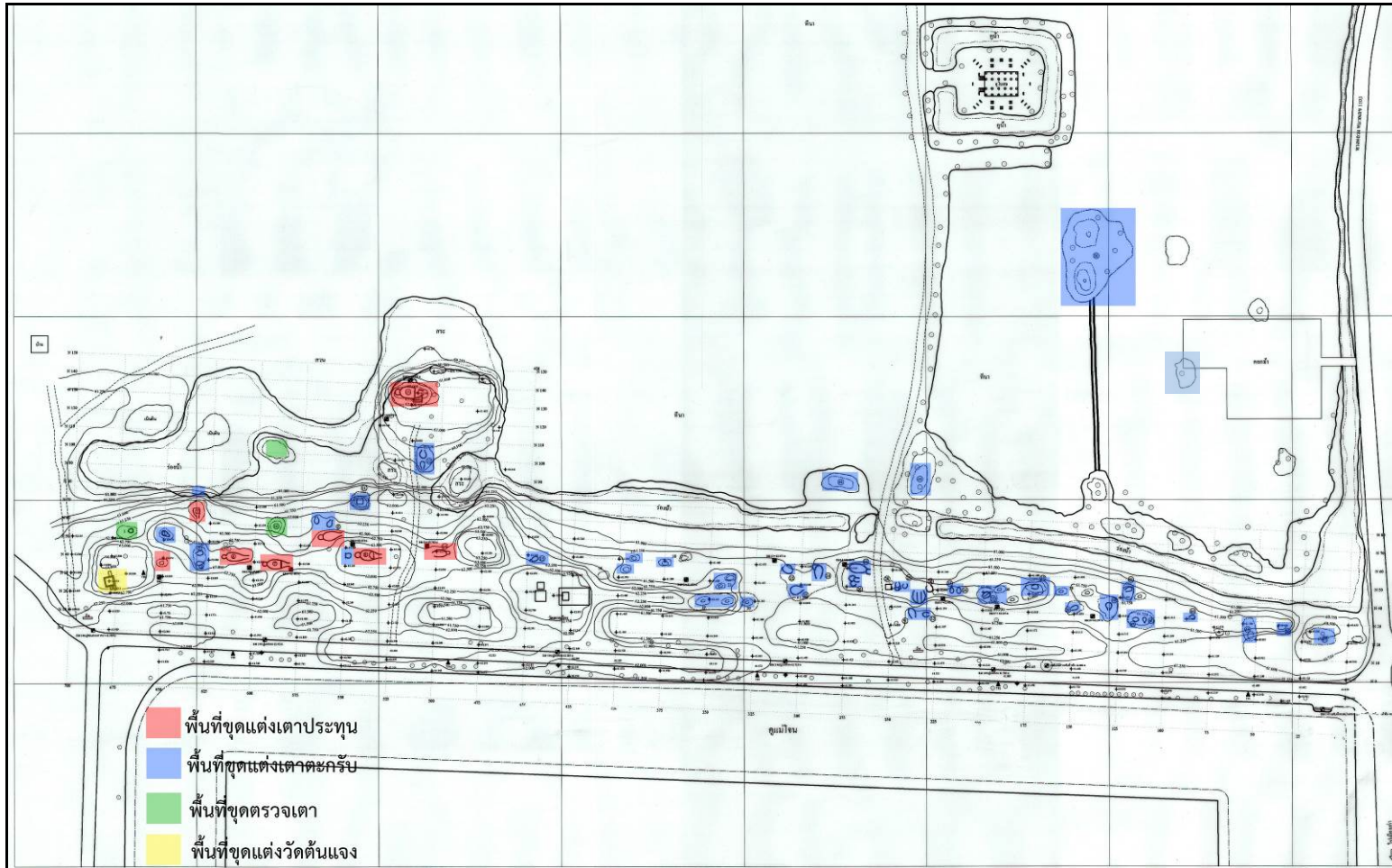
ตารางที่ 25 ตารางสรุปหมายเลข และจำนวนเตาเมืองสุโขทัย

เตาหมายเลข (สท.)	ประเภทเตา	ขนาด (เมตร)		ที่ตั้ง	หมายเหตุ	
		กว้าง	ยาว			
1	ประทุน	2.5	10	คันดินด้านทิศเหนือของวัด พระพายหลวง		
2	ตะกรับ	2	3.5			
3	ประทุน	3	10			
4	4	ตะกรับ	2		3	มีจำนวน 2 เตา
	4/1	ตะกรับ	-		1	
5	5	ตะกรับ	2		4	มีจำนวน 2 เตา
	5/1	ตะกรับ	-		2.5	
6	ประทุน	2.5	9			
7	ประทุน	2.5	9			
8	8	ประทุน	2.5		8	มีจำนวน 2 เตา
	8/1	ตะกรับ	2		2.5	
9	ประทุน	2.5	9			
10	ตะกรับ	2	3			
11	ตะกรับสี่เหลี่ยม	2	3			
12	12/1	ตะกรับ	2.5		3	มีจำนวน 2 เตา
	12/2	ตะกรับ	2		3.5	
13	ประทุน	3	10			
14	ประทุน	2.5	7			
15	ตะกรับ	2	3			
16	ตะกรับ	2.5	4			
17	ตะกรับ	1	1.5			
18	18/1	ตะกรับ	2		2	มีจำนวน 2 เตา
	18/2	ตะกรับ	1		1.75	
19	ตะกรับ	2	2			
20	ตะกรับ	2	3			
21	ตะกรับ	1.5	3			
22	ตะกรับ	2.5	3			
23	23/1	ตะกรับ	2	2.5	มีจำนวน 2 เตา	
	23/2	ตะกรับ	1.5	2		

24		ตะกรับ	1	1		
25		ตะกรับ	1	1.5		
26		ตะกรับ	1.5	1.5		
27	27/1	ตะกรับ	1	2		มีจำนวน 2 เตา
	27/2	ตะกรับ	1.5	2		
28		ตะกรับ	2	3		
29		ป้อหมักดิน	2.5	3		สมบูรณ์
30	30/1	ตะกรับ	1.5	2.5		มีจำนวน 3 เตา
	30/2	ตะกรับ	2	3.5		
	30/3	ตะกรับ	1.5	2		
31		ตะกรับ	1.5	3		
32		ตะกรับ	1.5	2.5		
33	33/1	ตะกรับ	3.5	4.5		มีจำนวน 2 เตา
	33/2	ตะกรับ	2	2		
34	34/1	ตะกรับ	1.5	2.5		มีจำนวน 2 เตา
	34/2	ตะกรับ	2	3		
35		ตะกรับ	1.5	3		
36		ตะกรับ	1	2		
37		ตะกรับ	1.5	3		
38		ตะกรับ	2	3		
39		ตะกรับ	1.5	2		
40		ตะกรับ	2	2.5		
41		ตะกรับ	1.5	2.5		
42		ตะกรับ	2	2.5		
43		ตะกรับ	2	3	นอกคันดินด้านทิศเหนือของ วัดพระพายหลวง ใกล้กับ อุโบสถวัดสังฆาวาส	
44		ตะกรับ	1.5	3		
45		ตะกรับ	2.5	4		
46		ตะกรับ	2	3.5		
47		ประทุน	3	11	คันดินด้านทิศใต้ ของวัดพระพายหลวง	สมบูรณ์
48		ตะกรับสีเหลี่ยม	1.5	2.5		
49		ตะกรับ	-	3.5	คันดินด้านทิศเหนือ ของวัดพระพายหลวง	
50		ป้อหมักดิน	4	3.5	คันดินด้านทิศตะวันตก ของวัดพระพายหลวง	สมบูรณ์

ภาพที่ 395 แสดงที่ตั้งตำแหน่งเตาบริเวณคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง
 ดัดแปลงจาก www.googleearth.com เข้าถึงเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2561

แผนผังที่ 6 แสดงตำแหน่งเตาทูเรียง (เฉพาะพื้นที่บริเวณคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง) ภายหลังจากดำเนินงานทางโบราณคดี

บทที่ 5 การวิเคราะห์หลักฐานทางโบราณคดี

5.1 การวิเคราะห์หลักฐานประเภทเตา

5.1.1 ลักษณะทั่วไปของเตาเมืองสุโขทัย

ผลจากการดำเนินงานทางโบราณคดีที่ผ่านมา พบว่าลักษณะของเตาเผาภาชนะในกลุ่มเมืองเก่าสุโขทัยสามารถจำแนกได้เป็น 2 ชนิด ได้แก่ เตาประทุน (Cross-draft Kiln) และเตาตะกรับ (Updraft Kiln)¹ พบเช่นเดียวกับแหล่งเตาเมืองศรีสัชนาลัย แต่เตาเหล่านี้ล้วนเป็นเตาอิฐในพัฒนาการขั้นหลังสุดหรือเตาอิฐบนดินในระยะที่ 2 และ ระยะที่ 3 แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของวิทยาการด้านการผลิตเครื่องปั้นดินเผาพร้อมกับเตาเมืองศรีสัชนาลัย

เตาประทุน (Cross-draft Kiln)

เตาประทุนแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย เป็นเตาที่มีขนาดใหญ่ ใช้เทคนิคก่อสร้างที่มีความชำนาญสูง โดยไม่พบพัฒนาการสร้างเตามาตั้งแต่แรก แบ่งส่วนประกอบของเตาได้เป็น 3 ส่วน คือ

ห้องใส่ไฟ (Fire Box) อยู่ส่วนหน้าสุดของเตา ในระดับพื้นที่ต่ำสุด ส่วนใหญ่เป็นรูปครึ่งวงกลม มีขนาดกว้าง 2-2.5 เมตร ความยาวจากปากเตาถึงคันทันไฟ (Fire Wall) ประมาณ 2.5 เมตร คันทันไฟมีความสูงประมาณ 1-1.2 เมตร ลาดเอียงเข้าหาพื้นที่ด้านในเตา

ห้องบรรจุภาชนะ (Firing Chamber) เป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของเตา ใช้ประโยชน์ในการวางภาชนะที่จะเผา พื้นห้องใส่ไฟลาดเอียงประมาณ 10-15 องศา เพื่อให้ความร้อนไหลผ่านภาชนะได้อย่างเต็มที่ก่อนที่จะไหลสู่ปล่องไฟเพื่อออกสู่ภายนอกทางด้านหลังของเตา

---

¹ เตาเผาชนิดระบายความร้อนในแนวนอน (Cross-draught kiln / Cross - draught kiln) เป็นเตาเผาเครื่องปั้นดินเผาที่มีลักษณะหลังคาโค้งเป็นรูปประทุน มีทั้งที่สร้างด้วยดินดิบ และอิฐ แบ่งพื้นที่ภายในเตาเป็นสามส่วน ด้านหน้าเป็นที่ใส่ไฟ ตรงกลางเป็นที่วางเครื่องปั้นดินเผา หรือภาชนะที่จะเผา ตอนท้ายเป็นส่วนของปล่องไฟ โดยทำระดับพื้นของเตาให้สูงขึ้นเป็นมุมเงยประมาณ 14 องศา ไปหาปล่อง ความร้อนจากส่วนที่ใส่เชื้อเพลิงจะค่อย ๆ ไหลผ่านภาชนะที่เรียงอยู่ในเตาออกสู่ปากปล่อง เตาเผาชนิดนี้จะให้ความร้อนสูง ภาชนะที่ได้จะเป็นภาชนะเนื้อแกร่ง มีทั้งแบบเคลือบและไม่เคลือบ

เตาเผาชนิดระบายความร้อนในแนวขึ้น (Up-draught kiln / Up - draught kiln / Updraft kiln) เป็นเตาเผาเครื่องปั้นดินเผาที่มีลักษณะเตาเป็นรูปกลม รูปไข่ หรือรูปสี่เหลี่ยมมีทั้งที่สร้างด้วยดินเหนียว และอิฐ แบ่งเตาเป็นสองตอน โดยใช้แผ่นดินเหนียวรูปกลม รูปไข่ หรือรูปสี่เหลี่ยม ตามลักษณะของเตา เรียกว่า ตะกรับ ซึ่งเจาะรูกลมเล็ก ๆ คล้ายรังผึ้งทั่วทั้งแผ่น ตอนบนเป็นชั้นวางเครื่องปั้นดินเผา มีช่องใส่เชื้อเพลิงอยู่ทางตอนล่าง ความร้อนจากการเผาเชื้อเพลิงจะระบายขึ้นสู่ชั้นวางเครื่องปั้นดินเผาผ่านรูกลมเล็กๆ ที่ตะกรับเตา เตาเผาชนิดนี้จะให้ความร้อนไม่สูงนัก ภาชนะที่ได้เนื้อไม่แกร่ง หรือภาชนะไม่เคลือบ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน. กรมศิลปากร, ศัพทานุกรมโบราณคดี. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1997), 221-222.

ปล่องไฟ (Chimney) เตาที่เหลืออยู่มีความสูงประมาณ 1 เมตร มีลักษณะกลม เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1-1.2 เมตร ส่วนขนาดของเตานั้นมีความกว้างช่วงกลางเตาประมาณ 2.5-3 เมตร ยาวประมาณ 8-10 เมตร

จะเห็นได้ว่าลักษณะรูปร่างของเตาที่เมืองเก่าสุโขทัยนี้คล้ายคลึงกับเตาเมืองศรีสัชชาลัยหรือสุวรรณภูมิมาก นอกจากนี้รูปแบบการซ่อมแซมเตายังคล้ายคลึงกัน ดังเช่น พบการสร้างเตาใหม่อยู่ภายในเตาเดิม โดยอาศัยผนังของเตาเดิมที่เหลือเฉพาะขอบเป็นส่วนเสริมความแข็งแรงให้กับผนังเตาที่ก่อสร้างใหม่ที่อยู่ภายใน แต่ไม่พบการซ่อมแซมเตาด้วยการนำก๊อบมาเสริมแทนอิฐ

เตาตะกรับ (Up-draft Kiln)

แหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย สํารวจพบเตาตะกรับเป็นจำนวนมาก เตาตะกรับเหล่านี้คงใช้ประโยชน์เพื่อเผาภาชนะประเภทเนื้อไม่แกร่ง (Earthenware) หรือใช้เผาภาชนะในขั้นแรกก่อนที่จะนำมาตกแต่งเพื่อที่จะเผาอีกครั้ง การเผาในลักษณะเช่นนี้อาจเรียกว่าเผาดิบ (Biscuit Firing) ซึ่งจะช่วยให้ลดความเสียหายของภาชนะจากการเผา เพราะได้คัดภาชนะที่เสียหายจากการเผาในครั้งแรกออกก่อนในขั้นหนึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่ความเสียหายเหล่านี้เกิดจากส่วนผสมของดินปั้นที่ผิดพลาด หรือภาชนะก่อนเผามีความชื้นมากเกินไป

ลักษณะของเตาตะกรับแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

ห้องบรรจุภาชนะ (Firing Chamber) เป็นส่วนที่อยู่ตอนบนสุดเหนือตะกรับ มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1-1.5 เมตร ใช้วางภาชนะเพื่อที่จะเผา แล้วใช้เศษภาชนะดินเผาวางสุมทับด้านบนอีกชั้นหนึ่ง เพื่อให้ความร้อนไหลผ่านกลุ่มภาชนะได้ช้าลง การเผาผลิตภัณฑ์ในปัจจุบันอาจใช้แกลบหรือขี้เถ้าสุมทับภาชนะแทน เพื่อที่จะให้ผิวภาชนะเปลี่ยนเป็นสีดำ

ส่วนประกอบสำคัญของเตาตะกรับที่แบ่งระหว่างห้องบรรจุภาชนะกับห้องใส่ไฟที่อยู่ด้านล่างคือ ตะกรับ สร้างด้วยดินเหนียวเป็นแผ่นกลมขนาดใหญ่ หนาโดยเฉลี่ย 10 เซนติเมตร เจาะรูกลมเป็นจำนวนมาก เพื่อให้ความร้อนไหลผ่านจากด้านล่างสู่ห้องบรรจุภาชนะด้านบน ตะกรับจะมีแกนค้ำอยู่เบื้องล่างภายในพื้นที่ห้องใส่ไฟ เพื่อรับน้ำหนักของแผ่นตะกรับและภาชนะที่วางเผาอยู่ด้านบน

ห้องใส่ไฟ (Fire Box) ใช้เป็นบริเวณสุมเชื้อเพลิงเพื่อให้ความร้อนลอยขึ้นสู่ด้านบน ห้องใส่ไฟมีช่องใส่เชื้อเพลิงยื่นออกมาด้านหน้า เพื่อที่จะใส่เชื้อเพลิงได้สะดวกและกันความร้อนในเตาให้ไหลสู่ด้านบนได้มากขึ้น ส่วนปากช่องใส่ไฟกว้างประมาณ 50 เซนติเมตร ความยาวประมาณ 1 เมตร

5.1.2 เตาทุเรียงเมืองสุโขทัยหลังการดำเนินงานทางโบราณคดี

ผลการดำเนินงานขุดแต่งทางโบราณคดีของโครงการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย พ.ศ.2559-2560 ขุดแต่งพบเตาและบ่อหมักดินรวมทั้งหมดจำนวน 61 เตา แต่ให้หมายเลขเตาเผาแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย จำนวน 50 หมายเลข² (ภาคผนวก ก : แผนผัง

² สท. หมายถึง เมืองสุโขทัย ดังนั้น เตาหมายเลข สท.1 หมายถึง เตาเมืองสุโขทัย หมายเลข 1

แหล่งเตาทุเรียงหลังการขุดแต่งทางโบราณคดี) โดยแยกออกเป็น เตาตั้งอยู่บริเวณคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง มีจำนวน 58 เตา (เตาประทุน 8 เตา เตาตะกรับทรงกลม 48 เตา เตาตะกรับสี่เหลี่ยม 1 เตา และบ่อหมักดินรูปสี่เหลี่ยม 1 บ่อ) เตาตั้งอยู่บริเวณคันดินด้านทิศใต้ของวัดพระพายหลวง (บริเวณเนินร้อนทอง) จำนวน 2 เตา (เตาประทุน 1 เตา และเตาตะกรับสี่เหลี่ยม 1 เตา) และตั้งอยู่บริเวณคันดินด้านทิศตะวันตกของวัดพระพายหลวง เป็นบ่อหมักดินรูปสี่เหลี่ยม 1 บ่อ

ดังนั้นแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย ปัจจุบันมี 50 หมายเลข จำนวน 61 เตา โดยแยกเป็น เตาเผาแบบประทุนจำนวน 9 เตา เตาตะกรับทรงกลมจำนวน 48 เตา บ่อหมักดินรูปสี่เหลี่ยม 2 บ่อ และเตาตะกรับสี่เหลี่ยม 2 เตา (ตารางที่ 26-27) (แผนภูมิที่ 1)

ตารางที่ 26 ตารางสรุปขนาดและที่ตั้งเตา

เตาหมายเลข (สท.)	ประเภทเตา	ขนาด (เมตร)		ที่ตั้ง	หมายเหตุ
		กว้าง	ยาว		
1	ประทุน	2.5	10	คันดินด้านทิศเหนือของวัด พระพายหลวง	
2	ตะกรับ	2	3.5		
3	ประทุน	3	10		
4	4 ตะกรับ	2	3		มีจำนวน 2 เตา
	4/1 ตะกรับ	-	1		
5	5 ตะกรับ	2	4		มีจำนวน 2 เตา
	5/1 ตะกรับ	-	2.5		
6	ประทุน	2.5	9		
7	ประทุน	2.5	9		
8	8 ประทุน	2.5	8		มีจำนวน 2 เตา
	8/1 ตะกรับ	2	2.5		
9	ประทุน	2.5	9		
10	ตะกรับ	2	3		
11	ตะกรับสี่เหลี่ยม	2	3		
12	12/1 ตะกรับ	2.5	3		มีจำนวน 2 เตา
	12/2 ตะกรับ	2	3.5		
13	ประทุน	3	10		
14	ประทุน	2.5	7		
15	ตะกรับ	2	3		
16	ตะกรับ	2.5	4		
17	ตะกรับ	1	1.5		
18	18/1 ตะกรับ	2	2	มีจำนวน 2 เตา	
	18/2 ตะกรับ	1	1.75		
19	ตะกรับ	2	2		
20	ตะกรับ	2	3		

21		ตะกรับ	1.5	3	
22		ตะกรับ	2.5	3	
23	23/1	ตะกรับ	2	2.5	มีจำนวน 2 เต่า
	23/2	ตะกรับ	1.5	2	
24		ตะกรับ	1	1	
25		ตะกรับ	1	1.5	
26		ตะกรับ	1.5	1.5	
27	27/1	ตะกรับ	1	2	มีจำนวน 2 เต่า
	27/2	ตะกรับ	1.5	2	
28		ตะกรับ	2	3	
29		ป่อหมักดิน	2.5	3	สมบูรณ์
30	30/1	ตะกรับ	1.5	2.5	มีจำนวน 3 เต่า
	30/2	ตะกรับ	2	3.5	
	30/3	ตะกรับ	1.5	2	
31		ตะกรับ	1.5	3	
32		ตะกรับ	1.5	2.5	
33	33/1	ตะกรับ	3.5	4.5	มีจำนวน 2 เต่า
	33/2	ตะกรับ	2	2	
34	34/1	ตะกรับ	1.5	2.5	มีจำนวน 2 เต่า
	34/2	ตะกรับ	2	3	
35		ตะกรับ	1.5	3	
36		ตะกรับ	1	2	
37		ตะกรับ	1.5	3	
38		ตะกรับ	2	3	
39		ตะกรับ	1.5	2	
40		ตะกรับ	2	2.5	
41		ตะกรับ	1.5	2.5	
42		ตะกรับ	2	2.5	
43		ตะกรับ	2	3	
44		ตะกรับ	1.5	3	
45		ตะกรับ	2.5	4	
46		ตะกรับ	2	3.5	
47		ประทุน	3	11	คันดินด้านทิศใต้
48		ตะกรับสี่เหลี่ยม	1.5	2.5	ของวัดพระพายหลวง
49		ตะกรับ	-	3.5	คันดินด้านทิศเหนือ
50		ป่อหมักดิน	4	3.5	ของวัดพระพายหลวง

นอกคันดินด้านทิศเหนือของ
วัดพระพายหลวง ใกล้กับ
อุโบสถวัดสังฆาวาส

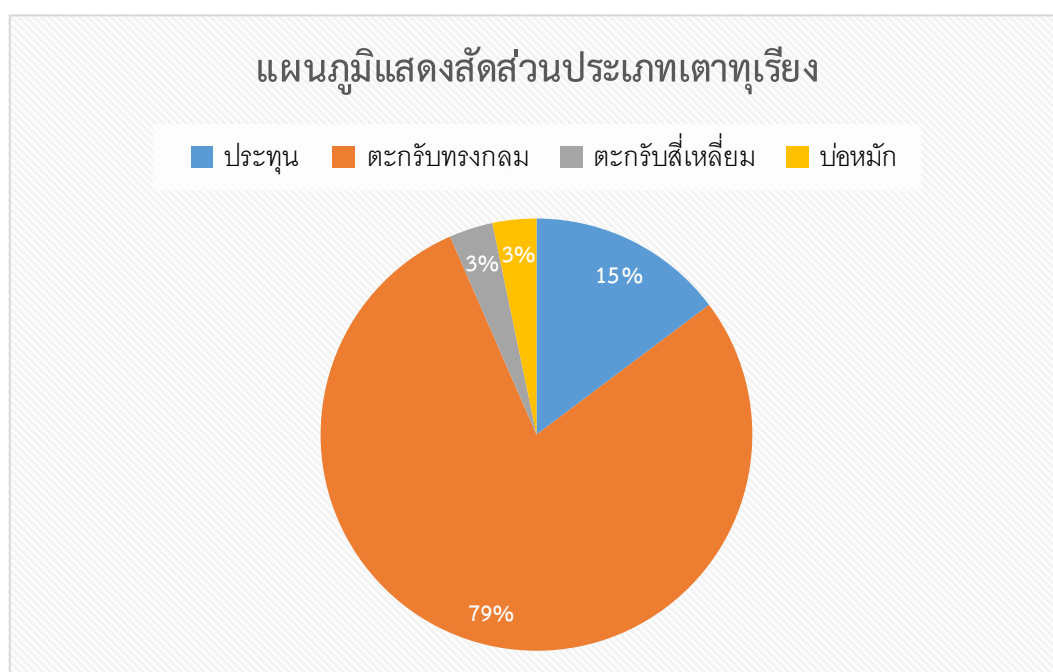
สมบูรณ์

สมบูรณ์

ตารางที่ 27 แสดงสัดส่วนร้อยละของประเภทเตา

ตารางสัดส่วนร้อยละประเภทเตา			
ประเภทเตา	เตาสุโขทัยหมายเลข (สท.)	จำนวน (เตา)	ร้อยละ (%)
ประทุน	1, 3, 6, 7, 8, 9, 13, 14, 47	9	15
ตะกรับทรงกลม	2, 4, 4/1, 5, 5/1, 8/1, 10, 12/1, 12/2, 15, 16, 17, 18/1, 18/2, 19, 20, 21, 22, 23/1, 23/2, 24, 25, 26, 27/1, 27/2, 28, 30/1, 30/2, 30/3, 31, 32, 33/1, 33/2, 34/1, 34/2, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 49.	48	79
ตะกรับสี่เหลี่ยม	11,48	2	3
บ่อหมักดิน	29,50	2	3
รวม	50 หมายเลข	61 เตา	100

แผนภูมิที่ 1 แสดงสัดส่วนประเภทเตาทุเรียน

เทคนิคการก่อสร้างเตาประทุนเมืองเก่าสุโขทัย

ภายหลังการดำเนินงานทางโบราณคดี พบว่าแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัยมีเตาประทุนเป็นเตาหลักที่สำคัญ เตาที่เหลืออยู่จำนวน 9 เตา ประกอบด้วย เตาหมายเลข สท.1 เตาหมายเลข สท.3 เตาหมายเลข สท.6 เตาหมายเลข สท.7 เตาหมายเลข สท.8 เตาหมายเลข สท.9 เตาหมายเลข สท.13 เตาหมายเลข สท.14 และเตาหมายเลข สท.47 เตาประทุนเป็นเตาขนาดใหญ่ โดยชั้นฐานของเตาตั้งอยู่บนพื้นดินธรรมชาติ แล้วก่อผนังกำแพงเตาด้วยดินดิบซึ่งป็นเป็นก้อนขนาดความหนา 5-7 เซนติเมตร ก่อเป็นชั้นโดยรอบยาวจากขอบนอกของปล่องไฟถึงประตูเตาประมาณ 8-10 เมตร ส่วนกว้างที่สุดตรงผนังกันไฟ 2.5-3 เมตร ดังนั้นเตาประทุนจึงแบ่งออกเป็นส่วนใหญ่ๆ 3 ส่วน คือ ส่วนห้องเผาไหม้ ส่วนวางภาชนะ และส่วนปล่องไฟ บริเวณห้องเผาไหม้มีความยาวจากช่องใส่ไฟถึงคั่นกันไฟ 2.5-2.8 เมตร คั่นกันไฟก่อด้วยอิฐเพียงแผ่นเดียว หนา 0.14 เมตร สูง 1-1.5 เมตร ตั้งเอียงประมาณ 6 องศา

ภายหลังจากก่อผนังเตาโดยรอบแล้ว ช่างผู้สร้างเตาจึงเริ่มสร้างผนังกันไฟ โดยนำเอาเศษอิฐเศษก็รูปทรงกระบอก (หรือก็ท่อ) ก็แบบงบน้ำอ้อย และเศษกระเบื้องมุงหลังคาผสมกับดินถมลงไปภายในผนังกำแพง เพื่อยกระดับของชั้นที่วางภาชนะ ในขณะเดียวกันทางด้านนอกของเตาก็ใช้ดินผสมกับวัสดุดังกล่าว ถมเป็นเนินขึ้นมาจากขอบถึงส่วนของหลังคาเตา ซึ่งลักษณะเช่นนี้อาจมีจุดประสงค์เพื่อให้เตามีความระอุและเก็บความร้อนได้ดี ลักษณะของการเรียงอิฐส่วนที่เป็นผนังเตาตอนนี้ เรียงกันเป็นแนวยาวแบบอิฐต่ออิฐ ตั้งแต่ปากประตูเตาไปจนถึงแนวต่อระหว่างตอนวางภาชนะกับปล่องไฟ ซึ่งจะมีอิฐอีกชุดหนึ่งที่เรียงขวาง คือ เรียงหันสันด้านยาวออกอีก 2-3 แผ่น และต่อจากนั้นก็จะเป็นปล่องไฟ ซึ่งเรียงอิฐต่อกันเป็นวงกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางโดยเฉลี่ยประมาณ 1-1.2 เมตร และที่น่าสังเกตคือ เตาเกือบทั้งหมดจะให้ปล่องไฟอยู่ทางด้านทิศตะวันตก ยกเว้นเตาหมายเลข สท.3 และเตาหมายเลข สท.47 ที่ปล่องไฟอยู่ทางด้านทิศเหนือ

จากผนังกำแพงเตาขึ้นไปเป็นประทุนหลังคาเตา การเรียงอิฐจะเรียงเป็นแนวตั้งและโค้งไปจนถึงผนังของเตาอีกด้านหนึ่ง โดยเรียงให้เหลื่อมกันออกมาทีละน้อย เมื่อก่อผนังและประทุนเตาเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงใช้ดินเหนียวฉาบผนังเตาและคั่นกันไฟเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้กับเตา บางครั้งที่ผนังเตาจะมีน้ำยาเคลือบไหลเยิ้มลงมา น่าจะเกิดเพราะดินที่ใช้ทำอิฐและก็ถูกไฟร้อนจัดจนเริ่มเยิ้มจะละลาย แล้วเขม่าไฟและขี้เถ้าจากฟืนที่ใช้ทำเชื้อเพลิงปลิวไปผสมกับดินนั้น ทีละเล็กทีละน้อยบ่อยครั้งเข้าก็หนาขึ้นจนกลายเป็นลักษณะที่เหมือนเคลือบ เพราะน้ำยาเคลือบนั้นมีบ่อยครั้งที่ส่วนผสมเป็นดินเหนียวและขี้เถ้าฟืน ทั้งนี้ ขี้ตะกรันมีมากบริเวณห้องเผาไหม้และคั่นกันไฟ เพราะเป็นบริเวณที่ร้อนที่สุดของเตา เมื่อมาถึงที่วางภาชนะ ขี้ตะกรันที่ผนังก็บางลง เพราะบริเวณนี้ร้อนน้อยกว่าบริเวณห้องเผาไหม้ ดินจึงไม่เยิ้มออกมามาก และเมื่อมาถึงบริเวณปล่องไฟไม่มีตะกรันเลย เพราะบริเวณนี้เป็นจุดที่มีความร้อนน้อยที่สุด ดินที่ใช้ทำอิฐจึงไม่ละลาย ขี้เถ้าจึงผ่านไปไม่ติดอยู่ ถึงจะมีเขม่าติดอยู่บ้าง แต่ก็ไม่มีผลผสมทางเคมีกับอิฐผนัง จึงไม่เกิดตะกรันเหมือนบริเวณห้องเผาไหม้ บริเวณที่วางภาชนะเริ่ม

ตั้งแต่คั่นกันไปถึงปล่อง มีความยาวประมาณ 4.5-6 เมตร พื้นที่วางภาชนะนี้เอียงเป็นมุมประมาณ 10-15 องศา การทำพื้นเตาให้เอียงก็เพื่อให้ความร้อนไหลผ่านจากห้องเผาไหม้ไปออกทางปล่องได้สะดวก (ภาพที่ 396)

ภาพที่ 396 ภาพจำลองสันนิษฐานเตาประทุน แหล่งเตาศรีสังขาลย์ และเตาทูเรียมืองเก่าสุโขทัย
ที่มาภาพ : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สวรรคตวรนายก

ผลการขุดแต่งทางโบราณคดี สามารถจำแนกขนาดเตาประทุนได้ 3 กลุ่ม ดังนี้ (ตารางที่ 28 แผนภูมิที่ 2)

กลุ่มที่ 1 ขนาดกว้าง 2.5 เมตร ยาว 7-8 เมตร จำนวน 2 เตา ได้แก่ เตาหมายเลข สท.8 และ เตาหมายเลข สท.14

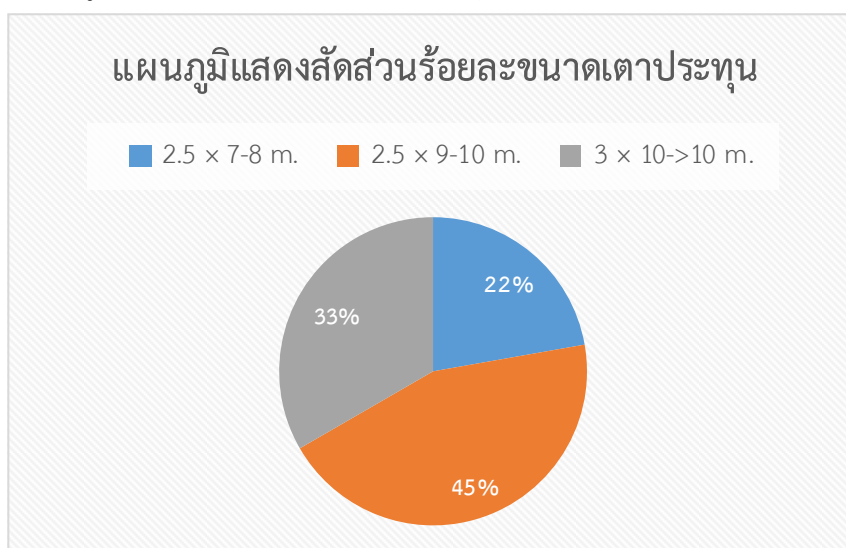
กลุ่มที่ 2 ขนาดกว้าง 2.5 เมตร ยาว 9-10 เมตร จำนวน 4 เตา ได้แก่ เตาหมายเลข สท.1 เตาหมายเลข สท.6 เตาหมายเลข สท.7 และเตาหมายเลข สท.9

กลุ่มที่ 3 ขนาดกว้าง 3 เมตร ยาว 10 เมตร ขึ้นไป จำนวน 3 เตา ได้แก่ เตาหมายเลข สท.3 เตาหมายเลข สท.13 และเตาหมายเลข สท.47

ตารางที่ 28 ตารางแสดงร้อยละของสัดส่วนเตาประทุน

ตารางสัดส่วนร้อยละขนาดเตาประทุน			
ขนาดเตา (ม.)	หมายเลขเตา (สท.)	จำนวน (เตา)	ร้อยละ (%)
2.5 x 7-8	8, 14	2	22
2.5 x 9-10	1, 6, 7, 9	4	45
3 x 10->10	3, 13, 47	3	33
รวม		9	100

แผนภูมิที่ 2 แผนภูมิแสดงร้อยละของสัดส่วนเตาประทุน

นอกจากนี้ยังสามารถจำแนกระดับความลึกจากผิวดินของห้องใส่ไฟ ซึ่งมีระดับที่แตกต่างกัน ดังนี้ (ตารางที่ 29)

กลุ่มที่ 1 เตาประทุนที่มีห้องใส่ไฟต่ำกว่าระดับดินทั่วไป 1.8-2 เมตร จำนวน 2 เตา ได้แก่ เตาหมายเลข สท.1 และเตาหมายเลข สท.9

กลุ่มที่ 2 เตาประทุนที่มีห้องใส่ไฟต่ำกว่าระดับดินทั่วไป 1-1.5 เมตร จำนวน 7 เตา ได้แก่ เตาหมายเลข สท.3 เตาหมายเลข สท.6 เตาหมายเลข สท.7 เตาหมายเลข สท.8 เตาหมายเลข สท.13 เตาหมายเลข สท.14 และเตาหมายเลข สท.47

ตารางที่ 29 ตารางแสดงการจำแนกระดับความลึกของห้องใส่ไฟ

กลุ่มที่	ระดับ (เมตร)	เตาหมายเลข สท.
1	1.8-2	1, 9
2	1-1.5	3, 6, 7, 8, 13, 14, 47

ขณะเดียวกันยังพบว่าการตั้งเตาส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนคันดินของวัดพระพายหลวง แต่ก็มีเตาประทุนบางเตาตั้งอยู่นอกแนวคันดินและอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าพื้นดินทั่วไป จำแนกได้ดังนี้ (ตารางที่ 30)

กลุ่มที่ 1 กลุ่มเตาประทุนที่ตั้งอยู่บนแนวคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง จำนวน 5 เตา ได้แก่ เตาหมายเลข สท.1 เตาหมายเลข สท.6 เตาหมายเลข สท.7 เตาหมายเลข สท.8 เตาหมายเลข สท.9 และเตาหมายเลข สท.14

กลุ่มที่ 2 กลุ่มเตาประทุนที่ตั้งอยู่นอกแนวคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง จำนวน 3 เตา ได้แก่ เตาหมายเลข สท.3 และเตาหมายเลข สท.13

กลุ่มที่ 3 กลุ่มเตาประทุนที่ตั้งอยู่บนแนวคันดินด้านทิศใต้ของวัดพระพายหลวง (บริเวณเนินร้อนทอง) จำนวน 1 เตา ได้แก่ เตาหมายเลข สท.47

ตารางที่ 30 ตารางแสดงตำแหน่งการตั้งเตาบนคันดิน

กลุ่มที่	ตำแหน่งที่ตั้ง	เตาหมายเลข สท.
1	กลุ่มเตาประทุนที่ตั้งอยู่บนแนวคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง	1, 6, 7, 8, 9, 14
2	กลุ่มเตาประทุนที่ตั้งอยู่นอกแนวคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง	3, 13,
3	กลุ่มเตาประทุนที่ตั้งอยู่บนแนวคันดินด้านทิศใต้ของวัดพระพายหลวง (บริเวณเนินร้อนทอง)	47

เตาประทุนของแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย จำนวน 9 เตา สามารถจำแนกลำดับการก่อสร้างได้ 2 ระยะ โดยพิจารณาจากระดับชั้นดินของการใช้งาน การทิ้งร้าง การก่อสร้างซ้อนทับ ความแตกต่างของภาชนะดินเผาที่พบ ดังนี้ (ตารางที่ 31)

กลุ่มเตาระยะเริ่มแรก ประกอบด้วย เตาหมายเลข สท.1 และเตาหมายเลข สท.9

กลุ่มเตาระยะหลัง ประกอบด้วย เตาหมายเลข สท.6 เตาหมายเลข สท.7 เตาหมายเลข สท.14 และเตาหมายเลข สท.47 จากนั้นระยะเวลาไม่ห่างกันมากนัก จึงได้ก่อสร้างเตาประทุนเพิ่มขึ้นอีก ได้แก่ เตาหมายเลข สท.3 เตาหมายเลข สท.8 และเตาหมายเลข สท.13

ตารางที่ 31 แสดงลำดับการก่อสร้างเตา

ลำดับการก่อสร้าง	ระดับความลึกของห้องใส่ไฟ (เมตร)	เตาหมายเลข สท.
กลุ่มเตาระยะเริ่มแรก	1.8-2	1, 9
กลุ่มเตาระยะหลัง	1-1.5	6, 7, 14, 47
		3, 8, 13

นอกจากนี้ เตาประทุนของแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย จำนวน 9 เตา ยังพบเตาตะกรับคู่กัน ดังนี้

เตาประทุน หมายเลข สท.1 คู่กันกับเตาตะกรับ หมายเลข สท.2
 เตาประทุน หมายเลข สท.3 คู่กันกับเตาตะกรับ หมายเลข สท.49
 เตาประทุน หมายเลข สท.6 คู่กันกับเตาตะกรับ หมายเลข สท.4
 เตาประทุน หมายเลข สท.7 คู่กันกับเตาตะกรับ หมายเลข สท.5
 เตาประทุน หมายเลข สท.8 คู่กันกับเตาตะกรับ หมายเลข สท.8/1
 เตาประทุน หมายเลข สท.9 คู่กันกับเตาตะกรับ หมายเลข สท.10
 เตาประทุน หมายเลข สท.13 คู่กันกับเตาตะกรับ หมายเลข สท.12
 เตาประทุน หมายเลข สท.14 คู่กันกับเตาตะกรับ หมายเลข สท.15
 เตาประทุน หมายเลข สท.47 ไม่พบเตาตะกรับคู่กัน

ทิศทางการวางแนวของเตาประทุนทั้ง 9 เตา ส่วนใหญ่ตั้งในแนวแกนทิศตะวันออก-ตะวันตก ตามแนวคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง แต่ก็มีบางเตาที่ตั้งในแนวแกนแตกต่าง ดังนี้ (ตารางที่ 32)

กลุ่มที่ 1 กลุ่มเตาตั้งในแนวแกนทิศตะวันออก-ตะวันตก ประกอบด้วย เตาหมายเลข สท.1 เตาหมายเลข สท.6 เตาหมายเลข สท.7 เตาหมายเลข สท.8 เตาหมายเลข สท.9 เตาหมายเลข สท.13 และเตาหมายเลข สท.14

กลุ่มที่ 2 กลุ่มเตาตั้งในแนวแกนทิศเหนือ-ใต้ ประกอบด้วย เตาหมายเลข สท.3 และเตาหมายเลข สท.47

ตารางที่ 32 แสดงทิศทางการวางแนวของเตาประทุน

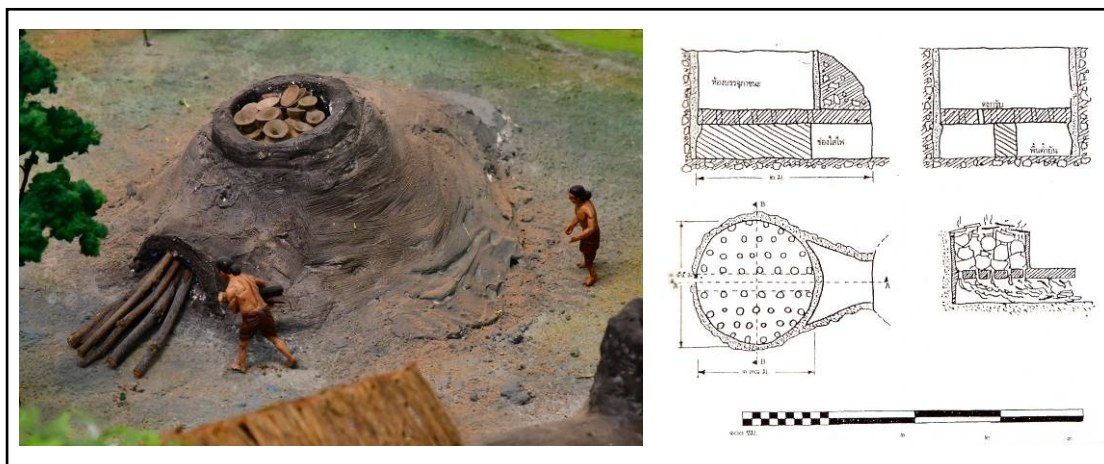
กลุ่มที่	ตำแหน่งที่ตั้ง	เตาหมายเลข สท.
1	กลุ่มเตาตั้งในแนวแกนทิศตะวันออก-ตะวันตก	1, 6, 7, 8, 9, 13, 14
2	กลุ่มเตาตั้งในแนวแกนทิศเหนือ-ใต้	3, 47

เทคนิคการก่อสร้างเตาตะกรับเมืองสุโขทัย

แหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย ส่วนใหญ่เป็นเตาประเภทนี้ โดยสภาพของเตาภายหลังการดำเนินงานทางโบราณคดีจะเหลืออยู่สูงกว่าระดับพื้นดินประมาณ 1 เมตร ส่วนใหญ่มีลักษณะกลม เส้นผ่าศูนย์กลางโดยเฉลี่ยประมาณ 1.70 เมตร ก่อด้วยอิฐ ส่วนบนของผนังเตาโค้งเข้าหากันประมาณ 7 องศา ใช้ดินกลบถึงขอบเตา พื้นของเตาทำมุลลาดประมาณ 3 องศา ปากเตาทำเป็นโพรง ด้วยการก่ออิฐโค้งเข้าบรรจบกันเพื่อเป็นช่องสำหรับใส่ฟายาวประมาณ 0.8-1 เมตร สูงประมาณ 0.5 เมตร ไม่สามารถทราบได้แน่ชัดว่าแผ่นตะกรับทำด้วยวัสดุชนิดใด เนื่องจากไม่พบชิ้นส่วนของแผ่นตะกรับใน

ระหว่างการขุดแต่ง แต่อาจจะทำจากดินเหนียวผสมขี้เถ้า ลักษณะเหมือนโคลนเปี้ยกนำมาปั้นเป็นแผ่น แล้วเจาะรูเพื่อเอามาวางไว้ในเตา โดยมีโครงไม้มารับหนุนให้คงรูปไว้เมื่อแห้งจะแข็งเป็นดินดิบ แล้วนำเชื้อไฟมาเผาแผ่นตะแกรงชั้นหนึ่งเสียก่อน โครงไม้ที่เสริมรองรับไว้ก็จะลุกไหม้หมดไป หากมีรอยชำรุดแตกร้าวก็จะนำโคลนมาทาทับตามรอยแตก แล้วปล่อยให้แห้งก็จะมี ความแข็งแรงมากขึ้น จากนั้นก็สามารถใช้งานในเตาเพื่อเผาเครื่องถ้วยแบบต่างๆ ต่อไป

ขั้นตอนการเผาเครื่องปั้นดินเผาของเตาตะแกรง สันนิษฐานว่า เมื่อขึ้นรูปหรือปั้นเครื่องถ้วยชาม เครื่องใช้ เครื่องประดับต่างๆ ด้วยดินดิบแล้ว จึงปล่อยให้แห้งให้แห้งหมาดๆ จากนั้นนำวัตถุไปเผา ภายหลังหรือติดชิ้นส่วนตกแต่งลวดลายเพิ่มเติม ถ้าเป็นเครื่องถ้วยชาม เมื่อแห้งสนิทแล้วจึงนำไปเรียงบนแผ่นตะแกรงจนเต็มเตา หากมีสิ่งของมากก็จะเสริมขอบเตาให้สูงขึ้น แล้วปิดปากเตาด้วยเศษเครื่องปั้นดินเผาแผ่นใหญ่ๆ การจัดเรียงอาจมีท่อนดินเสริมหนุนระหว่างชั้นของวัตถุที่จะเผาแต่ละชั้นจนเต็ม แล้วจึงเริ่มจุดไฟตรงช่องใส่ไฟให้ความร้อนผ่านวัตถุที่จะเผาทีละน้อย เมื่อเชื้อเพลิงเริ่มคุ้ก็จะหนุนท่อนดินให้เข้าไปภายในเตาใต้แผ่นตะแกรงเรื่อยๆจนเต็มใต้เตา ระหว่างนั้นความร้อนก็จะเริ่มสูงขึ้นและจะไปติดเชื้อเพลิงซึ่งเสริมหนุนอยู่ เป็นการเพิ่มความร้อนให้สูงสุด ปล่อยให้เย็นจึงรื้อปากเตานำสิ่งของที่เผาเสร็จแล้วออก จากการสอบถามผู้ประกอบการผลิตเครื่องปั้นดินเผาหลายรายให้ข้อมูลตรงกันว่า หากนำของที่เผาออกขณะยังร้อน ผิวของวัตถุต่างๆที่เผาจะดำหรือปรากฏรอยไหม้โดยทั่วไปแล้วเครื่องปั้นดินเผาที่เผาได้สมบูรณ์นั้นระยะการใส่เชื้อเพลิงใช้เวลาประมาณ 3 วัน หลังจากนั้น ควรปล่อยให้เย็นอีก 2 วัน จึงเอาวัตถุที่อยู่ในเตาออก (ภาพที่ 397)

ภาพที่ 397 ภาพจำลอง และภาพสันนิษฐานเตาตะแกรง แหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย

ที่มาภาพ : พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, เอกสารสรุปการสัมมนาวิชาการนานาชาติทางประวัติศาสตร์ สังคโลก-สุโขทัย-อยุธยา กับเอเชีย (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2545), หน้า 59.

ผลการขุดแต่งทางโบราณคดี พบเตาตะกรับทั้งหมด 52 เตา และพบความแตกต่างของเตาตะกรับจากแหล่งเตาทุเรียนเมืองเก่าสุโขทัย ดังนี้ (ตารางที่ 33)

รูปทรง

กลุ่มที่ 1 กลุ่มเตาตะกรับทรงกลม จำนวน 48 เตา ได้แก่ เตาหมายเลข สท.2 เตาหมายเลข สท.4 เตาหมายเลข สท.4/1 เตาหมายเลข สท.5 เตาหมายเลข สท.5/1 เตาหมายเลข สท.8/1 เตาหมายเลข สท.10 เตาหมายเลข สท.12/1 เตาหมายเลข สท.12/2 เตาหมายเลข สท.15 เตาหมายเลข สท.16 เตาหมายเลข สท.17 เตาหมายเลข สท.18/1 เตาหมายเลข สท.18/2 เตาหมายเลข สท.19 เตาหมายเลข สท.20 เตาหมายเลข สท.21 เตาหมายเลข สท.22 เตาหมายเลข สท.23/1 เตาหมายเลข สท.23/2 เตาหมายเลข สท.24 เตาหมายเลข สท.25 เตาหมายเลข สท.26 เตาหมายเลข สท.27/1 เตาหมายเลข สท.27/2 เตาหมายเลข สท.28 เตาหมายเลข สท.30/1 เตาหมายเลข สท.30/2 เตาหมายเลข สท.30/3 เตาหมายเลข สท.31 เตาหมายเลข สท.32 เตาหมายเลข สท.33/1 เตาหมายเลข สท.33/2 เตาหมายเลข สท.34/1 เตาหมายเลข สท.34/2 เตาหมายเลข สท.35 เตาหมายเลข สท.36 เตาหมายเลข สท.37 เตาหมายเลข สท.38 เตาหมายเลข สท.39 เตาหมายเลข สท.40 เตาหมายเลข สท.41 เตาหมายเลข สท.42 เตาหมายเลข สท.43 เตาหมายเลข สท.44 เตาหมายเลข สท.45 เตาหมายเลข สท.46 และเตาหมายเลข สท.49

กลุ่มที่ 2 กลุ่มเตาตะกรับทรงสี่เหลี่ยม จำนวน 2 เตา ได้แก่ เตาหมายเลข สท.11 และเตาหมายเลข สท.48

กลุ่มที่ 3 กลุ่มบ่อหมักดิน (ทรงสี่เหลี่ยม) จำนวน 2 เตา ได้แก่ เตาหมายเลข สท.29 และเตาหมายเลข สท.50

ตารางที่ 33 แสดงกลุ่มรูปทรงของเตาตะกรับ

กลุ่มที่	รูปทรง	จำนวน (เตา)	เตาหมายเลข สท.
1	กลุ่มเตาตะกรับทรงกลม	48	2, 4, 4/1, 5, 5/1, 8/1, 10, 12/1, 12/2, 15, 16, 17, 18/1, 18/2, 19, 20, 21, 22, 23/1, 23/2, 24, 25, 26, 27/1, 27/2, 28, 30/1, 30/2, 30/3, 31, 32, 33/1, 33/2, 34/1, 34/2, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 49
2	กลุ่มเตาตะกรับทรงสี่เหลี่ยม	2	11, 48
3	กลุ่มบ่อหมักดิน (ทรงสี่เหลี่ยม)	2	29, 50

ขนาด

ขนาดของเตาตะแกรงที่มีความกว้าง-ยาว ระหว่าง 1x1-2 เมตร จำนวน 5 เตา ได้แก่ เตาหมายเลข สท.17 เตาหมายเลข สท.24 เตาหมายเลข สท.25 เตาหมายเลข สท.27/1 และเตาหมายเลข สท.36

ขนาดของเตาตะแกรงที่มีความกว้าง-ยาว ระหว่าง 1.5x1-2 เมตร จำนวน 5 เตา ได้แก่ เตาหมายเลข สท.23/2 เตาหมายเลข สท.26 เตาหมายเลข สท.30/3 เตาหมายเลข สท.27/2 และเตาหมายเลข สท.39

ขนาดของเตาตะแกรงที่มีความกว้าง-ยาว ระหว่าง 1.5x2-3 เมตร จำนวน 10 เตา ได้แก่ เตาหมายเลข สท.21 เตาหมายเลข สท.30/1 เตาหมายเลข สท.31 เตาหมายเลข สท.32 เตาหมายเลข สท.34/1 เตาหมายเลข สท.35 เตาหมายเลข สท.37 เตาหมายเลข สท.41 เตาหมายเลข สท.44 และเตาหมายเลข สท.48

ขนาดของเตาตะแกรงที่มีความกว้าง-ยาว ระหว่าง 2x2-3 เมตร จำนวน 16 เตา ได้แก่ เตาหมายเลข สท.4 เตาหมายเลข สท.4/1 เตาหมายเลข สท.8/1 เตาหมายเลข สท.10 เตาหมายเลข สท.15 เตาหมายเลข สท.18 เตาหมายเลข สท.19 เตาหมายเลข สท.20 เตาหมายเลข สท.23/1 เตาหมายเลข สท.28 เตาหมายเลข สท.33/2 เตาหมายเลข สท.34/2 เตาหมายเลข สท.38 เตาหมายเลข สท.40 เตาหมายเลข สท.42 และเตาหมายเลข สท.43

ขนาดของเตาตะแกรงที่มีความกว้าง-ยาว ระหว่าง 2x3-4 เมตร จำนวน 5 เตา ได้แก่ เตาหมายเลข สท.2 เตาหมายเลข สท.5 เตาหมายเลข สท.12/2 เตาหมายเลข สท.30/2 และเตาหมายเลข สท.46

ขนาดของเตาตะแกรงที่มีความกว้าง-ยาว ระหว่าง 2.5x3-4 เมตร จำนวน 4 เตา ได้แก่ เตาหมายเลข สท.12/1 เตาหมายเลข สท.16 เตาหมายเลข สท.24 และเตาหมายเลข สท.45

ขนาดของเตาตะแกรงที่มีความกว้าง-ยาว ระหว่าง 3.5x4-5 เมตร จำนวน 2 เตา ได้แก่ เตาหมายเลข สท.30/1 และเตาหมายเลข สท.50

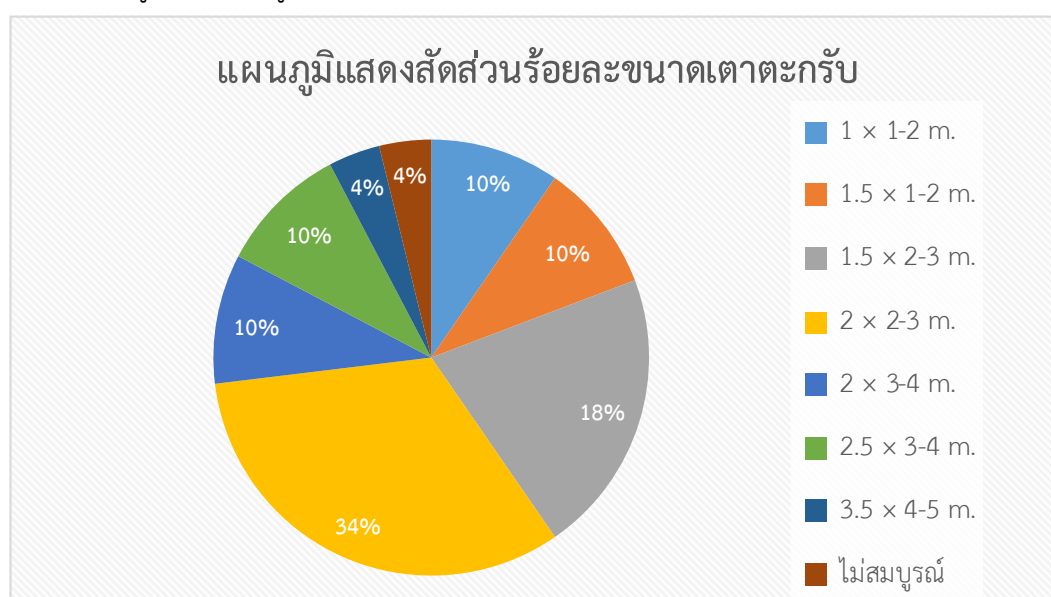
และขนาดไม่สมบูรณ์ จำนวน 2 เตา ได้แก่ เตาหมายเลข 5/1 และเตาหมายเลข 49

(ตารางที่ 34 แผนภูมิที่ 3)

ตารางที่ 34 แสดงสัดส่วนร้อยละขนาดของเตาตะกรับ

ขนาดเตา (m.)	หมายเลขเตา	จำนวน (เตา)	ร้อยละ (%)
1 × 1-2	17, 24, 25, 27/1, 36	5	10%
1.5 × 1-2	23/2, 26, 30/3, 27/2, 39	5	10%
1.5 × 2-3	21, 30/1, 31, 32, 33/1, 34/1, 35, 37, 41, 44, 48	11	18%
2 × 2-3	4, 4/1, 8/1, 10, 11, 15, 18, 19, 20, 23/1, 28, 33/2, 34/2, 38, 40, 42, 43	17	34%
2 × 3-4	2, 5, 12/2, 30/2, 46	5	10%
2.5 × 3-4	12/1, 16, 22, 24, 45	5	10%
3.5 × 4-5	30/1, 50	2	4%
ไม่สมบูรณ์	5/1, 49	2	4%
รวม		52	100

แผนภูมิที่ 3 แผนภูมิแสดงร้อยละขนาดเตาตะกรับ

ที่ตั้ง

ขณะเดียวกันยังพบว่าการตั้งเตาส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนคันดินของวัดพระพายหลวง แต่ก็มีเตาตะกรับบางเตาตั้งอยู่นอกแนวคันดิน จำแนกได้ดังนี้ (ตารางที่ 35)

กลุ่มที่ 1 กลุ่มเตาตะกรับที่ตั้งอยู่บนแนวคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง จำนวน 39 เตา ได้แก่ เตาหมายเลข สท.2 เตาหมายเลข สท.4 เตาหมายเลข สท.4/1 เตาหมายเลข สท.5 เตา

หมายเลข สท.5/1 เตาหมายเลข สท.8/1 เตาหมายเลข สท.10 เตาหมายเลข สท.15 เตาหมายเลข สท.16 เตาหมายเลข สท.17 เตาหมายเลข สท.18/1 เตาหมายเลข สท.18/2 เตาหมายเลข สท.19 เตาหมายเลข สท.20 เตาหมายเลข สท.21 เตาหมายเลข สท.22 เตาหมายเลข สท.23/1 เตาหมายเลข สท.23/2 เตาหมายเลข สท.24 เตาหมายเลข สท.25 เตาหมายเลข สท.26 เตาหมายเลข สท.29 เตาหมายเลข สท.30/1 เตาหมายเลข สท.30/2 เตาหมายเลข สท.30/3 เตาหมายเลข สท.31 เตาหมายเลข สท.32 เตาหมายเลข สท.33/1 เตาหมายเลข สท.33/2 เตาหมายเลข สท.34/1 เตาหมายเลข สท.34/2 เตาหมายเลข สท.35 เตาหมายเลข สท.36 เตาหมายเลข สท.37 เตาหมายเลข สท.38 เตาหมายเลข สท.39 เตาหมายเลข สท.40 เตาหมายเลข สท.41 และเตาหมายเลข สท.42

กลุ่มที่ 2 กลุ่มเตาตะกรับที่ตั้งอยู่นอกแนวคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง จำนวน 12 เตา ได้แก่ เตาหมายเลข สท.11 เตาหมายเลข สท.12/1 เตาหมายเลข สท.12/2 เตาหมายเลข สท.27/1 เตาหมายเลข สท.27/2 เตาหมายเลข สท.28 เตาหมายเลข สท.43 เตาหมายเลข สท.44 เตาหมายเลข สท.45 เตาหมายเลข สท.46 เตาหมายเลข สท.49 และเตาหมายเลข สท.50

กลุ่มที่ 3 กลุ่มเตาตะกรับที่ตั้งอยู่บนแนวคันดินด้านทิศใต้ของวัดพระพายหลวง (บริเวณเนินร้อนทอง) จำนวน 1 เตา ได้แก่ เตาหมายเลข สท.48

ตารางที่ 35 ตารางแสดงตำแหน่งการตั้งเตาบนคันดิน

กลุ่มที่	ตำแหน่งที่ตั้ง	เตาหมายเลข สท.
1	กลุ่มเตาตะกรับที่ตั้งอยู่บนแนวคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง	2, 4, 4/1, 5, 5/1, 8/1, 10, 15, 16, 17, 18/1, 18/2, 19, 20, 21, 22, 23/1, 23/2, 24, 25, 26, 29, 30/1, 30/2, 30/3, 31, 32, 33/1, 33/2, 34/1, 34/2, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42
2	กลุ่มเตาตะกรับที่ตั้งอยู่นอกแนวคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง	11, 12/1, 12/2, 27/1, 27/2, 28, 43, 44, 45, 46, 49, 50
3	กลุ่มเตาตะกรับที่ตั้งอยู่บนแนวคันดินด้านทิศใต้ของวัดพระพายหลวง (บริเวณเนินร้อนทอง)	48

ทิศทางปากเตา หรือช่องใส่ไฟ

เตาตะกรับจำนวนทั้งหมด 50 เตา (ไม่รวมบ่อหมัก) มีทิศทางการตั้งของปากเตา หรือช่องใส่ไฟแตกต่างกัน โดยส่วนใหญ่ปากเตา หรือช่องใส่ไฟตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออก แต่ก็มีหลายเตาที่มีทิศทางของปากเตาแตกต่างกัน ซึ่งจำแนกเป็นกลุ่ม ได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ปากเตา หรือช่องใส่ไฟ อยู่ทิศตะวันออก จำนวน 21 เตา ได้แก่ เตาหมายเลข สท.2 เตาหมายเลข สท.4 เตาหมายเลข สท.4/1 เตาหมายเลข สท.10 เตาหมายเลข สท.11 เตาหมายเลข

สท.16 เตาหมายเลข สท.18/1 เตาหมายเลข สท.18/2 เตาหมายเลข สท.19 เตาหมายเลข สท.20 เตาหมายเลข สท.23/1 เตาหมายเลข สท.23/2 เตาหมายเลข สท.24 เตาหมายเลข สท.25 เตาหมายเลข สท.26 เตาหมายเลข สท.27/1 เตาหมายเลข สท.27/2 เตาหมายเลข สท.32 เตาหมายเลข สท.36 เตาหมายเลข สท.48 และเตาหมายเลข สท.49

กลุ่มที่ 2 ปากเตา หรือช่องใส่ไฟ อยู่ทิศตะวันตก จำนวน 14 เตา ได้แก่ เตาหมายเลข สท.5 เตาหมายเลข สท.5/1 เตาหมายเลข สท.8/1 เตาหมายเลข สท.15 เตาหมายเลข สท.21 เตาหมายเลข สท.35 เตาหมายเลข สท.37 เตาหมายเลข สท.38 เตาหมายเลข สท.40 เตาหมายเลข สท.42 เตาหมายเลข สท.43 เตาหมายเลข สท.44 เตาหมายเลข สท.45 และเตาหมายเลข สท.46

กลุ่มที่ 3 ปากเตา หรือช่องใส่ไฟ อยู่ทิศเหนือ จำนวน 8 เตา ได้แก่ เตาหมายเลข สท.12/1 เตาหมายเลข สท.30/1 เตาหมายเลข สท.30/2 เตาหมายเลข สท.30/3 เตาหมายเลข สท.33/1 เตาหมายเลข สท.33/2 เตาหมายเลข สท.34/1 และเตาหมายเลข สท.34/2

กลุ่มที่ 4 ปากเตา หรือช่องใส่ไฟ อยู่ทิศใต้ จำนวน 7 เตา ได้แก่ เตาหมายเลข สท.12/2 เตาหมายเลข สท.17 เตาหมายเลข สท.22 เตาหมายเลข สท.28 เตาหมายเลข สท.31 เตาหมายเลข สท.39 และเตาหมายเลข สท.41

ตารางที่ 36 แสดงทิศทางของปากเตา หรือช่องใส่ไฟ

กลุ่มที่	ทิศทางของปากเตา หรือช่องใส่ไฟ	จำนวน (เตา)	เตาหมายเลข สท.
1	ทิศตะวันออก	21	2, 4, 4/1, 10, 11, 16, 18/1, 18/2, 19, 20, 23/1, 23/2, 24, 25, 26, 27/1, 27/2, 32, 36, 48, 49
2	ทิศตะวันตก	14	5, 5/1, 8/1, 15, 21, 35, 37, 38, 40, 42, 43, 44, 45, 46
3	ทิศเหนือ	8	12/1, 30/1, 30/2, 30/3, 33/1, 33/2, 34/1, 34/2
4	ทิศใต้	7	12/2, 17, 22, 28, 31, 39, 41

การวิเคราะห์เปรียบเทียบกับลักษณะเตาศรีสังขนาลัย

กลุ่มเตาบ้านเกาะน้อย-บ้านหนองอ้อ อำเภอศรีสังขนาลัย จังหวัดสุโขทัย เป็นแหล่งเตาสังคโลกที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ที่สุดในลุ่มน้ำยม มีเตาเผาและหลักฐานการผลิตเครื่องปั้นดินเผาหนาแน่นทั้งสองฝั่งแม่น้ำยม ในเขตบ้านเกาะน้อย บ้านหนองอ้อ และวัดดอนลาน ครอบคลุมพื้นที่ราวๆ 5-6 ตารางกิโลเมตร จากการสำรวจและขุดค้นทางโบราณคดี ตามโครงการโบราณคดีเครื่องถ้วยไทย ได้พบซากเตาเผาทั้งที่อยู่บนดินและใต้ดินไม่น้อยกว่า 200 เตา³ ผลจากการขุดค้นทางโบราณคดีเผยให้

³ สายันต์ ไพเราะชญจักร์, “ข้อเสนอเพื่อการพิจารณาใหม่ เรื่องการผลิตและการค้าเครื่องสังคโลกที่มาก่อนสมัยพ่อขุนรามคำแหง” เอกสารสรุปการสัมมนาวิชาการนานาชาติทางประวัติศาสตร์ สังคโลก-สุโขทัย-อยุธยา กับเอเชีย (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2545), 294-295.

เห็นถึงพัฒนาการของเตาเผาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ริเริ่มสร้างเตาเผาอย่างง่าย ๆ เพื่อผลิตเครื่องปั้นดินเผาใช้ภายในชุมชน จนกระทั่งกลายมาเป็นแหล่งผลิตอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาที่สำคัญแห่งหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยในแต่ละขั้นตอนแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางด้านต่างๆ ในการปรับปรุงทั้งโครงสร้างของเตา วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง รวมทั้งเทคนิควิธีการสร้างเตาเผา ภาชนะ ซึ่งอาจแสดงให้เห็นถึงความสามารถคิดค้นและดัดแปลงของช่างไทย โดยไม่จำเป็นต้องได้รับอิทธิพลจากภายนอกหรือมีการนำเอาช่างจีนเข้ามาอย่างที่เคยเชื่อกันแต่เดิม

พัฒนาการของเทคโนโลยีเตาเผาสังคมโลก ที่บ้านเกาะน้อยแบ่งออกตามอายุสมัยและความซับซ้อนของรูปแบบเตาได้เป็น 3 ระยะ คือ เตาใต้ดินรุ่นแรก (เตาเซียง) เตาบนดินระยะกลาง และเตาอิฐบนดินรุ่นหลัง ดังนี้

1. เตาใต้ดินรุ่นแรก (The earliest period (in-ground/underground kilns))

เรียกว่า “เตาเซียง” เป็นเตาในดิน หรือเตาใต้ดิน (in-ground/underground kilns) เป็นเตาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านแนวนอน (Cross-draft kiln type) ตัวเตามีรูปร่างตัดขวางเกือบกลมคล้ายโพรงสัตว์ ผังเตาเป็นดินธรรมชาติ พื้นเตาของห้องภาชนะกับห้องไฟไม่แยกออกจากกันชัดเจน ไม่มีคั่นกันไฟ เพียงแต่ห้องไฟอยู่ต่ำกว่าพื้นเตาเล็กน้อย ในชั้นดินทับถมลึกสุดของเนินดินของเตาเผาหมายเลข กน.42 มีอายุใช้งานเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 17⁴ มีพัฒนาการเป็นเตาผนังดินก่อและช่างปั้นหม้อเมืองเซียงคงใช้เตาแบบนี้กันมาอีกราว 200 ปี จึงหมดความสำคัญลงไป นับเป็นเตาที่สร้างขึ้นในระยะที่มีการผลิตเครื่องปั้นดินเผายุคแรกๆ ในแหล่งอุตสาหกรรมที่บ้านเกาะน้อย ศรีสัชชานาลัย โดยการขุดดินเข้าไปในตลิ่งแม่น้ำ เจริงเขา หรือเนินดิน วิธีการสร้างเตาลักษณะนี้แบ่งออกได้เป็น 2 แบบ คือ

แบบแรก เป็นเตาขุดหรือเตาอุโมงค์ (Bank Kiln or Tunnel Kiln) เป็นเตาดินล้วนๆ และนับเป็นเตาดินชนิดแรกเริ่ม โดยช่างจะหาทำเลที่เหมาะสมในการสร้างเตา เช่น บริเวณเชิงเขาใกล้ฝั่งแม่น้ำ หรืออาจเป็นเนินดินที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อการนี้ แล้วขุดเจาะเป็นรูปเตาเข้าไปในเนินดินนั้น รูปแบบของเตาที่ขุดมักเป็นรูปโค้งคล้ายประทุนเรือ โดยทั่วไปมีขนาดไม่ใหญ่นัก ความยาวโดยเฉลี่ยประมาณ 3-5 เมตร กว้าง 2-3 เมตร และใช้ดินบริเวณรอบๆ เป็นโครงสร้างเตา เตาเผาแบบนี้ชำรุดเสียหายได้ง่ายเนื่องจากมีโครงสร้างทั้งหมดเป็นดิน เมื่อถูกความร้อนบ่อยครั้งเข้าผนังเตาจึงมักพังเสียหาย ตัวอย่างของเตาชนิดนี้ที่ยังพอเห็นรูปแบบเดิมได้ค่อนข้างชัดเจน ได้แก่ เตาหมายเลข กน.51 ซึ่งเป็นเตาที่สร้างขึ้นโดยการขุดเข้าไปในเนินดินที่ถมขึ้น เตาชนิดนี้พบว่าการสร้างขึ้นโดยทั่วไปในแหล่งเตาทางภาคเหนือ เช่น เตาที่สันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ที่เตาเวียงกาหลง จังหวัดเชียงราย

แบบที่สอง เป็นเตาใต้ดินผนังทาดินเหนียว (Slab clay bank Kiln) เป็นเตาที่ขุดเข้าไปในเนินดินแล้วใช้ดินเหนียวทาดินเหนียวโดยรอบ ยกเว้นส่วนปล่องไฟและพื้นเตา ซึ่งจัดเป็นพัฒนาการอีกขั้น

⁴ เรื่องเดียวกัน, 299.

หนึ่งของการสร้างเตาเผา การใช้ดินเหนียวพอกทากภายในผนังเตาชุดนี้ก็เพื่อทำให้โครงสร้างของเตามีความแข็งแรงมากขึ้น และสามารถขยายขนาดของเตาได้มากกว่าเตาชุดธรรมดา มีความยาวประมาณ 3-6 เมตร อย่างไรก็ตามเตาเผาแบบนี้ก็ยังคงประสบปัญหาการพังทลายของเตาในขณะเผาภาชนะเช่นกัน ดังเช่นที่เตาหมายเลข กน.61 เป็นต้น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าพัฒนาการของเตาเผาชนิดระบายความร้อนผ่านแนวนอน ชนิดเตาในดิน เริ่มเปลี่ยนแปลงให้มีประสิทธิภาพในการเผาให้ดีขึ้น ดังปรากฏในเตาแบบที่สอง ประกอบด้วย เตาหมายเลข กน.61 กน.118 และ กน.120 โดยเตาทั้งสามนี้มีห้องไฟแยกออกจากห้องภาชนะ ชุดเป็นตะพักต่ำลงไปอย่างชัดเจน ผนังเตาพอกยาด้วยดินเหนียวเป็นชั้นหนาเพื่อเป็นฉนวนกันความร้อนที่อาจสูญเสียไปจากเตาในขณะเผาภาชนะ

ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้น และเครื่องเคลือบดินเผาที่ผลิตจากเตาระยะแรก มีทั้งเครื่องเคลือบเนื้อแกร่งในกลุ่มเครื่องถ้วยเคลือบ หรือนักวิชาการบางท่านเรียกว่าเครื่องถ้วยมอญ (Mon wares) และเครื่องปั้นดินเผาเนื้อแกร่งไม่เคลือบ ประเภทไห ชาม จาน เป็นต้น แต่บางเตาก็ไม่ได้เผาเครื่องเคลือบแบบเคลือบ เช่น เตาหมายเลข กน.61 ใช้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาเนื้อแกร่งไม่เคลือบผิว ประเภท โอ่ง ไห ปากแตร และครก

อายุการใช้งานของเตารุ่นแรกนี้คงไม่ยาวนานนัก ในแต่ละปีคงผลิตได้มากในฤดูแล้งเท่านั้น ในระยะต่อมาจึงพบว่ามีกรรมเนินดินทับลงบนซากเตาเก่า แล้วสร้างเตาลูกใหม่บนเนินดินนั้น ในขณะเดียวกันก็เริ่มเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเตาด้วยการใช้ก้อนดินดิบ และอิฐ มาก่อนผนังและส่วนต่างๆ ของเตา

จากการขุดแต่งทางโบราณคดีแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย ไม่พบหลักฐานของเตาระยะนี้

2. เตาบนดิน ระยะกลาง (The middle period (above-ground brick kilns))

เป็นเตาชนิดระบายความร้อนไหลผ่านในแนวนอน หรือเตาประทุน ก่อด้วยดินดิบ หรืออิฐ ตั้งอยู่บนดินเดิมหรือสร้างอยู่บนเนินดินถม มีขนาดใหญ่กว่าเตาใต้ดินแบบเตาเคลือบ ลักษณะโครงสร้างของเตาระยะนี้ ก่อผนังด้านข้าง หลังคาเตา และปล่องเตา ด้วยดินดิบ ขนาดเตากว้าง 2.5 เมตร เช่น เตาหมายเลข กน.109 (ในเนินเตาหมายเลข กน.42) และเหนือเตา กน.42 ยังมีเตาอิฐบนดินสร้างซ้อนทับอยู่อีกอย่างน้อย 5 เตา

ผลิตภัณฑ์ที่สำคัญของเตาอิฐบนดินระยะกลาง หรือระยะที่สอง ได้แก่ การผลิตเครื่องเคลือบประเภท จาน ชาม เขียนลายสีดำใต้เคลือบสีเขียวใส ซึ่งเป็นต้นแบบของเครื่องเคลือบสังคโลกในกลุ่มชามลายปลา นอกจากนี้ยังพบเครื่องเคลือบสีขาวน้ำนม และเครื่องเคลือบสีน้ำตาลรูปทรงต่างๆ กำหนดอายุในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 20⁵ แหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย พบเตาเผาพร้อมสมัยเดียวกันกับเตาอิฐบนดินระยะกลาง ของกลุ่มเตาบ้านเกาะน้อย ได้แก่ เตา

⁵ เรื่องเดียวกัน, 300.

หมายเลข สท.1 และเตาหมายเลข สท.9 ซึ่งเป็นกลุ่มเตาในระยะต้นของแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย (ภาพที่ 398)

ภาพที่ 398 เตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย หมายเลข สท.1 และเตาหมายเลข สท.9 ตามลำดับ

3. เตาบนดิน ระยะหลัง (The latest period (above-ground brick kilns))

ได้แก่ เตาอิฐขนาดใหญ่ที่ปรากฏอยู่บนเนินดินสูง ทั้งที่แหล่งเตาบ้านเกาะน้อย และแหล่งเตาบ้านป่ายาง อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เป็นกลุ่มเตาที่มีพัฒนาการต่อเนื่องมาจากเตาอิฐบนดินระยะกลาง หรือระยะที่ 2 ลักษณะโครงสร้างเตาก่อด้วยอิฐขนาดใหญ่ ขนาดเตาใหญ่โตกว่าระยะกลาง ซึ่งเผาได้ครั้งละมาก ส่วนมากสร้างทับลงบนซากเตาอิฐบนดินระยะกลาง การก่อสร้างหลังคาเตา มีการก่อเรียงอิฐต่อเชื่อมกันในระบบวงโค้งอาร์ค (Arc-form) ความยาวเฉลี่ยของเตาระยะนี้ประมาณ 8-9 เมตร ความกว้างประมาณ 3.00-3.80 เมตร ส่วนห้องใส่ไฟจะมีขนาด 1/4 ของพื้นเตาทั้งหมด ผลิตภัณฑ์ที่เผาในเตาอิฐบนดินระยะสุดท้าย มีมากมายหลายประเภท และเป็นเครื่องสังคโลกในกลุ่มสินค้าส่งออกเกือบทั้งหมด โดยเฉพาะเครื่องสังคโลกประเภท เคลือบเขียวไขกา หรือเคลือบเขียวแบบเซลาดอน (Celadon Wares) เครื่องสังคโลกชนิดเขียนลายสีดำใต้เคลือบ (Underglaze Black Wares)

สังคโลกจากเตาบ้านป่ายาง (ปย.9 และ ปย.10) มีเนื้อดินสีขาวหม่น เนื้อละเอียด เผาไฟแรง แกร่งมาก เป็นเครื่องสังคโลกกลุ่มเดียวกับสินค้าส่งออกที่พบในซากเรือจมสมัยโบราณหลายลำในอ่าวไทย เช่น เรือเกาะครามหรือเรือสัตหีบ เรือพญา เรือสมุย เรือเกาะกระดาด และเรือกลางอ่าว เป็นต้น ซึ่งเรือสำเภาเหล่านี้จมลงในห้วงพุทธศตวรรษที่ 20-22 ดังนั้น กลุ่มเตาบ้านเกาะน้อย และกลุ่มเตาบ้านป่ายาง เป็นแหล่งเตาที่ผลิตสังคโลกเพื่อการส่งออก โดยมีพัฒนาการของเตาในระยะนี้ ตั้งแต่กลางพุทธศตวรรษที่ 20 จนถึงระยะสิ้นสุดการผลิตราวพุทธศตวรรษที่ 22⁶

แหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย พบเตาเผาพร้อมสมัยเดียวกับเตาอิฐบนดินระยะหลัง ของกลุ่มเตาบ้านเกาะน้อย และกลุ่มเตาบ้านป่ายาง ซึ่งเป็นกลุ่มเตาในระยะหลังของแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย เช่นกัน กำหนดอายุในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 20 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 22 ได้แก่ เตา

⁶ เรืองเดียวกัน, 305.

หมายเลข สท.3 เตาหมายเลข สท.6 เตาหมายเลข สท.7 เตาหมายเลข สท.8 เตาหมายเลข สท.13 เตาหมายเลข สท.14 และเตาหมายเลข สท.47 รวมถึงเตาตะกรับทั้งหมดของแหล่งเตาทุเรียนเมืองเก่าสุโขทัยด้วย (ภาพที่ 399)

ภาพที่ 399 แสดงเตาประทุนของแหล่งเตาทุเรียนเมืองเก่าสุโขทัย ร่วมสมัยเตาอิฐบนดินระยะหลัง

สรุปพัฒนาการก่อสร้างเตาทุเรียนเมืองสุโขทัย

ผลจากการเปรียบเทียบ รูปแบบการก่อสร้างเตา ลำดับพัฒนาการกับกลุ่มเตาบ้านเกาะน้อย-ป่ายาง ศรีสัชชาลัย ผลิตภัณฑ์เครื่องเคลือบสังคโลก ผลการขุดค้นทางโบราณคดี และการกำหนดอายุทางวิทยาศาสตร์ (จะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป) สามารถจำแนกลำดับพัฒนาการของเทคนิคการก่อสร้าง และอายุสมัย ของเตาประทุนแหล่งเตาทุเรียนเมืองเก่าสุโขทัย โดยเปรียบเทียบกับกลุ่มเตาบ้านเกาะน้อย-ป่ายาง ศรีสัชชาลัย ได้ดังนี้ (ตารางที่ 37 ภาพที่ 400-402)

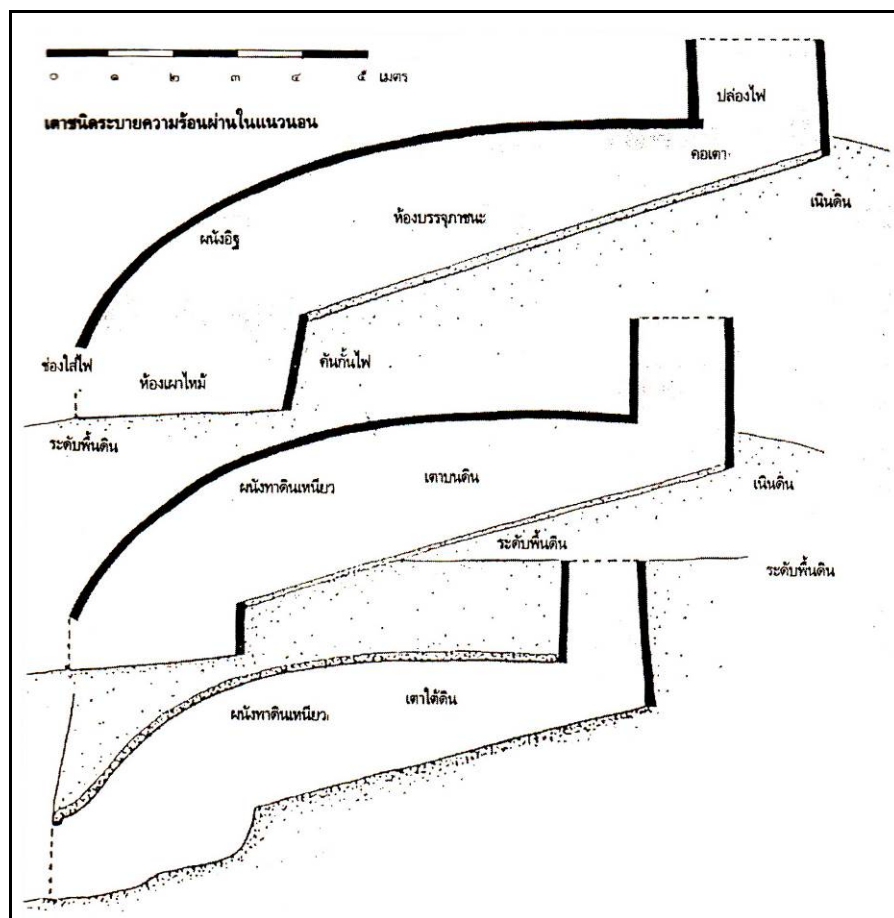
ระยะต้น เตาอิฐบนดิน ตรงกับ เตาบนดิน ระยะกลาง ซึ่งเป็นระยะที่สองของกลุ่มเตาบ้านเกาะน้อย-ป่ายาง ศรีสัชชาลัย อายุสมัยของการก่อสร้างเริ่มแรก ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ใช้งานผลิตเครื่องสังคโลกจนถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 20 เตาประทุนในสมัยระยะต้นของแหล่งเตาทุเรียนพบจำนวน 2 เตา ประกอบด้วย เตาหมายเลข สท.1 และเตาหมายเลข สท.9

ระยะหลัง เตาอิฐบนเนินดินถม ตรงกับ เตาบนดิน ระยะหลัง ซึ่งเป็นระยะที่สามของกลุ่มเตาบ้านเกาะน้อย-ป่ายาง ศรีสัชชาลัย อายุสมัยของการก่อสร้างเริ่มแรก ราวกลางพุทธศตวรรษ

ที่ 20 ใช้งานผลิตเครื่องสังคโลกจนถึงพุทธศตวรรษที่ 22 เตาประทุนในสมัยระยะหลังของแหล่งเตาทุเรียง พบจำนวน 7 เตา ประกอบด้วย เตาหมายเลข สท.3 เตาหมายเลข สท.6 เตาหมายเลข สท.7 เตาหมายเลข สท.8 เตาหมายเลข สท.13 เตาหมายเลข สท.14 และเตาหมายเลข สท.47 รวมถึงเตาตะกรับทั้งหมด

ตารางที่ 37 เปรียบเทียบลำดับพัฒนาการเตาเผาสังคโลก

พัฒนาการของเตาประทุน	รูปแบบเตา	อายุสมัย (พุทธศตวรรษ)	เตาศรีสังคโลก	เตาทุเรียงเมืองสุโขทัย
ระยะแรก	เตาใต้ดินรุ่นแรก (เตาเซลิ้ง)	17-18	กน.61, กน.101, กน.118, กน.120	-
ระยะที่สอง	เตาบนดิน ระยะกลาง	19-20	กน.109, กน.42, ปย.9, ปย.10	สท.1, สท.9
ระยะที่สาม	เตาบนดิน ระยะหลัง	20-22	กลุ่มเตาป่ายาง เช่น เตา ปย.5	สท.3, สท.6, สท.7, สท.8, สท.13, สท.14, สท.47

ภาพที่ 400 แสดงลำดับพัฒนาการของเตาประทุน กลุ่มเตาบ้านเกาะน้อย-ป่ายาง ศรีสังคโลก

ภาพที่ 401 เตาประทุน หมายเลข กน.123 กลุ่มเตาบ้านเกาะน้อย เตาอิฐบนดินระยะที่ 2-3
ที่มาภาพ : อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย

ภาพที่ 402 เตาประทุน หมายเลข ปย.9-10 กลุ่มเตาบ้านป่ายาง เตาอิฐบนดินระยะที่ 3
ที่มาภาพ : อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย

นอกจากนี้ยังพบข้อแตกต่างระหว่างเครื่องปั้นดินเผาเขียนลายดำได้เคลือบ ระหว่างเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย กับแหล่งเตาบ้านเกาะน้อย อำเภอศรีสัชนาลัย โดยมีข้อสังเกตดังนี้ (ตารางที่ 38)

ผลิตภัณฑ์จากแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย ใช้น้ำยาเคลือบมีสีเหลือง หรือ สีนํ้าตาลอมเหลือง ส่วนแหล่งเตาบ้านเกาะน้อย-บ้านป่ายาง ศรีสัชนาลัย ใช้น้ำยาเคลือบออกเป็นสีเขียวไขกา หรือสีฟ้า

ลวดลายของผลิตภัณฑ์จากแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย ระยะแรก ลวดลายค่อนข้างละเอียด อ่อนช้อย ระยะหลัง ลวดลายไม่วิจิตรมากนัก ส่วนแหล่งเตาบ้านเกาะน้อย-บ้านป่ายาง ศรีสัชนาลัย ลวดลายค่อนข้างละเอียด อ่อนช้อย มีฝีมือในการผูกลายที่ดีกว่า

ก้นจาน หรือก้นชาม ด้านใน จากแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย ระยะแรก ก้นชามด้านในมักปรากฏรอยเกี 5 ขา เป็นรอยใหญ่ ระยะหลัง ก้นชามด้านในมักปรากฏรอยเกี 5-6 ขา เป็นรอยใหญ่ ส่วนแหล่งเตาบ้านเกาะน้อย-บ้านป่ายาง ศรีสัชนาลัย ไม่มีรอยเกีปรากฏ ถ้ามีก็เป็นส่วนน้อย เป็นเกีเพียง 3 ขาเท่านั้น จะมีเกี 4 ขาบ้างก็เป็นเพียงส่วนน้อย รอยเกีที่ปรากฏจะมีขนาดเล็กมาก เพราะนมเกี (ขาเกี) ค่อนข้างแหลมและเล็ก

ตารางที่ 38 สรุปข้อแตกต่างระหว่างเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย กับแหล่งเตาบ้านเกาะน้อย-ป่ายาง

เตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย	เตาบ้านเกาะน้อย
- น้ำยาเคลือบมีสีเหลือง หรือ สีนํ้าตาลอมเหลือง	- น้ำยาเคลือบออกเป็นสีเขียวไขกา หรือสีฟ้า
- ระยะแรก ลวดลายค่อนข้างละเอียด อ่อนช้อย - ระยะหลัง ลวดลายไม่วิจิตรมากนัก	- ลวดลายค่อนข้างละเอียด อ่อนช้อย มีฝีมือในการผูกลายที่ดีกว่า
- ก้นชามด้านในมักปรากฏรอยขาเกีขนาดใหญ่ 5 ขา	- ระยะแรกมีรอยขาเกีบ้นจานเขียนลายดำได้เคลือบ ระยะต่อมาไม่มีรอยขาเกี ถ้ามีเป็นรอยขาเกีขนาดเล็กเพียง 3-4 ขาเท่านั้น

5.2 การวิเคราะห์หลักฐานประเภทโบราณวัตถุ

รายงานฉบับนี้ จำแนกหลักฐานทางโบราณคดีที่พบ⁷ จากลักษณะการดำเนินงานทางโบราณคดี เป็น 2 ประเภท ได้แก่ โบราณวัตถุที่พบจากการขุดค้นทางโบราณคดี และโบราณวัตถุที่พบจากการขุดแต่งทางโบราณคดี ซึ่งทั้งสองเทคนิคการดำเนินงานทางโบราณคดีมีความแตกต่างกัน เนื่องจากแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ได้ถูกดำเนินการขุดแต่งทางโบราณคดีมาแล้วอย่างน้อย 2-3 ครั้ง ทำให้หลักฐานโบราณวัตถุที่พบจากการขุดแต่งทางโบราณคดีในครั้งนี้มีจำนวนน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับ

⁷ หมายถึง การจัดหมวดหมู่หลักฐานทางโบราณคดีตามประเภท ชนิด ลักษณะ วัสดุ อายุ และหน้าที่ใช้งาน เพื่อศึกษาเชิงปริมาณ และคุณลักษณะ ดูรายละเอียดใน กรมศิลปากร, ศัพทานุกรมโบราณคดี, 131.

หลักฐานทางโบราณคดีที่พบจากการขุดค้นทางโบราณคดี อย่างไรก็ตาม ผลจากการดำเนินงานทางโบราณคดีในครั้งนี้ ทำให้สามารถจัดลำดับอายุสมัยของแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัยได้

5.2.1 โบราณวัตถุที่พบจากการขุดค้นทางโบราณคดี

การขุดค้นทางโบราณคดีในโครงการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย พ.ศ.2559-2560 ดำเนินการขุดค้นทั้งสิ้น 5 หลุม ประกอบด้วย หลุมขุดค้น TP.1/2559 หลุมขุดค้น TP.2/2559 หลุมขุดค้น TP.3/2559 หลุมขุดค้น TP.1/2560 และหลุมขุดค้น TP.2/2560

โดยหลุมขุดค้นขนาด 3x3 เมตร มีจำนวน 3 หลุม ได้แก่ หลุมขุดค้น TP.1/2559 หลุมขุดค้น TP.2/2559 และหลุมขุดค้น TP.3/2559

หลุมขุดค้นขนาด 2x2 เมตร มีจำนวน 2 หลุม ได้แก่ หลุมขุดค้น TP.1/2560 และหลุมขุดค้น TP.2/2560

จำนวนหลุมขุดค้นทั้ง 5 หลุม ครอบคลุมพื้นที่แหล่งเตาสำคัญ 5 พื้นที่ ประกอบด้วย

1. หลุมขุดค้น TP.1/2559 ตั้งอยู่บริเวณเนินเตาหมายเลข สท.13
2. หลุมขุดค้น TP.2/2559 ตั้งอยู่บริเวณเนินเตาหมายเลข สท.12
3. หลุมขุดค้น TP.3/2559 ตั้งอยู่บริเวณเนินโบราณสถานวัดตันแจ
4. หลุมขุดค้น TP.1/2560 ตั้งอยู่บริเวณเนินเตาหมายเลข สท.3
5. หลุมขุดค้น TP.2/2560 ตั้งอยู่บริเวณเนินเตาหมายเลข สท.9

บริเวณหลุมขุดค้นทั้ง 5 หลุม จะครอบคลุมพื้นที่ทางด้านตะวันตกของแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย ซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญ เนื่องจากเป็นที่ตั้งของเตาประทุนทั้ง 8 เตา ของแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ โดยมีวัดเตาทุเรียงเป็นจุดกึ่งกลาง ดังได้กล่าวมาแล้วจากการขุดแต่งทางโบราณคดีว่า แหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัยมีบริเวณพื้นที่เริ่มต้นของแหล่งผลิตทางด้านทิศตะวันตกของคันดินด้านทิศเหนือของวัดพระพายหลวง โดยมีโบราณสถานวัดตันแจซึ่งอยู่ตะวันตกสุดเป็นสำคัญ ทั้งนี้แหล่งผลิตเครื่องสังคโลกของแหล่งเตาแห่งนี้จะสัมพันธ์กับวัดซึ่งตั้งเรียงรายเป็นระยะ อาจจะใช้ในการประกอบพิธีทางศาสนาในกิจกรรมการผลิต ประกอบด้วย โบราณสถานวัดตันแจ วัดเตาทุเรียง วัดร้าง น.15 ดังนั้นพื้นที่ขุดค้นจึงเลือกบริเวณที่ตั้งของเตาประทุนเป็นหลัก

5.2.1.1 โบราณวัตถุแยกตามปริมาณ

ผลการขุดค้นทางโบราณคดี พบโบราณวัตถุทั้งหมด จำนวน 40,504 ชิ้น หนัก 2,361,919 กรัม (หรือ 2,361.9 กิโลกรัม) โดดแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 3,501 ชิ้น น้ำหนัก 107,526 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 21,388 ชิ้น น้ำหนัก 921,493 กรัม กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 8,960 ชิ้น น้ำหนัก 935,417 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 4,123 ชิ้น น้ำหนัก 289,024 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม

กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 2,532 ชิ้น น้ำหนัก 137,313 กรัม (ตารางที่ 39 แผนภูมิที่ 4-5)

จากปริมาณโบราณวัตถุตามตารางที่ 39 และแผนภูมิที่ 4-5 เมื่อนำมาพิจารณาจะเห็นได้ว่า ปริมาณเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อแกร่ง พบจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ กี่ นิเวศน์วัตถุ เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน และโบราณวัตถุอื่น ๆ ตามลำดับ บ่งบอกว่าแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย ผลิตเครื่องปั้นดินเผาเนื้อแกร่งเป็นหลัก โดยใช้ก๊กลมแบน หรือกึ่งน้ำอ้อยเป็นรองรับภาชนะในกระบวนการเผาของเตาแบบประทุน

แต่เมื่อพิจารณาประเภทของหลักฐานทางโบราณคดี เปรียบเทียบแต่ละหลุมขุดค้น จะเห็นความแตกต่างได้ดังนี้

เศษภาชนะเครื่องปั้นดินเผาเนื้อดิน เมื่อพิจารณาจากปริมาณและน้ำหนักของเครื่องปั้นดินเผาประเภทนี้ พบว่าจากหลุมขุดค้น TP.1/2560 มากที่สุด จำนวน 1,285 ชิ้น น้ำหนัก 48,600 กรัม รองลงมาพบจากหลุมขุดค้น TP.2/2559 จำนวน 713 ชิ้น น้ำหนัก 26,466 กรัม ใกล้เคียงกับหลุมขุดค้น TP.2/2560 ที่พบจำนวน 518 ชิ้น แต่หนัก 29,547 กรัม ส่วนหลุมขุดค้น TP.1/2559 พบจำนวน 903 ชิ้น แต่หนัก 1,433 กรัม ลำดับสุดท้ายที่พบปริมาณน้อยสุดคือ หลุมขุดค้น TP.3/2559 พบจำนวนเพียง 82 ชิ้น น้ำหนัก 1,480 กรัม ผลจากการวิเคราะห์ปริมาณเศษภาชนะดินเผาเนื้อดินที่พบตามหลุมขุดค้นทั้ง 5 หลุม บ่งบอกถึงสัดส่วนการผลิตหรือการใช้เครื่องปั้นดินเผาประเภทนี้ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า พื้นที่บริเวณเตาหมายเลข สท.3 ผลิตหรือใช้เครื่องปั้นดินเผาประเภทเนื้อดินมากที่สุด รองลงมาได้แก่ เตาหมายเลข สท.12 เตาหมายเลข สท.9 เตาหมายเลข สท.13 และโบราณสถานวัดต้นแจง ตามลำดับ

เศษภาชนะเครื่องปั้นดินเผาเนื้อแกร่ง เมื่อพิจารณาจากปริมาณและน้ำหนักของเครื่องปั้นดินเผาประเภทนี้ พบว่าจากหลุมขุดค้น TP.2/2559 พบจำนวน 6,131 ชิ้น น้ำหนัก 350,136 กรัม ซึ่งเป็นหลุมขุดค้นที่มีสัดส่วนมากที่สุดโดยพิจารณาทั้งปริมาณกับน้ำหนักประกอบ รองลงมาได้แก่ หลุมขุดค้น TP.1/2559 พิจารณาเฉพาะปริมาณที่พบจำนวน 7,577 ชิ้น แต่หนัก 153,211 กรัม ซึ่งน้ำหนักน้อยกว่าหลุมขุดค้น TP.2/2560 ที่พบจำนวน 3,455 ชิ้น แต่หนัก 230,354 กรัม และน้ำหนักน้อยกว่าหลุมขุดค้น TP.1/2560 พบจำนวน 4,117 ชิ้น แต่หนัก 184,4125 กรัม ลำดับสุดท้ายที่พบปริมาณน้อยสุดคือ หลุมขุดค้น TP.3/2559 พบจำนวนเพียง 108 ชิ้น น้ำหนัก 3,667 กรัม อย่างไรก็ตาม ผลจากการวิเคราะห์ปริมาณเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งที่พบตามหลุมขุดค้นทั้ง 5 หลุม อาจบ่งบอกถึงสัดส่วนการผลิต ระยะเวลาการผลิต หรือการคัดแยกคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า พื้นที่บริเวณเตาหมายเลข สท.12 ผลิตหรือใช้เครื่องปั้นดินเผาประเภทเนื้อดินมากที่สุด รองลงมาได้แก่ เตาหมายเลข สท.13 เตาหมายเลข สท.9 เตาหมายเลข สท.3 และโบราณสถานวัดต้นแจง ตามลำดับ

กี่ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) เมื่อพิจารณาจากปริมาณและน้ำหนักของโบราณวัตถุประเภทนี้ พบว่าจากหลุมขุดค้น TP.2/2560 พบจำนวน 3,735 ชิ้น น้ำหนัก 470,170 กรัม ซึ่งเป็นหลุม

ชุดคั้นที่มีสัดส่วนมากที่สุดโดยพิจารณาทั้งปริมาณกับน้ำหนักประกอบ รองลงมาได้แก่ หลุมชุดคั้น TP.2/2559 พบจำนวน 2,884 ชิ้น น้ำหนัก 341,717 กรัม ถัดมาเป็นหลุมชุดคั้น TP.1/2559 ที่พบจำนวน 2,188 ชิ้น น้ำหนัก 120,847 กรัม หลุมชุดคั้น TP.1/2560 พบจำนวน 131 ชิ้น แต่หนัก 736 กรัม ซึ่งหนักน้อยกว่าลำดับสุดท้ายที่พบปริมาณน้อยสุดคือ หลุมชุดคั้น TP.3/2559 พบจำนวนเพียง 22 ชิ้น แต่หนัก 1,947 กรัม อย่างไรก็ตาม ผลจากการวิเคราะห์ปริมาณของกึ่งที่พบตามหลุมชุดคั้นทั้ง 5 หลุม อาจบ่งบอกถึงสัดส่วนการผลิต หรือระยะเวลาการผลิต ของแต่ละเตาได้ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า พื้นที่บริเวณเตาหมายเลข สท.9 ใช้เครื่องรับภาชนะจากการเผามากที่สุด และอาจมีระยะเวลาการใช้งานของเตาเป็นระยะเวลานาน หรือการก่อสร้างเตาอาจอยู่ในสมัยต้น รองลงมาได้แก่ พื้นที่บริเวณเตาหมายเลข สท.12 เตาหมายเลข สท.13 เตาหมายเลข สท.3 และโบราณสถานวัดต้นแจง ตามลำดับ

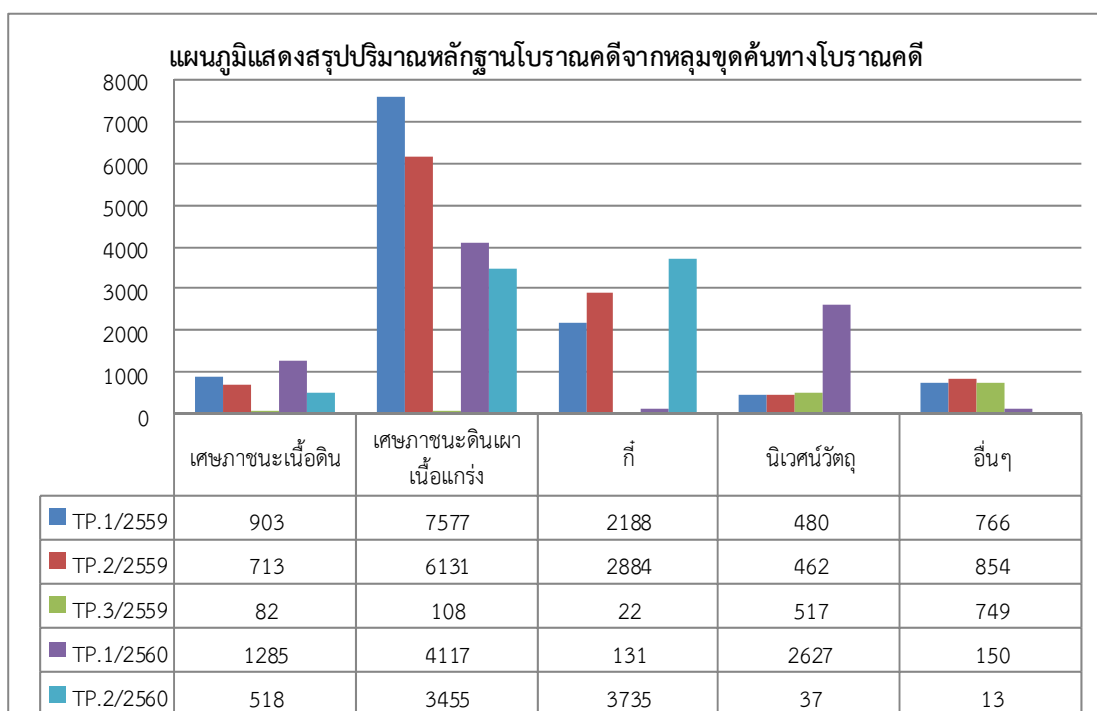
นิเวศน์วัตถุ ประกอบด้วย กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เมื่อพิจารณาจากปริมาณและน้ำหนักของโบราณวัตถุประเภทนี้ พบว่าจากหลุมชุดคั้น TP.1/2560 พบจำนวน 2,627 ชิ้น น้ำหนัก 270,547 กรัม ซึ่งเป็นหลุมชุดคั้นที่มีสัดส่วนมากที่สุดโดยพิจารณาทั้งปริมาณกับน้ำหนักประกอบ รองลงมาได้แก่ หลุมชุดคั้น TP.3/2559 พบจำนวน 517 ชิ้น น้ำหนัก 10,519 กรัม ถัดมาเป็นหลุมชุดคั้น TP.1/2559 ที่พบจำนวน 480 ชิ้น น้ำหนัก 5,623 กรัม หลุมชุดคั้น TP.2/2559 พบจำนวน 462 ชิ้น แต่หนัก 1,818 กรัม และลำดับสุดท้ายที่พบปริมาณน้อยสุดคือ หลุมชุดคั้น TP.2/2560 พบจำนวนเพียง 37 ชิ้น แต่หนัก 517 กรัม อย่างไรก็ตาม ผลจากการวิเคราะห์ปริมาณของหลักฐานทางโบราณคดีประเภทนิเวศน์วัตถุที่พบตามหลุมชุดคั้นทั้ง 5 หลุม อาจบ่งบอกถึงสัดส่วนกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตของแต่ละเตาได้ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า พื้นที่บริเวณเตาหมายเลข สท.3 มีกิจกรรมเกี่ยวข้องการผลิตมากที่สุด รองลงมาได้แก่ โบราณสถานวัดต้นแจง พื้นที่บริเวณเตาหมายเลข สท.13 เตาหมายเลข สท.12 และเตาหมายเลข สท.9 ตามลำดับ

โบราณวัตถุอื่นๆ ประกอบด้วย ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น เมื่อพิจารณาจากปริมาณและน้ำหนักของโบราณวัตถุประเภทนี้ พบว่าจากหลุมชุดคั้น TP.2/2559 พบจำนวน 854 ชิ้น น้ำหนัก 46,504 กรัม ซึ่งเป็นหลุมชุดคั้นที่มีสัดส่วนมากที่สุดโดยพิจารณาทั้งปริมาณกับน้ำหนักประกอบ รองลงมาได้แก่ หลุมชุดคั้น TP.1/2559 พบจำนวน 766 ชิ้น น้ำหนัก 35,051 กรัม แต่น้ำหนักรวมน้อยกว่าที่พบจากหลุมชุดคั้น TP.3/2559 ซึ่งพบปริมาณรองลงมา พบจำนวน 749 ชิ้น แต่หนัก 37,050 กรัม ถัดมาเป็นหลุมชุดคั้น TP.1/2560 พบจำนวน 150 ชิ้น แต่หนัก 14,365 กรัม และลำดับสุดท้ายที่พบปริมาณน้อยสุดคือ หลุมชุดคั้น TP.2/2560 พบจำนวนเพียง 13 ชิ้น แต่หนัก 4,343 กรัม อย่างไรก็ตาม ผลจากการวิเคราะห์ปริมาณของหลักฐานทางโบราณคดีประเภทโบราณวัตถุอื่นๆ ที่พบตามหลุมชุดคั้นทั้ง 5 หลุม ซึ่งประกอบด้วย ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องมุงหลังคาดินเผา เป็นสำคัญ อาจบ่งบอกถึงสัดส่วนกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตของแต่ละเตาได้ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า พื้นที่บริเวณเตาหมายเลข สท.12 มีกิจกรรมเกี่ยวข้องการผลิตโบราณวัตถุประเภทนี้มากที่สุด รองลงมาได้แก่ พื้นที่บริเวณเตาหมายเลข สท.13 โบราณสถานวัดต้นแจง เตาหมายเลข สท.13 และเตาหมายเลข สท.9 ตามลำดับ

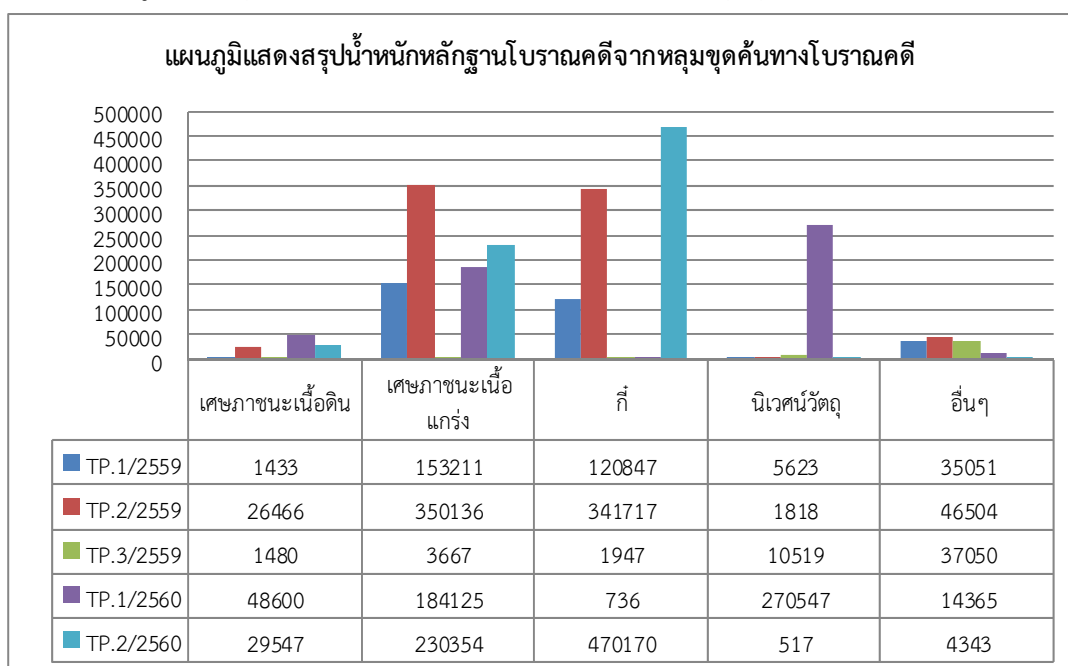
ตารางที่ 39 ตารางสรุปโบราณวัตถุที่พบทั้งหมดจากการขุดค้นทางโบราณคดี

หลุมขุดค้น (TP.)	เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน		เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง		กี้ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา)		นิเวศน์วัตถุ		อื่นๆ		รวมจำนวน	
	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม
1/2559	903	1433	7577	153211	2188	120847	480	5623	766	35051	11914	329165
2/2559	713	26466	6131	350136	2884	341717	462	1818	854	46504	11044	724787
3/2559	82	1480	108	3667	22	1947	517	10519	749	37050	1478	54663
1/2560	1285	48600	4117	184125	131	736	2627	270547	150	14365	8310	518373
2/2560	518	29547	3455	230354	3735	470170	37	517	13	4343	7758	734931
รวม	3501	107526	21388	921493	8960	935417	4123	289024	2532	137313	40504	2361919

แผนภูมิที่ 4 สรุปปริมาณของหลักฐานทางโบราณคดีจากหลุมขุดค้นทางโบราณคดี

แผนภูมิที่ 5 สรุบน้ำหนักของหลักฐานทางโบราณคดีจากหลุมขุดค้นทางโบราณคดี

5.2.1.2 โบราณวัตถุแยกตามชนิด

โดยหลักการแล้วเครื่องปั้นดินเผาในประเทศไทย แบ่งออกเป็น 3 ชนิด ซึ่งแต่ละชนิดขึ้นอยู่กับคุณภาพของดินที่ตีขึ้น และอุณหภูมิของการเผาที่สูงขึ้นตามลำดับ ประกอบด้วย ชนิดเนื้อดิน (Earthenware) ชนิดเนื้อหิน (Stoneware) และชนิดเนื้อกระเบื้อง (Porcelain)⁸ ผลจากการดำเนินงานขุดค้นทางโบราณคดีแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย พบโบราณวัตถุที่เป็นส่วนประกอบของภาชนะดินเผา เพียง 2 ชนิด คือ ชนิดเนื้อดิน และชนิดเนื้อหิน ส่วนชนิดเนื้อกระเบื้องไม่พบการผลิตจากแหล่งเตาแห่งนี้

ชนิดภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware)

ผลิตจากดินผสมที่มีจำนวนมลทินสูงมาก เผาที่อุณหภูมิต่ำประมาณ 850-1,150 องศาเซลเซียส สามารถดูดซึมน้ำได้ดี โดยทั่วไปมักมีระดับสีตั้งแต่ สีแดง สีส้ม ถึงสีดำ เป็นต้น แหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัยผลิตภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) ที่มีเนื้อดินสีน้ำตาลแดง ทั้งหมดเป็นภาชนะดินเผาประเภทไม่เคลือบ ซึ่งเป็นประเภทที่ไม่ตกแต่งผิวภาชนะด้วยการเขียนลาย หรือเคลือบยกเว้นการขูดขีด ขูดสลัก กัดประทับ หรือเซาะร่อง พบจำนวนทั้งหมด 3,501 ชิ้น น้ำหนัก 107,526 กรัม

⁸ ปวีรวรรต ธรรมาปริชากร, “เครื่องปั้นดินเผาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พัฒนาการ แรงบันดาลใจ และการตรวจพิสูจน์” เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ รุ่นที่ 3 และรุ่นสมทบ. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ : พิพิธภัณฑ์สถานเครื่องถ้วยเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, 2558. 54-55.

ผลจากการดำเนินงานชุดค้นทางโบราณคดีแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย ส่วนใหญ่พบเป็นเศษชิ้นส่วนของภาชนะ ส่วนรูปทรงที่สมบูรณ์พบจำนวนน้อย เศษภาชนะดินเผาเนื้อดินเหล่านี้เป็นส่วนประกอบของภาชนะประเภทต่าง ๆ ได้แก่

อ่างดินเผา โองังดินเผา เป็นภาชนะบรรจุน้ำขนาดกลางและขนาดใหญ่ ปากแคบ ลำตัวป้องกันเล็กกว่าลำตัว

กระปุกดินเผา เป็นภาชนะที่ใช้ใส่เครื่องเทศหรือเครื่องหอมในลักษณะของผงละเอียดหรือน้ำ มีลักษณะคอแคบ ไหล่ลาดสอบลงมายังฐาน

กุนที (Kendi) เป็นภาชนะดินเผาที่มีพวยคล้ายกาน้ำ ไม่มีหูจับ⁹ มีลักษณะกลมแป้น ส่วนคอสูง ตอนบนผายออกเป็นปีก ปากแคบ มีขอบสูง พวยเป็นกระเปาะ หรือเรียวยาว

คนโทหรือกุ่มโท (Bottle) มีลักษณะลำตัวกลมแป้นคล้ายลูกพลับ คอยาวสูงสอบขึ้นไปสู่ปากคล้ายทรงกระบอก เวลาเทมักจับที่ส่วนคอ ซึ่งพบทั้งปากตรงและปากผายออก

ไหดินเผา ที่พบส่วนมากเป็นไหปากแตร ทรงสูง คอและก้นแคบ ลำตัวป่องออกบริเวณไหล่ บางชิ้นเป็นไหดินเผาทรงปากแตรส่วนคอประดับปั้นแปะลายอุ ไหเหล่านี้โดยทั่วไปไม่มีฝา ใช้สำหรับกักเก็บอาหาร หรือสิ่งของต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นสินค้าหรือไม้ก็ได้ จึงมักใช้ จาน ชาม หรืออ่าง ทำหน้าที่เป็นฝาแทน นอกจากนี้การใช้งานของไหปากแตรอีกประเภทหนึ่งที่พบจำนวนมากของแหล่งโบราณคดีสมัยสุโขทัย มักใช้บรรจุธัญแล้วฝังไว้ตามฐานอุโบสถ วิหาร หรือเจดีย์ เช่น พบจากการขุดแต่งโบราณสถานวัดตันเจง เป็นต้น แหล่งผลิตไหปากแตรเหล่านี้อยู่ที่เตาหมายเลข กน.61 กลุ่มเตาบ้านเกาะน้อย ศรีสัชชาลัย อายุราวพุทธศตวรรษที่ 19-20

ตะคันดินเผา เป็นเครื่องใช้สำหรับให้แสงสว่าง ทำจากดินเผา มีรูปร่างคล้ายถ้วย หรือจานขนาดเล็ก ใส่น้ำมันและไส้สำหรับจุดไฟ

ฝาปิดภาชนะ ใช้สำหรับปิดปากภาชนะรูปทรงต่าง ๆ เช่น ไห อ่าง เป็นต้น

ดังนั้นภาชนะดินเผาเนื้อดินรูปทรงข้างต้นเหล่านี้ เบื้องต้นสันนิษฐานว่าผลิตจากแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย และเผาโดยเตาตะกรับ (ภาพที่ 403)

⁹ กรมศิลปากร, ศัพทานุกรมโบราณคดี, 40.

ภาพที่ 403 ตัวอย่างภาชนะดินเผาเนื้อดินที่พบจากการขุดค้นทางโบราณคดี

ชนิดภาชนะดินเผาเนื้อหิน หรือเนื้อแกร่ง (Stoneware)

ผลิตจากดินผสมที่มีมลทินน้อยกว่าชนิดเนื้อดินเผาในเตาที่มีอุณหภูมิสูงประมาณ 1,150-1,300 องศาเซลเซียส เครื่องปั้นดินเผาเนื้อแกร่งนี้ จะดูดซึมน้ำได้น้อยกว่าเครื่องปั้นดินเผาชนิดเนื้อดิน การขึ้นรูปภาชนะ ส่วนใหญ่จะขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน ซึ่งเป็นวิธีพื้นฐานของการขึ้นรูปภาชนะดินเผาของช่างสุโขทัย แป้นหมุนเป็นอุปกรณ์ในการขึ้นรูปภาชนะดินเผา จะมีลักษณะคล้ายโต๊ะกลมแกนกลางมีรู โดยใช้การวางก้อนดิน หรือขดดิน บนแผ่นไม้ หรือแผ่นหิน แล้วใช้เท้าถีบแป้นให้หมุน ทำให้การขึ้นรูปนั้นง่าย และเร็วขึ้น จากนั้นตกแต่งภาชนะแต่ละชิ้นด้วยอุปกรณ์ หรือมือ¹⁰

ผลจากการดำเนินงานขุดค้นทางโบราณคดีแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง และภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง จำนวนทั้งหมด 21,388 ชิ้น น้ำหนัก 921,493 กรัม พบทั้งประเภทไม่เคลือบ และเคลือบผิวภาชนะ ซึ่งเครื่องปั้นดินเผาเนื้อแกร่งจากแหล่งเตาศรีสัชนาลัย และแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย มีลักษณะที่แสดงถึงความสัมพันธ์ที่ใกล้เคียงกันมากทางด้านรูปทรงภาชนะ อาจจะส่งและรับอิทธิพลระหว่างกัน แต่ต่างกันที่ลักษณะการเคลือบผิวภาชนะ และการตกแต่งลวดลาย ดังนั้นในรายงานฉบับนี้จึงขออธิบายรายละเอียดของภาชนะเฉพาะที่พบจากแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย

ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งประเภทไม่เคลือบ จากแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย เป็นประเภทที่ไม่ตกแต่งผิวภาชนะด้วยการเขียนลาย หรือเคลือบ ยกเว้นการขูดขีด ขูดสลัก กดประทับ หรือเซาะร่อง เป็นกลุ่มภาชนะดินเผาเนื้อหยาบ ค่อนข้างหยาบจนถึงค่อนข้างละเอียด เนื้อมีความแกร่ง ผสมหินบดและเนื้อดินบดมากกว่า 50% เผาไฟอุณหภูมิสูงมากจนเนื้อดินหลอมละลายติดกัน การดูดซึมน้ำจึงไม่ดี สีเนื้อและสีผิวโดยทั่วไปเป็นสีเทาถึงสีเทาคล้ำ¹¹ ประกอบด้วยภาชนะรูปทรง ไห ปากแตร ชาม ครก กระปุก และฝาภาชนะ เป็นต้น

ไห ลักษณะโดยทั่วไป ปากบานออก เส้นผ่านศูนย์กลางปากจะแคบกว่าลำตัว ลักษณะกันมีฐานตัดตรง ขนาดปากและกันใกล้เคียงกัน ส่วนคอรวยมีความสูงเป็น 1 ใน 3 ของความสูงทั้งหมด ความสูงจะเป็น 4 เท่า ของเส้นผ่านศูนย์กลางปาก ส่วนปากโค้งออก ลำตัวสอบเข้า ลวดลายส่วนใหญ่จะพบบริเวณคอ และปาก มีลายขูดขีด ลายตัด ลายประทับ และมีการชุบน้ำดินอีกด้วย เนื้อดินค่อนข้างละเอียด ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน และวิธีขด ความหนา 0.6-1.2 เซนติเมตร ส่วนกันจะหนาสุด สีเนื้อเป็นสีเทาถึงสีเทาเข้ม และสีน้ำตาลแดง ประโยชน์ใช้สอย ใช้บรรจุสิ่งของ

ครก ลักษณะปากบานออก ขอบปากหุบเข้า ส่วนลำตัวสอบเข้าหากัน กันแคบ เส้นผ่านศูนย์กลางปากเป็น 2 เท่า ของกัน ลวดลาย ทำเป็นลายขูดเป็นร่องใต้ขอบปาก 2-3 ร่อง ขนานกัน

¹⁰ ศักดิ์ชัย สายสิงห์, การศึกษาภาชนะดินเผาในหลุมขุดค้นเนินปราสาท ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองจังหวัดสุโขทัย. สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (โบราณคดี) ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2525, 44.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, 340.

เนื้อดินค่อนข้างละเอียด มีการขุดน้ำดินที่ผิวภาชนะ ขึ้นรูปด้วยวิธีการขุด และการใช้แป้นหมุน สีเนื้อดิน และสีผิวภาชนะ เป็นสีเทาถึงสีเทาเข้ม และสีแดงอ่อน ความหนาเฉลี่ย 0.7-1.2 เซนติเมตร ส่วนก้นจะหนาสุดประมาณ 2-3 เซนติเมตร ประโยชน์ใช้สอย ใช้ในครัวเรือน

ฝาภาชนะ เป็นฝาภาชนะแบบคว่ำ จุกเป็นแบบปลายม้วนออกตรงกลางเป็นหลุม คล้ายปากกระปุกที่เรียกว่า จุกฝาซี เส้นผ่านศูนย์กลางปาก 10-15 เซนติเมตร ส่วนลำตัวของฝาสูงประมาณ 4-5 เซนติเมตร

ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งประเภทเคลือบ ได้แก่ ประเภทเขียนลายสีดำใต้เคลือบใส และเคลือบขาว สามารถจำแนกประเภทตามรูปร่างภาชนะที่พบเฉพาะแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย ได้ดังนี้ (ภาพที่ 404 แผนภูมิที่ 6)

จานทรงสูง (Dish)

พบจำนวนมากที่สุดจากการขุดค้นทางโบราณคดี มีลักษณะเป็นรูปทรงจานทรงสูงกว่าจานในสมัยปัจจุบัน ก้นตื้น ตัวจานค่อนข้างลาด และค่อนข้างแบน ขอบปากกว้างผายออก แบบเป็นขอบหนาและยกเป็นสัน เียงค่อนข้างเตี้ยสูงแค่ 1 เซนติเมตร ขอบเชิงหนา 1 เซนติเมตร ทาน้ำดินสีขาวถึงขอบเชิง บางชิ้นมีร่องรอยนิ้วมือติดน้ำดินปรากฏบริเวณส่วนก้นภาชนะ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก ตั้งแต่ 25-32 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9-12 เซนติเมตร สูง 6-8 เซนติเมตร และหนา 0.8-1 เซนติเมตร จากการขุดค้นทางโบราณคดีทั้ง 5 หลุม พบจานทรงสูงทั้งสภาพสมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ จำนวนทั้งหมด 252 ใบ

ชาม (Bowl)

ลักษณะโดยทั่วไป เป็นถ้วยปากกว้าง ก้นลึก ลำตัวโค้ง ขอบปากแบบเป็นขอบหนาและยกเป็นสัน เียงค่อนข้างเตี้ยสูงแค่ 1 เซนติเมตร ขอบเชิงหนา 1 เซนติเมตร ขอบเชิงไม่ทาน้ำดินสีขาว คงใช้วิธีจับเชิงกันด้วยจุ่มน้ำดินแทนการทาน้ำดิน บางชิ้นมีร่องรอยนิ้วมือติดน้ำดินปรากฏบริเวณส่วนเชิงภาชนะ จากการขุดค้นทางโบราณคดีทั้ง 5 หลุม พบชามทั้งสภาพสมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ จำนวนทั้งหมด 96 ใบ โดยสามารถจำแนกออกเป็น 3 ขนาด ดังนี้

- ชามขนาดใหญ่ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 17-25 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 6-8 เซนติเมตร สูง 8-10 เซนติเมตร หนา 0.5-0.6 เซนติเมตร
- ชามขนาดกลาง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 13-16 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5-6 เซนติเมตร สูง 6-10 เซนติเมตร หนา 0.4-0.5 เซนติเมตร
- ชาม ขนาดเล็ก ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากน้อยกว่า 13 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 4-5 เซนติเมตร สูง 5-10 เซนติเมตร หนา 0.4-0.5 เซนติเมตร

กระปุก (Jarlet)

รูปทรงกระปุกจากแหล่งเตาศรีสัชนาลัย จะมีลักษณะคอแคบ ไหล่ลาดสอบลงมายังฐาน บางทีทำเป็นรูปสัตว์ต่างๆ เช่น ไก่ อีงอ่าง นก และปลา เป็นต้น กระปุกพวกนี้บางใบใช้สำหรับใส่เครื่องเทศและเครื่องหอม บางใบก็ใช้เป็นสำหรับกรวดน้ำ (Water Dropper) กระปุกเคลือบเขียว

จากแหล่งเตาบ้านเกาะน้อย ศรีสะเกษ พบจากการขุดค้นครั้งนี้ จำนวน 25 ใบ ส่วนกระปุกที่คาดว่าผลิตจากแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย จะมีรูปทรงลักษณะเดียวกันกับแหล่งเตาศรีสะเกษ ต่างกันเพียงการตกแต่งผิวภาชนะ และการเคลือบเท่านั้น ซึ่งพบลักษณะการทาน้ำดินสีขาวเพื่อปกปิดร่องรอยของเนื้อดินปั้น จากนั้นเขียนลายดำใต้เคลือบใส พบจากการขุดค้นจำนวน 1 ใบ รวมจำนวนทั้งหมด 26 ใบ

พาน (Stem bowl)

รูปร่างส่วนบนเหมือนชาม แต่มีฐานเชื่อมต่อด้านล่าง ลักษณะฐานคอดบริเวณด้านบนและค่อยๆ กว้างออกเมื่อสู่ด้านล่าง วัตถุประสงค์ในการใช้พานนั้นก็เพื่อใช้สำหรับใส่สิ่งของถวายให้แก่สิ่งที่สูงส่งกว่า จึงทำส่วนเชิงให้ยาว จากการขุดค้นทางโบราณคดี พบภาชนะสังคโลกทรงพานสมบูรณ์จำนวน 1 ชิ้น เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายพันธุ์ไม้ประกอบภายในวงกลม และประดับลายคล้ายกลีบบัวที่ขอบวงกลม ขอบปากพานด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากพานด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน ส่วนฐานพานด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 18 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.8 เซนติเมตร สูง 9.2 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร น้ำหนัก 480 กรัม นอกจากนี้ยังพบส่วนฐานของพาน จำนวน 3 ชิ้น เขียนลายดำใต้เคลือบ ลวดลายเป็นลายพรรณพฤกษา

แจกัน (Vase)

มีลักษณะทรงสูง ปากผายกว้าง ส่วนคอแคบ ไหล่ลู่ รูปทรงคล้ายลูกแพร์ หรือที่เรียกว่า Yu Hu Chun Bing ขอบปากบางครั้งผายออกเล็กน้อยคล้ายถ้วยก้นป่องออก หรือแบบที่มีลักษณะทรงสูง ปากกว้างผายออกเล็กน้อย คอสูง บริเวณไหล่ป่องออกแล้วเรียวมายังฐาน พบจากการขุดค้นครั้งนี้ จำนวน 2 ใบ

ครก

ทั้งหมดไม่เคลือบ ลักษณะปากบานออก ขอบปากหุบเข้า ส่วนลำตัวสอบเข้าหากัน ก้นแคบ เส้นผ่านศูนย์กลางปากเป็น 2 เท่า ของก้น ลวดลาย ทำเป็นลายจุดเป็นร่องใต้ขอบปาก 2-3 ร่อง ขนานกัน เนื้อดินค่อนข้างละเอียด มีการชุบน้ำดินที่ผิวภาชนะ ขึ้นรูปด้วยวิธีการขด และการใช้แป้นหมุน สีเนื้อดิน และสีผิวภาชนะ เป็นสีเทาถึงสีเทาเข้ม และสีแดงอ่อน ความหนาเฉลี่ย 0.7-1.2 เซนติเมตร ส่วนก้นจะหนาสุดประมาณ 2-3 เซนติเมตร ประโยชน์ใช้สอย ใช้ในครัวเรือน การขุดค้นครั้งนี้พบครกทั้งที่สภาพสมบูรณ์ และสภาพไม่สมบูรณ์ จำนวน 40 ใบ

ฝา

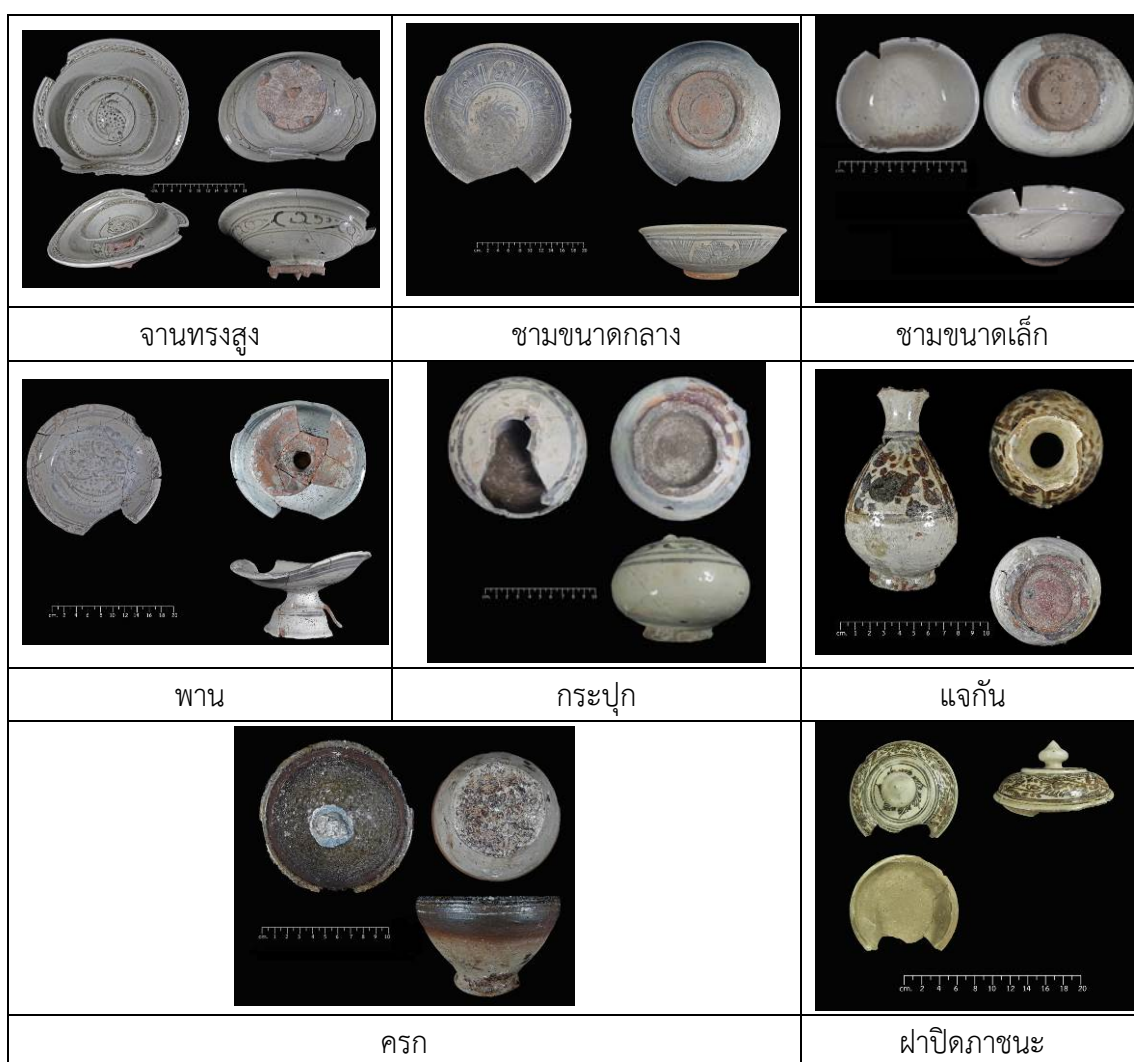
ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 6-10 เซนติเมตร สูง 4-8 เซนติเมตร หนา 0.4-0.6 เซนติเมตร ทาน้ำดินสีขาวแล้วเคลือบใส และทาน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำใต้เคลือบเฉพาะด้านนอก เป็นลายพรรณพฤกษา เนื้อภาชนะสีเทา พบจากการขุดค้นครั้งนี้ จำนวน 10 ใบ

เมื่อพิจารณาจากจำนวนของกลุ่มตัวอย่างรูปทรงภาชนะข้างต้น จำนวนทั้งหมด 430 ใบ จะเห็นได้ว่า ภาชนะจานทรงสูง พบมากที่สุด จำนวน 252 ใบ คิดเป็นร้อยละ 59 รองลงมาได้แก่ ชาม จำนวน 96 ใบ คิดเป็นร้อยละ 22 กระปุก พบจำนวน 26 ใบ คิดเป็นร้อยละ 6 พาน พบจำนวน 4 ใบ คิดเป็นร้อยละ 1 แจก้น พบจำนวน 2 ใบ คิดเป็นร้อยละ 1 ครก พบจำนวน 40 ใบ คิดเป็นร้อยละ 1 และฝาภาชนะ จำนวน 10 ใบ คิดเป็นร้อยละ 2

แต่เมื่อวิเคราะห์ปริมาณของรูปทรงภาชนะที่พบจากการขุดค้น ประกอบกับชั้นดินทางวัฒนธรรม ซึ่งสามารถแยกลำดับอายุสมัยได้ พบว่า

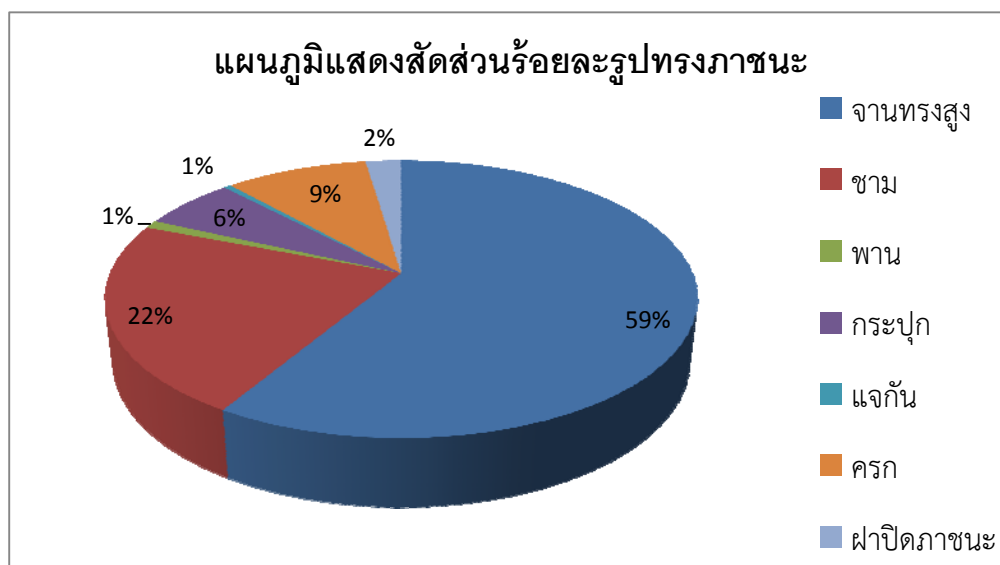
รูปทรงภาชนะประเภทจานทรงสูง และชามไม่เขียนลาย หรือเขียนลายเฉพาะเส้นวงกลมที่ก้นชามด้านในเท่านั้น และกระปุกเคลือบจากแหล่งเตาบ้านเกาะน้อย ศรีสะเกษ พบมากในชั้นวัฒนธรรมสมัยแรก

ส่วนชาม และครก พบมากจากชั้นวัฒนธรรมสมัยหลัง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชามลายพรรณพุกษา หรือลายดอกไม้แบบหวัด และไม่เขียนลาย โดยการเคลือบขาวทั้งใบ

ภาพที่ 404 แสดงรูปทรงภาชนะจากแหล่งเตาทุเรียง ที่พบจากการขุดค้นทางโบราณคดี

แผนภูมิที่ 6 แสดงสัดส่วนร้อยละของรูปทรงภาชนะที่พบจากการขุดค้นทางโบราณคดี

วิเคราะห์เทคนิคการตกแต่ง การเคลือบ และการเผาภาชนะ

ดิน สันนิษฐานว่าดินที่ใช้เพื่อการทำเครื่องปั้นดินเผา และเครื่องถ้วยสังคโลก ของแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย นำมาจากบริเวณร่องปลาไหล หรือหลุมปลาไหล ดินจากคูแม่โจน (คูน้ำวัดพระพายหลวง) และดินจากคูเมืองด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีข้อสังเกต ดังนี้

ดินจากคูเมืองด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นดินเหนียวสีแดง ซึ่งน่าจะเกิดจากการปะปนของน้ำกักบสนิมเหล็กไหลลงมาตกตะกอนในบริเวณคูเมือง ซึ่งอาจนำมาใช้ปั้นเครื่องปั้นดินเผาเนื้อดิน

ดินจากบริเวณร่องปลาไหล หรือหลุมปลาไหล ดินจากคูแม่โจน (คูน้ำวัดพระพายหลวง) จะเป็นดินเหนียว สีเหลืองนวลอมขาว เป็นดินที่ใช้เพื่อการผลิตเครื่องสังคโลก โดยนำมานวดผสมน้ำหมักให้เข้ากันดี แล้วนำขึ้นมาบนลานนวด แล้วใช้หินปูน หรือหินเขี้ยวหนูมาน (Quartz) ซึ่งผ่านการนำไปเผาไฟจนร่วนกรอบ ปั่นให้ละเอียด ใช้กระชอนร่อน จนหินที่ต้องการใช้เพื่อนำไปคลุกเคล้าผสมกับดินที่เตรียมไว้ในอัตราส่วนที่พอเหมาะ นวดจนดินเหนียวเข้ากันดี จึงนำไปขึ้นรูปด้วยการปั้น

การปั้น จะต้องมีการเรียงของการดำเนินกิจกรรมการผลิตของขั้นตอนนี้ ซึ่งน่าจะต้องมีโรงเรือน อาจสร้างอาคารชั่วคราวด้วยไม้ หลังคามุงด้วยจากหรือแฝก บริเวณที่ตั้งของโรงเรือนในการปั้นน่าจะอยู่ริมคูแม่โจน หรือตามแนวร่องปลาไหล รวมถึงพื้นที่ตากภาชนะหลังจากปั้นขึ้นรูปเสร็จแล้ว จนจนจะแห้ง หรือเรียกว่า จนขาว จึงนำเข้าไปถึงลมในอาคาร หรือโรงเรือน จนขาว หรือแห้งสนิทใช้เวลาประมาณ 3-4 วัน หรือมากกว่า เมื่อเครื่องปั้นดินเผาแห้งสนิทแล้วจะต้องผ่านกรรมวิธีการตกแต่ง

เทคนิคการตกแต่ง การตกแต่งเครื่องถ้วยสังคโลกของแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย ทั้งหมดเป็นการ เขียนลาย และการจุ่มลาย ลงบนพื้นผิวภาชนะที่ทำน้ำดินสีขาวค่อนข้างหนารองพื้น เพื่อปกปิดร่องรอยของเนื้อดินก่อนลงมือตกแต่ง หรือเขียนลวดลาย เนื่องจากเนื้อดินที่ใช้ปั้นภาชนะมี

ลักษณะหยาบ สีน้ำตาล หรือสีเทาดำ และมีเม็ดทราย เม็ดกรวด ปะปนอยู่อย่างเห็นได้ชัด ซึ่งการลงพื้นคงต้องผ่านการขัดผิวภาชนะของเครื่องปั้นดินเผาให้เรียบเป็นมันเสียก่อน แล้วจึงนำไปลงพื้น หรือรองพื้นด้วยน้ำดินลักษณะขาวขุ่น หรือสีขาวนวล ใช้เครื่องมือ หรือเศษผ้าจุ่มแล้วทาถูบไล้จนทั่ว นำไปผึ่งลมให้แห้งแล้วจึงนำไปขัดผิวด้วยใบตองแห้งที่ขยำเป็นก้อนเล็ก ๆ ภูเขา ๆ จนตัวรองพื้นเรียบเสมอกัน เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วจะนำไปเผาครั้งที่ 1 ในเตาตะกรับ โดยใช้ความร้อนต่ำ เพื่อให้ผิวภาชนะ และตัวรองพื้นสีขาวขุ่นเป็นเนื้อเดียวกัน เมื่อเผาเสร็จแล้ว ปล่อยให้เย็นสนิทจึงนำออกจากเตาเผา นำไปเขียนลวดลายแล้วจึงนำไปชุบน้ำยาเคลือบตามลำดับต่อไป¹²

น้ำเคลือบ¹³ น้ำเคลือบของเครื่องสังคโลกสุโขทัย ส่วนใหญ่จะมีลักษณะใส โปร่งแสง และมีความเหนียวข้นน้อยกว่าน้ำเคลือบของจีน ดังนั้นเวลาเคลือบและนำเข้าเตาเผาแล้วมักจะพบว่า น้ำเคลือบไม่สม่ำเสมอ แม้ว่าปัจจุบันจะมีผู้สนใจศึกษา หาวิธีทำเครื่องสังคโลกกันมากมายก็ตาม แต่ยังไม่มีการสามารถผลิตเครื่องสังคโลกให้มีลักษณะ และคุณภาพดีเท่าเครื่องสังคโลกสมัยสุโขทัยเลย สันนิษฐานว่าส่วนผสมหลัก ๆ ของน้ำเคลือบเครื่องสังคโลกสมัยสุโขทัย คงใช้ซีอิ๊วของมะกอกผสมกับดิน ละลายน้ำในอัตราส่วน 4 ต่อ 9 จะได้น้ำเคลือบสีเขี้ยว ชนิดที่เรียกว่า เซลาดอน¹⁴ ส่วนน้ำเคลือบของแหล่งเตาทุเรียง น่าจะใช้ซีอิ๊วของมะกอกผสมกับวัสดุอื่น จึงจะได้น้ำเคลือบใส โปร่งแสง แล้วจากนั้นจึงนำภาชนะที่ผ่านการเขียนลายแล้ว นำมาเคลือบด้วยน้ำเคลือบใสทับอีกครั้งหนึ่ง ลักษณะเทคนิคแบบนี้คล้ายกับการทำเครื่องถ้วยจีนแบบสือโจว¹⁵

การชุบน้ำเคลือบ เมื่อสังเกตที่กันเครื่องถ้วยสังคโลก จะเห็นได้ชัดว่าไม่มีการเคลือบที่กันภาชนะด้านนอก จึงสันนิษฐานว่า การชุบน้ำยาเคลือบของเครื่องสังคโลก ภาชนะขนาดกลางและขนาดเล็ก จะใช้มือจับที่กันภาชนะแล้วจุ่มลงในน้ำยาน้ำเคลือบ ตวัดขึ้นอย่างรวดเร็ว เพื่อมิให้น้ำยาน้ำเคลือบจับภาชนะมาก หรือหนาเกินไป อาจก่อให้เกิดการไหลย้อยลงไปที่กันถ้วยชาม ส่วนจาน ชาม ที่มีขนาดใหญ่ไม่สามารถใช้มือจับแล้วจุ่มน้ำยาน้ำเคลือบได้ น่าจะใช้แปรง หรือพู่กันขนาดใหญ่จุ่มน้ำยาน้ำเคลือบแล้วทาที่เครื่องสังคโลก เมื่อผ่านกรรมวิธีในการชุบน้ำยาน้ำเคลือบเรียบร้อยแล้ว จึงนำไปจัดเรียง และเผาเคลือบในเตาประทุนต่อไป

¹² สามารถ ทรัพย์เย็น, “รายงานการขุดค้นเตาทุเรียง ปี 2529” โครงการอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย. (เอกสารอัดสำเนา), 2529, 1-4.

¹³ น้ำเคลือบ (slip) หมายถึง น้ำยาที่มีความเหนียวมากในอุณหภูมิปกติ จึงไม่เกิดรูปผลึกขึ้น มีส่วนประกอบเช่นเดียวกับเนื้อดินที่ใช้ปั้นภาชนะ คือ ซิลิกา (silica) และอลูมินา (alumina) เมื่อถูกความร้อนสูง น้ำเคลือบจะปรับตัวใหม่เหมือนกับการเกิดของแก้วธรรมชาติ เป็นชั้นบางๆ เคลือบผิวภาชนะ. กรมศิลปากร, **ศัพทานุกรมโบราณคดี**, 268.

¹⁴ สามารถ ทรัพย์เย็น, **เรื่องเดียวกัน**, 12.

¹⁵ กฤษณา พิณศรี และคณะ, **เครื่องถ้วยสุโขทัย พัฒนาการของเครื่องถ้วยไทย**. (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป, 2535), 32.

การบรรจุภาชนะเข้าเตาเผาที่เมืองสุโขทัยจะใช้วิธีวางบนที่ท่อทรงกระบอก โดยให้ส่วนโคนของก้นฝังอยู่ในพื้นทรายลึกประมาณ 10-15 เซนติเมตร เพื่อให้สามารถรองรับภาชนะได้อย่างมั่นคง และส่วนใหญ่จะวางภาชนะซ้อนกันขึ้นไปหลายๆ ชั้น โดยใช้กึ่งน้ำอ้อยคั้นระหว่างภาชนะแต่ละใบ ดังนั้นผลิตภัณฑ์ที่ได้ออกมาจึงพบว่ามียอยจุดที่เกิดจากขากี้บริเวณก้นภาชนะด้านใน 5-6 จุดเสมอ ยกเว้นใบที่อยู่บนสุด ยังไม่มีการวางซ้อนภาชนะอื่นขึ้นไปอีก ส่วนใบที่อยู่ล่างสุดก็จะพบร่องรอยของทั้งกึ่งน้ำอ้อยและร่องรอยของก้นที่เป็นรูวงแหวนบริเวณก้นด้านนอกของภาชนะด้วย แต่หากเป็นภาชนะที่มีขนาดใหญ่ เช่น จาน หรือชามก็จะทำการเผาที่ละใบเช่นเดียวกับที่เตาเมืองศรีสัชนาลัย โดยไม่ต้องใช้กึ่งน้ำอ้อย เครื่องถ้วยสุโขทัยเผาด้วยวิธีลดอกซิเจนและอุณหภูมิประมาณ 1,200-1,250 องศาเซลเซียส (ประเภทเนื้อแกร่ง) แต่ช่างชาวสุโขทัยคงไม่สามารถควบคุมอุณหภูมิภายในเตาได้ดีนัก จึงทำให้ผลิตภัณฑ์ที่ได้หลายๆ ชิ้น ถูกเผาจนบิดเบี้ยวเสียรูปทรงและนำเคลือบก็มักแตกราน

การวิเคราะห์ลวดลาย

เนื่องจากภาชนะดินเผาเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่พบเป็นส่วนใหญ่ และมีความสำคัญมากที่สุดต่อการศึกษาพัฒนาการและความสัมพันธ์ทางการค้า ตลอดจนการถ่ายทอดเทคโนโลยี แต่เครื่องถ้วยที่ผลิตจากแหล่งเตาเมืองสุโขทัยแห่งนี้มีรูปแบบไม่หลากหลาย ดังนั้นจึงสามารถจำแนกลวดลายหลักได้ 2 แบบ คือ ลายปลา และลายพรรณพฤกษา มีรายละเอียดดังนี้

ลายปลา เป็นลายตกแต่งภาชนะที่พบมากที่สุดที่แหล่งเตาเมืองสุโขทัย ลักษณะของปลาถึงแม้จะวาดแบบง่ายๆ แต่ดูมีชีวิตชีวาและมีการเคลื่อนไหวมากกว่าลายปลาที่แหล่งเตาศรีสัชนาลัย รูปแบบลายปลาที่นิยม ได้แก่ ลายปลาตัวเดียว (ลายปลา 4 ตัว พบ 1 ชิ้น) เขียนลายบริเวณก้นด้านในของ จานทรงสูง ชาม และพาน มักเขียนลายปลาตัวเดียว อาจมีพันธุ์เม่น้ำหรือลายดอกไม้ประกอบบ้าง ลักษณะปลาแสดงออกถึงการเคลื่อนไหวและมีชีวิต

ลายพรรณพฤกษา แบ่งออกเป็น

ลายพรรณไม้ก้านขด และพรรณไม้ก้านแบ่ง

ลายพรรณพฤกษาประเภทนี้ พบทั้งที่มีดอกและไม่มีดอกประกอบ ส่วนใหญ่พบบริเวณภายในวงกลมด้านใน และแถบวงแหวนรอบวงกลมก้นภาชนะ โดยนิยมตกแต่งบนเครื่องถ้วยทั้งกลุ่มเตาเมืองสุโขทัยและศรีสัชนาลัย แต่มีรายละเอียดแตกต่างกัน ลวดลายประเภทนี้ได้แก่

ลายพรรณไม้ (กอดอกไม้) ระบายดอกสีดำที่รูปวงรี ตกแต่งบริเวณแถบวงแหวนรอบวงกลมก้นภาชนะด้านในจานทรงสูง และชาม

ลายพรรณไม้ก้านขดที่ตกแต่งกันด้วยลายเส้นคู่

ลานพรรณไม้ก้านขด พบบริเวณแถบวงแหวนรอบวงกลมก้นภาชนะด้านใน เป็นลายที่มีดอกไม้บานชูช่ออยู่ข้างก้านในช่วงที่โค้งเป็นลอนคลื่น

ลายช่อดอกไม้หรือลายดอกไม้ เป็นลักษณะของลายบริเวณวงกลมก้นภาชนะด้านในที่มีดอกไม้ชูช่อ มีส่วนประกอบได้แก่ ก้าน ใบ และดอก เป็นลักษณะของดอกไม้ธรรมชาติและดอกไม้

ประดิษฐ์ โดยเป็นดอกไม้ที่มีใบเล็กๆ ประกอบน้อยกว่าที่ปรากฏในแหล่งเตาศรีสังขาลย์ และมักเป็นดอกไม้ 3 กลีบ

ลายดอกไม้ดอกโตๆ เป็นลายดอกไม้ที่ไม่มีก้านและใบประกอบ พบทั้งที่เป็นดอกไม้บานและดอกไม้แยมกลีบ ในรูปแบบของดอกไม้จริง และดอกไม้ประดิษฐ์ ส่วนใหญ่เขียนอยู่ในลายวงกลมก้นภาชนะด้านใน ได้แก่ ลายดอกบัว หรือดอกไม้คล้ายจักร เป็นต้น

ลายกอหญ้า ลายกอปรง ลายกอสาหร่าย หรือลายคล้ายลายดอกไม้ครึ่งดอก ส่วนใหญ่เป็นลายประดิษฐ์จากพรรณไม้ธรรมชาติ

ลายดอกพิกุล เป็นลายที่นิยมมากในแหล่งเตาเมืองศรีสังขาลย์ แต่พบบ้างในแหล่งเตาสุโขทัย ส่วนใหญ่ตกแต่งบนภาชนะประเภทชาม และเป็นลายแบบเดียวกันทั้งใบ ทั้งด้านในและด้านนอก ยกเว้นที่ก้นและขอบปากชาม

ลายใบปรงซ้อน เป็นลายที่ตกแต่งด้วยรูปใบปรงเรียงกันหลายใบ มักตกแต่งบริเวณแถบวงแหวนทั้งด้านในและด้านนอกภาชนะประเภทชาม และตลับ ลายเช่นนี้ไม่พบที่แหล่งเตาเมืองศรีสังขาลย์

ลายใบไม้หรือช่อใบไม้ก้านขด เป็นลายที่ตกแต่งเป็นแถบวงแหวนขนาดเล็กกรอบนอกตัวชาม ซึ่งพบทั้งใบไม้ทึบ และใบไม้ที่เขียนเฉพาะเส้นขอบ ไม่พบใบไม้ประกอบมากนัก

ลายพันธุ์ไม้ก้านขดประกอบลายเมฆ หรือลายคล้ายหัวหูก

ลายกลีบบัวตกแต่งภายในคล้ายลายใบไม้ห้อยหัวลง เป็นลายที่พบไม่บ่อยนักในเครื่องถ้วยเมืองสุโขทัย ลักษณะลายเป็นใบไม้คล้ายใบโพธิ์ขอบหยัก อยู่ภายในกรอบรูปกลีบบัวหรือสี่เหลี่ยมที่มีขอบบนเป็นรูปโค้งปีกกา

ลายพรรณพฤกษาแบบช่องกระจก

ลายช่องกระจกเป็นลายที่รวบรวมลายประเภทต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน ตกแต่งในลักษณะของแถบวงแหวน โดยแบ่งลายออกเป็นช่อง มีเส้นคั่น สามารถแบ่งกลุ่มลวดลายที่พบในแหล่งเตาสุโขทัยได้ดังนี้

ลายช่องกระจกรูปสี่เหลี่ยม เป็นลายตกแต่งทั้งด้านในและด้านนอก จานทรงสูง ชาม แจกัน และภาชนะประเภท กุณฑี หรือ กุณโฑ ลวดลายที่ประดับในแต่ละช่องสี่เหลี่ยมอาจเหมือนกันหมดหรือสลับกัน โดยลายที่พบมากได้แก่ ลายใบปรง ลายพรรณพฤกษารูปแบบต่างๆ เป็นต้น

ลายช่องกระจกรูปหกเหลี่ยมและแปดเหลี่ยม ลักษณะการตกแต่งยังคงแบ่งเป็นช่องสี่เหลี่ยมที่ภายนอก แต่บริเวณมุมทั้ง 2 หรือมุมทั้ง 4 ภายในมีกลุ่มเส้นขนานมาตัด ทำให้เกิดเป็นรูปหกเหลี่ยม หรือแปดเหลี่ยม ตกแต่งบริเวณแถบวงแหวนรอบวงกลมก้นภาชนะ ลวดลายที่พบว่าเป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มเตาเมืองสุโขทัย ได้แก่ ลายช่องกระจกที่ภายในตกแต่งด้วยลายคล้ายกลีบบัว หรือลายหางนกยูง ระหว่างช่องกระจกแต่ละช่องอาจคั่นด้วยลายเส้นตั้งหรือแถบลาย ได้แก่ แถบลายสีดำ ลายตาราง แถบลายคล้ายปีกกา เป็นต้น ลายกลุ่มนี้นิยมตกแต่งทั้งด้านในและด้านนอกชามหรือเฉพาะด้านนอกภาชนะประเภทกระปุก โถ และครก เป็นต้น

ลายกากบาทหรือดอกไม้ในช่องสี่เหลี่ยมสลับลายเส้นตั้ง ลายกากบาทที่พบอาจตกแต่งแตกต่างกันบ้าง แต่ยังคงอยู่ในรูปของเส้นกากบาท ส่วนลายดอกไม้ล้วนเป็นดอกไม้แบบง่าย นิยมตกแต่งบริเวณขอบปากด้านในของจานทรงสูง ชาม และครก

ลายเส้นวงกลมคู่ขนาน 2-6 วง หรือลายเส้นวงกลมกันหอย ตกแต่งบริเวณขอบปากหรือก้นด้านในของภาชนะประเภทจานทรงสูง และชาม

ลายก้านขด เป็นลายแถบขนาดเล็ก มักเขียนบริเวณขอบปากด้านใน บางลวดลายที่คลี่คลายออกจากรูปของลายก้านขด กลายเป็นลายเส้นโค้ง หรือวงขีดไปมา มักตกแต่งด้านนอกจาน ชาม และพาน

ลายตัวดปลายพู่กัน พบลายในหลายลักษณะแต่เกิดจากการตกแต่งในรูปแบบเดียวกัน โดยใช้พู่กันป้ายตัวดเป็นเส้นสั้นๆ พบว่าตัวดเป็นหนึ่งขีด สองขีด และสามขีดซ้อนกัน พบลายตัวดเป็นสองขีด มีปลายข้างหนึ่งเอนหากันเป็นมุมแหลมและแต้มจุดเล็กๆกึ่งกลางอีก 1 จุด ลายนี้ตกแต่งบริเวณขอบปากด้านในของจานทรงสูง และชาม

ลายจักร ลายดวงอาทิตย์ หรือลายดอกบัว เป็นลักษณะลวดลายมีองค์ประกอบคล้ายกันได้แก่ ลายวงกลมเป็นศูนย์กลางและลายแฉกรัศมี ที่มีลักษณะเป็นก้าน หรือกลีบดอกไม้ ลายเหล่านี้ตกแต่งที่ก้นภาชนะด้านในประเภทชาม เท่านั้น

ผลการวิเคราะห์งานทรงสูง

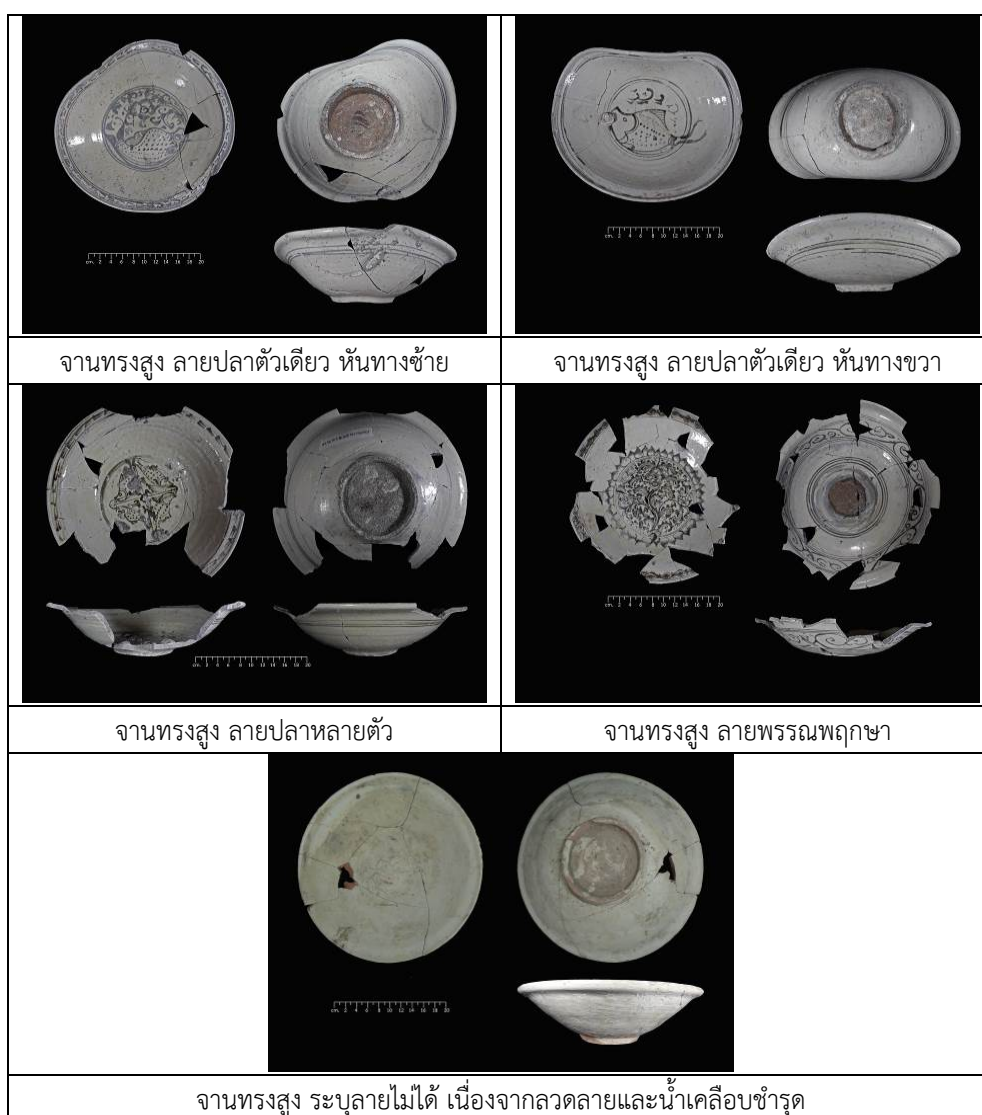
จากลักษณะรูปแบบลวดลายโดยทั่วไปของภาชนะแหล่งเตาเมืองสุโขทัย ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถนำมาวิเคราะห์รูปแบบลวดลาย และลักษณะอื่นๆ ประกอบของงานทรงสูง โดยงานทรงสูงที่พบจากการขุดค้นทางโบราณคดีครั้งนี้ มีจำนวน 252 ใบ ซึ่งใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์ลวดลาย จำแนกได้ดังนี้ (ภาพที่ 405 แผนภูมิที่ 7)

เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย ซึ่งรวมถึงมีลวดลายพรรณไม้ น้ำประกอบด้วย พบมากที่สุด มีจำนวน 141 ใบ เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา ซึ่งรวมถึงมีลวดลายพรรณไม้ น้ำประกอบด้วย มีจำนวน 65 ใบ เขียนลายปลาหลายตัว จำนวน 2 ใบ ประกอบด้วย เขียนลายปลา 4 ตัว จำนวน 1 ใบ และเขียนลายปลา 3 ตัว จำนวน 1 ใบ เขียนลายพรรณพฤกษา ทั้งลายพรรณไม้ก้านขด พรรณไม้ก้านแบ่ง ลายกอดดอกไม้ และลายดอกไม้ดอกโดดๆ มีจำนวน 20 ใบ และงานทรงสูงมีร่องรอยการเขียนลาย แต่ลวดลายและน้ำเคลือบชำรุด ไม่สามารถแยกลายได้ มีจำนวน 24 ใบ

จากการวิเคราะห์ลวดลาย พบว่างานทรงสูงทุกใบต้องเขียนลาย โดยลายนิยมมากที่สุด คือ เขียนลายปลาตัวเดียว รวมจำนวน 206 ใบ คิดเป็นร้อยละ 82.5 ในจำนวนนี้ สามารถแยกออกได้เป็นลายปลาตัวเดียวหันทางซ้าย คิดเป็นร้อยละ 56 และลายปลาตัวเดียว หันทางขวา คิดเป็นร้อยละ 26 นอกนั้นเป็นลายปลาหลายตัว พบจำนวน 2 ใบ คิดเป็นร้อยละ 1 ความนิยมของลวดลายที่เขียนลงงานทรงสูงแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย รองลงมา คือ ลายพรรณพฤกษา จำนวน 20 ใบ คิดเป็นร้อยละ 8 นอกนั้นเป็นงานทรงสูงมีร่องรอยการเขียนลาย แต่ลวดลายและน้ำเคลือบชำรุด ไม่สามารถ

แยกย่อยได้ มีจำนวน 24 ใบ คิดเป็นร้อยละ 9 (แต่คาดว่าน่าจะเป็นลายปลาตัวเดียวประมาณร้อยละ 82 หรือจำนวน 20 ใบ และลายพรรณพฤกษา อีกร้อยละ 18 หรือจำนวน 4 ใบ)

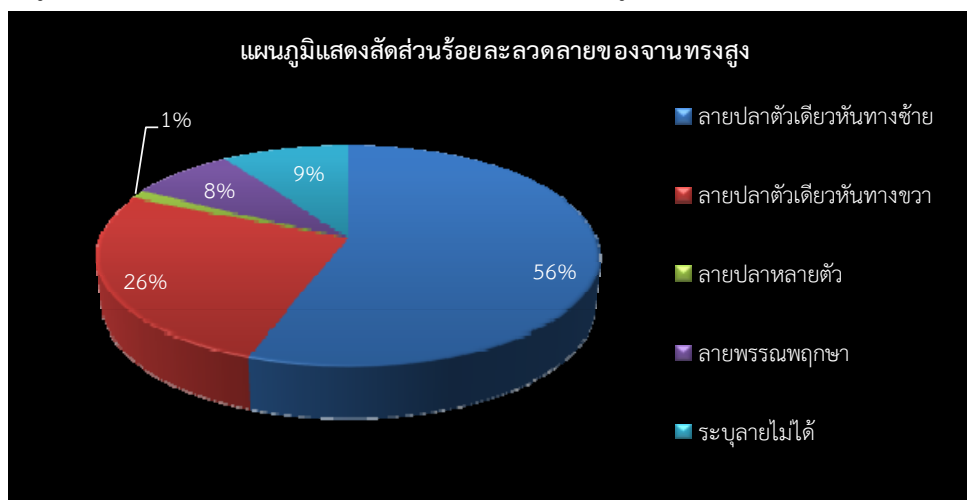
ดังนั้น งานทรงสูงจากแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย จึงนิยมเขียนลายทุกใบ และเขียนลายปลาตัวเดียวมากที่สุด ในลายปลาตัวเดียวยังแยกออกเป็น ลายปลาตัวเดียวหันทางซ้ายผลิตมากกว่า ลายปลาตัวเดียวหันทางขวา นอกนั้นลายปลา 3 ตัวบ้าง ลายปลา 4 ตัว บ้าง แต่ไม่มากนัก จากการดำเนินงานที่ผ่านมายังพบลายปลา 2 ตัว บ้าง แต่ไม่มากเท่ากับลายปลาตัวเดียว นอกจากลายปลาแล้ว ยังเขียนลายพรรณพฤกษาลงบนก้นจานด้านในด้วยอีกหนึ่งลาย แต่สัดส่วนการผลิต หรือความนิยมน้อยกว่าลายปลาตัวเดียว

ภาพที่ 405 ลวดลายของงานทรงสูง

แผนภูมิที่ 7 แสดงสัดส่วนร้อยละของลวดลายของจานทรงสูง

จานทรงสูงลายปลา

เมื่อวิเคราะห์ถึงรายละเอียดของลายปลา โดยลายปลาดังกล่าวน่าจะเป็นกลุ่มวงศ์ ปลาตะเพียน (Cyprinidae)¹⁶ ซึ่งเป็นกลุ่มปลาหลักๆ ที่พบบริเวณลุ่มน้ำยม และวิเคราะห์ร่วมกับหลักฐานทางโบราณคดีที่พบจากชั้นวัฒนธรรม สามารถจำแนกลายปลาตัวเดียวของแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย ออกเป็น 2 สมัย (ภาพที่ 406-407) ดังนี้

ระยะแรก

จานทรงสูง ที่พบจากการขุดค้นทางโบราณคดี ชั้นวัฒนธรรมที่ 1 หรือระยะแรก ปรากฏหลักฐานชั้นดินทางวัฒนธรรมจากหลุมขุดค้น TP.1/2559 TP.2/2559 และ TP.2/2560 พบร่องรอยของชั้นถ่านสีดำที่เกิดจากกิจกรรมการเผาภาชนะทั่วทั้งพื้นผิวดิน และหลุมทิ้งภาชนะสังคโลกที่เสียหายแล้วคัดแยกทิ้ง ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นชั้นกิจกรรมการเผาในระยะแรก เนื้อภาชนะดินเผาที่พบในกลุ่มภาชนะดินเผาระยะแรก ได้แก่ เนื้อสีเทา-เทาเข้ม ภาชนะดินเผาส่วนใหญ่ที่พบมีเนื้อดินละเอียด มีรูพรุนเล็กน้อย และมีเปลือกแร่สีขาวจำพวกเฟลด์สปาร์ และจุดแร่สีดำเม็ดเล็กๆ ผสมอยู่ แต่บางชิ้นจุดแร่สีดำมีจำนวนน้อยมาก จนสังเกตเห็นได้ยาก

ลวดลายที่ตกแต่งภาชนะดินเผาที่พบ นอกจากลายเส้นที่ขีดเป็นวงกลมขนานรอบภาชนะทั้งด้านนอกและด้านในแล้ว ยังพบการเขียนลายปลา ซึ่งนิยมผลิตมากที่สุดของชั้นวัฒนธรรมนี้ เขียนลายปลาบริเวณด้านในภาชนะ ซึ่งมีหลายลักษณะ แต่ในเชิงโครงสร้างของลาย เป็นการเขียนลายปลาอยู่

¹⁶ ลักษณะประจำวงศ์ปลาตะเพียน มีลำตัวค่อนข้างยาว หรือยาวแบนข้าง ส่วนหัวไม่มีเกล็ดปกคลุม เส้นข้างตัวค่อนข้างสมบูรณ์ ริมฝีปากบาง ปากอยู่ปลายสุดของส่วนหัว หรืออยู่ค่อนข้างต่ำทางด้านล่าง หรืออยู่ทางด้านล่างของส่วนหัว อาจมี หรือไม่มีหนวด ถ้ามีหนวดจะมีไม่เกิน 2 คู่. อ้างอิงใน สิงหา วงศ์โรจน์, “การศึกษานุกรมวิธานของปลาน้ำจืดในพื้นที่กรุงเทพมหานครฝั่งตะวันออก” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาชีววิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีการศึกษา 2547, 76.

ภายในเส้นวงกลมขนานสองชั้นที่เขียนรอบกันงานด้านใน ส่วนตัวลายปลา มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เช่น ลายปลาตัวเดียว อยู่ภายในวงกลม มีทั้งที่หันหัวไปทางซ้ายและขวา ด้านบนของลายมีการปล่อยพื้นที่ว่าง ไม่มีการเขียนลายใดๆ ลายปลาคาบดอกไม้ คาดว่าเป็นการประดิษฐ์ลายให้เต็มพื้นที่ภาชนะ โดยเขียนลายปลาด้านล่างของวงกลม บริเวณปากของปลา มีลายเส้นก้านดอกไม้โค้งขึ้นไปด้านบน แล้วเขียนลายดอกไม้ บางใบอาจเป็นเพียงการแต้มให้คล้ายใบไม้เท่านั้น และลายกลุ่มปลา ถือเป็นลายวิจิตร โดยบางชิ้นที่พบเป็นการแบ่งพื้นที่วงกลมเป็นส่วนๆ แต่ละส่วนเขียนลายปลาหันหัวเข้าหากัน

โดยส่วนใหญ่แล้ว ลวดลายปลาตัวเดียว มักมีองค์ประกอบลายอื่นร่วมด้วย มีรายละเอียดของลาย ดังนี้

เขียนลายปลาตัวเดียว ปลาคาบพันธุ์ไม้น้ำประกอบ อยู่ภายในเส้นวงกลม 2 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนตัวคล้ายก้านขดภายในเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านบนของตัวงานเขียนตัวคล้ายก้านขดภายในเส้นวงกลมขนาน

เขียนลายปลาตัวเดียว อยู่ภายในเส้นวงกลม 2 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านบนของตัวงานเขียนเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น

เขียนลายปลาตัวเดียว มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม 1 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายตัวคล้ายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านบนเขียนลายก้านขดภายในเส้นวงกลมขนาน

เขียนลายปลาตัวเดียว มีลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายตัวคล้ายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบด้านบนเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น

เขียนลายปลาตัวเดียว มีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านบนเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น

เขียนลายปลาตัวเดียว มีลายก้านขด หรือลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านบนเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น

เขียนลายปลาตัวเดียว อยู่ภายในวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายตัวคล้ายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านบนเขียนลายก้านขดภายในเส้นวงกลมขนาน

เขียนลายปลาตัวเดียว ตัวปลาลักษณะอวบอ้วนอยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น มีรอยขากี่ 6 ขา ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านบนเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน

เขียนลายปลา 4 ตัว ในพื้นที่ 4 ส่วน โดยใช้เส้นแบ่งส่วนสองเส้น ทั้งหมดอยู่ภายในเส้นวงกลม 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายตัวคล้ายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านบนเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น

นอกจากนี้ ยังพบงานทรงสูงติดกันกับพาน และยังมีขอบปากของงานทรงสูงอีก 2 ใบติดอยู่ งานใบบนเขียนลายปลาตัวเดียว มีลายน้ำกระเซ็นภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ก้นติดกับที่ 6 ขา ส่วนพาน ใบล่างเขียนลายกอดดอกไม้ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายคล้ายกลีบบัวเป็น แถบลายระหว่างแนวเส้นวงกลมขนาน ขอบด้านนอกเขียนลายคล้ายเครื่องจักสาน และเขียนลายช่องกระจกรูปสี่เหลี่ยม แต่ละช่องเขียนลายคล้ายดอกไม้แบบหวัด

อายุสมัย กำหนดอายุสมัยของลายปลาตัวเดียว ที่พบในชั้นวัฒนธรรมที่ 1 ของหลุมขุดค้น TP.1/2559 TP.2/2559 และ TP.2/2560 ซึ่งเป็นสมัยแรกเริ่มก่อสร้างเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 20 หรือ ตรงกับรัชสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 (พระยาลิไท) โดยการกำหนดอายุดังกล่าวนี้ จะสัมพันธ์กับค่าอายุทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งจะกล่าวถึงในลำดับถัดไป

ระยะหลัง

งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว ระยะหลัง พบจากการขุดค้นทางโบราณคดี TP.2/2560 ร่วมกับงานทรงสูงลายพรรณพฤกษา และชาม เขียนลายพรรณพฤกษาแบบหวัด ลักษณะโดยรวมของ รูปทรงภาชนะงานทรงสูงเหมือนกันกับที่พบจากระยะแรก แต่ต่างกันตรงลวดลายที่เขียนลายปลา ซึ่ง เขียนลายปลาคร้าๆ แบบง่ายๆ ไม่ประณีต และบรรจง เหมือนระยะแรก อยู่ในเส้นวงกลมของก้น งานด้านใน บางลายเขียนลายปลาโดยเอาเส้นวงกลมเป็นส่วนท้องของปลา เพื่อให้รวดเร็ว และลด ขั้นตอนการเขียนลายปลา และพบการทาน้ำดินสีขาวหนากว่าระยะแรก นอกจากนี้ยังพบว่ารูปทรงไม่ บิดเบี้ยวจากข้อผิดพลาดจากการเผาในเตาแบบระยะแรก สันนิษฐานว่าช่างน่าจะมีความชำนาญ และ ประสบการณ์ในการเผาแล้ว และช่างเขียนลายน่าจะต่างกลุ่มกับช่างเขียนลายในระยะแรก สังเกต จากลักษณะลายเส้นในการวาด และความพิถีพิถัน เอาใจใส่ต่อการเขียนลวดลายมีความแตกต่างกัน อย่างเห็นได้ชัด

ภาพที่ 406 งานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย ระยะแรก และระยะหลัง

ภาพที่ 407 จานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา ระยะแรก และระยะหลัง

งานทรงสูงลายพรรณพฤษกา เป็นลวดลายที่ได้แรงบันดาลใจจากกิ่ง ก้าน ใบ และดอก ของ ต้นไม้ที่เกี่ยวข้องกัน และมีการประดิษฐ์ให้เหมาะสมกับการประดับในงานต่างๆ โดยมีลักษณะ และ รายละเอียดแตกต่างกันของแต่ละระยะสมัย (ภาพที่ 408-409) ดังนี้

ระยะแรก

การตกแต่งผิวภาชนะด้วยวิธีการรองพื้นด้วยน้ำดินสีขาว เขียนลายสีดำ แล้วจึงนำไปเคลือบใส เนื้อภาชนะดินเผาที่พบในกลุ่มภาชนะดินเผาของชั้นวัฒนธรรมนี้ มีทั้งเนื้อดินสีเทา และสีน้ำตาลแดง เนื้อดินละเอียด มีรูพรุนเล็กน้อย และมีผิวลึกราวสีขาวย้ำพวกเฟลด์สปาร์ และจุดแร่สีดำเม็ดเล็กๆ ผสมอยู่ ส่วนลวดลายที่ตกแต่งภาชนะดินเผาที่พบ สามารถแบ่งเป็นกลุ่มได้ 2 กลุ่มลาย คือ ลายก้านขดแบบหวัด และลายพันธุ์ไม้น้ำประกอบลายปลา

ลักษณะลวดลายพรรณพฤษกา จำแนกได้ดังนี้

เขียนลายกอดอกบัวอยู่ภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายตัวดปลายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ส่วนใบล่าง เขียนลายพันธุ์พฤษกาเป็นลายกอดอกไม้ ขอบปากด้านในเขียนลายก้านขดต่อเนื่องกันในเส้นวงกลมขนาน ขอบจานด้านนอกเขียนลายก้านขดในเส้นวงกลมขนาน

เขียนลายกอดอกไม้ภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น

เขียนลายกอดอกไม้ก้านต่อดอกเต็มพื้นที่ของก้นด้านใน ภายในเส้นวงกลมซึ่งขอบของเส้นวงกลมเขียนลายคล้ายดอกบัวโดยรอบ ขอบปากด้านในเขียนลายช่องกระจกรูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด แบ่งช่องกระจกด้วยลายเส้นตรง 3 เส้น อยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบด้านนอกเขียนลายก้านขดในเส้นวงกลมขนาน ขอบก้นด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น

เขียนลายกอดอกไม้เต็มพื้นที่ในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายก้านขดแบบง่ายๆ เป็นแถบลายระหว่างแนวเส้นวงกลมขนาน ส่วนขอบปากด้านนอกเขียนลายก้านขดแบบง่ายๆ เป็นแถบลายระหว่างแนวเส้นวงกลมขนาน

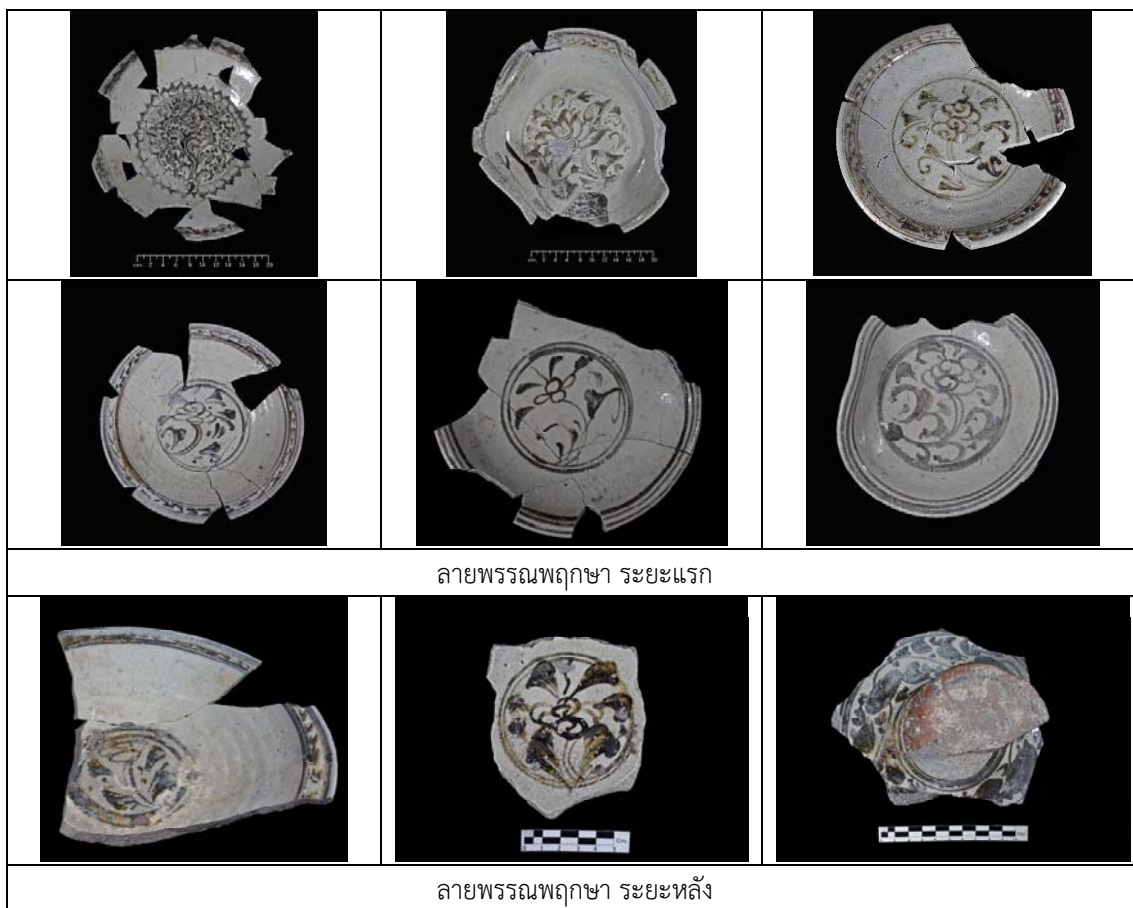
ระยะหลัง

ลักษณะสำคัญของลวดลายงานทรงสูง ระยะหลัง ประกอบด้วย

การทาสีดินสีขาว แล้วเขียนลายดำได้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้ หรือลายดอกไม้แบบหวัดอยู่ภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นตั้งแบบหวัดภายในแถบวงกลม ด้านนอกเขียนลายช่องกระจกคล้ายลายจักสานสลับลายเส้นตั้ง ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบก้นด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัด อยู่ภายในเส้นวงกลม 2 วง ขอบปากทั้งด้านนอกและด้านในเขียนเส้นลายดำ 1 วง ด้านนอกเขียนลายช่องกระจกเป็นลายใบไม้ในช่องสี่เหลี่ยมสลับลายเส้นตั้ง ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ

ลายช่อดอกไม้หรือลายดอกไม้ เป็นลักษณะของลายบริเวณวงกลมก้นภาชนะด้านในที่มีดอกไม้ชูช่อ มีส่วนประกอบได้แก่ ก้าน ใบ และดอก เป็นลักษณะของดอกไม้ธรรมชาติและดอกไม้

ประดิษฐ์ มักเป็นดอกไม้ 3 กลีบ นอกจากนี้ยังมี ลายกอหญ้า ลายกอปรง ลายกอสาหร่าย หรือลายคล้ายลายดอกไม้ครึ่งดอก ส่วนใหญ่เป็นลายประดิษฐ์จากพรรณไม้ธรรมชาติ

ภาพที่ 408 ลวดลายพรรณพฤกษาของงานทรงสูง ระยะแรก และระยะหลัง

ชาม

ชาม จากแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย ผลิตทั้งจากกลุ่มเตาระยะแรก และระยะหลัง โดยมีลักษณะรูปทรงแบบเดียวกันทั้ง 2 สมัย แต่มีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดจากลวดลายที่เขียนลงบนชาม โดยมีรายละเอียดดังนี้ (ภาพที่ 409)

ชามลายปลา ระยะแรก

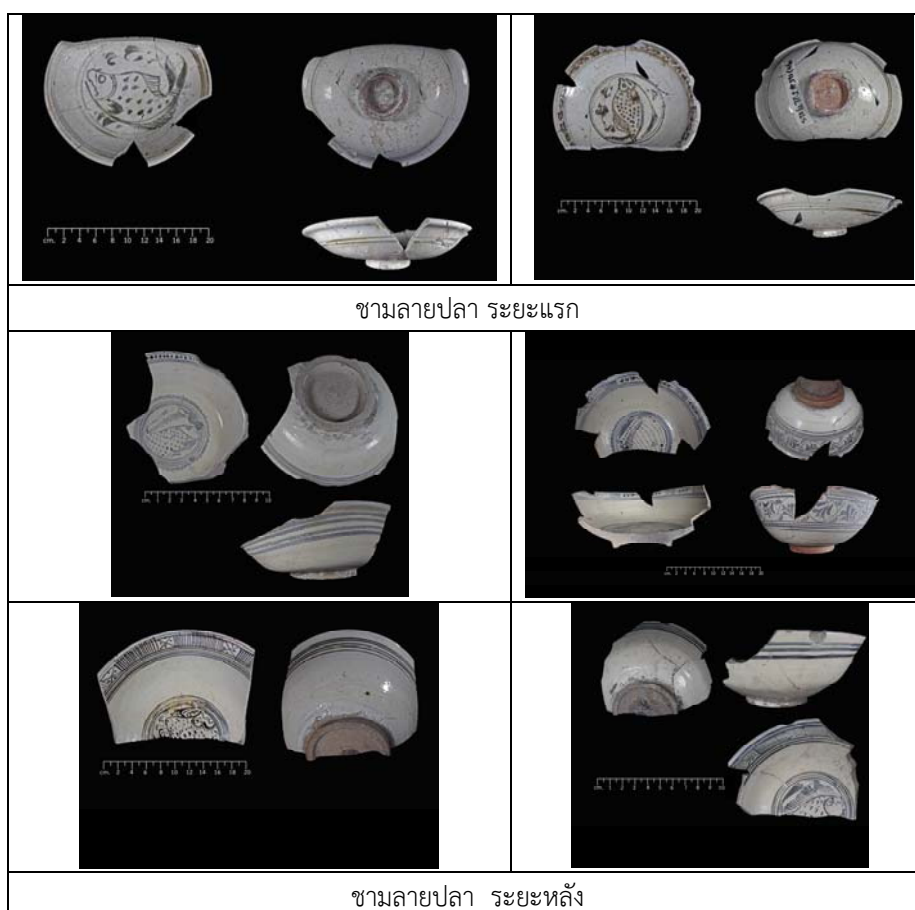
ชามลายปลา ระยะแรก พบจำนวนน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับงานทรงสูงเขียนลายปลา แสดงให้เห็นถึงความนิยมเขียนลายปลาตัวเดียวลงบนก้นด้านในของงานทรงสูงมากกว่า อาจจะเนื่องจากพื้นที่ด้านในของชามมีพื้นที่น้อยกว่า ไม่สะดวกในการเขียนลายปลาที่เป็นได้ พบการทาสีดินสีขาวบางกว่าชามระยะหลัง

นิยมเขียนลายปลาตัวเดียว มีลวดลายอื่นประกอบ เช่น ลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ส่วนด้านนอกของตัวงานเขียนเส้น

วงกลมขนาน 3 เส้น, ลายน้ำกระเซ็นประกอบอยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายสัตว์วัดปลายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น, ภายในกรอบเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายช่องกระจกเป็นลายเส้นแนวตั้งสลับลายคล้ายเกสรดอกไม้ เรียงกันสามดอก ส่วนขมด้านนอกเขียนลายใบไม้ก้านขดภายในเส้นวงกลมขนาน ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ และอยู่ภายในเส้นวงกลม 2 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น

ชามลายปลา ระยะเวลาหลัง

ทำน้ำดินสีขาวแล้วเขียนลายดำใต้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นชามด้านในเขียนลายปลาตัวเดียวแบบหวัดมากกว่าระยะแรก ลักษณะการวัดปลายพู่กันเขียนลายปลาแบบง่ายๆ ไม่ละเอียดเหมือนระยะแรก ลายปลาระยะเวลาหลังยังคงมีลายน้ำกระเซ็นประกอบภายในวงกลมขนาน ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนลายจุดต่อกันภายในเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวชามเขียนเส้นวงกลมขนาน 4 เส้น

ภาพที่ 409 แสดงตัวอย่าง ชามลายปลา ระยะเวลาแรก และระยะเวลาหลัง

ชามลายพรรณพฤกษา ระยะแรก

จำนวนชามทั้งหมด 96 ใบ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่านิยมเขียนลายพรรณพฤกษามากที่สุด ในจำนวนนี้มีกลุ่มลายพรรณพฤกษา ระยะแรก หลายใบ ซึ่งลักษณะการเขียนลาย นิยมเขียนบริเวณก้นด้านใน โดยเขียนลายดอกบัว และลายพืชน้ำก้านขดประกอบ อยู่ภายในเขียนเส้นวงกลม 2 เส้น ก้นด้านในมีรอยขากี่ ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ส่วนด้านนอกของตัวจานเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น

นอกจากนี้ยังเขียนลายกอดดอกไม้คล้ายดอกบัวภายในวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ส่วนด้านนอกเขียนเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น, เขียนลวดลายพันธุ์ไม้น้ำ ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ส่วนด้านนอกของตัวชามเขียนเส้นวงกลมขนาน, เขียนลายกอดดอกไม้ ภายในวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายตัวดปลายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ส่วนด้านนอกของตัวชามเขียนเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น และเขียนลายกอดดอกไม้ อยู่ภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายตัวดปลายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน ส่วนขอบปากด้านนอกเขียนลายตัวดปลายพู่กันเป็นขีดคู่ขนานในแนวนอนภายในเส้นวงกลมขนาน เป็นต้น (ภาพที่ 410)

ชาม เขียนลายพรรณพฤกษา ระยะแรก

ภาพที่ 410 แสดงตัวอย่าง ชามลายพรรณพฤกษา ระยะแรก

ขามลายพรรณพฤษา ระยะหลัง

ทาน้ำดินสีขาวหนากว่าขามระยะแรก แล้วเขียนลายดำได้เคลือบทั้งด้านนอกและด้านใน ก้นขามด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัดคล้ายลายเกสรดอกบัว อยู่ภายในกรอบเส้นวงกลม ถัดขึ้นไปเขียนลายช่องกระจกรูปหกเหลี่ยม ซึ่งเป็นแถบลายระหว่างแนวเส้นวงกลมขนาน ซึ่งแบ่งเป็นช่องๆ ด้วยกลุ่มแนวตั้ง และภายในแต่ละช่องจะมีกลุ่มเส้นขนานมาตัดบริเวณมุม 2 มุม ทำให้เกิดเป็นช่องกระจกรูปหกเหลี่ยม ภายในช่องกระจกเขียนลายคล้ายใบไม้สามเหลี่ยม ส่วนขามด้านนอกเขียนลายช่องกระจกรูปหกเหลี่ยม แบบเดียวกับด้านใน ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เนื้อภาชนะสีเทา

นอกจากนี้ยังเขียนลายอื่นๆ อีก เช่น ก้นขามด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัดคล้ายลายเกสรดอกบัว¹⁷ อยู่ภายในกรอบเส้นวงกลม ถัดขึ้นไปเขียนลายช่องกระจกรูปหกเหลี่ยม ซึ่งเป็นแถบลายระหว่างแนวเส้นวงกลมขนาน ซึ่งแบ่งเป็นช่องๆ ด้วยกลุ่มแนวตั้ง และภายในแต่ละช่องจะมีกลุ่มเส้นขนานมาตัดบริเวณมุม 2 มุม ทำให้เกิดเป็นช่องกระจกรูปหกเหลี่ยม ภายในช่องกระจกเขียนลายคล้ายใบไม้สามเหลี่ยม ส่วนขามด้านนอกเขียนลายช่องกระจกรูปหกเหลี่ยม แบบเดียวกับด้านใน ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ

ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้ อยู่ภายในเส้นวงกลม 1 วง ถัดขึ้นมาเขียนลายช่องกระจกเป็นลายเส้นแนวตั้ง 3 เส้น สลับลายเส้นแบบหวัดแนวนอน 3 เส้น สลับกันไปจนรอบ ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลม 4 วง ด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมที่ขอบปาก ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เนื้อภาชนะสีน้ำตาลแดง

ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้ อยู่ภายในเส้นวงกลม 2 วง ซึ่งวงนอกเขียนลายประดับขอบพร้อมเส้นแฉก 8 เส้น ขอบปากด้านในเขียนเส้นวงกลม 4 วง ด้านนอกเขียนลายใบไม้สามเหลี่ยมแนวตั้งภายในเส้นวงกลมด้านบนและล่างอย่างละ 2 วง ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ

ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัด อยู่ภายในเส้นวงกลม 2 วง ขอบปากทั้งด้านนอกและด้านในเขียนเส้นลายดำ 1 วง ด้านนอกเขียนลายช่องกระจกเป็นลายใบไม้ในช่องสี่เหลี่ยมสลับลายเส้นตั้ง ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ

ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้ อยู่ภายในเส้นวงกลม ขอบปากเขียนลายเส้นตั้งแบบหวัดภายในวงกลมเส้นขนาน ด้านนอกเขียนลายคล้ายกรวยเชิงภายในวงกลมเส้นขนาน

ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้ อยู่ภายในเส้นวงกลม 2 วง ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นตั้งแบบหวัดภายในแถบวงกลม 5 วง ด้านนอกเขียนลายช่องกระจกคล้ายลายจักสานสลับลายเส้นตั้ง

---

¹⁷ ลายเกสรดอกบัว ผู้เขียนสันนิษฐานคงคัดลอกมาจากลายดอกบัวหลวงในการเขียนลายระยะแรกของงานทรงสูงเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย ซึ่งการเขียนลายเกสรดอกบัวลงบนขามในระยะหลังของผลิตภัณฑ์จากเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย นิยมเขียนแบบหวัด ตัวตุงกันแบบง่ายๆ ทำให้แลดูคล้ายลายงจักร หรือลายพระอาทิตย์ตามที่นักวิชาการท่านอื่นสันนิษฐานไว้

ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัด อยู่ภายในเส้นวงกลม 2 วง ขอบปากทั้งด้านนอกและด้านในเขียนเส้นลายดำ ด้านนอกเขียนลายลายใบไม้และลายใบไม้สามเหลี่ยมแนวตั้งตั้ง

ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้ อยู่ภายในเส้นวงกลม 2 วง ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นตั้งแบบหวัดภายในแถบวงกลม ด้านนอกเขียนลายช่องกระจกลายลายจักสานสลับลายเส้นตั้ง

เขียนลายดอกไม้คล้ายดอกพิกุล

ก้นขามด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัดคล้ายลายเกสรดอกบัว อยู่ภายในกรอบเส้นวงกลม ถัดขึ้นไปเขียนลายเส้นตัวในแนวตั้ง ซึ่งเป็นแถบลายระหว่างแนวเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 4 เส้น ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เนื้อภาชนะสีเทา

ก้นขามด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัดคล้ายลายเกสรดอกบัว อยู่ภายในกรอบเส้นวงกลม ถัดขึ้นไปเขียนลายช่องกระจกรูปหกเหลี่ยม ซึ่งเป็นแถบลายระหว่างแนวเส้นวงกลมขนาน ซึ่งแบ่งเป็นช่องๆ ด้วยกลุ่มแนวตั้ง และภายในแต่ละช่องจะมีกลุ่มเส้นขนานมาตัดบริเวณมุม 2 มุม ทำให้เกิดเป็นช่องกระจกรูปหกเหลี่ยม ภายในช่องกระจกเขียนลายคล้ายใบไม้สามเหลี่ยม ส่วนขามด้านนอกเขียนลายช่องกระจกรูปหกเหลี่ยม แบบเดียวกับด้านใน ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เนื้อภาชนะสีเทา

ก้นด้านในเขียนลายดอกไม้แบบหวัดคล้ายลายเกสรดอกบัว อยู่ภายในกรอบเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านในเขียนลายช่องกระจกลายเส้นขนานในแนวตั้ง สลับกับลายเรขาคณิตรูปกากบาทและจุด ขอบด้านนอกเขียนลายใบไม้ก้านขดภายในขอบเส้นวงกลมขนาน

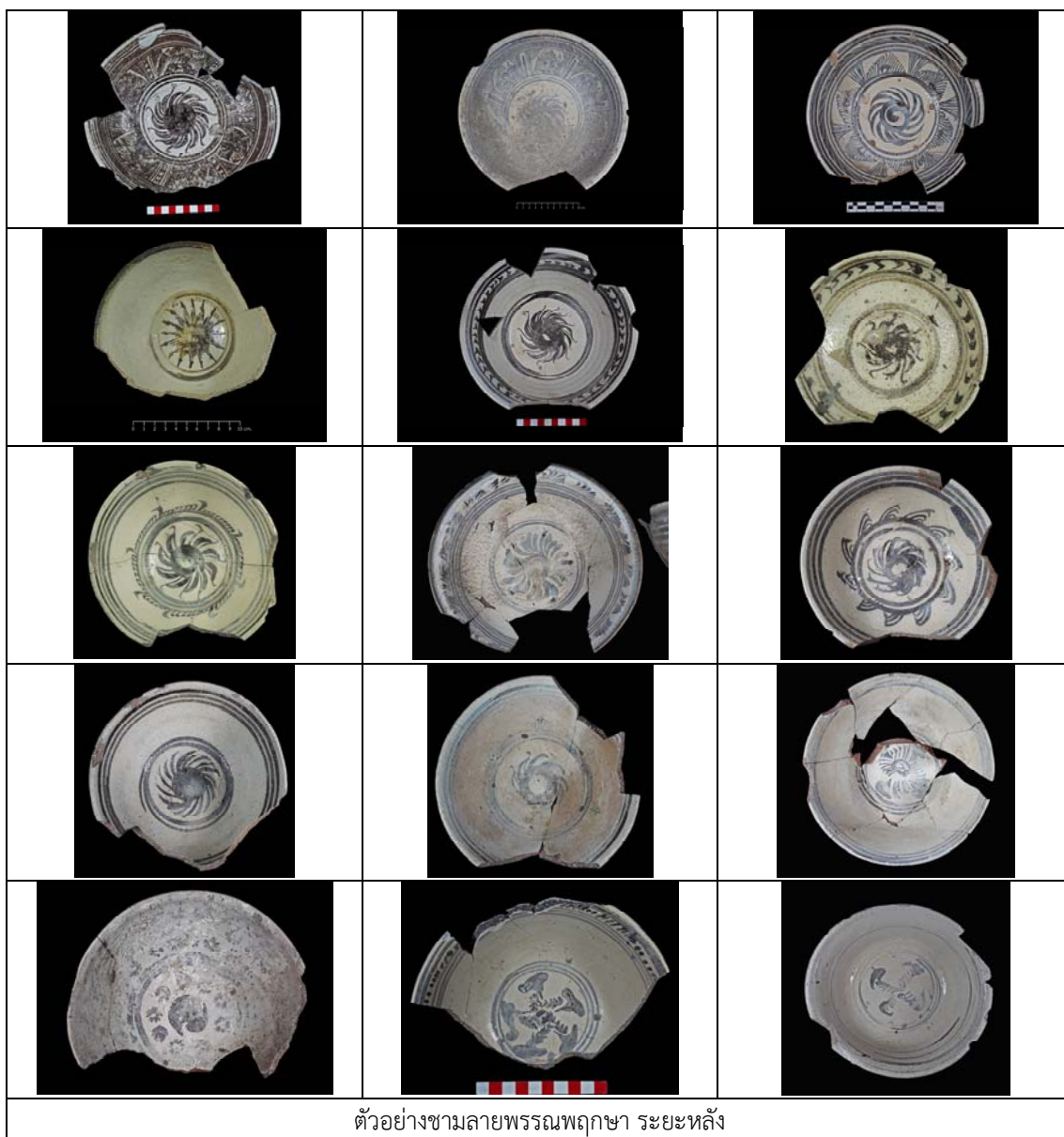
ก้นขามด้านในเขียนลายคล้ายเกสรดอกไม้ภายในเส้นวงกลมขนาน ตัวขามด้านในเขียนลายช่องกระจก ภายในเส้นวงกลมขนาน แบ่งเป็นช่องๆ ด้วยกลุ่มเส้นแนวตั้ง ภายในช่องกระจกเขียนลายคล้ายใบไม้สามเหลี่ยม ถัดขึ้นไปเป็นขอบขามด้านในเขียนลายเส้นในแนวตั้งวนต่อเนื่องกันอยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบด้านนอกเขียนลายช่องกระจก ภายในเส้นวงกลมขนาน แบ่งเป็นช่องๆ ด้วยกลุ่มเส้นแนวตั้ง ภายในช่องกระจกเขียนลายคล้ายใบไม้สามเหลี่ยม ก้นเขียนลายเส้นขนานในแนวตั้งวนรอบ ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เนื้อภาชนะสีน้ำตาลแดง

ก้นขามด้านในเขียนลายคล้ายเกสรดอกไม้ภายในเส้นวงกลมขนาน ตัวขามด้านในเขียนลายช่องกระจก ภายในเส้นวงกลมขนาน แบ่งเป็นช่องๆ ด้วยกลุ่มเส้นแนวตั้ง ภายในช่องกระจกเขียนลายคล้ายใบไม้สามเหลี่ยม ถัดขึ้นไปเป็นขอบขามด้านในเขียนลายเส้นในแนวตั้งวนต่อเนื่องกันอยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบด้านนอกเขียนลายช่องกระจก ภายในเส้นวงกลมขนาน แบ่งเป็นช่องๆ ด้วยกลุ่มเส้นแนวตั้ง ภายในช่องกระจกเขียนลายคล้ายใบไม้สามเหลี่ยม ก้นเขียนลายเส้นขนานในแนวตั้งวนรอบ ก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ เนื้อภาชนะสีน้ำตาลแดง

ก้นขามด้านในเขียนลายคล้ายเกสรดอกไม้ภายในเส้นวงกลมขนาน บนเส้นวงกลมขนานเส้นสุดท้ายเขียนลายคล้ายกลีบดอกไม้ 7 กลีบ ถัดขึ้นไปเป็นขอบขามด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายเส้นในแนวตั้ง แบ่งเป็นช่องๆ ด้วยกลุ่มเส้นแนวตั้ง ภายในเส้นวงกลมขนาน

ก้นชามด้านในเขียนลายคล้ายเกสรดอกไม้ภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบชามด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบด้านนอกเขียนลายช่องกระจก ภายในเส้นวงกลมขนาน แบ่งเป็นช่องๆ ด้วยกลุ่มเส้นแนวตั้ง ภายในช่องกระจกเขียนลายคล้ายใบไม้สามเหลี่ยม ก้นเขียนลายเส้นขนานในแนวตั้งวนรอบ

ดังนั้น รายงานฉบับนี้วิเคราะห์ลวดลายพรรณพฤกษา ซึ่งเดิมนักโบราณคดี หรือนักวิชาการวิเคราะห์ว่าเป็นลายกัจจกร หรือลายพระอาทิตย์ เป็น“ลายเกสรดอกไม้ หรือเกสรดอกบัว” เนื่องจากเมื่อเปรียบเทียบลักษณะการวัดลายพู่กัน และการนิยมเขียนลายแบบง่ายๆ ในการเขียนลายระยะหลังแล้ว การเขียนลายลักษณะดังกล่าวน่าจะคลี่คลายมาจากการเขียนลายดอกบัว หรือเกสรดอกไม้ มากกว่าลายกัจจกร หรือลายพระอาทิตย์ (ภาพที่ 411)

ภาพที่ 411 ชามลายพรรณพฤกษา ระยะหลัง

ชาม ไม่เขียนลาย ระยะเวลาแรก

ก้นชามด้านในไม่เขียนลาย แต่เขียนเส้นวงกลม 1-3 เส้น ขอบปากด้านในและด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2-4 เส้น เนื้อดินสีเทา และสีน้ำตาลแดง

ชาม ไม่เขียนลาย ระยะเวลาหลัง

ทาน้ำดินสีขาวยาวกว่าระยะเวลาแรก คล้ายสีน้ำมัน ไม่เขียนลาย และเส้นใดๆ ก้นภาชนะด้านในมักปรากฏรอยที่ 5 รอย ส่วนก้นภาชนะด้านนอกไม่เคลือบ (ภาพที่ 412)

ภาพที่ 412 ชามไม่เขียนลาย ระยะเวลาแรก และระยะเวลาหลัง

พาน

ลักษณะโดยทั่วไปเหมือนกับจานทรงสูง เพียงแต่มีฐานรองรับติดกับตัวจาน การเขียนลายมีทั้งลายปลา และลายพรรณพฤกษา

พานลายปลา

เขียนลายปลาตัวเดียว หันทางซ้าย มีลายพันธุ์ไม้ประดับประกอบภายในวงกลม และประดับลายคล้ายกลีบบัวที่ขอบวงกลม ขอบปากพานด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากพานด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน ส่วนฐานพานด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 18 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 10.8 เซนติเมตร สูง 9.2 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร

พานลายพรรณพฤกษา

ชิ้นส่วนฐานพาน เขียนลายกนกต่อเนื่องกันในเส้นวงกลมขนาน ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 14 เซนติเมตร สูง 5.2 เซนติเมตร น้ำหนัก 140 กรัม

ลักษณะการเผาในเตา พบว่าบางครั้งใช้พานแทนที่ท่อ เพื่อรองรับการวางจานทรงสูงเรียงต่อกัน โดยถัดขึ้นไปใช้กิ่งบัวอ้อย ดังพบจานทรงสูงติดกันกับพาน และยังมีขอบปากของจานทรงสูงอีก 2 ใบติดอยู่ จานใบบนเขียนลายปลาตัวเดียว หันทางขวา มีลายน้ำกระเซ็นภายในเส้นวงกลม ขอบปากด้านในเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น ขอบปากด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 3 เส้น เช่นกัน (กันติดกับที่ 6 ขา) เนื้อดินสีเทา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 9 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร ส่วนพานใบล่างเขียนลายกอดอกไม้ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น ขอบปากด้านในเขียนลายคล้ายกลีบบัวเป็นแถบลายระหว่างแนวเส้นวงกลมขนาน ขอบด้านนอกเขียนลายคล้ายเครื่องจักสาน และเขียนลายช่องกระจกรูปสี่เหลี่ยม แต่ละช่องเขียนลายคล้ายดอกไม้ม้วนหวัด เนื้อดินสีเทา น้ำหนักรวม 2 ใบ 2,560 กรัม เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบ เชิงพานเขียนลายพรรณพฤกษา อยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น และ 3 เส้น เนื้อดินสีเทา และเชิงพานเขียนลายใบไม้สามเหลี่ยมคล้ายกลีบดอกบัว อยู่ภายในเส้นวงกลมขนาน 2 เส้น และ 3 เส้น เนื้อดินสีเทา อีกด้วย

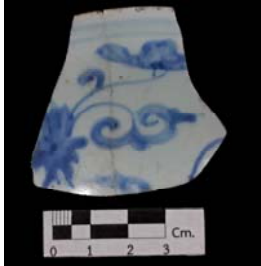

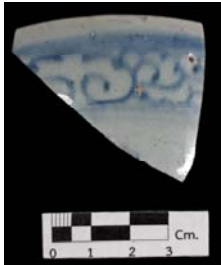

แจกัน

แจกัน เขียนลายดำใต้เคลือบ จำนวน 2 ใบ ประกอบด้วย แจกันเขียนลายดำใต้เคลือบ ลำตัวด้านนอกเขียนลายดอกไม้ม้วนหวัด และกอดอกไม้ม้วนหวัด ภายในเส้นวงกลมขนาน เนื้อภาชนะสีน้ำตาลแดง และ แจกันเขียนลายดำใต้เคลือบ ลำตัวด้านนอกเขียนลายดอกไม้ม้วนหวัด และกอดอกไม้ม้วนหวัด โดยแบ่งเป็น 4 ช่อง ภายในเส้นวงกลมขนาน เนื้อภาชนะสีน้ำตาลแดง

เครื่องถ้วยจีน

เครื่องถ้วยจีน นับเป็นหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ ซึ่งสามารถนำมากำหนดอายุเชิงเทียบ กับโบราณวัตถุที่ขุดค้นพบในแหล่งโบราณคดีได้ เนื่องจากแหล่งผลิตของเครื่องถ้วยจีนส่วนใหญ่ได้รับการกำหนดอายุทางวิทยาศาสตร์ที่แน่นอน หรือมีบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรที่สามารถเทียบเคียงอายุ สมัยได้ ผลการขุดค้นทางโบราณคดีที่เตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัยครั้งนี้ พบหลักฐานเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิง จำนวน 4 ชิ้น ที่มีความสำคัญ และนำมาเทียบเคียงอายุสมัยของแหล่งได้ โดยชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิงเหล่านี้ พบในชั้นวัฒนธรรมที่สอง หรือสมัยหลัง ของแหล่งเตาทุเรียง ซึ่งสัมพันธ์กับลักษณะลวดลายของเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิงที่กำหนดอายุราว ปลายพุทธศตวรรษที่ 20 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 21 เศษเครื่องถ้วยจีนที่พบ ประกอบด้วย (ตารางที่ 40)

ตารางที่ 40 แสดงเครื่องถ้วยจีนที่พบจากการขุดค้นทางโบราณคดี พ.ศ.2559-2560

ลำดับ	เลขทะเบียน	รายละเอียด	อายุสมัย	ภาพ
1	ชุดตรวจ T1/2559 #024	ชิ้นปากลำตัวเนื้อกระเบื้อง เขียนลายสีน้ำเงิน ด้านนอก เขียนลายพรรณพฤกษา	ราชวงศ์หมิง ราวต้นพุทธ ศตวรรษที่ 21 จากแหล่ง เตาอันซี มณฑลฝูเจี้ยน	
2	TP1/2560 #252 SF#003	ชิ้นส่วนลำตัวเนื้อกระเบื้อง เขียนลายสีน้ำเงินด้านนอก ด้านในไม่เขียนลาย	ราชวงศ์หมิง ราวต้นพุทธ ศตวรรษที่ 21 จากแหล่ง เตาอันซี มณฑลฝูเจี้ยน	
3	TP1/2560 #304 SF#004	ชิ้นส่วนปากเนื้อกระเบื้อง เขียนลายสีน้ำเงิน ขอบปาก ด้านในเขียนลายเห็นดลใจ	ราชวงศ์หมิง ราวต้นพุทธ ศตวรรษที่ 21 จากแหล่ง เตาอันซี มณฑลฝูเจี้ยน	
4	TP1/2560 #503 SF#006	ก้นและลำตัวเนื้อกระเบื้อง เขียนลายสีน้ำเงิน ก้นด้านใน เขียน อักษรจีน คำว่า “ฝู” ซึ่งมีความหมายว่า ความสุข โชคลาภ ลำตัวด้านนอก เขียนลายดอกไม้	ราชวงศ์หมิง ราวปลาย พุทธศตวรรษที่ 20 - ต้น พุทธศตวรรษที่ 21 จาก แหล่งเตาจิ่งเต๋อเจิ้นมณฑล เจียงซี	

ไหปากแตร

ไหปากแตร นับเป็นเครื่องปั้นดินเผาประเภทหนึ่งที่พบมากจากแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ แต่ส่วนใหญ่ใช้บรรจุอัฐิแล้วฝังตามฐานศาสนสถานต่างๆ เช่น ฐานเจดีย์ ฐานวิหาร หรือฐานอุโบสถ เป็นต้น ดังพบจากการขุดค้นโบราณสถานวัดต้นแจง และโบราณสถานอื่นๆ ในเขตเมืองโบราณสุโขทัยและพื้นที่ใกล้เคียง พบในลักษณะวางตั้งตรง จำแนกได้เป็นไหเนื้อแกร่ง ไม่เคลือบผิว

ไหปากแตร ที่พบจากการขุดค้นสภาพเกือบสมบูรณ์ จำนวน 5 ใบ มีลักษณะเนื้อแกร่ง ไม่เคลือบผิว ส่วนใหญ่ขุดเป็นเส้นตรงวนรอบ กดจุดเป็นแถว ปั้นแปะหู 4 หู บางใบเจาะรูที่ก้น ส่วนใหญ่มีอัฐิกระดูกมนุษย์ ผ่านการเผาไฟบรรจุอยู่ จากสภาพกระดูกมีการแตกตามแนวขวาง แสดงถึงการเผาสดหรือเผาในขณะที่ศพยังมีเนื้อติดอยู่¹⁸ ในจำนวนนี้มี 1 ใบ ที่พบจากหลุมขุดค้น TP.3/2559 ซึ่งเป็นหลุมขุดค้นใกล้ฐานโบราณสถานวัดต้นแจง และเป็นไหบรรจุอัฐิ วางฝังบริเวณศาสนสถาน ลักษณะรูปทรงภาชนะ และแบบแผนการตกแต่งไหใบนี้ เหมือนกับไหปากแตรที่ขุดค้นพบจากฐานปราสาทประธานวัดพระพายหลวง ซึ่งกำหนดแหล่งผลิตจากแหล่งเตาบ้านเกาะน้อย ศรีสัชานาลัย และกำหนดอายุช่วงเวลาของการฝังภาชนะบรรจุอัฐิเหล่านี้ว่าควรอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 19-20¹⁹

นอกจากนี้ ยังพบไหปากแตรสภาพชำรุด คงเหลือเฉพาะส่วนปากภาชนะ จำนวน 2 ใบ ประกอบด้วย ไหปากแตรเคลือบน้ำตาล มีหูจับ 4 หู พบจากการขุดค้น TP.2/2559 และไหปากแตรขัดมัน พบจากการขุดค้น TP.1/2560 ตกแต่งด้วยการปั้นแปะลายอุ บริเวณส่วนคอ ที่ไหล่ขูดขีด 3 เส้น กดประทับด้วยปลายไม้แหลมสามเหลี่ยมจำนวน 2 แถว เนื้อแกร่ง เนื้อภาชนะละเอียด ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน กำหนดแหล่งผลิตจากแหล่งเตาบ้านเกาะน้อย ศรีสัชานาลัย และกำหนดอายุช่วงเวลาของการฝังภาชนะบรรจุอัฐิเหล่านี้ว่าควรอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 19-20²⁰ แต่อย่างไรก็ตาม ลักษณะไหปากแตรที่พบจากการดำเนินงานทางโบราณคดีในครั้งนี้ มีรูปแบบที่อาจจะแตกต่างจากแหล่งผลิตเตาบ้านเกาะน้อย เนื่องจากเครื่องปั้นดินเผาเหล่านี้ ส่วนใหญ่ปั้นโดยใช้แป้นหมุน มีบ้างที่ปั้นโดยขึ้นรูปด้วยมือ ใช้หินคูดช่วยในการตีดินเหนียวที่เตรียมไว้ให้เป็นรูป เนื้อภาชนะมีทรายละเอียดปน ภาชนะดินเผาที่ได้รับการเผาด้วยไฟที่มีอุณหภูมิสูง เนื้อภาชนะจึงแกร่งและมีความแข็งแรงมาก จากการขุดค้นที่ผ่านมา พบว่ามีเครื่องปั้นดินเผาแบบนี้มีมาโดยตลอดตั้งแต่ยุคแรกๆของสุโขทัย เรื่อยมาจนกระทั่งสิ้นสุด และเครื่องปั้นดินเผาเหล่านี้ก็ใช้ควบคู่กันไปกับเครื่องถ้วยจีน และเครื่องถ้วยเคลือบมาโดย

¹⁸ ประพิศ พงศ์มาศ, “ไหกระดูกพิธีกรรมผสมผสานระหว่างยุค” (เอกสารประกอบโครงการเสวนาธรรมสารวัฒนธรรม ณ ห้องประชุมดำรงราชานุภาพ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร, 28 เมษายน 2543), 6.

¹⁹ ภาณุวัฒน์ เอื้อสามาลัย, “การใช้พื้นที่แหล่งศาสนสถานแบบเขมรในเมืองเก่าสุโขทัยในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 จากการขุดค้นทางโบราณคดี” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2556) 174-182.

²⁰ แพรวชมพู ชุณหอุไร, “การศึกษารูปแบบภาชนะดินเผาบรรจุกระดูกที่โบราณสถานวัดโบสถ์ เมืองบางช้าง จังหวัดสุโขทัย” (เอกสารศึกษาเฉพาะบุคคลหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต (โบราณคดี) คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2551) 192-193.

ตลอด ซึ่งลักษณะของเครื่องปั้นดินเผาเหล่านี้ก็เป็นเครื่องใช้ที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวันของชุมชนสุโขทัย โดยทั่วไป จึงอาจเป็นไปได้ว่าที่แหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัยคงผลิตภาชนะเนื้อแกร่ง ไม่เคลือบ ประเภทรูปทรง ไหปากแตร ครก อ่าง และกระปุก ด้วยเช่นกัน แต่อาจกำหนดอายุในชั้นหลังกว่า แหล่งเตาบ้านเกาะน้อย ศรีสัชชาลัย (ตารางที่ 41)

ตารางที่ 41 แสดงไหปากแตรที่พบจากการขุดค้นทางโบราณคดี

		
TP.1/2559	TP.2/2559	TP.2/2559
		
TP.2/2559	TP.3/2559	TP.1/2560
		
TP.1/2560		

ก๊ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา)²¹

จากการขุดค้นทางโบราณคดี พบจำนวนทั้งหมด 8,960 ชิ้น น้ำหนักรวม 935,417 กรัม ก๊ เป็นเครื่องปั้นดินเผาสำหรับใช้ตั้งภาชนะที่จะเผา ก๊ที่พบในแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย มีอยู่ 2 แบบ คือ แบบชนิดเป็นรูปกลมแบน หรือแบบงบน้ำอ้อย และแบบก๊ท้อ หรือทรงกระบอก ที่ปลายข้างหนึ่ง อดตัน ก๊แบบงบน้ำอ้อยพบมากที่สุด และมีขนาดต่างๆ กัน ก๊แบบงบน้ำอ้อยจะมีขา 5-6 ขา ลักษณะ โดยเฉพาะของก๊ที่แหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย มีลักษณะเป็นตุ่มใหญ่ แตกต่างกับแหล่งเตาเกาะน้อย

²¹ วัตถุประสงค์ใช้รองภาชนะเพื่อกันมิให้สกปรก หรือติดกัน ในขั้นตอนการเผาภาชนะ มักทำจากดินเผาใน ลักษณะต่างๆ เช่น ก๊เม็ด ก๊ท้อ ก๊จานหรือก๊กลมแบน เป็นต้น. กรมศิลปากร, ศัพทานุกรมโบราณคดี, 38.

ก็บางอันยังมีเครื่องหมาย หรือสัญลักษณ์เป็นรูปดอกจัน หรือรูปดาว อาจจะบ่งบอกแหล่งผลิต หรือสัญลักษณ์แทนเจ้าของ ส่วนที่ท่อ แม้จะพบจำนวนมาก แต่ปริมาณน้อยกว่าก็แบบงบน้ำอ้อย เนื่องจาก ก็ท่อใช้เฉพาะสำหรับวางภาชนะที่จะเผาให้สูงขึ้นจากพื้นเตา จากนั้นจะใช้ก็แบบงบน้ำอ้อยวางคั่นระหว่างภาชนะต่อภาชนะ เพื่อป้องกันไม่ให้น้ำยาเคลือบไหลเยิ้มลงมาเกาะติดกัน

นิเวศน์วัตถุ

นิเวศน์วัตถุ หมายถึง วัตถุที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่มีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ หรือมนุษย์นำมาใช้ประโยชน์ในอดีต เช่น กระจูดสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น พบจำนวน 4,123 ชิ้น น้ำหนัก 289,024 กรัม

โบราณวัตถุอื่นๆ

ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม ประกอบด้วย บราลี²² กระเบื้องดินเผา ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น พบจำนวน 2,532 ชิ้น น้ำหนัก 137,313 กรัม

5.2.2 โบราณวัตถุสำคัญที่พบจากการขุดแต่งทางโบราณคดี

5.2.2.1 โบราณวัตถุแยกตามปริมาณ

จากเตาเผา จำนวน 50 หมายเลข และโบราณสถาน 1 แห่ง ของแหล่งเตา หู เรียงเมืองสุโขทัย พบว่ามีเตาเผาที่พบหลักฐานทางโบราณคดี แค่จำนวน 22 หมายเลข และโบราณสถาน 1 แห่ง เท่านั้น ทั้งนี้ เนื่องจากเตาเผาส่วนใหญ่ได้รับการขุดแต่งทางโบราณคดี และบูรณะ โดยกรมศิลปากรมาก่อนหน้าดังกล่าวมาแล้ว

อย่างไรก็ตามผลการขุดแต่งทางโบราณคดีดังกล่าว พบโบราณวัตถุทั้งหมด จำนวน 28,060 ชิ้น หนัก 2,670,789 กรัม (หรือ 2,670.8 กิโลกรัม) โดดแยกออกเป็น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) จำนวน 1,280 ชิ้น น้ำหนัก 80,255 กรัม เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จำนวน 15,004 ชิ้น น้ำหนัก 1,102,980 กรัม กี่ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) จำนวน 10,521 ชิ้น น้ำหนัก 1,308,074 กรัม นิเวศน์วัตถุ เช่น กระจูดสัตว์ เปลือกหอย และหิน เป็นต้น จำนวน 155 ชิ้น น้ำหนัก 445 กรัม และโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา Porcelain ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น จำนวน 1,100 ชิ้น น้ำหนัก 179,035 กรัม (ตารางที่ 42 แผนภูมิที่ 8-9)

จากปริมาณของโบราณวัตถุ เมื่อนำมาพิจารณาจะเห็นได้ว่า ปริมาณของเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อแกร่ง พบจำนวนมากที่สุด (53%) รองลงมาได้แก่ กี่ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) (37%) เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (5%) โบราณวัตถุอื่น ๆ (4%) และนิเวศน์วัตถุ (1%) ตามลำดับ หากพิจารณาถึงน้ำหนักของโบราณวัตถุดังกล่าว พบว่า กี่ (สิ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) มีน้ำหนักรวมมาก

²² บราลี หมายถึง องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม ลักษณะเป็นแท่งทรงกรวยยอดเล็กแหลม ประติษฐ์เป็นแบบต่างๆ กันใช้ตั้งประดับเรียงรายบนสันหลังคา หรือออกไก่อ. เรืองเดียวกัน, 272.

ที่สุด (49%) รองลงมาได้แก่ เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อแกร่ง (41%) โบราณวัตถุอื่น ๆ (7%) เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (3%) และนิเวศน์วัตถุ (0%) ตามลำดับ บ่งบอกว่าแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย ผลิตเครื่องปั้นดินเผาเนื้อแกร่งเป็นหลัก โดยใช้กึ่งที่รองรับชั้นล่างสุดในการจัดเรียงภาชนะในเตาเผา จากนั้นจึงใช้กึ่งกลมแบน หรือกึ่งแบนน้ำอ้อยเป็นลึ่งรองรับภาชนะเรียงกันขึ้นไปจนเกือบถึงเพดานเตา พบทั้งในกระบวนการเผาของเตาแบบประทุน และเตาตะกรับ

แต่เมื่อพิจารณาประเภทของหลักฐานทางโบราณคดีที่เป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความสำคัญของแหล่งเตาเปรียบเทียบกับแต่ละเตา จะเห็นถึงความแตกต่างได้ดังนี้

เศษภาชนะเครื่องปั้นดินเผาเนื้อดิน เมื่อพิจารณาจากปริมาณและน้ำหนักของเครื่องปั้นดินเผาประเภทนี้ พบว่าเตาหมายเลข สท.3 พบมากที่สุด รองลงมาได้แก่ เตาหมายเลข สท.12 เตาหมายเลข สท.14 และโบราณสถานวัดต้นแจง ตามลำดับ

เศษภาชนะเครื่องปั้นดินเผาเนื้อแกร่ง เมื่อพิจารณาจากปริมาณและน้ำหนักของเครื่องปั้นดินเผาประเภทนี้ พบว่าเตาหมายเลข สท.3 พบมากที่สุด รองลงมาได้แก่ เตาหมายเลข สท.13 เตาหมายเลข สท.6 และเตาหมายเลข สท.14 ตามลำดับ

กึ่ง (ลึ่งรองรับเครื่องปั้นดินเผา) เมื่อพิจารณาจากปริมาณและน้ำหนักของโบราณวัตถุประเภทนี้ พบว่าเตาหมายเลข สท.6 พบมากที่สุด รองลงมาได้แก่ เตาหมายเลข สท.13 เตาหมายเลข สท.1 และเตาหมายเลข สท.14 ตามลำดับ

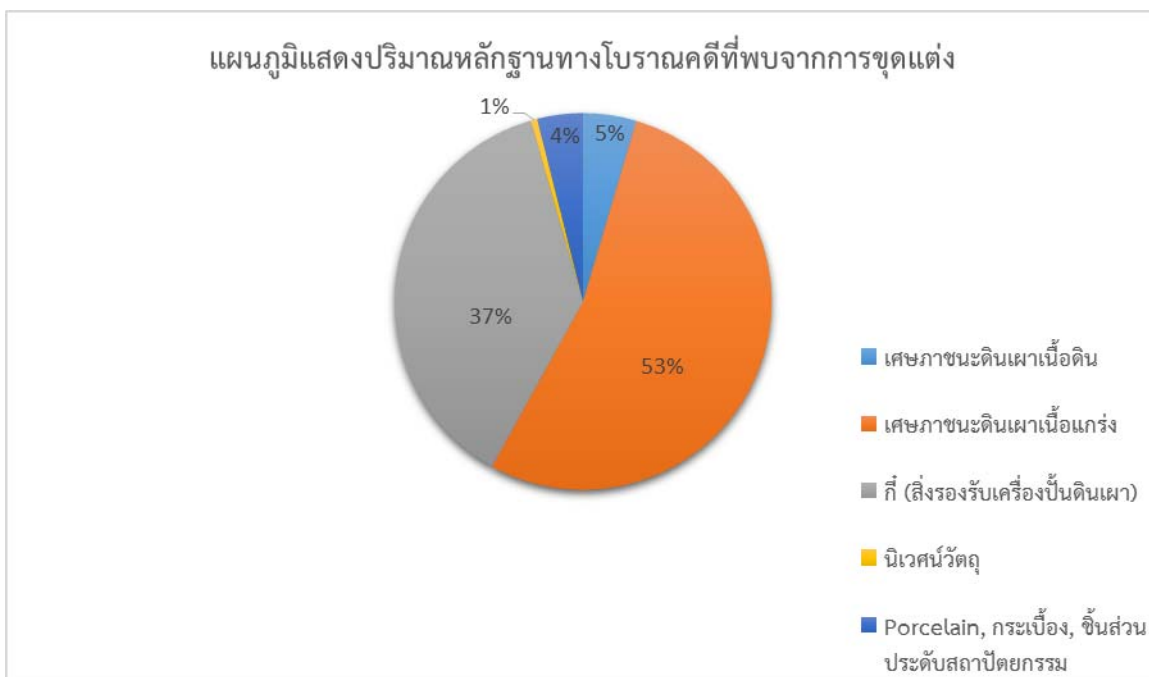
นิเวศน์วัตถุ ประกอบด้วย กระดุกสัตว์ เปลือกหอย และหิน เมื่อพิจารณาจากปริมาณและน้ำหนักของโบราณวัตถุประเภทนี้ พบแค่โบราณสถานวัดต้นแจงแห่งเดียว

โบราณวัตถุอื่นๆ ประกอบด้วย ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม กระเบื้องดินเผา Porcelain ตุ๊กตา ตะคัน ก้อนน้ำเคลือบ เหล็กและอิฐ เป็นต้น เมื่อพิจารณาจากปริมาณและน้ำหนักของโบราณวัตถุประเภทนี้ พบว่าเตาหมายเลข สท.12 พบมากที่สุด รองลงมาได้แก่ เตาหมายเลข สท.13 โบราณสถานวัดต้นแจง และเตาหมายเลข สท.47 ตามลำดับ

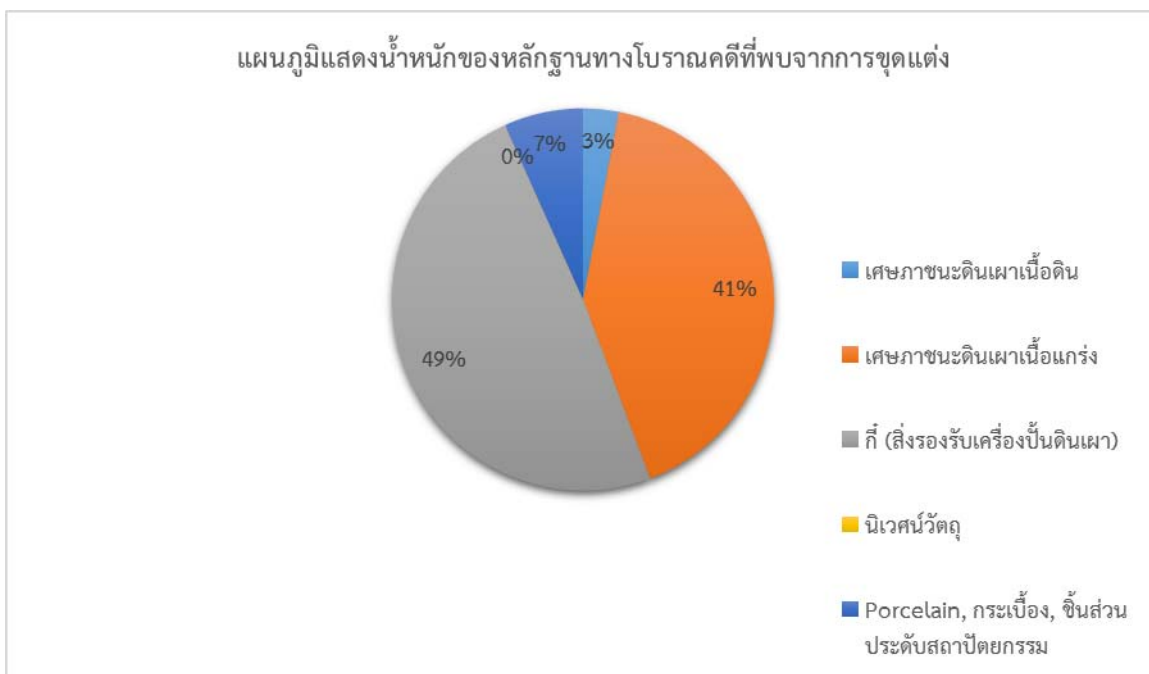
ตารางที่ 42 ตารางสรุปโบราณวัตถุที่พบทั้งหมดจากการขุดแต่งทางโบราณคดี

เตา หมายเลข (สท.)	เศษภาชนะดิน เผาเนื้อดิน		เศษภาชนะดินเผา เนื้อแกร่ง		กี้ (สิ่งรองรับ เครื่องปั้นดินเผา)		นิเวศน์วัตถุ		Porcelain, กระเบื้อง, ชิ้นส่วน ประดับ สถาปัตยกรรม		รวมจำนวน	
	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม	ชิ้น	กรัม
1	70	6320	1673	203472	1321	211902	-	-	80	2286	3074	423980
2	6	284	373	30297	143	19012	-	-	6	3834	528	53427
3	369	20894	4002	221558	392	53973	-	-	53	8652	4816	305077
4	4	191	54	4238	88	10934	-	-	1	224	147	15587
5	3	372	86	6941	224	4405	-	-	4	396	315	12114
6	79	4269	1637	110639	2491	353336	-	-	11	1187	4242	471735
7	5	199	586	29875	354	42777	-	-	4	953	949	73804
8	11	1256	738	105663	491	74926	-	-	10	302	1251	182226
9	4	301	303	33988	453	59113	-	-	2	360	760	93782
10	4	387	28	2698	24	8745	-	-	-	-	56	11830
11	47	6018	88	7095	73	9106	-	-	2	417	211	22643
12	353	19413	1002	66715	270	39774	-	-	225	28089	1850	153991
13	-	-	2206	142387	2723	236750	-	-	171	35874	5100	415011
14	175	15452	1251	91430	800	116356	-	-	29	7260	2757	224899
15	4	237	57	4444	48	5942	-	-	3	950	109	10623
16	-	-	-	-	1	2120	-	-	4	368	5	2488
19	-	-	-	-	4	535	-	-	-	-	4	535
27	-	-	7	769	1	219	-	-	-	-	8	988
28	-	-	9	327	-	-	-	-	-	-	9	327
34	-	-	6	269	1	110	-	-	-	-	7	379
36	-	-	3	835	-	-	-	-	-	-	3	835
47	2	114	372	12457	497	46633	-	-	146	5486	1017	64690
โบราณสถาน วัดต้นแจง	144	4548	523	26901	122	11406	155	445	349	82397	1293	125697
รวม	1280	80255	15004	1102980	10521	1308074	155	445	1100	179035	28060	2670789

แผนภูมิที่ 8 แสดงปริมาณหลักฐานทางโบราณคดีที่พบจากการขุดแต่ง

แผนภูมิที่ 9 แสดงน้ำหนักหลักฐานทางโบราณคดีที่พบจากการขุดแต่ง

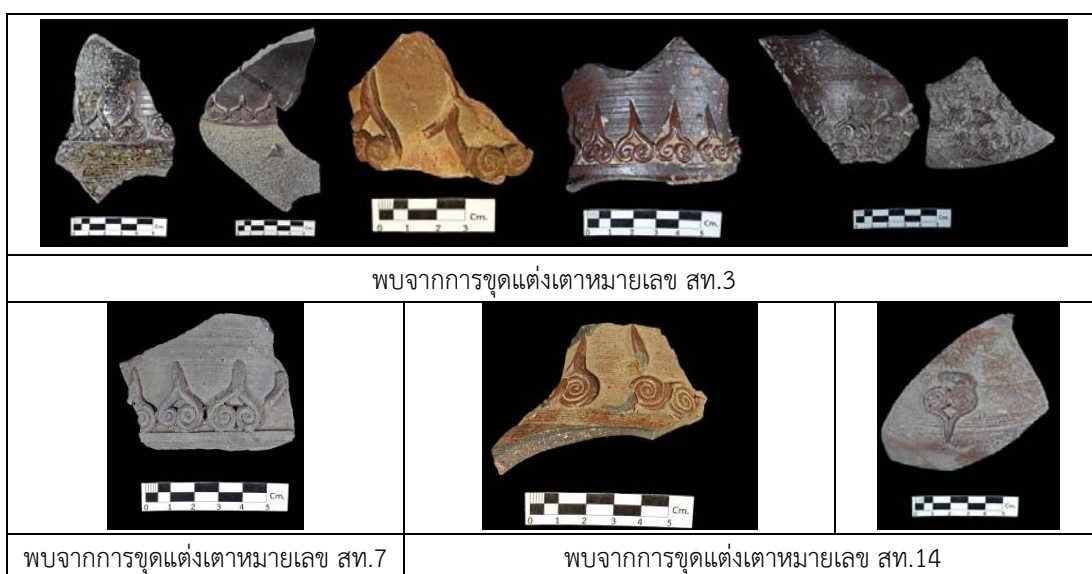

5.2.2.2 โบราณวัตถุแยกตามชนิด

ชนิดของโบราณวัตถุที่พบจากการขุดแต่งทางโบราณคดีแหล่งเตาทุเรียง มีลักษณะเดียวกันกับที่พบจากการขุดค้นทางโบราณคดี ประกอบด้วย เครื่องสังคโลก ประเภท จานทรงสูง ชาม กระปุก ไหปากแตร มกร เครื่องประดับสถาปัตยกรรม และตุ๊กตา เป็นต้น โบราณวัตถุจากการขุดแต่งทางโบราณคดีพบจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณของเตาเผา เนื่องจากได้รับการขุดแต่งทางโบราณคดีโดยกรมศิลปากรมาหลายครั้ง ดังได้กล่าวมาแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม ได้พบโบราณวัตถุสำคัญที่สามารถวิเคราะห์ถึงกิจกรรมสำคัญ และรูปแบบผลิตภัณฑ์เด่นของแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย นอกเหนือจากเครื่องสังคโลกประเภทรูปทรง จานทรงสูง ชาม และกระปุก

ไหปากแตร เนื้อแกร่ง

แหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย พบหลักฐานการขึ้นส่วนภาชนะทรงไหปากแตร เนื้อแกร่ง ไม่เคลือบผิว หรือเคลือบผิวใส ขอบไหล่ประดับตกแต่งด้วยการปั้นแปะลายอุ บริเวณส่วนคอ ที่ไหล่ขูดขีดเส้น กดประดับด้วยปลายไม้แหลมสามเหลี่ยม เนื้อแกร่ง เนื้อภาชนะละเอียด ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน เดิมกำหนดแหล่งผลิตจากแหล่งเตาบ้านเกาะน้อย ศรีสัชชาลัย และกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 19-20²³ แต่ผลจากการขุดแต่งทางโบราณคดีแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย พบชิ้นส่วนภาชนะลักษณะแบบนี้จำนวนมาก จึงสันนิษฐานว่าน่าจะผลิตจากแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัยด้วย (ภาพที่ 413)

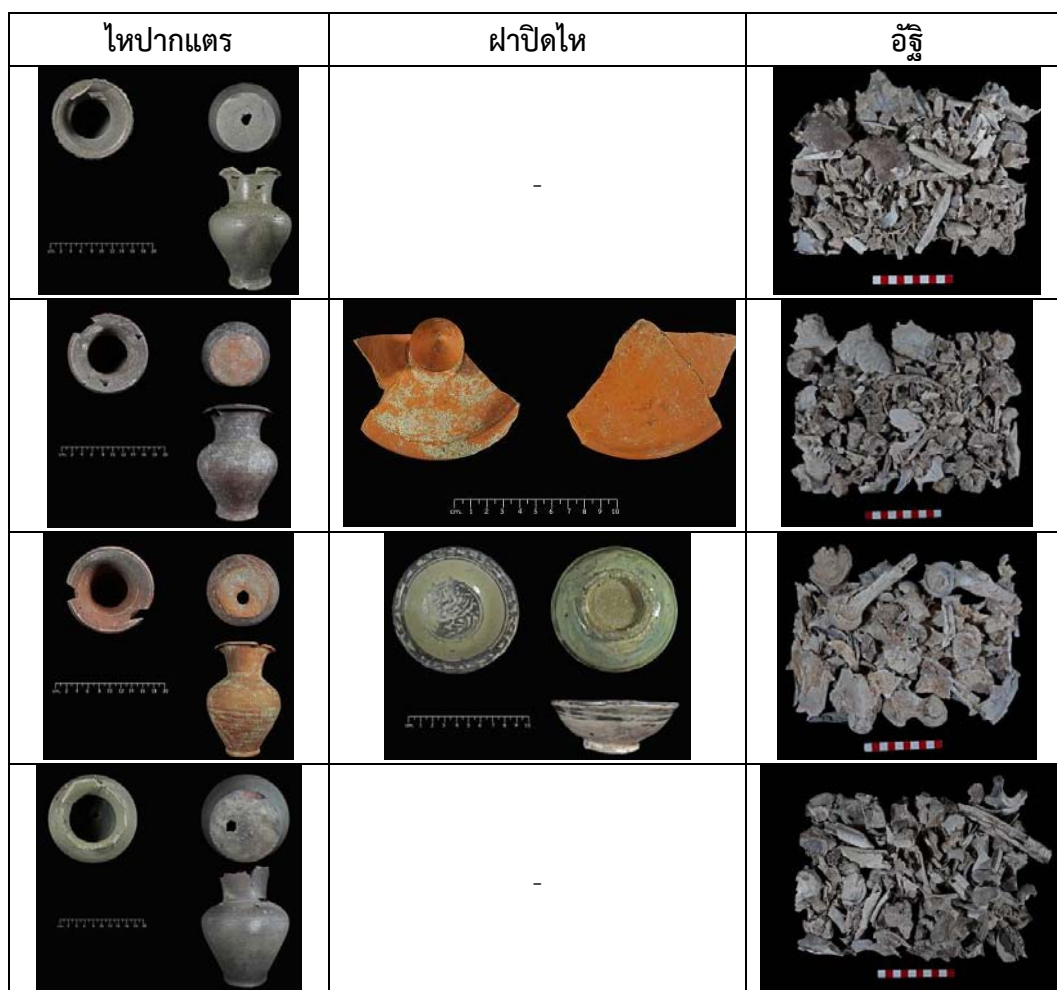

ภาพที่ 413 ชิ้นส่วนไหปากแตร เนื้อแกร่ง ปั้นแปะลายอุ พบจากการขุดแต่งทางโบราณคดี

²³ แพรวชมพู ชุณหอุไร, “การศึกษารูปแบบภาชนะดินเผาบรรจุกระดูกที่โบราณสถานวัดโบสถ์ เมืองบางช้าง จังหวัดสุโขทัย” (เอกสารศึกษาเฉพาะบุคคลหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต (โบราณคดี) คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2551) 192-193.

ไหปากแตร

บรรจุอัฐิ จากการขุดแต่งทางโบราณคดี พบบริเวณโบราณสถานวัดตันเจง จำนวน 4 ใบ ภายในบรรจุอัฐิผู้ตาย แล้วนำมาฝังไว้บริเวณฐานวิหารและเจดีย์ประธาน ลักษณะรูปทรงภาชนะ และแบบแผนการตกแต่งไหใบนี้ เหมือนกับไหปากแตรที่ขุดค้นพบจากฐานปราสาทประธานวัดพระพายหลวง ซึ่งกำหนดแหล่งผลิตจากแหล่งเตาบ้านเกาะน้อย ศรีสะเกษ และกำหนดอายุช่วงเวลาของการฝังภาชนะบรรจุอัฐิเหล่านี้ว่าควรอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 19-20²⁴ (ภาพที่ 414)

ภาพที่ 414 ไหปากแตรบรรจุอัฐิ และฝาปิดไห พบจากการขุดแต่งโบราณสถานวัดตันเจง

²⁴ ภาณุวัฒน์ เอื้อสามาลย์, “การใช้พื้นที่แหล่งศาสนสถานแบบเขมรในเมืองเก่าสุโขทัยในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 จากการขุดค้นทางโบราณคดี”, 174-182.

เครื่องประดับสถาปัตยกรรม

เตาหมายเลข สท.14 พบชิ้นส่วนเครื่องประดับสถาปัตยกรรมหลายชนิด ประกอบด้วย มกร²⁵ สังกโลกเป็นเครื่องปั้นดินเผาชนิดเคลือบ มกรเป็นสัตว์ที่มีความหมายในทางมงคล เป็นสัตว์ผสมหรือสัตว์ที่มีรูปร่างมาจากจินตนาการ ช่างปั้นจึงใช้จินตนาการในการปั้น บางครั้งส่วนหัวคล้ายสิงห์ มีเขาเหมือนกวาง มีงวงเหมือนช้าง มีหูเหมือนวัว และเคราเหมือนแพะ จะอ้าปากเสมอ บางครั้งคายนาคหรือคาบแก้วเหมือนสิงโตและมังกร ส่วนลำตัวเป็นลายเกล็ดคล้ายเกล็ดปลา มีสร้อยคอประดับ ในอดีตใช้เป็นประกอบโครงสร้างทางสถาปัตยกรรม เป็นส่วนประกอบของเครื่องบนหลังคา และประดับบันไดทางเข้าศาสนสถาน พบหลักฐานจากการขุดค้นเป็นจำนวนมากจากเมืองโบราณสุโขทัย ศรีสัชนาลัยและเมืองกำแพงเพชร รูปแบบและลวดลายของมกรสังโลก ศิลปะสุโขทัย มีการนำลักษณะของรูปแบบศิลปะเขมรที่ปรากฏในเมืองโบราณสุโขทัย และอิทธิพลรูปแบบศิลปะจีน มาผสมผสานจนเป็นการสร้างงานศิลปะอันเป็นเอกลักษณ์ของสุโขทัย มกรสังโลกจากแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย โดยทั่วไปมีลักษณะหน้าตาคล้ายนาค มีหงอน งวง มี เขา เขี้ยว เห็นฟันชัดเจน และเครายาว บางชิ้นมีก้อนกลมๆ อยู่ในปากซึ่งคล้ายกับมังกรของจีน (หากแต่มกรนั้นมิงวง ต่างจากมังกรของจีน) มีขาหน้าสองขา ลำตัวเป็นเกล็ด ส่วนใหญ่จะทำการปั้นลำตัวทอดยาวอยู่บนฐานปลายมน ด้านล่างเจาะเป็นรูกลม ภายในลำตัวกลวง ส่วนงวง ครีบ และมีหู ส่วนใหญ่จะขำรูดทิ้งงวง ครีบหลัง และหู ส่วนขามีสองขา มักมีลวดลายประดับที่น่องจนถึงงเล็บ

จากการวิเคราะห์มกรที่พบจากการขุดแต่งทางโบราณคดีแหล่งเตาทุเรียง พบว่ามีเทคนิคการปั้นมกร และการตกแต่งลวดลายประดับที่เป็นรูปแบบเฉพาะ คือ ปั้นลำตัว แยกจากส่วนหัว ขึ้นรูปด้วยมือ แล้วตกแต่งด้วยการปั้นแปะเพิ่ม ขูดขีดทำให้เกิดร่องหรือลวดลาย ส่วนหัวค่อนข้างหนาและหนักกว่าส่วนลำตัว ลำตัวกลวง และมีรู เพื่อใช้เป็นส่วนยึดติดกับโครงสร้างอื่นๆ ทาหน้าดินสีขาวแล้วเขียนลวดลายต่างๆ เช่น ตา สร้อยคอ เครา ครีบ เขี้ยว เกล็ด ขา และกรงเล็บ ด้วยสีน้ำตาลหรือสีดำ จากนั้นเคลือบด้วยน้ำเคลือบสีขาวนวล ลายที่พบมาก ได้แก่ ลายหัวหยู้อู๋ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งสิริ

²⁵ มกร เป็นเป็นคำในภาษาสันสกฤต อ่านว่า มะ-กะ-ระ หรือ มะ-กอน มกร เป็นสัตว์ในเทพนิยายที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อตั้งแต่สมัยโบราณ มีลักษณะคล้ายสัตว์น้ำ มี 2 เท้า หรือ 4 เท้า ส่วนลำตัวเป็นปากคล้ายจระเข้ มีงวงเหมือนช้าง ส่วนหางนั้นคล้ายปลา บางครั้งมีส่วนปลายหางที่ม้วนเป็นลายก้านขด อาจเริ่มมีที่มาจากลัทธิการบูชาสัตว์ตามตำนานพื้นเมือง โดยสันนิษฐานว่าเป็นคติที่เกิดขึ้นในอินเดียประมาณพุทธศตวรรษที่ 3-6 สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ทำเป็นรูปช้างน้ำหรือสัตว์ที่มีส่วนหัวเป็นช้าง ส่วนลำตัวและหางแบบปลา หรือเป็นมกรที่มีท่อนหัวเป็นรูปจระเข้ประดับที่โบราณสถานสาญจี และถ้ำพุทธ นักวิชาการบางท่านได้กล่าวว่า “มกร” เปรียบเสมือน “สัตว์ประหลาดในจินตนาการ” (A fanciful chimera) บ้างเชื่อว่าเป็น “เทพแห่งท้องทะเล” เนื่องจากมีลักษณะของสัตว์หลายชนิดมาผสมกัน เป็นสัตว์ผสมระหว่างสัตว์บกและสัตว์น้ำ อาทิ มีลำตัวและหางเหมือนปลา มีปากเหมือนจระเข้ มีงวงเหมือนกับช้าง ซึ่งในเวลาต่อมาได้เพิ่มเติมลักษณะของสัตว์หลายชนิดมากขึ้น เช่น สิงโต นาค มังกร แพะ และกวาง แต่กั๊วเป็นสัตว์ที่มีความหมายในทางมงคลทั้งสิ้น, อ้างอิงใน สมिति ศิริภัทร และมยุรี วีระประเสริฐ. **ทับหลัง** การศึกษาเปรียบเทียบทับหลังที่พบในประเทศไทยและประเทศกัมพูชา. (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2532), 171.

มงคลของความมีอายุยืนและความเป็นอมตะ นอกจากนี้ยังมีลายลูกประคำ ลายกลมสลับลีที่เหลื่อม
ขนมเปียกปูน ลายกรอบคดโค้ง ลายพวงอุษะ และลายกระจัง หรือลายกระหนก เป็นต้น

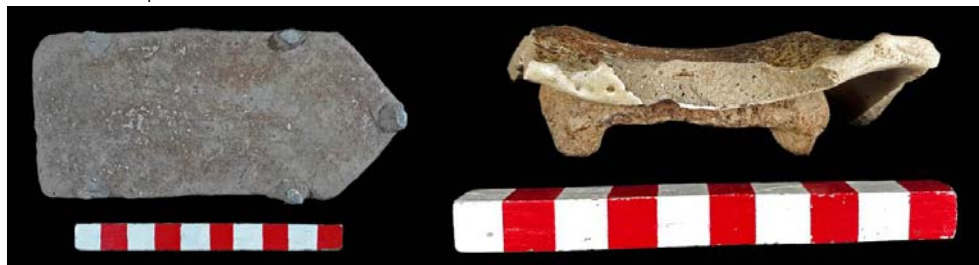
นอกจากนี้ยังพบว่า เต้าหมายเลข สท.14 ผลิตเครื่องประดับสถาปัตยกรรมอื่นๆ อีก เช่น บราลี
ลูกกรง กระเบื้องมุงหลังคา และกระเบื้องครอบหัวแป²⁶ เป็นต้น จึงสันนิษฐานว่าแหล่งเตาทุเรียง
เมืองสุโขทัยมีเตาที่ใช้เผาเครื่องประดับสถาปัตยกรรมเฉพาะ คือ เต้าหมายเลข สท.14 (ภาพที่ 415)

		
มกร		บราลี
		
บราลี	บราลี	ครอบหัวแป
		
ครอบหัวแป	ลูกกรง	กระจังลายกระหนก
		
กระจังลายกระหนก	ครก	ฝาปิดภาชนะ

ภาพที่ 415 เครื่องประดับสถาปัตยกรรม และเครื่องสังคโลกที่ผลิตจากเต้าหมายเลข สท.14

²⁶ ใช้สวมครอบหัวแป เพื่อป้องกันน้ำฝนทำลายหัวแปส่วนที่ยื่นพ้นออกมาจากผ้าไซราหน้าจั่ว กระเบื้อง
ครอบหัวแปลักษณะนี้ พบมากในสมัยสุโขทัย นิยมทำด้วยดินเผาเคลือบ ในสมัยต่อมามีใช้แผ่นทองแดง หรือแผ่น
ดีบุก แทน, อ้างอิงใน กรมศิลปากร, ศัพทานุกรมโบราณคดี, 13.

กีรูปเหลี่ยม มีลักษณะด้านแต่ละด้านยาวไม่เท่ากัน มีปุ่มขาด้านล่าง 4-5 ขา ใช้สำหรับรองรับการเผากระเบื้องมุงหลังคาเคลือบ (ภาพที่ 416)

ภาพที่ 416 กีเหลี่ยม และกีเหลี่ยมติดกับกระเบื้องมุงหลังคาเคลือบ พบจากการขุดแต่งทางโบราณคดี

นอกจากนี้ จากการขุดแต่งทางโบราณคดีแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย ยังพบพระพิมพ์ดินเผา ตึกตารูปสัตว์ต่างๆ และชิ้นส่วนตุ๊กตาสังคโลก เขียนลายดำใต้เคลือบใส จึงสันนิษฐานว่าน่าจะผลิตจากแหล่งเตาแห่งนี้ด้วยเช่นกัน (ภาพที่ 417)

ภาพที่ 417 พระพิมพ์ดินเผา และตัวอย่างชิ้นส่วนตุ๊กตาสังคโลก

เครื่องถ้วยจีน

ผลการขุดแต่งทางโบราณคดีที่เตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัยครั้งนี้ พบหลักฐานเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิง จำนวน 4 ชิ้น ที่มีความสำคัญ และนำมาเทียบเคียงอายุสมัยของแหล่งได้ โดยชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิงเหล่านี้ พบในชั้นวัฒนธรรมที่สอง หรือสมัยหลัง ของแหล่งเตาทุเรียง ซึ่งสัมพันธ์กับลักษณะลวดลายของเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิง กำหนดอายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 20 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 21 เศษเครื่องถ้วยจีนที่พบ ประกอบด้วย (ตารางที่ 43)

ตารางที่ 43 แสดงรายละเอียดและการกำหนดอายุเครื่องถ้วยจีน ที่พบจากการขุดแต่งทางโบราณคดี

<p>ชิ้นส่วนลำตัวเนื้อกระเบื้องเขียนลายสีน้ำเงิน ราชวงศ์หมิง ราวต้นถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 21 จากแหล่งเตาจิ่งเต๋อเจิ้น มณฑลเจียงซี</p>	
<p>ชิ้นส่วนลำตัวเนื้อกระเบื้องเขียนลายสีน้ำเงิน ราชวงศ์หมิง ราวต้นถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 21 จากแหล่งเตาจิ่งเต๋อเจิ้น มณฑลเจียงซี</p>	
<p>ชิ้นส่วนก้นเคลือบเขียว ก้นด้านในขูดทำลายดอกไม้ในวงกลม ราชวงศ์หยวน ราวพุทธศตวรรษที่ 19 จากแหล่งเตาผู้เจียน มณฑลฝูเจี้ยน</p>	
<p>ชิ้นส่วนก้นเนื้อกระเบื้อง เขียนลายสีน้ำเงิน ก้นด้านในเขียนลาย หอยสังข์ ราชวงศ์หมิง ราวต้นพุทธศตวรรษที่ 21 จากแหล่งเตาอันซี มณฑล ฝูเจี้ยน</p>	
<p>ชิ้นส่วนก้นเนื้อกระเบื้อง เขียนลายสีน้ำเงิน ก้นด้านในเขียนลาย ดอกไม้ ใต้ก้นเขียนอักษรแปลความได้ว่า ผลิตในราชวงศ์หมิงในอัน ยี่ใหญ่ ราชวงศ์หมิง ราวต้นถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 21 จากแหล่ง เตาจิ่งเต๋อเจิ้น มณฑลเจียงซี</p>	
<p>ชิ้นส่วนก้นเนื้อกระเบื้อง เขียนลายสีน้ำเงิน ก้นด้านในเขียนลาย พรรณพฤกษา ใต้ก้นเขียนอักษรจีน ราชวงศ์หมิง ราวต้นถึงกลาง พุทธศตวรรษที่ 21 จากแหล่งเตาจิ่งเต๋อเจิ้น มณฑลเจียงซี</p>	
<p>ชิ้นส่วนปากและลำตัวเนื้อกระเบื้อง เขียนลายสีน้ำเงิน ผิวด้านนอก เขียนลายนกกกระเรียนในกรอบวงกลม มีร่องรอยการเขียนสีแดงแต่ เลือนลงไปเกือบหมดแล้ว รัชสมัยเจียจิ้ง (พ.ศ.2064-2110) ราชวงศ์หมิง ราวกลางพุทธศตวรรษที่ 21 จากแหล่งเตาจิ่งเต๋อเจิ้น มณฑลเจียงซี</p>	

5.3 การกำหนดอายุสมัยของแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย

การหาค่าอายุในการค้นคว้าวิจัยทางโบราณคดี เพื่อหาค่าอายุเชิงเทียบ²⁷ หรือค่าอายุแบบสัมบูรณ์²⁸ ซึ่งมีหลายวิธี เช่น การหาค่าอายุด้วยวิธีคาร์บอน 14 การหาค่าอายุด้วยวิธีเทอร์โมลูมิเนสเซนส์ การนับวงปีของไม้ การเปรียบเทียบชั้นดิน การศึกษาลำดับการทับถม การกำหนดอายุโดยจารึก และการศึกษาเปรียบเทียบลักษณะเฉพาะของโบราณวัตถุ หรือรูปแบบศิลปะ เป็นต้น รายงานฉบับนี้ใช้ค่าอายุเป็น พุทธศักราช (พ.ศ.)²⁹

5.3.1 การกำหนดอายุเชิงเทียบ (Relative Dating)

5.3.1.1 จารึกพบใหม่

พบจารึกบนกึ่งท่อ จากการขุดค้นทางโบราณคดีแหล่งเตาทุเรียง หลุมขุดค้น TP.2/2560 ชั้นวัฒนธรรมสมัยแรก ซึ่งอยู่ติดกับเตาหมายเลข สท.9 พบกึ่งท่อ จำนวน 2 ชิ้น เขียนจารึกอักษรไทยสุโขทัย อ่านว่า “ทนดู” ทั้ง 2 ชิ้น (ภาพที่ 418) ลักษณะรูปแบบตัวอักษรจารึกเทียบเคียงได้กับตัวอักษรสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท ซึ่งเป็นลายเส้นที่คลี่คลายมาจากรูปอักษร “ลายสี่ไท” ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ต่างกันเฉพาะรูปอักษรบางตัวกับอักษรวิธีด้านสระ ที่หันมาใช้อักษรวิธีสระลอยและสระจม โดยงานวรรณกรรมสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท ประกอบด้วย คัมภีร์ทางโลกศาสตร์ 1 เล่ม คือ เถภูมิกถา ซึ่งพระองค์ทรงแต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ.1888³⁰ เพื่อเทศนาแด่พระมารดา และศิลาจารึกของพระองค์ จำนวน 7 หลัก ประกอบด้วย จารึกวัดเขากบ (เฉพาะด้านที่ 1 เป็นของพระมหาธรรมราชาลิไท ส่วนด้านที่ 2 เป็นของพระมหาเถรศรีศรีทวารวดี) กำหนดอายุพุทธศตวรรษที่ 19-20³¹ จารึกนครชุม กำหนดอายุ พ.ศ.1900³² จารึกวัดป่ามะม่วงภาษาไทย

²⁷ ค่าอายุเชิงเทียบ หมายถึง ค่าอายุที่ให้ผลเป็นการเรียงลำดับอายุของหลักฐานทางโบราณคดี หรือโบราณวัตถุ จากเก่าไปใหม่ หรือจากใหม่ไปเก่า ค่าอายุแบบนี้ไม่ได้เป็นตัวเลขจำนวนปีก่อนปัจจุบัน แต่ระบุเป็นลำดับอายุเชิงเทียบระหว่างหลักฐานทางโบราณคดีที่นำมาเทียบเคียงกัน โดยเมื่อเทียบเคียงแล้วจะได้ผลลัพธ์เป็นค่าอายุเชิงเทียบในลักษณะเท่ากัน หรือเก่ากว่า หรือใหม่กว่า. **เรื่องเดียวกัน**, 84.

²⁸ ค่าอายุแบบสัมบูรณ์ หมายถึง ค่าอายุที่ระบุเป็นปีที่เชื่อมโยงได้กับปฏิทิน หรือเป็นตัวเลขจำนวนปีก่อนปัจจุบัน เช่น 500 ปีมาแล้ว หรือ 500 ปี ก่อนคริสตกาล พ.ศ.1800 เป็นต้น **เรื่องเดียวกัน**, 85.

²⁹ เป็นศักราชที่นิยมใช้ในประเทศที่นับถือพุทธศาสนา โดยเริ่มนับจากพระพุทธเจ้าปรินิพพาน ซึ่งในประเทศไทย นับพุทธศักราชที่ 1 เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานครบ 1 ปี และมีระยะเวลาเริ่มปีพุทธศักราชก่อนคริสตศักราช 543 ปี. **เรื่องเดียวกัน**, 380.

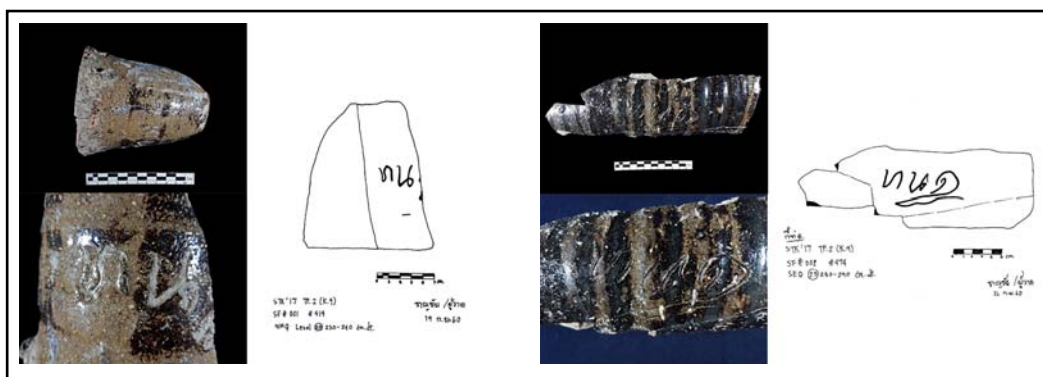
³⁰ ตรึงใจ หุตางกูร, “พระยาสิทธิไทยกับการอักษรศาสตร์อันเนื่องแต่ลายสี่ไท” **มรดกความทรงจำแห่งเมืองศรีสัชนาลัย-สุโขทัย : ประมวลจารึกสมัยพระยาสิทธิไทย** (กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณการพิมพ์, 2558), 91.

³¹ กรมศิลปากร, **จารึกสมัยสุโขทัย**. (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2527), 182-183.

³² **เรื่องเดียวกัน**, 26-39.

หลักที่ 1 จารึกวัดป่ามะม่วงภาษาไทย หลักที่ 2 จารึกวัดป่ามะม่วงภาษาเขมร และจารึกวัดป่ามะม่วงภาษาบาลี ทั้ง 4 หลัก กำหนดอายุ พ.ศ.1904³³ และจารึกเขาสุมณภู กำหนดอายุ พ.ศ.1912³⁴

ดังนั้นการจารึกตัวอักษรไทยสุโขทัย ลงบนกี๋ท้อ ที่ใช้ในกระบวนการผลิตเครื่องสังคโลกในแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย และพบในชั้นวัฒนธรรมล่าสุด ซึ่งเป็นระยะการผลิตสมัยแรกของแหล่งเตาแห่งนี้ จึงกำหนดอายุแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย ระยะเริ่มแรก ปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 20 โดยเทียบเคียงกับรูปแบบตัวอักษรสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท (ครองราชย์ พ.ศ.1890-1912)

ภาพที่ 418 กี๋ท้อ 2 ชั้น จารึกคำว่า “ท๑” พบจากการขุดค้นทางโบราณคดีเตาทุเรียง พ.ศ.2560

กี๋ท้อมีจารึกดังกล่าว พบในชั้นวัฒนธรรมที่ 1 ของหลุมขุดค้น TP.2/2560 และพบร่วมกับแจกัน เขียนลายดำใต้เคลือบ ลำตัวด้านนอกเขียนลายดอกไม้ และกอดอกไม้ โดยแบ่งเป็น 4 ช่อง ภายในเส้นวงกลมขนาน เนื้อภาชนะสีน้ำตาลแดง ทะเบียนหมายเลข SP#269 พบที่กริด NWQ ระดับ (17) 200-210 cm.dt. ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 3.5 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางก้น 5 เซนติเมตร สูง 14 เซนติเมตร ก้นเชิง สูง 1 เซนติเมตร หนา 0.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 282 กรัม นอกจากนี้ ในชั้นวัฒนธรรมที่ 1 ของหลุมขุดค้น TP.2/2560 ยังพบจานทรงสูงเขียนลายปลา และลายพรรณพฤกษา ขาม และกระปุก ที่มีลักษณะรูปแบบ รูปทรงภาชนะ เทคนิคการเขียนลาย และรูปแบบลวดลาย ที่สัมพันธ์กับเครื่องสังคโลกที่พบในชั้นวัฒนธรรมที่ 1 ของหลุมขุดค้น TP.1/2559 และ TP.2/2559 ด้วย ส่วนชั้นวัฒนธรรมที่ 2 ซึ่งเป็นชั้นวัฒนธรรมสมัยหลัง ของหลุมขุดค้น TP.2/2560 ยังพบขามเขียนลายพรรณพฤกษาแบบหวัด ซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญของชั้นวัฒนธรรมสมัยนี้ โดยสัมพันธ์กับชั้นวัฒนธรรมที่ 2 ของหลุมขุดค้น TP.1/2559 TP.2/2559 และ TP.1/2560 ด้วยเช่นเดียวกัน (ภาพที่ 419-422)

³³ เรื่องเดียวกัน, 40-57, 222-249.

³⁴ เรื่องเดียวกัน, 80-91.

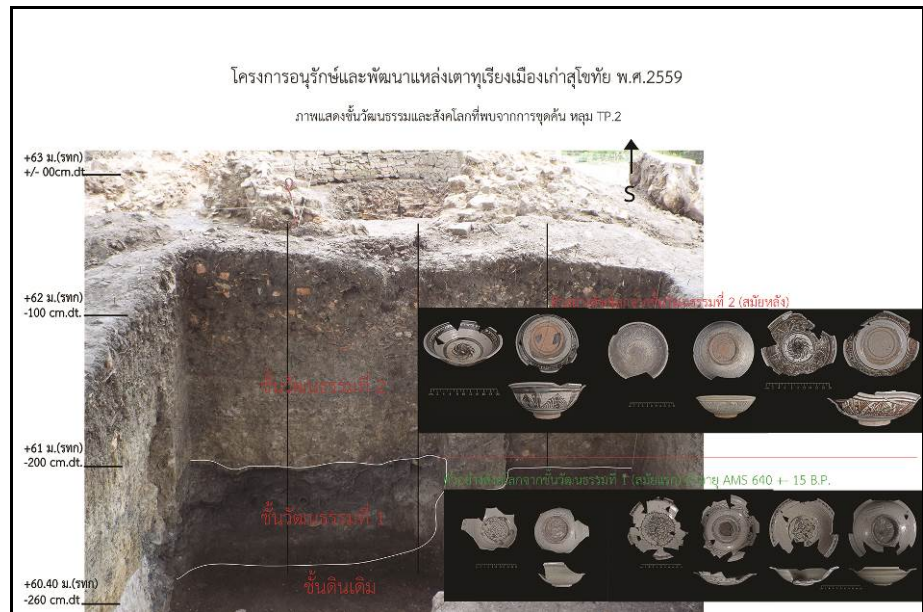
ดังนั้นจึงกำหนดอายุชั้นวัฒนธรรมสมัยที่ 1 ของหลุมขุดค้น TP.1/2559 TP.2/2559 และ TP.2/2560 ซึ่งเป็นระยะการผลิตสมัยแรกของแหล่งเตาแห่งนี้ จึงกำหนดอายุแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย ระยะเริ่มแรก ปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 20 โดยเทียบเคียงกับรูปแบบตัวอักษรสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท (ครองราชย์ พ.ศ.1890-1912) ส่วนชั้นวัฒนธรรมที่ 2 ของหลุมขุดค้น TP.1/2559 TP.2/2559 TP.3/2559 TP.1/2560 และ TP.2/2560 กำหนดอายุราวกลางพุทธศตวรรษที่ 20 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 22

ภาพที่ 419 กี้อ้อมีจารึก พบในชั้นวัฒนธรรมที่ 1 ของหลุมขุดค้น TP.2/2560

ภาพที่ 420 เครื่องสังคโลกในชั้นวัฒนธรรมที่ 1 และชั้นวัฒนธรรมที่ 2 ของหลุมขุดค้น TP.1/2559

ภาพที่ 421 เครื่องสังคโลกในชั้นวัฒนธรรมที่ 1 และชั้นวัฒนธรรมที่ 2 ของหลุมขุดค้น TP.2/2559

ภาพที่ 422 เครื่องสังคโลกในชั้นวัฒนธรรมของหลุมขุดค้น TP.1/2560 (ชั้นวัฒนธรรมเดียว)

5.3.1.2 จารึกภาพชาดกวัตศรีชุม

จารึกที่พบใหม่บนกี๋ท่อ จำนวน 2 ชิ้น ร่วมสมัยเดียวกันเมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบตัวอักษรกับจารึกภาพชาดกวัตศรีชุม ที่พบภายในอุโมงค์มณฑปวัตศรีชุม อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย โดยจารึกเป็นอักษรไทยสุโขทัย ภาษาไทย และมีภาพจำหลักลายเส้นเล่าเรื่องในชาดกต่างๆ บนแผ่นหินดินดานสีเหลี่ยมจำนวน 40 แผ่น แต่เขียนภาพจำนวน 52 เรื่อง เนื่องจากแต่ละแผ่นขนาดไม่เท่ากัน บางแผ่นจึงจำหลักได้เพียงเรื่องเดียว บางแผ่นจำหลักได้ 4-5 เรื่อง ปัจจุบันยังอยู่ที่เพดานอุโมงค์มณฑปวัตศรีชุม ศิลปินผู้สร้างได้จำหลักรูปบุคคล รูปสัตว์ และองค์ประกอบอื่นๆ เล่าเรื่องชาดกเป็นตอน มิได้เล่าเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ ซึ่งภาพที่เห็น ทำให้เข้าใจได้ทันทีว่าเป็นตอนใดตอนหนึ่งของเรื่องเท่านั้น ส่วนบริเวณที่ว่างของภาพ ได้จารึกข้อความเพื่ออธิบายภาพ บอกชื่อเรื่องชาดก เป็นตัวอักษรไทยสุโขทัย ภาพชาดกทั้งหมดน่าจะมีจำนวนถึง 500 ภาพ ซึ่งเป็นจำนวนที่ตรงกับข้อความในจารึกสุโขทัยหลักที่ 2 (จารึกวัตศรีชุม) ด้านที่ 2 บรรทัดที่ 39 ความว่า “...พระเจดีย์สูงใหญ่ รอยนั้นฉลักหินห้าร้อยชาติ...” กำหนดอายุศิลาจารึกหลักที่ 2 (วัตศรีชุม) พ.ศ.1884-1910³⁵

จารึกภาพชาดกวัตศรีชุม แผ่นที่จำหลักเรื่อง “เทพธรรมชาดก” ซึ่งเขียนภาพตรงกลางเป็นรูปสระ มีใบบัว ดอกบัว และปลา ชักขวาเป็นรูปมโหฬาร (พระโพธิสัตว์) ยืนยกมือ ชักซ้ายเป็นรูปยักษ์ (ผีเสื้อน้ำ) ยืนกุมอก มีอักษรจารึกตอนบน 3 บรรทัด อ่านว่า “เทพธรรมชาดก อันคำรบหก” (ภาพที่ 423) เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับลวดลายบนเครื่องสังคโลก ระยะเวลา ของแหล่งเตาทุเรียงพบว่าแนวคิดในการเขียนลายได้เคลือบ น่าจะสอดคล้องกับความเชื่อทางศาสนา ตามภาพเล่าเรื่องชาดกดังกล่าว ซึ่งงานทรงสูงระยะแรก นิยมเขียนลายปลา ลักษณะเวียนว้าย หันหัวทั้งทางซ้าย และขวา บางภาพเขียนลายน้ำกระเซ็นประกอบ หรือบางภาพเขียนลายปลาประกอบกับพันธุ์ไม้น้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ ลายพรรณพฤกษา บางลายเขียนลายกอดอกบัว ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นดอกบัวหลวง ซึ่งปรากฏในจารึกภาพชาดกเรื่องนี้ด้วยเช่นกัน (ภาพที่ 424)

การเขียนลายกอดอกบัวอยู่ในเส้นวงกลม น่าจะมีนัยยะสำคัญ อาจจะสื่อถึงความเคารพบูชาในพระพุทธศาสนา ดังนั้นการเขียนลายดอกบัวในเครื่องสังคโลกของเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย จึงสันนิษฐานว่าเป็น “ดอกบัวหลวง” ซึ่งเป็นบัวจำพวกที่เกิดและเจริญเติบโตในเขตร้อน เรียกบัวประเภทนี้ว่า Tropical Type ในกลุ่ม Lotus หรือ อุบลชาติ มีชื่อเรียกทั่วไปว่า “ปทุมชาติ” ดอกเป็นดอกเดี่ยวขนาดใหญ่ชูสูงพ้นผิวน้ำ มีทั้งดอกป้อมและดอกแหลม บานในเวลากลางวัน มีกลิ่นหอมอ่อนๆ ประกอบด้วยกลีบเลี้ยง 4-6 กลีบ กลีบดอกมีทั้งชนิดดอกซ้อนและไม่ซ้อน สีของกลีบดอกมีทั้งสีขาว ชมพู หรือเหลือง เป็นบัวที่มีดอกใหญ่ นิยมนำมาไหว้พระและใช้ในพิธีทางพุทธศาสนา ถือเป็น

³⁵ เรื่องเดียวกัน, 75.

ดอกไม้ทางสัญลักษณ์ของพุทธศาสนา แทนความดีงามอันบริสุทธิ์³⁶ ซึ่งถูกนำมาปรับใช้เป็นองค์ประกอบในศาสนสถาน สถาปัตยกรรม หรือแม้กระทั่งเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของชาวราแอส และพระสงฆ์ อันแสดงถึงความเป็นสิริมงคล

เปรียบเทียบกับลวดลายจำหลักแผ่นศิลาปิดปากกรู พบที่วัดมหาธาตุ เมืองเก่าสุโขทัย ศิลปะสุโขทัย กำหนดอายุพุทธศตวรรษที่ 19-20 ปัจจุบันจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง จังหวัดสุโขทัย ลวดลายดังกล่าว จำหลักลายกลีบดอกบัวหลวง 8 กลีบ ตรงกลางเป็นเกสรดอกบัว อยู่ในเส้นวงกลม กรอบนอกเป็นรูปสี่เหลี่ยมจำหลักลายกลีบดอกบัวโดยรอบ (ภาพที่ 425)

ภาพที่ 423 จารึกภาพชาดกวัดศรีชุม จำหลักเรื่อง “เทวธรรมชาดก”

ภาพที่ 424 เปรียบเทียบลวดลายพรรณพฤกษาของกั้นงานทรงสูง ระยะเวลาแรก กับดอกบัวหลวง

³⁶ เฉลิมใจ บัวจันทร์, “สัญลักษณ์ดอกบัวจากพุทธปรัชญา สู่งานออกแบบสถานส่งเสริมทางปัญญา” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบภายใน ภาควิชาออกแบบตกแต่งภายใน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2551, 2-8.

ภาพที่ 425 ลวดลายจำหลักแผ่นศิลาปิดปากกรู เปรียบเทียบกับลายพรรณพฤกษาของจานทรงสูง

จารึกภาพชาดกวัดศรีชุม แผ่นที่จำหลักเรื่อง “ปุณณปาตีกชาดก” เขียนภาพ ชิกข้ายเป็นรูปบุรุษ (พระโพธิสัตว์) มือขวาเท้าสะเอว มือซ้ายยื่นไปที่ไหเหล่าซึ่งตั้งอยู่พื้นดิน ชิกขวาเป็นรูปบุรุษนั่งกัน 3 คน มีอักษรจารึกจารึกตอนบน 5 บรรทัด อ่านว่า “ปุณณานิชาดก พระโพธิสัตว์เป็นเศรษฐี ผูกแรงกินเหล่า ขวนโพธิสัตว์กิน ท่านบ่มีกินด้วยเขา สั่งสอนให้เขาจำศีลห้า อันเป็นคารบสามแล” ในภาพจำหลักดังกล่าว ปรากฏไหปากแตร 1 ใบ ในจารึกระบุใช้สำหรับใส่เหล่า ลักษณะของไหปากแตรเป็นรูปแบบเดียวกันกับที่พบจากการดำเนินงานทางโบราณคดีของแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย โดยพบไหประเภทนี้จากการขุดค้นทางโบราณคดี และการขุดแต่งโบราณสถานวัดต้นแจง เกือบทั้งหมดพบว่าใช้สำหรับบรรจุอัฐิลงในไห ก้นไหเจาะรูเล็กๆ ส่วนปากไหมีเครื่องปั้นดินเผาทรงสามเหลี่ยมดินธรรมดาและเนื้อแกร่ง ปิดปากไหอีกชั้นหนึ่ง แสดงให้เห็นว่าช่วงเวลาต้นพุทธศตวรรษที่ 20 ซึ่งเป็นระยะเวลาของการจำหลักภาพนี้ ใช้ไหปากแตรบรรจุของเหลว เช่น น้ำ สุรา หรือวัตถุอื่นๆ ในลักษณะใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน แต่เริ่มเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ของไหปากแตรในรูปแบบการบรรจุอัฐิของผู้ตาย ที่เหลือจากการเผาตามความเชื่อทางศาสนาแล้ว (ภาพที่ 426)

ภาพที่ 426 จารึกภาพชาดกวัดศรีชุม จำหลักเรื่อง “ปุณณปาตีกชาดก”

5.3.1.3 จารึกสมัยสุโขทัย

จากข้อความในจารึกสุโขทัยหลักที่ 2 (จารึกวัดศรีชุม) ด้านที่ 2 บรรทัดที่ 53-54 ความว่า “...สิ่งหนึ่งเห็นตะวัน...ออกเขี้ยวดังสูงเผาหม้อเผาไห”³⁷ กรมศิลปากรกำหนดอายุศิลาจารึกหลักที่ 2 (วัดศรีชุม) ราว พ.ศ.1884-1910 แต่จารึกหลักนี้ นักวิชาการส่วนใหญ่เชื่อว่า พระมหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามณีศรีรัตนลงกาที่ปมหาสามีเป็นเจ้า เป็นผู้จารึกขึ้นในระหว่าง พ.ศ.1890-1917³⁸ ข้อความจากจารึก แสดงให้เห็นว่าในรัชสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท ได้เริ่มผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่ใช้อุณหภูมิสูงแล้ว ลักษณะของการเผาไหม้ของเปลวไฟออกสีเขียว บ่งบอกถึงการใช้อุณหภูมิสูง และสามารถควบคุมความร้อนในการเผาได้แล้ว เครื่องปั้นดินเผาดังกล่าวคงหมายถึงเครื่องเคลือบสังคโลกจากแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย ซึ่งไม่ไกลจากวัดศรีชุมตามที่ปรากฏหลักฐานจารึกดังกล่าว

การผลิตเครื่องสังคโลกแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย ซึ่งสันนิษฐานว่าเริ่มต้นผลิตในรัชสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท ยังปรากฏหลักฐานจารึกสนับสนุนข้อสันนิษฐานดังกล่าวอีก 1 หลัก คือ จารึกวัดช้างล้อม (ศิลาจารึกหลักที่ 106) ซึ่งจารึกอักษรไทย ภาษาไทย พบที่วัดช้างล้อม อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย เรื่องราวที่จารึกได้กล่าวถึง “พนมเสดดำ” (ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในรัชสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท) ออกบวชในสมมวง กล่าวถึงการประดิษฐานพระพุทธรูป การสร้างหอพระปิฎกธรรม การปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ ตลอดจนการสร้างถาวรวัตถุในพระพุทธศาสนาและการบำเพ็ญกุศล เนื้อความจารึก ด้านที่ 2 บรรทัดที่ 25-26 “...โหดินใส่ดอกไม้...” และ ด้านที่ 2 บรรทัดที่ 40-42 “...ตะไลอันหนึ่ง...แว่นหนึ่ง ขามลายสอง ขามเล็กหก...อัน ชันกินน้ำสับ ชันเชิงห้า” จารึกหลักนี้กรมศิลปากรกำหนดอายุราว พ.ศ.1927³⁹ ขามลายสอง ในที่นี้คงหมายถึง จานทรงสูง หรือขาม เขียนลายดำได้เคลือบ 2 ใบ และขามเล็ก 6 อัน คงหมายถึง ขามขนาดเล็กจำนวน 6 ใบ

5.3.1.4 จารึกขอบปากแจกัน

แหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย ยังพบแจกันเขียนลายดำได้เคลือบ ขอบปากจารึกอักษรไทยสมัยสุโขทัย เขียนภาษาไทย ไม่ระบุงการค้นพบที่แน่ชัดว่าพบจากการดำเนินงานทางโบราณคดี หรือพบจากผิวดิน ปัจจุบันเก็บรักษาและจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สวรรคควรนายก อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย (ภาพที่ 427) เนื้อความจารึกที่ขอบปากแจกัน ซึ่งปากบิ่นเล็กน้อย ทำให้ตัวอักษรหักหาย 1 ตัว เดิมอ่านว่า “ดอบเจาเป็นผู้เผา” และอาจผลิตในรัชสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท⁴⁰ แต่ผู้เขียนได้ขอความอนุเคราะห์ ดร.ตรงใจ หุตางกูร อ่านและวิเคราะห์จารึก

³⁷ เรื่องเดียวกัน, 76. กฤษฎา พิณศรี และคณะ, เครื่องถ้วยสุโขทัย พัฒนาการของเครื่องถ้วยไทย. (กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พรินติ้งกรุ๊ป, 2535), 32.

³⁸ กฤษฎา พิณศรี และคณะ, เครื่องถ้วยสุโขทัย พัฒนาการของเครื่องถ้วยไทย, 96.

³⁹ กรมศิลปากร, จารึกสมัยสุโขทัย, 108-117.

⁴⁰ กฤษฎา พิณศรี และคณะ, เครื่องถ้วยสุโขทัย พัฒนาการของเครื่องถ้วยไทย, 96.

ดังกล่าวอีกครั้ง พบว่าคำจารึกดังกล่าวเป็นอักษรไทยสุโขทัย เขียนด้วยภาษาไทย รูปอักษรเป็นแบบที่ใช้ในช่วงครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 20 (พ.ศ. 1951 – 2000) คำจารึกเขียนว่า “ดอบ เจ้า ไค ร(า) (เ)เล เผา ๑” เนื้อความอ่านได้ว่า “ดอบเจ้าไคร้าแลเผาหนึ่ง” แปลว่า “แจกันของเจ้าไค ร้าและเผา ๑ อัน” โดยคำว่า “ดอบ” เป็นคำเขมรแปลว่า “แจกัน”⁴¹ (ดูรายละเอียดใน ภาคผนวก ข) ดังนั้นในเบื้องต้น จารึกปากแจกัน ที่พบจากแหล่งเตาทุเรียงชิ้นนี้ กำหนดอายุระหว่าง พ.ศ.1951-2000 ซึ่งแจกันรูปแบบดังกล่าว พบว่าผลิตจากเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย ในสมัยที่ 2 หรือระยะหลัง

ภาพที่ 427 แจกันเขียนลายดำใต้เคลือบ ขอบปากจารึกอักษรไทยสมัยสุโขทัย
ปัจจุบันเก็บรักษาและจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สวรรคตวรรษ

5.3.1.5 จดหมายเหตุจีนสมัยราชวงศ์หมิง

นอกจากจารึกแล้ว จดหมายเหตุจีนสมัยต้นราชวงศ์หมิง ซึ่งร่วมสมัยกับรัชสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท และพระมหาธรรมราชาที่ 2 บันทึกไว้ว่า ในปี พ.ศ.1917 ตรงกับปีที่ 7 ในรัชสมัยจักรพรรดิหงอู่ ระบุว่า “เจาลู่ฉินอิง” (เจ้านครอินทร์) รัชทายาทเจ้าผู้ครองเมืองสุพรรณบุรี ส่งทูตมาถวายพระราชสาส์นแก่มกุฎราชกุมารของจีน ต่อมาในปี พ.ศ.1920 เจ้านครอินทร์ได้รับคำสั่งจากพระราชบิดาให้เดินทางมาถวายเครื่องราชบรรณาการด้วยตนเอง ทำให้จักรพรรดิทรงพอพระทัย พระราชทานดวงตราของกษัตริย์ และเสื้อผ้าเงินทองแก่พระองค์⁴² แม้จะไม่มีหลักฐานระบุว่าพระองค์ทรงนำช่างจีนกลับมา แต่ก็อาจเป็นช่วงที่มีการนำเอาวิทยาการบางอย่างในการผลิตเครื่องสังคโลกเข้ามาปรับปรุงการผลิตที่เตาศรีสัชนาลัย และเตาทุเรียงเมืองสุโขทัยด้วย ดังปรากฏการเปลี่ยนแปลงหลายประการของการผลิตเครื่องสังคโลกเตาทุเรียง ในระยะที่ 2

⁴¹ ตรงใจ หุตางกูร, “คำจารึกปากแจกันสุโขทัย,” พฤษภาคม 2561. (ดูรายละเอียด: ภาคผนวก ข)

⁴² กฤษฎา พิณศรี และคณะ, เครื่องถ้วยสุโขทัย พัฒนาการของเครื่องถ้วยไทย, 97.

5.3.1.6 หลักฐานจากแหล่งเรือจม

แหล่งเรือจม นับเป็นหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ สามารถนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ และกำหนดอายุเครื่องสังคโลกแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัยได้ เนื่องจากแหล่งเรือจมหลายแห่งได้กำหนดอายุเรือเมื่อจมด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์แล้ว และมีหลายลำที่จมบริเวณอ่าวไทย และในชายฝั่งของประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากการศึกษาเฉพาะแหล่งเรือจมที่พบเครื่องปั้นดินเผาแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย มีจำนวน 11 ลำ ได้แก่ เรือทุเรียง (Turiang) เรือเกาะสีซัง 2 เรือ Maranei เรือ Nanyang เรือ Long guan เรือประแสร์ ระยอง เรือเกาะคราม เรือ Pandanan เรือ Pandanan เรือเกาะสีซัง 3 เรือ Xuande และเรือ Singtai สรุปรายละเอียดแหล่งเรือจมแต่ละลำ ดังนี้ (ตารางที่ 44, ภาพที่ 430)

1. เรือทุเรียง (Turiang)

แหล่งเรือจมทุเรียง เป็นแหล่งเรือจมในน่านน้ำประเทศมาเลเซีย อยู่ในทะเลจีนใต้ห่างจากฝั่งทะเลคาบสมุทรมมาเลเซียด้านทิศตะวันออก (ในแนวร่องน้ำลึก) ประมาณ 42 เมตร ผลการขุดค้นพบซากเรือยาว 18 เมตร กว้าง 5 เมตร พบเครื่องปั้นดินเผาหลากหลายชนิด จำนวน 1,200 ใบ ประกอบด้วย เครื่องสังคโลกจากแหล่งเตาศรีสังขาลย์ และเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย แหล่งเตาบ้านบางปูน เครื่องถ้วยจีน และเครื่องถ้วยเวียดนาม⁴³ อย่างไรก็ตามในรายงานการขุดค้นแหล่งเรือทุเรียง (Turiang) ได้ตั้งข้อสมมุติฐานว่า เรือคงจะบรรทุกเครื่องปั้นดินเผาเป็นสินค้าหลักประมาณ 6,475 ใบ ในจำนวนนี้ เครื่องสังคโลกจากแหล่งเตาศรีสังขาลย์ และเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย คงบรรทุกประมาณ 3,730 ใบ คิดเป็นร้อยละ 57.6 โดยมีงานทรงสูงขนาดใหญ่เขียนลายดำใต้เคลือบ แหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย จำนวน 2,500 ใบ เครื่องสังคโลกเขียนลายดำใต้เคลือบแบบอื่น ๆ แหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย จำนวน 500 ใบ เครื่องสังคโลกเคลือบเขียว แหล่งเตาศรีสังขาลย์ จำนวน 500 ใบ เครื่องสังคโลกประเภทต่างๆ เขียนลายดำใต้เคลือบเขียว แหล่งเตาศรีสังขาลย์ จำนวน 100 ใบ เครื่องสังคโลกประเภทต่างๆ เคลือบสีน้ำตาลเข้ม แหล่งเตาศรีสังขาลย์ จำนวน 100 ใบ และไหเคลือบน้ำตาล แหล่งเตาศรีสังขาลย์ จำนวน 30 ใบ⁴⁴

เครื่องสังคโลกเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย ประกอบด้วย งานทรงสูง ขาม กระปุก และแจกัน เขียนลายสีดำใต้เคลือบ เนื้อดินแกร่งหยาบเป็นสีครีม มีส่วนผสมของเม็ดทรายสีขาวขนาดใหญ่เป็นปริมาณมาก และมีเม็ดทรายสีดำขนาดเล็กในสัดส่วนน้อยกว่า มีการทาน้ำดินสีขาวก่อนเขียนลายดำใต้เคลือบใส งานทรงสูง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 20-25 เซนติเมตร ทาน้ำดินสีขาวทั้งด้านในและ

⁴³ R. Brown, and S. Sjostrand, *Turiang: A Fourteenth Century Shipwreck in Southeast Asian Waters* (Pasadena: Pacific Asia Museum, 2000), 9-16. และ R. Brown, *The Ming Gap and Shipwreck Ceramics in , Toward a Chronology of Thai Trade Ware* (Bangkok: The Siam Society under Royal Patronage, 2009), 86.

⁴⁴ R. Brown, and S. Sjostrand, *Turiang: A Fourteenth Century Shipwreck in Southeast Asian Waters*, 17.

ด้านนอก ยกเว้นส่วนก้น ก้นมีเชิงค่อนข้างเตี้ย ปากกว้าง มีรอยกึ่ง 5 ขา ที่ส่วนก้นด้านใน มีงานเขียนลายปลาตัวเดียว และงานเขียนลายพรรณพฤกษา ภายในเส้นวงกลมขนาน ขอบปากด้านในและด้านนอกเขียนลายเส้นวงกลมขนาน 2-3 เส้น รูปแบบเดียวกับกับงานทรงสูงที่พบจากการขุดค้นทางโบราณคดีแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย ชั้นวัฒนธรรมสมัยแรก นอกจากนี้ยังมี กระปุกขนาดเล็ก ความสูง 8.5 เซนติเมตร ก้นมีเชิงเตี้ย ลำตัวทรงกลม คอสั้น ปากแคบ มีหู 2 หู ปั้นแปะตามแนวตั้งที่ส่วนไหล่ เขียนลายสีดำได้เคลือบเป็นลายก้านขดระหว่างลายเส้นขนานรอบไหล่ด้านนอก และแจกันคอสูง 2 ใบ มีเชิงค่อนข้างเตี้ย ลำตัวตอนล่างพอง คอสูง ปากแคบ มีลายสีดำได้เคลือบเป็นลายช่อดอกไม้โดยรอบลำตัวตอนบน (ภาพที่ 428)

เมื่อเปรียบเทียบหลักฐานเครื่องสังคโลกที่พบจากแหล่งเรือจมทุเรียง (Turiang) กับรูปทรงเครื่องสังคโลก รวมถึงลักษณะเนื้อภาชนะ รูปแบบการเขียนลาย ของแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย ตรงกับหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในชั้นวัฒนธรรมที่ 1 หรือสมัยแรก ประกอบกับผลการกำหนดอายุเรือทุเรียง (Turiang) อยู่ระหว่าง พ.ศ.1913-1943 (ค.ศ.1370-1400)⁴⁵ ดังนั้น เครื่องสังคโลกแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย ชั้นวัฒนธรรมที่ 1 หรือสมัยแรก จึงควรมีอายุร่วมสมัยกับแหล่งเรือทุเรียง (Turiang) ซึ่งเป็นแหล่งเรือจมที่มีอายุเก่าที่สุดในขณะนี้

ประเภทเครื่องปั้นดินเผา	พบจากแหล่งเรือจม	พบจากการดำเนินงานทางโบราณคดี
งานทรงสูง		
กระปุก		
แจกัน		

ภาพที่ 428 เปรียบเทียบเครื่องสังคโลกที่พบจากแหล่งเรือทุเรียง กับหลักฐานทางโบราณคดีที่พบใหม่

⁴⁵ R. Brown, *The Ming Gap and Shipwreck Ceramics in , Toward a Chronology of Thai Trade Ware*, 168.

2. เรือเกาะสีซัง 2 ชลบุรี

เรือเกาะสีซัง 2 เป็นแหล่งเรือจมในน่านน้ำบริเวณอ่าวไทยของประเทศไทย ในระดับน้ำลึกประมาณ 25-27 เมตร เขตปกครองบ้านเกาะสีซัง ตำบลเกาะสีซัง อำเภอเกาะสีซัง จังหวัดชลบุรี ผลการขุดค้นโดยกรมศิลปากร พบว่าตัวเรือยาว 13.60 เมตร กว้าง 3-4 เมตร เป็นเรือสำเภาท้องแบน มีเปลือกเรือ 2 ชั้น โบราณวัตถุที่พบไม่มากนัก ส่วนใหญ่อยู่นอกตัวเรือ ประกอบด้วย ภาชนะดินเผา เหยือกจีน ก้อนตะกั่วทรงกระบอก ก้อนดีบุก ก้นเต้าปูนสำริด และงาช้าง⁴⁶ ภาชนะดินเผาที่พบเป็นเครื่องสังคโลก จากแหล่งเตาศรีสังขนาลัย และแหล่งเตาทูเรียงเมืองสุโขทัย แหล่งเตาบ้านบางปูน และเครื่องถ้วยจีน

เครื่องสังคโลก จากแหล่งเตาศรีสังขนาลัย และแหล่งเตาทูเรียงเมืองสุโขทัย ที่พบจากแหล่งเรือจมเกาะสีซัง 2 ลักษณะการเคลือบและรูปแบบภาชนะ เป็นรูปแบบเดียวกันกับแหล่งเรือจมทูเรียง Turiang ได้แก่ เครื่องสังคโลกเตาศรีสังขนาลัยเขียนลายดำใต้เคลือบเขียว เคลือบเขียว เคลือบน้ำตาลเข้ม และเครื่องสังคโลกเตาทูเรียงเมืองสุโขทัย เขียนลายดำใต้เคลือบใส และเคลือบใสบนน้ำดินสีขาว (ไม่เขียนลาย) เครื่องสังคโลกเตาทูเรียงเมืองสุโขทัย เขียนลายดำใต้เคลือบใส และเคลือบใสบนน้ำดินสีขาว (ไม่เขียนลาย) ทั้ง 2 ชนิด ที่พบจากแหล่งเรือเกาะสีซัง 2 มีลักษณะเนื้อดินหยาบค่อนข้างแกร่ง สีเทาหรือสีเทาอมน้ำตาล มีส่วนผสมของเม็ดทรายสีขาวและสีดำ ทาน้ำดินสีขาว แล้วเขียนลายดำใต้เคลือบใส ขามบางใบไม่เขียนลาย ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 15-22 เซนติเมตร ก้นมีเชิงสูง 1 เซนติเมตร ปากกว้าง ขอบปากผายออก เขียนลายพรรณพฤกษาบริเวณก้นด้านใน ส่วนจานทรงสูงมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 26-31 เซนติเมตร สูง 8-10 เซนติเมตร ก้นมีเชิงสูง 1 เซนติเมตร ปากกว้าง ขอบปากผายออก เขียนลายพรรณพฤกษายกในเส้นวงกลมขนาน 2-3 เส้น ขอบปากด้านในและด้านนอกเขียนลายเส้นตัววัดพู่กันคู่ขนาน ตัวจานด้านนอกเขียนลายก้านขด

เมื่อเปรียบเทียบหลักฐานเครื่องสังคโลกที่พบจากแหล่งเรือจมเกาะสีซัง 2 กับรูปทรงเครื่องสังคโลก รวมถึงลักษณะเนื้อภาชนะ รูปแบบการเขียนลาย ของแหล่งเตาทูเรียงเมืองสุโขทัย ตรงกับหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในชั้นวัฒนธรรมที่ 2 หรือสมัยหลัง ประกอบกับผลการกำหนดอายุเรือเกาะสีซัง 2 อยู่ระหว่าง พ.ศ.1913-1967 (ค.ศ.1370-1424)⁴⁷ ดังนั้น เครื่องสังคโลกแหล่งเตาทูเรียงเมืองสุโขทัย ชั้นวัฒนธรรมที่ 2 หรือสมัยหลัง จึงควรมีอายุร่วมสมัยกับแหล่งเรือจมเกาะสีซัง 2

⁴⁶ กรมศิลปากร, โบราณคดีศึกษา: โครงการโบราณคดีใต้น้ำ (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2531), 101-104.

⁴⁷ R. Brown, *The Ming Gap and Shipwreck Ceramics in , Toward a Chronology of Thai Trade Ware*, 172.

3. เรือ Maranei (Pulau Bakau)

เรือ Maranei หรือ เรือ Pulau Bakau เป็นแหล่งเรือจมในน่านน้ำประเทศอินโดนีเซีย เรือมีขนาด 22.7 เมตร กว้าง 6.5 เมตร หากสภาพสมบูรณ์เรือนี้จะมีขนาดยาวประมาณ 30 เมตร พบเครื่องเคลือบดินเผา (Ceramics) จำนวน 1,156 ใบ ในจำนวนนี้มีเครื่องถ้วยจีน เครื่องถ้วยเวียดนาม ไหเนื้อแกร่งจากแหล่งเตาบ้านบางปูน และแหล่งเตาศรีสังขาลย์ เครื่องสังคโลกแหล่งเตาศรีสังขาลย์ และแหล่งเตาทูเรียมเมืองสุโขทัย นอกจากนี้ยังพบเหรียญสำริด และเหรียญเงินของจีน สมัยจักรพรรดิหยงเล่อ แห่งราชวงศ์หมิง (ครองราชย์ พ.ศ.1946-1967/ค.ศ.1403-1424)

เครื่องสังคโลกจากแหล่งเตาทูเรียมเมืองสุโขทัย พบจำนวน 56 ใบ คิดเป็นร้อยละ 4 ของจำนวนที่พบทั้งหมด ประกอบด้วย จานทรงสูง เขียนลายดำใต้เคลือบ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 24-27 เซนติเมตร สูง 7-8 เซนติเมตร ชาม เขียนลายดำใต้เคลือบใส ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 16.5-18 เซนติเมตร สูง 6-7 เซนติเมตร กระจุก และแจกัน เมื่อเปรียบเทียบกับหลักฐานเครื่องสังคโลกที่พบจากเรือ Maranei หรือ เรือ Pulau Bakau กับรูปทรงเครื่องสังคโลก รวมถึงลักษณะเนื้อภาชนะ รูปแบบการเขียนลาย ของแหล่งเตาทูเรียมเมืองสุโขทัย ตรงกับหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในชั้นวัฒนธรรมที่ 2 หรือสมัยหลัง ประกอบกับผลการกำหนดอายุเรือ Maranei หรือ เรือ Pulau Bakau อยู่ระหว่าง พ.ศ.1953-1973 (ค.ศ.1410-1430)⁴⁸ ดังนั้น เครื่องสังคโลกแหล่งเตาทูเรียมเมืองสุโขทัย ชั้นวัฒนธรรมที่ 2 หรือสมัยหลัง จึงควรมีอายุร่วมสมัยกับแหล่งเรือ Maranei หรือ เรือ Pulau Bakau

4. เรือหนานหยาง (Nanyang)

เรือหนานหยาง (Nanyang) เป็นแหล่งเรือจมในน่านน้ำประเทศมาเลเซีย ห่างจากเกาะ Tioman ประมาณ 1 ไมล์ทะเล ค้นพบเมื่อ พ.ศ.2538 ตัวเรือขนาดยาว 18 เมตร กว้าง 5 เมตร ผลการขุดค้นสันนิษฐานว่าน่าจะบรรจุทุกเครื่องปั้นดินเผาเป็นสินค้าประมาณ 10,000-15,000 ใบ ซึ่งภาชนะส่วนใหญ่คงเป็นเครื่องสังคโลกเคลือบเขียวจากเตาศรีสังขาลย์ นอกจากนี้ยังพบเครื่องสังคโลกเตาทูเรียมเมืองสุโขทัย จำนวน 20 ใบ เครื่องถ้วยหลงฉวนชนิด Celadon ประเภทพวยกาขนาดเล็กจำนวน 1 ใบ และเครื่องถ้วยจีนเคลือบน้ำตาล

เครื่องสังคโลกเคลือบเขียวแหล่งเตาศรีสังขาลย์ พบเป็นประเภทจาน และชาม ขนาดใหญ่ โถ แจกัน กระจุกทั้งขนาดเล็กและใหญ่ เนื้อดินแกร่งละเอียดเป็นสีเทาอมขาว มีส่วนผสมของเม็ดทรายสีดำขนาดเล็กปริมาณน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับที่พบจากแหล่งเรือจมทูเรียม (Turiang) และแหล่งเรือจมเกาะสีซัง 2 ส่วนน้ำยาเคลือบเป็นประเภทเคลือบใส เคลือบค่อนข้างหนาเป็นสีเขียวอมฟ้า หรือสีเขียวอ่อน ผิวแตกราน ภาชนะประเภทจานขนาดใหญ่มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 25-30 เซนติเมตร ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าที่พบจากแหล่งเรือทูเรียม (Turiang) และแหล่งเรือจมเกาะสีซัง 2 บางใบชุดสลักขอบ

⁴⁸ Ibid., 164.

ปากทำเป็นรูปปีกกา ตกแต่งด้วยลายชุดขีดเป็นดอกไม้รูปทรงต่างๆ ภายในเส้นวงกลมขนาน 2-3 เส้น ส่วนขามขนาดเล็ก มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 15-22 เซนติเมตร ขามขนาดใหญ่เส้นผ่านศูนย์กลาง 18-26 เซนติเมตร

เครื่องสังคโลกแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย พบเป็นงานทรงสูง เขียนลายปลาตัวเดียว ประกอบกับลายพรรณพฤกษา เส้นผ่านศูนย์กลาง 26-30 เซนติเมตร (ภาพที่) เมื่อเปรียบเทียบกับหลักฐานเครื่องสังคโลกที่พบจากเรือหนานหยาง (Nanyang) ก็รูปทรงเครื่องสังคโลก รวมถึงลักษณะเนื้อภาชนะ รูปแบบการเขียนลาย ของแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย ตรงกับหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในชั้นวัฒนธรรมที่ 2 หรือสมัยหลัง ประกอบกับผลการกำหนดอายุเรือหนานหยาง (Nanyang) อยู่ระหว่าง พ.ศ.1968-1993 (ค.ศ.1425-1450)⁴⁹ ดังนั้น เครื่องสังคโลกแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย ชั้นวัฒนธรรมที่ 2 หรือสมัยหลัง จึงควรมีอายุร่วมสมัยกับแหล่งเรือหนานหยาง (Nanyang)

5. เรือหลงฉวน (Longquan)

เรือหลงฉวน (Longquan) เป็นแหล่งเรือจมในน่านน้ำประเทศมาเลเซีย อยู่ห่างจากฝั่งทะเลด้านตะวันออกของเกาะสุมาตราประเทศมาเลเซีย ประมาณ 23 ไมล์ทะเล ค้นพบเมื่อ พ.ศ.2539 ต่อมานายโก มูโก ได้วิจัยภาชนะดินเผาที่ขุดพบ โดยร่วมมือกับนาย Sten Sjostrand เมื่อ พ.ศ. 2544⁵⁰ ผลการศึกษาพบว่า เครื่องสังคโลกเป็นผลิตภัณฑ์ที่พบมากที่สุด ประกอบด้วย เครื่องสังคโลกแหล่งเตาศรีสีชนาลัยเคลือบเขียว เคลือบน้ำตาลเข้ม และเครื่องสังคโลกแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย เขียนลายดำได้เคลือบใส นอกจากนี้ยังพบภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูนชนิดไม่เคลือบ เครื่องถ้วยหลงฉวนชนิด Celadon และเครื่องถ้วยจีนชนิดเคลือบสีดำ และชนิดเคลือบสีขาว

เครื่องสังคโลกแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย ชนิดเขียนลายดำได้เคลือบใส และเคลือบใสบนน้ำดินสีขาว (ไม่เขียนลาย) ที่พบจากแหล่งเรือจมหลงฉวน (Longquan) มีลักษณะเนื้อดิน และน้ำยาเคลือบเหมือนกับที่พบจากแหล่งเรือจมทุเรียง (Turiang) และแหล่งเรือจมเกาะสีซัง 2 มีการทำน้ำดินสีขาวบนผิวภาชนะทุกใบ งานทรงสูงที่ก้นงานด้านในเขียนลายปลาตัวเดียว หรือเขียนลายพรรณพฤกษา ภายในเส้นวงกลมขนาน 2-3 เส้น ขอบงานด้านนอกเขียนลายก้านขด หรือลายเส้นวงกลมขนาน 2-3 เส้น ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 24.5-25 เซนติเมตร สูง 6.5-7.5 เซนติเมตร ก้นมีเชิงค่อนข้างเตี้ย ปากกว้าง ส่วนขาม มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางเล็กกว่างานทรงสูง ขนาด 12-15

⁴⁹ Ibid., 182.

⁵⁰ Ko Mukai, "The Initial Phase of Thai Exported Ceramics," *The Journal of Sophia Asian Studies, Earthenware and Glazed Ceramics in Southeast Asia*, No.23, (Tokyo: Institute of Asian Cultures, Sophia University, 2005), 39-54.

เซนติเมตร สูง 5-7 เซนติเมตร ก้นมีเชิงเตี้ย ปากกว้าง ขอบปากผายออก เขียนลายดำใต้เคลือบเป็นรูปปลาตัวเดียวภายในเส้นวงกลมขนาน

เมื่อเปรียบเทียบหลักฐานเครื่องสังคโลกที่พบจากแหล่งเรือจมหลงฉวน (Longquan) กับรูปทรงเครื่องสังคโลก รวมถึงลักษณะเนื้อภาชนะ รูปแบบการเขียนลาย ของแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย ตรงกับหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในชั้นวัฒนธรรมที่ 2 หรือสมัยหลัง ประกอบกับผลการกำหนดอายุแหล่งเรือจมหลงฉวน (Longquan) อยู่ระหว่าง พ.ศ.1967-1983 (ค.ศ.1424-1440)⁵¹ ดังนั้น เครื่องสังคโลกแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย ชั้นวัฒนธรรมที่ 2 หรือสมัยหลัง จึงควรมีอายุร่วมสมัยกับแหล่งเรือจมหลงฉวน (Longquan)

6. เรือประแสร์ ระยอง

เรือประแสร์ ระยอง เป็นแหล่งเรือจมในน่านน้ำของประเทศไทย บริเวณร่องน้ำลึกปากน้ำประแสร์ ตำบลประแสร์ อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง โครงการโบราณคดีใต้น้ำ ดำเนินการสำรวจแหล่งเรือจมดังกล่าว เมื่อ พ.ศ.2519 พบตัวเรือสร้างด้วยไม้ แต่ไม่สามารถระบุขนาดตัวเรือได้ หลักฐานทางโบราณคดีที่พบมีจำนวนน้อย ประกอบด้วย เครื่องสังคโลกแหล่งเตาศรีสังขาลย์ เคลือบเขียว ประเภทจานทรงสูงขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 30 เซนติเมตร และชามขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 17-18 เซนติเมตร และเครื่องสังคโลกแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย เขียนลายดำใต้เคลือบใส ประเภทจานทรงสูงขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 28-30 เซนติเมตร และชามขนาดใหญ่ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 23 เซนติเมตร เนื้อดินหยาบ มีส่วนผสมของเม็ดทราย สีเนื้อภาชนะเป็นสีน้ำตาลแดง ก้นมีเชิงหนา ขอบปากผายออก เขียนลายดำใต้เคลือบเป็นลายปลาตัวเดียว ภายในเส้นวงกลมขนาน โดยเส้นวงกลมขนานใช้เป็นท้องปลาด้วย และเขียนลายปลาตัวเดียวประกอบด้วยลายพรรณพฤกษาเขียนเต็มพื้นที่ตัวงานด้านใน

เมื่อเปรียบเทียบหลักฐานเครื่องสังคโลกที่พบจากแหล่งเรือจมประแสร์ ระยอง กับรูปทรงเครื่องสังคโลก รวมถึงลักษณะเนื้อภาชนะ รูปแบบการเขียนลาย ของแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย ตรงกับหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในชั้นวัฒนธรรมที่ 2 หรือสมัยหลัง ประกอบกับผลการกำหนดอายุแหล่งเรือจมประแสร์ ระยอง อยู่ระหว่าง พ.ศ.1993-2030 (ค.ศ.1450-1487)⁵² ดังนั้น เครื่องสังคโลกแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย ชั้นวัฒนธรรมที่ 2 หรือสมัยหลัง จึงควรมีอายุร่วมสมัยกับแหล่งเรือจมประแสร์ ระยอง

⁵¹ R. Brown, *The Ming Gap and Shipwreck Ceramics in , Toward a Chronology of Thai Trade Ware*, 182.

⁵² *Ibid.*, 182.

7. เรือเกาะคราม ชลบุรี

เรือเกาะคราม ชลบุรี เป็นแหล่งเรือจมในน่านน้ำของประเทศไทย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเกาะคราม บริเวณอ่าวสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ประมาณ 7 ไมล์ทะเล จึงมีชื่อเรียกอีกชื่อว่า “แหล่งเรือสัตหีบ” กรมศิลปากร ร่วมกับกองทัพเรือ สำรวจแหล่งเรือจมเกาะครามครั้งแรก เมื่อ ตุลาคม พ.ศ.2517 – มกราคม พ.ศ.2518 พบโบราณวัตถุ จำนวน 3,954 ชิ้น ต่อมาสำรวจอีกครั้งโดย กรมศิลปากร ร่วมกับรัฐบาลประเทศเดนมาร์ก เมื่อ เมษายน พ.ศ.2518 พบตัวเรือ ขนาดยาว ประมาณ 26 เมตร กว้าง 7 เมตร จมในน้ำทะเลลึก 34-40 เมตร

ผลการศึกษาโบราณวัตถุที่พบจากแหล่งเรือเกาะคราม จำนวน 3,954 ชิ้น เป็น เครื่องปั้นดินเผา จำนวน 2,988 ใบ โดยแบ่งออกเป็น เครื่องสังคโลกแหล่งเตาศรีสนาลัย เคลือบเขียว จำนวน 1,547 ใบ เคลือบน้ำตาลเข้ม จำนวน 100 ใบ เครื่องสังคโลกแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย เขียนลายดำใต้เคลือบ จำนวน 175 ใบ ไม่เขียนลาย จำนวน 10 ใบ เครื่องถ้วยจีน จำนวน 72 ใบ เครื่องถ้วยเวียดนาม จำนวน 1,018 ใบ ภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดาไม่ระบุแหล่งเตา จำนวน 41 ใบ และระบุแหล่งผลิตไม่ได้อีก 25 ใบ เมื่อพิจารณาถึงปริมาณความหนาแน่นของเครื่องสังคโลกแหล่งเตาศรีสนาลัย และแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย มีมากถึง 1,817 ใบ คิดเป็น 46% จึงถือว่าเรือลำนี้ขนส่งสินค้าดังกล่าวเป็นสินค้าหลัก

เครื่องสังคโลกแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย เขียนลายดำใต้เคลือบใส และไม่เขียนลาย จำนวน 185 ใบ เป็นงานทรงสูง (จำนวน 151 ใบ) เขียนลายปลาตัวเดียวภายในเส้นวงกลมขนาน ลายเส้นวงกลมที่ล้อมรอบตัวปลาที่ส่วนท้องปลาถูกใช้เป็นลายเส้นวงกลมร่วมกันกับท้องปลา และเริ่มปรากฏลายพรรณพฤกษาก้านขดร่วมกับลายปลาบริเวณตัวจานด้านใน จากแหล่งเรือจมแห่งนี้ งานทรงสูงดังกล่าวมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 24.5-28 เซนติเมตร นอกจากนี้ยังมี ชามขนาดใหญ่ จำนวน 18 ใบ และชามขนาดเล็ก จำนวน 6 ใบ ทั้งสองขนาดเป็นรูปทรงชาม มีเชิงค่อนข้างสูง ปากผายออกก้นด้านในเขียนลายปลาตัวเดียว หรือลายพรรณพฤกษารูปแบบหวัด เมื่อเปรียบเทียบหลักฐานเครื่องสังคโลกที่พบจากแหล่งเรือจมเกาะคราม ชลบุรี กับรูปทรงเครื่องสังคโลก รวมถึงลักษณะเนื้อภาชนะรูปแบบการเขียนลาย ของแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย ตรงกับหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในชั้นวัฒนธรรมที่ 2 หรือสมัยหลัง ประกอบกับผลการกำหนดอายุแหล่งเรือจมเกาะคราม ชลบุรี อยู่ระหว่าง พ.ศ.1993-2018 (ค.ศ.1450-1475)⁵³ ดังนั้น เครื่องสังคโลกแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย ชั้นวัฒนธรรมที่ 2 หรือสมัยหลัง จึงควรมีอายุร่วมสมัยกับแหล่งเรือจมเกาะคราม ชลบุรี

⁵³ Ibid., 182.

8. เรือปันตานัน (Pandanan)

เรือปันตานัน (Pandanan) เป็นแหล่งเรือจมในน่านน้ำประเทศฟิลิปปินส์ ค้นพบเมื่อ พ.ศ. 2534 และขุดค้นเมื่อ พ.ศ. 2538 ผลการขุดค้นสันนิษฐานว่า ตัวเรือเดิมน่าจะมีขนาดยาว 25-30 เมตร กว้าง 6-8 เมตร พบเครื่องปั้นดินเผา จำนวน 4,722 ใบ ในจำนวนนี้เป็นเครื่องถ้วยเวียดนาม Go Sanh (เครื่องถ้วยจามปา แหล่งเตาบริเวณเวียดนามตอนกลาง) เป็นสินค้าหลัก (พิจารณาตามปริมาณ) จำนวนถึง 3,228 ใบ นอกจากนี้ ยังพบเครื่องสังคโลกแหล่งเตาศรีสังขาลย์ เคลือบเขียว ประเภทชามขนาดเล็ก เครื่องสังคโลกแหล่งเตาทูเรียมเมืองสุโขทัย เขียนลายดำใต้เคลือบใส ประเภทจานทรงสูงขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 22-23 เซนติเมตร สูง 6.8-7.3 เซนติเมตร จำนวน 7 ใบ แหล่งเรือจมนดังกล่าว พบหลักฐานสำคัญที่ใช้กำหนดอายุ คือ เครื่องถ้วยลายครามจีน เตาจิ้งเต๋อเจิ้น ดังนั้นจึงกำหนดอายุแหล่งเรือจมปันตานัน (Pandanan) อยู่ระหว่าง พ.ศ. 2003-2030 (ค.ศ. 1460-1487)⁵⁴

9. เรือเกาะสีซัง 3 ชลบุรี

เรือเกาะสีซัง 3 ชลบุรี เป็นแหล่งเรือจมในน่านน้ำของประเทศไทย ขุดค้นเมื่อ พ.ศ. 2529 โดยกรมศิลปากร ร่วมกับรัฐบาลออสเตรเลีย ผลการขุดค้น พบตัวเรือขนาดยาว 20-21 เมตร กว้าง 6 เมตร พบเครื่องถ้วยเวียดนาม เครื่องถ้วยจีน ไหจากเตาสิงห์บุรี แต่พบชามสังคโลก เพียง 1 ใบ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 22.8 เซนติเมตร สูง 8.8 เซนติเมตร เขียนลายคล้ายเกสรดอกบัวแบบหวัดหรือลายจักร จากแหล่งเตาทูเรียมเมืองสุโขทัย และไม่พบเครื่องสังคโลกจากแหล่งเตาศรีสังขาลย์ กำหนดอายุแหล่งเรือจมเกาะสีซัง 3 ชลบุรี อยู่ระหว่าง พ.ศ. 2003-2030 (ค.ศ. 1460-1487)⁵⁵

10. เรือชวนเตอ (Xuande)

เรือชวนเตอ (Xuande) เป็นแหล่งเรือจมในน่านน้ำประเทศมาเลเซีย ห่างจากแหลมมลายูไปทางทิศตะวันออกประมาณ 60 ไมล์ทะเลจมใต้ทะเลลึกประมาณ 52 เมตร ค้นพบและขุดค้นเมื่อ พ.ศ. 2539 พบภาชนะดินเผา ประกอบด้วย เครื่องสังคโลกแหล่งเตาศรีสังขาลย์ เขียนลายดำใต้เคลือบ รูปทรงประเภท กระปุกทรงกลมขนาดเล็ก ตลับ โถ แจกัน กระปุกทรงน้ำเต้าขนาดเล็ก และชามขนาดเล็ก เครื่องสังคโลกแหล่งเตาทูเรียมเมืองสุโขทัย รูปทรงประเภท ชาม เขียนลายดำใต้เคลือบ ไหสีหูแหล่งเตาสิงห์บุรี เครื่องถ้วยจีน ชนิดลายคราม ชนิดเคลือบขาว และชนิดเขียนสีบนเคลือบ

เครื่องสังคโลกแหล่งเตาทูเรียมเมืองสุโขทัย ที่พบจากแหล่งเรือจมแห่งนี้ เป็นรูปทรงประเภทชาม เขียนลายดำใต้เคลือบ เส้นผ่านศูนย์กลางปาก 14.5-20.5 เซนติเมตร ก้นมีเชิง ปากกว้าง ผาย

⁵⁴ Ibid., 182.

⁵⁵ Ibid., 182.

ออก มีรอยที่ 6 จุดภายในก้นชามด้านใน ก้นชามด้านในเขียนลายเกสรดอกไม้แบบหวัด หรือลายจักร
ตัวชามด้านนอกเขียนลายช่องกระจกลีเหลี่ยม กำหนดอายุแหล่งเรือจมชวนเต๋อ (Xuande) อยู่
ระหว่าง พ.ศ.2063-2073 (ค.ศ.1520-1530)⁵⁶

11. เรือซิงไต (Singtai)

เรือซิงไต (Singtai) เป็นแหล่งเรือจมในน่านน้ำประเทศมาเลเซีย ห่างจากเกาะ Palan Redang มาทางด้านตะวันออกประมาณ 12 ไมล์ทะเล จมอยู่ที่ทะเลลึกประมาณ 53 เมตร แหล่งเรือจมแห่งนี้ได้สำรวจและขุดค้นใน พ.ศ.2544 พบหลักฐานเครื่องสังคโลกแหล่งเตาศรีชันาลัย ชนิดเขียนลายดำใต้เคลือบ ประเภทตลับ กุณที ชนิดเคลือบขาวขุ่น ประเภทไห ชนิดเคลือบสีน้ำตาล ประเภทขวดขนาดเล็กทรงสูง และแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย ชนิดเขียนลายดำใต้เคลือบใส ประเภทชาม ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 19.2-19.5 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร ปากกว้าง ขอบปากผาย ออกเล็กน้อย ทาน้ำดินสีขาวก่อนเขียนลายแล้วเคลือบใส ทั้งด้านนอกและด้านใน พบเขียนลายดำ 2 ประเภท คือ การตกแต่งลายช่องกระจกลีเหลี่ยม (ภาพที่ 429) และการตกแต่งด้วยการพิมพ์ลายคล้ายดอกพิทูลโดยรอบลำตัว ทั้งด้านนอกและด้านใน กำหนดอายุแหล่งเรือจมซิงไต (Singtai) อยู่ระหว่าง พ.ศ.2053-2123 (ค.ศ.1510-1580)⁵⁷

ชามจากเรือจมซิงไต	พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง สุโขทัย	จากการขุดแต่งเตา สท.6 แหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย
		

ภาพที่ 429 แสดงชามสังคโลกตกแต่งลายช่องกระจกลีเหลี่ยม

⁵⁶ Ibid., 182.

⁵⁷ Ibid., 182.

ตารางที่ 44 สรุปแหล่งเรือจมที่พบเครื่องสังคโลกแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย และการกำหนดอายุ

ชื่อแหล่งเรือจม	สถานที่พบ	อายุสมัย พ.ศ. (ค.ศ.)
เรือทุเรียง (Turiang)	มาเลเซีย	พ.ศ.1913-1943 (ค.ศ.1370-1400)
เรือเกาะสีซัง 2	ไทย	พ.ศ.1913-1967 (ค.ศ.1370-1424)
เรือ Maranei	อินโดนีเซีย	พ.ศ.1953-1973 (ค.ศ.1410-1430)
เรือ Nanyang	มาเลเซีย	พ.ศ.1968-1993 (ค.ศ.1425-1450)
เรือ Longquan	มาเลเซีย	พ.ศ.1967-1983 (ค.ศ.1424-1440)
เรือประแสร์ ระยอง	ไทย	พ.ศ.1993-2030 (ค.ศ.1450-1487)
เรือเกาะคราม ชลบุรี	ไทย	พ.ศ.1993-2018 (ค.ศ.1450-1475)
เรือ Pandanan	ฟิลิปปินส์	พ.ศ.2003-2030 (ค.ศ.1460-1487)
เรือเกาะสีซัง 3	ไทย	พ.ศ.2003-2030 (ค.ศ.1460-1487)
เรือ Xuande	มาเลเซีย	พ.ศ.2063-2073 (ค.ศ.1520-1530)
เรือ Singtai	มาเลเซีย	พ.ศ.2053-2123 (ค.ศ.1510-1580)

ภาพที่ 430 แสดงตำแหน่งของแหล่งเรือจม

ที่มาภาพ: R. Brown, The Ming Gap and Shipwreck Ceramics in , Toward a Chronology of Thai Trade Ware, 16.

5.3.2 การกำหนดค่าอายุแบบสัมบูรณ์ (Absolute Dating)

การกำหนดค่าอายุแบบสัมบูรณ์ ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ชนิด AMS Dating เป็นกระบวนการวิเคราะห์เคมีโมเลกุล (Biomolecules analysis) โดยคำว่า AMS ย่อมาจาก Accelerator Mass Spectrometry หากแปลตามคำศัพท์จะหมายถึง การเร่งอนุภาคครั้งสี่ของมวลสาร (Mass spectrum accelerated) แนวคิดการกำหนดอายุด้วยวิธีการ AMS Dating คือการตรวจสอบค่าไอโซโทป (Isotope) ของธาตุคาร์บอน (C) ที่มีอยู่ 3 ตัวหลัก คือ คาร์บอน 12 (^{12}C) คาร์บอน 13 (^{13}C) และคาร์บอน 14 (^{14}C) โดยอนุภาคอะตอมของธาตุทั้งสามมีจำนวนโปรตอน (Proton) เท่ากันที่ 6 ตัว แต่มีจำนวนนิวตรอน (Neutron) แตกต่างกัน คือ 6, 7, และ 8 ตัว ตามลำดับ ค่าไอโซโทปของคาร์บอน 12 และ คาร์บอน 13 เป็นค่าไอโซโทปที่เสถียร (stable) คือ ไม่มีการลดจำนวนเมื่อเวลาผ่านไป ส่วนคาร์บอน 14 เป็นค่าที่ไม่เสถียร (unstable) คือ มีการลดจำนวนไอโซโทปตามเวลาที่ผ่านไป ธาตุคาร์บอนเหล่านี้เป็นธาตุคาร์บอนในธรรมชาติ แต่ในที่นี้ จะเน้นเฉพาะธาตุคาร์บอน 14 ซึ่งสามารถนำมาใช้กำหนดอายุทางวิทยาศาสตร์

การกำหนดอายุด้วยวิธีการ AMS Dating ในครั้งนี้ ได้จัดส่งตัวอย่างถ่าน จำนวน 2 ตัวอย่างไปทำการวิเคราะห์ ณ ห้องปฏิบัติการกำหนดอายุด้วยเรดิโอคาร์บอน ของมหาวิทยาลัยไวกาโต้ (The University of Waikato Radiocarbon Dating Laboratory) เมืองฮามิลตัน ประเทศนิวซีแลนด์ ซึ่งเป็นห้องปฏิบัติการที่ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2517 (ค.ศ. 1974) และเริ่มทำการวิเคราะห์ด้วยวิธี AMS Dating มาตั้งแต่ พ.ศ. 2539 (ค.ศ. 1996) ทางห้องปฏิบัติการได้ดำเนินการวิเคราะห์ตัวอย่างด้วยวิธีเรดิโอคาร์บอน และ AMS มาแล้วกว่า 37,000 ตัวอย่าง จึงถือได้ว่าเป็นห้องปฏิบัติการที่มีประสบการณ์และความน่าเชื่อถือ

ผลจากกระบวนการวิเคราะห์ตัวอย่างทั้งหมด ช่วยยืนยันว่าสภาพทางกายภาพของตัวอย่างก่อนการวิเคราะห์ไม่มีการปนเปื้อน สำหรับการวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการแห่งนี้ ใช้วิธีหาค่าอายุตามหลักการพื้นฐานของลิบปี ซึ่งในการคำนวณจะใช้ค่าครึ่งชีวิตที่ 5,568 ปี และใช้ ค.ศ. 1950 เป็นจุดศูนย์ของปีในการนับ โดยนำเสนอค่าอายุที่น่าจะเป็น 2 ช่วง คือ 68.2% และ 95.4%⁵⁸ ผลจากการวิเคราะห์เพื่อกำหนดอายุตัวอย่างถ่าน พบว่ามีค่าอายุอยู่ที่ 640 ± 15 และ 629 ± 15 ปีมาแล้ว⁵⁹ (ตารางที่ 45) ดังนี้

⁵⁸ ห้องปฏิบัติการบางแห่ง เรียกความน่าจะเป็นระดับ 68% ว่า “1 Sigma” และเรียกความน่าจะเป็นระดับ 95% ว่า “2 Sigma”

⁵⁹ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย, รายงานผลการกำหนดอายุทางวิทยาศาสตร์ด้วยวิธี AMS Dating และการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักฐานทางโบราณคดี, ปีงบประมาณ 2560 (เอกสารอัดสำเนา). ดูรายละเอียดในภาคผนวก ค.

1. ตัวอย่างที่ 1

ตัวอย่างถ่านจากชั้นดินล่างสุดที่พบร่วมกับเครื่องสังคโลกและหลักฐานทางโบราณคดีในชั้นวัฒนธรรมที่ 1 ของหลุมขุดค้น TP.1/2559 โดยจัดให้เป็นทะเบียนตัวอย่างที่ STK'16-232 / WK-45203 จากห้องปฏิบัติการ ซึ่งระบุว่า เป็นตัวอย่างที่ไม่มีกรปนเปื้อนจากวัตถุอื่น จึงถือว่าเป็นตัวอย่างที่มีความน่าเชื่อถือ และจากค่าอายุที่สามารถกำหนดได้ 629 ± 15 ปีมาแล้ว หากพิจารณาตามผลกำหนดค่าอายุ เห็นได้ว่าการจัดแบ่งช่วงค่าอายุที่น่าจะเป็นสองส่วน (ภาพที่ 431) คือ

ค่าอายุที่น่าจะเป็นที่ระดับ 68%

มีอยู่ 2 ช่วง คือ น่าจะมีอายุในช่วง ค.ศ. 1290-1320 (หรือ พ.ศ. 1833-1863) แต่มีความเป็นไปได้มากที่สุด (39%) ว่าจะอยู่ใน ค.ศ. 1350-1390 (หรือ พ.ศ. 1893-1933)

ค่าอายุที่น่าจะเป็นที่ระดับ 95%

มีอยู่ 2 ช่วง คือ น่าจะมีอายุในช่วง ค.ศ. 1290-1330 (หรือ พ.ศ. 1833-1873) แต่มีความเป็นไปได้มากที่สุด (58%) ว่าจะอยู่ใน ค.ศ. 1340-1400 (หรือ พ.ศ. 1883-1943)

จากค่าอายุที่น่าจะเป็นทั้ง 2 ระดับ มีช่วงความกว้างของระยะเวลาแตกต่างกัน หากถือเอาค่าอายุที่น่าเชื่อถือมากที่สุด คือ ค่าอายุที่น่าจะเป็นระดับ 95% ซึ่งอยู่ในช่วง พ.ศ. 1883-1943 ครอบคลุมช่วงเวลา 60 ปี ความน่าเชื่อถือรองลงมา คือ ค่าอายุที่น่าจะเป็นระดับ 68% ซึ่งอยู่ในช่วง พ.ศ. 1893-1933 ครอบคลุมช่วงระยะเวลา 40 ปี

ดังนั้น รายงานฉบับนี้ จึงกำหนดอายุตัวอย่างที่ 1 โดยใช้ค่าอายุที่น่าจะเป็นระดับ 95% มีความเป็นไปได้มากที่สุด (58%) ว่าจะอยู่ใน ค.ศ. 1340-1400 (หรือ พ.ศ. 1883-1943) หรือกำหนดในช่วงระหว่าง

2. ตัวอย่างที่ 2

ตัวอย่างถ่านจากชั้นดินล่างสุดที่พบร่วมกับเครื่องสังคโลกและหลักฐานทางโบราณคดีในชั้นวัฒนธรรมที่ 1 ของหลุมขุดค้น TP.2/2559 โดยจัดให้เป็นทะเบียนตัวอย่างที่ STK'16-303 / WK-45204 ค่าอายุที่สามารถกำหนดได้ 640 ± 15 ปีมาแล้ว หากพิจารณาตามผลค่าอายุ เห็นได้ว่าการจัดแบ่งช่วงของค่าอายุเป็นสองส่วน (ภาพที่) คือ

ค่าอายุที่น่าจะเป็นที่ระดับ 68%

มีอยู่ 2 ช่วง คือ น่าจะมีอายุในช่วง ค.ศ. 1290-1310 (หรือ พ.ศ. 1833-1853) แต่มีความเป็นไปได้มากที่สุด (44%) ว่าจะอยู่ใน ค.ศ. 1360-1390 (หรือ พ.ศ. 1903-1933)

ค่าอายุที่น่าจะเป็นที่ระดับ 95%

มีอยู่ 2 ช่วง คือ น่าจะมีอายุในช่วง ค.ศ. 1280-1320 (หรือ พ.ศ. 1823-1863) แต่มีความเป็นไปได้มากที่สุด (57%) ว่าจะอยู่ใน ค.ศ. 1350-1390 (หรือ พ.ศ. 1893-1933)

จากค่าอายุที่น่าจะเป็นทั้ง 2 ระดับ มีช่วงความกว้างของระยะเวลาแตกต่างกัน หากถือเอาค่าอายุที่น่าเชื่อถือมากที่สุด คือ ค่าอายุที่น่าจะเป็นระดับ 95% ซึ่งอยู่ในช่วง พ.ศ. 1893-1933 ครอบคลุมช่วงเวลา 40 ปี ความน่าเชื่อถือรองลงมา คือ ค่าอายุที่น่าจะเป็นระดับ 68% ซึ่งอยู่ในช่วง พ.ศ. 1903-1933 ครอบคลุมช่วงระยะเวลา 30 ปี

ดังนั้น รายงานฉบับนี้ จึงกำหนดอายุตัวอย่างที่ 2 โดยใช้ค่าอายุที่น่าจะเป็นระดับ 95% มีความเป็นไปได้มากที่สุด (57%) ว่าจะอยู่ใน ค.ศ. 1350-1390 (หรือ พ.ศ. 1893-1933)

เมื่อวิเคราะห์ค่าอายุจากตัวอย่างที่ 1 กับตัวอย่างที่ 2 โดยใช้ค่าอายุที่มีความน่าเชื่อถือมากที่สุด ที่ระดับ 95% ของทั้ง 2 ตัวอย่าง ตรงกับช่วงค่าอายุที่เหมาะสมอยู่ในช่วง พ.ศ. 1893-1943 ตรงกับสมัยพระมหากษัตริย์ราชาลิไท ถึงรัชสมัยพระมหากษัตริย์ราชธานี 2 (ตารางที่ 46) ถือเป็นระยะเริ่มแรกของการก่อตั้งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย

ตารางที่ 45 แสดงการกำหนดค่าอายุโดยเปรียบเทียบจากผลการวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์

ลำดับ ตัวอย่าง	ทะเบียนโครงการและ ทะเบียนตัวอย่าง ห้องปฏิบัติการ	ค่าอายุ (B.P.) <i>Conventional Age</i>	ช่วงค่าอายุที่น่าจะเป็น ที่สุดในระดับ 68% (68% probability)	ช่วงค่าอายุที่น่าจะเป็น ในระดับ 95% (95% probability)
1	STK'16-232 WK-45203	629±15	600-560 BP ค.ศ. 1350-1390 พ.ศ. 1893-1933	610-550 BP ค.ศ. 1340-1400 พ.ศ. 1883-1943
2	STK'16-303 WK-45204	640±15	590-560 BP ค.ศ. 1360-1390 พ.ศ. 1903-1933	600-560 BP ค.ศ. 1350-1390 พ.ศ. 1893-1933

ตารางที่ 46 แสดงลำดับกษัตริย์สมัยสุโขทัยตามช่วงเวลา⁶⁰

ลำดับ	พระนาม	ปีขึ้นครองราชย์ - ปีสิ้นสุดรัชกาล (พ.ศ.)
1	พ่อขุนศรีอินทราทิตย์	1792 - ไม่สามารถระบุได้
2	พ่อขุนบานเมือง	ไม่สามารถระบุได้ - 1822
3	พ่อขุนรามคำแหง	1822 - 1842
4	พญาเลอไทย	1842 - ไม่สามารถระบุได้*
5	พญาจันทรม	ไม่สามารถระบุได้* - 1890
6	พญาลิไทย (พระมหากษัตริย์ราชธานี 1)	1890 - 1912
	พระมหาเทวี (ชนินฐา)	1912 - 1927
	พระยาศรีเทพาหาราช	1927 - 1931
7	พญาลีไทย (พระมหากษัตริย์ราชธานี 2)	1931 - 1943
8	พญาไสไทย (พระมหากษัตริย์ราชธานี 3)	1943 - 1962
9	บรมपालมหาราช (พระมหากษัตริย์ราชธานี 4)	1962 - 1981

⁶⁰ อมรา ศรีสุชาติ, ลำดับเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์สุโขทัย Major Events in History of Sukhothai (กรุงเทพฯ: สมาพันธ์, 2546), 25-61. และ กรมศิลปากร, พระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงมหาราช และรวมเรื่องเมืองสุโขทัย กรมศิลปากร และจังหวัดสุโขทัย ร่วมกันจัดพิมพ์เนื่องในพิธีเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ณ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย (กรมศิลปากร: กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์, 2525), 87-113.

THE UNIVERSITY OF
WAIKATO
Te Whare Wānanga o Waikato

Radiocarbon Dating Laboratory

Report on Radiocarbon Age Determination for Wk- 45203

Private Bag 3105
Hamilton,
New Zealand.
Ph +64 7 838 4278
email c14@waikato.ac.nz

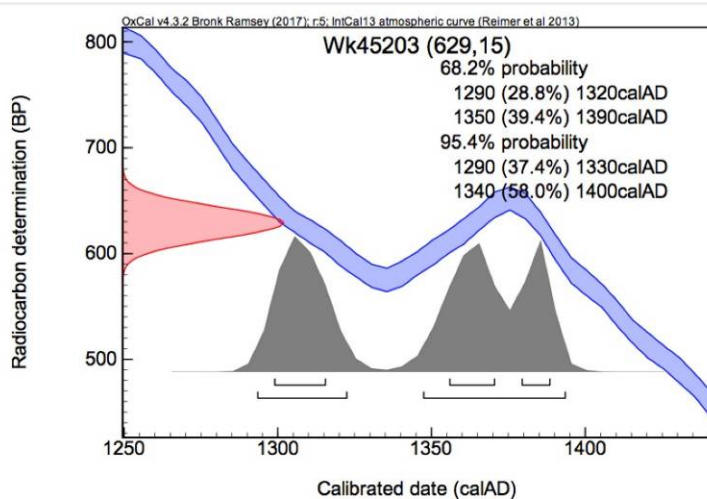
Friday, 21 April 2017

Submitter	C Treerayapiwat
Submitter's Code	SKT-232
Site & Location	Tu-riang Kiln (Sukhothai Ancient Kiln), Thailand
Sample Material	Charcoal
Physical Pretreatment	Sample cleaned.
Chemical Pretreatment	Sample washed in hot HCl, rinsed and treated with multiple hot NaOH washes. The NaOH insoluble fraction was treated with hot HCl, filtered, rinsed and dried.

$\delta^{14}\text{C}$ $-75.3 \pm 1.7 \text{‰}$
 $\text{F}^{14}\text{C}\%$ $92.5 \pm 0.2 \%$
Result   **629 ± 15 BP**
 (AMS measurement)

Comments

Please note: The Carbon-13 stable isotope value ($\delta^{13}\text{C}$) was measured on prepared graphite using the AMS spectrometer. The radiocarbon date has therefore been corrected for isotopic fractionation. However the AMS-measured $\delta^{13}\text{C}$ value can differ from the $\delta^{13}\text{C}$ of the original material and it is therefore not shown.

- Explanation of the calibrated Oxcal plots can be found at the Oxford Radiocarbon Accelerator Unit's calibration web pages (<http://c14.arch.ox.ac.uk/embed.php?File=explanation.php>)
- Result is *Conventional Age or Percent Modern Carbon (pMC)* following Stuiver and Polach, 1977, Radiocarbon 19, 355-363. This is based on the Libby half-life of 5568 yr with correction for isotopic fractionation applied. This age is normally quoted in publications and must include the appropriate error term and Wk number.
- Quoted errors are 1 standard deviation due to counting statistics multiplied by an experimentally determined Laboratory Error Multiplier.
- The isotopic fractionation, $\delta^{13}\text{C}$, is expressed as ‰ wrt PDB and is measured on sample CO_2 .
- $\text{F}^{14}\text{C}\%$ is also known as *Percent Modern Carbon (pMC)*.

Y. Patten

ภาพที่ 431 ผลการหาค่าอายุตัวอย่างที่ 1 STK'16-232 / WK-45203

THE UNIVERSITY OF
WAIKATO
Te Whare Wānanga o Waikato

Radiocarbon Dating Laboratory

Report on Radiocarbon Age Determination for Wk- 45204

Private Bag 3105
Hamilton,
New Zealand.
Ph +64 7 838 4278
email c14@waikato.ac.nz

Friday, 21 April 2017

Submitter	C Treerayapiwat
Submitter's Code	SKT-303
Site & Location	Tu-riang Kiln (Sukhothai Ancient Kiln), Thailand
Sample Material	Charcoal
Physical Pretreatment	Sample cleaned.
Chemical Pretreatment	Sample washed in hot HCl, rinsed and treated with multiple hot NaOH washes. The NaOH insoluble fraction was treated with hot HCl, filtered, rinsed and dried.

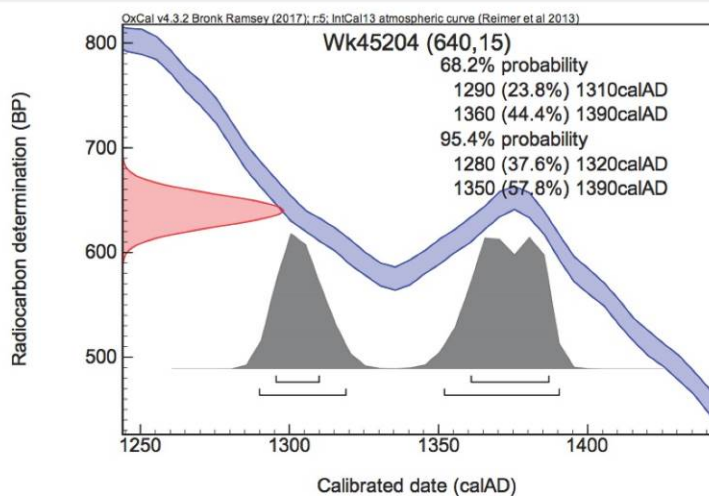
$\delta^{14}\text{C}$ $-76.6 \pm 1.7 \text{‰}$
 $\text{F}^{14}\text{C}\%$ $92.3 \pm 0.2 \%$

Result **640 ± 15 BP**

(AMS measurement)

Comments

Please note: The Carbon-13 stable isotope value ($\delta^{13}\text{C}$) was measured on prepared graphite using the AMS spectrometer. The radiocarbon date has therefore been corrected for isotopic fractionation. However the AMS-measured $\delta^{13}\text{C}$ value can differ from the $\delta^{13}\text{C}$ of the original material and it is therefore not shown.

- Explanation of the calibrated Oxcal plots can be found at the Oxford Radiocarbon Accelerator Unit's calibration web pages (<http://c14.arch.ox.ac.uk/embed.php?File=explanation.php>)
- Result is *Conventional Age or Percent Modern Carbon (pMC)* following Stuiver and Polach, 1977, Radiocarbon 19, 355-363. This is based on the Libby half-life of 5568 yr with correction for isotopic fractionation applied. This age is normally quoted in publications and must include the appropriate error term and Wk number.
- Quoted errors are 1 standard deviation due to counting statistics multiplied by an experimentally determined Laboratory Error Multiplier.
- The isotopic fractionation, $\delta^{13}\text{C}$, is expressed as ‰ wrt PDB and is measured on sample CO_2 .
- $\text{F}^{14}\text{C}\%$ is also known as *Percent Modern Carbon (pMC)*.

Y. Patten

ภาพที่ 432 ผลการหาค่าอายุตัวอย่างที่ 2 STK'16-303 / WK-45204

5.4 สรุปผลการวิเคราะห์หลักฐานทางโบราณคดี

ผลการวิเคราะห์หลักฐานทางโบราณคดี จากการดำเนินงานทั้ง 2 รูปแบบของแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย ทั้งหลักฐานทางโบราณคดีที่พบจากการขุดค้นทางโบราณคดี และหลักฐานทางโบราณคดีที่พบจากการขุดแต่งเตา เผยให้เห็นว่าเตาทุเรียงเมืองสุโขทัยก่อตั้งขึ้นมาครั้งแรกเพื่อเป็นแหล่งผลิตเครื่องสังคโลก โดยมีเทคโนโลยีการก่อสร้างเตาที่พัฒนาขึ้นมาในระดับหนึ่งแล้ว โดยสามารถเปรียบเทียบรูปแบบโครงสร้างเตาและผลิตภัณฑ์กับแหล่งเตาศรีสุชนาลัย บ้านเกาะน้อยและบ้านป่ายาง ประกอบกับการกำหนดอายุเชิงเทียบของโบราณวัตถุที่พบ และการกำหนดอายุแบบสัมบูรณ์ด้วยเทคนิคทางวิทยาศาสตร์ ทำให้สามารถจัดลำดับกิจกรรม หรือชั้นวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับลำดับอายุสมัยของแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย ออกเป็น 2 ระยะ ดังต่อไปนี้ (ตารางที่ 47)

ระยะแรก (กำหนดอายุช่วง พ.ศ.1893-1943)

ระยะนี้เป็นการก่อตั้งเตาในสมัยแรกของแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย จะเป็นเตาอิฐบนดินที่มีส่วนหนึ่งของผนังเตาอยู่ใต้ดิน และอีกส่วนหนึ่งของหลังคาเตากับปล่องเตาโผล่พ้นเหนือดิน ประกอบด้วย เตาหมายเลข สท.1 และเตาหมายเลข สท.9 และหลักฐานชั้นดินทางโบราณคดีที่พบชั้นวัฒนธรรม หรือชั้นกิจกรรมในระยะแรก จากหลุมขุดค้นทางโบราณคดี ประกอบด้วย หลุมขุดค้น TP.1/2559 TP.2/2559 และ TP.2/2560 ผลิตภัณฑ์ที่พบเป็นจานทรงสูง เขียนลายดำใต้เคลือบใส เขียนลายปลาตัวเดียวเป็นหลัก นอกนั้นเป็นจานทรงสูงเขียนลายพรรณพฤกษา ขามเขียนลายพรรณพฤกษา แจกัน กระปุก และไหเนื้อแกร่ง เป็นต้น เนื้อภาชนะของจานทรงสูง เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับจานทรงสูง เขียนลายดำใต้เคลือบ ซึ่งส่วนใหญ่เขียนลายพรรณพฤกษา ของแหล่งเตาบ้านเกาะน้อย จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เนื้อดินสีเทามีส่วนประกอบของเม็ดกรวดขนาดเล็กปะปนอยู่ (ภาพที่ 433) ซึ่งรูปแบบจานทรงสูง เขียนลายดำใต้เคลือบ จากแหล่งเตาทุเรียง ระยะแรก และจากแหล่งเตาศรีสุชนาลัย ถูกพบร่วมกันในแหล่งเรือจมนทุเรียง (Turiang) ซึ่งเป็นหลักฐานจากแหล่งเรือจมนที่เก่าที่สุดที่พบเครื่องสังคโลกจากแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย

ภาพที่ 433 เปรียบเทียบเนื้อภาชนะจานทรงสูง ระยะแรก กับจานทรงสูงแหล่งเตาบ้านเกาะน้อย

นอกจากนี้ จากการศึกษาเปรียบเทียบโบราณวัตถุ และหลักฐานประเภทจารึก จดหมายเหตุ จีน หลักฐานส่วนใหญ่สอดคล้องกับการเริ่มผลิตเครื่องสังคโลกขึ้นครั้งแรกของเมืองสุโขทัย ณ แหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย ในรัชสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย) สอดคล้องกับผลการส่งอินทรียวัตถุที่พบร่วมกับชั้นวัฒนธรรมแรกเริ่มของแหล่งเตาแห่งนี้ ไปหาค่าอายุทางวิทยาศาสตร์ จำนวน 2 ตัวอย่าง ซึ่งได้ค่าอายุในช่วง พ.ศ.1883-1943 ทั้งนี้รายงานฉบับนี้จึงขอ กำหนดค่าอายุแหล่งเตาทุเรียงเมือง

สุโขทัย ระยะเวลาแรก ระหว่าง พ.ศ.1893-1943 ตรงกับรัชสมัยของพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไท) ถึงรัชสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 2

ระยะหลัง (กำหนดอายุช่วง พ.ศ.1953-2123)

ระยะนี้เป็นช่วงการตั้งมั่น และพัฒนาการก่อสร้างเตาที่ดีขึ้นกว่าในสมัยแรกของแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย จะเป็นเตาอิฐบนดินที่ตั้งอยู่บนเนินดินถมสูง ก่อสร้างเตาตะกรับเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ประกอบด้วย เตาหมายเลข สท.1 และเตาหมายเลข สท.9 ซึ่งเป็นเตาที่ก่อตั้งขึ้นในระยะแรก แต่ก็ยังใช้งานมาจนถึงระยะหลังด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ ยังมีเตาประทุนหมายเลข สท.3 เตาหมายเลข สท.6 เตาหมายเลข สท.7 เตาหมายเลข สท.8 เตาหมายเลข 13 เตาหมายเลข สท.14 และเตาหมายเลข สท.47 รวมถึงเตาตะกรับทั้งหมด และบ่อหมักดินอีก 2 บ่อ ด้วย หลักฐานชั้นดินทางโบราณคดีที่พบชั้นวัฒนธรรม หรือชั้นกิจกรรมที่ 2 ซึ่งเป็นชั้นกิจกรรมระยะหลัง จากหลุมขุดค้นทางโบราณคดี ประกอบด้วย หลุมขุดค้น TP.1/2559 TP.2/2559 TP.3/2559 (มีชั้นวัฒนธรรมระยะหลังสมัยเดียว) TP.1/2560 (มีชั้นวัฒนธรรมระยะหลังสมัยเดียว) และ TP.2/2560 ผลึกภัณฑ์ที่พบเป็นจานทรงสูงเขียนลายดำได้เคลือบ ทาน้ำดินสีขาวหนากว่าระยะแรก และชาม ซึ่งเป็นรูปทรงภาชนะของเครื่องสังคโลก ที่นิยมผลิตมากในระยะนี้ แต่เนื้อภาชนะโดยส่วนใหญ่แตกต่างจากระยะแรก โดยเนื้อภาชนะของจานทรงสูง และชาม จากแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย ระยะหลัง จะมีสีน้ำตาลอมแดง และเนื้อสีเทาดำ มีเม็ดกรวดขนาดใหญ่ปะปนอยู่มาก เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับจานทรงสูง เคลือบเขียว ซึ่งเป็นที่นิยมผลิตในช่วงเวลาเดียวกัน ของแหล่งเตาบ้านเกาะน้อย-ป่ายาง จะมีลักษณะแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ แหล่งเตาบ้านเกาะน้อย และป่ายาง จะเนื้อดินละเอียด สีขาว (ภาพที่ 434) ซึ่งผลึกภัณฑ์เครื่องสังคโลกจากแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย พบร่วมกับแหล่งเตาบ้านเกาะน้อย-ป่ายาง ในแหล่งเรือจม จำนวน 10 แห่ง ดังได้กล่าวมาแล้ว

ภาพที่ 434 เปรียบเทียบเนื้อภาชนะจานทรงสูง ระยะแรก กับจานทรงสูงแหล่งเตาบ้านป่ายาง

นอกจากนี้ จากการศึกษาเปรียบเทียบโบราณวัตถุ และหลักฐานประเภทจารึก โดยเฉพาะหลักฐานจากแหล่งเรือจม มีหลักฐานส่วนใหญ่สอดคล้องกับการส่งออกเครื่องสังคโลกสุโขทัย ทั้งจากแหล่งเตาทุเรียงเมืองสุโขทัย และแหล่งเตาบ้านเกาะน้อย บ้านป่ายาง ศรีสัชชาลัย กำหนดอายุระหว่าง พ.ศ.1953-2123 ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 3 (ไสลือไท) พระมหาธรรมราชาที่ 4 (บรมपाल) แห่งกรุงสุโขทัย และรัชสมัยตั้งแต่สมเด็จพระเจ้าสามพระยา สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

จนถึงรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 แห่งกรุงศรีอยุธยา⁶¹ ซึ่งเป็นช่วงที่กรุงสุโขทัยตกอยู่ภายใต้
อำนาจการเมืองการปกครองของกรุงศรีอยุธยา

ตารางที่ 47 สรุปผลการกำหนดอายุแบบสัมบูรณ์ และเชิงเทียบ กับรัชสมัยของกษัตริย์

การกำหนดค่าอายุ		แบบเชิงเทียบ	อายุสมัยของ แหล่งเตา	กษัตริย์ (ปีที่ครองราชย์)
แบบสัมบูรณ์ Carbon-14 (AMS)				
ตัวอย่างที่ 1 STK'TP.1/2016 (Wk-45203)	ค่าอายุ 629 (+- 15) BP. (95.4%) ค.ศ.1340-1400 / พ.ศ.1893-1943	เรือทุเรียง (Turiang)	สมัยแรก (พ.ศ.1893- 1943 /ค.ศ. 1350-1400)	- พระมหาธรรมราชาลิ ไทย (พ.ศ.1890-1912) - พระมหาเทวี (ชนินษฐา) (พ.ศ.1912-1927) - พระยาศรีเทพาหุราช (พ.ศ.1927-1931)
ตัวอย่างที่ 2 STK'TP.2/2016 (Wk-45203)	ค่าอายุ 640 (+- 15) BP. (95.4%) ค.ศ.1350-1390 / พ.ศ.1893-1933			พระมหาธรรมราชาที่ 2 (ลือไท) (พ.ศ.1931-1943)
	-	เรือสีซัง 2 และ เรือ Maranei	สมัยหลัง (พ.ศ.1953- 2123 /ค.ศ. 1410-1580)	พระมหาธรรมราชาที่ 3 (ไสลือไท) (พ.ศ.1943 – 1962 / ค.ศ.1400-1419)
	-	เรือ Nanyang และเรือ Long guan		พระมหาธรรมราชาที่ 4 (บรมपाल) (พ.ศ.1962 – 1981 / ค.ศ.1419-1438)
	-	เรือประแสร์ ระยอง, เรือเกาะ คราม, เรือ Pandanan และเรือเกาะสี ซัง 3		สมเด็จพระเจ้าสามพระยา – สมเด็จพระบรมไตร โลกนาถ (ระหว่าง พ.ศ. 1981-2031 / ค.ศ.1438- 1488) แห่งกรุงศรีอยุธยา
	-	เรือ Xuande และเรือ Singtai		สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 (พ.ศ.2031-2073 / ค.ศ. 1488-1530) แห่งกรุงศรี อยุธยา

⁶¹ อมรา ศรีสุชาติ, ลำดับเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์สุโขทัย Major Events in History of Sukhothai (กรุงเทพฯ: สมาพันธ์, 2546), 25-61. และ กรมศิลปากร, พระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงมหาราช และรวมเรื่องเมืองสุโขทัย กรมศิลปากร และจังหวัดสุโขทัย ร่วมกันจัดพิมพ์เนื่องในพิธีเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ณ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย (กรมศิลปากร: กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์, 2525), 87-113.

รายการอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

- กรมศิลปากร. การขุดค้นทางโบราณคดีในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย. กรุงเทพฯ: วิกตอรีเพาเวอร์พอยท์ จำกัด, 2531.
- กรมศิลปากร. จารึกสมัยสุโขทัย. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2527.
- กรมศิลปากร. ทำเนียบโบราณสถานอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย. กรุงเทพฯ: หัตถศิลป์, 2531.
- กรมศิลปากร. โบราณคดีวิเคราะห์ 2 : เครื่องถ้วยบุรีรัมย์และเครื่องถ้วยสุโขทัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ดอกเบญจ, 2539.
- กรมศิลปากร. โบราณคดีศึกษาระยะที่ 2 : โครงการโบราณคดีใต้น้ำ. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2531.
- กรมศิลปากร. พระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงมหาราช และรวมเรื่องเมืองสุโขทัย กรมศิลปากร และจังหวัดสุโขทัย ร่วมกันจัดพิมพ์เนื่องในพิธีเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ณ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย. กรมศิลปากร: กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์, 2525.
- กรมศิลปากร. ศัพทานุกรมโบราณคดี. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1997), 2550.
- กรมแผนที่ทหาร. อำเภอบ้านด่านลานหอย (ระหว่าง 4943 III, แผนที่ประเทศไทย ลำดับชุด L 7018, 2546) มาตรฐาน 1: 50,000.
- กฤษฎา พิณศรี และคณะ. เครื่องถ้วยสุโขทัย : พัฒนาการของเครื่องถ้วยไทย. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2535.
- ขุนวิจิตรมาตรา. ประวัติการค้าไทย พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บัณฑิตการพิมพ์, 2516.
- เฉลิมใจ บัวจันทร์. “สัญลักษณ์ดอกบัวจากพุทธปรัชญา สู่งานออกแบบสถานส่งเสริมทางปัญญา” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบภายใน ภาควิชาออกแบบตกแต่งภายใน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2551, 2-8.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ (บรรณาธิการ). การค้าสังคโลก : รายงานการสัมมนาวิเคราะห์เรือโบราณที่ค้นพบในอ่าวไทย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2526.
- ตรงใจ หุตางกูร. “คำจารึกปากแจกันสุโขทัย,” พฤษภาคม 2561.
- ตรงใจ หุตางกูร (บรรณาธิการ). มรดกความทรงจำแห่งเมืองศรีสขนาลัย-สุโขทัย : ประมวลจารึกสมัยพระยาสิทธิไทย. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภการพิมพ์, 2558.

ประพิศ พงศ์มาศ. **ไทกระดุกพิธีกรรมผสมผสานระหว่างยุค**. เอกสารประกอบโครงการเสวนาธรรม
สารวัฒนธรรม ณ ห้องประชุมดำรงราชานุภาพ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร,
28 เมษายน 2543.

ปวิรรต ธรรมาปริชากร. **“เครื่องปั้นดินเผาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พัฒนาการ แร่งบันดาลใจ
และการตรวจพิสูจน์”** เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ รุ่นที่ 3 และรุ่นสมทบ,
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ : พิพิธภัณฑสถานเครื่องถ้วยเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, 2558.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. **เที่ยวเมืองพระร่วง** พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง. กรุงเทพฯ : องค์การคำ
ของครูสภา, 2526.

พระยานครพระราม. **เครื่องถ้วยไทย**. พระนคร : กรุงเทพฯบรรณาคาร, 2480.

แพรวชมพู ชุมห่อไร. **การศึกษารูปแบบภาชนะดินเผาบรรจุกระดูกที่โบราณสถานวัดโบสถ์ เมือง
บางขลัง จังหวัดสุโขทัย**. เอกสารศึกษาเฉพาะบุคคลหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต
(โบราณคดี) คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2551.

ภาณุวัฒน์ เอื้อสามาลัย. **การใช้พื้นที่แหล่งศาสนสถานแบบเขมรในเมืองเก่าสุโขทัยในช่วงก่อนพุทธ
ศตวรรษที่ 24 จากการขุดค้นทางโบราณคดี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขา
โบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2556.

วัชรินทร์ พุ่มพงษ์แพทย์. “รายงานการสำรวจโบราณคดีได้สมุทรวินิจฉัยในอ่าวสัตหีบของนักโบราณคดีไทย-
เดนมาร์ก,” ศิลปากร 19, 3 (กันยายน 2518).

ศักดิ์ชัย สายสิงห์. **การศึกษาภาชนะดินเผาในหลุมขุดค้นเนินปราสาท ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง
จังหวัดสุโขทัย**. สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (โบราณคดี) ภาควิชาโบราณคดี
คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2525.

ศรีศักร วัลลิโภดม. “เครื่องสังคโลก,” **เมืองโบราณ** 1, 4 (กรกฎาคม-กันยายน, 2518).

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ. **ตำนานเรื่องเครื่องโต๊ะและถ้วยปั้น**, ม.ป.ท. พิมพ์เป็นอนุสรณ์
ในงานพระราชทานเพลิงศพพระยาปฏิภาณพิเศษ (อาเล็กซานเดอร์ อมาตยกุล), 2507.

สมิทธิ ศิริภัทร และมยุรี วีระประเสริฐ. **ทับหลัง การศึกษาเปรียบเทียบทับหลังที่พบในประเทศไทย
และประเทศกัมพูชา**. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2532.

สายันต์ ไพรชาญจิตร. “ความรู้เรื่องสังคโลกจากหลักฐานใหม่,” **ศิลปากร** 2, (พฤษภาคม), 2535.

สายันต์ ไพรชาญจิตร. “ข้อเสนอเพื่อการพิจารณาใหม่ เรื่องการผลิตและการค้าเครื่องสังคโลกที่
ก่อนสมัยพ่อขุนรามคำแหง” **เอกสารสรุปการสัมมนาวิชาการนานาชาติทาง
ประวัติศาสตร์ สังคโลก-สุโขทัย-อยุธยา กับเอเชีย**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำรา
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2545.

สามารถ ทรัพย์เย็น. “รายงานการขุดค้นเตาทุเรียง ปี 2529” โครงการอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย.
(เอกสารอัดสำเนา), 2529.

สิงหา วงศ์โรจน์. การศึกษาอนุกรมวิธานของปลาน้ำจืดในพื้นที่กรุงเทพมหานครฝั่งตะวันออก.
วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาชีววิทยา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีการศึกษา 2547.

สีหวัฒน์ แนนหนา. รายงานเรื่อง เครื่องสังคโลกและเตาเผาเมืองศรีสัชชนาลัย. เอกสารทางวิชาการ,
2527.

อมรา ศรีสุชาติ. ลำดับเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์สุโขทัย Major Events in History of
Sukhothai. กรุงเทพฯ: สมาพันธ์, 2546.

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย. รายงานผลการกำหนดค่าอายุทางวิทยาศาสตร์ด้วยวิธี AMS Dating
และการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักฐานทางโบราณคดี. พิมพ์ประมาณ 2560
(เอกสารอัดสำเนา).

เอกสารภาษาอังกฤษ

Charles Nelson Spinks. **The Ceramic Wares of Siam.** Bangkok : The Siam Society,
1971.

Charles Nelson Spinks. “Siam and Pottery Trade of Asia, in **Thai Pottery and
Ceramics**, Collected articles from the Journal of Siam Society 1922-1980.
Bangkok: The Siam Society, 1986.

Don Hein. **The Sawankhalok Ceramic Industry: from Domestic Enterprise to
Regional Entrepreneur.** Doctoral Thesis, Deakin University Australia,
2011.

Don Hein, Mike Barbetti. “Si Satchanalai and the Development of Glazed Stoneware in
Southeast Asia,” **The Siam Society Newsletter**. Vol. 4, No.3 September,
1988.

John Shaw. “An Alternative Theory to account for the Development of Glazed
Stoneware in Southeast Asia” **The Siam Society Newsletter**. Vol. 4, No.5
December, 1982.

Ko Mukai. “The Initial Phase of Thai Exported Ceramics,” **The Journal of Sophia
Asian Studies, Earthenware and Glazed Ceramics in Southeast Asia**,
No.23. Tokyo: Institute of Asian Cultures, Sophia University, 2005.

- Reginald Le May. "On Thai Pottery," in **Thai Pottery and Ceramics**. Collected Articles from the Journal of Siam Society 1922-1980 (Bangkok : The Siam Society), 1986.
- R. Brown. **The Ming Gap and Shipwreck Ceramics in, Toward a Chronology of Thai Trade Ware**. Bangkok: The Siam Society under Royal Patronage, 2009.
- R. Brown, and S. Sjostrand. **Turiang: A Fourteenth Century Shipwreck in Southeast Asian Waters**. Pasadena: Pacific Asia Museum, 2000.
- Roxanna M. Brown. **The Ceramics of South – East Asia** (Second edition). Singapore: Oxford University Press, 1988.
- William Willette. **Ceramic Art of Southeast Asia**. Singapore: Southeast Asia Ceramic Society, 1971.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แผนผัง รูปแบบ เตาทูเรียมเมืองสุโขทัย หลังการขุดแต่งทางโบราณคดี

ภาคผนวก ข

บทความเรื่อง “คำจารึกปากแจกันสุโขทัย” โดย ดร.ตรงใจ หุตางกูร, พฤษภาคม 2561.

ภาคผนวก ค

รายงานผลการกำหนดค่าอายุทางวิทยาศาสตร์ด้วยวิธี AMS Dating
และการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักฐานทางโบราณคดี ปีงบประมาณ 2560

คำจารึกปากแจกันสุโขทัย

ตรงใจ หุตางกูร¹

ผู้เขียนได้รับการประสานงานจากนายธงชัย สาโค นักโบราณคดีสำนักงานอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย สอบถามเกี่ยวกับคำอ่านและคำแปลจารึกข้อความหนึ่งที่อยู่บนปากแจกัน ซึ่งปากบิ่นเล็กน้อย ทำให้ตัวอักษรหักหาย 1 ตัว คำจารึกดังกล่าวเป็นอักษรไทสุโขทัย เขียนด้วยภาษาไทย รูปอักษรเป็นแบบที่ใช้ในช่วงครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 20 (พ.ศ. 1951 – 2000) เนื้อความอ่านได้ว่า **ดอบเจ้าไคร้าแลเผาหนึ่ง** โดยคำว่า “ดอบ” เป็นคำเขมรแปลว่า “แจกัน” โดยมีรายละเอียดในการอธิบายดังนี้

คำจารึก: ดอบ เจ้า ไค ร(า) (ล)เล เเผา ๑

คำแปล: แจกันของเจ้าไค ร้าและเผา ๑ อัน

ผู้อ่าน-แปล: ตรงใจ หุตางกูร (2561)

ภาพ: สำนักงานอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย, เอื้อเฟื้อโดย ธงชัย สาโค นักโบราณคดี

¹ นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

ประเด็นอภิปราย

1. **รูปอักษร** ลักษณะลายเส้นของจารึกนี้ เป็นแบบลายมือไม่บรรจง ที่ถูกจำกัดด้วยพื้นที่เขียน โดยภาพรวม น่าจะมีอายุอยู่ในช่วงครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 20 (พ.ศ. 1951-2000) เพราะลักษณะลายเส้นของอักษร “ด” กับ “จ” สามารถเทียบได้กับจารึกที่มีอายุอยู่ช่วงดังกล่าว คือ “จารึกที่ฐานพระพุทธรูปสุโขทัย (เจ้าสรัด)” หรือ “สท.64”² แต่รูปอักษร “อ” ของจารึก น่าจะเก่ากว่าของ จารึก สท.64 ดังนี้

1.1 **อักษร “ด”** โดยทั่วไป ลักษณะลายเส้นของอักษร ด สุโขทัยแบบบรรจง ทางอักษรจะต้องลากเส้น ต่อมาเชื่อมกับ “คอของอักษร” แต่ “อักษร ด” ในจารึกนี้ กับจารึก สท.64 นั้น ทางอักษรไม่ต่อกับคอ อักษร ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับอักษร ด ปัจจุบัน

1.2 **อักษร “จ”** โดยทั่วไป ลักษณะลายเส้นของอักษร จ สุโขทัยแบบบรรจง โดยเฉพาะในช่วงต้นพุทธ ศตวรรษที่ 20 ทางอักษรมักตัวดัดขึ้น แต่ “อักษร จ” ในจารึกนี้ กับจารึก สท.64 นั้น ทางอักษรงุ้มลงมา ติดกับหัวอักษร

1.3 **อักษร “อ”** ของจารึกนี้ ต่างกับของจารึก สท.64 และดูเหมือนว่า อักษร อ ของจารึก สท.64 ถูก เขียนแบบหวัด ที่แปลงเส้นอักษรให้กลายเป็น “วงรีรูปไข่” ในขณะที่อักษร อ ของจารึกนี้ ยังคงมี โครงสร้างที่สืบต่อมาจาก อักษร อ ยุคต้นพุทธศตวรรษที่ 20 คือ ทางอักษรมาเชื่อมติดกับคออักษร

1.4 **“ใคร(า)”** รูปคำนี้ มีปัญหารูปอักษร 2 แห่ง คือ “ใ” กับ “ร(า)” กล่าวคือ โครงสร้างของ สระไอ กับ อักษร “ร” ไม่ชัดเจน ครั้งแรกที่เห็น ผู้เขียนอ่านเป็น “เค็ด” แต่เมื่อพิจารณาโดยถ่วงถ่วงแล้ว พบว่า รูปอักษรสระเอ ของคำนี้ ต่างจากที่ใช้เขียนคำว่า “เจ้า” และ “(เ)เล” ในจารึกเดียวกัน ที่สำคัญ ดูเหมือนว่า ทางของสระเอที่ครั้งแรกผู้เขียนอ่านว่า เค็ด นี้ ถูกลากขึ้นไปสุดบนอักษร “ค” ซึ่งทำให้ผู้เขียน แน่ใจว่า สระตัวนี้ไม่ใช่สระเอ แน่นนอน และอาจเป็นสระตัวใดตัวหนึ่งระหว่าง ไอ ไอ หรือ โอ แต่ก็มี ความเป็นไปได้ว่า สระตัวนี้อาจเป็นอักษรสระไอ/ไอ เพราะถ้าพิจารณาเทียบกับรูปอักษรนี้ในจารึก สุโขทัยจะพบว่า การเขียนทางของ ไอ/ไอ คือการลากขึ้นไปเหนือพยัญชนะที่ตามหลังก่อน จากนั้นจึงจบ ปลายหางตัวกลับมาทางด้านหน้า ปัญหาถัดมาคือ ถ้าเช่นนั้น สระตัวนี้ควรจะเป็น ไอ หรือ โอ เหตุ เพราะรูปอักษรส่วนที่เป็นปลายหาง ถูกจำกัดการเขียนด้วยพื้นที่แคบของปากแจกัน ทำให้ยากที่จะ วินิจฉัย อย่างไรก็ตาม รูปอักษรที่เขียน ไม่พบความพยายามที่จะลากเส้นทางออกมาให้เด่นดูเป็นสระ ไอ ไอไม่ละลาย แต่เส้นจารึกกลับระบายส่วนทางสระเป็นรูปปลีสามเหลี่ยมทึบ ซึ่งผู้เขียนพิจารณาว่า น่าจะ เป็นความตั้งใจเขียนสระ ไอ ไอไม่มัน แต่พื้นที่เขียนทางสระไม่พอ เส้นอักษรจึงถูกระบายทึบ ดังนั้น อักษรสองตัวแรกจึงควรอ่านว่า **ไค** นั่นคือชื่อบุคคลว่า **เจ้าไค** (หรือ เจ้าไค)

ปัญหาถัดมาคืออักษรตัวที่ตามหลัง “ค” คืออักษรอะไร เพราะดูอย่างผิวเผินดูเหมือนอักษร “ด” หรือ เลข “๑” แต่ปัญหาคือ ในจารึกเดียวกัน ก็มีทั้งรูป “ด” และ “๑” ให้เปรียบเทียบ ซึ่งก็ไม่ เหมือนกัน และอักษรหลังตัว “ค” นี้ ไม่ใช่ “ด” แน่นนอน เพราะโครงสร้างต่างกัน นั่นก็เพราะอักษรหลัง ตัว “ค” นี้ มีการเน้นจังหวะการลากเส้นเป็น ๒ เส้น (จะเห็นว่ามีการยกมือ ๑ ครั้ง ทำให้เส้นไม่ต่อกัน) ซึ่งเป็นไปไม่ได้ในการเขียนเส้นอักษร “ด” และ เลข “๑” เพราะเป็นลายเส้นโค้งมนที่ไม่จำเป็นต้องเน้น จังหวะโค้งเว้า อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนพิจารณาว่า มีอักษรตัวหนึ่งที่มีการเขียนด้วยการเน้นจังหวะโค้งเว้า

² “จารึกที่ฐานพระพุทธรูปสุโขทัย (เจ้าสรัด)” อายุปลายพุทธศตวรรษที่ 20 หรือ ต้นพุทธศตวรรษที่ 21 (สำนักหอสมุด แห่งชาติ 2548: 267-268).

ซึ่งเป็นไปได้ที่ช่างเขียน จะยกมือขึ้นเพื่อจดเขียนเส้นใหม่ให้เกิดจังหวะโค้งเว้าที่สวยงาม นั่นคืออักษร “ร” และรูปอักษรที่ปรากฏบนจารึกชิ้นนี้ แม้จะบิ่นหายไป แต่สันนิษฐานว่า ส่วนที่หายไปคงเป็นเส้นต่อระหว่างหางของอักษร “ร” กับ สระ “อา” ดังนั้น ผู้เขียนจึงสันนิษฐานว่า คำนี้คือคำว่า รา

2. คำศัพท์

2.1 “ดอบ” เป็นคำไทสุโขทัย ที่ยืมมาจากคำเขมร **ដប់ (ดอบ อ่าน ดอบ) ขวด³** ซึ่งถ้าพิจารณาร่วมกับรูปแบบแล้ว จะตรงกับวัตถุที่ภาษาไทยปัจจุบันเรียกว่า “แจกัน” ดังนั้น ในคำแปลจึงแปลว่า แจกัน

2.2 “เจ้าไค” การใช้คำว่า “เจ้า” ตามด้วย “ชื่อผู้บุคคล” มีพบเป็นปกติในจารึกสุโขทัย เช่น “เจ้าพรหมไชย”⁴ หรือ “เจ้าสอรัต”⁵ หรือ “เจ้านนทปัญญา”⁶ หรือ “เจ้าไสอนนท”⁷ เป็นต้น คำว่า “เจ้า” เป็นยศขุนนางสุโขทัย

2.3 “รา” จากรูปประโยคว่า “เจ้าไค ราแลเผา” ผู้เขียนจึงสันนิษฐานว่า “รา” เป็นคำกริยา แต่คำว่า “รา” โดยทั่วไปแปลว่า หยุต เช่น เลิกรา ร้างรา ซึ่งไม่เข้ากับบริบทที่น่าจะเกี่ยวข้องกับการผลิตภาชนะหรือเกี่ยวข้องกับคำว่า เผา ดังนั้น ผู้เขียนจึงพิจารณาว่า เป็นไปได้หรือไม่ที่ “รา” คือ **ร้ำ** ในความหมายที่ว่า “สุม” หรือ “หมก” ดังที่พบในภาษาไทยปัจจุบันใช้ว่า ปลา ร้ำ ซึ่งก็คือการนำเอา ปลา ข้าว และเกลือ “สุม” ไว้ในไหจนได้ที่นั่นเอง ความหมายนี้ ในภาษาลาว มีพบใช้ในความหมายว่าสุมรวมกัน⁸ ดังนั้น ในที่นี้ ผู้เขียนขอตีความว่า ร้ำ ในคำจารึกนี้ ควรมีความหมาย สุม หรือ สุมไฟ ซึ่งสอดคล้องกับเผา ดังนั้น **ร้ำแลเผา** น่าจะหมายถึง **สุมแลเผา**

3. **หน้าที่** คำจารึกนี้ ทำขึ้นเพื่อประกาศให้ผู้อ่านทราบว่า แจกันใบนี้ผลิตโดยเจ้าไค ซึ่งน่าจะทำขึ้นเพื่อเป็นของถวายวัด อันเป็นวิธีการสะสมบุญไว้เกิดในชาติ ทั่วยุคพระศรีอารยเมตไตรย์⁹ คำจารึกถวายเป็นของ สร้างพระพุทธรูป หรือ สร้างวัด ถือเป็นจารึกประกาศบุญให้ทราบทั่วกัน จารึกประเภทนี้ เป็นสิ่งที่สามัญชนนิยมสร้างกันในสมัยสุโขทัย ดังพบได้ในจารึกต่างๆ เช่น “จารึกแผ่นตีบุกวัดมหาธาตุ” ของพ่ออ้ายกับแม่เผา “จารึกวัดช้างล้อม” ของพ่อนมเสด้า “จารึกบ้านางเมาะ” ของบ้านางเมาะ “จารึกวัดสรศักดิ์” ของนายอินทสรศักดิ์ “จารึกวัดหินตั้ง” ของชีบวสกับนางมิ่ง “จารึกฐานพระพุทธรูปนายทิดไส” ของนายทิดไสกับนางทองแก้ว “จารึกที่ฐานพระพุทธรูปสุโขทัย (นายญี่บุญ)” ของนายญี่บุญกับครอบครัว และ จารึกที่ฐานพระพุทธรูปสุโขทัย (เจ้าสอรัต) ของเจ้าสอรัตกับนางขอด เป็นต้น¹⁰

³ คณะกรรมการทุนพระยาอนุমানราชชน (2517: 143); Headley et al (1977: 280) ให้ความหมายว่า bottle, flask.

⁴ “จารึกวัดช้างล้อม” (สำนักหอสมุดแห่งชาติ 2548: 267-268).

⁵ “จารึกที่ฐานพระพุทธรูปสุโขทัย (เจ้าสอรัต)” (สำนักหอสมุดแห่งชาติ 2548: 267-268).

⁶ “จารึกพระยาศรีศรราช” (สำนักหอสมุดแห่งชาติ 2548: 220-225).

⁷ “จารึกที่ฐานพระพุทธรูปสุโขทัย (นายญี่บุญ)” (สำนักหอสมุดแห่งชาติ 2548: 265-266).

⁸ ร้ำ (อ่าน ฮ้ำ) ก. เก็บและตัดไม้ที่เหลือจากการจับใหม่มาโรยเป็นกองอยู่ไรหรือสวน, เก็บเศษไม้ที่จุดแล้วไฟไหม้บ่มดอยู่ไรหรือสวนมาโรยเป็นกองแล้วจุดอีก ไฟที่เกิดเป็นกองใหญ่ เอ็น ไฟกองร้ำ (สะทาบวิหะยาสาตสังถิมแหงธาต 2012: 984).

⁹ เช่น คำปรารภของพ่ออ้ายกับแม่เผา ในจารึกแผ่นตีบุกวัดมหาธาตุ.

¹⁰ ดูใน “ประชุมจารึก ภาคที่ 8” (สำนักหอสมุดแห่งชาติ 2548).

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการทุนพระยาอนุমানราชธน, ๒๕๑๗. **พจนานุกรมกรมเขมร-ไทย ฉบับพระยาอนุমানราชธน เล่ม 1 ก-ต**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลียงเชียงจงเจริญ.

สำนักหอสมุดแห่งชาติ, ๒๕๔๘. **ประชุมจารึกภาคที่ ๘ จารึกสุโขทัย**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, คณะกรรมการ
อำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในโอกาส
ที่วันพระบรมราชสมภพครบ ๒๐๐ ปี วันที่ ๑๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๔๗.

Headley R.K. (Jr.), Kylin Chhor, Lam Kheng Lim, Lim Hak Kheang, Chen Chun, 1977. **Cambodian-
English Dictionary**. Washington: The Catholic University of America Press.

สะพานข้ามวิหะຍາສາດສັງຄົມແຫ່ງຊາດ, 2012. **ວັດຈະນານຸກົມພາສາລາວ**. ວຽງຈັນ: ໂຮງພິມແຫ່ງລັດ.

รายงานผลการกำหนดค่าอายุทางวิทยาศาสตร์ด้วยวิธี AMS Dating และการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักฐานทางโบราณคดี

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ทางอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยได้ดำเนินการจัดส่งหลักฐานทางโบราณคดีที่เป็นเศษถ่าน จำนวน 4 ตัวอย่าง เพื่อทำการวิเคราะห์กำหนดอายุทางวิทยาศาสตร์ด้วยวิธีการ AMS Dating โดยตัวอย่างทั้งสิ้นได้มาจากการดำเนินงานทางโบราณคดีของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ช่วงปีงบประมาณ 2559-2560

เนื้อหาในรายงานฉบับนี้ จะนำเสนอข้อมูลและบริบทของตัวอย่างการวิเคราะห์ทั้งสิ้นตัวอย่างที่เลือกมาใช้กำหนดค่าอายุ ตลอดจนกระบวนการวิธีการวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์และการเปรียบเทียบกับข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีที่พบร่วม โดยมุ่งเน้นการนำเสนอภาพและการวิเคราะห์ตีความหลักฐานทางโบราณคดีในช่วงเวลาที่ชัดเจนตามค่าอายุที่ได้

อย่างไรก็ตาม รายงานฉบับนี้ยังได้รับความอนุเคราะห์จาก อ. ดร. ประสิทธิ์ เอื้อตระกูลวิทย์ อาจารย์ประจำภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ตรวจสอบค่าอายุ และให้คำแนะนำการเลือกใช้ค่าอายุจากผลการวิเคราะห์ที่ได้รับ จึงขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

1. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ใช้กำหนดค่าอายุทางวิทยาศาสตร์ในครั้งนี้ มาจากโครงการศึกษาทางโบราณคดีของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยจำนวน 2 โครงการคือ

1) โครงการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเตาทุเรียงเมืองเก่าสุโขทัย ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 รับผิดชอบโครงการโดย นายธงชัย สาโค นักโบราณคดีชำนาญการ มีตัวอย่างที่เลือกมาทำการวิเคราะห์จำนวน 2 ตัวอย่าง

2) โครงการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งน้ำโบราณท่านบ 7 อ. (บาราย) ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 รับผิดชอบโครงการโดย นายธงชัย สาโค นักโบราณคดีชำนาญการ มีตัวอย่างที่เลือกมาทำการวิเคราะห์จำนวน 2 ตัวอย่าง

การกำหนดเรียงลำดับตัวอย่างใช้การเรียงตามโครงการที่มาก่อน จากนั้นใช้หมายเลขทะเบียนถุ่ที่จัดเก็บ โดยทั้งนี้ การเรียงลำดับตัวอย่างไม่มีนัยสำคัญของตัวอย่างแต่อย่างใด รายละเอียดเฉพาะของตัวอย่างทั้งสี่มีดังนี้

ตัวอย่างที่ 1

โครงการ: STK'16	ชื่อแหล่ง: แหล่งเตาทุเรียง	ทะเบียน: 232
พื้นที่: TP. 1	กริด: SEQ	ระดับ: (cm.dt.) 130-140 (cm.s) 50-60
บริบททางโบราณคดี:	พบด้านนอกของเตา ในชั้นดินร่วมกับภาชนะดินเผากลุ่มที่ 1 ประกอบด้วยภาชนะทรงจาน เขียนสีดำได้เคลือบ	
วันที่เก็บ: 20 เม.ย. 59	จำนวนน้ำหนักที่เก็บ: 19 กรัม	ทะเบียนตัวอย่าง: WK-45203
ห้องปฏิบัติการ		

ตัวอย่างที่ 2

โครงการ: STK'16	ชื่อแหล่ง: แหล่งเตาทุเรียง	ทะเบียน: 303
พื้นที่: TP. 2	กริด: NWQ	ระดับ: (cm.dt.) 270-280 (cm.s) 190-200
บริบททางโบราณคดี:	พบด้านนอกของเตา ในชั้นดินร่วมกับกิจกรรมเตาเผาเครื่องปั้นดินเผา	
วันที่เก็บ: 16 พ.ค. 59	จำนวนน้ำหนักที่เก็บ: 5 กรัม	ทะเบียนตัวอย่าง: WK-45204
ห้องปฏิบัติการ		

ตัวอย่างที่ 3

โครงการ: SKT'17 BR	ชื่อแหล่ง: แหล่งน้ำโบราณทำนบ 7 อ. (บาราย)	ทะเบียน: C-001
พื้นที่: TP. 1	กริด: SEQ	ระดับ: (cm.dt.) 240-250 (cm.s) -
บริบททางโบราณคดี:	พบในชั้นดินที่เป็นกิจกรรมการถมพื้นที่เพื่อก่อสร้างศาสนสถาน (วัดโบสถ์)	
วันที่เก็บ: 30 ม.ค. 60	จำนวนน้ำหนักที่เก็บ: 1 กรัม	ทะเบียนตัวอย่าง: WK-45201
ห้องปฏิบัติการ		

ตัวอย่างที่ 4

โครงการ: SKT'17 BR	ชื่อแหล่ง: แหล่งน้ำโบราณทำนบ 7 อ. (บาราย)	ทะเบียน: 046
พื้นที่: T. 1	กริด: E1	ระดับ: (cm.dt.) 280-300 (cm.s) -
บริบททางโบราณคดี:	พบในชั้นดินที่เป็นกิจกรรมการถมพื้นที่เพื่อก่อสร้างคันดินบารายด้านตะวันออก	
วันที่เก็บ: 8 ก.พ. 60	จำนวนน้ำหนักที่เก็บ: 17 กรัม	ทะเบียนตัวอย่าง: WK-45202
ห้องปฏิบัติการ		

2. กระบวนการกำหนดค่าอายุทางวิทยาศาสตร์ด้วยวิธีการ AMS Dating

การกำหนดค่าอายุด้วยวิธีการ AMS Dating เป็นกระบวนการวิเคราะห์เคมีโมเลกุล (Biomolecules analysis) โดยคำว่า AMS ย่อมาจาก Accelerator Mass Spectrometry หากแปลตามคำศัพท์จะหมายถึง การเร่งอนุภาคครั้งสี่ของมวลสาร (Mass spectrum accelerated)

แนวคิดการกำหนดอายุด้วยวิธีการ AMS Dating คือการตรวจสอบค่าไอโซโทป (Isotope) ของธาตุคาร์บอน (C) ที่มีอยู่ 3 ตัวหลัก คือ คาร์บอน 12 (^{12}C) คาร์บอน 13 (^{13}C) และคาร์บอน 14 (^{14}C) โดยอนุภาคอะตอมของธาตุทั้งสามมีจำนวนโปรตอน (Proton) เท่ากันที่ 6 ตัว แต่มีจำนวนนิวตรอน (Neutron) แตกต่างกัน คือ 6, 7, และ 8 ตัว ตามลำดับ ค่าไอโซโทปของคาร์บอน 12 และคาร์บอน 13 เป็นค่าไอโซโทปที่เสถียร (stable) คือ ไม่มีการลดจำนวนเมื่อเวลาผ่านไป ส่วนคาร์บอน 14 เป็นค่าที่ไม่เสถียร (unstable) คือ มีการลดจำนวนไอโซโทปตามเวลาที่ผ่านไป ธาตุคาร์บอนเหล่านี้เป็นธาตุคาร์บอนในธรรมชาติ แต่ในที่นี้ จะเน้นเฉพาะธาตุคาร์บอน 14 ซึ่งสามารถนำมาใช้กำหนดอายุทางวิทยาศาสตร์

2.1 ธรรมชาติของคาร์บอน 14

ธาตุคาร์บอน 14 หรือ เรดิโอคาร์บอน (Radiocarbon) เป็นธาตุที่มีอยู่ในชั้นบรรยากาศ โดย 85% ของคาร์บอน 14 ถูกดูดซับในมหาสมุทร และบางส่วนที่เหลืออยู่ในภาคพื้นดิน (terrestrial biosphere) โดยวงจรของคาร์บอน 14 สามารถอธิบายเป็นสามขั้นตอนด้วยกัน¹ คือ

กระบวนการเกิด (Production) ธรรมชาติของการเกิดธาตุคาร์บอน 14 เป็นกระบวนการปฏิกิริยานิวเคลียร์ที่ต่อเนื่อง เริ่มจากอนุภาคนิวตรอนที่มีอยู่ในรังสีคอสมิกพลังงานสูง (high-energy cosmic rays) จากแสงอาทิตย์ผ่านเข้ามาในชั้นบรรยากาศของโลก และทำปฏิกิริยากับโมเลกุลของอะตอมธาตุไนโตรเจนที่เป็นก๊าซในชั้นบรรยากาศของโลก เกิดเป็นอะตอมนิวตรอนความร้อน (Thermal Neutron) และเกิดการแตกตัวของอะตอม ทำให้เกิดธาตุไนโตรเจน 14 (^{14}N) ซึ่งธาตุตัวนี้เมื่อรวมตัวกับนิวตรอนในบรรยากาศ จะทำให้เกิดธาตุคาร์บอน 14

จากนั้น ธาตุคาร์บอน 14 ที่เกิดขึ้นจะรวมตัวกับออกซิเจน (O_2) และทำปฏิกิริยาออกซิเดชัน (Oxidation) อย่างรวดเร็วในระยะเวลาเพียงไม่กี่วัน กลายเป็นส่วนหนึ่งของธาตุคาร์บอนไดออกไซด์ ($^{14}\text{CO}_2$) ซึ่งจะถูกพืชนำไปใช้ประโยชน์

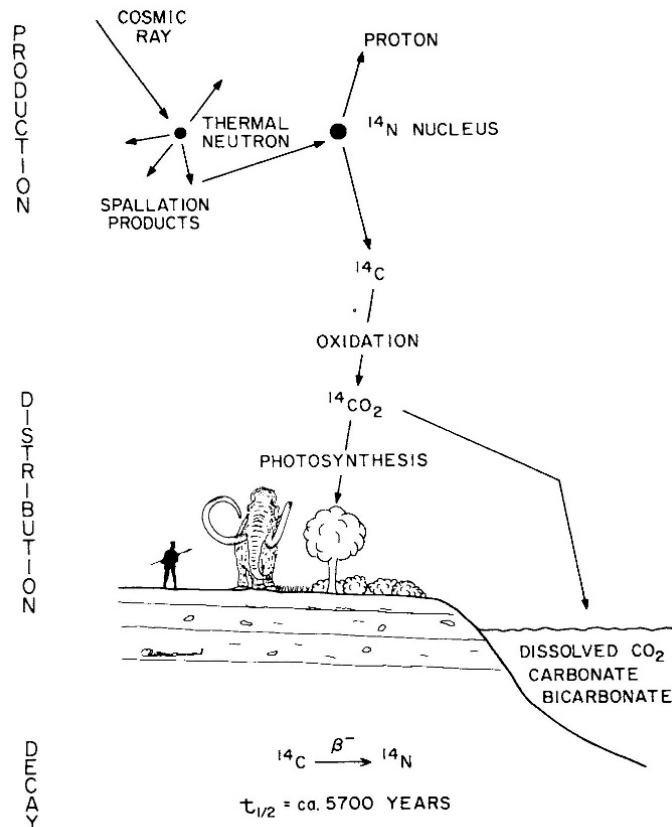
กระบวนการแพร่กระจาย (Distribution) คาร์บอนไดออกไซด์ส่วนที่ลงในผิวน้ำจะสะสมตัวในรูปของไบคาร์บอเนต ซึ่งเป็นองค์ประกอบธาตุของพืชและสัตว์น้ำ ส่วนคาร์บอนไดออกไซด์ที่ลงผิวดิน จะถูกพืชนำไปใช้ในการสังเคราะห์แสง (Photosynthesis) ธาตุคาร์บอน 14 จะถูกนำเข้าสะสมด้วยพร้อมธาตุประกอบอื่นๆ โดยคาร์บอน 14 จะถูกเก็บเอาไว้ในเนื้อเยื่อของพืช เมื่อสัตว์บริโภคพืช

¹ ดูเพิ่มเติมใน, Taylor, R. E. "Radiocarbon Dating: The Continuing Revolution" in *Evolution Anthropology*. pp. 169. และ มานิตย์ ช้อนสุขและเนาวรัตน์ วัฒนไชย. "การกำหนดอายุโดยวิธี เรดิโอคาร์บอน" ศิลปากร. ปีที่ 33 ฉบับที่ 5, 2532, หน้า 35.

เข้าไป คาร์บอน 14 จะถูกส่งผ่านจากพืชไปยังสัตว์ และเมื่อสัตว์กินพืชถูกเนื้อสัตว์เนื้ออื่นบริโภคเข้าไป ก็จะได้รับธาตุคาร์บอน 14 ด้วย

ภายในห่วงโซ่อาหารที่เกิดขึ้นนี้ ธาตุคาร์บอน 14 ที่หมุนเวียนส่งผ่านในพืชและสัตว์ขณะมีชีวิต จะมีปริมาณคาร์บอน 14 ต่อ “กรัมคาร์บอน” สม่ำเสมอและทดแทนในอัตราคงที่ ซึ่งเป็นปริมาณเดียวกับที่มีอยู่ในน้ำและอากาศขณะเวลานั้น อีกทั้งควรจะเป็นปริมาณเดียวกับคาร์บอน 14 ในน้ำและอากาศปัจจุบัน เพราะมีค่าคงที่ตลอดมาเช่นกัน

กระบวนการเสื่อมสลาย (Decay) เมื่ออินทรีย์วัตถุ ทั้งพืชและสัตว์ตายลง จำนวนของธาตุคาร์บอน 14 จะเริ่มลดลงด้วย เรียกว่า การเสื่อมสลายของค่าเบต้า (Beta decay) คือกระบวนการที่คาร์บอน 14 กลายสภาพกลับไปเป็นไนโตรเจน 14 ในอัตราที่สามารถวัดได้ เรียกว่า ครึ่งชีวิตของคาร์บอน 14 (^{14}C half-life) ซึ่งใช้เวลาประมาณ 5,730 ปี²

วัฏจักรตามธรรมชาติของธาตุคาร์บอน 14

ที่มา: Taylor 1996: 170.

² แม้ว่าเป็นค่าครึ่งชีวิตที่ได้รับการยอมรับในปัจจุบัน แต่ค่าครึ่งชีวิตเดิมที่ 5568 ปี ย่อมคงยอมรับและมีการใช้อยู่ในปัจจุบันเช่นกัน ดังนั้น การวิเคราะห์ตัวอย่างเพื่อกำหนดอายุในแต่ละห้องปฏิบัติการต้องตรวจสอบวิธีการคำนวณอีกครั้ง

2.2 จากเรดิโอคาร์บอน ถึง AMS Dating

นับตั้งแต่ วิลลาร์ด ลิบปี (Willard Libby) ได้เริ่มวิธีการวัดค่าเสื่อมสลายของคาร์บอน 14 หรือเรดิโอคาร์บอน เมื่อปี ค.ศ. 1949 โดยลิบปีเสนอว่าค่าครึ่งชีวิตของคาร์บอน 14 ในอินทรีย์วัตถุจะลดลงครึ่งหนึ่งประมาณ 5568 ปี ซึ่งบางครั้งจะเรียกว่าค่าครึ่งชีวิตของลิบปี (The Libby half-life) และเมื่อค่าครึ่งชีวิตเกิดขึ้น 10 รอบหรือประมาณ 50,000-60,000 ปี ปริมาณคาร์บอน 14 จะเหลือน้อยมาก ดังนั้น หลักการคำนวณปริมาณคาร์บอน 14 ของลิบปี จึงใช้ค่าครึ่งชีวิตที่ 5568 เป็นส่วนหนึ่งในการคำนวณ และใช้ ปี ค.ศ. 1950 เป็นจุดศูนย์ในการนับปี ซึ่งมีได้ใช้ปีที่ตัวอย่างถูกเก็บหรือปีปัจจุบันเป็นจุดศูนย์เริ่มนับ กระทั่งถึง ปี ค.ศ. 1977 จึงเริ่มมีนักวิทยาศาสตร์นำเอาเทคนิควิธีการเร่งอนุภาครังสีของมวลสาร ซึ่งมีการใช้มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1939 แล้ว มาทำการตรวจวัดหาค่าไอโซโทปของคาร์บอน

ความแตกต่างระหว่างวิธีการวิเคราะห์แบบเก่ากับแบบใหม่นั้น คือ วิธีการกำหนดอายุด้วยเรดิโอคาร์บอนแบบเดิมนั้น จะใช้วิธีการนับค่าเสื่อมสลายของธาตุคาร์บอน ส่วนการกำหนดอายุด้วยเรดิโอคาร์บอนด้วยวิธี AMS เป็นการนับจำนวนไอโซโทปของจำนวนคาร์บอนโดยตรง และทำการวัดสัดส่วนปริมาณของธาตุคาร์บอนแต่ละตัว แล้วนำมาคำนวณเป็นค่าอายุ

2.3 บทบาทของคาร์บอน 14 ในงานโบราณคดี

บทบาทอันเด่นชัดของวิธีการกำหนดอายุแบบ AMS ในงานโบราณคดีโลกยุคปัจจุบัน คือการทำลายข้อจำกัดเรื่องปริมาณของตัวอย่างที่จำเป็นต้องใช้สำหรับการกำหนดค่าอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดค่าอายุจากอินทรีย์วัตถุด้วยวิธีการเรดิโอคาร์บอน (Radiocarbon dating) ซึ่งเป็นการหาค่ารังสีของธาตุคาร์บอน 14 (Carbon 14) ที่มีอยู่ในสิ่งมีชีวิตทุกประเภท เป็นวิธีการที่ค้นพบและเริ่มใช้มาตั้งแต่ทศวรรษที่ 1950 และเป็นวิธีการหาค่าอายุจากอินทรีย์วัตถุแบบเดิมที่นักโบราณคดีทั่วโลกนิยมใช้กันมายาวนาน

ข้อจำกัดของวิธีการแบบเดิมนั้น คือปริมาณของตัวอย่างที่ต้องใช้ค่อนข้างมาก เช่น ตัวอย่างถ่านที่นิยมในกำหนดค่าอายุของแหล่งโบราณคดี ต้องใช้ปริมาณถึง 1-10 กรัม ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนค่อนข้างมาก เพราะธรรมชาติของเศษถ่านที่พบในแหล่งโบราณคดีส่วนใหญ่ มักกระจายเป็นเศษและจุด หากรวบรวมเศษถ่านเพื่อใช้กำหนดอายุอย่างไม่ระวัง อาจทำให้การการปนเปื้อนระหว่างตัวอย่างถ่านที่มีค่าอายุต่างกัน ทำให้ผลที่ได้เกิดความคลาดเคลื่อนสูง ส่วนการกำหนดค่าอายุจากตัวอย่างถ่านด้วย AMS dating นั้น ใช้ปริมาณตัวอย่างเพียง 1-2 มิลลิกรัมเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดการวิเคราะห์ด้วยวิธีการ AMS คือไม่ควรใช้กับตัวอย่างที่มีอายุเก่าเกินไปกว่า 60,000-50,000 ปีมาแล้ว เพราะธาตุคาร์บอนอาจสลายตัวจนไม่สามารถวัดได้ และตัวอย่างที่มีอายุน้อยกว่า 100 ปี เพราะการสลายตัวของธาตุคาร์บอนยังไม่ชัดเจนนัก และจะถูกรายงานว่าเป็นวัตถุสมัยใหม่

3. ผลการกำหนดค่าอายุ

การกำหนดอายุด้วยวิธีการ AMS dating ในครั้งนี้ ได้จัดส่งตัวอย่างถ่านทึงสี่ตัวอย่างไปทำการวิเคราะห์ ณ ห้องปฏิบัติการกำหนดอายุด้วยเรดิโอคาร์บอนของมหาวิทยาลัยไวคาโต (The University of Waikato Radiocarbon Dating Laboratory) เมืองฮามิลตัน ประเทศนิวซีแลนด์ ซึ่งเป็นห้องปฏิบัติการที่ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 (ค.ศ. 1974) และเริ่มทำการวิเคราะห์ด้วยวิธี AMS Dating มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1996 หากนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980 ทางห้องปฏิบัติการได้ดำเนินการวิเคราะห์ตัวอย่างด้วยวิธีเรดิโอคาร์บอนและAMS มาแล้วกว่า 37000 ตัวอย่าง³ จึงถือได้ว่าเป็นห้องปฏิบัติการที่มีความประสบการณ์และความน่าเชื่อถือ

จากการกระบวนการวิเคราะห์ตัวอย่างทั้งหมดช่วยยืนยันว่าสภาพทางกายภาพของตัวอย่างก่อนการวิเคราะห์ไม่มีการปนเปื้อน ขั้นตอนการวิเคราะห์ตัวอย่างเริ่มจากเตรียมตัวอย่าง

- 1) นำตัวอย่างมาทำการล้างในไฮโดรเจนคลอไรด์ชนิดร้อน (hot HCl)
- 2) นำมาล้างด้วยโซเดียมไฮดรอกไซด์ หรือโซดาไฟ (Sodium hydroxide - NaOH) แล้วทิ้งไว้ให้แห้ง ทำซ้ำเช่นนี้หลายครั้ง

3) เศษของโซเดียมไฮดรอกไซด์ที่ไม่ละลายจะถูกล้างด้วยไฮโดรเจนคลอไรด์ชนิดร้อน นำมากรอง ล้างและทิ้งให้แห้ง

- 4) นำตัวอย่างเข้าเครื่องวิเคราะห์

สำหรับการวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการแห่งนี้ ใช้วิธีหาค่าอายุตามหลักการพื้นฐานของลิบปี ซึ่งในการคำนวณจะใช้ค่าครึ่งชีวิตที่ 5568 ปี และใช้ปี 1950 เป็นจุดศูนย์ของปีในการนับ โดยนำเสนอค่าอายุที่น่าจะเป็นสองช่วง คือ 68.2% และ 95.4%⁴ ผลจากการวิเคราะห์เพื่อกำหนดอายุตัวอย่างได้ผลตามตารางสรุปและรายงานผลการกำหนดอายุ ดังต่อไปนี้

ตารางสรุปข้อมูลและผลการกำหนดอายุด้วยวิธีการ AMS Dating

ลำดับตัวอย่าง	ทะเบียนวัตถุ โครงการ	ทะเบียน ตัวอย่าง ห้องปฏิบัติการ	ชื่อแหล่ง	ที่มา (พื้นที่หลุมและระดับ cm.dt.)	ประเภท ตัวอย่าง วิเคราะห์	ผลการกำหนดอายุ (Conventional age)
1	STK'16-232	WK-45203	แหล่งเตาทุเรียง	TP. 1 SEQ 130-140	ถ่าน	629±15 B.P.
2	STK'16-303	WK-45204	แหล่งเตาทุเรียง	TP. 2 NWQ 270-280	ถ่าน	640±15 B.P.
3	SKT'17 BR-001	WK-45201	ทำนบ 7 อ.	TP. 1 SEQ 240-250	ถ่าน	578±15 B.P.
4	SKT'17 BR-046	WK-45202	ทำนบ 7 อ.	T. 1 E1 280-300	ถ่าน	613±15 B.P.

³ <http://www.radiocarbon dating.com/about-us>

⁴ ห้องปฏิบัติการบางแห่ง เรียกความน่าจะเป็นระดับ 68% ว่า "1 Sigma" และเรียกความน่าจะเป็นระดับ 95% ว่า "2 Sigma"

Radiocarbon Dating Laboratory

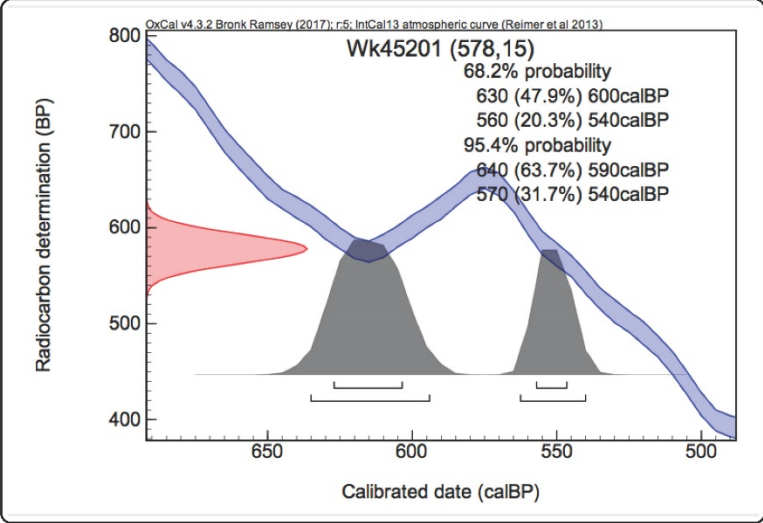
Report on Radiocarbon Age Determination for Wk- 45201

Private Bag 3105
Hamilton,
New Zealand.
Ph +64 7 838 4278
email c14@waikato.ac.nz
Friday, 21 April 2017

Submitter	C Treerayapiwat
Submitter's Code	SKT-001
Site & Location	Ancient Eastern Reservoir No. 7, Thailand
Sample Material	Charcoal
Physical Pretreatment	Sample cleaned.
Chemical Pretreatment	Sample washed in hot HCl, rinsed and treated with multiple hot NaOH washes. The NaOH insoluble fraction was treated with hot HCl, filtered, rinsed and dried.

D ¹⁴ C	-69.4 ± 1.7 ‰
F ¹⁴ C%	93.1 ± 0.2 %
Result	578 ± 15 BP
	(AMS measurement)

Comments
Please note: The Carbon-13 stable isotope value (δ¹³C) was measured on prepared graphite using the AMS spectrometer. The radiocarbon date has therefore been corrected for isotopic fractionation. However the AMS-measured δ¹³C value can differ from the δ¹³C of the original material and it is therefore not shown.

- Explanation of the calibrated Oxcal plots can be found at the Oxford Radiocarbon Accelerator Unit's calibration web pages (<http://c14.arch.ox.ac.uk/embed.php?File=explanation.php>)
- Result is *Conventional Age or Percent Modern Carbon (pMC)* following Stuiver and Polach, 1977, Radiocarbon 19, 355-363. This is based on the Libby half-life of 5568 yr with correction for isotopic fractionation applied. This age is normally quoted in publications and must include the appropriate error term and Wk number.
- Quoted errors are 1 standard deviation due to counting statistics multiplied by an experimentally determined Laboratory Error Multiplier.
- The isotopic fractionation, δ¹³C, is expressed as ‰ wrt PDB and is measured on sample CO₂.
- F¹⁴C% is also known as *Percent Modern Carbon (pMC)*.

7/Atten

THE UNIVERSITY OF
WAIKATO
Te Whare Wānanga o Waikato

Radiocarbon Dating Laboratory

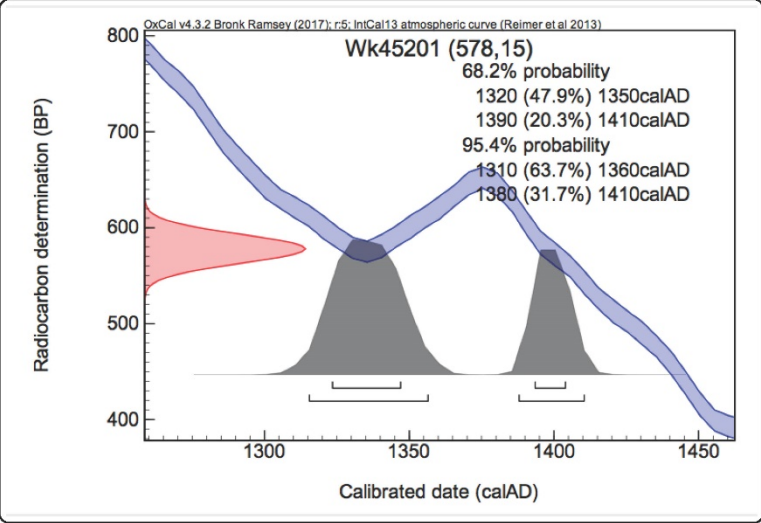
Report on Radiocarbon Age Determination for Wk- 45201

Private Bag 3105
Hamilton,
New Zealand.
Ph +64 7 838 4278
email c14@waikato.ac.nz
Friday, 21 April 2017

Submitter	C Treerayapiwat
Submitter's Code	SKT-001
Site & Location	Ancient Eastern Reservoir No. 7, Thailand
Sample Material	Charcoal
Physical Pretreatment	Sample cleaned.
Chemical Pretreatment	Sample washed in hot HCl, rinsed and treated with multiple hot NaOH washes. The NaOH insoluble fraction was treated with hot HCl, filtered, rinsed and dried.

D ¹⁴ C	-69.4 ± 1.7 ‰
F ¹⁴ C%	93.1 ± 0.2 ‰
Result	578 ± 15 BP
	(AMS measurement)

Comments
Please note: The Carbon-13 stable isotope value (δ¹³C) was measured on prepared graphite using the AMS spectrometer. The radiocarbon date has therefore been corrected for isotopic fractionation. However the AMS-measured δ¹³C value can differ from the δ¹³C of the original material and it is therefore not shown.

- Explanation of the calibrated Oxcal plots can be found at the Oxford Radiocarbon Accelerator Unit's calibration web pages (<http://c14.arch.ox.ac.uk/embed.php?File=explanation.php>)
- Result is *Conventional Age or Percent Modern Carbon (pMC)* following Stuiver and Polach, 1977, Radiocarbon 19, 355-363. This is based on the Libby half-life of 5568 yr with correction for isotopic fractionation applied. This age is normally quoted in publications and must include the appropriate error term and Wk number.
- Quoted errors are 1 standard deviation due to counting statistics multiplied by an experimentally determined Laboratory Error Multiplier.
- The isotopic fractionation, δ¹³C, is expressed as ‰ wrt PDB and is measured on sample CO₂.
- F¹⁴C% is also known as *Percent Modern Carbon (pMC)*.

Y. Patten

Radiocarbon Dating Laboratory

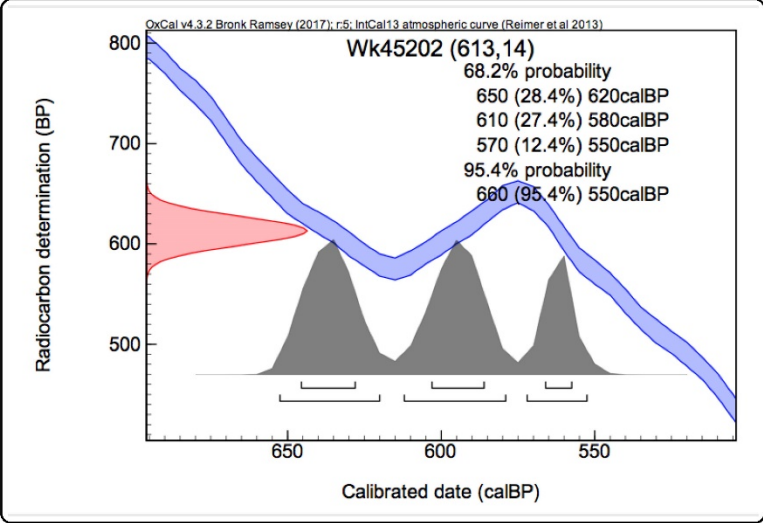
Report on Radiocarbon Age Determination for Wk- 45202

Private Bag 3105
Hamilton,
New Zealand.
Ph +64 7 838 4278
email c14@waikato.ac.nz
Friday, 21 April 2017

Submitter	C Treerayapiwat
Submitter's Code	SKT-046
Site & Location	Ancient Eastern Reservoir No. 7, Thailand
Sample Material	Charcoal
Physical Pretreatment	Sample cleaned.
Chemical Pretreatment	Sample washed in hot HCl, rinsed and treated with multiple hot NaOH washes. The NaOH insoluble fraction was treated with hot HCl, filtered, rinsed and dried.

D ¹⁴ C	-73.4 ± 1.7 ‰
F ¹⁴ C%	92.7 ± 0.2 %
Result	613 ± 15 BP
	(AMS measurement)

Comments
Please note: The Carbon-13 stable isotope value (δ¹³C) was measured on prepared graphite using the AMS spectrometer. The radiocarbon date has therefore been corrected for isotopic fractionation. However the AMS-measured δ¹³C value can differ from the δ¹³C of the original material and it is therefore not shown.

- Explanation of the calibrated Oxcal plots can be found at the Oxford Radiocarbon Accelerator Unit's calibration web pages (<http://c14.arch.ox.ac.uk/embed.php?File=explanation.php>)
- Result is *Conventional Age or Percent Modern Carbon (pMC)* following Stuiver and Polach, 1977, Radiocarbon 19, 355-363. This is based on the Libby half-life of 5568 yr with correction for isotopic fractionation applied. This age is normally quoted in publications and must include the appropriate error term and Wk number.
- Quoted errors are 1 standard deviation due to counting statistics multiplied by an experimentally determined Laboratory Error Multiplier.
- The isotopic fractionation, δ¹³C, is expressed as ‰ wrt PDB and is measured on sample CO₂.
- F¹⁴C% is also known as *Percent Modern Carbon (pMC)*.

7/Atten

THE UNIVERSITY OF
WAIKATO
Te Whare Wānanga o Waikato

Radiocarbon Dating Laboratory

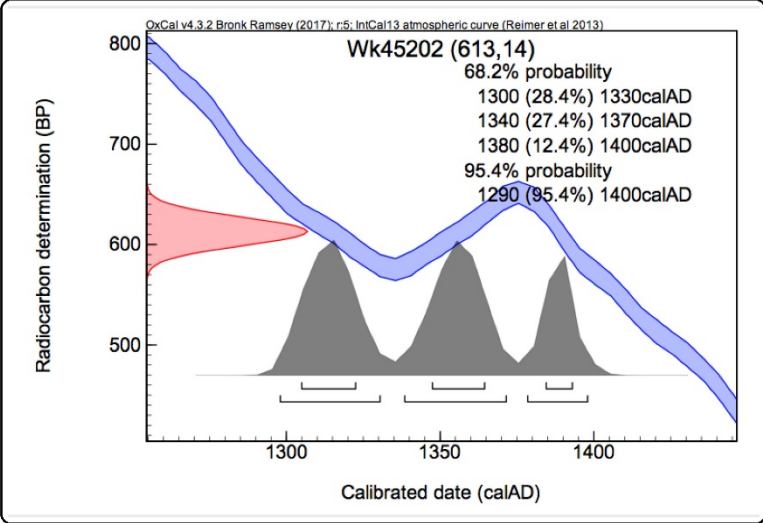
Report on Radiocarbon Age Determination for Wk- 45202

Private Bag 3105
Hamilton,
New Zealand.
Ph +64 7 838 4278
email c14@waikato.ac.nz
Friday, 21 April 2017

Submitter	C Treerayapiwat
Submitter's Code	SKT-046
Site & Location	Ancient Eastern Reservoir No. 7, Thailand
Sample Material	Charcoal
Physical Pretreatment	Sample cleaned.
Chemical Pretreatment	Sample washed in hot HCl, rinsed and treated with multiple hot NaOH washes. The NaOH insoluble fraction was treated with hot HCl, filtered, rinsed and dried.

D ¹⁴ C	-73.4 ± 1.7 ‰
F ¹⁴ C%	92.7 ± 0.2 ‰
Result	613 ± 15 BP
	(AMS measurement)

Comments
Please note: The Carbon-13 stable isotope value (δ¹³C) was measured on prepared graphite using the AMS spectrometer. The radiocarbon date has therefore been corrected for isotopic fractionation. However the AMS-measured δ¹³C value can differ from the δ¹³C of the original material and it is therefore not shown.

- Explanation of the calibrated Oxcal plots can be found at the Oxford Radiocarbon Accelerator Unit's calibration web pages (<http://c14.arch.ox.ac.uk/embed.php?File=explanation.php>)
  - Result is *Conventional Age or Percent Modern Carbon (pMC)* following Stuiver and Polach, 1977, Radiocarbon 19, 355-363. This is based on the Libby half-life of 5568 yr with correction for isotopic fractionation applied. This age is normally quoted in publications and must include the appropriate error term and Wk number.
  - Quoted errors are 1 standard deviation due to counting statistics multiplied by an experimentally determined Laboratory Error Multiplier.
  - The isotopic fractionation, δ¹³C, is expressed as ‰ wrt PDB and is measured on sample CO₂.
  - F¹⁴C% is also known as *Percent Modern Carbon (pMC)*.
- Y. Patten*

Radiocarbon Dating Laboratory

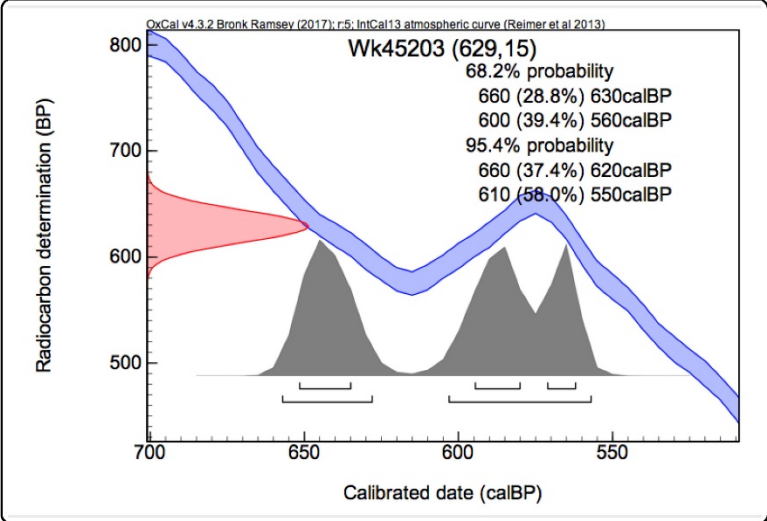
Report on Radiocarbon Age Determination for Wk- 45203

Private Bag 3105
Hamilton,
New Zealand.
Ph +64 7 838 4278
email c14@waikato.ac.nz
Friday, 21 April 2017

Submitter	C Treerayapiwat
Submitter's Code	SK1-232
Site & Location	Tu-riang Kiln (Sukhothai Ancient Kiln), Thailand
Sample Material	Charcoal
Physical Pretreatment	Sample cleaned.
Chemical Pretreatment	Sample washed in hot HCl, rinsed and treated with multiple hot NaOH washes. The NaOH insoluble fraction was treated with hot HCl, filtered, rinsed and dried.

D ¹⁴ C	-75.3 ± 1.7 ‰
F ¹⁴ C%	92.5 ± 0.2 ‰
Result	629 ± 15 BP
	(AMS measurement)

Comments
Please note: The Carbon-13 stable isotope value (δ¹³C) was measured on prepared graphite using the AMS spectrometer. The radiocarbon date has therefore been corrected for isotopic fractionation. However the AMS-measured δ¹³C value can differ from the δ¹³C of the original material and it is therefore not shown.

- Explanation of the calibrated Oxcal plots can be found at the Oxford Radiocarbon Accelerator Unit's calibration web pages (<http://c14.arch.ox.ac.uk/embed.php?File=explanation.php>)
- Result is *Conventional Age or Percent Modern Carbon (pMC)* following Stuiver and Polach, 1977, Radiocarbon 19, 355-363. This is based on the Libby half-life of 5568 yr with correction for isotopic fractionation applied. This age is normally quoted in publications and must include the appropriate error term and Wk number.
- Quoted errors are 1 standard deviation due to counting statistics multiplied by an experimentally determined Laboratory Error Multiplier.
- The isotopic fractionation, δ¹³C, is expressed as ‰ wrt PDB and is measured on sample CO₂.
- F¹⁴C% is also known as *Percent Modern Carbon (pMC)*.

Y. Patten

THE UNIVERSITY OF
WAIKATO
Te Whare Wānanga o Waikato

Radiocarbon Dating Laboratory

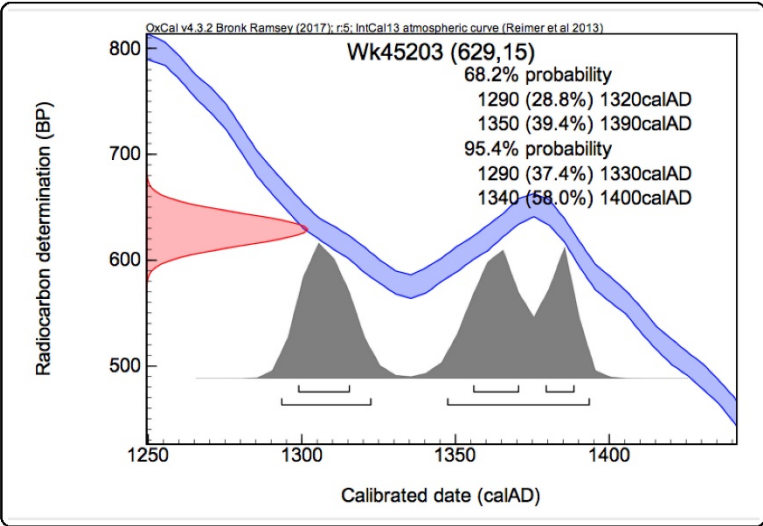
Report on Radiocarbon Age Determination for Wk- 45203

Private Bag 3105
Hamilton,
New Zealand.
Ph +64 7 838 4278
email c14@waikato.ac.nz
Friday, 21 April 2017

Submitter	C Treerayapiwat
Submitter's Code	SKT-232
Site & Location	Tu-riang Kiln (Sukhothai Ancient Kiln), Thailand
Sample Material	Charcoal
Physical Pretreatment	Sample cleaned.
Chemical Pretreatment	Sample washed in hot HCl, rinsed and treated with multiple hot NaOH washes. The NaOH insoluble fraction was treated with hot HCl, filtered, rinsed and dried.

D ¹⁴ C	-75.3 ± 1.7 ‰
F ¹⁴ C%	92.5 ± 0.2 ‰
Result	629 ± 15 BP
	(AMS measurement)

Comments
Please note: The Carbon-13 stable isotope value (δ¹³C) was measured on prepared graphite using the AMS spectrometer. The radiocarbon date has therefore been corrected for isotopic fractionation. However the AMS-measured δ¹³C value can differ from the δ¹³C of the original material and it is therefore not shown.

- Explanation of the calibrated Oxcal plots can be found at the Oxford Radiocarbon Accelerator Unit's calibration web pages (<http://c14.arch.ox.ac.uk/embed.php?File=explanation.php>)
  - Result is *Conventional Age or Percent Modern Carbon (pMC)* following Stuiver and Polach, 1977, Radiocarbon 19, 355-363. This is based on the Libby half-life of 5568 yr with correction for isotopic fractionation applied. This age is normally quoted in publications and must include the appropriate error term and Wk number.
  - Quoted errors are 1 standard deviation due to counting statistics multiplied by an experimentally determined Laboratory Error Multiplier.
  - The isotopic fractionation, δ¹³C, is expressed as ‰ wrt PDB and is measured on sample CO₂.
  - F¹⁴C% is also known as *Percent Modern Carbon (pMC)*.
- Y. Patten*

Radiocarbon Dating Laboratory

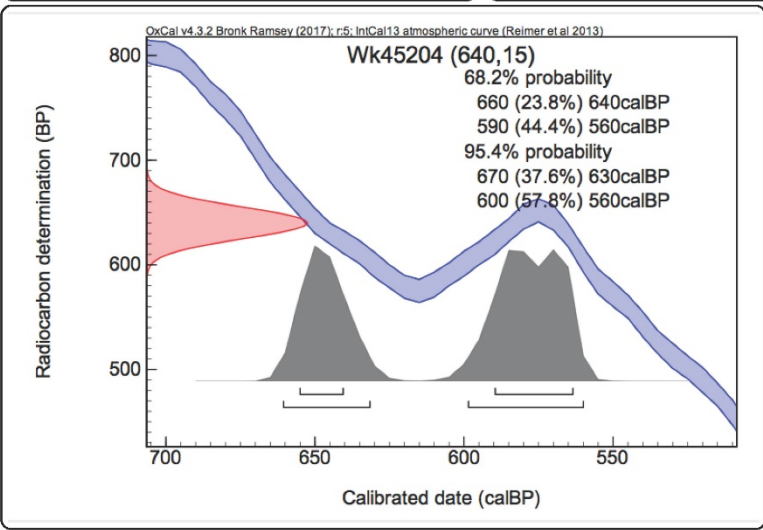
Report on Radiocarbon Age Determination for Wk- 45204

Private Bag 3105
Hamilton,
New Zealand.
Ph +64 7 838 4278
email c14@waikato.ac.nz
Friday, 21 April 2017

Submitter	C Treerayapiwat
Submitter's Code	SKT-303
Site & Location	Tu-riang Kiln (Sukhothai Ancient Kiln), Thailand
Sample Material	Charcoal
Physical Pretreatment	Sample cleaned.
Chemical Pretreatment	Sample washed in hot HCl, rinsed and treated with multiple hot NaOH washes. The NaOH insoluble fraction was treated with hot HCl, filtered, rinsed and dried.

D ¹⁴ C	-76.6 ± 1.7 ‰
F ¹⁴ C%	92.3 ± 0.2 %
Result	640 ± 15 BP
	(AMS measurement)

Comments
Please note: The Carbon-13 stable isotope value (δ¹³C) was measured on prepared graphite using the AMS spectrometer. The radiocarbon date has therefore been corrected for isotopic fractionation. However the AMS-measured δ¹³C value can differ from the δ¹³C of the original material and it is therefore not shown.

- Explanation of the calibrated Oxcal plots can be found at the Oxford Radiocarbon Accelerator Unit's calibration web pages (<http://c14.arch.ox.ac.uk/embed.php?File=explanation.php>)
- Result is *Conventional Age or Percent Modern Carbon (pMC)* following Stuiver and Polach, 1977, Radiocarbon 19, 355-363. This is based on the Libby half-life of 5568 yr with correction for isotopic fractionation applied. This age is normally quoted in publications and must include the appropriate error term and Wk number.
- Quoted errors are 1 standard deviation due to counting statistics multiplied by an experimentally determined Laboratory Error Multiplier.
- The isotopic fractionation, δ¹³C, is expressed as ‰ wrt PDB and is measured on sample CO₂.
- F¹⁴C% is also known as *Percent Modern Carbon (pMC)*.

Y. Atten

THE UNIVERSITY OF
WAIKATO
Te Whare Wānanga o Waikato

Radiocarbon Dating Laboratory

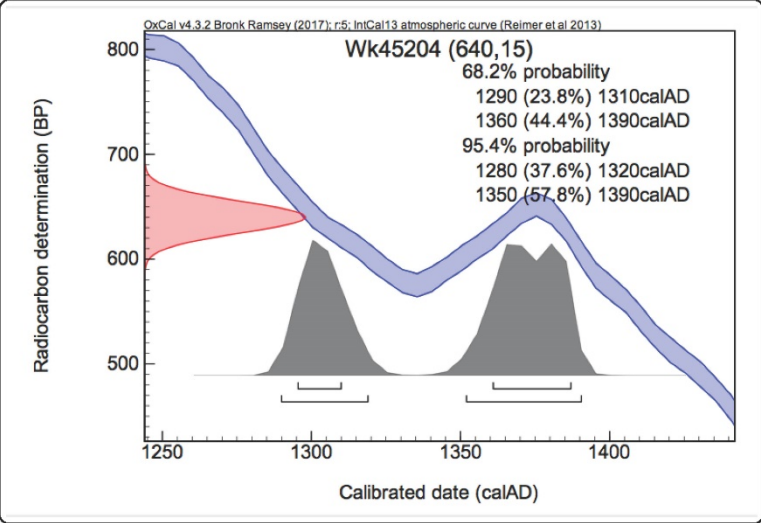
Report on Radiocarbon Age Determination for Wk- 45204

Private Bag 3105
Hamilton,
New Zealand.
Ph +64 7 838 4278
email c14@waikato.ac.nz
Friday, 21 April 2017

Submitter	C Treerayapiwat
Submitter's Code	SKT-303
Site & Location	Tu-riang Kiln (Sukhothai Ancient Kiln), Thailand
Sample Material	Charcoal
Physical Pretreatment	Sample cleaned.
Chemical Pretreatment	Sample washed in hot HCl, rinsed and treated with multiple hot NaOH washes. The NaOH insoluble fraction was treated with hot HCl, filtered, rinsed and dried.

D ¹⁴ C	-76.6 ± 1.7 ‰
F ¹⁴ C%	92.3 ± 0.2 ‰
Result	640 ± 15 BP
	(AMS measurement)

Comments
Please note: The Carbon-13 stable isotope value (δ¹³C) was measured on prepared graphite using the AMS spectrometer. The radiocarbon date has therefore been corrected for isotopic fractionation. However the AMS-measured δ¹³C value can differ from the δ¹³C of the original material and it is therefore not shown.

- Explanation of the calibrated Oxcal plots can be found at the Oxford Radiocarbon Accelerator Unit's calibration web pages (<http://c14.arch.ox.ac.uk/embed.php?File=explanation.php>)
  - Result is *Conventional Age or Percent Modern Carbon (pMC)* following Stuiver and Polach, 1977, Radiocarbon 19, 355-363. This is based on the Libby half-life of 5568 yr with correction for isotopic fractionation applied. This age is normally quoted in publications and must include the appropriate error term and Wk number.
  - Quoted errors are 1 standard deviation due to counting statistics multiplied by an experimentally determined Laboratory Error Multiplier.
  - The isotopic fractionation, δ¹³C, is expressed as ‰ wrt PDB and is measured on sample CO₂.
  - F¹⁴C% is also known as *Percent Modern Carbon (pMC)*.
- Y. Pitter*

ตารางการกำหนดค่าอายุโดยเปรียบเทียบจากผลการวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์

ลำดับตัวอย่าง	ทะเบียนโครงการและทะเบียนตัวอย่างห้องปฏิบัติการ	ค่าอายุ (B.P.) Conventional Age	ช่วงค่าอายุที่น่าจะเป็นที่สุด ในระดับ 68% (68% probability)	ช่วงค่าอายุที่น่าจะเป็นใน ระดับ 95% (95% probability)
1	STK'16-232 WK-45203	629±15	600-560 BP ค.ศ. 1350-1390 พ.ศ. 1893-1933	610-550 BP ค.ศ. 1340-1400 พ.ศ. 1883-1943
2	STK'16-303 WK-45204	640±15	590-560 BP ค.ศ. 1360-1390 พ.ศ. 1903-1933	600-560 BP ค.ศ. 1350-1390 พ.ศ. 1893-1933
3	SKT'17 BR-001 WK-45201	578±15	630-600 BP ค.ศ. 1320-1350 พ.ศ. 1863-1893	640-590 BP ค.ศ. 1310-1360 พ.ศ. 1853-1903
4	SKT'17 BR-046 WK-45202	613±15	650-620 BP ค.ศ. 1300-1330 พ.ศ. 1843-1873	660-550 BP ค.ศ. 1290-1400 พ.ศ. 1833-1943

ตารางลำดับกษัตริย์สมัยสุโขทัยตามช่วงเวลา

ลำดับ	พระนาม	ปีขึ้นครองราชย์ (พ.ศ.)	ปีสิ้นสุดรัชกาล (พ.ศ.)
1	พ่อขุนศรีอินทราทิตย์	1792	ไม่สามารถระบุได้
2	พ่อขุนบานเมือง	ไม่สามารถระบุได้	1822
3	พ่อขุนรามคำแหง	1822	1842
4	พญาเลอไทย	1842	ไม่สามารถระบุได้*
5	พญาจันนำถม	ไม่สามารถระบุได้*	1890
6	พญาลิไทย (พระมหารัชมราชาที่ 1)	1890	1912
7	พญาลีไทย (พระมหารัชมราชาที่ 2)	1912	1942
8	พญาไสลือไทย (พระมหารัชมราชาที่ 3)	1943	1962
9	บรมपालมหารัชมราชา (พระมหารัชมราชาที่ 4)	1962	1981

ที่มา: ดัดแปลงจาก อมรา ศรีสุชาติ, 2546.

* ช่วงรอยต่อรัชสมัยมีนักวิชาการเสนอว่าอาจจะเป็นปี พ.ศ. 1866, ดู วิลลาวงค์ พงศบุตรและวุฒิชัย มูลศิลป์, 2559.

ตารางเปรียบเทียบค่าอายุกับลำดับกษัตริย์สมัยสุโขทัย

ลำดับตัวอย่าง	ทะเบียนโครงการ และ ทะเบียนตัวอย่าง ห้องปฏิบัติการ	ช่วงค่าอายุที่น่าจะเป็นที่สุดในระดับ 68% (68% probability)			ช่วงค่าอายุที่น่าจะเป็นในระดับ 95% (95% probability)		
		พ.ศ.	ลำดับ กษัตริย์	ระยะเวลา (ปี)	พ.ศ.	ลำดับ กษัตริย์	ระยะเวลา (ปี)
1	STK'16-232 WK-45203	1893-1933	ลิไทย ลือไทย	45	1883-1943	จ้วน่าถม ลิไทย ลือไทย ไสลือไทย	65
2	STK'16-303 WK-45204	1903-1933	ลิไทย ลือไทย	35	1893-1933	ลิไทย ลือไทย	45
3	SKT'17 BR-001 WK-45201	1863-1893	เลอไทย จ้วน่าถม ลิไทย	30	1853-1903	เลอไทย จ้วน่าถม ลิไทย	50
4	SKT'17 BR-046 WK-45202	1843-1873	เลอไทย จ้วน่าถม	35	1833-1943	รามคำแหง เลอไทย จ้วน่าถม ลิไทย ลือไทย ไสลือไทย	110

ผลจากการวิเคราะห์เพื่อกำหนดอายุตัวอย่างถ่านทั้งหมด ในภาพรวมพบว่ามีค่าอายุอยู่ในช่วง 640-578±15 ปีมาแล้ว หรือตั้งแต่ราวปี พ.ศ. 1833-1943 หรืออยู่ในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 20 ครอบคลุมช่วงเวลาประมาณ 110 ปี และเมื่อนำค่าอายุที่ได้จากตัวอย่างทั้งหมด มาทำการเปรียบเทียบกับลำดับกษัตริย์สุโขทัย จัดอยู่ในช่วงรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหง-พญาไสลือไทย

อย่างไรก็ตาม จากการประเมินภาพรวมดังกล่าว ในหัวข้อต่อไปนี้จะนำผลการกำหนดค่าอายุแต่ละตัวอย่างมาทำการอภิปรายในสองระดับ คือ ค่าอายุที่น่าจะเป็นในระดับ 68% และ 95% เพื่อพิจารณาความน่าจะเป็นในการใช้ผลการกำหนดอายุที่น่าจะเป็นที่สุด ดังต่อไปนี้

3.1 ตัวอย่างที่ 1

ทะเบียนตัวอย่างที่ STK'16-232 / ทะเบียนห้องปฏิบัติการ WK-45203 ข้อมูลจากห้องปฏิบัติการระบุว่า เป็นตัวอย่างถูกทำความสะอาดและไม่มีคาร์บอนปนเปื้อนจากวัตถุอื่น จึงถือว่าเป็นตัวอย่างที่มีความน่าเชื่อถือ และจากค่าอายุที่สามารถกำหนดได้ 629±15 ปีมาแล้ว หากพิจารณาตามผลกำหนดค่าอายุ เห็นได้ว่าการจัดแบ่งช่วงค่าอายุที่น่าจะเป็นสองส่วน คือ

ค่าอายุที่น่าจะเป็นที่ระดับ 68%

มีอยู่สองช่วงคือน่าจะมีอายุในช่วงปี ค.ศ. 1290-1320 หรือปี พ.ศ. 1833-1863 แต่มีความเป็นไปได้มากที่สุด (39%)ว่าจะอยู่ในปี ค.ศ. 1350-1390 หรือปี พ.ศ. 1893-1933

ค่าอายุที่น่าจะเป็นที่ระดับ 95%

มีอยู่สองช่วงคือน่าจะมีอายุในช่วงปี ค.ศ. 1290-1330 หรือปี พ.ศ. 1833-1873 แต่มีความเป็นไปได้มากที่สุด (58%)ว่าจะอยู่ในปี ค.ศ. 1340-1400 หรือปี พ.ศ. 1883-1943

จากค่าอายุที่น่าจะเป็นเหล่านี้ มีช่วงความกว้างของระยะเวลาแตกต่างกัน หากถือเอาค่าอายุที่น่าเชื่อถือมากที่สุด คือ ค่าอายุที่น่าจะเป็นระดับ 68% ซึ่งอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 1893-1933 ครอบคลุมช่วงระยะเวลา 45 ปี ในขณะที่ค่าอายุที่น่าจะเป็นระดับ 95% ซึ่งอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 1883-1943 ครอบคลุมช่วงเวลา 65 ปี นำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับช่วงรัชสมัยของกษัตริย์สุโขทัย จะพบว่าครอบคลุมรัชสมัยที่แตกต่างกันเล็กน้อย คือค่าอายุที่น่าจะเป็นระดับ 95% จะครอบคลุมรัชสมัยของกษัตริย์สุโขทัยก่อนและหลังหนึ่งรัชกาล

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาดำแหน่งที่พบตัวอย่างที่ 1 ซึ่งอยู่ในชั้นดินที่สูงกว่าตัวอย่างที่ 2 และเมื่อตัวอย่างที่ 2 กำหนดอายุอยู่ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 20 ดังรายละเอียดที่จะกล่าวในหัวข้อต่อไป เพราะฉะนั้น ตัวอย่างที่ 1 จึงควรมีอายุในช่วงใกล้เคียงกันหรือหลังช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 20 เล็กน้อย

เมื่อเปรียบเทียบค่าอายุจากตัวอย่างที่ 1 พบว่าค่าอายุที่ระดับ 68% ของตัวอย่างที่ 1 ตรงกับค่าอายุที่น่าจะเป็นระดับ 95% ของตัวอย่างที่ 2 ดังนั้น ช่วงค่าอายุที่เหมาะสมกับตัวอย่างที่ 1 จึงควรจะเป็นค่าอายุระดับ 95% ซึ่งอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 1883-1943 หรือราวปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึง ช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 20 โดยอาจสันนิษฐานว่าน่าจะอยู่ในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 20

3.2 ตัวอย่างที่ 2

ทะเบียนตัวอย่างที่ STK'16-303 / ทะเบียนห้องปฏิบัติการ WK-45204 ข้อมูลจากห้องปฏิบัติการระบุว่า เป็นตัวอย่างถูกทำความสะอาดและไม่มีการปนเปื้อนจากวัตถุอื่น จึงถือว่าเป็นตัวอย่างที่มีความน่าเชื่อถือ และจากค่าอายุที่สามารถกำหนดได้ 640 ± 15 ปีมาแล้ว หากพิจารณาตามผลค่าอายุ เห็นได้ว่าการจัดแบ่งช่วงของค่าอายุเป็นสองส่วน คือ

ค่าอายุที่น่าจะเป็นที่ระดับ 68%

มีอยู่สองช่วงคือน่าจะมีอายุในช่วงปี ค.ศ. 1290-1310 หรือปี พ.ศ. 1833-1853 แต่มีความเป็นไปได้มากที่สุด (44%)ว่าจะอยู่ในปี ค.ศ. 1360-1390 หรือปี พ.ศ. 1903-1933

ค่าอายุที่น่าจะเป็นที่ระดับ 95%

มีอยู่สองช่วงคือน่าจะมีอายุในช่วงปี ค.ศ. 1280-1320 หรือปี พ.ศ. 1823-1863 แต่มีความเป็นไปได้มากที่สุด (57%)ว่าจะอยู่ในปี ค.ศ. 1350-1390 หรือปี พ.ศ. 1893-1933

เนื่องจากค่าอายุที่น่าจะเป็นจากตัวอย่างถ่านนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับรัชสมัยของกษัตริย์สุโขทัยแล้ว พบว่าอยู่ในช่วงรัชสมัยพญาลิไทย-พญาลือไทยเหมือนกัน และครอบคลุมช่วงเวลาที่ต่างกันเพียง 10 ปี ดังนั้น การกำหนดอายุตัวอย่างนี้ ควรใช้ค่าอายุที่น่าจะเป็นระดับ 95% หรือกำหนดในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 1893-1933 หรือราวปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึง ต้นพุทธศตวรรษที่ 20

3.3 ตัวอย่างที่ 3

ทะเบียนตัวอย่างที่ SKT'17 BR-001 / ทะเบียนห้องปฏิบัติการ WK-45201 ข้อมูลจากห้องปฏิบัติการระบุว่า เป็นตัวอย่างถูกทำความสะอาดและไม่มีการปนเปื้อนจากวัตถุอื่น จึงถือว่าเป็นตัวอย่างที่มีความน่าเชื่อถือ และจากค่าอายุที่สามารถกำหนดได้ 578 ± 15 ปีมาแล้ว หากพิจารณาตามผลค่าอายุ เห็นได้ว่าการจัดแบ่งช่วงของค่าอายุเป็นสองส่วน คือ

ค่าอายุที่น่าจะเป็นที่ระดับ 68%

มีอยู่สองช่วงคือน่าจะมีอายุในช่วงปี ค.ศ. 1390-1410 หรือปี พ.ศ. 1933-1953 แต่มีความเป็นไปได้มากที่สุด (47%)ว่าจะอยู่ในปี ค.ศ. 1320-1350 หรือปี พ.ศ. 1863-1893

ค่าอายุที่น่าจะเป็นที่ระดับ 95%

มีอยู่สองช่วงคือน่าจะมีอายุในช่วงปี ค.ศ. 1380-1410 หรือปี พ.ศ. 1923-1953 แต่มีความเป็นไปได้มากที่สุด (63%)ว่าจะอยู่ในปี ค.ศ. 1310-1360 หรือปี พ.ศ. 1853-1903

ค่าอายุที่น่าจะเป็นของตัวอย่างนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับลำดับกษัตริย์สุโขทัยพบว่าอยู่ในช่วงรัชสมัยเดียวกัน คือตั้งแต่พญาเลอไทย พญาจ้วนนำถม จนถึงพญาลิไทย โดยมีช่วงเวลาต่างกันอยู่ประมาณ 20 ปี ดังนั้น จึงควรใช้ค่าอายุที่น่าจะเป็นในระดับ 95% หรือช่วงระหว่างปี พ.ศ. 1853-1903 หรือราวกลางพุทธศตวรรษที่ 19 ถึง ต้นพุทธศตวรรษที่ 20

3.4 ตัวอย่างที่ 4

ทะเบียนตัวอย่างที่ SKT'17 BR-046 / ทะเบียนห้องปฏิบัติการ WK-45202 ข้อมูลจากห้องปฏิบัติการระบุว่า เป็นตัวอย่างถูกทำความสะอาดและไม่มีการปนเปื้อนจากวัตถุอื่น จึงถือว่าเป็นตัวอย่างที่มีความน่าเชื่อถือ และจากค่าอายุที่สามารถกำหนดได้ 613 ± 15 ปีมาแล้ว หากพิจารณาตามผลค่าอายุ เห็นได้ว่าการจัดแบ่งช่วงของค่าอายุเป็นสองส่วน คือ

ค่าอายุที่น่าจะเป็นที่ระดับ 68%

มีอยู่สามช่วงคือน่าจะมีอายุในช่วงปี ค.ศ. 1380-1400 หรือปี พ.ศ. 1923-1943 ช่วงปี ค.ศ. 1340-1370 หรือปี พ.ศ. 1883-1913 แต่มีความเป็นไปได้มากที่สุด (28%)ว่าจะอยู่ในปี ค.ศ. 1300-1330 หรือปี พ.ศ. 1843-1873

ค่าอายุที่น่าจะเป็นที่ระดับ 95%

มีอยู่ช่วงเดียวคือน่าจะมีอายุในช่วงปี ค.ศ. 1290-1400 หรือปี พ.ศ. 1833-1943

จากค่าอายุที่น่าจะเป็นทั้งสองช่วง พบว่ามีช่วงระยะเวลาที่แตกต่างกันมาก โดยค่าอายุที่น่าจะเป็นในระดับ 68% มีค่าอายุที่ต่างกันถึงสามค่า และครอบคลุมช่วงเวลาที่เหลื่อมกันแบบเป็นลำดับ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 1843-1943 อีกทั้งค่าอายุที่น่าจะเป็นที่สุดในชุดนี้ มีระดับความน่าเชื่อถือเพียง 28% เท่านั้น ในขณะที่เดียวกัน ค่าอายุที่น่าจะเป็นในระดับ 95% ครอบคลุมช่วงเวลาที่ยาวถึง 110 ปี ดังนั้น การพิจารณาสรุปค่าอายุจากตัวอย่างนี้ ต้องใช้การเปรียบเทียบกับอ้างอิงกับตัวอย่างที่ 3

ตามที่ได้พิจารณาไปแล้วว่าค่าอายุที่น่าจะเป็นของตัวอย่างที่ 3 ควรอยู่ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 1853-1903 หรือราวกลางพุทธศตวรรษที่ 19 ถึง ต้นพุทธศตวรรษที่ 20 ส่วนที่มาของตัวอย่างที่ 4 พบในระดับชั้นดินที่ลึกกว่าตัวอย่างที่ 3 เล็กน้อย หากพิจารณาตามหลักการทับถมแล้ว ตัวอย่างที่ 4 ควรมีอายุเก่ากว่าตัวอย่างที่ 3 ในช่วงเวลาที่ไม่นานมากนัก หรือน่าจะอยู่ในช่วงต้น-กลางพุทธศตวรรษที่ 19 ดังนั้น ค่าอายุที่น่าจะเป็นใกล้เคียงกับค่าอายุที่น่าจะเป็นที่สุดของระดับ 68% คือ ราวปี พ.ศ. 1843-1873 หรือกลาง-ปลายพุทธศตวรรษที่ 19

จากการพิจารณาผลการกำหนดค่าอายุทั้งสี่ตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น เป็นค่าอายุที่น่าสนใจ เพราะเมื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ร่วมกับหลักฐาน โบราณวัตถุ และข้อมูลทางโบราณคดีแล้ว ช่วยให้เกิดสันนิษฐานและการตีความประวัติศาสตร์โบราณคดีสมัยสุโขทัยได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ดังจะได้นำเสนอในหัวข้อต่อไป

ตารางสรุปข้อมูลตัวอย่างถ่านและค่าอายุที่น่าจะเป็นตามปีพุทธศักราชและลำดับกษัตริย์สุโขทัย

ลำดับตัวอย่าง	ทะเบียนโครงการและทะเบียนตัวอย่างห้องปฏิบัติการ	ชื่อแหล่ง	ที่มา (พื้นที่หลุมและระดับ cm.dt.)	ค่าอายุ (B.P.) Conventional Age	ช่วงระดับค่าอายุที่น่าจะเป็น (%)*	ช่วงอายุที่น่าจะเป็น (พ.ศ.)	ช่วงพุทธศตวรรษ	รัชสมัย
1	STK'16-232 WK-45203	แหล่งเตา ทุเรียง	TP. 1 SEQ 130-140	629±15	95	1883-1943	ปลาย 19 - ต้น 20	จันนาถม ลีไทย ลือไทย ไสลือไทย
2	STK'16-303 WK-45204	แหล่งเตา ทุเรียง	TP. 2 NWQ 270-280	640±15	95	1893-1933	ปลาย 19 - ต้น 20	ลีไทย ลือไทย
3	SKT'17 BR-001 WK-45201	ทำนบ 7 อ.	TP. 1 SEQ 240-250	578±15	95	1853-1903	กลาง 19 - ต้น 20	เลอไทย จันนาถม ลีไทย
4	SKT'17 BR-046 WK-45202	ทำนบ 7 อ.	T. 1 E1 280-300	613±15	68	1843-1873	กลาง-ปลาย 19	เลอไทย จันนาถม

หมายเหตุ * ช่วงค่าอายุที่น่าจะเป็นระดับ 68% หรือค่า 1 Sigma

ช่วงค่าอายุที่น่าจะเป็นระดับ 95% หรือค่า 2 Sigma

4. การวิเคราะห์หลักฐานทางโบราณคดีที่พบร่วมกับตัวอย่าง

เนื่องจากตัวอย่างถ่านที่นำมาวิเคราะห์หาอายุในครั้งนี้ เป็นตัวอย่างที่มาจากโครงการและแหล่งที่แตกต่างกัน อีกทั้งแต่ละตัวอย่างมาจากบริบททางโบราณคดีที่แตกต่างกัน ดังนั้น การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าอายุที่ได้กับหลักฐานทางโบราณคดีที่พบร่วม จะมุ่งเน้นการนำเสนอภาพและการวิเคราะห์ตีความหลักฐานทางโบราณคดีตามค่าอายุที่ได้

4.1 ตัวอย่างที่ 1

ตัวอย่างถ่านนี้มาจากชั้นดินทับถมด้านนอกของเตาทุเรียง ซึ่งเชื่อว่าเป็นร่องรอยที่เกิดจากกระบวนการคัดแยกผลิตภัณฑ์หลังการเผา โดยพิจารณาจากลักษณะการจัดวางของภาชนะดินเผา กลุ่มที่ 1 ซึ่งแสดงถึงความตั้งใจในการวางภาชนะคว่ำเป็นส่วนใหญ่ ภาชนะดินเผากลุ่มนี้ประกอบด้วย ภาชนะทรงจาน ชาม ถ้วยและฝาภาชนะ ทั้งหมดตกแต่งผิวภาชนะด้วยวิธีการรองผิวสีขาว เขียนลายสีดำ แล้วจึงนำไปเคลือบใส

สภาพร่องรอยผลิตภัณฑ์ของภาชนะดินเผาที่เก็บตัวอย่างถ่าน

จากค่าอายุที่ได้น่าจะอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 1883-1943 หรือประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 20 ซึ่งตรงกับช่วงรัชสมัยของ พญาจันทราธิราช-พญาไสลือไทย ทำให้ในเบื้องต้นสามารถกำหนดได้ว่าคุณลักษณะของภาชนะดินเผาในช่วงเวลานี้ ประกอบด้วย

- เนื้อภาชนะ

เนื้อภาชนะดินเผาที่พบในกลุ่มภาชนะดินเผาหมายเลข 1 มีเนื้อสีเทา-เทาเข้ม เนื้อดินละเอียด มีรูพรุนเล็กน้อย และมีผลึกแร่สีขาวจำพวกเฟลด์สปาร์ และจุดแร่สีดำเม็ดเล็กๆ ผสมอยู่

เนื้อดินสีน้ำตาลแดงของภาชนะดินเผาที่พบในภาชนะดินเผากลุ่มที่ 1 ระดับ 130-140 cm.dt.

- ลวดลาย

ลวดลายที่ตกแต่งภาชนะดินเผาที่พบ สามารถแบ่งเป็นกลุ่มได้ 2 กลุ่มลาย คือ

1) ลายก้านขดแบบหวัด พบด้านในของภาชนะทรงจาน และด้านนอกของภาชนะทรงชาม ลักษณะเชิงโครงสร้างของลายคือมีลายเส้นประกบด้านบน-ล่างของตัวลายหลัก หรือลายก้านขดแบบหวัด ซึ่งใช้การทวัดลายเป็นเส้นโค้ง ค่อนข้างชิดกัน โดยลักษณะลายเช่นนี้ มีการกำหนดอายุช่วงพุทธศตวรรษที่ 21

240

ลายก้านขดแบบหวัดที่พบในภาชนะดินเผากลุ่มที่ 1 ระดับ 130-140 cm.dt.

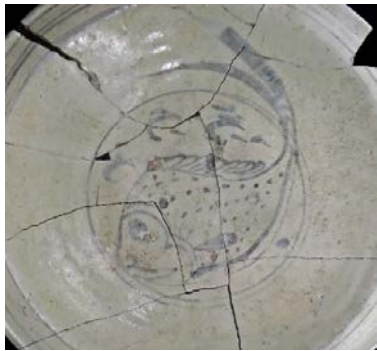
2) ลายปลา ทั้งหมดที่พบเป็นการเขียนลายปลาตัวเดียว ที่บริเวณก้นจาน ด้านใน ตัวลายปลาอยู่ภายในเส้นวงกลมซ้อนสองวง หัวปลามีทั้งหันซ้ายและขวา ปลายหางปลายตัวโค้ง ครีบหางปลามีทั้งแบบสั้นและยาว บางอยู่เฉพาะในวง แต่ส่วนใหญ่จะตัวออกนอกเส้นวงกลม ลายเกล็ดปลาใช้วิธีจุดเป็นเส้น ลักษณะลายปลาเช่นนี้ เคยกำหนดอายุไว้ช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 20- ต้นพุทธศตวรรษที่ 21

233

236

237

238

439

ลวดลายปลาที่พบในภาชนะดินเผากลุ่มที่ 1
ระดับ 130-140 cm.dt.

- ร่องรอยกึ่ง

ปรากฏที่ด้านในของภาชนะทรงจานและชาม ลักษณะเป็นกึ่งบัวอ้อย ซึ่งสามารถ
จำแนกได้เป็นสองกลุ่ม คือ

- 1) กึ่งบัวอ้อยแบบ 5 ขา ซึ่งปรากฏรอยขาของกึ่ง จำนวน 5 รอย ตามส่วน
ขอบของกึ่ง
- 2) กึ่งบัวอ้อยแบบ 6 ขา ซึ่งปรากฏรอยขาของกึ่ง จำนวน 5 รอย ตามส่วน
ขอบของกึ่ง และอีก 1 รอย ตรงกลาง

ในภาพรวม รอยกึ่งทั้งสองแบบจึงมีลักษณะเชิงโครงสร้างและตำแหน่งของรอยที่
เหมือนกัน ต่างเพียงรอยปุ่มขาตรงกลางเท่านั้น โดยรอยกึ่งที่ปรากฏเหล่านี้ เกิดขึ้นหลังการ

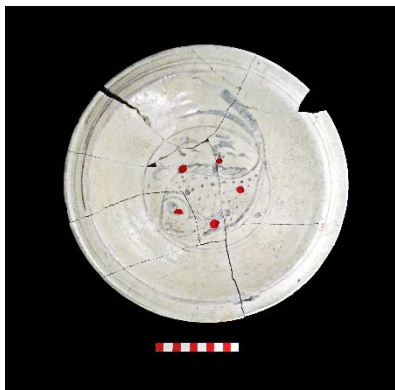
เผาและนำภาชนะออกจากเตา เพื่อทำการคัดแยกผลิตภัณฑ์ ซึ่งนอกจากการแยกภาชนะออกจากกันแล้ว บางครั้งต้องแยกก็้อออกจากภาชนะด้วย เพราะอุณหภูมิที่ใช้ในการเผาภาชนะที่สูงถึง 1,200-1,600 องศาเซลเซียส สามารถทำให้ดินของขากี้กับน้ำเคลือบของภาชนะ สามารถหลอมละลายติดกันได้ เมื่อการนำก็้อออกจากภาชนะเกิดความผิดพลาด ย่อมส่งผลให้ผิวเคลือบของภาชนะหลุดไปด้วย เช่นที่ปรากฏในภาชนะทะเบียน 126/4, 180/3, 237, 329 หรือบางครั้งทำให้ปลายปุ่มขากี้หักติดกับภาชนะ เช่นที่ปรากฏในภาชนะทะเบียน 233, 236

233

236

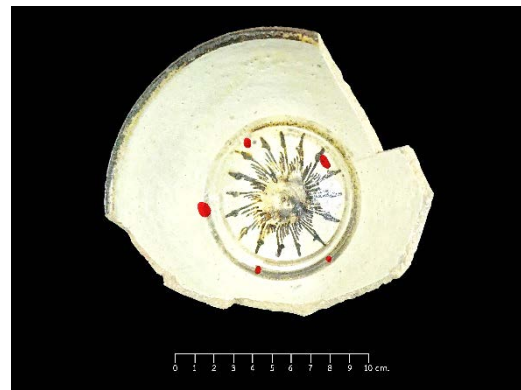
237

329

180/3

126

ภาชนะดินเผาตามทะเบียนโบราณวัตถุแสดงตำแหน่งรอยก็้แบบงบน้ำอ้อย (จุดสีแดง)

4.2 ตัวอย่างที่ 2

ตัวอย่างถ้ำนี้มาจากชั้นดินทับถมด้านนอกของเตาทุเรียง ซึ่งเชื่อว่าเป็นร่องรอยที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ เมื่อพิจารณาจากโบราณวัตถุที่พบอันประกอบด้วยภาชนะทรงจาน ซึ่งหลายชิ้นมีก้นติดอยู่ที่ฐานภาชนะ ทั้งก้นน้ำอ้อยและก้นที่อ้อ อีกทั้งสภาพภาชนะอยู่ในสภาพบิดเบี้ยวจากการเผา ทำให้คาดว่าน่าจะเป็นชั้นหลักฐานที่เกิดจากการนำผลิตภัณฑ์ที่เสียหายจากการเผามากองทิ้งเอาไว้ โดยภาชนะดินเผาเกือบทั้งหมดตกแต่งผิวภาชนะด้วยวิธีการรองผิวสีขาว เขียนลายสีดำ แล้วจึงนำไปเคลือบใส

นอกจากนั้น ภาชนะดินเผาที่เสียหายเหล่านี้ ยังช่วยอธิบายวิธีการเรียงภาชนะสำหรับการเผาอีกด้วย โดยภาชนะใบที่อยู่ด้านล่างสุดถูกวางอยู่บนก้นที่อ้อ เพื่อให้สูงจากพื้นเตา ส่วนใบที่อยู่ถัดขึ้นไปใช้ก้นน้ำอ้อยคั่นภาชนะแต่ละใบ

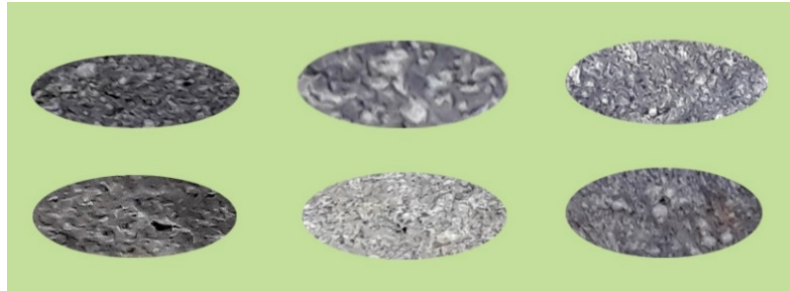

สภาพชั้นดินที่มีการเก็บตัวอย่างถ้ำในหลุมขุดค้นที่ 2 ระดับ 270-280 cm.dt.

จากค่าอายุที่ได้ราวปี พ.ศ. 1893-1933 ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 20 ตรงกับรัชสมัยของพญาลิไทย-พญาลือไทย ทำให้ในเบื้องต้นสามารถกำหนดได้ว่าคุณลักษณะของภาชนะดินเผาในช่วงเวลานี้ ประกอบด้วย

- เนื้อภาชนะ

เนื้อภาชนะดินเผาที่พบในกลุ่มภาชนะดินเผาหมายเลข 1 ที่พบร่วมกับตัวอย่างนี้ได้แก่ เนื้อสีเทา-เทาเข้ม ภาชนะดินเผาส่วนใหญ่ที่พบมีเนื้อดินอยู่ในกลุ่มนี้ คือมีเนื้อดินละเอียด มีรูพรุนเล็กน้อย และมีผลึกแร่สีขาวจำพวกเฟลด์สปาร์ และจุดแร่สีดำเม็ดเล็กๆ ผสมอยู่ แต่บางชิ้นจุดแร่สีดำมีจำนวนน้อยมาก จนสังเกตเห็นได้ยาก

เนื้อดินสีเทาของภาชนะดินเผาที่พบในหลุมขุดค้นที่ 2 ระดับ 270-280 cm.dt.

- ลวดลาย

ลวดลายที่ตกแต่งภาชนะดินเผาที่พบ นอกจากลายเส้นที่ขีดเป็นวงกลมรอบ ภาชนะทั้งด้านนอกและด้านในแล้ว ยังพบการเขียนลายแบบอื่น ซึ่งสามารถแบ่งเป็น กลุ่มได้ 3 กลุ่มลาย คือ

1) ลายดอกไม้ ลักษณะเป็นการเขียนลายแบบง่าย ลายเส้นไม่ละเอียดมากนัก การเขียนลายดอกไม้มักเขียนให้มีก้านดอกเป็นเส้นคู่ตัวโค้ง โคนดอกหรือเกสร เขียนเป็นวงกลม กลีบดอกเป็นเส้นตัวโค้งเป็นวงบรรจบที่โคนดอก พื้นที่รอบ ดอกไม่ใช้วิธีการทวัดแต้มด้วยลายเส้นให้ดูคล้ายใบไม้

นอกจากนี้ ภาชนะบางใบอาจมีโครงสร้างลายคล้ายลายข้างต้น แต่มี รายละเอียดในการเขียนลายดอกไม้ที่บรรจงและละเอียดมากกว่า รวมทั้งน้ำหนัก ลายเส้นที่สวยงามกว่า ภาชนะบางใบถูกประดิษฐ์ลายให้มีเส้นสวยงามมากขึ้นด้วยการผูกลายดอกไม้และใบไม้ที่อยู่โดยรอบ ให้ตัววัดรับกันจนเต็มพื้นที่วงกลม นอกจากนี้ ยังพบว่ามีการประดิษฐ์กรอบวงกลมของภาพด้วยลายกลีบดอกไม้ด้วย

2) ลายปลา พบบริเวณด้านในภาชนะ ซึ่งมีหลายลักษณะ แต่ในเชิง โครงสร้างของลาย เป็นการเขียนลายปลาอยู่ภายในเส้นวงกลมสองชั้นที่เขียนรอบ กันจาด้านใน ส่วนตัวลายปลามีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เช่น

- ลายปลาตัวเดียว อยู่ภายในวงกลม มีทั้งที่หันหัวไปทางซ้ายและขวา ด้านบนของลายมีการปล่อยพื้นที่ว่าง ไม่มีการเขียนลายใดๆ

- ลายปลาคาบดอกไม้ คาดว่าเป็นการประดิษฐ์ลายให้เต็มพื้นที่ภาชนะ โดย เขียนลายปลาด้านล่างของวงกลม บริเวณปากของปลามีลายเส้นก้านดอกไม้โค้งขึ้นไปด้านบน แล้วเขียนลายดอก บางใบอาจเป็นเพียงการแต้มให้คล้ายใบไม้เท่านั้น

- ลายกลุ่มปลา ถือเป็นลายวิจิตร โดยขึ้นที่พบเป็นการแบ่งพื้นที่วงกลมเป็น สี่ส่วน แต่ละส่วนเขียนลายปลาหันหัวเข้าหากัน

3) ลายก้านขดและลายประดับแบบหวัด พบบริเวณขอบปากภาชนะดินเผา ทั้งด้านนอกและด้านในของภาชนะทรงจาน โดยลายด้านนอกเป็นการเขียนลายหวัด

โค้ง สลับรับกันอยู่ภายในเส้นขีดคู่ ส่วนลายประดับที่ขอบจานด้านในที่พบ เป็นการ
แต้มลายขีดเส้นสั้นๆ อยู่ภายในเส้นขอบคู่

278

357

375

375

389

375

การเขียนลายดอกไม้ที่พบในหลุมชุดคันที่ 2 ระดับ 270-280 cm.dt.

272

278

278

375

388

375

การเขียนลายปลาที่พบในหลุมขุดค้นที่ 2 ระดับ 270-280 cm.dt.

357

397

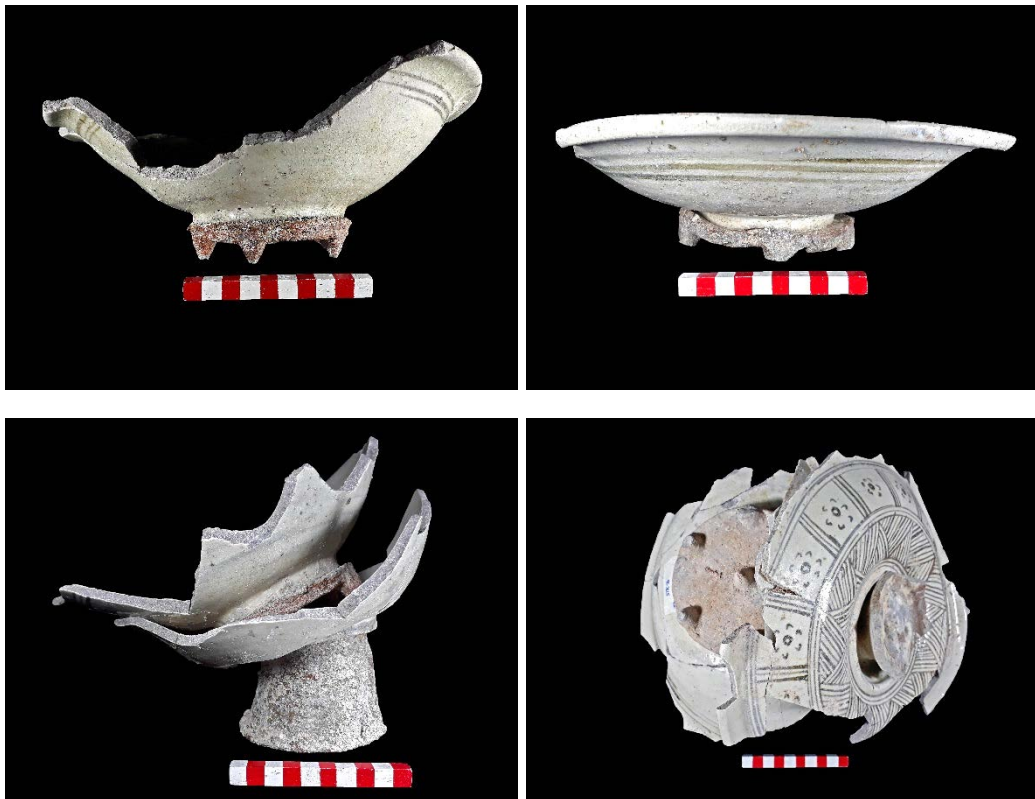
การเขียนลายก้านขดและลายประดับแบบหวัด ที่พบในหลุมขุดค้นที่ 2 ระดับ 270-280 cm.dt.

- ร่องรอยกี

ในชั้นหลักฐานนี้ พบภาชนะดินเผาที่มีก้นหักหรือติดอยู่กับภาชนะดินเผาอย่างชัดเจน ทั้งก้นที่หักและก้นน้ำอ้อย จากหลักฐานที่พบ นอกจากทำให้เชื่อว่าเป็นชั้นดินที่เกิดจากการตัดแยกผลิตภัณฑ์ที่เสียหายแล้ว ยังสะท้อนถึงวิธีการจัดเรียงภาชนะในขั้นตอนการเผาครั้งสุดท้าย ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากลักษณะของภาชนะดินเผาที่มีก้นติดอยู่ เพราะส่วนใหญ่มีการเขียนลายและเคลือบผิวภาชนะเรียบร้อยแล้วทั้งสิ้น นอกจากนี้ ร่องรอยของการใช้กีก็ยังช่วยยืนยันวิธีการจัดเรียงภาชนะดินเผาอีกด้วย ซึ่งจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

การใช้กีที่รองรับภาชนะดินเผาชิ้นล่างสุด พบในหลุมขุดค้นที่ 2 ระดับ 270-280 cm.dt.

ร่องรอยวิธีการใช้กีและการจัดเรียงภาชนะในขั้นตอนการเผา พบในหลุมขุดค้นที่ 2 ระดับ 270-280 cm.dt.

4.3 ตัวอย่างที่ 3

ตัวอย่างถ่านนี้ มาจากชั้นดินทับถมในหลุมขุดค้นที่ 1 ซึ่งเป็นเพื่อก่อสร้างศาสนสถาน (วัดโบสถ์) ในระดับ 240-250 cm.dt. จากผลการกำหนดค่าอายุที่น่าจะอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 1853-1903 ซึ่งตรงกับช่วงรัชสมัยของพญาเลอไทย พญาจันทรม และพญาสิทธิไทย ดังนั้น ในเบื้องต้นจึงอาจสรุปได้ว่า โบราณคดีแห่งนี้ สร้างขึ้นในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 20

4.4 ตัวอย่างที่ 4

ตัวอย่างถ่านนี้ มาจากชั้นดินทับถมในหลุมขุดค้น T. 1 ซึ่งเป็นชั้นดินถมเพื่อก่อสร้างคันดินบารายด้านตะวันออก พบในระดับ 280-300 cm.dt. จากผลการกำหนดค่าอายุที่น่าจะอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 1843-1873 ซึ่งตรงกับช่วงรัชสมัยของพญาเลอไทย - พญาจันทรม ดังนั้น ในเบื้องต้นจึงอาจสรุปได้ว่าบารายแห่งนี้ น่าจะถูกสร้างขึ้นในช่วงกลาง-ปลายพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นอย่างน้อย

ตำแหน่งชั้นดิน (วงกลมสีแดง) ที่เก็บตัวอย่างถ่านในหลุมขุดค้นที่ 1 (TP. 1) บริเวณโบราณสถานวัดโบสถ์

ตำแหน่งชั้นดิน (วงกลมสีขาว) ที่เก็บตัวอย่างถ่านในหลุมขุดค้น T.1 บริเวณด้านตะวันออกของบารายทำนบ 7 อ.

5. การสังเคราะห์และสรุปผลการวิเคราะห์

จากผลการกำหนดอายุตัวอย่างถ่านที่สกัดตัวอย่างด้วยวิธีการ AMS Dating ตลอดจนการวิเคราะห์อภิปรรายร่วมกับชั้นดินและหลักฐานที่พบดังที่ได้นำเสนอในหัวข้อที่ผ่านมา ซึ่งเป็นข้อมูลบางส่วนของงานดำเนินจากโครงการศึกษาสองโครงการ ที่อยู่ระหว่างการศึกษวิเคราะห์อย่างละเอียดโดยคณะทำงาน ในหัวข้อต่อไปนี้จะเป็นการนำเอาผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาทำการสังเคราะห์และสรุปภาพรวมที่สามารถทำความเข้าใจได้จากค่าอายุและหลักฐานทางโบราณคดี โดยจะทำการแบ่งออกเป็นสองหัวข้อตามโครงการศึกษาอันเป็นที่มาของหลักฐาน คือ

5.1 แหล่งเตาทุเรียง

ผลจากการวิเคราะห์หลักฐานจากแหล่งเตาทุเรียงทั้งสองตัวอย่าง แม้ว่าจะมาจากหลุมขุดค้นที่ห่างกัน แต่ถือว่าอยู่ในละแวกพื้นที่กิจกรรมการผลิตภาชนะดินเผาแห่งเดียวกัน จากผลการกำหนดค่าอายุที่ได้ในช่วงปี พ.ศ. 1883-1943 และปี พ.ศ. 1893-1933 ซึ่งอยู่ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึง ต้นพุทธศตวรรษที่ 20 ซึ่งน่าจะร่วมสมัยกับกษัตริย์สุโขทัย นับตั้งแต่รัชสมัยพญางั้วนำถม พญาสิทธิ พญาเสือไทย จนถึงพญาไสลือไทย

อย่างไรก็ตาม หากต้องการระบุให้ชัดเจน ควรใช้ค่าอายุที่ได้ (Conventional age) โดยไม่ต้องทำการบวกลบปี เพราะเป็นค่าตัวกลางที่น่าจะเป็นที่สุดในช่วงค่าอายุ ดังนั้น

- ค่าอายุของตัวอย่างที่ 1 จากหลุมขุดค้นที่ 1 มีค่าอายุ 629 ปีมาแล้ว ตรงกับปี ค.ศ. 1321 หรือปี พ.ศ. 1864 หรือน่าจะเป็นชั้นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในรัชสมัยพญาเลอไทย
- ค่าอายุของตัวอย่างที่ 2 จากหลุมขุดค้นที่ 2 มีค่าอายุ 640 ปีมาแล้ว ตรงกับปี ค.ศ. 1310 หรือปี พ.ศ. 1853 หรือน่าจะเป็นชั้นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในรัชสมัยพญาเลอไทย

หากพิจารณาตามค่าอายุดังกล่าวข้างต้น จึงมีความเป็นไปได้ว่าเตาเผาภาชนะทั้งสองนี้ เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงกลาง-ปลายรัชสมัยของพญาเลอไทย อีกทั้งยังสะท้อนถึงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิต ตลอดจนผลิตภัณท์ที่ถูกผลิตขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว คือ

- กระบวนการผลิต

การผลิตภาชนะดินเผาในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึง ต้นพุทธศตวรรษที่ 20 โดยเฉพาะข้อมูลหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับตัวอย่างถ่าน แสดงให้เห็นว่าพื้นที่รอบเตาเผาภาชนะถูกใช้ในการคัดแยกเบื้องต้นหลังการเผา ซึ่งอาจมีสองลักษณะด้วยกันคือ การคัดแยกผลิตภัณท์ที่เสียหายจากการเผา ทั้งที่เกิดจากการบิดเบี้ยวของภาชนะ หรือการเสียหายเพราะหลอมติดแน่นกับกี้ ดังที่พบจากหลุมขุดค้นที่ 2 อีกลักษณะหนึ่งคือการคัดแยกภาชนะดินเผาที่ยังพอใช้ได้ โดยจัดวางคว่ำเรียงกันค่อนข้างเป็นระเบียบ ดังปรากฏในหลุมขุดค้นที่ 1

นอกจากนี้ ภาชนะดินเผาและกี้แบบต่างๆ ที่พบยังแสดงถึงวิธีการจัดเรียงภาชนะภายในเตาเผา โดยการใช้กี้ที่ทอวางภาชนะใบแรก เพื่อให้ความร้อนไหลผ่าน ส่วนใบที่อยู่ถัดขึ้นไป ใช้กี้งับ

น้ำอ้อยวางกันระหว่างภาชนะแต่ละใบ ลักษณะจากจัดวางเรียงภาชนะเช่นนี้ เป็นวิธีการอย่างหนึ่งในขั้นตอนการเผาภาชนะ ซึ่งพยายามป้องกันไม่ให้ภาชนะติดกันเมื่อผ่านกระบวนการเผา วัตถุประสงค์และคุณประโยชน์จากการใช้ก็ จึงอยู่ที่ช่วยให้สามารถเรียงซ้อนภาชนะได้หลายใบในการเผาแต่ละครั้ง อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มโอกาสที่จะได้ผลิตภัณฑ์ในจำนวนที่คุ้มค่าต่อแรงงานและทรัพยากรที่ใช้ในการเผาแต่ละครั้งด้วย นอกจากนี้ ร่องรอยของก้นและการใช้ก็ยังช่วยสะท้อนและเน้นย้ำความต้องการผลิตภาชนะดินเผาในจำนวนมาก ซึ่งแสดงว่าหลักฐานทั้งหมดที่พบเป็นส่วนหนึ่งในการผลิตเชิงอุตสาหกรรมสมัยสุโขทัย

- ผลิตภัณฑ์ภาชนะดินเผา

ภาชนะดินเผาที่พบในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึง ต้นพุทธศตวรรษที่ 20 มีหลากหลายรูปแบบด้วยกัน โดยในที่นี้ จะขอกล่าวเฉพาะภาชนะดินเผาทรงจานและชาม ซึ่งเป็นโบราณวัตถุส่วนใหญ่ที่พบร่วมกับตัวอย่างถ่านทั้งสอง

ภาชนะดินเผาทรงจานและชามที่พบมีการตกแต่งภาชนะด้วยการเขียนลายสีดำบนรองพื้นสีขาว ลวดลายที่นิยมใช้นอกจากลายเส้นวงกลมขีดรอบภาชนะแล้ว ยังมีลายดอกไม้ ลายปลา และลายก้านขด ดังนั้น การกำหนดอายุภาชนะดินเผาเขียนลายสีดำจากแหล่งเตาสุโขทัยที่ผ่านมา อยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-ปลายพุทธศตวรรษที่ 21 จึงเป็นหลักเกณฑ์ที่ยังสามารถใช้ได้อย่างน่าเชื่อถือ

5.2 บารายทำนบ 7 อ.

ผลจากการกำหนดค่าอายุตัวอย่างถ่านที่พบในหลุมขุดค้นบริเวณทำนบ 7 อ. ทั้งสองตัวอย่างอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 1843-1873 และปี พ.ศ. 1853-1903 ซึ่งอยู่ในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 19 ถึง ต้นพุทธศตวรรษที่ 20

หากต้องการระบุให้ชัดเจน ควรใช้ค่าอายุที่ได้ (Conventional age) โดยไม่ต้องทำการบวกลบปีเช่นเดียวกับค่าอายุจากแหล่งเตา เพราะเป็นค่าตัวกลางที่น่าจะเป็นที่สุดในช่วงค่าอายุ ดังนั้น

- ค่าอายุของตัวอย่างที่ 3 จากหลุมขุดค้นที่ 1 (TP.1) มีค่าอายุ 578 ปีมาแล้ว ตรงกับปี ค.ศ. 1372 หรือปี พ.ศ. 1915 หรือน่าจะเป็นชั้นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในรัชสมัยพญาลือไทย
- ค่าอายุของตัวอย่างที่ 4 จากหลุม T.1 มีค่าอายุ 613 ปีมาแล้ว ตรงกับปี ค.ศ. 1337 หรือปี พ.ศ. 1880 หรือน่าจะเป็นชั้นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในรัชสมัยพญาจันท์

หากพิจารณาตามค่าอายุดังกล่าวข้างต้น จึงมีความเป็นไปได้ที่ทำนบ 7 อ. เป็นบารายสุโขทัยที่เริ่มสร้างในช่วงพญาจันท์ หรือปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ตามค่าอายุของตัวอย่างที่ 4 หลังจากนั้นคงมีการใช้งานบารายต่อมาจนถึงช่วงพญาลือไทย หรือต้นพุทธศตวรรษที่ 20 จึงได้มีการสร้างโบราณสถานวัดโบสถ์ตามที่ได้ค่าอายุจากตัวอย่างที่ 3

อย่างไรก็ตาม ผลการกำหนดค่าอายุ และการวิเคราะห์ดังปรากฏในรายงานฉบับนี้ เป็นข้อมูลเบื้องต้นของคณะทำงานเท่านั้น ซึ่งควรมีการกำหนดอายุเพิ่มเติม เพื่อตรวจทานค่าอายุของแหล่ง

โบราณคดี และทำการวิเคราะห์ค่าอายุโดยเปรียบเทียบกับโบราณวัตถุอื่นที่พบร่วมกับตัวอย่างค่าอายุ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจเหตุการณ์และหลักฐานทางโบราณคดีได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ตารางสรุปผลการกำหนดค่าอายุทางวิทยาศาสตร์ด้วยวิธีการ AMS Dating ที่น่าจะเป็นที่สุด

ลำดับตัวอย่าง	ทะเบียนโครงการ และ ทะเบียนตัวอย่าง ห้องปฏิบัติการ	ชื่อแหล่ง	ที่มา (พื้นที่หลุม และระดับ cm.dt.)	ค่าอายุ (B.P.) Conventional Age	ช่วงอายุ ที่น่าจะเป็น (ค.ศ.)	ช่วงอายุ ที่น่าจะเป็น (พ.ศ.)	รัชสมัย
1	STK'16-232 WK-45203	แหล่งเตา ทุเรียง	TP. 1 SEQ 130-140	629	1321	1864	พญาเลอไทย
2	STK'16-303 WK-45204	แหล่งเตา ทุเรียง	TP. 2 NWQ 270-280	640	1310	1853	พญาเลอไทย
3	SKT'17 BR-001 WK-45201	ทำนบ 7 อ.	TP. 1 SEQ 240-250	578	1372	1915	พญาลิ้อไทย
4	SKT'17 BR-046 WK-45202	ทำนบ 7 อ.	T. 1 E1 280-300	613	1337	1880	พญาจันวราม

เอกสารอ้างอิง

กฤษฎา พิณศรี และคณะ. เครื่องถ้วยสุโขทัย: พัฒนาการของเครื่องถ้วยไทย. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2535.

มานิตย์ ช้อนสุขและเนาวรัตน์ วัฒนไชย. “การกำหนดอายุโดยวิธี เรดิโอคาร์บอน” วารสารศิลปากร. ปีที่ 33 ฉบับที่ 5, หน้า 34-43, 2532.

วิลาสวงศ์ พงศบุตรและวุฒิชัย มูลศิลป์. “ลำดับพระมหากษัตริย์ไทย” ใน สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ฉบับเสริมการเรียนรู้ เล่ม 3. พิมพ์ครั้งที่ 16, กรุงเทพฯ: โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, 2559.

อมรา ศรีสุชาติ. ลำดับเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์สุโขทัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมาพันธ์, 2546.

Taylor, R. E. “Radiocarbon Dating: The Continuing Revolution” in *Evolution Anthropology*. 4: 169-181, 1996.